Oferite Bn. Academiei române
I. Heliade Rădulescu 1879 Iunie 30

BIBLICELE

SAU

NOTITII HISTORICE PHILOSOPHICE, RELIGIOSE SI POLITICE

assupra

BIBLIEI

DE

I. HELIADE R.

PARIS
IN TYPOGRAPHIA LUI PREVE SI COMP.
via J.-J.-Rousseau, 15.

1858

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

PROLEGOMENE.

« Iar Terr'a erà nevĕdută şi
« informă, şi întunerecu peste
« abys, şi Spiritul lui Dumnedeu
« se purtà peste ape. »

Biblia fu unic'a carte din tóte operele mintii umane que din conceptia sa fu destinată à strabatte locurile şi secolii, à se purtà peste *apele multe* şi din chaosul elementelor diverse şi în lupta à creà o lume sociale.

Biblia aflò în adever aqueăta gratiă divină numai pentru quŏ fu elaboratia unei minti que nu mai voi şi nu mai sciù à vedé pe Dumnedeu în cetatile cà Memphe şi Babylonia;

Ci în sînul desertului muntelui Horeb, în midlocul naturei nepervertite, în lumin'a que resare din sînul selbaticului rugu, în Furnic'a şi Albin'a que se miscă şi labóra în legea pe quare nu scie à o călcà.

Biblia aflò iarŏşi aqueastă gratiă şi putere pentru quŏ, elaborată de o minte que vede ast fel, fu expressia unei inime que îndelung suspinò la vedera împilării unui popol-frate, îngenuchiat şi cufundat în huma cleiosă frĕmêntată în sudórea şi sângele lui.

Biblia pe lùngŏ aquestea se revesti de aureola victoriei pentru quŏ scrisă pentru un popol pervertit în servitudine sub preceptele şi vérg'a de ferru a Tyranidii, autorul ei la fiă-quare pas n'avù de quât o statiuue durerósă a Calvariului.

Biblia è productul unei minti que vede pe Dumnedeu în sînul naturei, suspinul unei inime în holocaustu pentru mântuirea ênsusi aquellor'a que o împungu, vocea în desert que resună peste secoli, condicele unui popol sclav, chiemat a deveni Natiŏ.

Biblia din Hebrei retaciti, împerechiati şi cerbicosi face un singur Israel, un sigur popol solidar, predestinat à dà Prophetii şi pe Mântuitorul lumei. Aqueasta este minunea quea mai mare que in lumea antică operò aqueast condice que singur meritä în adever numele de Carte (1).

(1) Biblià, βιβλίον va să dică carte.

Ansĕ precum Hebreul prin Bibliă deveni Israel sau Natiŏ, assemenea abătut din callea ei prin Davidismu şi Solomonismu, devine possessia lucrul dynastiei lui Iuda, Israel decădut devine Judan; Palestina terr'a promisă devine Iudeca, adicŏ moşia lui Iuda.

Biblia, ori unde appărù, în dată se făcù luminà la vocea ei atot-potentă: *fia lumina.*

Intre Helleni în midlocul confusiei doctrinelor filosophice şi religióse, appare sub Ptolemei cu atâtia secoli înainte de Christu şi platonisând pe toti, îi prepară dejà spre à se christianisà.

In midlocul Gallilor face à resări dioa Christianismului dupŏ auror'a druidică.

Rom'a ne mai putênd domină cu braçul desnervat, află puteri nuoe şi începe à domină în numele Vechiului şi Nuoului Testament; chrìstianisă pe Barbari, şi face dintr'ênşii pe quei înainte-mergŏtori pe callea progresului.

Biblia iar fu arm'a quea mai potentă în mâu'a quellor que protestarŏ încontra abusurilor sacerdotali şi parodiei christianismului.

Iar minunea que operò în mediul evu fu quŏ ajunsse à christianisà şi pe quea mai egoistă şi materialistă din stirpe, pe stirpea teutonirà, pe Germani şi pe Englesi voiu să dicu.

Quât pentru noi Romànii, cà o ramură âncŏ verde, deslipită din tulpin'a secularà şi vermulósă dejà, din tulpin'a arburelui roman, que amenintà lumea de o calastiopha la caderea lui vecină;

Deslipiti de aquea rădĕcină păgână, cà o ramură âncŏ verde que avea qualitătile Romei republicane şi stoice; — quŏci popolul mai are ancŏ viată quând se corrumpe capitalea — transplantati şi altoiti în pămêntul Daciei, luarŏm viată nuoă, spre à nu perì dinpreună cu cetatea Cesarilor, cu Babylonia apocalyptică; şi spre à purtà prin midlocul a 18 secoli şi conservà numele şi datinele Romei antice, mântuiti de Roma imperiale şi pontificale.

www.dacoromanica.ro

Ast fel ne aflò Biblia quând appărù între noi que eram cà nisce legiuni de Loți que scăpà din Gomorrha Neronilor, Caligulilor și Domitianilor.

Biblia dar și datinele strabune alle Romei Cincinatilor și Scipionilor, furò primii și quei mai salutarii ai nostri legiuitori.

Radu-Negru făcù din Romania o altă terră promisă, și o împarți dupò dreptate la un popol egal în 12 județe cà quelle 12 ținute alle Palestinei la quelle 12 sementii alle lui Israel.

Si dupò cum ordónà Moysè în numele lui Dumnedeu a'și allege popolul dintre deci, și dintre sute și dintre mii spre a'l conducce și judecà, assemenea și Radu-Negru suppuse la aqueeași lege și ênsuși allegerea și încredințarea Magistraturei quelle mai nalte, a capului suprem și duce al Natiei.

Domnul țerrei nu'și face din patriă o moșie, o avere a familliei salle, nu se constitue în suveran absolut, ci suppus allegerii Natiei și controlului representanților aquesteia, iutre quari quei mai vechi în servitiu și într' o hierarchie deschisă la toți filii patriei, formă dodecada Senatului, quare mai la urmă se suie pînò la numer de patru deci.

De unde ânsè vin aqueste instituții cu totul biblice și romane democratice, minus patriciatul ereditar, în midlocul unei Europe feodale, și unui Orient bizantinat?

Ancò mai din ainte cu atâția secoli Patriarchul Romei se desbinasse de pentad'a Patriarchilor que formà corpul întregu al Chrestinătății, și se isolasse de queilalți patru patriarchi ai Resăritului.

Românii cà descindenți ai aquellor legiuni que conservà âncò datinele anticei și necorruptei Rome, și în quea mai mare parte christianisate de ênsuși apostolii Petru și Pavel și de urmatorii aquestor'a que singuri erà depositarii adeveretatului Vechiu și Nuou Testamênt;

Românii într'o assemenea inefastă desbinare provenită din spiritul predominării și institutiilor feodali, mai păgâne de quât păgânătatea, firesce quò abandonarò Rom'a que pentru pĕcatele patricianilor sei fussesse abandonată și de ênsuși popolul roman în prad'a Barbarilor;

Românii abandonarò Roma lăssându'i gloria de à binecuventà și consacrà legea salică și dreptul numit *divin*, și se lipirò mai mult de quât ori-quine de quelle patru Biserice alle Rasĕritului, que nu faceà și nu facu de quât o singură Biserică.

Cu moșiile lor, lăssându'și săracĭ copii și străncpoții, dotarò Sântul Mormânt și muntele Athos spre à se sustine și perpetuà marea cuviință a Casei lui Dumnedeu.

(Noi aquì vorbim de credint'a și desinteresarea Românilor, iar nu de quei que abusarò de marele și exemplarul lor devotament, spre à puteà trăi cà nisce satrapi. Cu quât crestinătatea Românilor fu mai mare, cu atâta delitul devine mai gravu al aquellor'a que specularò cu ómenii și cu Dumnedeu.)

Românii se lipirò de Biseric'a Resăritului în adever, iar nu de quei que făcurò din cas'a lui Dumnedeu tavernă de traficu.

Pentru aquestia mastigea fulgerătóre stă la pórt'a templului; și và veni timpul quând la lucirea ei se vor mântui ómenii în onórea și binecuventarea lui Dumnedeu.

Lassăm dar ómenii cu pĕcatele lor, și ne ținem de ritul Bisericei Rĕsăritului que nu stă în edificiurile materiali, ci în Vechiul și Nuoul Testament și în scrisele Sântilor Părinți, într' un cuvênt în queea que numim Ierusalema quea de sus.

Dupò modelul aquestea străbunii nostri fondatori ai ambelor Domniate vrurò a'și constitui Patria lor, și éccè caus'a pentru que instituțiile lor furò atât de Biblice.

Rom'a pontificale nici o dată n'a iertat proselytilor sei de à fi biblici; pînò în dioa de astădi Biblia è prohibită la Catholici. Românii dar se desfăcurò de dênsă și trăirò mai mulți secoli appĕrându'și numai Religia și moșia, și uitând, qua să dicu așà, a lor ființă, a lor origine.

Limb'a română nu mai fu conservată de quât de Mamele nóstre, și de popolul que nu scià cità și scrie.

Părinții nostri în Biserice cântà și se rugà slavonesce, in ministere decretà în limba slavonă, în tribuuale dà sentințele în aqueea'și limbă; în cancellarii scribii făcea paradă și se îngòmfà cu aqueea'și scăpĕtare.

Numele de Român infine dela Michaiu Bravul nu mai erà numele unei Natii, ci al unei condiții a societătii, a condiției de servu! Individele se vindeà și se cumpĕrà cà *români* eterni din generatiò în alta, și cà servitudine eternă, vêndarea se naměrà pe sufflete.

Póte ânsè facce quineva din auru un vas umilit și de abjectiò; ci pretul întrensecu al aurului è tot aquell'a.

Decretul lui Michaiu făcù din Român synonymul sclavului; sclavia desarmò braçul lui, și aqueast'a redusse tĕrr'a numai bună de à devenì prad'a ianicearismului și apoi a beilor din Phanar.

Farò limbă scrisă, ci vorbită numai de

www.dacoromanica.ro

săteanul servu și de nisce femei debile, quând Românul se află în predioa de à perde de tot nationalitatea, sau absorbit sub dominatia phanariotă în proselytismul grecu, sau înnecat cu totul în torrentul slavismului. Biblia quare 'l a fost constituit sub Radu-Negru, Biblia veni spre a'i mântui nationalitatea.

Din chaosul aquellor doctrine corruptóre alle byzantismului, slavismului și feodalităţii Biblia veni din nuou ênsuși în limb'a popalului servu, à regenerà și à creà o Românià adunită în noĕ și dece milióne de sufflete preparate de à nu mai fi sclave, ci Romàne cum furŏ la început dela descăllicătóre.

Aurul póte luà form'a unui vas abject sub ciocanul unui argintar salariat, ci preţul lui întrescu este tot aquell'a.

Biblia appărù în tótă claritatea ei, pentru quŏ appărù în limb'a populară; și înmidlocul întunereculni byzantin, slavu și feodal se făcù lumină, și întelligent'a Românului începù à vedé rîp'a que se deschideà la piciórele lui.

Intre 1640 și 1648 Matheiu Basarab în allianţă cu Domnul Transylvaniei Georgiu Racotzi se decisserŏ întru à punne à traducce în românesce Vechiul și Nuoul Testament și à 'l împărti în quâte trelle domniatele și ori-unde se vorbesce limb'a română.

Racotzi avu un îndemnu și Matheiu Basarab altul; fiă quare avênd scopuri differente luarŏ aquella'și midlocu sau drumu. Unul voià să ajungă la Lutheranismu și altul la Romanismu și la adeveratâ orthodoxie. Drumul que appucarŏ amêndoi fu Biblia.

Așâ sunt drumurile que au mai multe staţiuni în linia lor.

In Transylvania se făceà propagand'a Lutheranismului que convertì pe Șași cà o stirpe materialistă, și o mare parte din Unguri.

Racotzi erà zelos proselytu și protector al aquestei doctrine.

Matheiu Basarab erà Român, și natur'a Românului este să asculte ori que idee nuoă și apoi să dică ; *sa mai vedem*.

Matheiu Basarab cu quei mai mari și mai întellepti ai natiei *mai veduro*, și disserŏ: nimicu nu è *mai dulce* și mai maternu de quât à vorbì Bisseric'a filiilor ei în limb'a lor ; iar în quât pentru dogmele lui Luther, multumim dumneavóstră, domnilor emissari.

Aqueste doctrine sau dogme pot fi bune și folositóre acolo unde își au cuvêntul de à fi. — Acolo adicŏ unde se facu abusuri neaudite din partea puterii Bisericei officiali, se pot firesce arătà si prorestatii.

La noi Biseric'a n'a ars pe nimeni de viu nici ênsuși de mort dupŏ decisia unei Inquisitii ; la noi Ponteficete nu è un suveran absolut quărui să i se dea putere de à ne arde corpurile și de à ne închinà în etern sufletele la focul Gheenei ;

La noi preotul nu träiesce din sudórea și sângele popolului, nu se jură fecioriei, spre à puté à se hucurà apoi de tóte femeile farŏ să pórte sarcin'a familliei.

Din contra la noi capul Bisericei în locu de à împilà este împilat, și depinde de capriciul unui pașă și adesea de al unui banchier armean. Capul Bisericei nóstre are nevoie mai mult de à fi susținut de quât de à protestà încontra lui.

La noi Preotul pórtă aquella'și jugu cu popolul, sarcin'a familliei, și împilarea inorantei si ênsuși angariile. Noi n'avem à ne plânge quŏ sciinţ'a lui a putut à'i servì spre à inventà și sanctionà legea salică și Inquisitia.

Preotul la noi, avênd nevoie de lumină, nu ne a fortat nici o data de a protestà încontra abusului sciintei aquestuia. Preotul la noi nu e Iesuit.

Proteste quine è catholicu încontra exactiilor pontificali, monachali și baronali, quŏci Românii nu pot protestà în contra archiereilor que și 'i allegu singuri, și în contra preoţilor que ducu sarcin'a familliei cà ori-que chrestin și dupŏ ênsuși ordinea apostolică (1).

La Domnia Mariei Talle, disse Matheiu Bassarab către amicul și alliatul seu Racotzi, la Domnia Mariei Talle protestatia este o necessitate din quelle mai imperióse, iar la noi Românii ar' fi o absurditate din quelle mai neaudite.

Reîmpinserŏ dar Românii doctrinele Protestantismului, și îmbrăciṣarŏ cu capetele descoperite și cu genuchiele plecate Biblia și Evangeliile în limb'a popolului român.

Impulsia în adever se dette dela quei que protestà și quari între altele quereà qua Biseric'a să le vorbească în limb'a lor; glorie ênsĕ lui Matheiu Basarab que sciù distinge bunul și salutariul din queea que în Românià ar' fi fost cu totul absurd.

Prin urmare, în mai puţin de doĕ deci de anni tótă bibliothec'a Bisericei fu tradusă în limb'a romàna ast fel cum se vorbià pe attunci :

Serviciul Bisericei tot, scrisele Sântilor

(1) Pavel către Thimoteu, capu III, v. 2—6.

www.dacoromanica.ro

Părinți în sute de volume furŏ traduse, typărite și respândite în țĕrr'a română Moldova, Transylvania, Bănat și o mare parte a Ungariei.

Din tóte părțile aquestea se află bărbați que își consacră veghierile și făcea quâte un om singur queea que astădi nu facu cu sutele.

Ducă-se quinevà în Bibliothecele Cernichei, Căldărușănilor, Mönästirei Némțului și védă quâte volume compun bibliothec'a Bisericei române create cà printr' un miracol numai cu începutul Bibliei.

Ansĕ quine sunt aquei traducĕtori que dotarŏ Biseric'a și Natia de atâtea cărți allese, și mântuindu-ne limb'a ne mântuirŏ Nationalitatea?

— « Noi suntem noi » ne respund suffletele aquestor bărbați. « Si nu mai căutați numele nostru. »

In adever prin nimicu nu se appropiă Omul atâta de Creator cà prin travalliu, quŏci creatia nu se effectuă de quât prin travalliu.

Christu deificŏ Pâinea și Vinul quŏci sunt singure que representă productul travallului vivificător.

Quând quinevà ajunge à lucrà și à creà atâta pe quât crearŏ primii traducĕtori Români și mântuitori ai Nationalităței, cu quât prin travalliu se appropiă ne Dumnedeu, cu atâta cà și dênsul: respund: *noi suntem quei que suntem, si aquesta è numele nostru.*

A'și ascunde numele în aquei timpi erà o datorie de charitate și de modestiă chrestină. Astădi ânsĕ legile queru pe omu responsabil de scrierile salle.

Queea que atuncì erà o virtute de a'și tăceà numele, astădi ar' fi consideratà cà o lipsă de curagiu.

Astădi Biblia și ori-que carte, dupŏ legi, nu mai póte venì dintr' o mână necunoscută; quine o publică este responsabil de scrierea sa.

Primul miracol que operŏ Vechiul și Nuoul Testament dupŏ respândirea lor în România în limba Patriei fu liberarea sătenilor români, restabilirea numelui de Român în nume national.

Actul de pietósa memorie al Generalii Adunări a archiereilor și Boierilor țĕrrei, actul que deliberă pe satean de jugul que purtasse dela Michaiu pinŏ la 1720 nu adduce inainte de quât Sântele Scripture, și cu dênsele fulgerà pe ori-quine và cutedà à desființi aquea decisiŏ cu adeverat chrestină.

De mai furŏ apoi sclavi pe pământul Românici, aquestia nu se înființarŏ de quât de Domnii phanarioții que își dotarŏ filiele cu svênturat'a și avênturós'a stirpe erantă a Tsiganilor;

Si spre à astupà gurele pământenilor și mai vĕrtos spre à facce à tacé Biseric'a, complotarŏ și fĕcurŏ pe unii și pe alt'a complici dându-le și lor o parte din Tsigani.

Biblia ânsĕ și Evangeliele îi salvò și pe aquestia pretutindeni, și và salvà ori que sclavu se mai află pe faç'a pământului.

Prin Bibliă, în ambele Domniate o natiŏ, redusă în stare de servitudine, redevenì o natiŏ de Români, qua să pótă durà ancŏ un secul și jumĕtate în contra cercărilor și tribulatiilor que i se prepară.

Unde ar' fi ajuns cu căderea natia nóstră, daqua Phanariotismul și mai la urmă Muscălismul o-află fărŏ limbă scrisă, farŏ Biserică română, farŏ guvernu quare să decrete românesce, farŏ cancellarii quare să scrie românesce?

Se scie quâtă întindere luasse limb'a grecă în ambele capitali și prin județe ênsuși în mai puçin de un secol.

Guvernul phanariot decretà și legiuià românesce. Biseric'a binecuventà în adever românesce, și cu tóte aquestea boierii ambelor tĕrre avea rușine în conversațiile lor de à mai vorbì limb'a tĕrranilor, a preoților de tĕrră și a logofeților.

Unde ajungeam, și cum ne-ar fi lăsat phanarioții în mâinele Muscalilor, de nu erà încai aquei preoți, aquei logofeți aquei tĕrrani, și mamele nóstre qua să mai conserve limb'a într'o stare latentă, ênsĕ tot d'auna viiă?

Starea de nationalitate scăpĕtată se aratà în biographia lui Georgiu Lazar que ammu dat'o în Curierul Român la ânul 1838. Boierii que nu scià grecesce se sforțà sau mai bine se sforțăià à vorbì românesce stricat și pelticu qua să semene à Greci.

Ispravnicii și *Zapcii* ajunsesserŏ de rîs ênsuși înaintea *slujitorilor* (dorobanților) lor. « Esiți, mĕi, afarŏ, dicea aquestia sătenilor, quo or' să verbească boierii grecesce. »

Atât greceasc'a lor erà o rumânească stricată și pricepută de ori que Român.

Biseric'a își făcù datoria de à ne conservà limb'a într'o stare stationară în mai mult de un secol, de și scrisă sau presantată prin littere slavone.

Paul Iorgovici, Shincai, Samuil Klain Petru-Maior, Çichindeal, Georgiu Lazar, toți prophetii sau aspiratorii unei Românii se formarŏ sub tolerarea și patronarea generósă a Magyarilor, și doctrinele lor nationali, aspirațiile lor la uniunea Românilor le

www.dacoromanica.ro

publică sub auspițiul libertății possibile a typarului Ungariei.

Pe quând propheții României se formă sub mecenatul Magyarilor, în Bucuresci Philaret și Ienache Văcărescul dispăriă adăpați de pharioți în satisfacția compatriotilor lor boieri.

Ungurii dă asyl și midlóce de à se instrui bărbați că Petru Maior; și în Bucuresci Georgu Lazar erà batjocorit de părinții aquestor'a que acum nu sbierărò Românie mare de quât spre à facce *trebele* inemicilor.

Lazar cu tóte aquestea prin tóte persecuțiile și derîderile îșì formò discepolii și aquestia îndoctiinarò pe Vladimirescul de à abandonà insinuațiile boierilor heteristi și de à se ferì de à facce causă comună cu Hypsylante.

Protestatia lui Vladimirescul restabilì Domniile pământene; și patrioții muscăliți conspirà în Sibii din preună cu consolul rus în contra lui Grigoriu Ghica că domnu român.

Filii aquestor'a acum se încercarò àncò o dată să mai dea Domnia țerrelor pe mâinile străinilor. Viciurile părintilor îi vor urmà pînò la a șeptea generațiò.

Farò Bibliă ânsè, farò Biserică quare conservò limb'a română, de unde ar' fi putut avé România propheții sei; sau în que limbă ar' fi scris aquestia, de quât în latinesce sau nemțesce că Cantemir, în hellenesce că Alexandru Sturza și Brâncoveanul?

Să venim la dillele nóstre. La apparitia annului 1848. Românii inaugurarò o politică nuoă și o imprumutarò Europei Occidentali întrege.

1853 adduse 1856 cum și tractatul din Paris, quare se dice quò a querut à consultà adicò dorințele Românilor.

Que và eși din aqueasta? Dumnedeu scie, sau mai bine Dumnedeu numai póte confunde consiliurile și risipi cugetele Potentaților.

Tot ânsè que se scie astădi curat și limpede este quò Românii se vădurò din disgrație căduți din frumósele lor illusii și din sperantele que îi amăgirò. Cu toții astădi se temu să nu pérdă și queea que au fost avut.

Din quei mai exclusivi și cutedători progresisti devenirò quei mai modesti și mai servili conservatori.

Că alții în predioa Phanariotismului, acum doè sute de anni, astădi în predioa anui pericol redutabil, que n'are âncò nume, ne maifacem o ultimă datorie.

Imităm în micu și pe quât un omu isolat și proscris póte întreprinde; imităm queea que Matheiu Bassarab făcù în mare că suveran pe thronul patriei.

Ne presentăm cu Biblia în predioa pericolului.

Situatia è tot aqueea, nu ânsè și cu aqueeași analogiă de puteri; regul'a este inversă.

Attunci natia romană *asservita* erà amenințată de doè părți: de o parte veleitățile Turciei ianiciare spre a'și impune beii, și de alt'a propugand'a Lutheranismului.

Turcii ânsè nu erà așà de tari că inemicii de astădi ai Românilor, machiavelismul phanarioților nu se puteà asemènà cu machiavelismul officiul de astădi; și de atlă parte Lutheranismul d'attunci n'avea atlă armă de quât a cuvêntului, acolo unde cuvêntul erà în drept de à protestà.

Amenințările voiu să dicu erà mai puțin pericolóse sau redutabili, și măn'a que se apperà încontra lor erà mână de Bassarab que dictà în numele suveranității Nației.

Astădi amerințările și temerile sunt cu atâta mai mari cu quât partea appĕratórc este mai umile și mai debile.

Astădi natia readdusa prin Regulament și alte legiuiri mai în starea servitutei *românismului*, de o parte è amenințată de Panslavismul russu, și de alt'a de propagand'a lutheranismului engles, que face pasuri fórte răpedi în Orient și veni pînò în rerunchii Bulgariei.

In aquestă situatiò Biblia iarăsi ne va mântui de amêndoè pericolele, de vommu sci judecà și ne strecură pintre dênsele precum judecò și se strecurò Matheiu Basarab.

In aintea Panslavismului punem că o linie de demarcatiò sau că o argine limb'a nationale, curățită de ori-que element eterogen contagios și corruptor, și presentată prin adeveratele ei littere străbune.

Quòci aqueasta numai ne póte învederă în ochii Europei, nu prin vorbe, ci în faptă, că o stirpe romană în midlocul atâtor populații slave.

Iar în aintea propagandei lutheranismului engles n'avem de quât à înfățișà Biblia quellor Sépte deci, tradusă d'a dreptul din hellenesce ast fel cum s'a conservat de Biseric'a Resăritului.

Comparația aquestei versiuni cu queea que societatea biblică din Londra respândesce d'a dreptul din hebraic'a và fi de ajuns spre à întări pentru tot d'auna pe Români în credint'a Părinților lor.

Adeverul nu se teme de à eși la luminà și de à fi cercetat de tóte părțile.

www.dacoromanica.ro

Noi nu facem aquì politică nici nu cugetăm de à începe lupte religióse.

Noi stimăm tóte opiniile şi respectăm tóte confesiile şi credinţele; quând ânsĕ sunt ameniutate alle nóstre, cată à ne recunósce dreptul de à le appĕrà precum recunóscem şi altor'a dreptul de à appĕrà pe alle lor.

Traductia Bibliei quellor Sépte deci conservate de Biseric'a Resăritului, şi quare înfăciṣăm Românilor are à se intêmpinà în ambele Domniate cu traductia Bibliei Protestanţilor tradusa dupŏ versiunea Bibliei hebraice, şi publicată de soçietatea biblică din Londrà.

Cată dar à arătà Românilor que nu s'au occupat de aqueste questiuni, quŏ Biseric'a Resăritului conservă si se întemeiă pe versiunca quellor Septe deci; quŏ Catholicismul recunósce versiunea numită Vulgata; şi quŏ Protestanţii au adoptat traductia Bibliei conservată de Judani.

Catholicismul nu s'a încercat âncŏ à ne communicà Biblia sa Vulgata; şi ne întêmpinându-ne cu dênsul în callea nóstra, ammu eşi din sujetul nostru de ammu vorbì quevà despre dênsul în aqueastă precuvêntare.

Aquì n'avem à ne occupà de quât d'à arătà historia Bibliei şi prin urmare que este Biblia que conservò natia judană, şi pe quare Engliterr'a şi Americ'a o respândesce în tóte limbele.

Nu suntem într'un secul de fanatismu spre à dà o lupta unei cărţi que se póte arătà în tóte limbele şi adducce folósele salle, din puntul de vedere historicu, archeologicu, şi litterar.

Suntem ânsĕ într'un secol umanitar în quare adeveratul chrestinismu se pricepe din çi în dì mai mult; si conform cu ideile aquestui secol şi cu tóta pacea sufletului que ne presorie nunumai morala, ci şi tolerant'a exemplară a Românilor, à arătà historicamemente que este Biblia que se çice hebraică sau judaistă.

Se scie de toţi quŏ Pentateucul sau primele cinci cărţi alle Bibliei dată dela Moysè şi quŏ părţile quelle mai inspirate si mai cuviósc alle ei sunt, dupŏ legiuirile lui Moysè, cărţile Prophetilor.

Quelle latte părţi alle Vechiului Testament nu sunt de quât naraţii historice.

Biblia fu una în Israel dela Moysè pînŏ la stabilirea regalitatii hereditare în dynastia lui Iuda prin David, şi Solomon.

Spiritul ei, dupŏ que sculurò jugul lui Pharaon, erà preservator de ori-que sclavie, şi attintător de à formà în tĕrr'a promisă, un popol liber, compus de fraţi cu aquelleaşi drepturi şi datorii, esiţi din aquelleaşi cópse alle lui Israel.

Egalitatea înaintea drepturilor şi datoriilor erà prescrisă cu rigóre pretutindeni; în orthodoxia ei erà considerat cà un idolatru, cà apostat or i-que Istaelit ar' fi recunoscut alt domnu pe pămênt de quât pe Dumneçeu din ceru.

In datà ânsĕ que sub Saul se formò un partit regalist' quare sub David crescù şi mai mult, natia, subt Solomon que se încercò de à întruducce idolatria, şi suh Roboam filiul aquestuia, terminò cu a se despărţi în doĕ mari partite distincte.

Dece semenţii protestarò încontra eresiilor idolatre şi solomoniilor lui Salomon cu demonii lui, que nu addusserò de quât monarchia absolută a lui Roboam. Doĕ semenţii numai remasserò partisane absolutismului, şi devenirò çà possessiò casei sau dynastiei lui Iuda.

Unii, adicŏ partea quea mai mare se despărţirò cà liberali şi conservatori preceptelor şi constituţiei lui Moysè;

Alţii, partea quea mai mică, şi quare se cercà a'şi arrogà privilege, se făcurò appĕrători absolutatismului în quare îşi aflà interesele lor.

Constitutionalii se numià cu drept cuvênt Israeliţi; iar absolutistii, cà partisani ai dynastiei lui Iuda, se numirò, cà tóţi sclavii, dupŏ numele domnului lor, Judani; şi Judani sau Iudei remasserò pinŏ astădi.

Aquestia, al quărora sufflet erà partea monarchică şi aristocratică sau pharisiană hypocrită, spre à 'şi legitimà privilegele que 'şi le arrogasserò încontra spiritului şi litterei legilor lui Moysè. începurò à schimbà aquelle legi şi a'şi făce o Bibliă a lor în parte que nu puteà fi recunoscută de quelle lalte dece semenţii.

Adaosserò vorbe, schimbarò construcţia, scósserò alte vorbe, prefăcurò pe altele, în quât mai nu remasse nici un verset quare să nu fiă întors dupŏ intersele lor.

Spre exemplu, dupŏ que se făcurò curtesani, şi avurò şi ei nevoie de servitori şi de iloţi, pretutindeni vorb'a copillu sau *fecior* în casă παῖς o prefăcurò în *sclavu*.

Acolo unde Dumneçeu se arată condescendent şi se lassă à vorbì cu tot omul que se adressă către dênsul, acolo partea pharisiană, qua să se puiă ea midlocitóre între Omu şi Dumneçeu, şterge pretutindeni vorb'a unde Dumneçeu çice quŏ ómenii sunt *filii lui* şi quŏ Ellu'ia născut. (Vedi Isaia, capu I, vers. 21.)

Unde Dumneçeu çice ómenilor « veniţi şi

www.dacoromanica.ro

vommu vorbì. » Biblia sau versiunea pharisiană dice : « veniți, și *vorbiti.* » (Isaia, cap. I, vers. 18.)

Unde Iacob la mortea sa destină fiiilor sei meseriile lor, una așà de onorabile și necessariă societatii cà quea laltă;

Acolo éccè cum se exprimă;

Quei Septe deci.	*Hebraica sau pharisiana.*
Issachar, dorit'a bunul, și aflà-va repaos în midlocul loturilor (de pàment).	Issachar, asin robustu se culcà între staule.
Si vedènd repaosul que bun (este) și pàmentul quŏ gras, își summisse umerul spre labóre și devenì bărbat agricultor.	Vedù quât è de plăcut repaosul și pamêntul delicios, își încovoiò umerul la sarcinà și se închinò pe sine la corvcea (iobăgia) laboratorului.

Si alte assemenea pe lùngŏ quare se mai adaoge și eresiile contractate în servitudinea dela Babylonia.

Fractiunea pharisiană sau aristocratică, pînŏ avù regele seu absolut, devenià curtesană, satelità aquestuia și organul lui de împilare.

De cum începù à cadè sub dominatiŏ străină, ea devenì servitórea despotului comun; ea eșià cu cădelnițe și cu tablele legii în aintea Cyrilor, Alexandrilor, proclamându'i de Mesii; ea devenia și organ și maestră proconsolilor romani;

Ea persecutà prophetii que erà appĕrătorii drepturilor publice, datinelor nationali, și propagatorii scólei și aspiratiilor lui Moysè,

Ea anathemathisà ori-que încercări nationali și declarà de apocryphe sau neorthodoxe ori-que faptă patriotică cà à Macabeilor,

Ori-que erà național și încontra jugului străin quăruia pharisei sau aristocratii devenià organ, aquestia o declarà de apocryphă, încontra ordinei legali.

Fractiunea pharisiană infine fâcênduse mai romana, adică și mai amică Cesarului de quât Pilatu, judicò pe Christu si 'l condamnò la mórte.

Să venim la versiunea quellor Sépte deci.

Quând subt Ptolemei în Alexandria furŏ invitati dintre Hebrei spre à veni à dotà bibliothec'a aquellei cetăti cu traducția autorilor lui Israel, se scie quŏ la assemenea împregiurări nu se scólă archiereii și magnații unei terre spre à se pune cu peptul pe assemenea opere.

Quând astădi ar' invità Franç'a pe din Romăni à veni în Paris spre à scrie în francosesce historia și drepturile Românilor, și à traducce pe autorii lor mulți puțini quâti au;

Firesce quŏ n'ar' veni nici prè sânții și prè cuviosii russolatri, nici vre unul din boierii que au domnit susținuți de Czarul sau împuși în minister de consolul rus (afarŏ numai de nu va avè în adins missiune); ci ómeni competenți, doritori de à invederà și d'à sustinne drepturile terrei, tot adicŏ din fractiunea aqueea que opinia publică o numesce nationale.

Firesce quŏ aquestia nu ar' scrie în Paris în francosesce cà nisce francesi; romanismii lor ânsè în limb'a franțesă ar' învederà pentru tot d'auna autenticitatea română.

Ast fel quei Sèptedeci de eruditi Israeliti, nu din fractiunea judaistă, scrisserŏ sau tradusserŏ Biblia populară în Israel în limb'a hellenică, și hebraismii lor învedereadă autenticitatea aquestei versiuni. Ei firesce quŏ nu putea traduce Biblia partitului antimosaist' sau a fractiunii uccigĕtóre de propheti.

Ammu dis quŏ la început, încontra a doŏ șementii Judane dece remasserŏ Israelite constitutionali.

Aquestea produsserŏ prophetii, aquestea ascultà de vocea lor, din aquestea în fine se luarŏ quelle mai multe dupŏ Christu și Apostoli și il recunoscurŏ de Mesie și Mântuitor.

Aquestea cu un cuvênt devenirŏ chrestine și formarŏ primele Ecclesii, pe lùngŏ quarî se allăturarŏ și Grecii platonisați.

Aquestia cu toți avurŏ Biblia lor traditionale que strabătù secoli prin sementiile lui Israel, iar nu prin fórfec'a censurei phariseane.

Ar' fi o absurdităte din quelle mai neaudite à presuppune quŏ doctrinele lui Christ atât de umănitare, să fi recunoscut de lege Biblia prefăcuta a phariseilor quărora le dette atâta luptă.

Quâți din Judani sau și Israeliti nu înbrăcișarŏ christianismul, aquestia firesce furŏ aqueia que încuviiuțarŏ fapt'a phariseilor que dette la Cruce cà pe un apostat pe Christu.

Ar' fi dar în contra logicei evenimentelor à presuppune quŏ partisanii phariseilor adicŏ Judanii que furŏ respândiți de Titu din Ierusalema au putut să conserve în limb'a lor Biblia que îi accusà în tòte dillele, și le combătea interesele.

Judanii de astădi dar n'au de quât versiunea pharisiană, și contrariă doctrinelòr lui Christu, și pe aqueea o respândesce cu atâtea spese societatea biblică englesă.

Liber la Englesi dupŏ doctrinele și înte-

www.dacoromanica.ro

resele lor aristocratice si commerciali să le viiă mai commod cu Biblia judaistă şi să dorească à o communică şi la alţi popolii; quŏci: Lor pe de o parte le întinde influinţ'a pretutindeni, şi pe de alt'a,

pe unde appare Biblia lor — în lips'a aleia — adduce mari folóse materiali. Fiă quare popol n'are de quât à le multumi de aquest dar, mai vîrtos daqua le vine mai eftin de quât Bibliele tvpărite cu spese particulare;

Si mai vîrtos quŏ în Orient unde popolilor le lipsesce cu totul aqueasta carte în limbele lor respective, quea împărţită de Englesi vine că o roŏ în midlocul secetei.

Proselytismul protestant face mare bine Armenilor, formând dintr' ênşii bărbaţi căpuiti cu sciinţe şi arte necesarii.

Bulgarilor le vă facce si mai mare bine. Aquestia sunt popolul quel mai onest şi mai laborios al Turciei, şi printr' o fatalitate sunt quei mai impilaţi subt innoranţă.

Episcopii phanarioţi şi calugĕrii din muntele Athos nu viu în midlocul lor de quât că lupii în midlocul oilor. Situaţia Românilor de o diniŏră de subt Ignaţii, Dosithei şi Nectarii nu erà nimicu pe lùngŏ situatia Bulgarilor de subt regimul phanariot sub quare gemu.

Preoţii Bulgari n'au voie dela Episcopii Phanarioti de à confesà sau *ispovedui* pe fraţii lor din parochia lor. Călugĕrii din muntele Athos îsi arrogarŏ aquest privelegiu prin quare storcu millióne, abusând de credulitatea exemplară a Bulgarilor.

Nu è aqui locul de à vorbì de scandalele quărorpărinţii de famillii devin victime, nici de modurile neaudite prin quare se storcu atâtea summe dela un popol spre à fi manţinut atâţia secoli în orbire şi brutalitate.

In altă scriere vommu veni assupra aquestei materii; aqui arătăm numai quŏ phanariotul que n'a putul deveni beiu sau agent patentat spre à spionà pe Turci în folosul altor Puteri, devine în dată calugĕru, şi că Vlădică, se constituă pretutindeni în paşă ianiciar.

In starea aqueasta a lucrurilor cum să nu fiă bine venit protestontismul, spre à biciui pe unii şi à luminà pe alţii?

Sute de copii orphani din Bulgaria află nutriment îmbrăcaminte, crescere şi sciinţe şi arte folositóre în scólele englese şi americane din Constantinopole şi de airea.

Aquestia se lumineadă şi se prepară că missionari spre à se ducce şi à protestà în contra exactiilor phanariote sub quari gemu fraţii lor.

Unde sunt abusuri de tot felul, unde theocapelii speculă farŏ rusine şi farŏ rărunchi şi cu ómenii şi cu Dumnedeu, protestantismul îşi are locul, è biue venit şi adduce mari folóse.

Iar la noi Românii, unde avem preoţii şi confessorii nostri români, Mitropoliţii şi Episcopii nostri români şi allesi de noi; unde Biseric'a ne vorbesce în limb'a nóstră, şi unde Biblia quellor Sépte deci se póte comparà în avantagiul seu cu ori que altă versiune; protestantismul iarŏşi o mai repetăm, ar' fi o absurditate.

Bulgarul ânsĕ prin propagand'a Protestantismului sau vă deveni Lutheran, şi se vă mântui de sórt'a obscurantismului slavon, sau vă facce que făcurŏ Românii, adoptând numai Biblia în limb'a lor şi mântuinduse de Episcopii şi călugĕrii phanarioţi...

Protestatia în tot locul şi în tot timpul a fost neîncetat manifestaţia consciinţei que viadă în Om despre dreptul seu; ea în tot d'auna îşi adduce folósele salle.

Libertatea Consciinţei este audul deschis şi attentiv la vocea lui Dumnedeu. Pentru quŏ numai quând ne mântuim de capul que ni 'l au façonat dascalii şi prejudiţiele, nu mai attunci începem à judecà cu capul que ni 'l a dat Dumnedeu.

Protestantismul è un sentiment faticat, stătut cu totul de jugul *datoriei* exclusive, şi n'are înainte, din natura sa, de quât numai *dreptul* de quare a fost lipsit.

Protestantismul dar, fiind o strare de luptă, nu è o stare normale.

Ansĕ unde sentimentul de à protestà stă armat cu gladiul cu doe tăişuri al Cavêntului, acolo abusurile şi exactiile în activitate începu à incetà, şi abusurile şi exactiile que s'ar îucercà à se nasce sunt înnecate ênsuşi din conceptia lor.

Protestantismul între Bulgari şi alţi popopoli ai Orientelui vă desfiinţà phanariotismul şi vă risipì întunerecul slavismului; iar între Români vă fi că un spectru amenintător tutulor que s'ar' încercà à speculà cu ómenii şi cu Dumnedeu.

Protestantismului suntem datori d'à audî pe Mam'a nóstră Biserică à ne vorbì că o mamă adevĕrată limb'a nóstră.

Si tot lui vommu fi datori într'o dî de à ne mântuì moşiile mŏnăstirelor Patriei şi alle părinţilor nostri din mâinile calugĕrilor phanarioţi.

Prin urmare, fiă-quine vede quŏ noi nu ne ammu pus spre à dà luptă fanatică nici

www.dacoromanica.ro

Protestantismului nici Bibliei hebraice respândite de aquest'a.

Viă sănĕtosi și unul și alt'a ; quŏci pe de o parte acolo unde nu sunt exactii religióse nu è témă de protestatii ; iar pe de alt'a quând và appăré Biblia hebraică, attunci se vor învedera și mai bine adevĕrurile que coprinde Biblia Bisericei Resăritului.

Numai comparatia între doĕ idei sau objete póte stabili o judĭcată. Românii pot citi și pe una și pe alta, și Adevĕrul nu se teme de à fi cercetat.

Pe lângŏ aquestea, Biblia judaistă, că o carte profană la noi Resăritenii, nu sciu de que să nu fiă și ea citită cum se citescu atâția autori ai antichităţii que nu sunt de dogmele nóstre?

Citéscă-se și Biblia judaistă cum se citesce și Aristotele que împarte în historia naturale pe ómeni în *liberi* și *sclavi* naturalemente că în albi și negri.

Citéscă se că și Homeru și alți poeti quăror admirându-le geniul și talentul, nimeni nu le adoptă credintele.

De nu s'ar' fi conservat prin pharisei și adeptii aquestor'a Biblia judaistă, de unde ammu fi putut noi probà quŏ Hebreii s'au fost împărțit în absolutisti și constitutionali, și quŏ noĕ ne veni că o gratiă cerésca Biblia constitutionalilor?

Noi nu persecutăm aquestă carte, dupŏ cum, nu de mult în Orient, fu adunată și arsă în midlocul curților Episcopiilor păstorite de phanarioți. — Ferésca Dumnedeu qua Românii să facă un'a că aqueast'a.

Ci fiind quŏ Adeverul unul este, precum mărturisim quŏ Protestantismul 'și a dat pretutindeni folósele salle, assemenea încredintăm quŏ nu Biblia judaistă, ci a quellor Sépte dĕci este basea și originea Religiei nóstre.

Protestantismul nu è o Religiŏ, dupŏ cum revolutia nu è âncŏ o constitutiŏ, dupŏ cum ori que protestatiŏ nu è un codice de legi.

Ci din contra, o protestetiŏ, qua să fiă legale, cată à se facce pe temeiul unei legi, unui codice, și que ar' semĕnà să protoste Chrestinii pe temeiul Bibliei Anilor, Caiaphilor și consorți, adducĕndu-o înainte că singur codice al veritătii? De póte quineva plecà dela aquest principu, póte adducce înainte și Talmudul spre a protestà în *numele lui*.

Religia nóstră se întemeiă pe Biblia que începe dela Moysè și trece din mână în mână prin propheți pînŏ la Christ și Apostoli, que adaosserŏ și Evangiele, și dela aquestia la quelle d'âncĕiu Biserice.

Aqueast'a è Biblia adeveratilor Chrestini, iar nu aqueea que vine dela descinnenții în linie drépta a Phariseilor și dela toți judaisti Palestinei, nici aqueea que a putut să suffere fórfec'a consurei păgânului de drept roman și feodal.

Eccĕ dar, pentru que, nu attacând ci appĕrându-ne, în contra propagandei englese punem înainte Biblia quellor Sépte dĕci, că filiu adeverat al Bisericei Resăritului;

Iar în contra Panslavismului rus punem că o linie de demarcatiŏ numai doĕ dĕci și patru de littere romane.

De aquì în colo suntem în bine pace și cu Protestantismul unora și cu declamatiile orthodoxali alle altor'a.

Disserŏm *declamatii orthodoxali* și cată să punem punturile pe *i* quă să scim que suntem fiă-quare.

Orthodoxia este una că și Adevĕrul ; și de au fost în adevĕr orthodoxi, quei mai d'âncĕiu furŏ Apostolii, apoi Părinții Bisericei universali.

De aquì în jos tot mai scădù fapt'a și credint'a orthodoxiei și remasse numai numele. Si de se mai află din fapte quare să se pótă approprià de alle Apostolilor și alle Sânților Părinți, nu se mai conservarŏ de quât în România și în Grecia liberă.

România susținù și sustine pînŏ astădi Sântul Mormênt; Phanarioții nu facu de quât à mistuì fondurile trimise în millióne de Români. — Quine îi sustine și pe ascuns și de față în aquest ianiciarismu monachal? —

România dette asylu adeveratilor Greci că Lambru, Vardalachu, Genadiu, Christari, Veniamin, etc., que conservarŏ schintill'a îndoită și a nationalităţii și a orthodoxiei.

România produsse atâția păstori că Dositheu și Veniamin ai Molduviei, că Euthimiu, Philaret și Grigoriu ai nostri, alle quăror virtuți se pot punne d'alăturea cu alle Basiliilor, Grigoriilor și Chrisostomilor.

Biseric'a Românici singură vorbesce filiilor sei în limb'a lor spre à fi întellésă că o adeverată Mamă.

România și Grecia liberă infinc, elle singure nu mai au sclavi pe terrĕmul lor, ci chrestini unși și baptesați în numele Sântei Trinităţi.

Singură Biseric'a Românici remasse Mireasă *nemaculată* a *lui Christu*, dupŏ quare se formŏ și a Greciei libere astfel cum amêndoĕ nu facu de quât o singură Biserică.

Singură Biseric'a Romaniei că Mireasă a

www.dacoromanica.ro

lui Christu, n'a putut recunósce pe Domnitorii dupŏ timpi de Domnl ai eĭ, ci de fiĭi suppuşi.

Apoi în quare pământ al crestinatăţii se praticţă ospitalitatea cà pe pâmentul Românieĭ? Aqueastă datorie orthodoxă, crestină a ajuns pînŏ la exces ; quŏci ambele ţĕrre au nilat pe fiĭi lor pe lùngŏ străini quăror dă asylu, drepturi şi moşii.

Să nu ne vorbească ânsĕ de orthodoxiă quei que facu între Bulgarĭ şi Românii din Macedonia quâte se înfióră mintea umană şi ĉusuşi a'şi le imaginà.

Să nu ne vorbiască de orthodoxiă aqueia cu quari ţiind o luptă de trei ḑeci de anni pe un terrĕm litterrariu, ar' puté să ne forţe acum à le dà o lupta în numele lui Christu.....

Noi Românii şi Grecii liberi acceptăm înfratirea cu tótă lumea în libertate şi în vera orthodoxiă. Departe de noi ânsĕ înfrătirea în corruptiă, în şclaviă, înfrătirea în cacodoxia quea mai neaudită şi mai păgână de quât idolatria.

Grecia nu cunósce de fiĭi ai seĭ pe nici unul din puiĭ Phanarului. Moldova cà mai apprópe de Rusia se lăssò de à fi usurpată şi dominată astădi de aquestia, gradele quelle mai nalte alle hierarchiei ei-sunt în mâinile aquestor'a şi alle instrumentelor aquestor'a,

—

Dând Biblia quellor sépte ḑeci, cà singură Bibliă a adeveratilor Chrestini Resăriteni, dându o în limb'a Patriei correctă şi a secolului nostru, cu littere romane;

Cată à vorbì quevà şi de Biblia que se trudusse sub Matheiu Basarab, şi se mai typarì cu óre.quare prefaceri la 1819 în Petreburg.

Versiunea quellor Sépte ḑeci una este; Are ânsĕ şi ea mai multe editii, şi fiă-quare editiŏ sufferì óre-quare prefaceri sau prin errori-typographice sau diff óre-quare systeme şi interese.

Intre attele fu editia que se dette subt Sixtu Quintu, Papă al Romeĭ cu o traductiŏ în latina. Aqueast'a sufferì multe prefaceri qua să fiă mai appropiată du Vulgata.

In timpii lui Matheiu Basarabu, puçini bărbaţi romani erà que scià hellenesce; limb'a latină ânsĕ reîncepusse à se cultivà de bărbatii de stat que tractà cu vecinii şi ţineà correspondinţele politice, şi de mulţi archierei (1).

Aşà, cum se vede, primii traducĕtori românii nesciind bine hellenesce, avurŏ naivitatea de à se încrede traducţiei latine cà şi unui original; quŏci nu tradusserŏ, cum, se vede, de quât editia lui Sixtu Quintu.

Spre exemplu unde Noe blestemă pe fiiul seu Cham tóte editiile hellenice aquellor

Septe deci se exprimă:	Iar dupŏ Sixtu Quintu.
Ἐπικατάρατος Χαναὰν παῖς οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.	*Maledictus Chanaan puer; famulus erit fratibus suis.*
« Blestemat Chanaan; fecior sau prunc de casă và fi fraţilor sei. »	Blestemat Chanaan pruncul; slugă va fi fraţilor sei.

Un tată póte în supĕrarea sa ardică dreptul primogenitureĭ, sau a maldice dupŏ terminii biblici, ci nu şi à condamnà la sclavie.

Pe lùngŏ aqueast'a, cunoscinţele historice, archeologice şi ênsuşi religióse erà cu mult mai în apoi acum doĕ sute de anni nunumai între Români, ci în tótă Europ'a şi mai mult. Pentru quŏ pe attunci Europ'a nu possedeà bărbaţi cà Cantemir (în erruditiŏ voiu să dicu).

Queea que astădi se numesce culóre lolale, şi pe quare noi numim adevĕruri locali, lipsesce cu totul din scriitorii de acum doĕ sute de anni, şi Românii furŏ şi ei supbuşi aquellora'şi neajunsuri.

Căpeteniile, sau principii Israeliţilor şi altor popoli sunt pretutindeni arătăti prin numele anachronisticu de *boieri*.

Logofetii şi paharnicii vermuescu pretutindeni şi între Israeliti şi între Egypteni.

Apoi, prin limb'a slavonă întroducĕndusse multe vorbe, nepricepute de Românii, luarŏ alte însemnări,

Resboiu que însemncadă tîlhariă, luò însemnare de reshellu;

Trupu que însemncadă *cudaver*, *morta-ciune*, luò însemnare de corpu; şi de aquì apoi blasphemia innocentă sau în nescii ntă a *trupului Domnului*.

Pretoriul sau casarm'a pretorianilor Romani unde fu dus Christu, de unde cu mintea n'or cugetà qui nevà, fu numit *Divan!* mai straniu şi mai deşănţat şi de quât Divanurile-ad hoc.

Nu mai vorbim despre milităenii Ierusa-

(1) « Lùngŏ dênsul d'o parte erà Voivodul, de qucealaltă erà ginerele, şi lùngŏ aquesta Mitropolitul que erà din familiia Movililor, frate al Voivodilor Gravrilla, Ivan şi Moysè; erà un mare latinist, precum şi toţi quei 'lalţi ecclesiastici que îl scortà. Remasseiu uimit quând aflaiu în aqueasta tagmă atâta eruditiŏ. » (Memoriale alle principelui de Transylvania Kemény, 1644, paginea 419.)

www.dacoromanica.ro

lemei que însoçescu pe Iuda în grădin'a Olivilor quŏ unii din traducĕtori îi armă cu *pusce!*

Apoi limb'a română acum doŏ sute de anni, ne fiind de quât limb'a vulgului, a nevoie puteà să represente atâtea idei nalte şi à formà deo dată un styl demnu de inspiraţia şi de stylul propheţilor.

De aqui multe versete ajungu mai neîntellese de quât ênsuşi limb'a hebraică; quŏci aqueea învĕţânduse se întellege pînŏ în urmă, iar queea que nu e just exprimat nu se întellege nici odată.

Eccĕ micele defecte alle primilor traducĕtori, quăror n'avem de quât à le fi recunoscĕtori, pentru quŏ în aquei timpi si cu aquelle puçine midlóce nisce assemenea defecte sunt cà innocenţ'a şi nesciinţà cuviinţelor la o vergine bărbată şi laboriósă.

Cu tóte neajunsurile unei limbe neculte reuşirŏ în multe locuri, mai vîrtos în psalmi, à da un model de styl que nu 'l are nici limb'a hellenică.

Noi n'avem de quât à le recunósce de îndelungele veghieri que dintr'o glosă mai decădută în aquea epochă de quât a Albanesilor, fărŏ carte şi farŏ grammatică făcurŏ o limbă generale la toţi Românii.

Sarcina quea mare şi durerósă au dus'o ei, quŏci deschisserŏ un drum nebătut: ei laborarŏ câmpul quel mare, ei plantarŏ şi crescurŏ arburii intellectuali şi nationali, şi noĕ nu ne lassarŏ de quât condiţia de à curăţi unde şi unde ramurele uscate, plantele parasite şi omidele que pot vesteđi şi accoperi de doliu gradină que ne lăssarŏ în moştenire.

Ei crearŏ; noi n'avem de quât à conservà si a mai mări moştenirea nóstră.

Biblia que înfaçisăm astădi Românilor este adeverat'a versiune a quellor Sépte deci, dupŏ ediţia typărită la annul 1843 în Athene sub preveghierea quellor mai competenţi bărbaţi ai epochei nóstre,

Sub prevegherea Synodului Sacru al Helladei.

Adevĕrurile sau culorile locali sunt conservate cu scumpĕtate în traductia nóstră;

Si constructia îi este astfel în quât fiă que elevu que ese din grammatică póte întellege grammaticalemente şi logicamente ori-que verset.

Quât pentru întellegerea historică archeologică, litterară, politică şi religiósă vin în ajutor notele que dămu în oper'a numită *Biblicele.*

Pe lângŏ aquestea, cartea întâiea a Genesii şi adoa a Exodului sunt ast fel traduse din hellenesce cum conservând constructia hellenică pînŏ la casuri şi timpi şi moduri, şă pótà facilità studiul începetorilor la limb'a hellenică.

Un june elevu sau preot numai cunoscênd alphabetul grecu, şi cunoscênd grammatic'a sa română, prin studiul aquestor doŏ cărţi póte fi întrudus fărŏ dictionar spre întellesul limbei hellenice.

In favórea studiului limbei hellenice alexandrine cum şi a stylului român, ammu credut quŏ facem un serviţiu ferindune quât ammu putut de abusul conjugativilor καὶ şi δὲ precum şi a phrasii adverbiali καὶ ἐγένετω (şi à fost).

Καὶ atât de des, este un hebraism în limb'a hellenică, şi acolo unde este natural, sau propriu pentru simplitatea lui de à înălţà stylul 'l am tradus firesc prin (şi).

Quând ânsĕ însemneadă *quoci, iar, precum mai, quare, ânse, apoi* ş'a tradus prin aquestea.

Quând è în locu de participiu, s'au mai strîns phrasile lassându 'l afarŏ. Assemenea s'a urmat şi cu particula δὲ, traducênduse prin *iar, atlunci, apoi* şi de multe ori s'a considerat cà pleonasmu în limb'a română.

Infăcişând Naţiei traducţia nóstră, şi dându-o în genere la tóte condiţiile de Români, nu facem distinctiŏ de opinii politice; în aintea Bibliei şi Evangeliilor toţi sunt egali, adicŏ toţi sunt Români înaintea adoraţiei nóstre nationali.

Un Matheiu Bassarab fu primul que evangelisè în adevĕr pe Românî prin Vechiul şi Nuoul Testament.

Noi n'avem puterea lui spre à susţine cà dênsul fapt'a nóstră încontra machinaţiilor străine; o punem dar sub patronagiul quellor que au domnit şi domnescu în România în numele Românilor.

Sub patronagiul Sturzilor şi unui singur Ghică; —

Sub patronegiul Bibescului şi lui Stirbeiu;

Si mai vîrtos sub patronagiul şi binecuvêntarea ambilor Mitropoliţi şi a cinci Episcopi Români, alleşi de Natiŏ şi singurii representanţi ai adeveratei orthodoxie; suppunem productul îndelungelor nóstre veghieri.

Să nu crédă ânsĕ quŏ în neputinţa nóstră ne adressăm la Măriile şi Présfinţiile lor, precum primii traducĕtori s'au adresat la thesaurele lui Matheiu Basarab şi la nationalismul aquestuia;

Are Natia şi putere şi midlóce de a'şi typări şi respândi Biblia cu aqueca'şi uşurităte cà şi societatea Biblică din Londra;

Are Natia şi putere şi midlóce de à'şi

www.dacoromanica.ro

tinne un omu que îi consacrò veghierile și îi serve cu aqueeași ardóre și credință, de patru deci de anni, dela 1818, quând începù à scrie prim'a grammatică.

Tot que îi rugăm, și tot patronagiul que le querrem este de à'și feri cà de focu numele da'l punne d'alăturea cu al aquellor que s'ar' încercà à împedicà o faptă atât de nationale, atât de orthodoxă, și atât de unitară,

Eccè Uniunia vóstră, Românilor. Aqui pe Bibliă și pe Sântele Evangelie veniți toți filii quei adeverați ai Patriei, veniți de à tinde braçele vóstre și à jurà înaintea Cerului și a ómenilor Uniune și Fraternitate.

Uniune eternă, pe quare n'o vor putè paralysà cabalele Diplomației. Daqua v'a fost sincer cugetul de Uniune, cată să vè fiă scumpu singurul drum prin quare puteți ajunge la uniunea adeverată și Vieței.

Fapt'a que începuiu acum patru deci de anni din fraged'a 'mi junie și continuaiu prin atâtea lupte și privatii, fapt'a unei limbe unitare, viiu în predioa anor însemnatóre evenimente à o terminà prin Bibliă,

Singurul capětêiu que inemicii Patriei nu mi 'l puturŏ luà și quare îmi remasse spre à 'mi mai reposà capul.

J. Héliade. R.

Paris 1858. Martin, 23.

Paris. — Imprimerie Preve et Comp., rue J.-J.-Rousseau, 15.

www.dacoromanica.ro

BIBLICELE.

www.dacoromanica.ro

BIBLICELE.

Versiunea quellor Sépte ḑeci adoptată de Biserica Resăritului şi quare este quea mai puçin contradictoriă doctrinelor mosaice se scie quŏ s'a tradus în Alexandria subt Ptolemei.

Aquesti Sépte ḑecĭ de bărbaţi furŏ toti hebrei, quăror limb'a hellenică le erà străină.

Limb'a iarŏsi hellenică în aquea epochă începusse în scăderea sa şi nu mai avèa precisia şi atticismul limbei lui Platon şi Demostene.

Aşà hebraismii que întrudusserŏ traducĕtorii şi limb'a hellenică decăḑută, şi scrisă de străini, furŏ doĕ cause mari que addusserŏ multe versete à devenì fórte obsure şi neînţellese. — Quŏci nimicu nu è mai a nevoie de înţelles cà o scriere plină de sollicismi şi în quare regulele syntaxii nu sunt observate.

Cu tóte aquestea, de şi fù cà o neplăcută împregiurare întêmpinul aquesta, pe de alta parte ânsĕ n'avem de quât à ne ferì de dênsul, quŏci singur învederéḑă autenticitatea primitivelor originale hebraice din *aquci timpi*.

Appĕsăm assupra aquestei expressii, quŏci Bibliele hebraice din timpii nostri nu sunt de quât quea que au lăssat cast'a phariseană, următorilor Hebrei que nu înbraçisarŏ doctrinele esseneene şi christiane dupŏ cum au fost făcut primii Apostoli şi martyri esiţi din Iudea.

In Israel, cà pretutindenea, erà doĕ mari partite, unul al quellor que stăruià à se respectà şi spiritul şi littera institutiilor lui Moysè din quare esià tot d'auna propheţii, şi altul que sub vĕlul formelor şi al litterei nu mai que întunecă mintea, depărtà pe quât putea spiritul que singur vivifică; şi schimbà doctrinele şi politic'a dupŏ împregiurări; unul adicŏ patriot şi progresivu, que stăruià întru à se împlinì dreptatea quea *drépta*, şi altul que se vindea la ori-que putere que venià spre a stórce şi à degradà popolul, fiă interiórà cà a Regilor, fiă exteriorà, cà quea babyloniana, cà a lui Alexandru si a Ptolemeilor, şi înfine cà quea romană. Primul partit conservà Biblia exactă dupŏ cum s'a lăsat dela Moysè şi urmatorii lui; quel d'al doilea o prefăcèà pe quât se puteà spre a şi legitimà călcările şi abusurile : Primul partitu patriot şi progressivu urmò înfine dupŏ Christu, îi adoptò doctrinele şi devenì chrestin; quel d'al doilea îl persecutò, şi nu remasse de quât cu littera (prefăcută şi aqueea) institutiilor lui Moysè; adicŏ numai cu formele de dinafarŏ, farŏ să le mai remâie nimicu din aquel spirit que produsse eroii primitivi, prophetii, Măcabeii, şi ênsuşi pe Christu.

Versiunea quellor Sépte ḑeci şi dupŏ ordinea chrologică, şi dupŏ doctrinele que coprinde, se vede pretutindeni pură de aluatul pharisian.

Aqueast'a se va învederà mai pe larg în citirea Biblici întrege, ori quărui se va occupà à confruntà şi à comparà din verset în verset diversele versiuni cu a quellor Sépte ḑeci que nu furŏ nici pharisei, nici îndoctrinaţi cu dogme babyloniene, ci curaţi Israeliţi, şi din bărbaţii quei mai competenţi în aquea epochă în historia şi litteratura şi doctrinele lui Israel.

Precum darŏ aquei bărbaţi qua să conserve originalitatea aquestei mari opere, nu avurŏ atât în ainte stylul şi regulele limbei hellenice în quare traducea, quât geniul limbei hebraice que îl întypărirŏ în limb'a Alexandrici, şi doctrinele adeverate alle părinţilor lor mai nainte de apostasia regalităţii; assemenea şi noi nu ne occupăm atât de styl şi de regule grammaticali quât de à dà pe quât se póte o idee mai exactă şi de versiunea quellor Sépte ḑeci, şi de maniera cum se exprimà scriitori Iudeci dela Moysè pînŏ la ultimul din propheţi.

Ansĕ fiind quŏ aqueast'a póte să adducă şi în limb'a româna înţellesul multor versete fórte obscur; de aquea consacrarom la capètul fiăquăria carţi óre-quare note destinate spre à lamurì textul pe ori unde s'ar părè obscur din caus'a solicismilor şi a asyntaxici, şi quare vor facce tóte în preuna o operă sau un volum în parte, cu totul profanu; quŏci dupŏ părerea nóstră, o carte cà Biblia nu suffere în corpul seu note şi commeutarii : pentru quŏ quine catà află singur şi quine bate speră à i se deschide.

Totu în favórea priceperii textului, vommu cuteḑà pe allocurea à dà şi óre-quare notiţii historice despre credinţele, moravurile, datinele şi legile aquellor timpi primitivi sau patriarchali que singure sunt proprii à învederà sensul multor versete şi capitole que ar'puté părè la unii contradictorii sau scrise cu óre-quare uşurètate.

A arătà ânsĕ queea que în adever a fost Moysè, quare a fost scóla şi doctrinele religióse, morali şi politice que făcurŏ mai întêiu educaţia şi închieiarŏ viaţ'a aquestui bărbat, şi mai la urma educaţia şi viaţ'a popolului hebreu cà naţiŏ, aqueast'a nu este de quadrul aquestor note, şi cu atâta mai puçin de al precuvêntării. Aqueast'a ne amnu reservat'o în tractatul de historia universale în quare ne occupăm de mai mulţi anni, şi unde pe

www.dacoromanica.ro

lûngŏ cucilalți popoli ai Asiei antice întră și popolul hebreu, cu legiutorul seu.

Trimittem dar pe cititorul que và dorì à se luminà mai bine assupra aquestui objet la al treilea și al patru volum al historiei universali que ne propunem à publicà, de ne vor ajutà împregiurările, dupŏ cum ne a ajutat Dumnedeu întru à o elaborà.

Incepem dar commentariele:

BIBLIA SACRA.

GENESE.

Mai întêiu cată à arătà cititorului pentru que dicem *Biblia sacra* și nu *sânt'a Biblia.*

Dicem sacră pentru quŏ ἱερα γραφὴ se dice în original iar nu ἁγία γραφὴ; și caus'a pentru quare Biseric'a Resăritului numì aqueasta operă sacră și nu sântă este quŏ tot que este *sacru* nu è și sânt.

Un preot s'a dis în tot d'auna sacru sau sacerdote sau hiereu, pentru quŏ è închinat sau consacrat altarului, nu ânsĕ și sânt daqua nu are virtuțile și viat'a și devotumentul unui sânt. ἅγιος sânt và să dică nemaculat, neattins de nici o critică. — Vita, offrandele que adducea la altar, vestmintele sacerdotali, vasele altarului au putut fi sacre, nu ânsĕ și sânte. Din tot que è necînsufletit, n'a putut luà nume de sânt de quât numai Testamentul nuou sau Evangeliile, quelle șépte mystere, și Biseric'a que le coprinde pe tóte.

Biblia a putut să fiă sacră cà adoptată de Biserică; ânsĕ quât pentru santitate, acolo unde ênsuși Moysè n'a dat'o drept sântă, acolo adicŏ unde è numai un narrator al evenimentelor, bune sau relle, unde fi è santitatea în fratuccidercea lui Cain, în căsatoria lui Abraham cu suror'a lui despre tată Sarrha, în polygamia patriachilor que luà de femei și ênsuși doŏ surori. în concubinele lor, în incestul filielor lui Lot, în expropriația popolului Egyptului din timpul fametei dela Ioseph de tóte pămênturile salle, facêndu'l servu lui Pharaon; în adulteriul mai târdiu al lui David cu femeca lui Urie pe quare 'la uccis, în desmoștenirea filiilor sei legitimi, și adoptarea lui Solomon, în viat'a aquestuia de Sardanapal, în încercarea de à întruducce idolatria, pe temeiul quăria să 'și pótă stabilì ereditatea thronului? unde è santitatea? Se pot dà nisce assemenea narrații pe mân'a copiilor pînŏ à nu se matorì dupŏ cum se póte dà Testamentul quel nuou dintr' un capu pînŏ la altul? Nu fărŏ cuvênt dărŏ Biseric'a Resăritului qualificŏ Biblia de *sacra* și Evangeliile de *sânte.* Eccĕ caus'a principale pentru que nu dicem *sânt'a Biblia.* Pînŏ la querrerile unor limbe cultivate în quare ἱερὸς se dice *sacru*, și ἅγιος *sânt*, este Mama Bisericà que o pretinde, è ratia umană în genere que vine d' a dreptul dela Dumnedeu que nu ne lassă à qualificà de sânte nisce assemenea objete, que în sine își au în adĕver pretul lor de mare volóre, nu ânsĕ și santitatea nemaculată, și de quare nu se póte attinge quinevà.

— Vorb'a *genese* s'a tradus pînŏ acum în românesce prin *faccere*, *cartea Facerii.* In adever γένεσις însemneadă adesea *facere;* nu ânsĕ tot d' aun'a. De multe ori însemneada creatiŏ, *nascere*, *familie*, *genereratio*, *genealogia.* și ênsuși eveniment întêmplare și mai adesea *fire.* Qua să aibă aquecași semnificatiŏ que are și în grecesce, nici o limbă din alle Europei nu s'a încercat à o traducce, și a lassat'o întrégă *Genesis*, *genesp.* Quei de ritul catholicu și protestant' au adoptat cu toții aqueasta vorbă și noi que suntem de ritul grecu al Resăritului, să o traducem prin *faccere?* Daqua nu cuvêntul logicu și litterar, cuvêntul religios ne obligă à reprobà vorba *faccere* que în aqueastă împregiurare ne-ar' facce à cădé într'un materialismu din quelle mai grosiare assupra Divinitâții. Vorba *faccere* este fórte materiale și nici nu arată queea que în grecesce se arată prin *genesis.*

De s'ar' applicà aqueastă vorbă nu-mai la capitolul întêiu, s'ar pute traducce prin vorba *Creatio*, ânsĕ est drept titlu sau nume al unei cărti întregi de cinci deci de capitole, unde se coprinde și *Creatia* lumii, și *firea* lucrurilor, și *nascerile* ómenilor, și *familiile* și *genealogiile* patriarchilor, si *evenimentele* lor. Unde avem o singură vórbă quare să aibă tóte aqueste însemnări, de quât vorbă γενεσις genese?

CAPU I.

1. Vers. « In început creò Dumnedeu cerul și terra. »

Pentru cuventul pentru quare nu puturŏm conservà vorba *faccere* vrênd a întellege γένεσις într'o limbă cultă și chrestină, pentru aquella'și cuvênt nu putem traducce încai în primul verset vorb'a ἐποίησε prin *facù*. Aqueastă vorbă este redacin'a dela quare derivă vorba *poet'*. Un poet' è un creator de o lume ideale, și prin urmare Dumnedeu cà ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, este creatorul universal que creò dumnedesce, iar nu făcù omenesce lumea.

O innovatiŏ ânsĕ din quelle mai anevoie de sufferit la urechiea română este vorb'a *terra*, mai vîrtos în frasea aqueasta unde s'a consacrat sau s'a legiuit vorb'a pâmênt. Quând aude Românul *ceru*, astéptă à audì și *pamênt*, și quât de straniu cată ai părè audiud o dată *cerul* și *terra.* Vinu ânsĕ impregiurări quând sau o sciință sau o doctrină cată a 'și creà o terminologie în parte que în limb'a populară tot d'auna se pare cà un gergu (jargon). Aqueast'a se întêmplă pentru quŏ Ratia sau Mintea ia de mulle ori pe omu de peptu sau de urechi și îl dă cu nasul de Adevĕr, înquât îl nevoiesce à facce și à dicce și acceptà queea que pînŏ aquì nu făcusse și nu dissesse. O assemenea logică ne forță, quând este vorb'a de globul întregu al planetălui nostru în quare se coprinde și uscatul și ap'a, și tot que coprinde pînŏ în centrul lui, à adoptà cu totul altă vorbă de quât *pamênt* que, cà un paviment que este, se póte cuveni nu mai uscatului sau părții aquelleia a globului pe quare se póte stà cà pe un paviment farŏ à se cufundà. In aqueastă împregiurare quare altă vorbă să adoptăm de quât aqueea que è recunoscută în tóte limbele surori, și quare s'a legiuit înassemenea împregiupări à însemnà planetăl nostru; adicŏ vorb'a *terra.* Aqui în versetul aquesta nu è vorb'a în parte de uscat sau de pământ, ci de globul nostru în genere.

Fărŏ à cădé în eterodoxie putem dà aquì o idee cititorului despre cum se exprimă în hebraesce versetul aquesta.

Vorba *început* nu è clară și decisă în hebraesce și de aqueea fu caus'a a mai multor și varii interpelații. Vorb'a iar ἀρχὴ în hellenic'a însemnédă în adevĕr început, ânsĕ quare din hellenisti nu scie quŏ însemneadă și principiu sau queea que dicem *principu* al unei sciințe sau doctrine; însemneadă ânceŏ și *autoritate*, *capetenie*, *putere*, sau *guvernu.*

www.dacoromanica.ro

Eccè ânsè traductia pe quât se póte mai litteralè din hebraesce :

« In începuturi (sau în principiuri) crearè Eloim cerurile şi terr'a. »

Aqueastă expressiŏ nu differă de versiunea quellor Sépte ḑeci de quât quŏ singularele sunt în plural.

Mulţi accusă pe Moysè de aqueasta expressiŏ de polytheismu. Crestinii din contra îl appĕră cà pe un prophet' que întrevede Trinitatea divină ; Hebreii iară îl appĕră cà pe un Deist' unitar que se exprimă în stylul que se numesce *majestatea pluralului*.

Tot ânsè que ni se pare mai probabil şi mai conformu cu dogmele chrestine este quŏ limb'a hebraică cà tóte quelle orientali să exprimă adessea în plural qua să dea mai multă sublimitate stylului, şi majestatea cuvenită sujetului.

Apoi cà scriitor a cătat à se exprimà într'o limbă şi dupŏ expressiile contiporanilor sei qua să pótă fi înţelles. Pe attunci tótă lumea nu 'şi putè representà, cà noi Chrestinii, Divinitatea în Bunul şi Frumosul ideal, în Verul absolut şi in r'o condescendinţă atât de paternă, ci în tot que erà tare şi potent, şi adesceа fórte terribil. De aqui furŏ divinisate tóte elementele, toţi agentii naturei, tóte puterile. Moyse în aquel timpu de idolatrie, şi de o theocraţiă monstruósă şi terribile nu putŭ denegà puterile, quŏci în adever şi existeà, ci disse, Domnul al Puterilor, a-tot-potentul Dumneḑeu. Dumneḑeul Dumneḑeilor. Aşà, tóte puterile adunate la un locu le numì cu o vorbă Eloim Firesce quŏ la o creatiŏ, cà la ori-que lucrare, este mai întêiu necesitate de putere, de miscare, şi de aqueea Divinităţii cà creatóre prima denumire i se dă de Eloim (Puteri). Mai târḑiu vin denumiri cà Jehovah, Adonaï, Sabaoth, ect. Pentru cuvêntul darŏ al majestăţii sujetului. şi pentru quŏ sujetul *Eloim* este în plural, se pune şi verbul în plural *crearo*.

Quât pentru pluralul *începuturi*, *cerurile*, se ţinu curat de stylul biblicu, sau sunt nisce hebraismi, cà *resarituri*, *appusuri*, *cerurile cerurilor*, *apele*, *sângiuri* ect. în locu de *resarit*, *appus*... que nu numai nu schimbă sensul întru nimica, ci înalţă expressia din preună cu imaginaţia.

Aquì nu è vorb'a d'a accusà sau appĕrà pe Moysè de cutare dogmă sau doctrină; şi cu atât mai puţin de a 'l întinde Chrestinii d' o parte, Hebreii de alt'a şi Musulmanii de alt'a, qua fiă quare să 'l facă al seu: vorb'a este d'a sci în adever que a fost Moysè; quŏci neappĕrat cà să 'şi fi avut şi ellu nascerea sa, educaţia sa, tradiţiile salle, şi ideile şi doctrinele salle particulare,

Hebreu, bine erà, cum sunt şi astăḑi mulţi hebrei, vĕrsati în multe sciinţe occupânduse în multe şi varii meserii, şi unii cà filosophi sunt materialisti alţii spiritualisti; unii în quelle politice ţinu cu despoţii, alţii compătimescu cu popolii şi se cĕrcă à se emanţipà şi ei cà ómeni. Hebreu cum ḑisserŏm erà în adevĕr; ânsè professà ellu credintele polyteismului şi theocratiei Egyptului? erà ellu, cà omu politicu, pharaonist sau regalist? Vru ellu dupŏ que liberŏ popolul de sub jugul lui Pharaon a 'l suppunne là altu jugu, proclamând de rege pe sinè, sau pe fratele seu, sau pe alt quine và, or disse. « Aquestea d.ce Domnul Dumneḑeu : allegetivè voè peste ḑeci şi peste sute şi peste mii, şi fiţi guvernaţi de allesii vostri? » Hebreu, hebreu iarŏşi o repetăm, ânsè îşi avea şi ellu doctrinele salle, que se dau pe faţă peste tot locul unde scriq şi vorbesce ellu.

Cà Hebreu, născut şi crescut in Egyptu şi educat la curtea lui Pharaon şi dupŏ scólele prin quare a trecut şi dupŏ scrierile salle n'a fost de quât trinitar, şi pentru aqueasta n'au nici a 'l appĕrà Chrestinii, nici a 'l accusà adversarii, quŏci Indienii nu mai erà chrestini şi erà trinitari : Brahma, Vichnu, şi Sivà : Creatorul, Conservatorul, şi Destructorul. — Chinesii n'au mai fost chrestini, şi erà trinitari : Cerul, Pamentul, şi Omul. — Grecii assemene : Joie, Neptun, Pluton. — Egyteнii assemenea ; Amon, Pha, şi Rhe, adicŏ dupŏ doctrinele lui Ermes, Autoritatea divină, Spiritul universal, şi Materia universale. Moysè crescut în aquea ţerră şi în scólele ei ia aquelle şi principe ; şi fiind quŏ în multe limbe assiatice spiritul sau quelle spirituali se diceà *ceru*, şi materia sau quelle materiali se ḑicea *terra*, éccè trinitatea lui ênsusi dela primul verset. Eloim, Ceru, Terră.

Cà Hebreu, tradiţiile dela părinţii sei într'e toti Israelitii erà quŏ Dumneḑeu s'a arătat lui Abraham sub formă de trei bărbaţi sau angeli.

Aqueastă notiŏ devine fórte mare de ne vommu mai întinde à cità de quâte ori Moysè se lassă a 'l vedé fiă quine quŏ în doctrinele salle philosofice şi religióse erà trinitar.

Continuând ânsè cu notele nóstre, nu vommu lipsì à adducce à minte cititorului unde Moysè îşi mai învedereadă aqueastă doctrină.

Tot que mai avem à dicce assupa aquestui verset este, de à facce în trebare tutulor othodoxilor or quellor que se dicu philosophi expressia ἐν ἀρχῇ que dupŏ hebraesce se pote exprimà ἐν ἀρχαῖς cuvine-se a se traducce prin *in început* sau *in principiu*, sau în *autoritate*?

Quând vorbesce quineva de timpu se scie quŏ tot astaḑi are al seu *ieri* şi al seu *mâine*, şi *ieri* are alt *ieri* în nemarginit. şi *maine* are altu mâine iarŏşi în nemărginit. Quând s'ar strămutà quinevà cu imaginaţia la creatia lumii şi ar judecà. se convinge quŏ lumea de şi nu erà încŏ creată *timpul* ânsè şi *locul* cătà să existe din eternitate, şi quŏ timpul nu are nici început nici fine, precum şi locul este nemarginit. Prin urmare vorb'a ἀρχή, de şi însemneadă început, à o traduce aquì prin aqueastă vorba, este à traducce expressia din partea qnea mai vulnerabile şi suppusă la critic'a incredulilor, unde expressia hebraică, hellenică şi latină nu se póte expunne la aqueastă critic'a, quŏci în aintea philosophilor profundi şi a theologilor înalţi ἀρχή şi *principiu*, însomneadă tot que póte satisface raţia.

Si éccè pentru que. Un architectu sau un domnu mai nainte de à se punne à edificà o casă sau un stabiliment óre-quare, îşi are planul tras, daqua nu pe hârtie, în cai în minte; şi planul existe mai'nainte de începerea edificiului. Pe de altă parte este în general recunoscut, quŏ mai nainte de creatia lumei de către aquest Marc Architect al universului quare este Dumneḑeu, legile mathematice, mechanice şi physice existeà la dênsul şi de o dată cu dênsul din eternitate que è farŏ început. Aşà darŏ Dumneḑeu creò lumea în legile salle în principele salle dupŏ planul seu dejà tras de mai nainte şi prin autoritatea sau a tot putinţa sa.

Pentru cuvêntul aquesta dar, philosophii que nu adóptă început universului, nu pot adoptà nici într'un chipu la împregiurarea creatiei verb'a *început;* Theologhii, que adóptă în adevĕr începutul lumii şi îl şi determină, nu potu şi mai puţin pe de altă parte à adoptà singură vorba *început* de nu va fi însoţită şi de înţellesul *principu* quare dupŏ denşii este Logos, şi *autoritate*. Vorba sau înţellesul singur *început*, dupŏ dênşii 'iar facce à cadé într'o cresiă din quelle mai neiertate, şi de aqueea

www.dacoromanica.ro

primii părinți ai Biserieii allesserŏ și' încuviiutarŏ vorba ἀρχὴ și *principiu* que coprinde quâte trelle aqueste întellesuri, și *inceput* adicŏ, și *principiu*, și *autoritate*.

Fiă quine póte vedé quŏ noi nu facem aquì observatiŏ Bisericei sau Părinților Ei, que au scris în hellenica și latinesce, ci traducătorilor români și noĕ ênșine, pentru que nu adoptarŏm vorb'a *principiu*.

Si caus'a pentru quare nu cuteḍarŏm à o adoptà, nu este de quât tém'a de gurelle relle alle aquellor învechiți în quelle relle, quŏ sunt multe și potente, și potu să strice totul pentru o singură vorbă; să arunce cartea din mână-ênsusi dela prima vorbă Facem urări qua posteritatea la altă editiŏ sau traductiŏ să schimbe vorb'a *inceput* în principiu, nu nu mai aquì, ci șì la primul verset al capului I. dela Ioann : unde se ḍice. « La inceput erà Cuvêntul... » Aquì, in dogmele Christianismalui vorba *inceput* este o erróre din quelle mai mari. *Cuvêntul* sau Logos cà și' Dumneḍeu nu are început, Cuvêntul que è de o ființa cu Dumneḍeu nu are început ci ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, *în principiu* erà Cuvêntul.

2 Vers. Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκαταεκεύαστος; iar terra erà neveḍută și informă. — Quând ḍice neveḍută și informă, va să ḍică quŏ există terr'a sau materia din eternitate; ânsĕ nu erà âncŏ vĕḍuță, și nu avèà âncŏ nici o formă. In ḍioa de astăḍi de s'ar' fi scris aquest verset de bărbați cà Buffon și Cuvier, n'ar' fi putut a 'l scrie mai exact și mai concis, ânsĕ de vă luà quineva înainte alte versiuni, vede quă fiă quare a vrut să 'și arate în traductiŏ ideile sau innoranța sa, iar nu ideile lui Moysè, dupŏ cum le arată Septagînta que scriu cu atâția anni înainte de Christianismu.

Vulgata dice.

Terra autem erat inanis et vacua.

Alții : vană și vacua.

Alții : vacuitate și *nimicu*.

Póte-se o absurditate mai mare deqnât aqueasta din urmă. *Nimicu!* ânsĕ Locul que a existat din eternitate cu que erà plinu, quŏ vidu nu există?

3 Vers. « Fiă lumină — și fù lumină.» Γενηθήτω φῶς s' a fost tradus cà și γενεσις « facă-se lumină » que în hellenesce înseamneadă « fiă lumina. » A făcce sau à se facce nu numai quŏ este o expressiŏ materiale, ci aratà și óre-quare întârḍiere, ori quât de rapede ar' 'fi faccerea; quŏci presuppune o durată dela un capĕt pînŏ la altul, unde *fia* și *fù* e o singură clipă. Moysè và să arate quŏ între voica sau cuvêntul lui Dumneḍeu și între execution nu există interval.

5 Vers Este de observat expressia « ḍiĕ una» și nu ḍioa âncèiea sau prima, Ἡμέρα μία iar nu πρώτη se exprimă Septaginta, Assemenea se exprimă și textul hebraicu. Quând ḍice quinevà ḍioa âncèica înțellege un început de unde începe timpul, și quând ḍice început cată à înțellege și fine, unde timpul este cum disserŏm nemarginit, infinit de amêndoĕ părțile. Apoi quând ḍicce quinevà în aqucastă împregiurare « ḍioa âncèia » cată à înțellege deḍà creat pâmêntul sau terr'a, cu sórele și cu tótă system'a solara; quŏci numai ast fel póte a'și imaginà prima rotațiŏ a terrei sau revolutiŏ a sórelui dupŏ credințele anticilor; și prin urmare à se împlini aqucea que se ḍicce ḍi și nópte de 24 ore. Ansĕ aqueasta, dupŏ Moysè, nu se póte imaginà de quât la versetul 19 dupŏ creaarea sórelui, lunei și stellelor, que se vede în a patra epocha sau ḍiĕ. De attunci se póte numerà și ḍicce prim'a ḍi de 24 ore. Pînŏ aquì nu erà sóre, nu systemă solară și prin urmare nu rotatiŏ, și nici ḍi âncèiea.

Așà darŏ à ḍicce « ḍi un'a » este nu numai conformu cu queea que a srcis Moysè, și cu dogmele Bisericei, ci și cu logic'a quea mai commună a ómenilor, și ênsuși cu ideile și cunoscințele quelle mai naintate alle quellor mai renumiți geologi ai secululuì nostru. Diĕ, însemnând lumină în genere, « ḍie una » însemneadă prima epochă a creatiei; mai vîrtos quŏ în hebraesce ḍi adessea însemneadă periodu, epochă; și adesea totul sau multul è personificat în individ sau partea quea mai mică. Hebreii spre exemplu sunt numiți cà un singur om, Israel. Ensuși pînŏ în ḍioa de astăḍi în mutte limbe quând vor să arăte quŏ un omu este cu avere cu stare mare, ḍicu è omu cu paralle cu bani que è partea quea mai mică e monodei, în locu de à ḍicce quĕ è cu talanți sau cu ducati. Aquì se personifică totul sau multul în quea mai mică parte a averii quare è banul.

Așà « ḍioa una » este o expressiŏ primitiva și naivă, quând narră quineva și enumeră óre-quare evenimente, împregiurări, distanțe sau intervalle, și ḍice « ține una; » sau « una la mână. » Di un'a este : lumină un'a epoch'a antèiea.

10 Vers. « Si chiemò Dumneḍeu uscatul Pământ.» Aqui în adever nici o vorbă nu è mai propriă nu numai de à arătà uscatul ci și de à se aproprià de denumirea hebraică, ca vorb'a « pământ, » și nici o limbă cà a nostră nu 'și a făcut o vorbă spre à traducce mai înnemerit versetul aquesta, nici ênsuși hellenic'a, quŏci ḍice : καὶ ἐκαλεσεν ὁ θεὸς τὴν ξηράν γῆν (terră). Românul în aqueestă împregrurare ḍicce întocmai cà Moysè « pământ » adicŏ paviment, locu pe quare póte stà quinevà.

27 Vers. « Si creò Dumneḍeu pe omu; — dupŏ imaginea lui Dumneḍeu făcù pe ênsul. » In adever quŏ în Bibliă precum și în tóte limbele primitive, cum se vede și în Homeru, repetițiile sunt desse, une-orì de naivitate alte ori pentru mai multă întărire; aquì ânsĕ, dupŏ cum se vede și airea, repetia este intr'adins și coprinde o doctrină întrégă și fórte mare și salutariă. Pînŏ la Moysè, toți quâți cuteḍasserŏ à arătà óre-quare asseměnare a Omului cu Dumneḍeu au cătat à cădé martyri cà nisce profanatori de quelle divine. Divinitatea în Indii, în Babylonia, în Egyptu, putcà să aibă ori-que formă mai mult sau mai puțin terribile și monstruósă; puteà fi representatiă cu patru sau mai multe capete, putcà avé assemenarea șérpelui, Bonlui etc. numai cà omu nu putcà fi représentată; pentru quŏ omul erà necessariu de à fi sclavul preotulni, și despotilor; altarul și thronul nu sufferià o assemenca emancipare a Omului; Omul erà verme, humă, lucrul altuia de mai puțin prețu și de quât vitele, quăror tot le mai face și pellea și carnea queà dupŏ que mor.

Așà ori-quine a cuteḍat à ḍice quŏ Omul è dupŏ assemenarea lui Dumneḍeu, à căḍut victimă fulgerat cu anathem'a sau lovitu cu mortea, cu închisórea, cu expatriarea. Primii coloni ai Grecici furŏ nisce refugiați Egypteni, allungati cà nisce revolutionari sau eretici, que cuteḍarŏ à nu mai ḍicce homului, humă, muritor, și ἔροτός brutu, păscător sau mâncator cà vita și alte assemenea, ci « căutalor în sus » ἄνθρωπος. Dela ἄνθρωπος începurŏ primele idei în Grecia de demnitatea Omului și de emancipareа lui de jugul sacerdotal que se puneà între omu și Dumneḍeu și nu 'l lăssà à căutà în sus.

www.dacoromanica.ro

Moysè cutedò şi mai departe : ellu declarò quò omul è dupò imaginea şi assemenarea lui Dumnedeu creatu. Doctrin'a aqueasta ânsè nu putù avé drept de cetate acolo unde domnià Pharaonii. In desert à cătat à se ducce spre à se srcie şi à se propagà la un popol nuou, que cătà à eşi din quei que 'şi au lăssat ósele în desert; quòci nici Hebreii quei vechi nu puteà dupò credinţele lor sufferì o assemenea, profanatiò. Traditia vechiă quò Omul è *verme*, se repetă şi de ênsuşi David dupò que se vèdù rege.

Aşà quând Moysè spune aquestui popol şi generatiilor fiitóre şi apoi universului întregu despre crearea Omului dice :

« Si creò Dumnedeu pe Omu; — dupò imaginea lui Dumnedeu îl creò pe dènsul. » Aquestă repetiò aşà de explicită şi curată arată cu adeverat o doctrină nuoă; dicènd : « si creò Dumnedeu pe omu. — Dupò imaginea lui Dumnedeu îl creò pe dènsul, » că şi quând ar' dicce : « Audit'aţi voi? Dupò « imaginea lui Dumnedeu 'l a creat. Băgaţi în capu quò dupò imaginea lui Dumnedeu sunteţi creaţi. »

De attunci dată dreptul de cetatenie a aquestei idei que făcù atâţia martyri şi în lumea vechiă şi în quea nuoă.

Ideea se naturalisò în multe State şi întrò în condicele religióse şi politice; nu se mai puteà reprobà că o eresia, ci din contra avù drept de ortodoxie; ânsè de unde vine quò nu addusse âncò mântuirea dupò cum se asteptà? unde è reactia aquestei doctrine? Mulţi din quâti s' au speriat şi se sperie de dènsa îşi dìsserò şi îşi dicu âncò : Ideea n'o mai putem persecutà; ânsè noi să facem alt queva. Pentru quò a appucat à se recunósce quò este assemenare între Omu şi Dumnedeu, în locu de à facce pe Omu dupò assemenarea lui Dumnedeu, să facem pe Dumnedeu dupò assemenarea Omului, şi mai vîrtos a unuia din quei mai terribili tyranni : săi dăm o curte, ministri, armate, midlocitori sau solitori, favoriţi, privilegiati ai sei, passiuni, ect., ect.; să nu 'l lăssăm farò *okne*, închisori, deportaţii, Siberii, ci din contra aquestea să le facem eterne, să le împlem cu garnisone de nisce armăşei mai terribili de quât toţi armşeii din lume, să le dotăm cu căldări, cu gratare, cu furci, cu frigări şi alte assemenea quare să facă ca un Pharaon din quei mai cumpliţi să semene un sânt pe lungò queea que dicem noi Dumnedeu; qua să ne recunóscă apoi lumea tóte alle nóstre, ênsusi dupò dreptul divin. Aquì è reactia : quò nu se nevoirò ómeni à fi ei dupò assemenarea lui Dumnedeu, ci făcurò pe Dumnedeu dupò assemenarea ómenilor.

Mai este de observat în versetul aquest'a quò dupò que repetă · « Dupò imaginea lui Dumnedeu îl creò pe dènsul; adaoge : mascule şi femîne îi creò pe densii. » Quând vorbesce de genere sau de spetia umană întrégă, vorbesce în singular : pe omu, adică omenirea, pe bărbat şi pe femee; quând ânsè desparte aquestu genere în mascule şi femine, aqui se exprimă în plural; adicò înqueca que este dupò imaginea lui Dumnedeu şi bărbatul si femeca are aqueeaşi imagine şi prin urmare aquellaşi dreptu; iar în quecea que este despre diferinţ'a sexelor, aqui nu è unul sau « dènsul » ci « dènsii » Aqui Moysè înalţă pe femec la aquellaşi rangu cu soţul ei; şi iar într'adins se exprimă în plural, considerând pe fiă-quare că o persónă; iar nu unul numai persónă şi altul lucru, dupò cum erà mai tóte doctrinele orientali şi sunt şi pînò astădi.

Emancipatia femeei dată dela primii adversarii ai dreptului pharaonicu dintre quari quei mai renumiti furò Cecrope şi Moysè; şi apoi dela Christ, adversarul quel mai terribil al tutulor pagânătăţilor şi mai vîrtos al faimosului *drept roman*.

31 Vers. « Si vèdù Dumnedeu tóte quâte a făcut; şi éccè 'bune fórte. » Aquest verset cum şi altele multime s'ar' fi putut traducce dupò limbele moderne dicènd : şi vedù Dumnedeu quâte a făcut, şi se multumi de dènsele; sau, şi în adèver fórte bune erà tóte » şi alte expressii assemenea; ânsò unde ar' mai fi fost originalitatea stylului; de unde ar' mai avé cititorul român o idee despre cum s'a exprimat Moysè. Si aqui şi tot d'ana o vom repetà quò scopul nostru nu este de arătà cum scrim şi ne exprimăm noi, ci cum s' a exprimat Moysè şi toti scriitoyii din Israel. Apoi pe lungò originalitate, şi energia ar' lipsì de ne ammu exprimà alt fel. «Si èccè bune fórte» este că şi quând ar' luà quinevà pe cititor sau pe ascultător de urechi şi 'l ar dà cu capul de univers, şi 'iar dice; éccè tontule, ingratule quât de bune sunt, éccè quât a provèdut Dumnedeu în tóte, quât tóte ascultă şi se suppun legilor lui; numai tu, te ai luat dupò legile ómenilor que le numescu Drepturi, dreptate, que le împunu despotii şi le învéţă avocaţii.

Terminând aquest capitol, adducem à minte cititorului à însemnà quò è un capitol de creatiò que învedcreadă cunoscinţele lui Moysè în sciinţele physice şi geologice atâta în quât se potu appropià multu de tot que a descoperit sciinţ'a pînò în dillele nóstre. Si Grecii şi Romanii, şi alte natii au vorbit în cosmogoniile lor despre creatiò; ânsè quât de înapoi remân pe lungò Buffon, Cuvier şi alţii; unde Moysè singur arată creatia dupò ordinea quca mai naturale, şi în sése dille sau perióde, dupò cum nu'l póte denegà nici unul din întellepţii moderni.

Cititorul mai póte însemnà pentru cuvinte que vomnu dà mai în urmă quò aqueast capitol fiind cu totul de creatiò este întregu un capitol Activ.

CAPU II.

1. Vers. « Si tot adornamentul lor καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν. » — Traductiile din texturile hebraice se exprimă şi « tótă armata lor, şi tóte armatele lor — Textul chaldean şi *tot exercitul lor*. — Alţii şi tótă vîrtutea lor. » Causa este quò în Asia şi între Hebrei mai vîrtos tăria cerului cu stellele împreună o compără cu o *armată* de unde şi Sabaoth, Domnul Puterilor, domnul armatelor. Septaginta se exprimă şi *tot adornamentul lor*, adicò si tóte dependintele lor.

2. Vers. « Si complectò Dumnedeu în dioa a şésea operele salle. » Vulgata şi alte versiuni dicu « în dioa a şéptea. » — Aqueasta nu è natural : în capetul dillei a şésea a cătat să termine daqua în dioa a séptea a încetat, sau s'a reposat.

« Si incetò în dioa a şéptea din operele salle quâte a făcut. » Dioa a séptea sau epocha sau periodul al séptelea este aquesta dela Adam înquà de quând începe historia Omului pînò în dilele nóstre; de attunci pînò astădi nu se mai vede o creatiò nuoă, şi de aqueca Moysè se exprimă cu « încetò Dumnedeu din operele salle. » Aqueasta este un period de binecuvêntare. — κατέπαυσε « încetò » nu sciu de que îl traducu unii prin se « odihnì, se reposò; » par 'quò Dumnedeu ar' fi attins de fatică sau de « ostenelă. »

6. Vers. Aquest verset se ţine de quel de sus al 5-le; « si nu ploasse âncò Dumnedeu assupra pământului — ci fontână resărià din sînul pământu-

www.dacoromanica.ro

lui. » Septaginta dice *din pamênt*. Mulți truducu vorba fôntână prin *aburi*, *vapori*, *roa*. Noi ammu conservat expressiu quellor Sépte deci, qua să fim fedeli textului, și aldoilea quŏ tot que resare sau sorge din pămênt cà liquid, fiă în șirróiu, fiă în picătture, fiă în aburi, tot sorgente sau fôntână se numesce. Vorb'a fôntână este un colectiv sau o personificatiŏ a aburilor; tot ânsĕ que este mai remercabil în aquest verset, è quŏ Moysè n'a uitat de à adducce à minte quŏ la începutul creatiei nu puteà ploà numai în dată pînŏ nu s'a recit pămêntul și nu s'au formát gazurile necessarie în abondanță.

7. Vers. « Si sufflò în fac'a lui sufflare de viață » Textul hebraicu se exprimă « în nărrile lui, » alții *în buzele lui*. De aqui dată dogm'a salutariă a nemuririi sufletului cà parte din suffrarea sau spiritul lui Dumnedeu. Quâti martyri avù și aqueastă idee, și quât fu de persecutată în antichitate cà o profanatiŏ a divinității! Socrate ênsusi bĕù cicut'a între altele și pentru aqueastă doctrină. Ansĕ și aqucastă idee își avù reactia ei dela quei que au stors și storcu ancŏ omenirea. Ni se facce fórte lungă însemnarea, de ne vommu întinde mai deparle assupa aquestei reactii. Terminăm numai cu întrebarea: Sufletul Omului este o suffare a lui Dumnedeu o scinteie o parte dintr'ênsul sau nu? Daqua este, que are a facce cu dênsul sau que póte în contra lui Diavolul? cum póte lăssà Dumnedeu o parte dintr'ênsul pe mânà Diavolului? ânsĕ nu, voi strigați la eresie; quŏci Diavolul ve è mai necessariu de quât Dumnedeu qua să speriati lumea cu dênsul; să luați mosiile părintilor nostri, și obolul veduvei și orphanului dupŏ mórtea socului și părinților sub cuvênt qua să le scăpați sufletul din mân'a Diavolului.

9. Vers. « Si lemnul Vieței în midlocul paradisului, cum și lemnul Sciinței Binelui și Reului. » Despre aquest lemnu sau arbure vorbim mai pe largu în tractatul despre historia universale; aqui ne mărginim à arătà quŏ au fost doi arburi unul al Vieței sau al Nemuririi, și altul al Scinței Binelui și Reului. Nu se cuvine à confundà pe unul cu altul. Din arburele Vieței, cum se vede mai la urmă verset 22, capu III, n'a appucat ancŏ à gustà Omul. Dela Adam pînŏ astădi Omul nu trăiesce ancŏ, ci duce o mórte viiă.

12 vers. «Acolo este anthracele și pétr'a prasină.» Traducĕtorii din hebraesce dicu: « escarboucle și pétr'a onyx. — Vulgata dice: *bdellium et lapis Onichymus* quare s'ar' cuvenì a se scrie *onychimus*. Anthracele este dupŏ cum dicu unii o pétră strălucitóre de culórea focului, cà *rubinul* și *grenatul*. Anthrax ânsĕ în grecesce este carbunele; și diamantul, de ori-que culóre vă fi, este cum se scie un cărbune. Noi credem darŏ, quŏ cu anthracele cată à înțellege pétrele nestimate de ori-que culóre que se compun din gaz carbonicu, și lăssàm vorb'a întrégă hellenică fără a o attinge cu traductia. Prétra « prasină » mulți au tradus'o *verde* sau smeraldul, aquî ânse cată à înțellege o pétră particulară que în nomenclatura de astadi se dice « prasă » sau prasină. Mulți dicu quŏ ar fi perla sau mărgăritarul.

16. Vers. « Mâncà-vei spre nutrire. » Un hebraismu, în locu de poți mâncà; cu tóte quŏ timpul futur din multe limbe antice și moderne se póte analysà cu « poți, cată, se *cuvine* à facce à mâncà etc. și de multe ori să ia de imperativu: *vei facce* în locu de « fă » quând ordinul este mai blând, mai indulgent,

22 vers. « Si edificŏ Domnul Dumnedeu cóst'a que luŏ din Adam în femee. » — Pînŏ aqui quei Septe deci que se vedu quŏ ținurŏ mult la doctrinele adevĕrate alle lui Moysè, și la traditiile nationali, se exprimă prin verbii: *creò*, *facù*. *formò plasmò;* quând vin' ânsĕ la Femee, de o dată se înalță identificânduse cu ideea Creatorului. Pînŏ aquî furŏ create tóte ființele și dupŏ dênsele, s'a pus assupra lor Omul ca ultimul punt al unei pyramide; ânsĕ singur, isolat și rece contêmplator, străin la tóte. Pămêntul erà dejà populat materialemente de tóți generii, de tóte speciile; tóte aveà legile lor pe quare aveà a le urmà nu prin sentiment ci prin instinct. Pămêntul ânsĕ erà desert de ori-que affectiŏ, de ori-que sentiment, de ori-que devotament. Queca que se dice *amor* în sensul seu adevĕrat erà necunoscut. Si Dumnedeu amor este, și prin urmare Dumnedeu nu puteà fi cunoscut. Lipsià dar o ființă quare să anime, să încălzească să înalțe aquel capu-d'operă al Creatorul, pe aquel omu que stà cà o statuă rece în mijlolul universului. Aquea ființă darŏ nu putcà fi creată, sau plasmată cà quelle lalte, aquea ființă que fu numită *Ischa*, *Virago* (adicŏ trasă din Bărbat) fù *edificata*. Par' quŏ ar' fi vorb'a de un edificiu, de un templu óre quare. Apoi de s'ar' fi exprimat Moysè dupŏ regulele cunoscute, prin « edificŏ Dumnedeu femeca din cóst'a lui Adam. » Nu, ci « edificŏ Dumnul Dumnedeu cóst'a que luasse din Adam în femee. » Par' quŏ ar' vedé quine và cum se înalță de sub mâna creatóre aquea cóstă intr' un templu viu. De aquî dată prim'a adorații, d'aquî primul sentiment que face din Omul material, pe Omul moral. Farŏ femee, nici o tênerețe si căldură de Mamă, nici o viață îndoită de consórte, nici un sentiment d'amor și de charitate prin quare se manifestă Dumnedeu în noi; nici un devotament. Si fărŏ aquestea cum s'ar fi putut religiositate? Femea fu prim'a Biserică que édificŏ ênsusi Dumnedeu, și quare adorŏ Bărbatul. Nu farŏ cuvênt Sântul Augustin, recunoscênd în realitate ființă Magdalinei, recunósce ânsĕ și personagiul ei cà o figură allegorică que representă pe Biserică, decădută din starea ei primitivă, repentită, vĕrsênd myrul peste părțile quelle mai de jos, peste piciórele Representantului Omenirii, Filiului Omului, peste aquei membri que representă popolul, de unde pînŏ aquî aquea Biserică, thĕmaiă numai quellor potenți și mari și ungeà numai capetele lor; vine apoi cu perii sei (que însemnedă cugetările ideile que resar din capu), vine apoi cu aquei peri cu aquelle idei sallutarii à șterge și à accoporì cà printr' un peplu (mantă) auriu sau de ebenu lucitor și odorifer, aquelle picióre, aquel popol que singur ducce corpul social.

O Mamele consórtile, și filiele nóstre, quât me simțu de ferice de quâte ori vine occasia à vorbi de voi, și quât fericirea mea se mărescce și se înalță quând quelle quâte dicu nu vinu dela mine în quât să semene o systemă a mea, sau și o ratăcire óre-quare; ci din nisce autoritati atât de divine cà Moysè și Christu și Părinți Bisericei. Dee'mi Dumnedeu la óra dupŏ urmă a vietei melle fericirea și lacremele, și lumin'a que aflaiu în cuvêntul ᾠκοδόμησε (edificŏ) que numai Biseric'a Restritului 'l conservò intact pînŏ în dillele nóstre. Așà, voi sunteți Biserica quea viiă edificată de ênsusi mâinile lui Dumnedeu, iar nu de mână de omu; și *Aqucea* que representă sexul vostru în ceruri este ênsuri Mater a Cuvêntului, Mater a lui Dumnedeu. Farŏ voi cuvêntul spiritual și moral ar' fi fost necunoscut, farŏ voi ênsusi cuvêntul ma-

www.dacoromanica.ro

terial nu s'ar puté conservà la nici un popol; férŏ voi, limb'a nóstră de astădi n'ar mai fi fost în stare à ne arată originea; voi aţi conservat tot que este din limb'a străbunilor, şi bărbaţii au întrudus tot que este străin şi usurpator; şi farŏ limbă n'am fi avut nici un drept de nationalitate în parte.

« Si edificŏ Domnul Dumnedeu cóst'a que luasse din Adam în Femce! » — Caută la dênsa, contemplă-o, primule (brutu) Mire. şi devino din βροτὸς Ἄνθρωπος, (căutator în sus), devino din féră, cu adeverat Omu; întregesce-te de unde erai jumătate, şi exclamă : éccĕ os din ósele, melle şi carne din carnea mea! — Os ânsĕ *edificat* în Femea.

23. Vers. « Aquast'a se và numì Muliere, quŏci din bărbabatul ei s'a luat. » Limb'a hebraică ajută spre à exprimà aqueăstă idee cum să aibă un înţellcs mai claru de quât în atle limbe, quŏci vorb'à que însemmeadă bĕrbat *Isch* are un feminin al seu *Ischa* (bărbată) sau că cum ammu ḑicce *omu* « ómă » precum se dicea în antichitate în latinesce *homo hemina* de unde şi *femina*, sau *vir vira*, sau *vir vir-ago* (dusa din bărbat) de unde şi *virgo virgine*.

24. Vers. « Pentru aqueast'a lăssà va Omul pe tatăl seu... » Un hebraismu în quare cà în multe limbe, timpul fiitor se ia în locu de present que arată o eternă durată : « lăssà-va » în locu de « lassă în *tot d'auna*. »

— « Si vor fi amêndoi într'o singură carne. » Aqueasta expressiŏ fu pînŏ acum arătată prin : « Si vor fi amêndoi un *trupu* » pĕcătósă expressiŏ, şi Dumnedeu să ierte pe quel que a ḑis'o întêiu; şi Dumnedeu să ierte pe quei que o mai repetu! Să lăssăm mai întêiu quŏ εἰς σάρκα μίαν nu và să ḑică σάρξ μία, qua să se pótă traducce în nesciinta *un trupu;* ânsĕ σάρξ însemnând carne şi dupŏ limb'a hebraică fórte adéssea individ, persónă, înţellesul se schimbă cu totul : vor fi amêndoi într'un singur individ sau persónă, este un'a cu : vor fi doĕ sufflete într'o singură carnesau individ ; quŏci que sunt aquei *amêndoi* que pot locuì într'o singură carne de quât sufflete? Ansĕtot que este o erróre neiertata è quŏ vorba *trupu* fiind slavonă şi însemnând *cadaver*, « mortăciune » iar nu corpu ; şi lipsind prepositia εις *intru*; *vor fi amêndoi un trupu*, va să dică : vor fi amendoĕ sufflete un cadaver, o mortaciune! Orthoxie este aqueast'a, sau quel pucin judecată umană? — Incai de ar' fi ḑis « şi vor fi amêndoi într' un singur corpu qua să fi fost errórea numai de vocabular iar nu de minte şi inimă umană. Apoi de aqui unde ajungem cu errórea quând cutedăm a ḑicce *trupul Domnului* la mystere şi mai capitale?

— Terminăm aquest capitol observând quŏ unde quel întêiu è plin de vigóre de energie, adică cu totul *Activ*, aquesta è plinu de repaos de deliciurile pardisului, de o blândeţe şi domesticitate generale în tóte animale şi ênsuşi férele que se trecu în revistă pe din aintea Omului. Vine apoi Femeea que se înalţă cà un edificiu şi deştéptă sentimentele Omului à facce din ellu pe omul moral, a'l facce a exlamà; éccĕ osu din ósele melle şi carne din carnea mea! Beatitudinea in fine a pruncilor, naivitatea, innocenţ'a; şi erà amêndoi nuḑi şi nu se ruşinà. Daqua ar' fi a ne exprimà în limb'a harmonici, în limbà musicei, póte quineva dicce quŏ unde primul capitol este de un *ton major*, al doilea capitol este de un *ton minor*, tot è mólle suav, delicios, sentimental. Cu un cuvênt primul capitol este Activ şi quel d'al doilea Passivu.

CAPU III.

1. Vers. « Iar şérpele erà quel mai intelligent... » Septaginta se exprimă prin ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος vulgata prin *et serpens erat callidior*... Alţii que traducu din texturile hebraice, prin « sérpele erà quel mai fin... » sau « şérpele erà quel mai astutios (viclean) » Caus'a de i se dau aqueste qualificaţii este quŏci în antichitate dupŏ diverse locuri si împregiurări şérpele erà symbolul şi al astutiei, şi al prefăcătorei, şi al prudenţei, şi al eternităţii. Aquí vinu tóte a se personnifică în aquest reptil.

7 vers. «Si li s'au deschis ochii la amêndoi şi vedurŏ quŏ erà nudi... şi cussurŏ frunḑe de figu şi şi făcurŏ lorusi perizomata.» Nuditatea în pruncie è innocentă; acum ânsĕ dupŏ pĕcat devine ruşinósă şi îşi facu cingătóre... Septaginta dicce şi îşi « cussurŏ, frunḑe... » ἔῤῥαψαν φύλλα... alte versiuni se exprimă prin înşirarŏ, appropiarŏ, împletirŏ frunḑe.

14 vers. « Pe peptu şi pe pântecele teu *te vei tirri*, timpul fiitor în locu de imperativul să *te tîrresci*. Aqueasta o însemnăm aquì şi pentru alte împregiurări, quând necesitatea, pentru lămurire, ne và nevoì à traducce din contra pe fiitor în imperativ.

15 vers. « Aquesta îţi và ochì capul, şi tu îi vei ochì călcâiul. » Antecedentul în feminin τοῦ σπερματος αὐτῆς (sement'a ei). Prin urmare pronumele *aquesta*, gramaticesce se cuvenià a fi *aqueasta*, reducênduse la « semênţă » sau la *ci* (la femee). Multe versiuni se exprimă în feminin, şi mai vîrtos versiunile hebraice, que fugu de masculin qua nu cúm và să dea mânusă quŏ quella ar fi Christu. Ansĕ quei sépte ḑeci erà Ilebrei, şi cu aţăţa anni înaintea lui Christu, şi au respectat expresiunea mosaică, sau pe cum erà adoptată în timpul lor în Israel. Aqui se face un sollicismu grammatical cu αὐτος, *aquesta*, qua să se facă o reparaţiŏ o satisfacţiŏ logică, şi qua să dea mai multă vigóre textului ; quŏci vorbind de sement'a Mulierei sau posteritatea ei, quine este aquel Ercule din posteritatea femeii quare se expune la vînătóre şi la sterpirea férelor, la tót que este immond, şi lidos contagios şi vătămĕtor, de quât Bărbatul mai mult? Prin urmare *Aquesta* şi nu *aqueasta*. Alte versiuni se exprimă prin và strivì, sfarîmà sdrobì capul ţeu; Septaginta, se exprimă prin αὐτος σοῦ τηρησει κεφαλὴν. » E mult mai naturale aqueastă expressiŏ : quŏci cum se întêmpină Omul cu şérpele, ellu la capul lui mai întêiu caută a'l lovi, şi sérpele la picior caută spre a muşcà. E o stare de decisiŏ la amêndoi, cà la doi adversarii que se întêmpină.

16 vers. « Spre bărbatul teu *refugiul* teu, şi ellu te va dominà πρός τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφὴ σου... » Dupŏ traductia vechiă în expressia « la bărbatul teu întórcerea ta » vorb'a « întórcere » è fórte vaga şi n'are nici un sens, quŏci întorcere nu numai quŏ è vorbă provintiale quo în ţérra romăna însemneadă mai mult ἐπιστροφὴ de quât ἀποστροφὴ, şi mai mult se ţine de un gergu de quât de o limbă; dar în Moldov'a şi airea n'are nici o însemnare de quât a « tórce » şi a « întórce. » Quine cunósce limb'a hellenică, sau quel puçin din quelle europene, scie quŏ *apostropha* nu însemneadă nici întórecere nici înturnare, ci à căutà în faça cuivà şi a i se adresà cà la adoa persónă : In sensul în quare se ia aquì în aquest verset, şi dupŏ alte versiuni, mai mult însemneadă refugiu, protectiŏ, aspiratiŏ, applecare, instinct, dorinţă.

19. « Quŏci ţérrénă esci şi în tĕrrénă vei reintrà. » Septaginta se exprimă ὅτι γῆ εἶ... Alte versiuni ḑicu : quŏ pulbere esci... Noi cà să ne appropiem

www.dacoromanica.ro

de septaginta, nu putem dice « pământ, » pentru cuvêntul quŏ însemnéza *paviment;* ţĕrrênă se appropiă mai mult de *terra*; γῆ ; şi aqueasta este şi ideea naturale, şi a scriitorului hebreu şi a quellor Séptedeci.

20 vers. Eva, în Septaginta se dice Ζωὴ (Viaţă) în hebraesce se dice 'Hava, Eva; que are tot aquea însemnare de Viaţă. Noi cutedarŏm a punne amêndoĕ numele, pentru quŏ numele Eva s'a adoptat o dată de Biserică. In capitotul precedent verset 23 vedem quŏ femeei i se dette nume de Ischa, Vira, Virago, sau virgine sau Muliere. Aquì i se dă nume de Viaţă de Mater sau Mama. Aqueast'a făcù pe commentatori à 'şi sparge capul şi à scrie la pagini şi la volume, spre à descoperì aquest mysteru sau aqueastă contradictiŏ dupŏ părerea unor'a. Nimicu ânsĕ mai simplu : tótă femeea este vergine, mirésă şi la urmă Mamă. Aqui este eşirea din locul sau timpul inocenţei. Consórtea Omului sau a lui Adam peste puţin are à devenì Mater, à dà viaţă filliilor que se vor nasce dintr'ênsa şi aquestia filiilor lor în viitor pînŏ astădi. Nici o contradictiŏ nu è la nume daqua verginea devenind Mireasă, devine Mamă şi mai târdiu Bună sau Mósă. Pare-se quŏ Adam dă numele de Eva consórtei salle quând vede quŏ è în predioa de a devenì mamă.

21 vers. « Tunice pellicee. χιτῶνας δερματίνους. Fiind quŏ originalul nu dice δέρματος » erà à ne depărtă de aqueastă expressiŏ justă şi concisă de diceam *tunice de pelle.*

22 vers. « Si disse Dumnedeu : écce Adam devenì cà unul din *noi*... » Aquì iar se lassă Moysè a fi întrevedut de *trinitar*, sau de polytheistu, (quare nu è de acceptat nici ênsuşi de idolatri quăror le fu adversariu); Dicênd *cà unul din noi*, nu dice *cà mine* şi întellege mai multe persône. Quei que vor à sustine quŏ Moysè a fostu deist', dicu quŏ *noi* este un plural de majestate cum vorbescu suveranii ; âuse que facu lui *ca unul;* de erà plural de majestate erà să dică : « écce Adam devenì ca noi » iar nu *cà unul din noi.*

« Acum ânsĕ nu và mai întinde mân'a sa şi và luà din lemnul vieţei, şi và mâncà şi và trăi în eternu. » Aqui è un mysteru; se vede curat quŏ furŏ doi arburi, unul al Sciinţei şi altul al Vieţei. Din arburele Sciinţei mâncò Omul, din al Vieţei ânsĕ nu appucù à gustà, quŏci fu allungat din Paradis şi Cherubimi şi Sabia flăcăratóre que se rotià înpregiurul paradisul, custodirŏ, şi împedicarŏ callea aquestui arbure. Stăm aqui cu nota şi trimittem pe cititor la tractatul de historia universale.

Cŭ terminarea aquestui capitol, şi cu alte trei que urmeadă se învedereadă doctrinele lui Moysè şi system'a lui despre divinitate despre Bine şi despre Reu. Ammu vĕdut quŏ în princip ellu adoptă Autorîtatea Divina cà punt de plecare, apoi Spiritul universal şi Materia universale cà singurele principe din quare se creò lumea prin autoritatea şi atot-putinţa divină. Aşă Eloim, Spiritul şi Materia formă prim'a lui trinitate absolută superióra şi activă în chipul armator :

Autoritatea
Activul
Pasivul, sau

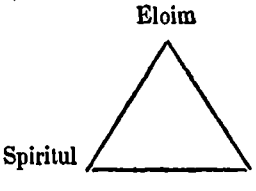

Din maritagiul apoi aquestor doĕ universali principe, formă o altă trinitate înferióră şi passivă adicŏ

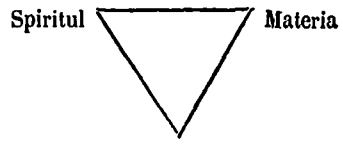

adicŏ Activul, Pasivul şi Resultatul sau Effectul.

Aqueste doĕ trinităţi formă numĕrul şése sau quelle şése dille or perióde alle creatiei que s'a produs prin concursul concordarea elementelor; terminul şépte sau quel de încetare, încheia gamm'a harmoniei universali, în quare pretutindeni Dumnedeu è mulţumit exprimânduse la capetul fiă quăruia period : « bine ! bune fórte, » « şi a vedut Dumnedeu quâte a făcut şi écce bune fórte. » Bunul dar stă în harmonie, în tot lucru de à fi la locul seu şi la timpul seu;

Dela gamm'a harmoniei universali şi numĕrul şépte, numĕr bun, numĕr augustu, numĕr sacru şi sânt. System'a mosaică trece precum se và vedé la 7 + 3 numerul 10 quare è numerul patriarchilor; apoi la gamm'a de gamme, de şépte ori quâte septe, şi la gamm'a a gammei înde̊ită de 70 de ori quâte şépte. Mai au apoi propheţii eşiti din scól'a lui o gammă de gamme îndoite adică o gammă de numerul 14 îmmulţit cu 7, quare este numerul mysticu al lor, şi despro quare se và vorbì la locul seu·

Acum precum avem aqueste doĕ mari, primitive, universali trinitaţi, assemenea vedem quŏ universul în infinit se compune de trinităţi parţiali.

Activu — Passivu
Effectu

Sufletu — Corpu
Omu

Mire — Mireasă
Famillie

Lucrători — Materiale
Edificiu

Guvernu — Popolu
Statu sau Natiŏ

Maestru — Discepol
Scólă sau doctrină

Căpitan — Soldaţi
Armată

Dreptu — Datoriă
Justitiă

Nutriment — Stomachu
crescere materiale

Idee — Memoriă
Crescere spirituale

Ansĕ dela prim'a şi universal'a trinitate, în tóte quelle lalte trinităti, tot activul este în aquella'si timpu şi passiv, adică nici un activ nu mai este

www.dacoromanica.ro

absolut. Căpitanul este activu către subalternii sei, passiv însĕ către Stat sau suveran. Bărbatul este activ către femee, passivu însĕ către Părinții sau superiorii sei; Femeea este passivă către Bărbăt, activă însĕ către familia sa și către tóte animalele; și de aqui un șiru infinit de trinități relative în quare fiă que termin e un termin de midlocu que are un superior și un inferior, sau un anterior și un posterior. Fia-que tată are pe tatăl și pe filii sei; fiă que *azi* își are al șeu *ieri* și al seu *mâine;* fiă que maestru își are pe maestru și pe discepolii sei; ori-que puntu este un centru cu radele salle, și fiă-que punt compus este un cercu; și fiă qnare cercu este egal unui triunghiu sau unei trinități. Pînĕ quând dar fiă quare termin stă la locul seu, la postul seu în quât să se conserve equilibrul între Activ și Passiv, pînĕ attunci existe aqueea que se exprimă prin: « éccĕ tóte bune fórte » adică Binele, harmonia.

Ammu vorbit de equilibru, și cată à ne mai intinde puțin: Binele sau harmonia nu există de quât în equilibru între Activ și Passiv, adicĕ unul să nu aibă pondere sau greutate mai mult de quât altul, quŏci fiă quare este cum ammu dis activu și passiv în aquellași timpu, quŏci unul este incomplect farĕ altul, quŏci unul perfectionă întregesce pe quel al altu. Barbătul è activu, și daqua își arrógă exclusivamente pentru sine *dreptul* que este iarĕși activu, și femeii că passivă îi împune *datoria*, iar ca passivă către dreptu, equilibrul se rumpe, despotismul è de o parte și sclavia de alta; unul devine persónă și altul lucru. — Quel que vorbesce fiind activu și quel que ascultă fiind passivu, de nu vor fi egali, de nu vor avé aquelleași drepturi și datorii, de nu vor sci și unul să vorbească și altul să asculte; și daqua quellui que ascultă i se ia dreptul de à vorbi și ellu și d'à fi și ellu in rêndul seu activu, harmoniă nu è, dreptate nu è, bine nu è. Daqua soldatul que se suppune è condamnat à fi tot d'auna passiv și à nu avé speranță d'à devenì și ellu o dată activ sau căpitan, dreptate nu è, bine nu è, etc. Si iarĕși daqua quel que ascultă, sau că elevu, sau că membru unei adunări, vă vol și ellu à vorbi în aquella'și timpu cu quel que vorbesce, que ar' fi de o scólă unde toți elevii ar' vorbì de o dată cu maestru? que ar' fi de o adunare unde toți membri ar' vorbì în aquella'și timpu? Așà Binele harmonia stă quând fiă quare terminu al trinității se află la locul seu respectiv cu drepturile și datoriile salle

Aqueast'a se vede în primul și activul capitol al Creatiei unde tóte sunt la locul lor, și « bune fórte; » aqueasta iar se vede la al doilea capitol și passiv, unde tóte iar se află la locul lor și « bune fórte; » Que se întêmplă însĕ în al treilea capitol? Quel mai de jos și mai passiv din animale, quel mai nepropriu de à attrage sympathia, tîrrîtorul Sérpe se strecórà și reese spre à seducce sau a ducce dupĕ sine pe Femee; din passivul pasivilor devine activu, și Femeea, că sedusă, devine passivă de unde erà activă către tóte animalele; apoi fiind passivă către Bărbat seduce și amagesce pe Bărbăt și devine activă, și Bărbatul pasivu. Aquì termenii își schimbă locul. Tristă casătorie è aqueca unde Femeea è activă și Barbatnl passivu; stérpă scólă aqueea unde elevii vorbescu și maestru tace; miscrabile ostire aqueea unde soldații commandă și cacapitanii se suppun. Eccĕ reul în schimbarea terminilor, éccĕ căderea în al treilea capitol unde se vede o trinitate, formată din representantul tutulor Bărbaților sau Activilor Adam, din representanta tutulor femeilor sau passivilor Eva, și din tot que è mai jos și mai repulsiv din tóte animalĕ, Sérpele. Eccĕ înfinè doctrin'a trinitara a lui Moysĕ învederată și mai clară. Trei termeni primitivi ai primei trinități active, trei termeni iarĕ ai adollea trinitâti passive; Numĕrul șése, ḑille șése; apoi ḑioa sau termenul șépte închierea gammei harmoniei — Tote bune. Primul capitol activ, al doile capitol Passivu, al treile capitol în quare termenii trinității își schimbă locul, căderea, desharmonia, rĕul, eșirea din starea normale a Omenirii, a universului întregu, că Resultat.

Adicĕ din Activu și Passivu, fiă-quare la locul seu, cu drepturile și datoriile salle cum să forme equilibrul, ese un bun Effect sau resultat bun.—Din Activu și Passivu, que eșu din locurile sau posturile lor și rumpu equilibrul, ese un Effect sau un Resultat reu.

De ar' stà aquì lucrurile dupĕ cum ar' stà quel que are un bine o avere și perdêndu-o remâne numai scăpĕtat și curat; însĕ alta este à fi neavut, și à nu fi dator nimului nimicu, și alta de à începe à contractà debite și dela nulla à începe în nemărginit à ḑice: minus una, minus doĕ ect. Nu stette Omul numai la cădere, în faç'a Binelui perdut, ci începurĕ debitele, falimentul moral, ast fel cum se và vedé în capitolele următóre. Dela cădere sau scăpĕtare, începu pervertirea Omului, debitele falimentul universal, din reu în mai reu.

CAPU IV.

1. Vers. « Si născù pe Cain, și ḑisse: possedut'am omu prin Dumneḑeu. » Numele *Cain* însemneadă possessor acquistător, proprietar. Moysè erà dintr'un popol exclusivamente păstor și prin urmare nomad, que aveà în horróre popolii que se stabilià prin commune și cetăți, și occupà pămênturi prin agricultură că proprietari. Cain sau possessor inspirà horróre că lacom, cupidu, străin la ori-que sentiment de ospitalitate și de omenire, que nu lucreadă nu trăiesce de quât pentru sine. In adevĕr quŏ lăcomia sau cupiditatea de à grammădi și à strînge la averi è un pĕcăt-tulpină, ḑin quare că nisce ramure nascu atâtea pĕcate, că invidia, assuprirea, răpirea și ênsuși ommorul. Aqueastă gradații de pĕcate se vede în capitotul aquesta. Cain strînge, possede, apoi invidià pe ênsuși fratele seu, apoi îl uccide; apoi facce quâte a mai făcut dela dênsul pînĕ astăḑi în urmatorii sei. In adĕver ḑicem quŏ cupiditătea è mamă a multor nelegiuiri; însĕ nu se cuvine à o attribuì exclusivavente numai quellor stabiliți în commune și cetăți, și à luà starea pastorale că typu al vieței umane: cupiditatea și invidia, nascu aquelleși pĕcate in ori que stare sau conditiŏ a ómenilor, între stabiliți că și între nomadi, între avuți că și între scăpĕtați. Quâți au vrut à demonstrà quŏ Cain însemneadă exclusivamente *proprietar*, nu înveḑeadă de quât o systemă a lor; — proprietatea nu è în sine un reu, quŏci și păstorul își are proprietațile salle în vite și altele; Cain puteà fi păstor în locu de à fi agricultor, și daqua erà cupidu, rapace, invidios, tôt la aquelleași crime ajungeà. Cain è o figură că și Abel de unde se desparte omenirea în doĕ mari ramure, în buni și rĕi. Si s'a numit Cain, nu pentru quŏ possedeà pămênt, ci pentru lăcomia de à possede și queca que nu erà a lui. Cain însemnéḑă mai mult queca que ḑicu Grecii *spheterist'* însușitor, usurpator, cupid, avar, sgîrcit; și în a devĕr à se sgîrci este à stringe cu nesațiu, à possede cu ori-que preț.

2 vers. « Si devenì Abel păstor de oi, iar Cain erà laborator de pămênt. » — Moysè că un conna-

www.dacoromanica.ro

tionnal al unui popol păstor, vrênd à facce pe fratuccidul Cain şi mai delestabil, se exprimă astfel cà şi quând ar' dicce « Abel erà d' ai nostri, şi Cain tot que urrîţi voi mai mult.» —Abel sau Hebel însemneadă viaţă existinţă vagă a popolilor nomaḍi. Dela vagu şi *van* însemneadă şi vanitate. David se exprimă în psalmul 143, verset 5. «Adam se asséměnă cu Abel.»—Adam însemnând omu sau oménirea, şi Abel vanitate, viaţă vagă, versetul aquesta se traduce. « Omul vanităţii se asseměnò, ḍillele lui cà umbr'a trecu. »

5 vers. « Intristò aqueast'a pe Cain, şi înnegurò faç'a lui » *înnegurò*, în textul hellenicu al quellor Sépte ḍeci se arată prin συνέπεσε τῷ προσώπῳ αὐτοῦ. — Ad litterăm aqueasta expressiò nu s' ar' fi înţelles în românesce de ammu fi ḍis : şi concădù cu face sa, sau îi caḍù faç'a. Aqui însemnédă quò s'a cruntat, posomorît, quò i s'a înnegurat faç'a. Este o expressiò română que are analogiă cu quea grécă, ânsè devine fórte burlescă la un styl serios şi biblicu : adicò : *i s'a lasat nasul în jos; i s'a lungit faç'a d' un cotu.* Între una şi alt'a se póte allege, cà expressio mai cuviósă, *i s'a lassat faç'a în jos;* ânsè dupò părerea nóstră n'are energia quellei hellenice de nu se và traduce prin *cruntat, înnegurat.*

7 vers. Οὐκ ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκῃς ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; ἡσύχασον· πρὸς σὲ ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ, καί σὺ ἄρξεις αὐτοῦ. Aquest verset traducĕtorii vechi ai Bibliei nu ni 'l dau de quât cum urmédă : « Au nu, de vei adducce drept, iar nu vei despărtì drept, ai păcĕtuit? taci : la tine întórcerea lui şi tu îl vei stăpânì pe aquella. »

Aqueasta traductiò nu se înţellege de nici un citifor, pentru quò n'a înţelles' o, cum se vede, nici ênsuşi traducătorul; şi a avut cuvênt ḍ'a n'o înţellege, quòci constructia hellenică şi ênsuşi quea hebraică este fórte mysteriósă qua să nu ḍicem inspirată quare è una cu nerevisată sau neîngrigită. Quine este aquel αὐτοῦ sau *pe aquella* cum se exprimă traducĕtorul român? Aqueastă întrebare 'şi au facut'o mulţi bărbaţi, de quând appĕrù Biblia în lume. Părinţii Bisericei mărturisescu quò nu potu pricepe versetul aquesta; Sântul Augustin ḍice : « Obscuritatea aquestor vorbe a produs o multitudine de interpelaţii, quòci nu se vede lămurit, pentru que s'a dis aquesta lui Cain » (Cetatea lui Dumneḍeu, xv, 7).

Caus'a neînţellegerii vine din verbul ἥμαρτες quò neflind pus sau în infinitiv, ἁμαρτάνειν sau analysat συνετέλεσες τὸ ἁμάρτημα 'l au lasat qua în hebraesce. ἥμαρτες *ai pecatuit* în locu de ai *commis pecatul*. In limbele primitive, flind quam prunce, pronumele relative se reduceu şi la verbi. Aquel αὐτοῦ sau *aquell'a* este verbul ἥμαρτες τὸ ἁμαρτάνειν τὸ ἁμάρτημα. Pentru aqueea Dumneḍeu urmédă : ἡσύχασον. Allinăte, stêmpĕra'ţi furia (iar nu *taci*) πρὸς σὲ ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ (τοῦ ἁμαρνάνειν) quòci spre tine è ţinta lui (a pĕcatului), adicò se ţine dupò tine.

Cà şi quând iar ḍice Dumneḍeu : vino 'ţi în simţiri, veḍi să nu mai commiţi şi altu pĕcat, quòci uite 'l, se ţine dupò tine, καὶ σὺ ἄρξεις αὐτοῦ (τοῦ ἁμαρτάνειν) şi tu catì sa 'l domini pe dênsul, (pe pĕcat). Pentru ἄρξεις quò se traduce în « catì să 'l domini » şi nu în *îl vei dominà*, fia-quine scie quò în assemenea împregiurări timpul fiitor este imperativ.

Se mai póte înţellege aquest passagiu şi în chipul următor : reducênd pe αὐτοῦ cà genetiv al lui αὐτὸς la Abel iar nu lui αὐτὸ (τὸ ἁμαρτάνειν); şi exprimânḍuse : « Allină-te, quò ellu Abel caută la tine, în ochii tei : unde se duce Nenea se duce şi ellu ; către tine è apostroph'a lui (a lui Abel) şi tu vei fi mai marele lui. » Anse pe de o parte, numele Abel è pré de parte în sus cu quâte-và linii, si reductia lui αὐτοῦ este fórte forţată, şi pe de alt'a, de şi înţellesul è plin de tinereţe şi înblânḍitor, nu ni se pare ânsè atât de providenţial sau prevĕḍetór cà quel que detterŏm mai sus.

Detterŏm mai multe păreri. Părerea ânsè que se pare mai justă este aqueea que nu và aflà nici un defect autorului în aquest verset. De multe ori aqueea que constituă qualităţile şi sublimitatea unui bărbat mare, înaintea vulgului se par' nisce defecte. Nimicu nu ni se pare mai poeticu, mai sublim şi mai infioros de quât aqueastă tacere a sujetului. Cain è amenințat de un spectru que n'are nume, şi nici nu puteà avé vre un nume pînò attunci. De nimicu nu se înfióra lumea într' o terróre religiósă, cà de amenințare unui desastru vecin que n'are nume : *vine! vine! fericive!* şi nimeni nu scie que vine.

Spre à facce şi mai claru versetul aquesta, catì à explicà şi vorbele que precedu : « Au dórä daqua cu dreptate adduci şi nu cu dreptate împarţi (sau desparti) n'ai commis pĕcatul? » Aqui è vorb'a quò Abel adducea la altar din primogenitele salle şi din gressimile lor, adicò din qucea que aveà mai bun; adicò nu numai offerià, dar faceà şi quea mai bună parte la altar. Cain offerià, în adever, ânsè nu cu dreptate împărţià, quòci nu adducea din que aveà mai bun, şi prin urmare prin cupiditate sau avaritiă pĕcătuià. — Mai este şi alt înţelles que vor să dea unii. In ritul primitiv, nu erà în ordin un sacrificiu daqua victim'a offerită nu erà tăiată sau împărţită sau despărţită în bucăţi dupò o prescriptiò óre-quare. În antichitate riturile cà şi în ḍioa de astàḍi şi aveà regulele lor, şi victim'a căìà să fiă despărţită în bucăţi dupò rêndul querut, lucru, cum se vede, que Cain nu făceà : în dreptate adduceà, iar nu în dreptate împărţià sau despărţià. Noi ammu preferit à traducce verbul διέλῃς în *împarti* iar nu desparţi qua să se póta luà în amêndoĕ sensurile,, adicò şi al cupidităţii şi al nedisciplinei. Veḍi despre aquest rit şi despărţirea victimelor şi la capu XV.

13 vers. «Mai mare este caus'a mea (culp'a pĕcatul) în textul hellenicu este αἰτία questiune, causă de unde şi accusatiò. La începutul soçietăţilor, nu erà legi, nu erà judicată; dreptatea se făcceà prin resbunare din parte quellui ântêiu venit que nu putea sufferì o nedreptate sau delit óre-quare. Dreptatea şi nedreptatea nu erà scrisă; si pînò à fi qualificată de nelegiuire (quòci nu erà lege) se qualificà de (*causa*). sau *durere, remuscare.*

14 vers. « De me depărteḍi astàḍi dela faç'a pămêntului » Se cuvenià à se adaogì şi *aquesta*, adicò pămêntului aquesta unde locuescu ; aquì γῆ însemneadă nu terra întrégă, ci ţérră, coprins. Quòci Cain fu depărtat de acolo şi se dusse în altă parte tot aquì pe globul pămêntescu.

« Si và fi qua tot quel que me và aflà să mò ommóre. » Aqui se vede durerea, remuşcarea, şi singur aflà cu calle qua judele lui, executorul lui, să fiă quel ântêiu venit.

15 vers. « Iar Domnul Dumneḍeu ḍisse lui : nu aşà; ci ori-quare và uccide pe Cain şépte resbunări và împlinì » ἑπτὰ ἐκδικούμενα παραλύσει. Nu sciu de que mulţi, între quari şi vechii nostri traducĕtori, tradusserŏ aquest verset prin : « de sépte ori se và pedepsì quel que và ommorî pe Caîn » în locu de şépte resbunări và împlinì sau và desface. παραλύω và să dică desfacu o datorie. Si aquì nu

www.dacoromanica.ro

è sensul de à nu se pedepsì criminalul, ci dincontra quŏ se cuvine à fi pedepsit mai mult de quât ori-quare ; nu numai cà uccigutor de frate, şi ci cà un patriarchu, primul născut al lui Adam. Cain è o figură, un representant, un capu al unei jumĕtăţi din ommenire. Quând un omu de rênd commite o crimă, îşi ia pedéps'a cuvenită şi îl uită lumea; quând ânsĕ o persónă mare, que se cuvine à fi de exemplu, un patriarchu, un leginitor, un jude commite aqueeaşi crimă, attunci opinia publică se desdémnă, se scólă tóta în contra lui, şi pedéps'a este din gură în gură şi din generatiŏ într' alt'a, pedeps'a è în nemărginit; attunci Dumneḑeu sau Ratia divină dice : Nu aşa (băet◦) ; nu è de a juns o mórte, ci tot quel que và uccide pe Cain şépte resbunări và desfacce sau và împlinì — cà şi quând ar' ḑicce numai cu o viaţă sau cu o mórte nu te poţi spĕlà. Numerul şépte în hebraesce însemneaḑă cà în fraçosesce *vingt*, cà în românesce *sute* şi *mii;* şi Cain é pedepsit pînŏ în ḑioa de astăḑi ; quŏ Dumneḑeu a pus semnu assupr'a lui ; este quel înferrat, qua să dicem aşà, cu ênsasi mân'a lui Dumneḑeu.

16 vers. « Eşì Cain dela faç'a lui Dumneḑeu şi locuì în ţérr'a Naid spre resăritul Edenului. » κατέναντι Ἐδέν. *In faç'a sau în contra Edenului.* Ne ammu permis à o traducce spre resăritul Edenului, întêiu quŏci aşà şi în adevĕr vine situaţia ; şi adoilea quŏ eşind dela faç'a lui Dumneḑeu, a cătatat à se ducce acolo unde după expressia commună nu erà dreptate, nu erà Dumneḑeu, înpărţile Indiilor unde pe quând scrià Moysè domnià theocraţia quea mai monstruósă, legile lui Manù (veḑi tractatul de historia universale).

17 vers. « Si se pusse à edificà cetete. » Aqui Moysè se dă pe façă arătând quŏ fondatorii de cetăţi, de turnuri, de fortereţe, de temniţe, împuitori de legi appĕssţóre şi contra naturei, etc., etc. Sunt nisce Caini, sau descindenţi ai aquestuia. Aqueast'a vine tot din predilectia que aveà către popolii păstori, şi din urr'a quea dréptă que aveà assupra Pharaonilor. Si apoi, pe aquei timpi, cetaţile n'aveà nimicu de atrăgător: nedreptatea, violarea, sclavia, şi ênsusi mortea de fame nu se vedeà de quât în cetăţi. In sinul naturei lumea erà mai fericită, de se puteà refugià.— In aquest verset se vorbesce assemenea de femeea lui Cain ânsĕ quine a fost? Biblia nu se pronunţă în aqueasta şi lassă à se înţellege. Tradiţiile orientali ḑicu quŏ a fost suror gemine a lui Cain, arătênd quŏ Eva nusceà tot gemeni, filiu şi filiă spre à avé fiă-quare soçie. Adaogu ânc̆ŏ aqueste tradiţii spuind şi numele femeii lui Cain : Dupŏ unele, aqueast'a se chiemà Azrun, dupŏ attele (quelle arabe) se chiemà Aclima sau Aclimia.

18 vers. « Si Maiel născù pe Mathusalac. » Textul quellor Sépte ḑeci ḑice Mathusala. Cutedarŏm à ḑicce Mathusalac, luându-ne dupŏ nisce ediţii antice, tot a quellor sépte ḑeci, qua să nu se confunde aquest descindent al lui Cain cu bĕtrânul Mathusala, descindentul lui Enos. In hebraesce pe unul îl numesce Metuşael, şi pe quel din urmă (pe betrânul) Metuşelah.

21 vers. « Psaltiriul. » Aquest instrument, dupŏ cum prin tradiţii se vede în mâinile lui David se assémenă mult cu harp'a. — Kithara, nu è aquea que se numesce astăḑi cu numele aquestă, quare pentru sonul ei fu consacratà mai mult Venerii şi amorului, Kythara modernă sau grécă cată a se scrie cu *y*, dela numele de Κυθίρη.

22 vers. « Iar Sellà născù pe Thobel. » Ammu pus în parenthesę *Thobel-Cain*; pentru quŏ è mai cunoscut sub aquest nume cà inventător al lucrării metallelor.

23 vers. « Quŏ bărbat am uccis în împungerea (dată) mie, şi june în vulnul (făcut mie). » Aquest passagiu este fórte obscur, atât pentru quŏ, dupŏ cum ḑicu unii, textul ar' semĕnà trunchiat şi lipsesce quevà or în aintea versetului, or în urmă, quât şi pentru quŏ expressia sau constructia este quam defectuósă. Eccĕ textul hellenicu al quellor Séptedeci ἄνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα ἐμοί καὶ νεανίσκον εἰς μώλωπα ἐμοί. Aqui se vobesce de ommorul unui necunoscut, quare lassă à se înţellege quŏ ar' fi Cain. Apoi Thobel-Cain filiul lui Lamech inventasse lucrarea ferrului şi aramei şi prin urmure făcusse instrumente între altele şi uccidĕtóre. Pare se quŏ tatăl seu a vrut spre cercare à se servì cu dênsele, şi avù aqueastă împregiurare fatale, de spre quare sémĕna à se repentì şi à se desculpà înaintea familliei salle. Quei que traducu dupŏ texturile hebraice, unii se exprimă ast fel : « Am uccis un om, şi de aquì plag'a mea; am uccis un june şi de aquì vineţeal'a mea. »

Altii :

« Uccide-voiu un om, fiind eu vulnerat; şi ênsusi un june fiind eu lovit'. »

Ânsĕ aqueste traductii nu se arată a fi fedeli textului hebraicu quŏci un'a are verbul uccidere în trecut *am uccis*; şi alt'a în fiitor *uccide-voiu*. Si pe de alta parte se depărteaḑă multu nu numai de versiunea quellor Sépte ḑeci cum se vede mai sus, ci şi de Vulgata que se exprimă cum urmĕḑă.

Occidi virum in vulnus meum, et adolescentulum in livorem meam.

Aqueastă versiune se appropiă de quea hellenică; ânsĕ *meum* în locu de *mihi* facce sensul şi mai obscur : « am uccis bărbat în vulnul meu sau în ran'a mea. »

Mai vin traducĕtori que nu se ţinu de nici un textu şi traducu liber, făcêndu'şi phrasile dupŏ limb'a lor, cà D. Sacy; que se exprimă : « am uccis un omu vulnerându 'l, am ommorît un june cu o lovitură que 'l am dat.

Citĕm şi pe vechii traducĕtori români :

« Bărbat am ommorît spre rană mie, şi tĕner spre vînĕtaie mie. »

Aqueastă traductiŏ este din vorbă în vorbă, dupŏ cum fiă quine vede, cà şi a nóstră dupŏ versiunea quellor Sépte ḑeci. Noi numai traduem pe εἰς cu *în*, şi quei vechi cu *spre*; noi mai adăogim spre întelles parenthesile *data* şi *facut*.

Que se conchide din tóte aquestea? Fiind quŏ se presuppune quŏ uccisul este Cain, şi quŏ aquest'a aveà semnu dela Dumneḑeu spre à nu fi uccis ; ci să fiă lăssat à se pedepsì îndelungu, Lamelech se disculpă şi dupŏ un înţelles spre *rana mie* se întellege ; 'l am uccis dar me bate cugetul ; mi a remas o rană, 'l am uccis spre à nu puté a mai fi în pace ; ânsĕ vînĕtaica sau vinaţéla que caută sau que însemnédă à fi tradusă cu *spre*? Aşà creḑurŏm quŏ în tóle limbele primitive verbii sunt adesea exprimaţi prin substantivi verbiali, şi vice versa substantivii prin verbi ; şi aşà εἰς τραῦμα ἐμοί însemneaḑă în împungerea sau vulnerarea făcută mie ; quŏci τραῦμα de n'ar fi fost în locu de verbu, ἐμοί (mie) s'ar fi fost pus sau în ἐμοῦ sau în μου (mea) precum este expressia latină *meum*; Aşà dar Lamech se disculpă ḑicênd : 'l am uccis qua să me appĕru, 'l am uccis în timpul sau pe quând ellu me attacà, éccĕ si împungerea, éccĕ si vulnul făcut mie sunt probe quŏ nu sunt culpabil.

Quelle lalte versiuni, afară de Septaginta şi de Vulgata n'au nici un sens, dupŏ părerea nóstră.

www.dacoromanica.ro

24 vers. « Quŏ de ŝepte ori se resbună despre Cain, iar despe Lamech de ŝépte ḑeci de ori quâte ŝépte. » Adicŏ daqua Cain este culpabil în multu, Lamech este în nemărginit : unul a uccis pe frate seu ; altul pe străbunu seu. — Aquì Lamech îsi arată repentirea ; şi Moysè arată tradiţiile antice.

26 vers. « Aquest'a (Enos) sperò (începù) à invocà numele Domnului. » — Ammu adaos şi vorb'a *începù*, în parenthese luându-ne şi după alte versiuni, spre à luminà textul mai bine. Vorb'a *sperò* după Septaginta este mult mai inspirată cà şi quând ar' ḑicce aspirò, aveà applecare sau vocatiŏ spre à devenì preot ; ânsĕ dela prim'a vedere nu è asà întellesă cà *începù*, que nu are nici o qualitate alta de quât quŏ è mai commună. *A invocà numele Domnului* nu însemnédă simplu a 'l rugà sau a 'l chiemà, quŏci aquesta a făcut'o şi quei dinaintea lui, Adam, Abel, şi ênsusi Cain în sacrificiurile lor, şi apoi Setb tatăl lui Enos. Se vede quŏ pînŏ aquì Dumneḑeu erà invocat sau chiemat prin numele de *Eloim*. Dela Enos se pare quŏ începù à se căutà alt nume mai augustu, şi sau aflŏ ellu, sau sperò or aspirò à aflà numele Domnului quare fu apoi Jehovah. In tóte, Septaginta ne pune mai bine pe calle, prin expressiile salle à aflà adeveratul întelles şi scopu al Bibliei. Exprimânduse şi aquì prin ἤλπισε (sperò), ne dă o lumină mai mult de quât quelle lalte que se exprimă prin *începù*.

Observăm la capĕtul aquestui capitol quŏ ellu este primul capitol dela quare începe viaţ'a pervertită a omenirii. Dela creatiŏ tóte sunt positive, la cădere ajungu la null'a. De aqui înainte începu negativele, adicŏ debitele Omului, falimentul moral. Cu capul al patralea începe primul capitol de perversitate, de queea que se ḑice Reu. Cain è avar, individios, infine fratuccidu ; întemeiadă cetăţi ; cetăţile se armă cu turnuri, cu temniţe, cu legi după dreptul iniquităţii. Descindinţii lui Cain, unii începu à lucrà ferrul şi aram'a, à fabricà arme uccigatóre, de unde începu firesce lupte, resbelle, sclavia ; alţii inventă instrumente servitóre corrupţiei, sfemeierii, desfătării cà quelle musicali după părerea moralistilor mulţi din timpii lui Moysè. In capitolul aquest'a nu se vedu de quât cupiditate, individiă, fratuccidere, iniquitate, ommorul, desfrênarea, corruptia. Tot capitolul è un capitol Activ în quelle relle, în perversitate, progressând în negativ dela nulla în jos.

CAPU V.

1 vers. « ..... In ḑioa în quare creŏ Dumneḑeu pe Adam ; — după imaginea sa 'l a creat ; mascule şi femine 'i a creat pe dênşii. » Que mai în vederat quŏ è o mare stăruire la Moysè să întruducă aquestă salutariă doctrină ; quŏ şi aquì repetă : « după imagina sa 'l a creat. » Că şi quând ar' ḑicce : luaţi à minte, băgaţi în capu, nu vĕ mai lăssaţi à fi tractaţi cà vite, şi mai vîrtos nu vĕ degradaţi voi ênşive mai jos şi de quât vitele.

3 vers. « Iar Adam trăi doĕ sute şi trei ḑeci de anni, şi născù după asseměnarea sa şi după imaginea sa, şi îi dette numele de Seth. » — Vulgata ḑice 130 de anni, iar nu 230 ; şi texturile hebraice assemenea dicu 130 anni. Aquestă differinţă de 100 de anni se vede în Septaginta la quâte ḑece patriarchi. Aquesti anni ai Patriarchilor se explică mai întins în tractatul de historia universale que dăm ; acolo se convinge quinevà, quŏ după tradiţiile antice alle popolilor Asiei, şi după calculul lui Moysè versiunea quellor Sépte ḑeci este mai exactă şi mai veră. Ne mărginim aquì numai à dicce, quŏ expressia « născù după asseměnarea şi imaginea sa » este spre à sustine doctrina sa nu numai în persón'a lui Adam, ci şi la descendenţii aquestuia după axiom'a mathematică *quelle la al treilea egali sau assemeni si între sine sunt egali sau assemeni*. Adam è după imaginea lui Dumneḑeu, Seth după imaginea lui Adam, Enos după imaginea lui Seth ; aşà tarŏ Seth, Enos, etc., sunt după imaginea lui Dumneḑeu.

Mai este o observatiŏ : alte versiuni ḑicu : « Născù după asseměnare şi imaginea sa *filiu*, pe quare îl numì Seth. » Septaginta nu adaoge *filiu* dequât ḑice simplu (născù), şi quea que a născut s'a numit Seth. Aquéstă părută ellipse, nu è o lipsă, ci o claritate ; quŏci aquì nu và să arate quŏ un singur individ sau pruncu s'a numit Seth, ci famillia întrégă şi ellu şi socia lui ; de aquì se învedereadă ideea quŏ aquelle ḑece patriarchate furŏ nu nisce singuri ómeni que trăiă quâte opt şi noĕ sute de anni, ci numele unei famillii que durà atâţia anni pînŏ se stingeà. Quând ḑice quine-và quŏ Bassarab a trăit atâţia seculi, nu intellege quŏ o singură persónă a trăit atât, ci aquea famillie. Septantginta în tóte è mai veră mai salutariă, şi mai puţin gymnosophistică sau superstiţióşă. Quine studiă după dêns'a află cu adevĕrat adevĕrul. O mică părută lipsă, dă o lume de idei.

4 vers. Vulgata şi alte versiuni, în locu de 700 anni ; ḑicu 800 ; suta de anni que scad la început o adaogu aquì şi prin urmare summ'a annilor vieţei lui Adam vine tot la 930 anni.

6 vers. In locu de 205 anni alte versiuni dicu 105, adicŏ tot differinţă de 100 anni. — Aquelleaşi differinţe si la questalţi patriarchi.

18 vers. — 162 anni ; alte versiunì tot 162 anni. — Vers. 19. Anni 800, quelle latte versiuni assemenea ; versiunea samariteana 785 anni. — Vers 20. Total după tóte versiunile 962. După samariteana 847.

22 vers. Iar Enoch plăcù lui Dumneḑeu... 200 de anni. » Vulgata se exprimă : « Amblò Enoch cu Dumneḑeu... 300 de anni. Alte versiuni se exprimă. Amblò Enoch, în callea lui Dumneḑeu... âmblò în tém'a de Dumneḑeu... 300 anni. — Peste tot (vers. 23) 365 de anni. — Cum se vede Enoch occupânduse cu alle cerului, fu tatăl Astronomiei şi altor sciinţe ; şi anni lui se exprimă prin ḑillele annului de 365, fără aquea fractiune que formă visectul şi differinţ'a de quâte và secunde que dette stylului nuou 12 ḑille înainte. Aqueast'a fractiune nu erà simţită de quei antici. (Veḑi în historia universale despre Enoch, şi despre răpirea lui.)

Aqui adaogim numai observând quŏ Enoch, reprezentă intelligenţ'a, geniul que inventă sciinţe, se occupă cu cerul, cà un patriarch extraordinar este al *şéptelea* patriarch. Numĕrul sépte se însemneadă tot d'auna cà un numer complect dintre quelle primare, numĕrul gammei, numĕrul harmoniei.

Pare-se quŏ differinţ'a între Enoch, şi Thot sau Hermes, sau şi Atlas este aqueea que se află între Theodor şi Theodat şi Deodat, şi Bog-dan.

Adunând annii etăţilor la quare fiă quare patriarch născù pînŏ la Noe, avem după textul quellor Sépte deci, anni 2262 ; după Vulgata şi hebraice 1656, după Samaritean'a 1307 anni dela Adam pînŏ la diluviu, adicŏ :

www.dacoromanica.ro

SEPTAGINTA.

Adam născù pe Seth.....	la annul	230
Seth născù.....	—	205
Enos născù.....	—	190
Cainan născù.....	—	170
Maleleel născù.....	—	165
Iared născù.....	—	162
Enoch născù.....	—	165
Mathusala născù.....	—	187
Lamech născù.....	—	188
Noe erà la deluviu de anni..		600
		2262

VULGATA ŞI HEBRAICA.

Adam născù pe Seth.....	la annul	130
Seth născù.....	—	105
Enos născù.....	—	90
Cainan născù.....	—	70
Maleleel născù.....	—	65
Iared născù.....	—	162
Enoch născù.....	—	65
Mathusala născù.....	—	187
Lamech născù.....	—	182
Noe erà la diluviu de anni..		600
		1656

Mai avem de observat la aquest capitol întreg quŏ dela un capĕt la altul nu coprinde de quât genealogia descindentilor lui Seth, născut dupŏ imaginea şi assemenarea lui Adam, que fu creat dupŏ imaginea şi asseměnarea lui Dumnedeu; adicŏ genealogia unei jumĕtăţi a omenirii în quare se coprindeà ómenii quei buni quei drepţi. Nici o activitate ânsĕ nu se vede în aquesti ómeni de quât în al şéptele patriarch Enoch. Toţi se vedu într' o inerţiă, într' o passivitate. In quelle d'ântĕiu trei capitole se vede trinitatea verĕ cu fiă quare terminu la locul sau la postul seu respectivu, şi tóte sunt « bune fórte. » Quât ânsĕ îşi schimbă locul şi Passivul devine Activu, Resultutul este căderea, perderea binelui, scapĕtarea, null'a. Cum ânsĕ dela nulla înjos începe o altă trinitate, aqueast'a nu există în schimbarea locului terminilor ei, ci într' o întrégă perversitate; aquì Reul devine activu, şi Binele passiv. Descindenţii lui Cain, uccigători, tîlhari organisaţi în bande se stabilescu în cetăţi şi domină cu dreptul quellai mai tare, cu dreptul braţelor armate şi împilă tot que este debil şi nu póte nu are cu que se appĕră. Impiul, înjustul è împilător, activu; si pietosul, justul, victimă passivu. In aqueste doĕ capitole dela cădere înquà se vede o dualitate perversă; în quare ânsĕ tot se distingu Reii la o parte şi Bunii la alt'a, de şi unii activi şi alţii passivi, de şi unii împilători şi alţii împilaţi. — Vommu vedé ânsĕ que resultat và eşi în capitolul următor quând aqueste doĕ stirpe de ómeni se vor amestecà unii cu alţii; îmbunatăţ-vor bunii pe quei rei, sau vor înrĕutaţi quei rei pe quei buni? Vai! în quelle spirituali şi morali nu se întêmplă cà în quelle matcriali; ap'a quând se amestică spre exemplă cu hum'a, una perde pe jumĕtate din liquiditatea sa şi alt'a din asprimea sa: una devine mai compactă şi alta mai mólle; stirpele quând se amestică sau se încrucişédă resultatul material din aquest amestecu este ameliorarea stirpei; în spiritual ânsĕ şi moral nu este tot aşà: ci cà şi quând s'ar amestecà quei pestiferaţi cu quei sănĕtosi: nu se însănĕtoşédă mólepsitul sau amalatul, ci sănĕtosul se pestiferă; veninul nu'şi perde puterea de appucà à întrà în rerunchii omului, ci omul perde viaţ'a de a bĕut veninul; virus, cà ori que alluat din quea mai mică particellă, fiă quât un atomu, învenină şi corrumpe tot sângele Omului. Posteritatea lui Cain amestecată cu posteritatea lui Seth, và corrumpe tótă omenirea, şi o và desfigurà, nu va remăné pînŏ la unul quare să mai fiă dupŏ imaginea şi assemenarea lui Dumnedeu. Aqueast'a o arată Moysè în capitolul următor în capitolul al şésele, que se compune din doĕ trinitaţi, din quari una perversă.

Eccĕ dar cà o închiere pe scurt system'a lui. In principe este trinatar, adicŏ începe dela unitatea compusă, quŏci unitute simplă nu există în natură. A fi quinevà *unitar simplu*, este una cu à fi atheu, şi Moysè numai atheu nu erà; erà darŏ trinitaru qua să pótă fi deistu. Unitatea lui sau principul de unde plécă este triungiul cu quare se póte mĕsurà spaţiul sau universul; apoi cà un mathematicu que se occupă de numeri, cà Pythagora şi alţii, la dènsul numerii primari jócă un mare rol. Fiă que arithmeticu scie que va să dică numeri primari adicŏ 3, 5, 7, 9, 11, etc, şi aquestia sunt numerii de predilectiŏ ai lui Moysè: în 3 este trinitatea sau unitatea lui compusă; în capitolul 5 allege à pune genealogia posteritaţii lui Seth; 7 formă gamm'a harmoniei, daqua termenii sau notele sunt la locul lor; în a şépte dì se reposă Dumnedeu dupŏ que exclamă: « eccĕ bune fórte » în a şéptatea termin pune pe quel mai drept mai ingenios şi mai extraordinar din Patriarchi; şi iar daqua termenii nu sunt la locul lor, numerul şépte formă sau închieiă gamm'a desarmoniei, catastropha. Apoi numerul 3 fiind un numer august, numerul 7 un numer solemnel şi harmouicu, 10 que se compune din aqueste doĕ numere este un numĕr complect que formă şirul Patriarchilor dela Adam pînŏ la Noe; şi cà numer complect formă system'a decimale. Nu se arrestă ânsĕ aquì. Numĕrul 11 fiind iar un numĕr primar, precum 6 plus 1. formă o gammă, sau mai bine 7 plus una formă o octavă; assemenea 11 plus una sau 12 formă o gammă complectă, sau 12 plus 1. formă o octavă complectă. Quine cunósce music'a sau legile harmoniei scie quŏ cu şépte sonuri se póte exprimà expressiŏ musicale, se póte cântà; nu póte ânsĕ sui şi descinde cà quel que possedă scar'a de 12 sonuri sau gamm'a întrégă. De aquì darŏ éccĕ dodeced'a sau system'a dodecimale: Annul cu doĕ spredece luni; Iacob cu doi spredece fîlii. Quând are apoi à formà populul pe quare are a'l numì popol alles al lui Dumnedeu, îl compune din 12 semenţii din gamm'a întrégă. Olympul egyptean şi grecu, vrênd a'l distruge face dodecad'a à discinde pe pămênt în ţérr'a promisă, în ţérr'a Palestinei. Ansĕ 12 nu este de quât 3 îmmultit cu 4, sau patru trinităţi, que însumă numerul punturilor cardinali: Reseritul, Appusul, Miadă nópte şi Miadă dì; adicŏ universul întregu è symbolisat în aqueste patru trinităţi.

CAPU VI.

2 vers. « Quŏ vĕdênd angelii lui, Dumnedeu pe filiele ómenilor quŏ erà frumóse, îşi luarŏ loruşi femei din tóte quâte îşi allesserŏ. » — Aquest capitol ammu dis quŏ este al treilea termin al trinităţi perverse, este resultutul Renlui activu ammestecat cu Bunul passiv. *Angelii lui Dumnedeu*, que dupŏ alte versiuni se dicu *filii cerului*, şi dupŏ cum se vede mai la valle în versetul 4 se dicu *filii lui Dumnedeu*, nu se póte luà dupŏ nici o doctrină sau credinţă ad litteram farŏ à se scandalisà mintea fiă-quăruia omu. Angelii sau filii lui Dumnedeu se potu luà, dupŏ un sens normal,

www.dacoromanica.ro

ómenii quei buni, quei dupŏ imaginea şi assemĕnarea lui Dumneḑeu, posteritatea lui Seth; iar dupŏ un sens pervers, dupŏ quare se divinisă sau se îndumneḑeescu ei ênsuşi împilătorii sau tyrannii, aquestia singuri îşi arrógă aquestă denumire. Aquî prin urmare nu se vede de quât maritagiul, amestecarea stirpelor. Bunii se amestecă cu quei rei. In material dupŏ cum se vă vedé vor avé avantage prin încrucişarea stirpelor, quŏci devin giganti; în moral ânsĕ se vor corrumpe şi pervertî pînŏ la unul.

3 vers. « Si ḑisse Dumneḑeu să nu remâie spiritul meu în ómenii aquestia în eternu.» Multe versiuni, vor să arate quŏ aquersta expressiŏ însemnédă: « N'am să mĕ mai occupu de ómenii aquestia; sau mintea mea nu vă mai fi occupânduse de dênşii. » Septaginta se exprimă ast fel cum să satisfacă tóte părerile diverse; pentru quŏ adaoge: « Quŏci ei carne sunt, » adicŏ s'au materialisat cu totul, au devenit exclusivamente materialisti; unde è materialismul exclusivu, acolo Spiritul nu numai este dencgat, ci şi dispreţat; equilibrul acolo è ruptu între ambele principe, şi rumperea equilibrului è una cu nedreptatea, iniquitatea, corruptia, într' un cuvênt, cu Reul şi cu Minciunea. — Quând darŏ reul appucă de se face, şi se împulţesce, se întinde în aquella'şi timpu, Raţia divină şi ênsuşi quea umană nu află nimicu mai de salutariu de quât a'i scurtă durată. Que ar' fi de lume quând un impiu, un despotu, un Neron, un Caligula... ar' trăl cu sccolii? quând un avar' ar' trăl cu sutele de anni spre à gramădl prin nelegiuiri, şi n'ar' venî în locui filiul lui spre à risipî încai prin desfrênări, daqua nu prin faceri de bine? — « Să scurtăm dar viaţ'a quellor corrupti » ḑice Domnul. « Dillele lor vor fi de una sută doĕ ḑeci de anni (quel multu). » Moysè arată aqul legile eterne alle lui Dumneḑeu ânsĕ vorbind către ómeni şi mai vîrtos către ómeni din timpii sei, qua să fiă înţelles, se exprimă omencsce, dând lui Dumneḑeu expressii şi passiuni umane. Dumneḑeu nu stă cà omul spre a scurtà viaţ'a altuia, ci 'şi a pus legile salle que sunt nemutabili. Binele, Adeverul, Dreptalea există în eternu, pentru quŏ sunt *queea que este*. Reul de o datŏ cu apparitia sa pórtă în sine germenele distructiei salle. Reul pere pentru quŏ este lips'a Binelui, adicŏ pentrn quŏ este queea que nu există dupŏ ordinea naturale. Minciunea dispare, pentru quŏ è lips'a adevĕrului, pentru quŏ de sine este queea que nu există; nedreptatea este condamnată à fi distrusă ênsuşi prin sine; Corruptia pórtă în sine germeni destructori acolo unde intră. Omul corrupt nu póte durà sau trăl mult, ênsuşi pentru cuvêntul quŏ s'a corruptu, chiar şi de ar' fi fost conceput în starea normale. şi cu atât mai vîrtos de s'a conceput în corruptiŏ şi corruptia a fost crescetórea lui. — Una sută doĕ ḑeci de anni darŏ quel mult ḑillele lui. » Si perirea Reului cu totul stă în excesul Reului. — Pesta, holera şi tóte rellele nu disparu quând sunt în stare endemică; prin îmmulţirea mortalităţii începe à scădé reul.

4 Vers. « Iar Giganţii, erà pe pământ în ḑillele aquellea. » Intre toţi popolii antici erà fórte respândite tradiţiile şi credinţ'a despre Giganţii, Titani, Typoni, etc., şi pretutindeni erà consideraţi cà nisce rebelli, apostaţi ênsuşi în contra Divinităţii. In Egyptu de unde eşl Moysè cu popolul hebreu, Giganţii erà ênsuşi în dogmele religióse. Primul rege sau Pharaon al Egyptului Osiris, dupŏ aquelle dogme, nu fu un rege, ci ênsuşi Dumneḑeu incarnat. Quei şépte deci de conspiratori, în capul quăror'a fu Typhon, şi quari îl uccisserŏ cà pe un usurpator, cătarŏ à fi şi ei spiritualisati de partea sacerdotale, dupŏ que o datŏ apotheosŏ pe Osiris. Aşà Pharaon representà ênsuşi autoritatea divină, şi ori que conspirator sau protestator încontra abusurilor aquestei autorităţi erà considerat cà primii conspiratori sau giganţi cà filiu al Gigantilor sau Demonilor. In Babylonia erà deja de mult stabilite şi în mare credit doctrinele Magilor, cu principul Binelui în Oromuz cu armatele salle de spirituri bune, şi cu principul Reului în Ariman sau Satan cu armatele salle de spirituri relle.

Moysè cà unul din protestatorii şi conspiratorii în contra Pharaonismului nu puteà fi partisan aquellor doctrine; quŏci firesce printr' ênsele s' ar fi condamnat pe sine şi popolul seu de apostat, de filii ai Gigantilor ai Demonilor. Credinţ'a ânsĕ despre existinţ'a unor assemenea fiinţe fabulóse există. Moysè nu puteà distruge şi desfiinţà tradiţiile, şi ḑice: « Iar Giganţii, erà pe pământ în ḑille aquellea, » (alle corruptiei), în preḑioa adicŏ a diluviului, iar nu din eternitate sau mai din ainte; cà şi quând ar' fi ḑis: înquât pentu giganti, nu'i denegu nici eu; quŏ există în adevĕr în ḑillele aquellea; ânsĕ ia să vedem que erà dumnelor, şi quari erà şi sunt adevĕraţii giganti? Aquestia furŏ resultatul amestecării omenilor quellor buni cu quei rei; aquestia nu furŏ nici smei, nici spirituri, ci ómeni rei, corrupţi, şi éccĕ cum: « Dupŏ que intrarŏ filii lui Dumneḑeu la filiele ómenilor, şi le făcurŏ à nasce, aqueia erà gigantii aquellui secul, ómeni faimosi! »

Ansĕ quine erà aquei filii ai lui Dumneḑeu que intrarŏ la filiele ómenilor? — Dupŏ sensul normal erà ómenii quei justi quei buni quei necorrupţi, quei din posteritatea lui Seth, dupŏ figurele biblice. Que se întêmplă ânsĕ quând quei sănetoşi intră la quei pestiferati? Dupŏ sensul normal nu se întcllege aquî de quât amestecul stirpelor, şi prin urmare aquei gigantii nu erà de quât nisce curciture, nisce bastarḑi.

Iar dupŏ sensul pervers, se scie quŏ quei d'ântêiu măciucari, săbietori lănçari, arcari şi securari, quei d'ântêiu que începurŏ à se armà cu instrumente uccigătóre esite din lucrătoriele lui Thubal-Cain, sau alle lui Vulcan, dupŏ figurele mythologice, quei d'ântêiu tîlhari organisaţi, aqueia que singuri îşi arrogarŏ drepturi, şi pentru queilalţi nu lăssarŏ de quât datorii, aqueia începurŏ à dominà lumea, dupŏ que destronarŏ intelligent'a astutiósă, adicŏ pe quei se numiă sacerdoţi. Aquestia din urmă quă să nu pérdă primele lor drepturi şi privillege, cătarŏ à 'i recunósce de domni şi à devenî complicii lor; începurŏ dar a'i recunósce de filii ai lui Dumneḑeu de filii ai cerului, de angeli trimişi din ceru assupra pământului. Prim'a aristocratiă la toţi popolii antici trecù de filiă a cerului. Aşà se vĕḑu toţi heroi Greciei Ercule, Theseu, Achile, etc., cà filii de ḑei; aşà Nestorii, Ulisii, etc., cà ómeni în relatiŏ cu divinităţile; aşà toţi Pharaonii descendenţi în linie drĕptă dela Osiris que nu erà nici mai mult nici mai puţin ci Dumneḑeu impelitat. Auquesti descindenţi ai lui Cain şi pretinşi filii ai lui Dumneḑeu erà in credit pe attunci. Acum lumea numai crede în divinitatea lor, expressiile ânsĕ au remas în tot Orientele. Nu è un asiaticu, un Grecu şi ênsuşi un Romăn quând vorbesce despre assemenea ómeni que se divinisă singuri şi prin ai lor, quăror să nu le ḑică în batjocură quă sunt căḑuti cu *zimbilul*, cu coşul sau quine mai scie cu que din ceru. Moysè cu o singură trăsură îi satyrisă, îi pălesce, ḑicênd

www.dacoromanica.ro

filii lui Dumnedeu, divinităţile vóstre, o idolatri, intrarŏ la filiele ómenilor, şi din allianţa aqueea éccĕ-ve giganţii vostri, ómeni faimoşi! lucru mare! bastarḑii şi scremetele omenirii, corupţia universale din aquest amestecu.

Cà şi quând ar' dicce iar pe de altă parte: « Giganţi în adĕver erà în ḑilele aquelle; ânsĕ aqueia nu ĕrà nici Titani, nici Typhoni, nici spirite relle sau necurate, nici demoni, ci curat o curcitură de ómĕni: éccĕ-ve demonii, éccĕ-ve apostaţii: tilcharii organisaţi, carneficii ómenirii apotheosaţi, sugetorii popolilor, toţi pharaonii pământului, şi toţi servitorii lor, şi toţi căpitanii lor, şi tóte armatele lor, şi tot que ese dintr' ênsii, şi tot que se attinge de dênsii. Demon, Typhon, Titan, gigante, apostat este tot omul pervertit. Iar nu popolii que vor a se rêintregì în drepturile lor de Ómu.

Iarŏşi mai repetăm: Moysè punne Binele şi îl recunósce în ordinea naturale a lucrurilor, dupŏ legile lui Dumneḑeu ast fel cum le a creat, şi ast fel cum la capĕtul fiă quăria ḑille sau periodu îşi arătà mulţumirea prin *bune fórte*. Reul dupŏ doctrinele lui nu există de quât în resturnarea ordinei naturali în deslocareu sau *scrintivea* fiă quăruia objet dela locul seu; Ellu reul nu 'l póte acceptà cà un principu real, şi positiv, ci cà lips'a binelui cà un termin negativ. Doctrinele babylonicne, egyptene acceptà reul de positivu cà şi binele; acceptà pe Satan cu armatele salle cà o fiinţă aşà de positivă şi existente cà şi Dumneḑeu principul Binelui. Dupŏ aqueste doctrine, daqua principul Reului există în realitate şi dupŏ ordinea naturale cà şi principul Binelui, attunci catà à adoptà doĕ principe que din eternitate fiind în luptă sunt prin urmare egali, şi unul şi altul suveran; şi prin urmare ar' putè quineva servi, farŏ temere dupŏ allegere, or unuia or altuia. Nu, Moysè nu póte da Divinităţii nici un rival, şi daqua vorbesce de giganţi de apostaţi, apostaţii nu sunt de quât ênsuşi ómenii pervertiţi, împilători, sugători de popolii, speculatorii cu sufletele ómenilor, cum şi toţi theocapeli la un locu que 'ia recunoscut de fillii ai cerului.

Ne và ḑicce ânse quineva: cu tóte aquestea Biblia vorbesce de demoni de spirite necurate, etc. Aşà Biblia vorbesce; ânsĕ Biblia nu è scrisă tótă de Moysè; şi noi aquì de Moysè vorbim. Ellu nu recunósce assemenea fabule, assemenea fictiuni. Dupŏ dênsul Reul è lips'a Binelui; nu è termin positiv. Spiritul dupŏ dênsul è un termin positiv. Si a ḑicce quineva *spirit reu*, và să dică spiritu que nu există. Spiritul de natura sa este bun; şi înceteadă de à mai fi spirit cà şi Dumneḑeu în dată que và fi reu. Biblia vorbesce în adever de demoni, ânsĕ de quând? Dela Solomon înquà; quŏci aquestuia îi fu de mare necessitate à întruducce aqueastă doctrină spre, a'şi stabilì ereditatea thronului: ba se încercŏ ânchŏ à întruducce şi idolatria şi queca que a început Solomon cu mare greutate, Judanii que s'au înturnat din servitudinea din Babylonia au respândit'o cà o credinţă în tóta Iudeea. Quând apoi o credinţă, quât de rea să fiă, devine populară, attunci şi ênsuşi quel que nu o professă, se serve adessea de nevoie de termenii ei spre à fi înţelles. Noi ênsine n'ammu crĕḑut şi nici nu vom crede nici o dată în fiinţ'a demonilor, şi cu tóte aquestea în momente de desdemnu, le pronunţăm numele; în momente de capriciuri poetice ammu făcut balade, ammu descris Căderea Demonilor. Demonii la noi există cà şi Charon, cà şi Cerber, cà şi Pluton, nisce fiinţe fictive şi imaginare; nu ânsĕ qua să le împărtim şi credinţ'a. In aquesti timpi de scepticism, de necredinţă generale, de un geru moral şi universal, avem nevoie a ne încălḑi inim'a, à ne adunà ori quâtă credinţă de quare ammu fi capabili; şi noi unii, mărturisim quŏ ori quâtă credinţă ammu puté adunà cà un tresaur în fundul inimii nóstre n'o putem consacrà de quât numai lui Dumneḑeu principul Binelui; tótă întrégă de ammu consacrà-o Lui din preună cu fiinţ'a nóstră şi tot abià ammu fi demni de à ne numì fillii Lui; ne cum să mai şi împărţim aquea credinţă în doĕ, şi să credem quŏ există şi un Satan adversariu al Divinităţii! Lasaţi în colo, Domnilor Theocapili! Credeţi Dumnea-vóstră quât veţi voi quŏ există un Satan; lungitii córnele şi cod'a quât veţi voi; şi lasati-ne pe noi cu Dumneḑeul nostru atot potent, atot bun, şi a tot presentu.

5 vers. « Vĕḑend ânsĕ *Domnul Dumneḑeu* quŏ s'au îmmulţit rĕutăţile ómenilor... » Pînŏ aquì texturile hebraice, unde è vorb'a de Dumneḑeu îl arată prin numele *Eloim* Puterile sau Domnul al Puterilor. Aquì în versetul aquesta şi în altele următóre îl arată prin tetragrammaton sau numele *Jehovah*. Septaginta îl traduce prin Domnul Dumneḑeu. Mulţi commentatori îşi dau atâtea părери despre aqueasta. Noi nu ne putem ţinne de quât de littera şi de spiritul vorbei. Jehovah însemneḑă *quel que este*, şi quel que este và să ḑică Adevĕrul quŏci numai queea que este sau există este adevĕr. Pînŏ aquì a fost vorb'a de cretiŏ, şi de miscarea ómenirii înainte prin posteritatea lui Seth sau în apoi prin pervertirea posteritaţii lui Cain. Prin urmare, fiind quŏ, dupŏ cum ammu mai ḑis, la ori que creare la ori-que miscare este mai întĕiu de necessitate puterea, de aqueca Dumneḑeu se arată prin numele Eloim, Domnul Puterilor. — Aquì este vorbă de relle, de rĕutăţile ómenilor, şi reul fiind un termin negativ adicŏ queca que nu póte există dupŏ ordinea naturale a lucrurilor; aquì în dată appare *Quel que* în adevĕr *este*. Aquì Jehovah are à cugetà, à vorbì şi à decide.

6 vers. « Işi addusse à minte Dumneḑeu quŏ a fost creat pe omu pe pământ, şi cugetŏ. »

Ἐνεθυμήθη ὁ θεὸς ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ διενοήθη.

Vulgata se exprimă prin:

Pœnituit eum quod hominem fecisset in terra et tactus dolore cordis intrinsecus.

Quam ast fel se exprimă şi traducătorii d'a dreptul din hebraesce:

« Se repentì (se căì) Jehovah quŏ a fost făccut pe omu pre pământ şi fu attins de durerea inimii în sine. »

Nici o expressiŏ nu è mai demnă de Moysè, şi mai appropiată de proprietăţile lui Dumneḑeu cà expressia versiunii quellor Sépte ḑeci. Toţi queilalti facu pe Dumneḑeu dupŏ imaginea Omului dându'i repentire, durere de inimă şi apoi urgie. Aquì este vorb'a despre *Quel que este*, despre Jehovah, de à cugetà despre quelle relle sau despre resturnarea ordinii naturale a lucrurilor; Septaginta dar se serve de verbii ἐνεθυμήθη şi διενοήθη adicŏ îşi addusse à minte şi cugetŏ.

7 vers. « Disse dar Domnul Dumneḑeu (Jehovah, quel que este) stinge-voiu de pe faç'a pământului, etc — Aquì, cum şi în multe alte locuri póte quinevà accusà pe Moysè quŏ dă lui Dumneḑeu passiuni umane. Ânsĕ ori-quât ar' vol quinevà à se feri de assemenea expressii este cu neputinţă à scăpà de dênsele quând se adressă vorbind către ómeni diu timpii lui Moysè. Ensuşi în dillele nótre quând un scriitor voiesce qua doctrinele sau

www.dacoromanica.ro

ideile salle să deviă populare cată à vorbì pe înțellesul popolului. Fondul ânsĕ și adevĕrul aquestei expressii este quŏ vorbind *Quel que este*, arĕtânduse quel que există în adever, tot que nu există dispare și se stinge. Ast fel quând appare lumin'a dispare întunerecul; ast fel quând appare Adeverul dispare Minciunea. Aquì vorbesce și decide Jehovâh și tótă reutatea cată à se stinge și a disparé.

8 vers. « Iar Noe aflŏ gratia în aintea Domnului Dumneḑeu... » Cà și quând ar' ḑice tot que è bun just și adeverat, devine mai vĕḑut quând appare lumin'a, tot que è bun și adeverat, nu póte disparé quând appare Adevĕrul. Bunul în tot d'auna află gratia în aintea Quellui que este. Ansĕ cum numai Noe se aflŏ în tótă lumea necorrupt și perfect dupŏ cum se dicce în versetul urmator?—Tot Omul se nasce cu schiteia divină cu sufletul seu dela Dumneḑeu. Crescerea, societatea împregiurările îl pervertu. Quând spiritul divin cà nisce schinteì qua să ḑicem așà este repartit în aqueași egalitate în tóte individele sau într'o natiŏ óre-quare, attunci fiă quare possedc quât i se cuvine spre a fi Omu în starea sa normale : iar daqua prin pervertirea societații aquel spirit divin, aquelle schinteie respândite se retragu din fiă quare sau sunt rempise de fiă-quare, attunci Omul quel drept cu inim'a, de se mai află vre unul, din perfect devine și mai perfect la spectacolul general; queca que lipsesce la alții din devotament, se însarcină ellu à o implinì; queca que s'ar' cuvenì a le facce cetățenii cu toții, le face ellu singur; și cu quât lucrédă cu atâta se îmbărbată; Schinteile respândite alle Puterii alle Luminei, que se retragu dela alții, se radună și se concentră într'un singur individu. Fenomenul aquest'a s'a veḑut în tot d'auna în societațile corrupte : d'allaturea cu viciurile quelle mari, se vedu individe de virtuți exemplare, dc devotament la ori que sacrificiu. Si la catastrophele que amenință societatea, ei singuri veghiază, ei veḑu și predicu desastrele que au se viiă; și de nu sunt ascultați, sau se lassă a beà cicut'a, sau se închidu intr'o arcă óre quare pînŏ trecce catastroph'a. Ast fel de ómeni în quare se concentră schiteicle divine que singuri au mai mare valóre de Omu de quât milióne de individe, fiind în adever dupŏ imaginea lui Dumneḑeu. Moysè ori unde află occasia favorbile se nevoiesce a'i arătà sau a'i punne la numerul 8. In versetul al optulea ḑice quŏ Noe aflŏ gratiŏ înaintea lui Jehovah cà și quând ar' ḑicce quŏ este de aqueeași natură cu Jehovah. Quine cunósce quel puçin alphabelul harmoniei, numirea și natură notelor gammei, scie quŏ nota a opta este de aqueeași natură cu quea d'ântêiu.

In al optulea verset află Noe gratiă înaintea Quellui que este; pentru quŏ în adever Omul în quare se radună cà într' un cămin tóte schinteicle divine que s'ar cuvenì à însufletì o societate în trégă, Omul aquell'a a quărui inimă devine cà un altar pe quare spiritul divin în flacără viaḑă, Omul aquella è cu adeverat cà o incarnatiŏ a Divinitătii, sau a Adeverului. Si Adeverul înaintea Adeverului află gratiă recunoscenduse unul în altul.

II.

NOA'H.

9 vers. « Aquesta sunt *nascerile* lui Noe. » Vorb'a *nasceri* în hellenica se arată prin γενέσεις, genesi. Am lasat'o tot dupŏ traductia vechie nasceri; ânsĕ avem convictia quŏ nu însemneaḑă aquì nici nasceri, nici genealogie, nici familii, nici fire, ci « întemplări aventure » adicŏ quâte i s'au întêmplat lui Noe, dupŏ cum se vede mai la valle. Sunt în limbele primitive adessea cà și în queca română populară, quând narră quevà ómenii din popol și copii, și tot repetă : și *s'a facut*, și *afost*, cà și quând ar' ḑicce *s'a întêmplat*, aquestă însemnare are și γενέσεις aquì, adicŏ quelle que s'au întêmplat lui Noe, quelle que i s'au făcut.

14 Vers. « Fă'ți darŏ o arcă (Kivotu)... » Si vorb'a hebraică și queca hellenică Kivotu însemneaḑă queea que în românesce însemneaḑă vorb'a « raclă arclă » que vine din latina arca. « Din lemne pătrate. » Textul hellenicu ḑice ξύλων τετραγώνων. — Alte versiuni differă, quelle hebraice ḑicu *de lemne de gopher*, que tradus sau înțelles de unii prin *cadros*, a dat ideea de quadrat τετράγονον alții din cadros au făcut cedru, adică lemne de cedru. Traductia vechie româna mai adaoge un adjectiv, și se exprinmă prin : « Lemne neputreḑătóre cu patru muchi. »

18 vers. « Stabili-voiu testamentul meu cu tine. » Multe versiuni ḑicu pactul meu, allianța mea; traducția vechiă română ḑice : legătur'a mea. Textul hellenicu ḑice τὴν διαθήκην μου Aqueastă vorbă mai adessea s'a tradus prin *testament*; ad litterram ânsĕ însemneaḑă queea que se pune, sau se așșéḑă, un assĕḑĕmênt între doĕ părți. Vorb'a hebraică este justa aqueea que în latina se arată prin transactiŏ. Adicŏ taiere sau despărtire pe din doĕ. Quŏci în antichitate, precum și la hebrei tóte pactele, tóte legăturele, tóte tractatele, qua să fiă ținute sau respectate crà însoçite de un sacrificiu; victim'a se tăiă pe din doĕ, și părțile contractóre traccà printre despărțitur'a victimei que se puneà apoi pe altar.

Terminând aquest capitol, adducem à minte cititorului, quŏ fiind capitolul al șéselea, este al treilea în cepênd dela cadere înquà sau dela nulla în jos; și quŏ aqui se închiciă o trinitate perversă unde Renl ia locu de activu, Binele dc passivu și Resultatul din amestentul aquestor doi termini este corruptia generale, reul general quare prin excesul lui se află în predioa de à perì.

Vommu vedé darŏ într'o assemenea gammă pervertită quare este terminul șépte.

CAPU VII.

Capitolul șépte, terminul al șéptelea, deluviul, moral și material, o catastrophă universale. Aquì terminul șépte nu è cà în prim'a gammă de ordinea naturale a lucrurilor, un termen dc repaos, de harmonie între Omu și animale, de beatitudine, de innocență; ci un termen prin quare se închieă tóte dissonanțele, tótă deslocarea și dessordinea lucrurilor, tótă desarmonia cu un cuvênt.

4 vers. « Quŏci dupŏ șépte dille adduce-voiu eu

www.dacoromanica.ro

ploie assupra pământului... » Moysè nu lassă a'i scăpà nici o occasiŏ, în quare, dupŏ system'a sa, să nu puiă înainte numerul sépte, sau 3, sau 10, sau 12, dupŏ cum fiă-quare i se pare mai propriu la circonstanță.

6 vers. « Eră Noe attunci de anni şése sute, şi diluviul fu assupra pămentului. » — Prin urmare dela Adam pînŏ la Diluviu se numeră dupŏ Septaginta 2262 de anni; dupŏ hebraica şi Vulgata 1656; iar dupŏ Samaritén'a 1307. (Vedi nota la capu V, vers. 32.)

Numerii cu soçu cà 2, 4, 6... la quei antici erà considerați cà numeri fatali, şi mai virtos 6, 66, 666... Moysè începe corruptia universale în capitolul 6, începe diluviul în următorul capitol dela versetul 6, şi în annul 600 al vieței lui Noe.

11 vers. «... A lunei a doa, în çioa doe çeci şi şéptea; in quelle lalte versiuni, cà hebraic'a şi Vulgata se çice în çioa a sépte-spre-çece. » — Aquest eveniment se punne quŏ s'a întêmplat în timpul ploilor de tómnă, adicŏ pe la capĕtul lui octombriu. Quei Sépte çeci începênd annul dela septembriu, dupŏ religia lui Moysé, dicênd luna a doa înțellegu octombriu, şi dicênd çioa doe çeci şi şéptea întellegu capĕtul lui octombriu. Quelle lalte versiuni cu çioa a şéptea spre çece întellegu miçlocul aquestei luni. Si nnii şi alții ânsĕ se appléçă către numerul tradițional sépte que jócă un mare rol în antichitate şi mai vîrtos în Israel.

19 Vers. « Iar apele dominau, dominau atâta assupra pământului, în quât... » Dupŏ textul hellenicn, din vorbă în vorbă traductia se cuveniă a se facce : « iar ap'a dominà fórte, fórte assupra pământului. » Aqueastă expressiŏ perde mult tăria în românesce, şi spre a puté correspunde cu energia originalului, în locu de à repeti pe *forte*, repetirŏm verbul *dominau*, şi *apele* quare este mult mai biblicu.

CAPU VIII.

1 Vers. « Si țîşi addusse Dumneçeu à minte de Noe şi de tóte férele şi de tóte tîrrîtórele que erà cu dênsul în arcă, si supraddusse Dumneçeu spirit peste pămênt şi încetŏ ap'a. » — Ammu çis quŏ terminul optu al octavei sau al scarei harmonice este tot aquella cu quel d'întêiu. In primul capitol, se vede Dumneçeu creator, în al optulea capitol de unde începe altă gammă, Dumneçeu è tot aquell'a que supradduce spirit assupra pămêntului, adducêndu'şi à minte de Omu şi de animale. Quât pentru expressia « țîşi addusse à minte » è o expressiŏ naivă a timpilor primitivi; nu se cuvine à fi luată dupŏ litteră ci dupŏ spirit, que và să arate bunĕtatea lui Dumneçeu; țîşi addusse à minte và să çică se îndolŏ, iertŏ şi alte assemenea. Litter'a tot d'auna uccide, spiritul vivifică. Luânduse dupŏ litteră, n'ar'întellege quine và de quât quŏ Dumneçeu uită şi țîşi adducce à minte, şi ar fi cu totul absurdu. Nu putem presuppunne lui Moysè o assemenea absurditate que 'io împută unii din aqueia que caută cu lumînare pretexte de critică şi de dispute pedante. — Spre sciință în semnăm quŏ quelle lalte versiuni dau versetul aqnest'a cum urmeadă « işi addusse Dumneçeu à minte de Noe şi de tóte animalele şi bestiile que erà cu dênsul... » Septuginta se exprimă mai întins.

4 Vers. « Si stette arc'a în lun'a şéptea in a doĕ çeci şi séptea çî... » Totu numerul sépte ori unde se póte menționà. — Quelle lalte versiuni çicu iarŏ : « çioa a şéptea spre çece.

22 Vers. « În tóte çillele pămêntului semênță şi secerîtură, frigu şi caldu, tómnă şi primă vĕră, çî şi nópte... » Quând Dumneçeu, şe decide de à nu se mai nrmà nici o catastrophă, Moysè nu află alți terminі mai justi la o assemenea decisiŏ, de quât à stabilì equilibrul între ambi termeni ai antîthesilor, çi şi nópte, cald şi frigu, etc —Traducătorii vechi români traducu vorbele θέρος καὶ ἔαρ, în *véra* şi *primevéra* aqui, pe de o parte antithesile nu sunt bine puse, vĕra este în antithese cu iarna, şi primă-vĕra cu tómna, şi pe de altă parte θέρος nu însemnéçă atât vĕra quât timpul culesurilor, recoltei; şi mai vîrtos quŏ împărțirea annului în patru timpi nu se cunósce în climele căldaróse; doĕ stagiuni nnmai sunt cunoscute pe acolo : a semĕnăturelor şi a culesului, a îmmuguritului şi a căderii frunçelor, pentru importanțalor sunt mai populare.

CAPU IX.

1 vers. «..... Cresceți şi vĕ îmmulțiți şi împleți pămêntul şi domni fiți assupra lui. » Binecuventarea se facce aquì cà şi la creatiŏ; pentru quŏ aveà à se formà o adoilea lume. Este de observat quŏ Vulgata şi hebraic'a pharisiană, au tuns sau au ras expressia : « Domni fiți assupr'a lui. » — Dela stabilirea regalității, dela Saul, David şi Solomon, se făcù distincțiŏ între domni si ómeni. La nisce ómeni cà Noe şi cà filii lui que laborà pămêntul şi plantà viiă, li se ia dreptul de à fi domni assupr'a pămêntului. David formò o dynastiă cu sateliții sei; Solomon vru à o stabilì cu întroducerea idolatriei şi a doctrinei demonilor; Biblia cum o lăssasse Moysè nu le venì la scopul lor; şi de aquì începurŏ sau à o lepĕdà de ar' puté, sau à o tunde, à o ciugulì, şi à o prefacce pe ici şi colo. Quei Sépte çeci o detterŏ intactă.

3 vers. « .... Cà legume de ierbe datu-le-am voĕ. » — Pînŏ aquì nu se vede permis Omului à mâncà carne. In timpii primitivi, toți legiuitorii punea pedepse grelle pe quei que mâncà vitele de labóre; legile primitive alle Romei, ajungu pînŏ à pedepsì cu mórtea pe quel que îşi mâncà boul sau vacc'a. Caus'a erà quŏ omul fiind mài selbaticu căță à provedé legea spre a'l deprinde à conservà vit'a şi à se folosì în sutit din labórea ei. Dupŏ que ânsĕ mai înaintarŏ soçietățile şi sălbaticul, sau vênatorul începù à devenî laborator, şi à cunósce folosul vitei, attunci să lăssò în voiea Omului şi dupŏ interesele salle à usà şi de vită cà de legume. Astăçi Săteanul scie ellu singur farŏ să viiă legea a 'l împedică, quând este ellu nevoit de à'şi vinde sau à'şi mâncà vit'a. Noe, dupŏ cum se vede representă pe Omul laborator şi stabilit; şi voiea i se dă de à aveà vitele cà şi legumele.

6 vers. « Quel que vĕrsă sânge de omu, în locu de sânge sângele lui se vă versà. » Dupŏ regulele grammaticali, « quel que vĕrsă » se cuveniă à fi pus în genetiv sau dativ, adicŏ « quellui que vĕrsă sânge... sângele lui se va vĕrsà; » ânsĕ expressia nu erà să fiă atât de energică, şi ne departam de modul expressiei quellor Sépte çeci. Credem quŏ cu virgul'a pusă la miçlocu se împlinesce şi o condiŏ şi alt'a, luânduse construcția cà elliptică adicŏ : Quel que vĕrsă sânge (să ia à minte quŏ), în locu de sânge sângele lui se vă versà. — Să venim ânsŏ la legea talionului, la legea : ochin pentru ochiu, dinte pentru dinte, sânge pentru sânge. In aquei timpi erà singure necessarii assemenea legi spre à stabilì dreptatea. Astăçi Justiția nu mai e victimă qua să se arme de gladiul resbunării. Tăria Justiției è mai bine cunoscută astăçi dela Christ în quà. Justiția umană din çi în çi se nevoiesce à se appropià de Justiția divină, şi querre à corrige iar nu

www.dacoromanica.ro

à resbună. Judele que cu sânge rece trimitte la mórte pe un omu quare lui nu'ia făcut nici un reu, è de mii de ori mai crud şi mai condamnabil de quât quel que ommóră sau în appriderea sângelui, sau dintr' o crescere, la quare nici Statul, nici soçietatea, şi cu atât mai puçin judele nu a cugetat spre a'l o dà. Uccidĕtorul è un tîlhar în adĕver; judele ânsĕ şi mai vîrtos legiuitorul que cu sânge rece îl condamnă la mórte, è o monstruositate.

7 vers. « Creşteţi dar şi vĕ îmmulţiţi şi împleţi pământul; îmmulţiţi-vĕ assupra pământului. » Nu este o binecuvêntare a lui Dumneçeu quare să nu coprindă crescerea şi îmmulţirea ómenilor şi a aninalelor, în quât să nu remâie nici o parte nici un colţu al pământului nelocuit şi prin urmare necultivat. « Împleţi pământul îmmulţitive assupra pământului » par' quŏ ar' fi scopul idea fixa a Divinităţii, şi cu adevĕrat nici o binecuventare mai demnă de fiinţ'a creatóre şi de feconditatea *Spiritului Sânt*. Pînŏ acum abiă a cincea parte a pământului este cultivată. Quine a împedicat aqueastă cultură sau înmulţire a Omului? In adevĕr quŏ nu Dumneçeu que la tótă binecuvêntarea : « cresceţi şi vĕ îmmulţiţi » facce à i se auçi vocea divină, ci resbellele, morburile, epidemiile şi epizootiile que vin dupŏ resbelle sau d'allăturea resbellelor. — Quine împedică aqueastă immulţire, de quât aquei giganţi que se dicu fîlii cerului, şi toţi gymnosofiştii şi theocapelii complicii aquestor'a.

10 vers. « Si cu ori-que sufflare vîă... din quâte au eşit din arcă. » Quât se arată de mare şi în adevĕr divină condescendinţ'a lui Dumneçeu, que descinde nu numai pînŏ la Omu ci pînŏ la ori-que animal spre à închieà pact, allianţă cu dênsul. aqueast'a nu è de quât o lovitură que Moysè dă în aquei timpi Theocratiei que nu făccà din Dumneçeu de quât un suveran terribil, şi orgolios şi quare abiă descindea spre à considerà pe principi şi pe sacerdoţi que se punea midlocitori între omu şi Dumneçeu.

11. vers. « Si nu và mai fi diluviu de apă, etc.» Par' quŏ ar' mai fi fost şi altele, quŏ Moysè se exprimă ast fel. Prin aqueastă expressiŏ Moysè se arată nici de cum mai jos de geologii timpilor nostri; şi quând adaoge : « Spre à distruge *tot* pământul, » par quŏ ar' çice quŏ *tot* nu, dar în parte pe allocurea se mai póte.

13 vers. « Arcul meu puiu în nor şi và fi semnu de allianţă între mine şi pământ. » Sublimitatea şi majestatea unui assemenea sigilliu que pune Dumneçeu spre à coufirmà pactul seu este fórte secundură pe lûngŏ veritatea que coprinde. De multe ori poeţii sunt fórte sublimi în fabulele lor cântând nisce fictiuni. Curcubeul treceà cà o divinitate la quei antici. Variopint'a Iride erà angelul Junonii : ânsĕ quine a mai vorbit sau a visat sau a întreveçut quŏ curcubeul este un semnu quŏ nu và mai fi deluviu? Nici sciinţ'a modernă n'a attins aqueastă questiune. Cu tóte aquestea Geologii sunt toţi în învoire à demonstrà quŏ pământul dela creaţia lui a căutat à se recî de ajuns şi prin urmare atmosphera à fi de ajuns recorită spre à puté se combină gazurile spre à formà norii.. Diluviele se făcea prin vĕrsarea mărilor que se răpedià dela poluri unde se formà ploile, *rupênduse tóte sorgentile abysului si cataractele cerului*, şi venià a înundà părţile tropicali. Quând ânsĕ dupŏ aquest diluviu a căutat à se răcî atmospher'a şi în părţile aquestea spre à se formà aburii sau norii, şi prin urmare spre à avé unde à se reflectà raçele sórelui spre à formà curcubeul, attunci fu singurul semnu quŏ atmosfer'a nóstră putcà ploà qua şi la nord şi quŏ tém'a de diluviu nu mai erà. Quând toţi norii se grammădescu numai la munte şi ploă numai acolo, torrentele şi inundaţiile sunt mari; quând ânsĕ norii se repart într'o proportiŏ egale peste o regiune întreagă, şi curcubeul se póte arătà şi la valle cà şi la munte, attunci ploica devenind egale, înundaţiile sunt fórte nesimţite.

25 Vers. « Si çisse : blestemat fiă Chanaan; fecior domesticu và fi fraţilor lui. »

Ediţiile tóte hellenice date de Resăriteni çicu.

Ἐπικατάρατος Χαναὰν· παῖς οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

Editia lui sixtu Quintu dupŏ quare, cum se vede tradusserŏ vechii traducĕtori români mută puntul şi çice :

Ἐπικατάρατος χαναὰν παῖς· οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

Nu è apoi nici o versiune sau traductiŏ quare vorbele παῖς οἰκέτης să nu le fi tradus prin vorbele *servu, sclavu*.

Vulgata dice : *servus servorum erit fratibus suis*. Servul servilor *fratitor sei*. — Traduçiile din hebreesce adicŏ din quelle que au conservat secta pharisеilor, çicu : *Sclavul sclavilor fratilor sei*.— Pînŏ şi traducţia vechiă română traduce vorb'a οἰκέτης prin slugă. N'avem la îndemână prima editiŏ typarită în sînul Românici qua să scim daqua din capul locului s'a tradus aşà sau daqua aquest dar de umanitate şi de sciinţ'a limbei hellenice nevenì d'a dreptul din Petreburg.

Ammu vĕçut cărti scrise de ênsuşi Muscali, şi doctrine împărţite, vrênd à respândì o credintă quŏ popolii Slavi în general sunt descindenţi ai lui Cham, şi quŏ de aqueea s'au çisu Sclavi, Sclavoni. Apoi tot aquelle cărţi pe valorosii Sîrbi, îi facu *servi*, Bulgarilor le çicu quŏ s'au numit *vulgari*, şi alte assemenea, forţânduse à demonstrà quŏ, o dată descindenţi ai lui Cham, sunt din capul locului blestemaţi, condamnaţi de ênsuşi tatal lor la servitudine, la sclavie, qua să nu se mai încerce à trăi şi ei cà ómeni. Póte-se păgânătate mai cumplită sub masc'a unei orthodoxii? De unde bieţii Slavi descindenţi ai lui Cham, quând physionomia lor, datinele lor, historia ênsuşi învedereaçă quŏ sunt fîlii Nordului! Si ênsuşi de ar' fi descindenţii lui Cham, de unde au scos quŏ παῖς, copillu va să dică *sclavu* sau *servu*? N'are limb'a hellenică şi Biserica Resăritului vorbe quare să arate servitudinea şi sclavia, quând và înadins să o arate? n'are verbe cà θεράπων δοῦλος, etc.?

Vorb'a παῖς nu însemneçă de quât fecior, copillu, şi οἰκέτης, venind dela οἶκος domu sau casă *domesticu* adică copillu din casă. — Să lăssam littera, să luam sensul. Dela un capĕt al Biblici, pînŏ la regalitatea lui Solomon nu vedem de quât datine, moravuri, legi patriarchali unde fratele quel mai mare dupŏ mórtea tatălui, sau aquell'a que aveà binecuvêntarea aquestuia, se încărcà cu à conduce cà un capu famillia sau semenţia, quei lalţi n'avea dreptul de quât de copii, de feciori sau de fîlii ai casei. Quine iar din străini întrà sau se născeà în aquea casă cu condiţii de à servi, întrà în datoriile ascultării que aveau fîlii şi fraţii: iar capul familiei, din preună cu dreptul que aveà de à ordonà, contractà o datorie de à respunde de viitorul quellui întrat spre serviţiu în cas'a lui; de aqueea nisce assemenea străini se numiă feciori şi copii în casă, cà nisce copii de suffiet. Se întêmplà adessea să se şi cumpere nisce assemenea feciori sau fete; ânsĕ sclavia, servitudinea per-

www.dacoromanica.ro

petuă nu se cunoscea. Quel cumpĕrat servià în adevĕr; crà ânsĕ sigur de viitorul şi de libertatea lui. Adessea devenià, qua şi pînĕ în ḑioa de astădi la Arabi şi la Turci, ginere domnului seu. Moysè qua să împedice ori que abus al quellor que ar' ţinne mai mult în serviţiŭ pe quei cumpĕraţi, legiuesce numai pe sépte anni serviţiul, şi domnul seu nu 'l mai póte ţinne, de quât daqua aquel copillu sau fecior în casă nu và quere singur à mai şedé pentru cuvinte de sympathie. — Noe darĕ, suppĕrat pe filiul seu Cham, îl condamnă de à nu fi capu, ci de à fi ascultător copil şi ênsuşi fratelui seu Iaphet. παῖς οἰκέτης fecior al casei, iar nu servu sau sclavu. Hebreii cà popol nomadu s'au numit *Hebrei*, cà natiĕ în stat liber, *Israel* sau Israeliţi, cà regalisti sub dynastia lui Iuda, *Judani* sau Iudei. Pînĕ au fostu Hebrei şi Israeliţi nu scià que è sclavia, dupĕ que devenirĕ Judani, începurĕ à întruducce în Biblia lor vorba sclav şi servu, quŏci voià a'şi facce, printr'un drept órequare, illoţi din Chananeeni. Quine nu scie quŏ, dela înnovaţiile procopsitului de Solomon, şi alle filiului aquestuia Roboam, Hebrei se despartirĕ în doĕ Staturi: unul al lui Israel que nu lăssà innovaţii păgâne, şi altul al Judanilor de sub dynastia Iudei que prefăcurĕ tóta Biblia qua să'şi legitime sclaviile, păgâtăţile şi judănăriele tóte. Noi Resăritenii nu possedem Biblia Judanilor ci a Israeliţilor. Ori unde ne servim cu vorbele « copillu fecior, fétă în casa, ancillă, » nu facem de quât à traducce vorbele παῖς, παιδίσκη, şi à conservà ênsuşi tradiţiile române, unde nu a fost o casă de boier quare pe servitorii sei să nui numească feciori în casă, să le creeḑe viitorul şi săi facă boieri cà şi pe dênşii. Suntem ancŏ de parte de à fi chrestini adeveraţi; ânsĕ Biblia şi Evangeliele niciăiri nu s'au applicat nici s'au practicat mai bine de quât pe pămêntul sacru al Românici, în aqueastă ţérră promisă, din quare s'au pus toţi numiţii protectori à stinge ori que remase din datinele patriarchali. Mult au să dea cuvênt înaintea Posteritătii toţi filii Periciunii que orbesce devenirĕ instrumentele aquestor'a.

CAPU X.

1 Vers. « Quelle următóre sunt *nascerile* lui Noe. » Aquî în adevĕr vorb'a γενέσεις nasceri însemneadă genealogie.

2 Vers. Descindenţii lui Iapheth, dupĕ credinţele historicilor s'au întins în Asia mică şi în părţile orientali alle Europei. Iovan sau Ion dette numele de Ioni sau de Ionieni Grecilor;

3 Vers. Hellenii este probabil de à se trage din numele Elisà sau Elis s'au Helis, de unde Hellas. Tharas are multă asseměnare cu Thacia sau Thrax.

5 Vers. « Din aquestia se segregarĕ (se limitarĕ, se confinarĕ se *granitsaro*) *insule* de natii. » Aquî vorb'a *insule* nu însemneadă un coprins mărginit cu apă, ci fiă-quare popol coprindênd un ţinut de locu, se mărginì într'ênsul prin confinile sau botarele salle cà în nisce insule. Precum sunt insulele în mare, aşà sunt lacurile în uscat, şi aşà figurà şi ţérrele pe chartele geographice. Aquestă expressiŏ de à numì coprinsurile popolilor sau natiilor cu numele de insule, cu quât è de antică şi naturale cu atâta ni se pare de nuoă; è cu totul biblică şi primitivă.

6 Vers. « Misraim » este numele biblicu que se dă Egyptului sau Egyptenilor cà descendenti ai lui Misraim. — Hellenii sau Grecii făcurĕ aqueastă ţérră cunoscută subt numele de Egyptu.

7 Vers. Dadan are multă assemenare cu Dardan.

8 Vers. « ,,.Nemrod sau Nembrod quare începù à fi *gigante* pe pămênt. — » Iar începu măciucarii, sabietorii, lancarii şi arcarii; iar vor începe, cum vommu vedé, fortificatii şi turnuri şi carcere, cu un cuvênt dreptul quellui armat. Vommu vedé cum tractă Moysè sau Dumneḑeu assemenea încercări.

9 Vers. « Aquesta fu gigante vênĕtor înaintea Domnului Dumneḑeu. » Ne-a spus Moysè în capul VI vers 4 que sunt giganţii.

Pe aquestia îi trage iar din Cham que batjocorì nuditatea tatălui seu. Pentru quŏ felul aquesta de giganţi n'au nimicu de sacru. — Nici o castă nu'şi bajocorésce aşà părinţii cà puli aqueştia de viperă.

10 vers. « Si începutul regatului lui fu Babylon şi Orech şi Archad. » Fondŏ aquest gigante Babylonia începênd cu trei cetăţi sau fortificatii. Vom' vedé mai la urmă şi turnurilu capu XI. Din aquea térră sau şcólă eşì şi Asur que edificŏ alte cetăţi.

14 vers. Philistiimii sau Philistei, Phenicienii dupŏ aquest ducument sunt o colonie din Egyptu.

16 vers. Iebuseu, sau Iebusì este numele anticu al Ierusalemei.

21 vers. « ... Sem... quarele fù fratele lui Iaphet quellui mai marc... » Dupŏ aquest verset, şi dupŏ tot capitolul cum se rênduescu filii lui Noe, Iapheth séménă filiul quel mai marc sau primogenitul. Nu scim ânsĕ aquì daqua μείζονος quellui mai mare este equivalent cu πρωτοτόκου primogenitului. Moysè are pe Sem de patriarch sau capu de unde se tragu Hebreii, şi dupŏ tendinţele salle ar' voì să tragă originea natiei salle din filiul que aveà drepturi mai mari. De aqueea vorbesce de dênsul mai la urmă qua să aibă à vorbì quevà mai cu distinctiŏ cum se vede. Mult ne vine à crede quŏ Iapheth s'a numit *mai mare* în material, adicŏ de corpu.

25 vers. «Numele unuia Phaleg (quŏci în ḑilele lui s'au împărţit pămêntul)...» Nu ammu aflat nicăiri aqueastă que vrem à dicce ; assemenarea numelui de Phaleg, Paleg, que în hebreesce se dice Peleg, şi parenthesea que arată quŏ în ḑilele lui s'a împărţit pămêntul, mult ne face à crede quŏ aquesta fu capul Pelagilor sau Pelasgilor que s'au în tins în tótă Grecia, Italia şi ânco mai departe pînĕ la Daci şi póte şi la Slavoni. Quŏci n'are que cătà βάδη, βάδα pelasgu, pînĕ la *vodà voditza* slavon şi *vader, vaser, wader* teuton, şi pînĕ la *vadu* românescu, şi alte assemenea vorbe, de prima necessitate.

32 vers. « ... Dupŏ familliile lor... » Aquî vorb'a γενέσεις s'a tradus în familii.

CAPU XI.

1 vers. « Si erà peste tot pămêntul o limbă sin gură şi o singură voce la toţi. » Originalul hellenicu şi hebraicu se exprimă în metonymie prin « buză » în locu de « limbă. » Spre à vorbì ne servim cu buzele şi cu limb'a, sau cu gur'a; nici una nu însemnĕḑă vorbă, ci cà nisce organe alle vorbirii s'a luat unul drept altul la popolii antici. Popolii moderni se servu mai vîrtos cu vorba *limba* spre à arătà cuvêntul pronunţat sau scris.

2 vers. « Si s'a întêmplat la mişcarea ómenilor dela Resărituri... » Muntele Ararat unde a stat arc'a lui Noe şi unde aquesta a descindut spre à locuì este spre resărit. Immulţinduse descindenţii aquestuia, de acolo se mişcarĕ spre a'şi căutà locuri de păsciunea vitelor şi locuirea lor. Prim'a câmpiă întinsă que aflarĕ fu a Senaarplui.

3 vers. « .... Si le servì lor cĕrămid'a drept pé-

www.dacoromanica.ro

tră, şi de asfalt le fu huma. » Locul argilos din câmpia Senaarnl le facilitò spre inventarea şi fababricarea cĕrămidei. Dicĕnd quò aqueasta le servi drept pétră învederĕdă quò ómenii mai nainte firesce edificà cu pétre, luându-le d'a dreptul dela natură; hum'a le fu drept asfalt adicò drept ciment, sau queea que astădi se face cu varul şi aren'a, que este o inventiò mai nuoă, attunci se făcea cu asfalt, şi în lips'a aquestuia cu humă sau lut cleios.

4 vers. « .... Si să ne facem nume mai nainte de à ne respândì pe faç'a pămêntului. » Spre à se respândì cătà à fi o inţellegere şi decisiò dejà luată mai din ainte de dênşii. Caus'a firesce fu, quò îmmulţinduse şi acolo şi ne mai încăpêndu'i locul, se decissesserò à se respândì; ânsĕ spre à nu se rătăcì, spre à avé un punt, un semnu de à se orientà despre locul de unde au plecat, cătà à facce un que spre a fi vĕdut şi cunoscut de toţi: se decisserò darò à facce un turnu şi quând se dice: «al quăruia capu sau crestet să fiă pînò la ceru, » înţellegu să fiă fórte 'naltu în quât să 'l póta vedé de ori unde se vor depărtà. Vedênduse dar din tóte părţile pămêntului se înţelegeà quò i se ducea preutindeni numele sau renumirea. Aquì ânsĕ *numele* să ia şi drept *semnu*, quòci numele nu è de quât un semnu dupò quare se cunósce quevà: «să ne facem nume mai nainte de à ne respândì» însemnédă: să ne facem un semnu qua să scim în cotrò ne ducem şi unde să ne radunăm sau să ne retragem la nevoie.

6 vers. « Si ḑisse Domnul: éccĕ... que s'au appucat să facă!... » Ori-unde este vorb'a de edificare de cetăţi, de turnuri, şi prin urmare de întăriri, de unde esu dreptul quellui mai tare, resbelle, măcellul, răpirea, captivitatea, servitudinea, sclavia, legile în favórea quellor mai tari şi în împilarea quellor debili, Dumneḑeu, dupò Moysè, nu se arată mulţumit. Dela corrupţia descindenţilor lui Cain provenì corruptia şi pervertirea generale şi de aquì cà o consequinţă diluviul, catastroph'a; dela corruptia şi pervertirea descindenţilor lui Cham, provine stabilirea regatului Babyloniei, cetatea şi turnul Babel cu tot apparatul, equipagiul şi consequinţele lor. De aquì altă calamitate, altă catastrophă: confusia limbelor, neîntellegerea, şi prin urmare discordia între ómeni. In assemenea împregiurare, Dumneḑeu se exprimă prin Moysè: « Omenii aquestia nu se vor arrestà aquì numai cu cetatea si turnul lor. Acum darò nu le vor lipsi pînò la un'a din quâte s'au appucat à facce; » vor naintà, dupò ḑisa commună, din bute în bute. Pîno aquì erà cunoscut numai egoismul individual, de aquì are à eşì egoismul collectiv; pinò aquì crimele, de se commiteau, erau numai fapte isolate, individuali, într' o porportiò fórte mică sau cu de amênuntul; de aquì nelegiuirile, uccidерile au să fiă organisate şi practicate pe o scară mare. Uccidĕtorul, răpitorul se numià pînò aquì tîlhar. De acum înainte quine và uccide mai mulţi, aquell'a nu va mai fi nelegiuit, aquella se và numì herou. Tîlhăria pe o scară mare are să ia nume de o divinitate, Resbel, Marte. Crudimea se và numì valóre. A uccide un omu erà pĕcat; à uccide cu sutele şi cu miile are de aquì înainte à fi o qualitate, o virtute... Aquestea tóte nu vor să dică Confusiò sau Babel?

7 vers. « Veniţi să descindem, ḑice Domnul, să turburăm acolo limb'a lor, qua fiă quare să numai înţellégă pe apprópele seu. » Pînò quând è Omul în starea naturei, tot lucru are numele seu. In cetate ânsĕ, legile, moravurile, religiile, fărò à se schimbà limb'a, facurò à îşi schimbà numele, înţellesul. Du un copillu sau un omu simplu al naturei într' un câmpu unde è lume multă sau o armată, şi întrébă 'l: unde è puterea, într' un omu singur sau în tot popolul sau armat'a adunată? Omul simplu şi ênsuşi copillul và respunde queea que vede, quò puterea adicò este în quei mai mulţi; omul que scie legile cetăţii şi convenţiile ei, và ḑicce quò puterea è într'un singur omu. Copillul şi omul simplu crede pe cetăţeanul de nebun; cetăţeanul considerà pe ómenii simpli de prosti, innoraţi, neduşi la Biserică. Intreabă pe ómenii naturei que este mare, quò îţi respund în dată arătându'ţi marele. Cetăţeanul de multe ori, îţi arată un piticu, un ghiebos şi îţi spune quò è mare. Omul farò carte alta de quât a naturei, farò religiò alta de quât queea que a înscris Dumneḑeu în inim'a fiă quăruia veḑênd un bou, ḑice quò è bou; Egypteanul và dicce quò è Dumneḑeu; Omul simplu và ḑicce câinelui câine, vitei vită; Indianul, cu quât và trecce de mai errudit cu atâta se và forţă spre à te convinge quò aquel câine sau animal este ênsuşi tatăseu sau moşuseu sau frateseu venit în lume subt aquea formă. Intrébă pe un păstor que n'a vĕdut nici o dată cetatea cu ochii: al cui è copillul născut dintr'un ţigan şi o ţigană sclavi unul la un domn şi alt'a la altul? Păstorul îţi và respunde quò copillul nu póte fi de quât al tatălui seu şi al mamesei. Intrébă pe un doctor în legi: al cui è ţigănellul? quò ellu îţi và respunde: al domnului que are pe mamă-sa de sclavă; quòci îţi va adaogì cu un aer doctoral, dupò dreptul Roman: *a qui è vacca, al aquelluia è si vitellul!* Quel que îţi respunde aşà trece de omu instruit, de doctor; şi simplu păstor de necivilisat, de innorant. Nu è confusiò de idei aqueasta în ori quare cetate, fiă aquel Babel anticu sau modernu? Prin cetăţi, cu un cuvênt ajunge cà nici un lucru să nu mai aibă numele seu; şi éccĕ confusia farò ênsuşi à schimbà Limb'a. Tradiţiile despre un turnu órequare, şi diversele allegorii există pe timpul lui Moysè. Aquest legiuitor que voiesce à facce o reformă radicale şi à rumpe cu trecutul, tradiţiile que nu le póte desfiinţà, le narră şi le utilisă dupò doctrinele salle, dupò systemele salle.

III.

LECH LECHA.

CAPU XII.

6 Vers. « ...Pînò la locul Sychem lûngò querrul, stejarul înalt...» ἐπί τὴν ὄρυν τὴν ὑψυλὴν·—ὄρυς vă să ḑică querru, stejar; ânsĕ este întrebarea daqua acolo a fost un singur arbure, sau daqua erà o pădure de stejari sau un stejeret, quare cu mult mai mult attrage la sine spre adumbrare pe quei cu viaţ'a nomadă. Alte versiuni vorbescu de o

www.dacoromanica.ro

dumbravă, de o pădure în aqueasta valle a Sychemului; pe de altă parte adessea în limb'a hellenică că şi în alte limbe substantivii communi se iau drept collectivi, stejarul se ia în locu de stejeret. Omul în locu de ómeni. De quâte ori vommu mai vorbì de aquest arbure, ne vommu dà voie a'l numì stejeret în loc de stejar.

8 Vers. « ...Si 'si stabilì acolo tabernacolul... » Vorb'a cortu ajunse fórte commună pentru un styl biblicu; şi apoi în viaţ'a patriarchale unde o semenţie întrégă însoţiá pe capetenia sa, stabilirea aquestei sementii erà cà o tabără, şi vorb'a tabernacol este mult mai cuvenită de quât cortu; adessea în locu de corturi ne vom servì de vorb'a *tinde*, quŏci o tindă nu este de quât o locuinţă que se întinde sau în câmpu sau din aintea casei.

13 Vers. « Si să trăiscă sufletul meu... » Mai tot d'auna în Bibliă vorb'a *sufflet* n'are altă însemnare de quât *sufflare*, viaţă; în aquei timpi n'aveau ómeni ideea de sufflet sau de animă cà noi chrestinii. De vommu luà vorb'a *sufflet* dupŏ credinţele şi doctrinele nóstre, nisce assemenea expressii n'ar' avé nici o insemnare.

20 Vers. « Si dette ordin Pharaon ómenilor sei despre Abram spre à 'l scortà pînŏ afărŏ din ţérră, pe dênsul şi pe femeca lui şi tóte alle lui, « şi pe Lot din preună cu dênsul. » — Quelle 'l alte versiuni, Vulgata, hebraic'a, etc., nu coprind vorbele din urmă « şi din preună cu dênsul, » Sĕptaginta şi Samariteana adaogu καὶ Λὼτ μετ' αὐτοῦ. Samariteana se asséménă în multe cu Septaginta. System'a ânsĕ pharisiană reprobà cà eretice tot que erà dupŏ spiritul primitiv şi liberal al lui Moysè şi prin urmare se întăriţă şi ênsuşi assupra unor expressii neoffensive; numai pentru quŏ ţicea Samariteana şi Septaginţa, pentru aqueca ênsuşi pharisei nu o adoptà. — Christ ânse aflà multe mai bune şi mai drepte la Samariteni de quât la hypocriţii de pharisei; şi Biserica Resăritului se învoiesce assemenea la multe mai biue cu versiunea Samariteană. — Prim'a traductiŏ română, que este dupŏ Septaginta, ommite cà şi Vulgata şi hebraica aquestu din urmă adaos « şi pe Lot din preună cu dênsul. » Causa este quŏ se luŏ dupŏ ediţia lui Sixtu-Quintu.

Terminând aquest capitol însemnăm quŏ cu appariţia lui Abram patriarchul şi capul popolului hebreu înceteaţă timpii obscuri ai antichităţii, que la alţi popoli antici se numescu timpi heroici, timpi fabuloşi, şi începe daqua nu historia quel puţin romanţul uman şi historicu. Pînŏ aquì într'o gammă complectă de capitole adicŏ în doespredece capitole, Moysé nu scrie de quât traditiile que erà deja fórte respândite în orient şi fórte în credit. Fiă quare popol le narrà dupŏ credinţele salle şi dupŏ doctrinele salle religióse sau politice. Moysé vreà să rumpă cu idolatria, cu păgânătatea, şi prin urmare cu despotismul sau cu împilarea quellui tare assupra quellui debil. Ellu nu puteà desfiinţà tradiţiile; întreprinse darŏ à le narrà şi à le scrie dupŏ doctrinele salle dupŏ system'a sa. Paradisul sau evul de aur, viaţ'a inocentă de beatitudine a ómenilor, la început erà din gură în gură în tótă Asia şi Africa; căderea şi caus'a căderii erà narrată în mii de chipuri que se asseménà în fond, differià ânsĕ în culóre dupŏ doctrinele religióse; se vorbià quând de un sérpe, quând de un spirit reu, quând numai de tentaţia Femeii; se borbià de un arbure al Sciinţei quare quând erà meru, quând figu, quand nu arbure al quăruia trunchiu coprindea remnul mineral, vegetal şi animal, şi cracele şi ramurele se întindea în infinit coprinţând fiă-quare cracă şi ramură un genere sau o speţiă din objetele que se ţicu de historia naturale. Se vorbià de ţece mari începĕtori que au stat dela primul omu pînŏ la diluviu, din quare al séptelea a fost fórte extraordinar pentru intelligiņ'a lui. Diluviul lăssase urme însemnate assupra pămêntului, şi tradiţiile despre dênsul erà multe şi varii. Quei mai mulţi popoli se învoià à crede şi à susţinne quŏ diluviul a fost universal; quŏ un singur omu drept a scăpat cu trei fiii ai sei. Pe attunci erà în crediuţele commune quŏ divinităţile erà în relaţii cu ómenii; quŏ se mărità cu aquestia. Pe lângŏ aquestea toţi ómenii folositori sau spâimêntători omenirii treceau de ţei incarnaţi, fiii şi posteritatea lor, de fiii de ţei. de heroi, de semiţei. Giganţii, Titanii de unii erà luaţi în nume de bine, la altii însemnà spirite relle, apoştaţi (dupŏ doctrinele fiă quaruia popul, fiă-quăruia partit). Apoi în Babylonia, unde se trăssesserŏ o mare parte de Magi din părţile Indilor, în tótă Chaldeea şi între popolii circonvecini începusse à se întinde numele lui Brahma que erà în mare respect şi adoraţiŏ în tot Orientele cà creatorul Lumii.

Moysè aveà à se luptà nunumai cu doctrinele pharaonice, vrênd à desbărà popolul hebreu de aquelle fabule din quare resultà umilirea şi servitudinea Omului, ci âncŏ şi cu tóte doctrinele şi tradiţiile popolilor Asiei unde aveà să trécă cu popolul seu; scăpênd de un reu, se duceà à dà peste altul. Ellu nu puteà desfiinţà nici o tradiţiŏ; întreprinse cum ammu ţis à le recunósce şi à le dà altă direcţiŏ: à se servi cu idolatria spre à deräpênà idolatria.

Adam şi Eva la popolii theocraţi erà un ţeu şi o ţee. Unul erà un fel de Marte, de Adonis, şi alt'a un fel de Venere.

La Chineţi que erà imperialisti erà un imperator şi o imperatésă cu quari Dumneţeu erà în relaţii dese; la Babylonieni de systema regalităţii Adam şi Eva erà un rege şi o regină.

La Egypteni, theocraţi si regalisti, unde regele erà pontefice, sau unde pontefícele erà suveran, Adam şi Eva erà Osiris şi Iside, ênsuşi Dumneţeu, incarnat în rege. Cuni puteà Moysè să distrugă aqueste credinţe, aqueste tradiţii? Ellu nu puteà denegà quŏ au existat primii străbuni ai Omenirii; ânsĕ dupŏ doctrinele lui egalitare, affirmà către un popol nuou şi apoi lumii întrege quŏ un singur Adam fu de unde ne tragem toţi şi o singură Evă, que nu furŏ nici ţei, nici imperatori, nici regi, nici dumneţei-regi; ci ómeni cà noi, quari dupŏ que perdurŏ paradisul, se pusserŏ à lucrà pământul şi à pasce sau à cresce vite cà ori-que laborator, cà ori que păstor.

Sérpele la ellu nu è nici demon, nici vre un Priapu que vine à tentà pe biat'a femee în flórea juneţei, ci un reptil cà toţi sérpi, que îşi ia rol de activu şi seduce pe mai marele seu, pe Femee, quare seduce apoi pe bărbatul seu. Eccĕ primii ómeni, şi căderea lor, şi condiţia lor, narrată omenesce pe o doctrină egalitară şi pe o systemă trinitară.

Dela începutul pământului pînŏ la diluviu, dupŏ theocraţia indiană, stetterŏ ţece *Marcharchi*, divinităţi mari, mai mari de quât universul, que ajutarŏ fiinţei supreme spre a creà universul întregu şi a'l distrugge quând nu'i mai plăcù; al séptelea Macharchu que representà geniul, intelligenţ'a, erà mai extraordinar din tóţi, avea legendele salle minunile salle. — Imperialismul în China, recunoscè quŏ dela creatiŏ pînŏ la diluviu au stat ţece *Ki* sau dynastii imperiali (a séptelea fórte ex-

www.dacoromanica.ro

traordinară), que singure erà în relaţii cu divinitatea dela quare se instruià cum să guverne popolli, cum şi tóte sciinţele şi artele. Al decele imperator are trei fiii pe Se, Ha şi Yao. —In Babylonia erà recunoscut quŏ dela creaţiŏ pînŏ la diluviu au fost stat dece regi (al şéptelea fórte extraordinar), primul se numi Ioanes şi quel d'al decelea Xissuthru. Aquestuia, un ţeu ii dette de scire quŏ se và facce diluviu, şi i se arătò cum să construe o navă în quare să intre ellu, şi femeea lui, şi trei fiiii ai lui; nav'a nici mai mare nici mai micĭ de quât arc'a lui Noe; împregiurările cu diluviul, corbul, columb'a, tóte cà şi alle lui Noe; cu differinţă însĕ quŏ Xissuthru pînŏ à nu intrà în navă, luŏ ordin de à scrie historia dela începutul lumii pînŏ la dênsul şi de à o depune într'un sul bine inchis în Heliupole (cetatea Sórelui), cu differinţă iarŏ quŏ aquest'a mai luò în navă şi pe un aurigă (sau vizitiu al seu) şi quŏ la încetarea diluviului ardicò altar şi sacrificò divinităţii que se numeà Terr'a sau Pămênt, quare înfine 'ia dat iarŏ ospitalitate; cu differinţă ăncŏ quŏ dupŏ aquest sacrificiu, Xissuthru cu auriga al seu dispurărŏ, şi dupŏ o lungă căutare a fiiilor sei, aquestia auţirò voce din ceru: Nu mai căutaţi pe tatăl vostru quŏ è răpit la ceruri, ci ducţive în cetatea Heliupole, şi desgropaţi de acolo historia lumii şi communicaţio posteritătii. — Daqua apoi erà întrebat vre un erudit babylonian: quare ţin ţei a învĕţat pe Xissuthru à construì nava? respundea: *Timpul* sau Saturnu; quŏci Timpul a învĕţat pe ómeni tóte artele. — Diluviul şi historia lumii dela inceput, în Egyptu se narrà mai tot închipul aquesta; însĕ tóte personagele historice erà Pharaoni şi ministri, sau căpitani ai curţii. Omul extraordinar la dênşii, omul de al şéptele termin, nu erà nici ţeu, nici imperator, nici rege; ci Ermes sau Thot, ministru al lui Pharaon. Se scie de toţi quŏ Abram a eşit din Babylonia din coprinsul Chaldeilor din preună cu tată seu Tharà. Prin urmare tradiţiile lor nu putea să fiă de quât babyloniene mai mult sau mai puţin apprópe de doctrinele Chaldeilor. Aquestea s'au conservat între quei trei patriarchi şi între quelle doĕ spre ţece semenţii alle fiilor lui Iacob pînŏ la Moysè, que crescut în Egypt scià şi tradiţiile egyptene. Asà, dupŏ doctrinele lui egalitare, quei ţece, Macharchi, imperatori, demiţei, regi, şi Pharaoni, devenirŏ nisce ómeni cà toţi ómenii, que luà sap'a în mână şi lucrà pămêntul sau îşi păsceà oile. — Al şéptele termen que representà geniul sau intelligenţ'a dupŏ theocraţii Indiilor, geniul, qua să fiă geniu, cătà să fiă ţeu, Macharchu; dupŏ imperialismul divin al Chinei geniul nu putcà fi geniu daqua nu era imperator, şi favorit al cerului; Dupŏ regalistii Babyloniei, qua să aiba omul geniu, cătà să fiă rege, pentru quŏ queea laltă lume erà verme, humă, plévă. — Dupŏ Pharaonismu, Pharaon erà una cu Dumneţeu, şi genlul, qua să fiă genlu, cătà quel puţin să aibă onórea d'a fi servitor lui Pharaon, daqua nu un ministru de ţioa, încai cà Mercuriu sau Ermes al Grecilor, un ministru de nópte. Pînŏ nu îndosà quineva livrcea lui Pharaon, nu putcà avé nici geniu nici minte. — Moysè o tăiò scurt, şi disse aquella que s'a numit şi a fost geniu, a fost un omu şi un om que a trăit în classile quelle mai de jos; a fost de folos quellor mai debili şi mai nepriceputi, a pus pe ómeni în relatiŏ cu cerul; quŏ geniul adeverat ese din popol que è necorruptu; quŏ geniul şi talentul adevĕrat nu e superbu, nù împilător, nu arrogant; ci se conformă cu tóte classile şi cu tóte etăţile, şi mai vîrtos cu scăpĕtaţii şi cu copii, cu tot que è mai debil, şi quŏ înfine, de natur'a sa fiind cerescu, dupŏ que îşi lassă folósele pe pămênt, de natura sa. se răpesce sau se înalţă iar la cerurii. Eccè Enoch al lui Moysè.

Să venim la Brahma que erà în mare credit veneratiŏ şi adoratiŏ în tot Orientele. Si se întinsesse din Idii prin Chaldei şi în Babylonia. Brama sau Abrama; Brahma sau Abrahma erà deul deilor, Creatorul universului. De şi fărŏ începutu, imaginaţia sau *Maia* îi dà un începput la manifestarea lui. Ellu attunci nu appărù singur, ci în dualitate cu o altă fiinţă de aqueeasi natură cu dênsul, însĕ în femine; aqucasta îi fù şi suror, şi fiiă şi consórte, de o fiintă cu dênsul şi nedespărţită. Aqueastă fiinţă fictivă şi monstruósă cu patru capete, que a fosl creat patru Adami sau ómeni, pe unul 'l a fost scos din capu şi îl făcù brahman sau preotu, pe altul din braţe şi 'la făcut oştean sau nobil; pe altul din cópsă, şi 'la făcut commerciant sau martafoiu, pe altul din talpe şi 'la făcut popol. —Omenii în urma cătà să aibă meseria, drepturile, onorile sau datoriile şi laborile primului lor strămoş; quine nu credeà şi nu lucrà şi nu sufferià dupŏ assemenea fabule făcute de Brahmani şi măciucari, erà atheu, ereticu, bun de ars în focu. Moysè, qua să dea o lovitură şi aquestei monstruositătţi que erà vecină cu ţérră unde asprirà à stabili popolul allegorii salle, dette mai întĕiu tulpinei de unde se trageà popolul hebreu, numele quel mai adorabil în părţile aquellea: din Brama sau Abrama făcù Abram; din Brahma sau Abrahma făcù Abraham. Patriarchul Hebreilor prin aqueast'a se onorò cu un nume august, divin; monstruositatea însĕ fabulósă a Indiilor cătò à începe à devenì omu. — Brahma iar, ammu dis quŏ avèà o consórte sau sóţă que îi erà şi fiiă şi suror în aquellaşi timpu şi pe quare o chiemà Sarrha-Suaty. Dette şi Moysè lui Abraham de soţie pe ênsuşi surora aquestuia, quăria îi dette nume mai întĕiu de Sara şi apoi de Sarrha. Fiiă nu parteà să 'i o facă în aqueliaşi timpu, quŏ mirosià a fabulă, şi dupŏ doctrinele lui, incestul ar' fi fost pré mare, Scopul lui fu à indoctrinà pe ómeni şi à'i face à crede quŏ Abrahma şi Sarrha-Suaty nu erà ţeii ţeilor, creatorii universului, ci un Abraham şi o Sarrhă, începătorii sau tulpina Israeliţilor.—Cu demonstraţiile nóstre noi nu voim a deducce quŏ Abram sau Abraham a fost assemenea un personagiu fictivu de şi uman; însĕ schimbarea numelui se vede adessea nu numai în Bibliă, ci în tóte părţile Orientelui. Jacob se numesce apoi Israel; Abraham, mai nainte se numià Abram, şi mai nainte de aqueast'a và fi avut alt nume. Moysè onórà un personnagiu real cu numele aquesta qua să destróne suveranitatea divină a personagiului fictivu.

Eccè dar pe scurt que facce Moysè: Fabul'a monstruósă a Indiilor, romanţul miraculos şi imperial al Chinei, fabula Pharaonică şi împilătóre a Egyptului, fabula elegantă allegorică şi progresivă a fracţiunei liberale din Egyptu, que fu mai la urmă transplantata în Grecia, cu un cuvênt timpi numiţii divini, miraculoşi şi heroici, la Moysè devin un romanţu historicu, egalitaru, umanitaru, liberator şi adaptat pe datinele şi moravurile patriarchali. Apoi quât pentru system'a cum îşi narrà romanţul, tóte se narrà cà de un unitaru, que avù mintea sănĕtósă d'a nu căută unitatea simplă que nu există de quât cà nimicu, ci unitatea compusă quare este trinitatea, sau triunghiul din quare se compune tóta fiinţ'a dela atom pînŏ la universu şi pînŏ la fiinţ'a suprema şi eternă.

www.dacoromanica.ro

Apoi din trinitate în trinitate își face versetele, capitolele, gammele normali și gammele pervertite, dodecadele și ênsuși decadele din doe numere primare și auguste 3 + 7.

Noi nu întindem pe Moysè spre a'l adaptà dupò doctrinele nostre; din contra la multe suntem fórte de parte de doctrinele lui pentru quò de ammu fi fost exclusivamente mosaisti, n'aveam de que mai fi chrestini, și ómeni din al XIX lea secul. Lumea a înaintat multu cu Christianismul; și nu putem remâné înapoi cu 4000 de anni. De ar' fi doctrinele lui o veritate absolută, veritatea ar' fi la quei que nu recunoscu de quât numai legile lui (farò à le practicà cu tóte aquestea). Noi cum ammu dis nu întindem pe Moysè ci arătàm quare furò doctrinele lui și system'a lui. — Quând spre exemplu vorbesce quinevà despre Dante sau despre modul cum fu compusă Comedia lui divină, spune quò aqueastă operă o împărți în trei cărți: Infernul, Purgatoriul și Paradisul; fiă quare carte o împărți în 33 de cânturi sau capitole, fiă quare capitol în 33 de stanțe sau terța-rima; și fiă quare stanță o facù de 3 versuri; cu aqueasta nu inventà quinevà system'a compunerii lui Dante, ci arată cum este; și quine nu crede, deschide cartea, numerà cărțile, capitolele, stanțele, versurile și se convinge singuru.

Assemenea și în aqueastă împregiurare noi spunem quò în primul verset cu quare debută Moysè în Genese se vede trinitatea: Eloim, Ceru și Terra, quò dela Creațiò pînò la Cădere se vedu trei capitole, dela Cădere pînò la Diluviu alte trei; quò la Cădere se vedu trei personnage Adam, Eva, Sérpele; quò Adam avù trei Filii Cain, Abel, Seth, din quari unul pervers și altul victimă; quò Noe avù trei Filii Sem, Cham, și Iaphet din quari unul pervers, farò à fi unul din quei buni victimă, ci quel reu fu bestemat spre à fi passiv către quei buni (pentru quò de aquì se începea o creatiò nuoa, o lume nuoă, o erà nuoă, un progres); quò trei furò angelii que representà Divinitatea quare se arată lui Abraham; quò trei furò patriarchii începètori ai lui Israel: Abraham, Isac, și Iacob.— Apoi mai arătàm quò dupò șése dille de creatiò quând tóte erà la locul lor și bune fórte, al séptelea termin fu de repaos, de beatitudine; quò în șése capitole de descreatiò, al séptele capitol sau termin fu de catastrophă; quò în șirul patriarchilor de stirpea bună al séptele patriarch fu unul din ómenii que nu moru nici dupò mórte. — Apoi mai arătàm quò din doè numere primare și auguste 3 și 7 făcênduse 10, dece sunt patriarchii que închiciă un period al timpilor numiți divini, și quò în dece capitole închieiă genealogiile dela Adam pînò la descendenții lui Noe, que cătà à închieià timpii fabuloși pe quare ellu îi narrà historicamente sau omenesce. — Apoi mai arătàm quò dece patriarchi cu trei fillii ai lui Noe închiciă numerul 13 că o gammă mare și întrégă; quò doi spre dece fillii ai lui Iacob cu tatăl lor închieă numèrul 13 din altă gammă mai sus, din quare are să ésă un popol model, cu doè spredece semenții que formă o natiò; și quò dupò aqueastă systemă dodecimale quare este quea mai complectă, pentru cuvinte fórte mathematice (quòci este divisibile prin mai mulți numeri) are să se suie la o altă gammă cu doi-spredece discepoli, și cu un Domnu sau Mesiă dela quare are să începă o lume mai nuoa, o erà mai nuoă.

Si cu aqueste trei gamme întregi și complecte, par' quò ar' vel à întregi și complectà historia lumei, sau legile physice și mechanice sau machin'a quea mare, orgul universal que coprinde scârile harmoniei universali, a tot que è întregu și « bine fórte. »

Noi darò nu le inventàm aquestea; n'ammu făcut noi Biblia; noi narràm, spunem que este într'ênsă, pe que systemă este scrisă și continuată, și quine nu crede deschiță-o și vță.

Numerii și quantitățile nu numai în lumea antică, ci și în quca modernă au jucat un rol fórte important, și au format din sciințele quelle mai positive; cu differință ânsè quò în antichitate sciințele, fiind pe de o parte la începutul lor și pe de alla fórte restrînse numai în cercul initiaților sau al preoților, totul într'ênsele erà mysticu și abusul mysticismului ajunse adesea pînò la cabalistică. Noi astăți ne-ammu scăpat în sciințe de mysticismu și cu atât mai vîrtos de cabală, și proprietățile numerilor se învță în ori-que arithmetică. Departe de a facce mystere dintr'ênsele și ăncò și mai departe de à devinà viitorul printr'ênsele, ne folosim de ver'a lor cunoscință.

Aquesta è Moysé, și astfel cunoscêndu'l, vommu avé chieea prin quare să 'l pricepem mai binc. Quel mai progressivu omu din timpul seu, quel mai profund legiuitor și cunoscètor de inim'a Omului si apreciuitor de demnitatea lui. Crescut ânsè în școl'a sacerdotale a Egyptului n'a putut scăpà de à nu avé o tentură óre-quare lheocratică sau sacerdotale, atât în scopul quât și în miălócele lui.

Spre exemplu Arburele Sciintei, de unde puteà a 'l narrà că pe queilalți mythi într'un scopu progresivu, că Budistii și Chinesii, 'l a lăssat dupò system'a gelósă a obscurantismului indian și egyptean, și éccè cum: Mythul arburelui Scilntei fiind respândit în tot Resăritul, castele sacerdotali alle Indici, și apoi alle Egyptulu și altor coprinsuri făcurò monopol assupra Sciintei și 'si o appropriarò că un dreptu al lor. Primul dintre sacerdoții Egyptului, que cutedò à descoperì și quellor 'l alți ómeni din adevèrutile Sciinței fu condamnat la mórte de casta sacerdotale, și sufferì un atroce și îndelungat martyriu. Aquesta apoi dupò fabulele allegorice alle Greciei devinì Prometheu, que, pentru quò à cutedat à furà focul din ceru și a instruì și luminà cu dênsul pe ómeni, fu condamnat în eternitate à fi legat pe o stâncă și în eternitate à i se róde rerunchii de un vultur. Arburele Sciinței erà prohibitu popolului de à se attinge de dênsul; în dogmele indiane, sacerdoții făcusserò à se crede quò rădăcinele lui se affundă pînò în infernu, quò de acolo își tragu sucul lor, și quò quine gustă din fructele lui móre. — Prim'a protestațiò que fu în Indii în contra aquestei dogme, și quare se încercò de à facce Sciinta populară, fu a lui Budà que nu întârdiò de à fi persecutat și ellu și discepolii și adepții lui, que cu toții se refugiarò din Indiea, pe la ginte barbare și mai vîrtos în părțile Chinei, unde își predicarò nuoele doctrine mai liberale. Aquestia, spre à facce sciința populară, sau iertată la tot omul, întórserò arburele alt fel, și assigurarò pe toți adepții lor, quò rădăcinele lui se întind în sus pînò la ceruri, quò de acolo își tragu sucul lor, quò ramurele'i descind că radele sórelui pe pământ și quò quine gustă din fructele lui, assórbe și ressuflă viață eternă. Aqueastă doctrină apoi fu persecutată de catholicismul de pe attunci indian și pharaonicu că eresie, că doctrină însnitóre și tentatóre, veninósă că veninul șérpelui; și éccè mythul Sérpelui, pentru quei que își arrogà pe attunci numele de drept-credincioși, sau de sclavi și innoranți de bună voie. Moysè cu arburele lui prin urmare mi-

www.dacoromanica.ro

róse de departe tin'a și urdorile de quare se întinasse în scóllele invidióse alle sacerdoților Egyptului. Precum a resturnat toți mythii, puteà resturnà și pe aquesta în folosul omenirii; ânsĕ cum se vede aveà âncŏ nevoie cà secretele sciinței să fiă numai în partea unoror privilegiați órcquari, spre à conducce printr'ênsele popolul cà prin nisce miracole.

Moysè este veru și eternu numai acolo unde în timpul seu ardicò stindardul Veritătii și al progresului; quâți au remas sub stindardul aquella sunt înapoi cu patru mii de anni. Propheții Judeei, purtarŏ aquest stindard și îl dussero mai nainte; Christ îl ardicò și mai sus, și devanțò seculii cu dênsul, sărind peste 40 și 50 de seculi mai în viitor. Christ nu se ținù cà alții în parallel cu seculul seu; desvĕlì adeveruri que peste o mie și doĕ de anni abià le vor putea întellege ómenii; quŏci în adevĕr Nuoul Testament âncŏ pînŏ astădi nu este nici desciffrat. Qua sa 'l priccapă ómenii, cată mai întĕiu a 'l descriffà; și qua sa 'l practice, cată mai întĕiu à 'l pricepe. — Legile romane din timpii lui Romulu și Numà, prescrià qua ori quine își înjughiă și își mănâncă vit'a de labóre cu mórte să fiă pedepsit. Pe quât există aquea lege scrisă, erà semnu quŏ tot se călcà; de quând ânsĕ se înscrisse în inimele sătenilor, în interesele lor, în deprinderilelor, înquât bouleanul și brandusa sa'i fiă cà un copillu, cà un ajutor, și mórtea juncanului și junicci să o plângă cà mórtea unui membru al famillieĭ, de attunci legea, devenind practică, încetò de a mai fi scrisă. — Domne! quât suntem âncŏ departe de aquei timpi quând Evangelie le talle vor fi scrise în inimile ómenilor, în datinele și deprinderile lor, și quât de departe îți fu avêntul străbătând secolii înainte și plântându'ți stindardul Charitații, iertării quellor que nevoiescu și ne facu reul, divinisării Pâinei și Vinului que se producu cu sudórea și sângele Laboratorului, stindardul baptesmei prin Spiritul Adevĕrului que este Spiritul Sciințelor, cu un cuvênt stindardul Salvării, Mântuirei, que este ver'a perfect'a și întreita Libertate a corpului, a sufletului și a inimei!

Vedi aquesle idei nepricepute âncŏ, neîntellese nici ênsuși de secolul XIX, quând ómenii își caută libertatea acolo unde nu este, în sclavia intellectuale și morale și în întreit'a prin urmare sclavie corporale; aqueste idei nu le-aflăm în Moysè que închide callea quare ducce la arburele Sciinței, cu sabii flacarătóre, unde Christu, vine și ne unge pe toți de suverani și preoți și ne trece prin baptesma sau spălarea Spiritului Adeverului.

Suntem siguri quŏ toți que se mai speculă cu innoranț'a ómenilor, or pentru quŏ ei au remas, cà innoranți, filii ai întunerecului, or pentru quŏ singuri vor să țiiă cheile que deschid porțile sciinței, suntem siguri quŏ vor strigà la eresiă, vrênd să appere pe Moysè și acolo unde nu se póte apperà singur. — Pentru aqueea le dicem numai o vorbă: Daqua, Domnilor, vreți să țineți pînŏ la un'a la quâte dice Moysè, și daqua totu que dice ellu este adevĕrul absolut, și daqua acolo unde a stat ellu a stat și Timpul și Progresul tot de o datà, attunci n'aveți de que să mai fiți chrestini, si chrestini din al XIX-lea secul, îmbracișați cu toții mosaismul întregu, deveniți cu toții Judani sau Hebrei, sau faceți și mai bine, fiți sinceri cà Mahomet, que dice; nu ve dau altă lege, altă credință alt ritu, altu Dumnedeu, de quât legea, credinț'a, ritul, Dumnedeul lui Abraham.

CAPU XIII.

8 vers. «.... Quŏci ómeni frați suntem noi.» — Aqui qua și în multe locuri vorb'a *frati, frate*, însemnédă consânge, connat (rudă) quând se ia în locu de nepot și unchiu, quând în locu de veri; și quând în locu de connationali sau de apprópele nostru, cum dicem și în românesce: *frate, fratilor*, și la quei que nu ne sunt consângi.

10 vers. « Cà și Paradisul lui Dumnedeu. » Aqui nu è o comparațiŏ quare să se ia ad litteram; ci spre à arătà superioritatea qualității locului quŏ erà adică adăpat și frumos cà o gradină din quelle mai desfatătóre. Si în românesce este expressia quând voim à arătà quŏ un locu, o câmpie è frumósă, dicem: Raiu și nu alt quevà, frumos cà in Raiu. — Se scie iar quŏ vorb'a paradis însemnédă grădină. Pe de altă parte vorba *Dumnedeu* se pune la mulți substantivi și adjectivi qua să arate mărime, qualitate înaltă, excellente, eminente; precum și în românesce quând se dice Omul lui Dumnedeu nu se întellege ad litteram cà o possessiŏ, ci quŏ è un omu bunu și bunĕtatea îi è în mare gradu, așà paradisul lui Dumnedeu, và să dică o grădină, mare, cultivată bine, deliciósă, mannifică, o gradină que n'are semene. Tot dupŏ cuvêntul aquesta, de multe ori în hebreesce *spiritul lui Dumnedeu* însemnédă un spirit nalt, excellent, un geniu mare.

12 vers. «... Iar Lot locuì într' o cetate din quelle circonvecine și își așșĕdò tabernacolul în Sodome...» — Cu aqueast'a se întellege quŏ averile sau vitele salle le aveà în pregiur, iar locuinț'a sa sau queea que dicem quartierul general 'l aveà în Sodome. Vorb'a Sodoma o punem tot d'auna în plural qua să fim conformi quât putem mai mult cu versiunea quellor Sépte deci.

14 vers. «....Către rĕsarituri și *Mare*.» Vorb'a *mare* este în locu de *appus*. De multe ori în Bibliă punturile cardinali se numescu dupŏ objetele que sunt în partea locului; și în românesce Nordul se dice *la Munte*, și Miadă di *la Balta*, pre cum și vênturile: Munteanul și Bălțaretul.

15 vers. «....Dà'l voiu ție și posteritătii talle.» Aquì și ori unde airea se và vedé vorb'a *posteritate*, se dă de scire quŏ în original este vorb'a «semênță.» Ammu depărtat pe quât s'a putut aqueastă vorb'a, pentru cuvinte quŏ astădi lumea nu se mai exprimă ast fel, s'au schimbat și legile și moravurile. Cu tóte quŏ aqueastă vorbă pusă în singular commun qua să arate collectivul, adicŏ vorb'a semêntă în singular să însemnedle descindenți, strănepoții, posteritate în infinit, este cà și Israel să însemnede o natiŏ, cà și diŏ să însemne un period de secoli.

CAPU XIV.

1 vers. «.... Si Thalgal rege de natii.» In Orient de multe ori se vĕdu nu numai astădi ci din quea mai naltă antichitate assemenea titluri pompóse: Assemenea denumiri se vedu și în Homer adessea; ênsusi numele Agamemnon và să dică duce de natii dela ἄγω (ducu, ducă). Assemenea este și numele qualificatitif Agisilau (duce de popoli). De multe ori luà aquest tillu pentru quŏ în adevĕr și erà capu sau suveran la mai multe natiĭ; de mai multe ori ânsĕ și 'l dà ênsusi pentru quŏ nu aveà nimicu în faptă. Quâți și astădi au nisce titluri que în turcesce se dicu *nafelè: sophologiotate, pansophologiotate, Santissime, illustrissime, excellentissime*. etc..., acolo unde sapient'a, santitate, lumina lipsesce cu totul.

6 vers. «.... Pinŏ la terebinthul Pharan.»

www.dacoromanica.ro

Vulgata dice pînŏ la câmpia Pharan; traducțiile din hebreesce ḑicu pînŏ la El-Paran cà un nume propriu. Despre Chorrhenii, sau Horrheenii or Horrhei, de quari se vorbesce în aquest verset, ḑicu unii quŏ ar' fi fostu aquea stirpe de Ethiopieni que se numià Troglodyți

10 vers. « Fugirŏ regele Sodomelor și regele Gomorrhei, și (mulți) căḑurŏ acolo. » — Adaogim vorb'a *multi;* quŏci almintrelea se înțellege quŏ aquesti doi regi căḑurŏ acolo; unde mai la valle la versetul 17 vedem quŏ regele Sodomelor iar appare. Daqua dar vommu sterge vorb'a *multi*, cată să dăm verbului căḑurŏ nu însemnarea lui naturale, ci figurată, adicŏ perdurŏ bătaia, se înfrânsesŏ, quŏci de ar' fi căḑut prinși sau morți în adevĕr, n'ar' fi avut cum să mai se arate.

11 vers. « Luarŏ căllerimea tótă... și se retrasserŏ. » La aquest verset iar adăogim vorb'a (vingĕtorii). Textul hellenicu se exprimă prin ἔλαβον τὴν ἵππον πᾶσαν. Aquì è timpul à mai arătà quŏ vorb'a ὄρος dela capu XIII, vers. 18, nu însemnéḑă stejar ci stejăret; pentru quŏ și aqui vorb'a ἡ ἵππος sau τὴν ἵππον nu însemnéḑă *ípa* ci cullărimea sau armentele, hergeliile. De s'ar' traducce din littera în littera ἔλαβον τὴν ἵππον πᾶσαν s'ar' ḑicce luarŏ ép'a tótă. Quelle lalte versiuni nu făcu nici o mensiune despre cai sau căllărime, ci numai despre provisii și altele.

13 vers. « Iar unul din quei scăpați, venind înscințò lui Abrabam *peregrinul* (alte versiuni ḑicu *hebreul*, textul hellenicu ḑice περάτῃ callĕtorului cà un străin sau peregrin que crà) « que locuià în querretul lui Mambré Amorreul. » Însemnăm aqui quŏ Gomorrha, se dice în hebreesce 'Amorrha, și prin urmare Amorrheu sau Amorrhean và să dică Gomorrhean.— Cu tóte quŏ prin Ammorrheeni se întellegeà toți Chananeenii în genere.

14 vers. « Erà preotu al lui Dumneḑeu quellui Pré-înaltu (Melchisedec). » Dupŏ quare ritu sau religiŏ? A lui Moysè încŏ nu existà. Abraham încŏ nu erà nici mosaist, nici christian, nici musulman, și cu tóte aquestea,tó te religiile aquestea îl iau de model, și îl arată de plăcut lui Dumneḑeu, și apoi un rege chananean ministru al lui Dumneḑeu? (Veḑi tractatul despre historia univursale). Religia è un'a în toți timpii și în tóte locurile cà și Sciințʼa; tótă sciint'a ânsĕ își are începutul sau légĕnul seu. Que ar' fi de medici daqua s'ar' înțestà întru à sci numai quâte scià Ippocrate? que ar' fi de mathematici, quând ar' starui întru à sci numai quâte scià Pythagora și discepolii aquestuia?

20 vers. « (Iar Abram) dette aquestuia decimă din tóte (quâte luasse). » Aqui adăogim sujetul Abraham, pentru quŏ este adaogit în tóte versiunile, și ênsuși în traductia vechiă remână; în originalul ânsĕ quellor Sépte-ḑeci nu se află, și fiind quŏ regele și preotul Melhisoḑech este sujetul quare vorbesce, dupŏ Septaginta se întellege quŏ Melchisedec dette decimă lui Abram, iar nu aquest'a aquelluia. Se vede quŏ quelle lalte versiuni adaossĕrŏ într'adins numele Abram, qua să nu se facă scandal și învĕțu reu cà un rege și preot să dea decimă unui particular laicu cà Abram que nu crà nici preot, nici rege, nici încai principe sau vr'un baron óre-quare. Noi ammu pus numele Abram în parenthese qua să se scie quŏ în original nu există, și (quâte luasse) iar în parenthese, quŏ nici aquestea nu există în original.

CAPU XV.

1 vers. Μετὰ τά ῥήματα ταῦτα ἐγενήθη ῥῆμα Κυρίου « Dupŏ cuvintele aquestea se ,făcù cuvêntul Dumnului. » Tradusserŏm vórb'a ῥήματα (cuvinte, vorbe) prin evenimente, întêmplări, pentru quŏ aqueast'a și însemneaḑă. Adessea în Bibliă vorb'a ῥήματα (cuvinte) însemneaḑă quelle que s'au ḑis, quelle despre quare vorbirŏm, și prin urmare evenimente întêmplări; pentru quŏ în capitolul precedent nu è vorb'a de cuvinte ci de quâte s'au întêmplat între quei noĕ regi, cum și lui Abram și lui Lot, etc.

2 vers. « ...Eu moru fărŏ à lăssà nici un filiu, iar filiul domesticei melle Masec, aquest'a è Damascu al lui Eliezer. » ὁ δὲ υἱὸς Μασὲκ τῆς οἰκογενοῦς μου, οὗτος Δαμασκὸς Ἐλιεζὲρ. Aquì sunt dupŏ unii numai doĕ personnage adicà Masec domestic'a, și Eliezer que erà Damascu sau din Damascu adicŏ damaschinean. Neînțellegerea în hellinesce este quŏ numele hebraice și străine, quelle mai multe sunt nedeclinabili și nu se sciu de que casu sunt. Aquì, Δαμασκὸς Ἐλιεζὲρ, daqua amêndoĕ sunt de casu numinutiv, amêndoĕ arătă un singur personnagiu, adicŏ Damaschineanul Eliezer; daqua Δαμασκὸς este numitiv, dupŏ cum și este, și Ἐλιεζὲρ este în genetiv (al lui Eliezer), attunci sunt doĕ personage, adicŏ Dumascu (filiul) lui Eliezer, și prin urmare esu trei personnage : Masec domestic'a, unul; Damascu filiul, altul; și Eliezer tatăl lui Damascu și prin urmare bărbatul domesticei, al treilea. Versiunea quellor Sépte ḑeci, avênd numele Eliezer nedeclinabil, se lassă à fi înțellésă în amêndoĕ modurile. Noi consultând și alte versiuni que fiă-quare differă într'un chipu sau într'altul, și sciind din quelle que urmeadă în capitolul XXIV quŏ intendentul sau quel mai mare peste ómenii lui Abraham erà Eliezer que fu trimis spre à luà femee lui Isaac, suntem mài convinși quŏ Eliezer cătà să fiă bărbatul domesticei iar nu fiiu, și quŏ filiul aquestor doi, despre quari se vorbece cătà să fiă altul, și prin urmare luăm pe Damascu cà nume propriu al filiului, iar nu cà nume național al lui Eliezer. Intrebăm iarŏ daqua în timpul lui Abram cetatea Dumescu existà qua să pótă vre un omu à se supranumì Damaschinean sau qua vorb'a Δαμασκος să însemnede locuitor din Damascu? — Vorb'a οἰκογενῆς ad litteram însemneaḑă născut născută în casă, nu aflarŏm altă vorbă singură mai propriă de quât domestică dela *domu, casa*. Multe versiuni o arată cu vorb'a intendent epistat al casei; ânsĕ în Septaginta se pune în feminin τῆς οἰκογενοῦς adicŏ al domesticei, sau al născutei în casă.

3 vers. « Si adaosse Abram : fiind quŏ mie nu 'mi ai dat filii, quel născut în cas'a mea và mosteni. » Eccĕ que drepturi sau cu que condiții crà în aquei limpi patriarchali și ênsuși astădi între Arabi și Turci domesticii, feciorii în casă, sau filii domesticilor que se născеà în casă, și pe quari versiunile păgâne îi traducu prin vorbele *sclavi, servi*; Ei aveau dreptu de à mosteni pe patron, devenià ginerii și nurorile lor, consórțile lor; și daqua nu devenià pentru împregiurări mai legali și mai legitime nici una dintr'aquestea, patronul avеà o datorie de à le creà viitorul, de à 'iscótte, cum se ḑice pînŏ în ḑioa de astaḑi, *ciraci*.

10 Vers. « I le luŏ (Abram) tóte aquestea (adicŏ junicea, capr'a, berbecele, turtarell'a și columb'a) și le despărți sau tăiŏ pe din jumĕtate, și le pusse față în față între dênsele; iar passerile nu le despărți. » — Aquì se arată óre-cum ritul sau ceremonia cum se făcеà sacrificiurile și mai virtŏs

www.dacoromanica.ro

quelle de allianțe, de pacturĭ, de tractate. Cum se vede animalele patrupede se tăià pe din doĕ sau în bucăți. passerile nu se taià, se allegeà ânsĕ, daqua erà vorb'a de tractat de egal la egal, sau passeri egali sau mai de aqueeași natură cà aquì turturellà și columbà; un'a representà o parte contractantă și alta alt'a. Pîntre jumĕtățile animalelor tăiate treceà ambele părți contractante, de unde și la închierea de pacte, de tractate vorb'a *transactio; trans-ago, treccere prin*, sau prin midlocu. Vit'a se tăià în părți egali qua să arate quŏ quât drept este d'o parte atâta și de queealaltă. Dumnedeu aquì condescinde à tractà egal da egal cu Omul.

11 vers. « Așà passeri venirŏ și se pusserŏ peste corpurile, peste jumĕtățile (vitelor tăiate) și sonșĕdù și Abram din preună cu dênsele. » — Multe traducții cum și quea vechià română vorb'a ὄρνεα o traducu *passerile*, par' quŏ ar' fi fost τὰ ὄρνεα. Dicênd *passerile*, și nu *passeri*, se întellege quŏ ar' fi fost passerile despre quare s'a vorbit, turterell'a adicŏ și columb'a. Aquì ânsĕ è vorbà de alte passeri, și attunci esu doĕ înțellesuri quând se adaoge : « și conseḑù și Abram din preună cu dênsele. » Adicŏ un întelles este quŏ la vite tăiate se adună passeri rapaci, și Abram se pusse peste aquelle jumĕtăți qua să le appere; altu înțelles iarŏ ese, quŏ fiind vorb'a de un pactu sau de o transactiŏ, Dumnedeu, cà spirit, fu representat prin passeri que venì à se pune peste jumĕtăți, și Abram, cà altă parte contractanta, conședù și ellu.

12 vers. « Iar către appusul sórelui, extase cădù peste Abram și éccĕ, etc... » — Nu se cuvine à uità quŏ quelle ḑise pînŏ aqui în unspredece versete precedenti, sunt vedute în visu, și acum la appusul sórelui se vede quŏ è desteptu Abram și cade extase peste dênsul. Quŏci de nu s'ar' înțellege așà, tóte quelle ḑise pînŏ aquì sunt înaintea appusului sórelui, și cum i s'ar fi ḑis ḑioa aicvea, daqua nu erà în vis, în versetul al 5 lea, să numere stellele cerului, de le póte numĕrà?

13 vers. « .... Cunoscênd vei cunósce. » Styl biblicu, quare nu se ține numai de o manieră naivă si primitivă, cà și audind vei audì, veḑênd veḑù și alte assemenea, ci are și un înțelles particular și în adins. Daqua assemenea expressii ar' fi numai nisce hebraismi, ammu vedé pretutindeni Verbii exprimați tot ast fel; ânse mai de multe ori autorii hebrei se exprimă în modul aquest'a numai quând verbului vor să dea mai multă puterc. *Cunoscênd vei cunosce*, nu va să ḑică numai à cunósce simplu, ci à luà bine à minte, à considererà lucru de tóte părțile, sa'ți deschiḑi mințile; precum și *audind vei audì* và sa dică să 'ți deschiḑi bine urechile, și să ți minte, iar nu pe o urechie să 'ți între și pe alt'a să' ți ésă.

16 vers. « .... Quŏ ancŏ nu s'au împlinit pĕcatele Amorrheilor; adicŏ Chananeenilor, a quaror'a țérră erà promisă descindenților lui Abram.

19 vers. « (Si pe Eveeni.) » Ensuși Septaginta pune aquest nume de popoli în parenthese; caus'a póte fi quŏ în quelle 'lalte versiuni nu se află, și dupŏ system'a lui Moysè cătà să fiă ori ḑece popoli, ori doi-spre-ḑece, și cu Eveenii se facu unspredece. Se pune dar în parenthese.

CAPU XVI.

3 vers. « Si luând Sara, femea lui Abram pe Agar Egyptean'a domestic'a, sa, *dupo dece anni* de quând locuià Abram în țérr'a Chanaan, o dette lui Abram de femee. » — Ammu arătat în que conditii se află quei que se ḑiceà copii și fete în casă cum și ênsuși quei cumpĕrați pe arginți, nu numai în timpii quei mai antici, ci și pînŏ astădi în părțile Asiei. Occasia vine aquì spre à desvoltà și mai întins aqueste datine sau legi patriarchali. Tótă femeea quând se mărità, adduceà cu sine la bărbat și o altă fétă sau mai multe cà copille în casă spre servițiu, și către quare patrón'a mirésa contractà cà o datorie de mamă spre à provedé despre virtorul ei. Pe de altă parte erà un fel de mesură luată de mai nainte de părîntii miresei. Legea prescrià quŏ daqua o femee nu và nasce fílii în curs de ḑece anni dela maritagiul ei, bărbatul erà în dreptu de à o lăssà. Așà la întêmplare de sterpitate, qua să aibă femea parte la mostenirea bărbatului cà mamă de copii, se provedeà de mai nainte d'à avé o ancillă sau fétă în casă, și dupŏ ḑece anni de sterpitate să o pótă offerì bărbatului. Așà pe de o parte bărbatul nu mai aveà cuvênt qua să se desparță de dênsa; pe de alt'a, daqua ancill'a devenià mamă, copillul ei erà considerat cà ênsuși copillul patrónei; quŏci aqucast'a fiind cà mamă ancillei, erà cà bună copillului și prin urmare famillia erà în harmoniă. Eccĕ dar condiția aquellor que prefăcĕtorii Bibliei îi traducu în nume de *sctavi* și de *sclave*. Un assemenea exemplu și mai desvoltat vommu vedé și în cassătoria lui Iacob. — Sara dar, cum se exprimă textul. dupŏ ḑece anni de sterpitate sau de quând se află în țérr'a Chanaan, offere lui Abram pe Agar ancill'a sa qua să'i dea mostenitor.

6 vers. « Disse Abram către Sarr'a : éccĕ ancill'a înaintea ta este; fă cu dênsa cum plăcut ți và fi. Attunci Sara începù à o amărì, și aqueasta fugì dela fac'a ei. » — Aquest verset înveḑerĕdă și mai bine quâte ḑisserŏm mai sus. Daqua Patrón'a se considerà cà o mamă către copill'a ei adoptivă, aqueast'a prin urmare aveà datoriile de respect și de ascultare que se cuvine à avé o filiă. Filiul que își dispreță părîntii è reprobat de tóte moralele. Abram cà omu drept nu puteà dà o rivală femei salle, puteà ânsĕ acceptà offert'a ei al quăria scopu erà averea de fílii pe o calle legale și afarŏ de ori-que discordiă. Agar dar, fília insolente și nerecunoscĕtóre fu lăssată în discressia patrónei sau mamei salle adoptive.

12 vers. « Aquest'a và fi omu feroce... » Οὗτος ἔσται ἄγροικος ἄνθρωπος. Traducătorii vechi români traducu vorb'a ἄγροικος prin lucrător de pămênt que n'a fost nici de cum nici de characterul nici de felul vieței lui Ismael; cu o assemenea expressiŏ nu face quinevà de quât à arătă ne adevĕrată prevederea angelului, idee que n'a putut trecce prin mintea lui Moysè. ἄγροικος vine de ἀγρὸς campu și οἶκος casă, adicŏ omu que trăiesce de parte de lume; tot dela ἀγρὸς vine și ἄγριος sălbaticu que nu trăiesce în lume. Aqueastă vorbă are mai multe însemnări în hellenică : *rusticu, grosolan, salbaticu, feros, feroce* și apoi se póte luà și cà sătean. Nici o expressiŏ nu ni s'a părut mai justă pentru characterul lui Ismael și al descindenților lui cà qualificativul *feroce*, sau *feros*.

CAPU XVII.

5 vers. « Si nu te vei mai numì Abram, ci Abraham và fi numele teu. » — In Orient și ênsuși în Occident din quea mai 'naltă antichitate, numele ómenilor se dă cà nisce adjectivi qualificativi, dupŏ împreglurări dela nascere, precum și la noi să dă nume de Albul, Negru, Sóre, Măiuca, etc. In viața soçiale apoi, adessea se schimbă numele, sau drept o recumpensă dela cetate, cà Vi-

www.dacoromanica.ro

tejescul, Movilă, sau spre pedépsă, că Tunsul Rasul, Dracu, Trepelus; sau spre batjocură, că Cîrnul, Ciungul. Dela feodalitate înquâ se adaogé la nume şi quâte un *de*, *von*, etc. Moysè dette nume de Abram quellui que erà să fiă începutul, Hebreilor spre a'l onnorà cu quel mai august nume que erà pe attunci în Orient; quând ânsĕ Dumneḑeu îi promitte quŏ are să deviă tată, şi prin urmare patriarchul unui fórte numeros popol, attunci spre onóre mai mare, îi dă un nume prin quare îl indentifică cu ênsusi Abrahma sa Brahma, numindu'l Abraham. — Tot âqueeaşi onóre la versetul 15 face şi femeii aquestuia, quare fiindu'i şi suror, din Sara devine Sarrha, cà ênsusi Sarrha-Suaty consórtea, filia şi suror'a lui Brahma.

11 vers. « Si vĕ veţi circontăià carnea acrobystiei vóstre... » Traducţia vechiă romăna nici de cum nu correspunde la operatia circoncisiei sau tăierîi în pregiur prin « şi veţi tăià în pregiur marginea trupului vostru. » Âqui nu è vorbă nici de margine nici de *trupu*, daqua i se và dà înţelles de corpu iar nu de cadaver, queea que în adever însemneaḑă. Apoi şi de ar' fi traducţia or ad litteram or prin periphrase, ori-quât de exactă « marginea trupului » nu este de quât un'a din aquelle disgraţiate expressii que tot d'auna arată o limbă într' o stare de glossă sau de gergu. περιτμηθήσεσθε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν. Dupŏ limb'a cultă romană vorba ἀκροβυστία se póte traducce pe romănesce în: prepuţiu sau prepuţă. Pentru bunacuviinţă ânsĕ preferirŏm vorba hellenică.

14 vers. « Si necircontăiatul mascule, quare nu'şi và tăià carnea acrobystiei salle în ḑioa a opt'a, stinge-se-va suffletul aquelluia în generele seu. » — Pruncul de optu ḑille nu póte fi culpabil de neţinnerea unei legi pe quare ellu nu o cunósce nici nu o póte executà. Dupŏ litteră aqueastă lege ar' fi nedrèptă de n'ammu luà spiritul ei. Scopul legii este de à nu remâné nici un Israelit necircontăiat, şi de aquesa punne pĕcat mare, şi speriă părinţii despre viitorul pruncului. — Cu *stingeseva suffletul lui*, mulţi înţellegu quŏ necircontăiatul và fi blestemat de à nu avé posteritate adicŏ de à i se stinge *numele*.

IV.

VAIERA.

CAPU XVIII.

2 Vers. « Si ĕccĕ trei bărbaţi... » Si apoi în versetul 3 que urméḑă Abraham dice: « Dómne » în locu de « Dómnilor. » Aqui iarŏsi vede quinevà doctrin'a unităţii compuse din trei principe. Dupŏ quelle que urméḑă în tot capitolul aquesta învedérat se cunósce quŏ Moysè arată quŏ aquestă visită que avù Abraham fu ênsusi a lui Dumneḑeu representat prin trei bărbaţi.

Cu aqueastă visită de trei bărbaţi se învederaḑă iar quŏ Moysè vrênd à distruge tradiţiile idolatre le applică la ómeni. Brahma, dupŏ credinţele indiene, assemenea avu o visită de trei personage în tabernacolul seu. Si Moysé dupŏ que dette numele de Abraham capului Israeliţilor, îi dă şi aquea visită de trei bărbaţi, qua să învedereḑe quŏ aqueia pe quare păgânii îi considerà de Dumneḑei Hebrei, îi considerà de ómeni. Si quŏ Dumneḑeul quel adeverat este numai *Quel que este*; şi fiind quŏ simplu absolut nu există, unitatea lui divină este compusă de trei. De ar' fi ḑis quŏ *Quel que este* ar' fi simplu, ar' fi fost cà cum ar' dice « Quel que nu există. »

6 Vers. « ... Si fă *subcineritii*... καὶ ποίησον ἐγκρυφίας. » Aquestă vorbă s'a tradus în parenthese prin *azyme*, cum se află şi în traductia vechiă; ânsĕ vorb'a azyme este vorbă hellenică, şi de ar' fi voit quei Septe ḑeci à întellege azyme, ar' fi pus ênsuşi vorb'a aquesta, iar nu ἐγκρυφίας. Azymă, que và să ḑică farŏ-dospire, este aquea pâine sau turtă que n'are aluat. Aquî se vede quŏ è vorb'a de pâine sau de o turtă que se cóce în cenusă ferbinte cà la toţi popoli nomaḑi que nu au cu dênşii cuptóre, de este dospită sau nedospită pâinea, nu è întrebare aquî, qua s'o determinăm prin vorb'a azyme, ci ḑicem cà şi quei Sépte deci « subcenerităţii » adicŏ queea que se cóce sub cenere sau cenusă, fiă dospit, fiă nedospit.

8 Vers. « Si luŏ apoi *smântâna* şi lapte şi viţellul que a fost frîptu... » Originulul hellenicu ḑice βούτυρον que în genere se traduce prin vorb'a *untu*. Unde în sine nu este de quât queea que se trage din lapte, quare este smântân'a que apoi modificată devine, aqueea que ḑicem *untu* próspĕt. Nici Moysè, nici quei Sépte-ḑeci nu credem să fi înţelles unt cu vorb'a βούτυρον; quŏci din quea mai 'naltă antichitate în orient nu se servă de quât cu untul topit, que crudu este fórte neplăcut la mâncare, şi nici nu este de stylul ospĕtării câmpestre şi a vieţei nomade. Apoi dupŏ datinele Israelitilor nu erà iertat à se amestecà cărnile (cum se vede aquî viţellul) cu lăpturi; şi untul cu viţel nu se putea învoì la un assemenea de august ospĕţu, afarŏ numai de nu se và fi mâncat untul separat, şi attunci se cuvenià à adaogì şi vorb'a « próspĕt » que nu există în original. Tot simţul commun pricepe quŏ aqui è vorb'a de smântână iar nu de unt.

20 Vers. « ...Strigarea Sodomelor şi Gomorrhei se îmmulţî... » Vorba *strigare* însemneaḑă clamóre, accusaţiŏ; aqui nu è vorb'a quŏ Sodomele şi Gomorrha sau locuitorii lor strigà, ci quŏ ţipetele, accusaţiile despre crimele sau pĕcatele lor se îmmulţisserŏ.

27 Vers. « Si respundênd Abraham ḑisse: Acum începuiu à vorbì către Domnul meu... » — De aqui se începe o erà nuoă despre cunoscinţ'a de Dumneḑeu. Pînŏ aquî Divinitatea erà credută în tot que è tare, potent, şi ênsusi terribil cà elementele. Bunătatea, justitia blândă, misericordiósă, iertatóre nu erà attributele lui Dumneḑeu. Ensuşi dupŏ Mythul Căderii, que nu 'l a inventat Moysè, ci 'l a aflat în tot Resaritul narrat şi representat în mii de moduri unul de quât altul mai straniu şi mai neenvenit Divinităţii, ênsuşi dupŏ aquel mythu que Moysè îl mai omenesce sau îl mai divinisă, Dumneḑeu se vede neîmpăcabil în decisiile salle. Abraham veḑù pînŏ aqui pe Dumneḑeu promittător cà ori que fiinţă avută que possede universul şi póte dà cu mâini pline, îl veḑù quŏ în-

www.dacoromanica.ro

chieiă allianță cu dênsul și vă să affirme pactul pintr'un semnu sau un sigiliu que se numesce circoncisiŏ. Ratia umană que vorbesce sau cugetă prin Abraham, par' quŏ s'ar fi indoit pînŏ aquì quŏ vorbesce cu Dumnedeu; cum audì ânsĕ quŏ pentru cinci dęci de ómeni justi Dumnedeu iartă o cetate sau o natiŏ întrégă, sau vorbind nefigurat, quŏ daqua într'o cetate într'o assemblee que representă o natiŏ se află cinci deci de ómeni justi aquea cetate, aquea natiŏ nu pere; (cà cum ammu dice noi acum quŏ, daqua în *divanul ad hoc* s'ar' fi aflat cinci dęci de ómeni que n'ar' fi tras fiă-quare spuza pe turta sa, quŏci fiă-quare quând vorbià de princu străin îsi aveà candidatul seu pământean sau phanariot sau phanariotisat, natia română 'si ar' fi pus temeliile unui viitor ferice); quând Abrahàm în fine aude quŏ se póte mântui un popol daqua are cinci dęci de ómeni integri, atunci, par' ar quŏ începe à resufflà și exclamă: acum vędu și eu quŏ vorbescu în adevĕr cu Dumnedeu, cu Dumnul meu, acum în adevĕr recunósce o assemenea fiintă de Domnu al seu. Aqueastă justă exclamatiŏ, vedem quŏ mai nici un trăducĕtor n'a observat'o și nu 'i a dat aquel ton que fiă quare dă expressiei salle quând se convinge cu quine are d'à facce: cà și quând ar' dicce: hei! vedi asà, acum începuiu à vorbì cu Domnul neu; pînŏ aqui eu nu vedeam de quât tot lucruri que me făcea à me îndoì. Fiind darŏ quŏ se convinge în adevĕr quŏ vorbesce cu un adevĕrat Dumnedeu cércă și mai departe și îl vedem pînŏ unde se întinde în versetele următóre.

31 Vers. « Mai dișse Abraham: fiind quŏ am à vorbi cu Domnul meu (și nu cu altul), iar daqua se vor află doĕ deci? (de justi). — Mai dișse Domnul, nu o voiu perde pentru aquei doĕ deci. » — Aqui è vorb'a de Divinitate, dice Abraham, și fiind quŏ mĕ adressu către dêns'a, o întrebu quŏ doĕ deci de ómeni intregri potu mântui un popol? și Dumnedeu affirmă, quŏ nu seperde un Stat (pentru quŏ cetate însemneadă și Stat) quând are doĕ dęci de bărbati integri. Apoi în versetul următor descinde și pînŏ la dece. Si în adevĕr mult potu facce unei natii dece bărbati cu mințile intregi, cu inim'a necorruptă, cu un cuvênt drepti în starea normale, que passă în ainte pe callea dréptă și nu se abatu, nu schiópĕtă, nu cadu nici în drépt'a nici în stângă. Capitolul aquesta este fórte remarcabil și pentru durerea lui Abraham despre semenii sei pe quari voiesce a'i scăpà, și pontru misericordia lui Dumnedeu, vorbind în styl figurat; tot ânsĕ que è mai remarcabil este quŏ Moysè narrând aqueastea, și aquì își învedereadă cunoscint'a sa de legile eterne alle lui Dumnedeu, și de puterea que are fiint'a assupra nefiintei: un punt de lumină luminează tótă cas'a și face să dispară tot întunerecul que dominà într'ênsa, Binele activu è în stare à facce să dispară tot reul. Un singur drept, de este în capul unui Stat; è în stare à formà viitorul unui natii și à amelliorà milióne de individe. Cetatea è scăpată, focul Sodomei și Ghomerrei nu cade pe dênsa. — Moysè ne arată aqueasta doctrină, narrându-o dupŏ system'a sa trinitară și decimale: începe dela 50, și scade mai antĕiu de doĕ ori quâte 5, adicŏ 10. și apoi de 3 ori quâte dece.

CAPU XIX.

1 vers. « Venirŏ dar quei doi angeli în Sodome către sóră... » — Ammu dis quŏ à fi unitar simplist este una cu à căută unitatea în nulla, în queea que nu existe, și quŏ Moysè cà unitar, qua să nu cadă în atheismu, plécă dela unitatea trinitară: — Eloim, Spiritul și Materia. Nu este à se îndoì quŏ visit'a que avù Abraham în capitolul precedent, Moysè o arată cà visită ênsusi a quellui Eternu Dumnedeu și îl representă prin trei bărbati. Acum quând este vorb'a de à fi cercetate Sodomele și Gomorrha, se vedu numai doi. Pentru que Moysè face à dispăré unul, și mai, vîrtos quel mai considerabil din ei, dupŏ cum se vede în versetul umător 13? — Pentru quŏ dupŏ doctrinele și system'a lui 'aquella representă Autoritatea divină, și questi 'lalti Doi, Spiritul și Materia, erà Activul și Passivul, singure principe alle Creatiei și Distructiei. La Creatiŏ, Spiritul Domnului se purtà preste Ape (materia primară dupŏ expressiile de attunci) și acum în predioa destrucției a doĕ cetăti se vedu tot aqueste doĕ universali și divine Principe cà singure proprie de à producce o catastropha: Materia que are à se apprinde și Spiritul que are à o apprinde.

2 vers. « ,... Iar ei dișserŏ nu, ci vommu remâné în plateă. » In părțile călduróse alle Asiei și Africei, din quea mai 'naltă antichitate și pînŏ astadi, callĕtorii mai voiosi mânu sau dormu în câmpu sub ceru, și prin cetăti în pietele publice, de quât à se mărginì prin case. — Aquì Moysè dându o notitiŏ despre deprinderile locali, par' quŏ ar' arătà quŏ óspetii divini mai într'alle salle se află quând se află și petrecu în întrégă natură. Si în adevĕr nimicu nu è mai hidos și mai tristu à vedé de quâi acolo unde a profanat mân'a Omului pervertit, dicênd quŏ face o locuință, o cetate. Aquesti óspeți par' quŏ s'ar' retragge și de ênsusi locuint'a lui Lot, que se numià quel dreptu.

3 vers. « .... Dându-le de bĕut și făcêndu-le *azyme*, și mâncarŏ. » Aqueastă traducțiŏ, mărturisim târdiu quŏ nu è nici ad litteram nici dupŏ întelles din quelle mai bine exprimate. « Dându-le ospĕțu sau puindule mas'a. Eccĕ originalul hellenicu. καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς πότον καί ἀζύμους ἔπεψεν αὐτοῖς, καὶ ἔφαγον. Adicŏ, și facù lor ospețu (bĕatură sau masă) și azyme le cópse, și mâncarŏ, — Este de observat quŏ aquì originalul se exprimă, vorbind de pâini, cu vorb'a *azyme* unde în capitolul precedent verset 6, are vorb'a ἐγκρυφίας și de aqueea n'ammu cutedat acolo à o traducce cà quei vechi prin *azyme*, ci prin *subcineritii*.

5 vers. « .... Unde sunt bărbatii que au întrat la tine în nóptea aqueasta? Scótte'i afarŏ spre *à ne împreună cu dênsii*. » Qua să fimu fideli expressiei și întellesului originalului ἵνα συγγενώμεθα αὐτοῖς, tradusserŏm din vorbă în vorbă. Alte versiuni ânsĕ sunt mult mai candide în expressiŏ quând se exprimă: « Unde sunt străinii que au intrat la tine în nóptea aqueast'a? Scóttei à farŏ; quŏci voim a'i cunósce. » — Cu aqueastă expressiŏ hypocrisia phariseilor arată óre-quare elegantă de styl și de bună-cuviință, ânsĕ nu póte scăpà de effectele desastróse que tot d'auna adducce dupŏ sine aquest viciu, mormênt al moralei, spoit pe din din a farŏ; quŏci vrênd à plăcé ochilor sau urechii nu 'i au à minte quŏ degradă Divinitatea pînŏ la quea mai nesufferită injustiă. Quând Sodomenii s'ar' fi exprimat și ar' fi lucrat ast fel unde le-ar' fi fost nelegiuirea proverbiale, quea mai monstruósă? Que mai natural și mai legal într'o cetate quând vinu nisce străini necunoscuți la unul cà Lotu que și ellu erà străin, de à voì pământenii sau autoritatea locale à se informà despre dênsii și à dice: « Scótte'i afară, quŏci voim a'i cunósce? » Bine urechiea è curtenită cu aquestă expressiŏ sau cu aquest întelles; ânsĕ attunci unde

www.dacoromanica.ro

este dreptatea lui Dumneḑeu, să voiască à orbì nisce assemenea ómeni şi apoi a'i distrugge pînŏ la unul cu cetăţile lor cu tot? Quei Sépte ḑeci, cà tot d'aun'a mai biblici, pălescu şi aquì viciul chiemându 'l pe numele seu hidos. Sublimul şi verul nu stă tot d'auna în queea que are o formă plăcută şi un sonu dulce, quŏci attunci veritatea ar' stà în Minciune que è atât de variă şi însunuitóre. Nu, Sodomenii erà queea que erà, şi vorbià şi lucrà dupŏ natura lor pervertită; şi faptele lor deveniră ênsuşi accusatorii şi destructorii lor. Cată să fiă păliţi cu numele lor qua să pótă fi condamnaţi. Aqui şi la tóte împregiurarile cà aqueasta îi appucă ruşinea pe Pharisei, que înghit Cămil'a şi strecóră ţînţarul. Nelegiuirile quelle mai neaudite n'au horróre d'a le committe; şi aquì quând è vorb'a de Sodomeni cà şi dênsii îi appucă candórea de fete mari. — Nu, iarŏşi o mai repetăm, viciurile cată à fi pălite cu numele lor proprii. Omenirea dela Cădere trecù prin sălbatăcie, barbariă şi civilisatiŏ, şi fiă-quare din aqueste fasi îşi are semnele salle, pĕcatele salle, pe quare se cunósce sau cu quare este înferrată. Barbaria se cunósce dupŏ polygamiă, de unc cà o consequinţă esu haremele sau închisórea Femeii, şi apoi nelegiuirea în contr'a naturei cà a Sodomelor. Unde se vedu aqueste semne sau pĕcate, Omul è filiul unei sclave, quare îi è primul instructor, Omul è sclavu, soçietatea è barbară; şi viaţ'a barbară nu è viaţă. Sodomele şi Gomorrha neapĕrat peru prin faptele lor.

8 vers. « .... Am doĕ filie... usaţi cu dênsele.., numai bărbaţilor aquestor'a nu veţi facce nimicu de nedreptu pentru, quŏ au intrat sub accoperemêntul grindelor melle. » Adessea în Bibliă se dă exemple de un assemenea devotament şi appĕrare cu viaţ'a şi cu ênsuşi que are quinevà mai scumpu a aquelluia que a întrat o datà cà óspe subt accoperemêntul casei unui Asiaticu. Ospitalitatea la aquesti popoli primitivi, âncŏ pînŏ în ḑioa de astăḑi è respectată cu aqueeaşi căldură. Un Arabu, un Turcu ênsuşi, mai voios se lassă pe sine şi copillii sei à muri sau à fi umiliţi, de quât pe óspele seu, pe quare, de 'l ar' aflà cà străin în calle, n'ar' avé nici un scrupul de à 'l despuià sau d'à 'l uccide. Pentru întinarea ospitalităţii în antichitate se scularŏ toţi popolii Greciei que aveau aquellaşi datine cu Asiaticii, şi se băturŏ ḑece anni, pînŏ resbunarŏ Troinoilor. Din quâte attribute sau supranume se dà Divinităţii que erà la dênsii representată prin Jupiter sau Joie, *ospitaliarul* erà quel mai august. Apoi unui omu cà Lot, i se pare mai monstruos şi mai în contra naturei, d'a vedé nisce juni în prad'a desfrênării locuitorilor Sodomelor, de quât d'à'şi abandonà filiele în plăcerea lor. Un'a è naturale, queea lallà è în contra naturei. — Intre quelle 'lalte în aquest verset este de însemnat expressia pe atât de sublimă şi attingĕtóre de sufflet pe quât este de simplă şi primitivă, expressia, unde Lotu pune piciorul şi strigă: *accoperemenmentul grindelor melle.* Alte versiuni şi traducţii au trecut cu vederea aqueastă frumuseţe şi o exprimă prin, *umbr'a accoperemêntului meu, accoperemêntul casei melle*, prin *sub umbra culminis mei* şi alte assemenea. Quând quei Sépte ḑeci se exprimă prin ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν ὀοκῶν μου, te facu à te înfiorà de un orgoliu sânt la forţ'a expressiilor primitive. Unii ómeni credurŏ quŏ mai patricienéḑă sau mai boieresou pe Lotu de 'l vor appĕrà d'a pronunţà numele de *grinde*, farŏ à pricepe quŏ expressia mosaică ar' mai înălţà de quâte và grade nu numai pe un suveran ci şi ênsuşi pe un ḑeu.

13 Vers. « ... Pentru quŏ se înălţò strigarea aquestor'a în contra Domnului şi ne trimesse *Domnul* spre à desfiinţà cetatea. » — Cu aqueast'a se învedereadă queea que ḑisserŏm în not'a versetului 1. quŏ aqueste doĕ personage alle trinităţii que appărusse la Abraham, sunt mai secuudare pe lângŏ Aquella que îl numescu elle ênsuşi Domnul que representă Autoritatea în primara unitate absolută şi compusă.

14 Vers. « Eşì attunci Lotu, şi vorbì către ginerì sei que au fostu luat (alte) filie alle lui... » τοὺς εἰληφότας τὰς θυγατέρας αὐτοῦ. » Alte versiuni şi traductii spre à corrige errórea sau contradicţia părută, traducu pe εἰληφότας prin *que erà sa ia* pe fieliele lui, iar nu prin « que luasserŏ. » In adevĕr quŏ ar'fi o contradictiŏ, quŏci Lot în versetul 8 ḑice: «am doĕ filie que n'au cunoscut de bărbat...» şi aquì filiele salle se vedu măritate, daqua ginerii sei le-au fost luat şi nu erà qua să le ia. Nu credem qua qucì Sépte ḑeci să fi căḑut într'o assemenea contradictiŏ în quare n'ar' puté căḑé nici un copillu, ci daqua Lot aveà mai mult de quât doĕ filie, din quare pe unele le măritasse, cum puteà alt fel à se exprimà textul de quât prin: « ginerii sei que au fost luat filiele lui » ânsĕ quari filie? firesce quŏ nu quelle doĕ nemăritate âncŏ. Toţi seiu quŏ limb'a hellenică este fórte concisă şi queа hebraica, cà mai vechiă, şi mai concisă, şi un cititor sau ascultător que a audit o datà quŏ Lot aveà doĕ filie neattinse de bărbat, nu póte înţellege, quând è vorba de gineri quŏ au fost luat tot pe aquelle filie; contradictia nu vine dela scriitor, ci dela cititorul que citesce farŏ à rationnà sau à judicà. Aqui scriitorul a vrut să arate quŏ Lot a avut mai multe filie; şi traducênd pe εἰληφότας prin « que erà să ia, » n'ammu facce de quât à ḑicce queea n'a vrut să ḑică autorul. Limbele moderne querrênd ânsĕ mai multă claritete, noi farŏ a desfigurà textul, mai adaosserŏm în parenthese şi vorba *alte*.

17 Vers. « ...Salvênd salvă suffletul teu, si să nu mai cauţi în apoi nici să stai în tótă circonvecinătatea; la munte scapă-te, qua nu cumvà să fii luat în preună. » Quând o cetate sau o soçietate se corrumpe pînŏ în gradul aquestor doĕ cetăţi în quât nu mai è sucu de viaţă soçiale într'ens'a nici speranţă de viitor; dreptul sau omul integru que se retrage dintr'o assemenea cetate, nu se cuvine să mai aibă nici un regret de traiul que a fost avut în midlocul unei assemenea soçietăţi; a mai căutà în apoi cu ochii sau cu inim'a este cà şi quând ar' perde din integritatea sa, cà şi quând ar' mai dorì viat'a aqueea. Quine ese o datà din Sodome şi Gomorrha, de mai cautà înapoi, stană de sare în adevĕr se facce, dupŏ cum se făcù femeea lui Lotu. Nimicu nu è mai aspru şi mai rece cà impetiirea inimii, quând ajunge à mai regretà o viaţă perversă şi corruptă. Nu, şi pulberea de pe călţĕminte să'şi sculture quinevà quând ese din Sodome. La munte, la muntele Domnului qnăti mai sunteţi Romăni allergaţi spre à vĕ mântuì. Regiunile quelle mai 'nalte de quât locul urdorilor Cabalei, intrigelor, Calomniei, Confusiei şi pervertirii oriquării idei, vĕ póte mântuì. — Ansĕ să ascultăm şi versetele urmatóre.

18, 19 şi 20 Vers. « Disse şi Lotu către dênşii: — Rogu-me, Dómne, fiind quŏ feciorul teu aflò gratiă înaintea ta, şi ai mărit justiţia que faci cu mine spre à trăl suffletul meu, uite quŏ nu me potu refugià la munte... — écce cetatea aqueasta

www.dacoromanica.ro

apprópe este... şi este mică; acolo voiu puté scăpà; — nu è aşà quŏ è mică?... »

Cà ómeni cu neputinţele şi deprinderile nóstre nu putem de o dată ne sui la munte, la aquelle regiuni 'nalte. Sunt nisce cetăţi modeste, nisce societăţi, nisce commune forte mice que se numescu sate, şi locuitorii lor que se numescu opincă, nu è aşà quŏ sunt mici? Acolo ânsĕ è speranţă de salvare, şi Lotu trage acolo pînŏ să pótă ajunge la munte. Acolo este âncŏ sucu de viaţă, speranţă de viitor. Acolo s'a conservat limb'a şi datinele strabune, acolo è Materia nobile şi nccorruptă quăria Spiritul îi póte dà ori que formă; şi Dumnedeu, que este representat aquì prin aqueasta universale diada: Spiritul şi Materia, respunde lui Lot:

21 Vers. « ...Eccĕ quŏ 'ţi am căutat în faţă ta şi approbu vorb'a aqueast'a, de âlnu distrugge cetatea de quare vorbişi. » Textul hellenicu se exprimă şi mai divinu dicĕnd. « ἰδοὺ ἐθαύμασα σου τὸ πρόσωπον καί ἐπὶ τὸ ῥήματι τούτῳ » éccĕ quŏ 'ti am admirat faç'a şi (me extasiaiu) la vorb'a aqueast'a. Respunsul è aşà de divin în quât nu s'ar' fi înţelles de nu 'l traduceam mai dupŏ langagiul uman, prin « 'ti am căutat în fac'a ta, şi am approbat vorb'a aqueastă. In adevĕr quând potu eşi din inim'a unui omu nisce expressii que facu à se desarmă justiţia divină şi à se roşì, Dumnedeu nu póte de quât à admirà creatur'a sa, şi à se complăcé într'ĕns'a cà un adevĕrat Tată que tresare de bucurie quând vede quŏ îl întrecce filiul seu.

Aşà, bunilor Romăni, quâţi aţi mai remas, cu toţi la sate, la opincă pînŏ să ajugem la munte; quâţi sunteţi proprietari înscricţi-ve de conlocuitori, de concetăteni ai sătenilor que sunt părinţii, fraţii şi nutritorii vostri, şi quari singuri au remas în starea necorruptă şi normale. Aşà, părinţii vostri; quŏci nu este un boier adevĕrat a quăruia tulpină sau origine să nu'i fi fost opinc'a. Popa Stoica Farcăsanul, Michaiu Bravul, Purecele de Moşoroiu şi Movilă, pescarul de Rareşu, affumatul de Radu, opincarul de Nestor, toţi din opincă au eşit şi au onorat şi ţérra şi numele lor. Boierii numai din Fanaru, *Precupetii* veneticii şi străini, Iscusinţ'a dela hagialicul Byzanţului modernu, aqueia singuri addusserŏ focul Sodomelor peste noi.

30 vers. « Eşì apoi Lot (şi) din Segor (din aquca cetatea mică) şi quelle doĕ filie alle lui cu dĕnsul; quŏci se temeà de à locuì în Segor, şi se refugiò în spelunc㠅... » — Aqueastă figură biblică que pasă crescĕnd cà şi corruptia ómenilor dela Cain pînŏ la diluviu, representă quŏ daqua, şi femeea lui Lot devenì colónă de sare mai uităndu-se în apoi; daquă şi în micul Segor nu se mai póte află refugiu; daqua şi la sate nu mai è nici o speranţă nici un sucu de viaţă morale sau adeverat soçiale; attunci nu mai è de traiu de quât spelanc'a, în locul singurătaţii unde locuescu férele. — Ansĕ qua să arrate corruptia generale corruptia que în adevĕr adduce focul Sodomelor, autorul biblicu; nici acolo nu *lassă* refugiu sau consolatiŏ dreptului ĕnsuşi în sînul familiei, al filielor salle, innocente âncŏ, fatalemente è condamnat à bé amarul pînŏ în fund: Bietele copille commit nelegiuirea nu din corruptiŏ, ci din nesciinţă, din orbire, credu quŏ s'a perdut lumea!

Sunt mulţi din critici que qualifică Biblia de carte immorale pentru assemenea monstruositătì, şi împută lui Moysè nisce assemenea narraţii, dicĕnd, spre exemplu, quŏ s'ar' fi cuvenit à se arrestà aquì cu Sodomele şi Gomorrha sa. Ansĕ que putea facce traditiilor que existeà în Orient' între popolii que nici nu sciu quŏ existe Biblia? Moabiţii şi Amoniţii trecea din quea mai 'naltă antichitate între popolii Asici, cà nisce descindenţi ai unor filii ai unei însoçiri incestuóse. Ellu a aflat, cum ammu mai dis, traditiile tóte que le relată în prima carte a Geneşii, şi nu face de quât à le schimbà directia theocratică şi idolatră, şi à le dirige pe o calle umană, spre o cetate sau lume nuoă guvernată prin legile naturei; ellu, cum ammu mai dis nu putù distruge traditiile que le aflŏ, ci le utilisò narrându-le dupŏ doctrinele salle şi dupŏ systema sa. Si apoi, dupŏ aqueaste doctrine de clemenţă divină, cătà să arate quŏ nu remässesse pînŏ la unul în aquea soçietate de corruptiŏ generele, qua să nu pótă scăpà aquelle cetăţi. Ellu dupŏ doctrinele salle prepară mai din ainte pe cititor prin intrebările que Abraham face lui Dumnedeu, şi la quare i se respunde quŏ nu se perde un popol daqua are 50 de barbati integri, sau 45, sau 30, sau 20, sau quel puçin 10. Pentru que se arrestă Abraham la dece? ântĕiu quŏ dupŏ system'a decimale a lui Moysè, dece este primar'a decadă, que nu se mai póte împuçinà fără à devenì o fractiune; şi adoilea quŏ Abraham interesânduse la familli'a lui Lot pe quare să nevoià să o mântue, descindù pînŏ la numĕrul dece que formà cum se vede membrii familiei lui Lot; adicŏ aquesta cu femeea şi filiele lui nemaritate, patru, alte trei filie cu bărbaţii lor şése. Un popol quând are dece sufflete întegre se mântue; şi Dumnedeu affirmă quŏ nu pere. Quând trei gineri ai lui Lot cu femeile lor îşi ridu de dĕnsul şi preferă à remâné în tin'a şi urdorile trecute; quând de pe drum femcea lui începe à regretà Sodomele şi caută cu dor în apoi, împetrinduse cà sarea; quând şi în commun'a quca mai mică nu mai è de sedut, şi se refugiă în spelunc'a férelor, şi quând infine singurele doĕ filie que îi mai remân, sunt firesce fetele Mamei lor, surorile surorilor lor, crescute şi deprinse în cetatea Pĕcatului; attunci, nu distruge Dumnedeu soçietatea aqueea, ci ea singură se uccide, şi dispare, ne mai remânĕnd în urm'a ei de quât suvenirea nelegruirilor ei. — Moysè este fórte logicu în consequinţele lui, şi severitatea lui este nepărtinitóre cà ênsuşi legile Naturei que nu le póte nimeni călcà nepedepsit.

—

Cu occasia aquestui capitol şi cu tabellul mystic que înfăçişeadă, cată să arătam quŏ apocalypsile mosaice nu sunt cà allegoriile Fabulelor hellenice, egyptene şi alle altor popoli. La ellu precum şi în tot Testamentul nuou, personagele nu sunt fictive; cetăţile şi locurile despre quare vorbesce nu sunt chimerice sau imaginare, ci tot este historicu şi destinat à representà o figură. Sodomele şi Gomorrha sunt acolo la faç'a locului şi le arată situatia; Noe şi descindeţii lu pînŏ la Nemrod, Abraham, Lotu, Isaac şi Iacob, nu sunt divinităţi nici personage inventate, ci ómeni în carne şi în óse, quăror le descrie datinele, viaţ'a, moruvurile ast fel cum vede quinevà pe descindenţii lor pînŏ în dioa de astădi. Fiă-quăruia ânsĕ Moysè îi dă un rol, o missiune spre à representà o figură mare şi eternă. Sodomele şi Gomorrha lui le vede quinevà pînŏ în dioa de astădi şi pînŏ và fi lumea âncŏ pervertită, în tóte cetăţile que cadu şi se stingu prin corruptia lor, în Tyru şi în Cartagine, în Athene şi în Roma, în Byzantiu şi în Venetia, şi mai târdiu în Paris şi în Londra, în Stambul şi în Viena.

www.dacoromanica.ro

CAPU XX.

7 vers. « .... Quŏ prophet este ellu... » Vorbei prophet ți vommu dà definiția la locul ei. Aquì ne mărginim à ḑicce quŏ în Israel propheții aveà nume de *vedetori* adicŏ ómeni que vedeà lucrurile așà cum sunt, iar nu cum le desfigurà și le dislocà alții. In limb'a hellenică iarŏ προφήτης prophet', nu însemnedà proorocu sau prevedĕtor, ci predicator. Aquì despre Abraham que pentru prim'a și ultim'a ŏră se numesce prophet' vorb'a nu însemnédă de quât omu drept și integru, omu bun la Dumneḑeu.

12 vers. « Si apoi în adevĕr și suror îmi este din tată, iar nu și din mamă; mi se făcù dar mie soție. » — Moysè cu tóte quŏ în legile salle nu iartă assemenea căsătorii, que pînŏ la dênsul se făceà; ânsĕ pe de o parte ellu descrie moravarile și datinele ast fel cum erà, și pe de alt'a è bucuros de aqueast'a, cum ammu ḑisu, qua să facă din Abraham și Sarrha nisce ómeni pre cum și erà, și să distrugă cu dênșii credințele despre Brahma și Sarrha-Suaty.

CAPU XXI.

7 vers. « Si adaosse (Sarrha) quine và dà de scire lui Abraham quŏ alleptă pruncu (la sînul seu) Sarrha? quŏci (écce) la betrânețe născuiu. » Alte versiuni ni se par' quŏ arată mai pe înțelles versctul aquest'a, exprimânduse prin: « quine ar' fi putut ḑicce lui Abraham quŏ Sarrha la betrânețe và allăptà pruncu?... » Adicŏ quine ar' fi credut un'a că aqueast'a? Aqueasta este adevĕrat'a expressiŏ de mirare și de bucurie la o assemenea occasiŏ quând o femee nasce pentru prim'a ŏră la etate de 90 de anni.

9 vers. « Vedênd ânsĕ Sarra pe filiul Egyptenei Agar .. *jucânduse* (batjocorindu'si) cu Isaac filiul seu. » Textul hellenicu ḑice παίζοντα aquestă vorbă, și ênsuși de và fi din începutul ei neattinsă, și ênsuși de n'ar' fi vre un fragment al vorbei ἐμπαίζοντα, adicŏ *batjocorind*, tot nu ne vine à crede quŏ quei Septeḑeci au vrut à înțellege cu dênsa *jucânduse;* quŏci attunci și Sarrha și Abraham ar' fi fost neiertabili de crudime, à allungà în desert și în voiea întêmplării pe un copillu cu mam'a lui, numai pentru quŏ s'a jucat cu alt copil quare îi erà frate din tată. — Aquì se vede Sarrha fórte attacată în filiul seu, que a putut fi sau bătut sau batjocorit de Ismael. Aquì è mai mult de quât jocu de copii, è limbuție de femei, intenții de hereditate exprimate prin gur'a copiilor que dicu adessea quâte audu. Infine, și daqua quei Septeḑeci au scris παίζοντα și nu ἐμπαίζοντα, quel puçin παίζειν aquì cată à însemnà a glumì (și a glumi fórte gros) iar nu a se jucà.

14 vers. Dupŏ alte versiuni pâinile și vasul cu apă au fost puse pe umeri și copillul fu dat de mânà mamesei, quŏci erà deḑà copillendru cà de 16, 17 anni. Noi ammu urmat textului hellenicu, *și mai* vîrtos quŏ arată o datină *locale*: Egyptenele cà și Ottentótele luà copillii la spinare sau pe umeri.

15 vers. « ... Si aruncŏ copillul subt un arbure (brad) Septaginta numai speție arburele cu numele de ἐλάτη, pin sau bradu; quelle lalte versiuni nu'i arată speția.

22 Vers. « ...Abimelech însoçit de Ochozath, nymphagogul seu, și de Phicol archicăpitunul puterii salle... » Alte versiuni nu vorbescu de Ochozath, ci numai de Phicol. — Iar traducĕtorii vechi români traduce vorb'a nymphagogu, prin *quare luasse pe nurorŭ sa* (de femee), Nymphagogu din vorbă în vorbă và să ḑică ducĕtor sau duce de nymphe, sau de fete. Pe ori unde este polygamiă, la principi, regi, și persône avute cată să fiă quâte un fonctionar custode al femeilor; ellu ține chicele gyneceului, și daqua nu è famen, cată să fiă persón'a quea mai de credință domnului seu. Nymphagogul în antichitate se dicea queca que astăḑi la Turci se dice Kîslar-agà, que è o traductiŏ ad litterram din vorb'a hellenică, sau hellenic'a este o traductiŏ din assiriac'a și arab'a. *Kîs*, νύμφη, ἀγογὸς agà, ἄγω în hellenic'a însemnédă a ducce.

28, 29 și 30 Vers. Aquì se vorbesce de șépte 'gnelle que Abraham le pusse d'o parte spre à le dà à nume lui Abimelech cà un semnu de jurĕmênt sacru și de credință prin quare adeverédă quŏ puțul despre quare è vorb'a este de dênsul săpat. Numĕrul sépte erà cà tot d'auna la Hebrei un numĕr august, și la juraminte sau la cuvênt d'onóre nu se puteà adducce înainte altă probă de adevĕrul quellor ḑise mai demnă de credut cà numĕrul șépte. — Pe lângŏ aquestea în limb'a hebraică numerul *sépte* are aquelleași consône cà și verbul *jurare*.

33 Vers. « Si plantŏ Abraham arătură lângŏ puțul Jurĕmêntului și invocŏ acolo numele Domnului (quare este) Dumneḑeul Eternu (Iehovah). Vede-se quŏ în aquelle locuri și în aquei timpi erà un articol fórte nuou și fórte important credinț'a într'un singur Dumneḑeu eternu, părinte și singurul Domnu al Omului. Abraham pretutindeni è propagator al aquestei doctrine que se sculà încontra theocratiei și idolatriei. Pretutindeni ardică altar și invócă numele lui Iehovah. — « A plantà aratură » mulți o explică quŏ plantația a fost de arburi, și a făcut acolo o dumbravă sau o pădure, que pe aquei timpi servià cà un templu la altar: pădurele și munții erà sacri.

CAPU XXII.

1 Vers. « Si a fost dupŏ aquestea que se ḑisserŏ, quŏ Dumneḑeu vru à încercà pe Abraham și ḑisse către dênsul... » Originalul hellenicu se exprimă prin μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα. Vechia traductiŏ română se exprimă iarŏ; « și au fost dupŏ dupŏ cuvintele aquestea... » — Aquì ânsĕ vorb'a ῥήματα nu însemnédă cuvinte sau vorbe, ci este un hebraismu que însemnédă fórte adessea evenimente, întêmplări, sau dupŏ cum ne appropriăm noi și de una și de alta prin exprissia « dupo aquestea que se ḑisserŏ » adicŏ dupŏ evenimentele que se narrarŏ.

2 Pînŏ la 19 Vers. Nu este questiune de quât de decisia lui Abraham de à sacrificà pe unicul seu filiul în onórea și adorația lui Dumneḑeu. Abraham, cum ammu ḑis, è un personnagiu historicu și nu fictivu, pe quare Moysè îl face de çapu sau tulpină a Hebreilor, și pe quare Arabii il au assemenea de primul lor străbun. Moysè và să înrădăcine în popolul Israelit credinț'a și devotamentul către unul Dumneḑeu eternu, și îi dă de exeptul pe străbunul seu Abraham, que nu cruță înaintea lui Dumneḑeu nici pe filiu seu unicu și dilect. Quât ânsĕ è de voios Moysè quŏ cu Abraham prin quare inspiră pietatea și devotamentul în Israel, tot cu aquest Abraham distruge ori unde află legendele și mythii lui Brahma. Sî aquestei divinitați fictive i s'au întêmpla nisce assemenea impregiurări, cu o altă divinitate'indiană. In divinitățile Indiilor sunt uneleque spre à arătà affectiŏ și devotament către altele, își tăiă singure de mii de ori capul, și îl ducu plocon,

www.dacoromanica.ro

CAPU XXIII.

1 Vers. « Fu attunci viaţ'a Sarrhei de anni un'a sută doĕ ḑeci şi şépte : annii vitei Sarrhei. » ἐγένετο δὲ ἡ ζωὴ Σάῤῥας ἑκατὸν εἴκοσι ἑπτὰ, ἔτη ζωῆς Σάῤῥας. — Nu scim pentru que la unii li se par' farĕ nici un sens nisce assemenea repetiţii în adins. Să lăsăm naivitatea stylului, ci aqui è o idee a autorului biblicu. Despre nici o femee nu'i se spun annii vieţei; despre Sarrha ânsĕ, pe quare o facce prim'a străbuna a unui popol alles, pe quare o onóră quĕ a vorbit cu Dumneḑeu, nu numai quĕ se occupă a'i spune annii, quând crà la óra mórţii « una sută doĕ ḑeci şi şépte, » ci adaoge în adins, « annii vieţei Sarrhei, » cà şi quând ar' dice : aqueasta se scià de mai nainte, atât crà ea destinată à trăì. Erà o credinţă populară quĕ ómenii cuvioşi şi drepţi îşi cunosceau singuri annii vieţei lor; şi qua să onóre Moysè pe strabun'a sa puiindu-o în numĕrul aquellor'a, adaoge : « annii vieţei Sarrhei. »

11 Vers. παῤ ἐμοί γενοῦ, κύριε. — Fă-te înquà spre mine (sau lûngĕ mine) dómne. Aucĕ o occasiĕ à aratà quĕ în stylul naiv, simplu şi sublimu tot de o dată, atât biblicu quât şi homericu, traducţiile din vorbă în vorbă adessea sunt cu mult mai juste şi mai expressive la noi. Unde è românismul şi hebraismul tot de o dată în expressia : « lûngĕ mine fii, dómne? » Alţii traducu equcastă expressiĕ prin *Non, seigneur, écoute-moi;* alţii prin : *Non, non, seigneur, cela ne sera pas ainsi.*

CAPU XXIV.

2 Vers. « Si disse Abraham quellui mai vechiu fecior al casei salle, quellui que erà mai mare peste toţi ai sei : « Punne mân'a ta sub cópş'a mea. »

Numele aquestui fecior nu se aratà aquì, ci dupĕ cum se vede dupĕ părerea multora, şi dupĕ cum póte quinevà tragge din capitolul XV vers 2, paresc à fi Eliezer. — Tot ânsĕ que este mai de însemnat în versetul aquest'a este form'a cum se făceà în aquei timpi jurămintele quelle mai solemnele. Abraham învitâ pe Eliezer à punne mân'a sub cópş'a lui qua sa'l jure pe Dumnul Dumneḑeu quel Pré-inaltu. Nici un membru al corpului uman nu află mai sacru şi prin quare se manifestă minunea lui Dumneḑeu de quât parţile genitali. In adevĕr quĕ aquì è tot miraculul creaţiei fecunditâţii şi propagării tutulor fiinţelor. Popolii antici şi primitivi veḑênd aqueastă minune, nu puturĕ de quât à divini-à puterea que se manifestă prin aqueste parţi, nu numai în ómeni şi animale, ci şi în florile tutulor plantelor. In nunt'a şi fecunditatea naturei întregi puneau ei manifesţia Divinitaţii. prin « tată » sau *genitor* popolii pietosi numiâ pe Dumneḑeu. Amorul fu o divinitate la Pagâni, şi St-Pavel dice : Dumneḑeu Agape (Dragoste) este.—Venere erà o divinitate nu numai la Greci ci în tot Orientele. In tot Egyptul quând prin hierogliphe se arătà o divinitate făcea un omu, ânsĕ qua să arate quĕ este un ḑeu şi nu un muritor, îi ḑà un sceptru în mână que nu erà altul de quât symbolul paternitâţii şi fecbnditaţii, adicĕ membru quel mai sacru al Omului. — In Teragrammaton ênsuşi prin quare se invocà Dumneḑeu quel Eternu, pe quare Moysè îl numesce Jehovah, se coprindèà vorbele El-Ea, sau articolul masculin şi feminin que prin hieroglife se arătà prin părţile genitali alle ambelor sexe.

Apoi Moysè erà din aquei timpi, cu aquelleaşi respecte şi credinţe despre quelle cu adeverat respectabili şi divine; erà filiu de Hebreu, adicĕ cu traditii abramiene, que nu erà de quât babyloniene sau mai bine Chaldeene, şi crescut în Egyptu. Pretutindeni în aqueastă carte a Geneşii îl vede quinevà quĕ hu aratà pe Dumneḑeu cà creator, de quât tot bine cuvêntând şi ómeni şi animale de à cresce şi à se immulţi; prim'a occupaţiĕ a Divinitaţii nu è de quât à intervenì la ori-que nuntă de allesi; ellu deschide pântecile quelle sterpe; crescerea şi îmmulţirea è tot objectul lui aquì jos. Femea stérpă dupĕ credinţele biblice è o femee que are oprobriu, blestem assupra sa; femeĕa fecundă este o femee binecuventată. Pe doi filii ai lui Iuda, îi uccide Dumneḑeu (în cap. XXXVIII, v. 7-11.) numai pentru quĕ nu facu amorul dupĕ legile naturali Sodomele şi Gomorrha le arde cu focu şi le cufundă numai pentru quĕ calcă legile naturei. — Nimicu nu erà mai sacru din membrii Omului cà membri genitali. Dumneḑeu quând închieiă allianţă cu Abraham, pactul que face, drept sigiliul, se întaresce prin circontăierea acrobystiei (veḑi cap. XVII, vers. 10 şi 13). Pe aquest membru se aratà quĕ se pusse semnul de allianţă între Omu şi Dumneḑeu, quĕci printr'ênsul şi Omul devine Creator. — Abraham darĕ quând voì à jurà pe feciorul seu credincios în numele lui Dumneḑeu, acolo îi ḑicce să'şi puiă mân'a, qua şi quând 'iar dicce, veḑi aquì se manifestă ḑa Creator quel Eternu.

Quine făcù din membrii quei mai sacri ai Omului nisce membri ruşinoşi şi dispreţuiţi? — Moysè? Propheţii? Christu que singur se dusse la nuntă şi o binecuvêntò? Dumneḑeu ênsuşi da Creator que îi creò la locul lor şi le dette, ḑela Omu pînĕ la flóre, fonctiunea lor? — Nu, ci de trei ori blestemaţii de gymnosophisti ai Indilor, aquei sophisti despuiaţi şi nebuni, quari pervertind tóte, le plesnirĕ prin capu à punne santitatea în tot que este în contra naturei, adicĕ în contra legilor lui Dumneḑeu : în traiul despuiat, desculţu şi desmăţat; în mâncare de rădĕcine şi ênsuşi în nemâncare, în chinuirea şi dispreţul carnei sau a corpului, în locuirea prin scorbure, spelunce şi vizunii cà férele, în dispreţul quel mai dupĕ urmă către sexul femeii pe quare o edificò Dumneḑeu cà un templu, în qualificarea ei de un vas spurcat şi de tentaţiĕ a Diavolului, în condamnarea şi uccciderea passiunilor que sunt necessarii cà vaporul que miscă aqueastă machină umană, într'un cuvênt în resturnarea ordinii naturei sau a legilor lui Dumneḑeu, în pervertirea cu totul a Omului.

Aquestia se întrudusserĕ şi în Christianismu, în religia quea mai pură şi mai divină que în prima ei fase a Apostolilor nu sufferià nimicu d'alle păgânilor, nici ênsuşi d'alle Grecilor, necum d'alle Indienilor şi Persanilor. Apostolii quei mai considerabili erau însuraţi, şi instituirĕ nunt'a cà şi Preoţia una din quelle şépte mystere. Gymnosophistii pervertirĕ lumea, şi o făcurĕ à crede santitatea acolo unde erà blestemul lui Dumneḑeu : în hypocrisiă şi minciune. Quine, ânsĕ 'i a numit gymnosophisti, quĕci ei în locurile lor treccà de ómeni cuvioşi şi sânţi? Aquei theocapeli dintre Greci, quând se pusserĕ a'i imità în quelle din afarĕ spre à amăgì cà şi dênşii lumea. Viciul è aşà de hidos în quât singur nu'si suffere imaginea. Vicioşii unii pe alţii se *poroclescu*. Grecii adoptând system'a aquestor ómeni pervertiţi que se numià cuvioşi şi întellepţi, îi numirĕ în dată sophisti şi despuiaţi şi de vestminte şi de cunoscinţe, şi 'şi arrogarĕ înţellepciunea şi cuviosia pentru sinele. Abandonarĕ înţellepciunea lui Platon şi morala pură şi facile a lui Christ, quĕ nu le adducea nici un folos, şi începurĕ à stórce, à pervertì şi întunecà lumea cu

www.dacoromanica.ro

system'a que o înarŏ dela dascalii lor quei nnoi, que îi addusse în starea de servitudine şi de desnervare a Indienilor. Dicênd ânsĕ Grecii, înţellegem partea aqueea que venì mai ântêiu à specula cu Christianismul cà cu o nuoă doctrinà que se întindea aşà de răpede prin frumuseţea adeverurilor ei. — Romanii nu se lăssarŏ mai pe jos, ba îi şì întrecurŏ, dupŏ que stătusserŏ persecutând şi suppliciind cu martyriul pe primii Chreştini, şi dupŏ que aqueştia se îmmulţirŏ în tóte părţile imperiului. Attunci cu toţii îşi dísserŏ: doctrin'a nuoă ne ia tóte privellegele, cată să nimim, să întunecăm, să pervertim lumea spre a o puté din nuou dominà. Avea de exemplu Indiile şi pe Pharaoni; sub masc'a Christianismului întrodusserŏ doctrinele şi systemele indiane şi pharaonice: Paganismul din nuou, minus eleganţa şi allegoriile idolatriei lui Homer şi Virgiliu. Gymnosophistii se impusserŏ cà model Omenirii. Luptà de aquì şi resbel assupra corpului apprópelul; quŏci doctrinele lor de nuoă santitate erà numai pentru quei que îi ascultà şi îi credeà; ei ânsĕ avea şi au curà de à nu executà nici unul din preceptele lor.

Ne ammu depărtat de puntul nostru de plecare, de cópsa moşului şi patriarchului Abraham pe quare ellu pune pe feciorul seu à jurà în numele lui Dumneđeu al Cerului şi al Terrei. Ammu vrut să arătăm quŏ în aquei timpi, aqueste părţi genitali, de parte de à fi dispreţate, din contra, dupŏ tóte cuvintele erà quelle mai sacre. — Cu aqueast'a ânsĕ nu credem quŏ ar' puté quineva à ne taxà de voì adicŏ să ne încercăm à mai înturnà lumea înapoi, şi à începe à ne jurà şi noi cà moşu Abraham. Alţii timpi,alţi ómeni, alte climc, alte costume şi alte deprinderi. Pentru aquelle religii şi credinţe simple şi primitive erà fórte la locul lor aquelle datine, şi Moysè nu facce de quât a le narrà, şi noi, farŏ dênsul, nu le ammu fi cunoscut. — Scopul nostru n'a fost atât de a combatte pe gymnosophisti que întrà cà o disgressiŏ în aqueasta notiţiŏ, quât de à apperà Biblia încontra quellor que o accusă cà o carte immorale, pentru nisce descriptii cà aqueasta. Nu è Biblia immorale, ci mintea şi moravurile accusătorilor sunt pervertite de dogmele gymnosophistilor.

10 Vers. «.... Callĕtorì către Mesopotamia în cetatea Nachor.» Aqui è o erróre typographică; se cuvine à se îndreptà prin *cetatea lui Nachor*, adicŏ cetatea unde locuià Nachor. — Este de însemnat quŏ denumirea *Mesopotamia* coprinsă în versiunea quellór Septe đeci este dupŏ limb'a hellenică şi dupŏ Geographia din timpii Ptolemeilor. Pe quând scrià Moysè şi mai vîrtos pe timpii lui Abraham nici nu existà limb'a hellenică, qua să aibă aquel coprins numele hellenicu que însemnéđà *coprinsul din midjocul riurilor*. Moysè dă aquestui coprins numele de Aram Naharaim,

15 Vers. Rebecca este un nume prefăcut spre à puté întrà în limb'a hellenică. Grecii au schimbat multe nume asiatice adaptându-le pe limb'a lor. Pe hebreesce femeca lui Isaac s'a numit *Ribca* sau *Ripca* sau şì Riphca.

18 Vers. «.... Si în datà îşi aşşĕđŏ hydria pe braçu: ad litteram îşi lăssŏ înjos (καθεῖλε) hydria.

33 Vers. «.... Si detterŏ paie şi fênăturà cămilelor.» Aqueastă expressiŏ se puteà dà prin *dettero demâncare camilelor*; ânsĕ, precum ammu đis, noi pe de o parte voim à presentà cititorului pe quât se póte mai fidel textul, şi al doilea quŏ ne-ammu propus prin aqueastă primă carte a Biblici, a facilità pe quât se póte junilor preoţi studiul limbei hellenice.

35 Vers. «.... Datu'i a (Dumneđeu) oi, şi viţei, şi argint, şi aur, şi feciori (argati), şi fete (argate), şi cămile şi asini.» Prin aqueastă enumerare de averi, se arată în que stà averea vieţei nomade sau patriarchali. Tot que este de viaţ'a stabile nu se mentionă aquì, nu se vorbesce adicŏ de case, de moşii, de cai şi alte assemenea. Oilele, asinii camilele, etc., se ţinu de viaţ'a nomadă; iar în quât pentru aur şi argint, se vede quŏ Abraham făccà şi commerciu, que întrŏ în óre-quare parte în viaţ'a păstorilor que îşi vênd lân'a oilor, laptele brânz'a, etc., şi quari vênđênd unele, potu cumperà altele spre a le revinde în locurile unde se ducu.

44 Vers. «.... Fiă aqueast'a femeea pe quare à destinat'o Domnul pentru servitorul seu Isaac.» Aqui vorba ἡτοίμασε n'am tradus'o cà în versetul 14 prin *preparat*. Caus'a este quŏ ammu vrut à dà o idee de credinţele hebraice sau asiatice que tind mult spre fatalismu sau destinată, sau spre queea que se đice quŏ este scris Omului. Aquì Eliezer và să arate quŏ Isaac catà să aibă pe scris'a sau destinat'a sa pe quare avcà à luà de femee. De aqueea dar în versetul 14 vorb'a ἡτοίμασας ammu tradus'o dupŏ credinţele nóstre prin *ai preparat*, şi în versetul aquesta prin *destinat'o*, qua să avem occasia à vorbì de aqueasta. — Si apoi în hebraiesce se servă cu verbul correspunđător la *destinare*.

48 Vers. Dela versetul 37 pînŏ aquì nu vede quine-va de quât o repetiţiŏ mài din vorbă în vorbă din quelle que s'au mai đis. Aqueast'a se vede adessea în Moysè, şi în Homer, şi nu se ţine de stylul aquestor autori, ci de langagiul naivu. altutulor popolilor primitivi: pînŏ în dioa de astăđi un satean şi un copillu tot aşà narră, repetinduse mài din vorbă în vorbă. Stylul aquest'a, la locului lui sau la sujetul seu convenabil, cu atâta adessea è mai sublim, cu quât è mai simplu şi mai înnemerit.

53 Vers. «Scoţênd apoi feciorul vase de argint şi vase de aur, şi vestminte, dette Rebecchei, mai dette şi daruri fratelui ei şi mame-sei.» Pe aquei timpi se contractà casătoriile între străbunii Arabilor şi Hebreilor cà şi în đioa de astăđi. Filiele n'adduceau la bărbat nici o avere sau dote; din contra crà cà şi cumpĕrate dela părinţii lor; elle nu venià în cas'a bărbatului de quât cu óre-quare ancille sau fete în casă, cà o precauţiŏ, cum ammu đis la întêmplare de sterpitate. Vedem aquì vase de aur, şi de argint daruri fratelui şi mamei, vestminte, etc., din partea ginerelui, şi nimicu din partea miresei. Mai târđiu vedem pe Iabob, cà neavut, quŏ serve quâte şépte anni pentru fiă quare mirésă.

Este vorb'a de vestminte, şi nu se cuvine à uità quŏ între aquestea nu putea lipsì theristru sau velul sau queca que pe la noi se dice *zovonul* miresei. Despre aquest theristru se vorbesce în versetul următor 65.

Mai este de însemnat, quŏ în tótă vorb'a de căsătorie, pré puçin se vorbesce despre tatăl fétei Bathuel; rolul quel mai însemnător îl are Laban fratele ei. Ellu allérgă la fontână spre à cunósce pe Eliezer şi a'l invità à casă, ellu se amestică mai mult în vorbă, lui i se facu daruri şi mamei fetei; fraţii şi mama fetei propun să mai remâie copill'a vre o đece đille, etc. Caus'a este quŏ pe oriunde este în lege şi în datine polygamia, fratele mai mare şi din aqueeaşi mama al miresei ia ro-

www.dacoromanica.ro

lui tatălui. Pentru cuvinte de à nu întêrîtà gelosia quellor lalte femei şi filici, tatăl ia un rol mai secundar.

59 Vers. « Trimisserŏ pe Rebecca şi averile ei... » Alte versiuni adaogu şi pe *crescatorea ei.*

60 Vers. « Si binecuvêntarŏ pe Rebecca ḑicênd... devino în mii de myriade... » Nu numai Hebrei, ci mài tóţi popolii din quea mai 'naltă antichitate pînŏ şi la noi chreştinii, nu aflarŏ altă binecuvêntare mai conformă cu legile şi voica lui Dumneḑeu de quât aqueea que se ḑice miresei de către părinţi şi preot: «Fiă fertil pântecele tĕu, înmulţesce te» aquì se adaoge pentru hyperbole şi solemnitate in *mii de myriade.* Eccĕ mysterul nuntei. Unde è mysterul şi santitatea gymnosophistilor? la ei este blestemul sterpităţii, la ei este arburele que nu dă fructe, bun de tăiat şi de aruncat în focu.

62 Vers. « Iar Isaac callĕtorià prin desert spre puţul Vederii; ânsĕ ellu locuià în partea de amiadă ḑl. » Dupŏ alte versiuni se vede quŏ Isaac venià dela o callĕtorie que făcusse.

65 Vers. « .... Ea attunci luò therisiru, şi se accoperì. » Vorb'a theristru è vorb'ă hellenică dela θέρος (vĕră), şi însemnédă velul que pun femeile vĕr'a spre à nu se negrì de sóre sau suppĕră de vênt. Aquest vel ânsĕ erà mai mult un vestmênt que accopere femeile asiatice pînŏ jos, è că zevonul miresei, sau mai bine qua să dăm o idee exactă, velul que luò Rebecca nu erà theristru grecu, quât *iasmacul* arabu; velul que erà şi este în onórea feçci femeii şi mai vîrtos a miresei.

67 Vers. « Intrò apoi Isaac în cas'a mamei salle şi luò pe Rebecca... » Aquì nu se vede figurând Abraham, precum la începutul aquestui capitol nu se vede figurând Isaac. Cum se pare Isaac lipsià de à casă quând trimisse tatăseu pe Eliczer că peţitor; şi acum la înturnarea lui Isaac, şi la ajungerea Rebecchei, lipsià Abraham de à casă.

CAPU XXV.

9 Vers. « Il îngroparŏ Isaac şi Ismael filii sei... » — Abraham avù mai nulţi filii, dupŏ cum se vede în versetele precedente, dela Chettura şi alte concubine, — Unii ḑicu quŏ Chettura este tot Agar; alţii affîmră quŏ singurele concubine alle lui Abraham furŏ Agar şi Chettura. — Avù, ḑicu, mai mulţi filii, ânsĕ Moysè dă mai multă preferinţă lui Ismael dupŏ Isaac. Aquest'a se arată la îmormêntarea lui Abraham; genealogia aquestuia o dă în doĕ tot spredece semenţii spre à facce un corp întregu. Aqueast'a o face Moysè, pe de o parte quŏ Ismael fu primogenitul lui Abraham şi quŏ se circontaiò cà primul dintre filii sei în cas'a aquestuia; pe de alt'a pare-se quŏ Moysè voiesce à întreţinne relaţiile între descîndenţii lui Isaac şi ai lui Ismael. Aquelleaşi interese se vedu şi în Mahometh. Primul ia cu binele pe Arabi spre a'i assimilà în doctrinele salle; secundul, Mahometh, în Coran ia cu binele pe Hebrei spre ai convertì la doctrin'a sa cà o continuatiŏ a doctrinelor mosaice şi christiane. Este ânsĕ de mirare spiritul prophetîcu sau prevederea lui Moysè que predestinà aqueste doĕ ramure spre a jucà un mare rol în historia libertăţilor humane; din hebraismu sau din descîndenţii lui Isaacu eşì Christianismul, din arabismu sau din descîndenţii lui Ismael eşì Islamismul, doĕ mari şi potente protestaţii încontra pharaonismului, *dreptului roman* şi dreptului *feodal.* Nu scimu, Moysè avù aquea pătrundere de minte de à studià aqueste doĕ stirpe şi à întrevedé viitorul lor, sau predilectia lui unită cu o voinţă tare şi influetóre, insinuò la aquesti popoli nisce credinţe şi nisce sperante atât de tari în quât unii cu sacrificiul vieţei lor le propagarŏ, şi alţii cu sângele lor venirŏ à le executà şi à le confirmà. — Petru al Rusiei voì assemenea à facce un testamênt. şi prin programma sa à însinuà Rusilor credinţ'a de à luà Constantinopole şi à le deschide callea către Orient. Quine póte inspirà credinţ'a Românilor quŏ ei sunt predestinaţi à jucà un mare rol în Orient, şi quŏ provedinţ'a în adins 'i a pus pe marginea Dunării?...

16 Vers. « Aquestia sunt filii lui Ismael şi aquestea numele lor în tabernacolele lor, etc. » Pînŏ astădi Arabii trăiescu în semenţii în tabernacule lor dupŏ numele patriarchului sau începetorului aquellei semenţii.

VI. [1]

TOLADOTH.

19 Vers. « Iar famillile lui Isaac... » prin *familii* s'a tradus vorb'a cu multe însemnări γενέσεις. Aquì ânsĕ se póte luà şi drept întêmplări evenimente.

21 Vers. Se rugò ânsĕ Isaac despre Rebecca, femeea sa... » Pare-se quŏ Isaac, îşi amà soçia şi nu se invoià cu polygamia qua să'şi ia altă femee sau să accepte în patul seu pe ancilla Rebecchei. Se mărginesce în rugă către Dumneḑeu spre à deschide pântecele dilectei salle consórte.

22 Vers. « Iar copiliii săltà în pântecele ei... » — Dupŏ alte versiuni vorb'a ἐσκίρτων (săltà) se arată prin se bătea, se desbătea Feţii tot d'aun'a saltă în pântece, şi mamele o au aquest'a de natural, aquì Rebecca pare-se quŏ simţià nu o săltare, ci un fel de luptă în pântecle seu, şi de aquea exclamă: « daqua astfel are să mi se întêmple, pentru que mie aqueasta? » adicŏ daqua am à nasce doi inemici în locu de fraţi, pentru que mai concepuiu? Textul hebraicu ḑice, pentru que mai sunt pe lume? adicŏ mai bine nu m'aşu fi născut. « Se dusse apoi à se oraculà dela Domnul. » — Alergarca la oracole è din quea mai 'naltă antichitate, şi è natural la omu: la ori-que nu 'şi póte singur dà cuvênt, alérgă à se consultà dela quel pe quare îl credc mai sciut sau mai încercat. Aqueastă nevoie face à se nasce pe de o parte ambiţia quellor consultaţi de à li se împlini respunsurile, şi pe de altă apoi, aqueast'a nasce cupiditatea spre a se specnlà cu credulitatea ómenilor, de unde eşì mai apoi ciarlatanismul oracolelor.

27 Vers. « Esau erà omu cu sciinţă întru à vênà, şi câmpestru; iar Iacob erà omu simplu (neprefăcut) şi locuitor (tot) à casă. » Moysè se vede pretutindeni dând preferinţă vieţei pastorale şi as-

(1) Prin errŏre partea V sub titlu de *'Hai-Sarà* que începe dela cap. XXIII, v. 1, s'a uitat à se însemnà.

www.dacoromanica.ro

suprind óre-cum quelle lalte viețe. Persónele lui de predilecțiŏ le facce occupându-se cu viaț'a aqueast'a și pe quelle que are à le recommandà rĕu lo facce lucrătóre de pământ și vênătóre. Cu tóte aquestea Iacob al lui nu pré fu omu așà de simplu și neprefécut cum voiesce à ni 'l arătà. — Il vomm vedé ênsuși dupŏ descrierea lui Moysé.

31 Vers. « Iar Iacob ḑisse către Ésau : vinde'mi dreptul teu de primogenitură. » — Aquì s'a strecurat o mare erróre typographică, în locu de Iacob, s'a trecut în textul Isaac — Simplu și neprefécutul Iacob sciù à propunne fratelui seu, vĕḑêndu 'l stătut și flamând, a'i vinde dreptul de primogenitură, și omul que trece de aspru și vênător, Esau își dette dreptul seu fratelui quellui mai micu pe quâte-và înbucături de linte și de pâine.

CAPU XXVI.

1 Vers. Aquì se vorbesce de Abimelech, quare, dupŏ cum ḑicu mulți commentatori și D. Cahen nu puteà fi quel din timpul lui Abraham, ci filiul aquestuia, adăogênd quŏ în antinc'a Palestină sau în Pelistim sau Phylisteim domnirŏ mai mulți Abimelechi. Aquest nume erà cà Pharaon que și'l luà toți regii Egyptului, cà Ptolemeu, cà Cesar.

7 Vers. « Sí ellu ḑisse quŏ suror îmi este... » Mulți se mirà pentru que aqueastă prefaccere și la Abraham și la Isaac de à ḑicce quŏ femeca sa fi è suror, numai pentru témă de a fi uccis. Quând ânsĕ và observà quinevà legile și datinele aquellor timpi și aquellor popoli, lucru se pare pré firescu. Nu erà ieriat nimului d'à se attinge de femee cu bărbat, unde femeca liberă sau nemăritată puteà să fiă luată de ori-quine, farŏ à fi în respundere, sau farŏ à avé obstacole. Prin urmare o femee frumósă în locu străin, de se dà de femeea quellui que o protegià, nu făceà de quât à mări obstocolele quellor que ar' fi dorit à o possede, și prin urmare ar' fi făcut à se urḑi comploturi assupra vieței bărbatului ei ; Așà, pînŏ să se mai oriente și să se cunóscă în locul străin, se dà de suror, și ast fel, de sì se expune à pe sine la attacce galante, appĕrà ânsĕ viaț'a bărbatului ei. Ansĕ pe quât pe de o parte junimea sau puterea erà violenta și ajungeà pînŏ la uccideri ; pe atât pe de alt'a, ómenii maturi și ai legii se temeà de à se attinge de femeea cu bărbat, faptă que se vede ênsuși în Abimelech, în verseturile următóre.

10 Vers. « Si ai fi addns assupra nóstră nesciințĕ. » Adicŏ pĕcat mare. Nesciinț'a è un'a cu întunerecul, sciinț'a un'a cu lumina. Se vede quŏ Abimelech erà din popolii aqueia que nu credeà quŏ sciinț'a è pĕcat de mórte, ci din contra quŏ nesciinț'a perde individe și popoli.

12 Vers. « Semĕnŏ apoi Isaac... și aflŏ... însutit de queea que semĕnasse. » Originalul hellenicu ḑice κριθὴν. Traducția vechiă română ḑice *orzul ;* ânsŏ κριθὴ in hellenesce, de și însemnédă orz, adessea însemnédă în general grâunțe, grâne, semĕnță. Aquì nu é vorb'a în spetial de orz, ci de bucate si de aqueea noi traducem vorb'a κριθὴ, prin *aqueea que semenasse.*

14 Vers. « .... Si alle laboărtrii pământului multe. » Dupŏ versetul aquest'a și al 12-lea se vede quŏ aqueste semenții păstorali se occupà unde se așsedà și de laborarea pământului, și din doi fillì ai lui Isaac, firesce quŏ Esau erà laborator, cà omu câmpestru.

16 Vers. « Iar Abimelech venì .. cu Ochozath, nymphagogul seu și cu Phicol archicăpitanul puterii salle. » Dupŏ aquest verset aquest Abimelech sémĕnă tot quel que a venit și la Abraham, pentru quŏ se vĕḑu tot aquelleași personnage cu ḑensul. Alte versiuni numescu pe Ochozath A'houzath quare este tot aquell'a, quŏci numai vocalele se schimbă, și pe Phicol, Picol (aqueea'și modificatiŏ). Or quŏ Abimelech erà fórte vechiu în ḑille și mai trăi și dupŏ Abraham, or, daqua aquest'a este filiul seu, attunci Ochozath și Phicol nu sunt nume proprii, ci nume de fonctiuni, unul însemnând nymphagog și altul archicăpitan, pe quare quei șépte ḑeci le și traducu, și quŏ prin urmare, daqua Abimelech erà filiul, se vede quŏ orà datin'a la assemenea împregiurări de pacte de allianță regele să fiă însoțit de aquesti doi mari și de credință fonctionari, nymphagogul și archicăpitanul.

28 Vers. « Iar ei respunserŏ, vĕḑênd ammu veḑut quŏ Domnul erà cu tine. » — Observăm quŏ mai de multe ori quând textul hellenicu se exprimă prin vorb'a Κύριος Domnul cu littera inițiale mare, înțellege aqueea que textul hebraicu exprimă prin Jehovah. Este dar de addus într'adins à minte quŏ nu numai semenția lui Abraham sau Hebreii recunoscè pe unul Dumneḑeu, ci și mulți alți popoli circonvecini din țérr'a Chanaan. Abimelech erà Phylisteu sau Phylistiim ; și se exprimă prin *vedênd ammu vedut*, adicŏ cu încredintare suntem convinși.

32 Vers. « .... Il însciințarŏ despre puțul que făcusserŏ ei, ḑicênd nu aflarŏm apă. » Prin erróre s'a trecut verbul aflarŏm în present ḑicênd nu aflăm. Tot ânsĕ que este mai de observat è quŏ quelle lalte versiuni ḑicu din contra, quŏ ar' fi ḑis feciorii : aflarŏm apă.

CAPU XXVII.

3 Vers. « .... Ia 'ți alle talle, pharetr'a și arcul... » λάβε τὸ σκεῦός σου. τὴν τε φαρέτραν καὶ τὸ τόξον. Σκεῦος în hellenic'a însemnédă mai adessea vas, adessea ânsĕ și instrument, armă. Este o vorbă populară română iar așà de expressivă și generică adicŏ *dichisul ;* este ânsĕ fórte familiară și de stylul burlescu. Ammu tradus'o prin *alle talle*, quare în datâ se explica prin *pharetra* și *arcul*. Ammu lăsat vorb'a *faretra* sau mai bine pharetră, quŏci este adoptată și de latina. Vorb'a cunoscută în popol este *tolba*, vorbă ungurească, Dositheu mitropolitul Moldovei în traductia Psaltiriei salle, vorb'a pharetră sau tolbă o numesce pretutindeni *ourcura* ; ḑela carquois póte.

20 Vers. τί τοῦτο ὃ ταχὺ εὗρες, ὦ τέκνον ; ὁ δὲ εἶπεν ὅτι παρέδωκε Κύριος, ect. Traductia vechiă română dă aqueste phrasi în chipul următor : « Que este aqueast'a que ai aflat așà de currênd, o filiule ? iar ellu au ḑis : que a dat Domnul... » Traductia ar' fi fost justă daqua ὅτι ar' fi fŏst în textu ὅ, τι qua să fiă tradus cu *que* sau cu *queea que*. De aqueea dar ni se pare quŏ Isaac n'a întrebat que lucru sau que vênat este aquell'a que a aflat ; ci quŏ întrebarea lui este : cum de a venit așà de currênd. Prin urmare, culeḑarŏm à traducce prin : acum fu aqueasta quŏ așà de currênd ai aflat ? Iar ellu respunse : « *pentru quo* sau *quo* a dat Domnul... » Or dupŏ un modu, or dupŏ altul, Iacob nu erà așà de simplu și neprefécut.

27 Vers. « .... Eccĕ mirosul filiului meu cà miros de țérrină plină binecuvêntată de Domnul. » — Cum se vede Esau, din caus'a neîncredérii sau neînvoirii cu femeile salle, vestmintele quelle mai bune le ținea la mamă sa, și cà omu de câmpu, punea între dênsele flori spre miros și ḑisse : miros de térrină *plina*, adicŏ que are tot felul de plante și semĕnature, țérrină înflorită. — Sì aqui se vede precauția que s'a luat, spre a amăgì pe bĕtrânul

www.dacoromanica.ro

tată nedreptățind pe frate. — Despre pellile iedilor cu quari'și a înfășurat brațele și gâtul se înțelege simplitatea și mai judaică.

36 Vers. « ... de adoa óră cu aqueast'a mĕ supplantò » joc de vorbă, cà cum ar' dicce: m'a pus sub plantă sau talp'a piciorului: Este înnemerită aquì vorb'a populară turcească și de styl burlescu *me pingelì.*

Tot capitolul aquest'a face pe cititor à se revoltà assupra nedreptății que Iacob, influențat de mamă sa, se lassă à facce fratelui scu; și nimicu nu è mai attingĕlor de quât expressia durerii și disperației lui Esau quând dice tatălui scu: « binecuvêntă me, dch, și pe mine, o părintele mcu » și apoi îl întrĕbă: « nu 'ți mai remasse vre o binecuvêntare, părinte? » — Si apoi iar îl mai întrĕbă: « nu cumvà numai o binecuvêntare ai tu, părinte? bine cuvêntă me și pe mine. » I se rumpe inim'a cui-và; și un omu așà de bun cà Isaac, un părinte cà dênsul è dur cà pétr'a, si arată quŏ numai o binecuvêntare are. Aqueast'a nu è natural și mai vîrtos quând binecuvêntarea nu cóstă nimicu, și quând este à se dà unui filiu que nu è culpabil în nimicu. Moysè aquì nu arată pe Isaac sau pe ori-que părinte, ci systema sa. Exclusivu în viat'a pastorale, vrênd à demonstrà quŏ Hebreii se tragu din Isaacu păstorul, và să dea aquestuia tóte drepturile de primogenitură; exclusivu apoi într' un fel de systemă sau coterie, tot que este dupŏ system'a lui è bun, și de ar' avé defecte: tot que nu è păstor sau tată de Hebreu este reu și n'are nici un drept. Sub system'a lui descrie pe quel mai bun tată de neîmmuiat, și pe Iacob, que prin quâte-va imbucături de linte șterse primogenitur'a fratelui, que se lassă à facce tóte quâte mamă sa îi dicce, à se travestì în vestmitele fratelui seu, à'și înfășură brațele în pelli, à'și schimbà vocea, à înnemerì la ori-que întrebare respunsul, pe assemenea frate îl facce simplu neprefăcut, dilectu al lui Dumnedeu și tot în conversațiŏ cu Dumnedeu și cu angelii. Moysè fu un bărbat mare, și póte nimeni cà noi nu 'l a arătat atât de mare; ânsĕ exclusivitatea îl strică; de aqueea și quând venì grația se dișse quŏ trecù umbr'a legii. Din Hebrei ênsuși furŏ primii apostoli, que îi reprobarŏ multe, que rupserŏ jugul exclusivității și chiemarŏ la aquellcași adevĕruri și pe circontaiați și pe necircontăiați și Helleni și Barbari. —D. Cahen Israelit, în notele salle que face în ediția sa a Bibliei, vorbind de Iacob, quând facce pe fratescu de nevoie a'și vinde dreptul primogeniturei, se exprimă cum urmeadă. « O assemenea propositiŏ, într'o assemenea circonstanță, făcută de un frate mai micu, nu se învoiesce nici de cum cu morala popolilor Europei. » — Si mai la valle: « Consiliul de à amăgì pe tată seu (si de à nedreptățì pe frate seu, adaogim noi) vine dela mamă sa, queea que facce fapta lui Iacob nu mai puțin defaimabile, ânsĕ mai scusabile. » Noi dicem quŏ de n'ar' fi avut inim'a applicată către assemenea fapte, ar' fi putut dicce cu respect mame sei: frate mai mare îmi este și filiul teu este.

Noi ânsĕ, quare recunóscem ori-unde Moysè è mare și întrece pe toți legiutorii, dicem quŏ nu strică nici Iacob, nici Rebecca și cu atât mai puțin Isaac, ci strică Moysè que putcà și erà în mân'a lui să descrià pe fiă-quare dupŏ cum meritâ; pe tată cà pe un bun tată și pe mama și pe frate assemenea de buni, și să'i arate cà nisce typi de lealitate. Nisce assemenea exemple făcurŏ pe Hebrei să fiă elastici la ori-que prefăcĕtorie, și să li se pară quŏ tot cu Dumnedeu vorbescu quând amăgescu și quŏ tot Dumnedeu îi ajută quând pingelescu cà Iacob. Arabii que nu avurŏ nisce assemenea exemple au fost în tot d'a un'a și sunt mai leali.

Nu ne-ammu fi întârdiat atâta assupra aquestei noții, daqua Iacob n'ar' fi servit de exemplu și la mulți chrestini que vor să facă pe Dumnedeu complice la tóte nelegiuirile lor, exprimându-se quŏ Dumnedeu 'i a luminăt să vorbescă așà, Dumnedeu 'i a ajutat să facă almintrelea și să'și facă o stare, din quare apoi a mia parte o dă la vre o biserică, și se crede quit cu pĕcatul și cu Dumnedeu și cu lumea. Nu, aqueasta se chiamă hypocrisie, pharisaismu; și Christ nimicu n'a fulgerat cà pe hypocriții de cărturari și Pharisei. Nu è nimicu d'amestecu între Christianismu și Pharisaismu.

Ansĕ pentru quŏ criticăm cată să și justificăm; și nimeni n'a justificat cà noi pe Moysè, nici nu 'l a admirat, pre cum îl vommu admirà și de aquì în ainte în observațiile nóstre. — De este dar à justificà pe Iacob este quŏ a fost, să dicem, influențat de mamă sa. Aqueasta iarŏ de erà mai rece către Esau, póte să fi venit din defectul que au unii părinți de à facce distinctii între filii și de à le însufflà gelosiă; aqui ânsĕ se pare quŏ lucru vine din muieri; Rebecca fiind de națiŏ Chaldee cà și Abraham și Isaacu, Esau își luò doĕ femei Chananeene que nu aveà nici datinele, nici deprinderile părinților lui, și de aquì venì discordia și apoi recirea. Aqueast'a ânsĕ nu justificà de ajuns pe Moysè: un învĕțător cată să ia bine à minte la preceptele que dă unui copillu și un legiutor que își propune à dà educația unui popol întregu que va influà în tot viitorul lui, are să fiă cu mult mai luător à minte la exemplele que dă. Nisce exemple cà al lui Iacob, făcù qua popolul lui să scóță mai mulți pharisei de quâti propheti, și pe pharisei să 'i înmulțiască în partea sacerdotale a Chrestinilor. Nimeni cà aquestă parte nu è mai des cu Evangeliele în mână; și cu tóte aquestea, puțini imitarŏ pe Christu și pe Apostoli și mai toți nu luarŏ de model de quât pe Pharisei.

CAPU XXVIII.

3 Vers. « Si vei fi capu în synagogele natiilor. » καὶ ἔσῃ εἰς συναγωγὰς ἐθνῶν. — Synagogă è vorbă hellenica; và să dică adunare la un locu, assemblee. Vine dela prepositia σὺν *con* șau *cun* și ἄγω ducere. Si în adevĕr synagogele în Israel, nu erà de quât adunările communali unde bĕtrânii se consultà despre alle Patriei sau alle communei. Despre aqueast'a se và vorbì la locul seu în constitutia sau légile lui Moysè. Traducatorii vechi români conservă întregu hellenismul hebraicu dicênd: « și vei fi intru adunări de neamuri. » Ansĕ nu se întellege textul bine de nu se và adaoge vorb'a *capu* încai în parenthese. — Traducĕtorii din hebraic'a se exprimă prin « și vei devenì o assemblee o adunare de popoli.

5 Vers. « ... Rebecchei, mamei lui Iacob și lui Esau. » Commentatorii observă quŏ Iacob, de și frate mai micu, se pune înaintea lui Esau primogenitului, și dicu quŏ aqueast'a vine din predilecția Rebecchei. Noi credem mai mult quŏ vine din system'a lui Moysè, quŏci ellu è autorul que narră, și erà în voiea lui de a punne fiă-que uume la locul seu; ânsĕ din sy temă, pentru quŏ Iacob erà tulpin'a Israelistilor, pretutindeni va să 'i dea întâietatea.

www.dacoromanica.ro

VII.

VAIETSE.

10 Vers. Dela aqnest verset începe partea VII.

17 Vers. « ... Nu è alt'a de quât cas'a lui Dumnedeu, şi aqueast'a pórt'a cerului. » — Din quea mai 'naltă antichitate ómenii îşi imaginară, dupŏ cum li se părea la vedere, cerul cà o boltă, şi de aqueca în quelle mai multe limbe s'a numit « botă : » coelum (ceru) vine de κοῖλον (botă, boltitură). Aşà locuinţ'a lui Dumnedeu 'şi o imaginà dincolo de aqueastă boltitura azureă, şi quŏ la trimitterea solilor, nunţiilor sau angelilor divini, erà un locu pe unde se deschideà şi se închidea porţile aquestei universali boltiture. Credinţa despre port'a sau porţele cerului crà respânditâ şi fórte papulară între toţi popolii de ori-que religiŏ ar' fi fost; şi pînŏ astădi Românii credu quŏ sunt ḑille quând se deschide cerul. — Pe lûngŏ aquestea nu erà popol quare să nu fi assigurat quŏ dintr'ênsul s'au aflat ómeni alleşi sau privelegiaţi quari au vedut aievea sau în vis deschidêndu-se cerul. Moysè dă lui Iacob privellegiul aquest'a, ânsĕ, fiind mai raţionabil de quât ómenii din timpul seu, se mărginesce à onorà pe străbunul seu numai cu visul.

18 Vers. « ... Si o înalţò drept colónnă (στήλη, stelă) şi versò oliu peste crestetul ei. » Datin'a de à unge sau à consecrà cu oliu se vede quŏ erà şi mai antică, daqua Iacob sciù à facce un'a cà aqueast'a în onórea sau santificarea aquellei petre sau colónne. Ansĕ în Bibliă, aquì pentru prim'a órâ se vorbesce de aqueast'a ceremonie a ungerii.

19 Vers. « ... Si chiemò Iacob numele loculni aquestuia cas'a lui Dumnedeu » pe hebraesce se dicea *Beth-El*. — Cetatea Beth-El que însemnédă cas'a lui Dumnedeu devenì mai târḑiu, pe timpul Judicătorilor, locul unde Israeliţii se adunà spre rugă. Quând mai înquà se înălţò în Ierusalem templu, attunci aquest'a devinì locul de rugă şi adoraţiŏ generale.

22 Vers. « ...Si din tóte quâte îmi vei dà (Dómne) în decimă le voiu ţedecimà ţie. » καὶ πάντων ὧν ἐὰν μοι δῷς, δεκάτην ἀποδεκατώσω αὐτὰ σοι. — Traducătorii quei vechi se multumescu cu à ḑicce numai « şi din tóte quâte vei dà mie a ḑecea voiu adducce ţie. » Ideea este tot aqueea; stylul ânsĕ se schimbă şi cu dênsul în preună nu numai culórea locale, ci şi nuanţa de datorie : Aquì nu è vorb'a de addus, quŏci se póte ducce sau adducce un lucru şi la o persónă quăria nu'i suntem datori queca que adducem. Aquì è vorb'a : quŏ Dumnedeu îi và dà; şi ellu và redà în apoi din alle lui Dumnedeu ênsuşi. Aqueast'a însemnedă în hellenica prepositia ἀπὸ şi aqueast'a în românesce *re*, adicŏ înapoi queca que *este dator*. — Este âncŏ de observat sau de întrebat quŏ decim'a parte fóst'a instituită din timpul lui Iacob, sau Moysè, pentru quŏ îşi propunea à o stabili, voià a 'şi preparà pe Hebrei arătând quŏ şi străbunul lor dette decimă.

CAPU XXIX.

1 Vers. « ... Sculânduse Iacob îşi urmò drumul spre ţérra Resăritnrilor, » ἐξάρας Ἰακωβ τοὺς πόδας ἐπορευθη εἰς γῆν ἀνατολῶν. Din vorbă în vorba : în locu de *sculânduse*, este *ardicând Iacob piciorele*. — γῆν ἀνατολῶν (ţérr'a Resăriturilor) dupŏ hebraic'a vine în ţérr'a Orientalilor, sau din vorbă în vorbă în ţérra filiilor Resăritului.

5 Vers. « .. Laban filiul lui Nachor... » S'a vĕḑut şi s'a observat dejà quŏ ori unde è vorbă de un nume propriu se adaoge şi numele tatălui seu şi adesea şi al mamesei, şi al cui frate este; Aqueast'a este din quea mai 'naltă antichitate de à se adaogì pe lûngŏ numele filiilor şi al părinţilor, quând spre onóre, quând spre dinstinctiŏ, qua să nu se confunde cu un alt nume assemenea. Aqueast'a şi pînŏ astădi se vede prin satele mai multor popoli, şi la Români ênsusi, ḑicênd Stan al lui Sóre, sau daqua n'are tată, Stan al Mariei, etc. Quând ânsĕ vrea în antichitate a onorà pe quinevà şi mai mult, îl supranumià cu numele hunului sau străbunului, quă să arate quŏ nu è o famillie sau o casă de ieri d'alaltă ieri. Aşà se dicea, Heraclidii, Atridii, Pelidii, etc., în Grecia. Aşà se ḑicu în Italia numele propriii în plural iar nu în singular, Tancredi. Rosini, în locu de Tancredo, Rosino, qua să arate quŏ furĕ mai multe generaţii cu aquest nume. Aşà aquì Laban que erà filiul lui Bathuel, se dice filiul lui Nachor, al bunului seu spre onorare. Aşà quà să onóre pe Iisus îl chiemà adessea quei que îi querea ajutorul : Filiule al lui David.

9 Vers. « Rachel filia aquestuia. » Ra'hel în hebraica însemnédă 'gnellă sau oiţă. De multe ori se dà nume copiilor în antichitate dupŏ óre quare animale, sau din allegerea părinţilor sau pentru characterul copiilor, Aşà se vedu : Leon, Aslan, Rachel, Agnès, Agniţa, Columbu, etc. Se vedu nume şi dupŏ plante, Călin, Violla, Carophyllo, Anthiţ'a, Flórea, Rosa, Triantaphylu, etc.

12 Vers. « ... Si spusse Iacob Rachelei quŏ frate al tatălui seu este... » Aquì *frate* cà de multe ori în hebreesce se ia drept consânge (rudă). Vorb'a *frate* şi în alte limbe şi în românesce se dă şi unui connaţional farĕ a fi din aqueeaşi famillia, şi ênsusi unui străin de altă naţiŏ, spre à arătà pe apprópele.

13 Vers. « . . Spusse lui Laban tóte cuvintele pentru quare venisse. » καὶ διηγήσατο τῷ Λάβαν πάντας τοὺς λόγους τούτους. Ammu ḑis quŏ ῥῆμα şi λόγος dupŏ stylul biblicu însemnedă şi eveniment, aventură. Aquì dupŏ aquest sens se cuvenià à se traducce : *spusse lui Laban tote aventurele, sau nevoile salle*. Qua să lăssăm ânsĕ vorb'a λόγους tradussă în *cuvinte*, a cătat à adăogì : *pentru quare venisse*, quŏci, de traduceam ad litteram prin *tote cuvintele aquestea*, nu se mai întellegeà. Aquesta è un hebraismu que nu se lassă à se traducce.

17 Vers. « Frumósă la statură şi bellă la faţă. » De multe ori cititorul và vedé aqueste doi ajectivi *frumos* şi *bellu*, şi i se vă părea quŏ sunt synonyme sau quŏ însemnédă tot aqueea. Aqui ânsĕ và să arate quŏ Rachel pentru faţ'a ei erà bellă, şi apoi statur'a, cărnile, tóte erà în proportiŏ şi în bune fórme, adicŏ formóse sau frumóse. Póte o femee să fiă bellă la faţă şi să nu fiă formósă; se

www.dacoromanica.ro

póte iar să aibă fórme fórte exemplare și să nu fiă bellă.

18 Vers. « Dilesse...» se póte dicce cà și *allesse!* Dileggere và să dică à amà cu preferință. Un părinte amă pe toți copii, și póte să aibă pe unul diles sau dilect. Aqui è vorb'a de polygamiă, și un bărbat avênd mai multe femei, póte avé pe una dilesă.

23 și 24 Vers. Constructia este așà de inversă în aqueste doĕ versete în quât daquă se traducceà vorbele în rêndul cum sunt așșĕdate în bellenic'a, nu s'ar fi arătat natural în românesce. Farĕ à prefacce nici o vorbă, le-ammu schimbat numai locul; éccĕ cum este rîndul lor în textu :

« 23. Si se facù sérà, și luând pe Lia filia sa, o intrudusse la Iacob. *Si intrò la dênsa Iacob.*

« 24. Dette âncŏ Laban Liei, filiei salle pe Zelphà domestic'a lui spre à 'i fi fétă (în casă), și quând se făcù diŏ, éccĕ Lia (în locul Rachelei)! »

Noi nu făcurĕm, de quât à stramutà vorlele *Iacob intrò la femeea sa* din versetul 23, și le pusserom într'un rênd mai natural în versetul 24, la locul lor.

28 Vers. « Făcù Iacob așà, împlinì quelle d'așéptele (sĕptĕmân'a) aquesteia » (adicŏ Liei); îi dette apoi Laban și pe Rachel filia sa de femee. » Συντέλεσον τὰ ἑβδομα ταύτης... ἐποιησεν Ἰακωβ οὕτως, καὶ ἀνεπλήρωσε τὰ ἑβδομα ταύτης. — Reu s'a înțelles de traducetori vechi vorb'a ἑβδομα, traducêndu-o șépte anni. Aquì nu è vorb'a qua să mai serve șépte anni și apoi să 'i dea și pe Rachel, ci să împlinească șépte dille dupŏ datinele nutei hebraice cu prim'a mirésă Lia, și apoi îi và dà în dată și pe Rachel, pentru quare và servì apoi alți șepte anni; adicŏ 'io dă acum înainte, quŏci are credință în ellu. Aqueast'a se învedereadă și din versetul 30 unde dice: și intrò Iacob la Rachel, și o dillesse, etc. și mai servì lui Laban âncŏ alți șépte anni. — ἑβδομα nu và sădică în hellenica șépte anni, ci quelle d'așéptelea, sau sĕptemân'a la împregiurarea de aquì. — Apoi sciut este quŏ la Hebrei din anticbitate și pînŏ astădi la quei que mai ținu datinele vechie, nunt'a ține șépte dille, în quare se bucură mirele și mirésă, și se potu apoi dicce în adevĕr căsătoriți. Laban nu vrea mai bine de quât să 'și védă ambele filie măritate, și se assigură mai întêiu de quea mai urîtă, pe quare n'o putea dà pe prețul pe quare à dat pe Rachel. Frumusețea Rachelei a dotat sau a măritat și pe Lia. Laban bine dice despre datinele locului lui. Ellu erà Babytonian, cà de origine chaldeu.—Erodotu dice quŏ în Babylonia, la serbători alle annului toți părinții își adduceau filiele la un sbor, serbătóre ținutale. Acolo quelle frumóse erà cumpĕrate dela părinți de petitori, pe întrecute, quine dà mai mult, pînŏ quând veniă rêndul aquellor'a din fete pentru quare junii nu dà nimicu. Așà magistratii locului din summele que se adunà dupŏ prețul quellor frumóse dotà pe quelle urîte și așà se măritâ tóte. Laban în locu de bani ia dela Iacob 14 anni de servitiu, și pentru Lia nu ar' fi înat nici un annu. Așà prețul Rachelei mărită și pe Lia.

29 Vers. « Mai dette Laban Rachelei pe Bal à... de ai fi fétă (în casă)...» Aquì învederat se cunósce quâte ammu dis în nota dela Cap. XVI, vers. 1 și 6 quŏ fetele la măritat adducea la bărbat și ancille fête în casă a quăror destinată se vede în versetele următóre. Lia adduce pe Zelphà și Rachel pe Ballà.

32 Vers. Dela aquest verset începu nascerile fiilor lui Iacob despre quari se observă pentru toți quŏ fiă-quare la un nume dupŏ óre quare circonstanțe dela nascere. In aqueste nume cum și în altele se vĕdu radĕcinele multor vorbe hellenice și alle limbelor moderne : asfel se vede Issa-har (χάρις) *Dan* (dar) slavon, Gad (godere).

25 Vers. « ,.. me voiu mărturisi Domnului și de aqueast'a chiemŏ numele lui, Iuda...» In hebraesce se dice cà și î turcesce, sau arăbesce Ichudà. — *Ichud* và să dică, à se confesà, à se mărturisì.

CAPU XXX.

1 Vers. « ... Dă 'mi copii, iar de nu, eu voiu murì. » Aquì timpul fiitor este în locu de present, adicŏ moru sau sunt mórtă, sau și voiu murì. Femeea farĕ copii erà considerată ca mórtă.

13 Vers. « Attunci Rachel disse lui Iacob : éccĕ fét'a mea din casă Ballà; intră la dênsa și ea và nasce pe genuchii mei, qua să 'mi am și eu copii dintr'ênsa. » — Se vede dar condiția aquestor fete ; elle devin membri ai famillieì, elle sunt considerate cà filie alle patrónei, și filii dintr'ênsele, cà nepoți, devin filii ai Patrónei. Unde le è sclavia sau țigănia dreptului roman a Dlor Pharisei que traducu numele παῖς și παιδίσκη în sclavu și sclavă? Ast'a è sclavia lui Ágar que devine Mamă unui Patriarch cà Ismael; aqueasta è sclavia Ballei și Zelphei que devin mame de patriarchi în Israel; și asta este sclavia tutulor quellor de condiția lor, copille scăpătate, orphane póte, que le iau cu dênsele quelle avute la maritagiul lor cà fete de sufflet.

14 Vers. « Dă'mi și mie din mandragorele fiiului teu. »

15 Vers. « .., nu așà, ci dórmă ellu cu tine în nóptea aqueast'a în locul mandragorelor filiului tĕu. » — In versetul 14 unde se dice. *mere de mandragora* μῆλα μανδραγόρου, credem quŏ se înțellege *fructe* de mandragoră sau de mandragoru. In hellenic'a vorb'a este cum se vede în neutru (mandragoru). Ammu lăssat'o în feminin (mandragoră) qua să conservăm form'a que îi detterŏ traducatorii vechi, și apoi așà și è cunoscută aqueastă plantă în multe părți alle Românieì pe unde meșteresele ghicitóre sau preotesse indiene dau aqueasta buriana cà bună d'à facce copii cu dêns'a. Aqueastă plantă în textul hebraicu se numesce *dudaim*. Unii dicu quŏ ar' fi planta numită *Rhameus Lotus*. In florile și rădĕcinele aquestei plante se află nisce asseménări cu óre-quare părti alle corpului uman; și de aquì póte quŏ fu caus'a de à se crede quŏ ar' fi avênd nisce virtuți de à dà feconditatea femeilor sterpe.—Vorb'a *dudaim* sau mandragoră se mai află și în Cântarea cântărilor cap. VII, v. 13 « Mandragorele respândirŏ miros. »

23 Vers. « Luat'a d'assupra mea Dumnedeul meu opprobiul. » Originalul dice ὀνειδος. Traducția vechie, dice *ocara*, que în țigănesce và să dică ênsusi aqucea que n'ar fi voit à dicce Rachel. — Femeea stérpă se considerà cà mórtă, și quŏ un blestem este assupa ei. Erà o mare durere în famillià de à purtà un assemenea blestem. Rachel se vede ușurată de aquea rușine sau opprobiu prin fructul que simte în pântecele ei.

30 Vers «...De cum călcò piciorul meu la tine. » ἐπὶ τῷ ποδί μου. Traductia vechiă dice : « cu intrareu mea. » Limb'a română este așà de avută în phrasi și expressii de timpii primitivi, înquât adessca traductiile ad litteram din Bibliă și din Homeru devin quelle mai juste, mai înțellese și mai energice.

32 Vers. Vorb'a *disalbu* traduce queea que în hellenica se dice διάλευκον adicŏ albu închis, nu bine albu. Traducția vechiă dice *albu*, par' quŏ ar' 'fi fost în original λευκὸν.

37 Vers. « .. Vérgă styriacină verde, și de nucu și de platan. » Alte traductii dicu vérgă de pleo-

www.dacoromanica.ro

pu, de nucu şi de castan ; altcle în locu de *nucu* pun mygdal.

Se observă quŏ Iacob făcù şi aquì quam tot dupŏ cum făcusse cu fratele seu Esau; quel puçin, daqua erà tot d'auna tot cu dreptatea şi adevĕrul în gură, căţà să lasse oile în starea naturale à concceppe şi à nasce cum se và întêmplà. — Mai la valle în capitolul următor îl vommu audì quŏ tot Dumneḑeu şi ângelii îl învéţà să facă d'alde aquestea. In adevĕr quŏ şi socru seu nu erà vre o pómă de alles, şi la artă oppusse şi Iacob artă ; ânsĕ în que are d'à mestecà pe Dumneḑeu în cabalele şi luptele ómenilor de genercle aquesta?

CAPU XXXI.

7 Vers. « ... Si 'mi schimbò salariul meu de ḑece *mnale*..., Borha μνῶν s'*a* luat de mulţi în locu de ἀμνῶν şi s'a tradus în '*gnei* sau *mici*. Alta este ἀμνὸς ἀμνῶν *agnus* 'gellu, şi alta, μνᾶ μνῶν que este o monetă.

38, 39, 40, 41 Vers. Aqueste patru versete sunt model de eloquinţă naturale. La qneea que Omul are dreptate şi lassă à vorbì dreptatea sa, oriquât de simplu şi neinstruit să fiă, întrece pe toţi avocaţii. Quând vorbesce Dreptatea în Omu, vorbesce ênsuşi Dumneḑeu, iar nu quând se descórţă vergele şi quând se suie ţapii şi berbecii pe oi şi pe capre. Bine quŏ aquelle verge potu să fiă nisce jonglerii şi descàntecc que n'adducu nici un effect şi prin urmare fórte innocente; dar que au d'amestecu Dumneḑeu şi angelii cu dênsele?

In versetul 41 iar se adduce înainte vorb'a *mnale* καὶ παρελογίσω τὸν μισθὸν μου δέκα μνῶν. Traducţia vechiă se exprimă prin : « şi 'mi ai schimbat simbria cu ḑece mici. » N'a fost vorb'a nicăiri de ḑece sau de doŏ ḑeci de 'gnei sau de capre. Quine citesce aqueste doŏ capitole vede condiţiile. Iacob nu se plânge de aqueast'a, ci quŏ socru seu 'l a schimbat simbria în felurimi sau în ḑece chipuri sau preţuri que le arata prin mnale; aqueast'a ḑice mai nainte şi către femeile lui : tatăl vostru quând una quând alta schimbă, quând varii, quând albe etc. Astăḑi la assemenea, împregiurări, se exprimă ómeni prin a schimbat bandiera, a schibat culórea, a schibat căciula... etc. attunci se ḑicea schimbă mnaoa, adică moneta sau preţul, schimba tocmeal'a. — Pare-se vorbele μνᾶ şi ἀμνὰ quŏ, şi de nu sûnt de aqucaşi radĕcină sau origine, au ânsĕ aqueca'şi asseménare cà *pecus cu pecunia* şi starca *pecuniara*. Aqueast'a ânsĕ n'ar' scusà pe un traducător din latinesce să confunde monetele cu oile.

44 Vers. « Vino dar să facem un testament eu şi tu... » Aqui vorb'a testament să ia mai mult în locu de învoire, pactu allianţă; ânsĕ pentru quŏ è învoirea între socru şi ginere sau filii, învoirea è cà queca que ḑicem astăḑi testament sau legătură prin quare lassă părinţii la filii averea. — In alte impregiurări ânsĕ are insemnare curata de pactu învoire.

48 Vers. « Si 'l a numit Laban *Tumulul marturiei*, iar Iacob 'l a numit *Tumulul marturisesce* Pare-se quŏ, unul Chaldeu, şi altul Hebreu, ţineà fiă-quare la expressiile idiomei sau dialectului seu. Cà şi cum ar' vorbì doi Români din doĕ diverse provinţii, şi unul ar' ḑice : stăi *pe locu* şi altul ar' dice : stăi *loculi*.

53 Vers. Din aquest verset se vede quŏ tumulul şi cotónn'a que înălţarŏ furŏ un fel de hotare nu numai materiali, ci şi morali tot de o datĕ, înaintea quăror'a iau pe Dumneḑeu de martur de à nu trece peste dênsele cu rea cugetare unul către altul. Laban pînŏ în urmă se pórtă cà un bun părinte şi unde vorbesce despre filicle salle şi le recommandă è admirabil de ţinereţe paternă, ḑicênd : « de vei umill filiele melle, de vei luà alte femei peste filiele melle, veḑi nimeni cu noi (aqui) este. Dumneḑeu è martur între mine şi tine. »

56 Vers. Κατεφίλησε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ — şi sărutò filii, traducu nnii, cà şi quând ar' fi fost simplu ἐφίλησε. Prepositia κατὰ însemneḑă mult mult, cu ardóre; noi tradusserŏm prin « sărutò de despărţire. »

CAPU XXXII.

2 Vers. « ... şi chiemò numele locului aqueliuia Castre. » In hebreesce *Ma'hanaim* însemnéḑă ambele câmpamente sau tabere, adicŏ unaque vĕḑnsse Iacob şi alt'a, a lui ênsuşi. Noi ammu ţinut textul hellenicu : în primul verset vorb'a è în singular παρεμβολὴ aqui è în plural παρεμβολαὶ câmpamente, castre, tabere.

VIII.

VAIISCHLA'H.

3 Vers. Dela aquest verset începe partea VIII.

10 Vers. « .... Quŏci în baculul (toiagnl) meu trecuiu Iordanul aquesta; iar acum despărţitu-m'am în doĕ turme. » Và să arate quŏ a plecat din cas'a paternă neavut numai cu toiagul şi acum è cu doĕ turme sau campamente. Dupŏ alţii nu face allusiŏ la starea lui de mai nainte şi la quea presentă, ci la situaţia gravă în quare se află, quŏ adicŏ quând se despărţi de socru seu şi trecù Iordanul averea lui, vitele lui, ómenii lui formà o singură tabară, o singură turmă şi un singur păstor sau toiagu; şi acum de fric'a fratelui seu écce 'l despărtit în doĕ tabere.

20 vers. « .... Eccŏ şi feciorul teu Iacob face şi ellu dupŏ noi » παραγίνεται ὀπίσω ἡμῶν. Mai toţi românismii sunt ânccŏ în starea biblică, dc'i vommu şci află şi conservà.

24, 25, 26, 27, 28 vers. « .... Ci Israel numele teu và fi ; quŏci învins'ai cu Dumneḑeu şi cu ómenii tare (vei fi). » — Aqueastă *luptă* que se vede în aqueste cinci versete nu è d'a se îndoì quŏ Moysè voiesce s'o arate de o luptă între Dumneḑeu şi Iacob, în quare aquest'a din urmă fu vingĕtor.

Doctrinele antichităţii îşi aveà fiă-quare allegoriele salle, figurele salle. Una din figurele quelle mai mari şi quelle mai însemnătore este aqueast'a a luptei Omului cu Dumneḑeu. Aqueastă luptă în fiă quare religiŏ erà arătată dupŏ system'a ei dupŏ tendinţele ei mai mult şi mai puçin liberali, mai mult şi mai puçin materiali sau spirituali. Unele arătà aqueastă luptă între Dumneḑeu şi între nisce Giganţi sau Titani, ómeni extraordinari, d'o putere şi mărime colosale, quari, cà apostaţi cătreq uel atot Potent, nu întârḑiarŏ d'à fi ful-

www.dacoromanica.ro

gerați invinși și stinși cu totul. — Altele vĕdĕnd quŏ lupt'a nu mai încĕlă, făcurŏ din aquesti Titani nisce ființe spirituali nemuritóre, que nu se putea desființă și quari în necontenit dà aqueastă luptă Divinităților. De aqui doĕ principe, unul cà altul nemuritor, unul cà altul neînvins. Alții cà Hellenii puind în luptă doĕ principe pe Saturnu cà ḑeu mai vechiu și pe Joie cà revolutionar, în locu d'a Invinge Autoritatea Saturnu, învinse Revoluția Joie, și din Revolutiŏ făcurŏ Divinitatea supremă și suveran'a lumei. Grecii progressarŏ prin aqueastă credință. — Moysè vru à dà o lovitură și aquestei tradiții sau mai bine à o narrà pe scurt dupŏ system'a sa și mai liberale, și contrariă ori-quarii idolatrii, ori-quarii puteri. afarŏ de Puterea Puterilor que erà Dumneḑeul lui, potent, creator, și uman, părinte și Domnu. Lupt'a nu o denegò; ânsĕ cum o arată? Ia Divinitatea ast fel cum își făceà lumea o idee despre dênsa: Nu crà popol, nu erà doctrină philosophică or religiósă quare să nu facă din elementele Naturei sau o singură divinitate sau atâtea divinități quâte și agentii Naturei. Natur'a cu un cuvênt erà Dumneḑeu; și Natur'a își aveà legile salle cà și pînŏ astăḑi pe quare ni meni nu le călcă nepedepsit. Omul spre exemplu, dupŏ legile naturei, è mai greu de quât ap'a, și pe apă nu se póte pune farŏ à cadé à fund, ânsĕ tot înnótă; este âncŏ și mai greu de quât aerul, și dupŏ o înălțime nu se póte abandonà aerului farŏ à se derîpà pînŏ în fund cu totul strivit.—Omul albu appare, omul quel mai intelligent, și de aquì în ainte din progres în progres o luptă necontenită încontra elementelor spre à le suppune voiței lui, cugetărilor, scopurilor lui. Prin inventiile lui devine domnu al mării și o strabate în tóte părțile pentru necessitățile lui, pentru scopurile lui; farĕ fulgerul din cer și îl applécă la atâtea arte și făcilități... Fiă-quare artă, fiă-quare meseriă, fiă-quare sciintă, fiă-quare idee, cu luptă și cu sudori se conquistò. Prin urmare Gigantele lui Moysè, Titanul lui, Prometheul lui, înfine Diavolul lui, fu ênsusi Omul; ânsĕ nu cà apostat que voiesce à scalladà cerul, nu cà adversariu que voiesce à destronà Divinitatea, nu cà Joie ființă fictivă cu Saturuu, ci cà Omu în nevoile salle. In repaosul dar, și nóptea seculilor de nesciintă, Dumneḑeu vine la dênsul și îl provocă la luptă drèptă; își sumete și Omul mănecele, și nu se lasă, se luptă o nópte întrégă farĕ à sci cu quine se luptă; quŏci se luptă cu nevoile salle, cu bătaiea de capu pentru mâine, cu preocuparea de sórt'a și viitorul copiilor; se luptă, nu se lassă: i se dislócă membrii și cóps'a, sciópătă... Infine ânsĕ trînteesce, ține ţépĕn, pune genuchii pe peptu cà un Theseu que terassă Centaurul; se appropriă de ḑiŏ, peru errorile unei nopți de seculi de nesciință; Divinitatea Natură, sau și Domnul Naturei gôfâie subt brăcele nervóse alle travalliului-Omu și strigă lassă-me! demitteme să me ducu. —Nu; quine esci? — Nu te lassu pînŏ nu mĕ vei binecuventà, pînŏ nu vei recunósce quŏ te-am învins, quŏci nu sunt cu provocatorul, și quŏ lupt'a mea a fost onestă, cuviósă, drèptă.

— Cum 'ți e numele? întrébă Necunoscutul.

— Iacob, respunde Omul.

— Israel và fi de acum numele teu, quŏci ai învins cu Dumneḑeu. și cu Omenii tare vei fi; adicŏ Omu cu Omu và fi solidar din aqueasta doctrină, nici un omu nu và mai fi debil și prada altuia, sau prin dreptul Puterii sau prin dreptul Astuțici; ómenii nu te vor asservì, Omule; Omenii nu te vor amăgì, Omule; s'a făcut ḑioa acum. Invins'ai cu Dumneḑeu și cu Omenii tare vei fi.

Que Dumneḑeu è aquest'a que nu fulgeră pe quel que îi dă luptă și îl si învinge? Que Dumneḑeu è aquest'a que se bucură mai mult de quât un tată quând vede quŏ 'l întrece fiiul seu? Veḑi aquest Dumneḑeu nu crà cunoscut la Păgâni; aquest Dumneḑeu nu è recunoscut nici aquellor din quei que se ḑicu chrestini și se oppunn în callea progresului, și își facu un Dumneḑeu gelos, învidios, terribil, vendicativ, spre à și justificà nelegiuirile lor. Arama lor vor s'o trécă de aur și stirgă la eresie, ori unde appare pétra Lydiei și ómeni quari vor să'i frece cu nasul de dênsă și să le ésă aram'a: Pe aquest Dumneḑeu Moysè il întreveḑù pentru prima ŏră, iar Christ veni à ni 'l aratà în carne și în óse. Aqui è puterea, aqui è geniul lui Moysè de à resturnà tŏți mythii pagânĕtății și à facce dintr'ênsii nisce figure atât de salutarii, și atât de progressive. Dumneḑeu se lassă à fi învins de Omu; și impiul, ereticul, atheul antincu que cutedà à cugetà numai un'a cà aqueasta, devine pietos, drept-credincios, quând crede și proclamă în gur'a mare dogm'a aquesta; și quând accusă de mincinos, neadeverat, fabulos pe ori-que Dumneḑeu altul que fulgeră la Giganți, que se bate cu Titanii, și quare nu póte învinge Demonii.

Iacob aqui è o figură, ânsĕ în locu de à representà pe Omu în genere, omenirea întrégă, representă un singur popol, marginit într'un comprins fórte micu, sgîrcit cà avarul pe tesausul seu, neappropiabil, necommunicativ, necapabil de à pricepe un assemenea Dumneḑeu, și orgolios de à avé de străbun o fiinta cà Iacob de o virtute atât de problematică cum il vĕḑurŏm în capitolele precedente. Moysè se cuvenià sau a'si preparà heroul de predilectiŏ pentru o assemenea luptă print'o viață exemplară și printr'o inimă leale, sau, daqua 'l a descris o dată ast fel, să fi scos pe arenă, un alt prode quare să fi representat omenirea în trégă que de atâtea mii de anni de întunereu se luptă încontra Quellui que își complace à se vedé învins de creatur'a sa.

Veḑi aqui se vede spiritul de părtinire, spiritul de partit que face din legea lui Moysé umbr'a Legii.

Apoi dupŏ systemele de attunci de à 'si arrogà sciint'a numai o castă fórte mică de ómeni și de à o ținne ascunsă dela popol, dupŏ systemele de à condamnà la mórte pe ori-quine gustă din fructul arburelui Sciintei, aqueastă luptă de atâția mii de anni, representată într'o nópte a quaria fiă quare secundă è un sccol de sudori, de turmente și de martyriu, fiă que miscare, luptă, victoriă și disfată è conquist'a unei Sciinte, iar campania întrégă, callea întrégă a Progresului uman pînŏ astăḑi; aqueasta luptă la a quăria narrațiŏ nu ajung cursurile întregi alle tutulor sciințelor, spre à o desvoltà pe întregu; Moysè o narrà în cinci versete, și atât de accoperit, atât de mysticu în quât nici dupŏ patru mii de anni nu 'l póte quine và desciffrà bine. Cà Hebreu își allege pe un Iacob de model, și cà educat de sapienții Egyptului nu se póte desbărà de mysticismu.

30 Vers. « Si chiemò Iacob numele locului aquelluia. ***Forma lui Dumneḑeu***, quŏci ḑisse vedut' am pe Dumneḑeu față în față și s'a salvat suffletul meu. » Form'a sau imaginea lui Dumneḑeu pe hebraesce se dice ***Penuel***; și prin urmare Penuel fu chiemat numele aquellui locu. — Pe de altă parte și în antichitate și în ḑillele nóstre âncŏ s'a credut quŏ nimeni nu póte vedé divinitatea farĕ à murì; prin urmare ori quând qnineva vedeà sau aievea sau în vis óre-quare ființe que se puteà

www.dacoromanica.ro

numì cerescì, o aveà cà un semnu reu şi se aştepta la mórte. Mai vîrtos pe patul malatiei şi al frigurilor, daqua amalatul ţiceà quŏ vede óre quare fiinţe imaginare, ethereene, angeli, divinităţi, toţi ai casei se aşteptà la mórte. — A vedé darŏ pe Dumneḑeu sau un angel şi à mai trăi dupŏ aqueast'a, erà o mare minune, un mare privilegiu Toţi sciu quŏ şi în hebreesce şi în alte limbe pe attunci *sufflet* nu însemnà alta de quât sufflare, viaţă. Aşà darŏ è o exclamaţiŏ de bucurie, de recunoscinţă, de gratiă, à exclamà quinevà : vedut' am pe Dumneḑeu şi mi s'a salvat viaţ'a, adicŏ şi mai trăiescu âncŏ.

31 Vers. Si îi resărià sórele quând trecusse Forma lui Dumneḑeu. » Ἀνέτειλε δὲ αὐτῷ ὁ ἥλιος ἡνίκα παρῆλθε τὸ Εἶδος τοῦ θεοῦ. Dupŏ tóte regulele şi dupŏ verbul παρῆλθε que nu se aratà prin διεῤῥη textul hellenicu ne dă à înţellege quŏ sujetul sau persóna verbului *trecusse*, este, Forma lui Dumneḑeu, adicŏ quŏ aqueastă formă trecusse sau dispărù quând resărià lui Iacob sórele. — Dupŏ alte versiusi ânsĕ înţellesul este alt fel. Cu *Form'a lui Dumnedeu* se înţellege numele locului aquell'a unde se luptò Iacob. adicŏ locul numit Penuel, şi prin urmare sujetul verbului *trecusse* este Iacob. Aşà dupŏ aquest înţelles alţii se exprimă astfel : « Reserià sórele lui Iacob, quând aquesta trecuse dincolo de Penuel » adicŏ de locul aquella. Textul hellenicu ânsĕ nu se lassă nici decun à fi înţelles ast fel. De ar' fi fost cum ammu ḑis verbul διεῤῥη şi nu παρῆλθε, se puteà luà şi ast fel.

CAPU XXXIII.

1 şi 2 Vers. Iacob cum vede pe frate seu, îşi împarte copii şi femeile ast fel cum quei mai amaţi să fiă mai puţin expuşi : îşi pune ancillele mai ântêiu, apoi pe Lia, şi apoi pe Rachel cu Ioseph quei mai din urmă.

9 Vers. « Esau attunci disse : sunt şi pe la mine multe, fratele, meu ; fiă ţie alle talle. » Ἔστι μοι πολλὰ ἀδελφὲ Ἔστω σοι τὰ σα. Quât è de naiv şi grav tot de o dată aquest respuns de linguagele primitive! Limb'a română perde de se và traducce aqueasta expressiŏ cum se exprimă cărturarii şi nu cum se exprimă popolul, quât devine de sălciă sau nesărată phrasea de se và ḑicce : am şi eu multe, frate.

10 Vers. « Iar Iacob disse : nu deh... » Εἶπε δὲ Ἰακωβ, μη δὴ...—Aquî se vede nu numai expressia primitivă, ci şi tém'a unui omu cà Iacob, quând la fiă-que mişcare a fratelui seu nu scià âncŏ que se prepuiă. Quând se traducu din limb'a hellenică nisce assemenea phrasi cà quelle que citarĕm şi altele mulţime homerice vede quinevà quŏ limb'a română è cu mult mai hellenică în geniul seu de quât gréc'a vorbitóre.

12, 13, 14, 15 Vers. In aqueste patru versuri se arată codirea şi tém'a lui Iacob : la ori-que i se propune, îi è frică să nu afle o cursă. Nici drumul nu va să ţiiă din preună cu frate-seu, nici ómenii aquestuia nu'i voiesce à'i avé de scortă ; facce tot cum să se vĕḑă scăpat cu binişorul de dênsul, şi cum să se assigure quŏ aquest'a nu ţine rancóre. Omul que nu avù témă d'a se luptà o nópte întrégă cu Dumneḑeu, è codard, fricos d'à se vedé faţă în faţă cu aquell'a quăruia scie quŏ'i a făcut rĕu. Quât è de tare puterea Consciinţei sau a remuşcării pentru quel que mai are în sine aqueastă voce a lui Dumneḑeu! Aqueastă frieă a lui Iacob, face pe Omu à se mai împăcà cu dênsul. Tot mai è speranţă de omul que are consciinţă, quărui îi è frică de pĕcatele que a făcut.

18 vers. « Venì apoi Iacob la Salem, cetate a Sichimilor. » De quâte ori ammu întêmpinat cetatea Salem nu ne-ammu arrestat spre à arătà quŏ aquesta este ênsuşi Ierusalem cu numele seu anticu que se dicea şi Solema.

CAPU XXXIV.

Tot que se cuvine à însemnà la începutul aquestui capitol este quŏ evenimentele que se aratà aquì nu se întêmplarŏ în datà dupŏ venirea lui Iacob în părţile aquellea. Quŏci Iacob servind 20 anni la Laban, în al şéptelea s'a însurat, şi Symeon şi Levi, al doilea şi al treilea filii nu putea avea la venirea lor acolo de quât dela 9 pînŏ la 11 anni quel mult.

20 vers. « Venì dar Emmor şi Sychem filiul aquestuia la pórta cetătii lor şi vorbì către bărbaţii cetăţii... » — In anticbitate, cum se vede, locul de adunare şi de consiliu al cetăţenilor erà la porţile cetăţii ; quŏci acolo erà şi locul unde popolul se puteà adunà mai mult, unii întrând şi alţii eşind dupŏ alle lor. Homeru aratà quŏ Troienii ţineau consiliu apprópe de pórt'a Sceei.

25 vers. « .... Symeon şi Levi luarŏ sabia... şi uccisserŏ ori-que mascule... » — Se înţellege quŏ aquesti doi filii ai lui Iacob şi fraţi ai Dinei, intrarŏ în cetate cà capi ai ómenilor dela turme que luarŏ cu dênşii ; quŏci al mintrelea, ori-quât de amalaţi să fi fost locuitorii unei cetăţi întregii, numai doi ómeni singuri nu 'i ar' fi putut extermină şi luà tóte femeile captive, şi depradà şi luà cu sine averile. Se înţellege quŏ se formò mai ântêiu o bandă quării aquesti doi fraţi furŏ capi.

Aqueastă faptă nu facce onóre aquestor doi filii ai lui Iacob, şi o recunósce şi tatăl lor. — S'a putut apoi circonvecinii, în locu de à se desdemnà şi à se sculà cu toţii spre à resbunà aquest dolu sau viclenie, cum ḑice şi Moysè, în locu de à se întegrità ḑicu, à se cuprinde de frică şi à nu se luà dupŏ quei que commisserŏ o assemenea faptă de banditi ; pe Dumneḑeu ânsĕ que are de a'l amestecà la midlocu la o assemenea faptă şi d'a 'l punne în capitolul următor quŏ Ellu ênsuşi respândì fric'a şi terrórea peste cetăţile din pregiur (capu XXXV, vers. 5.), afarŏ numai daqua cu *frica lui Dumnedeu*, nu se înţellege o frică mare.

Partea singură quca bună a aquestui capitol este gradul puntului d'onóre al lui Symeon şi Levi que îi împinge şi pînŏ la un assemenea heroismu de nelegiuire. Respunsul lor scurt către tatăl lor îi desculpă óre-cum în aintea quellui quărui onórea familliei îi è mai scumpă de quât ori-que. « Dar que ? au cà către o meretrice să se pórte cu suror'a nóstră ? »

CAPU XXXV.

2 Vers. « Disse dar Iacob casei salle. » — Adessea în Bibliă, cà şi în ḑilele nóstre, *casa* însemnéḑă familliă, şi dynastiă quând è vorbă de domnitori : casa lui Iacob, casa lui David... — « Ardicaţi ḑeii străini. » Dupŏ alte versiuni : *errorile*, ratăcirile străine. Aquì se vede quŏ se aflà în cas'a lui sau resturi din Teraphimii que luasse Rachel dela tată seu din Messopotamia, sau póte şi quevà idoli que s'au fost deprădat cu alte objete din cetatea Sichimilor.

4 vers. « Toţi ai casei deterŏ lui Iacob ḑeii străini.... şi cerceii din urechile lor. » — Se vede quŏ cerceii representà quevà imagini idolatrice şi pentru aqueast'a furŏ considerati între objetele idolatriei, quŏci altfel cerceii simpli nu erà proscrişi în ritul patriarchal. — Despre *terebinthul* unde

www.dacoromanica.ro

furŏ îngropate aqueste objete, alte versiuni ḑicu *stejar*.

8 Vers. « Pe aquel timpn muri Debbora crescĕtórea Rebecchei... » Se scie quŏ Rebecca erà mamă lui Iacob, şi aqueastă crescătóre a ei, n'a putut venì aquì din Mesopotamia, de quât o dată cu Rebecca şi cu Eliezer. La nota capului XXIV, vers. 59, ammu însemnat despre aqueasta. Aquì adăogim quŏ fetele quând se mărità adducea la bărbat între alte ancille şi pe crescĕtórea lor (daqua trăià aqueasta) şi crà respectată cà o sócră de către bărbat, şi cà o Bună de copii. Prob'a se vede în respectul que avù Iacob de dênsa, şi în ceremonia cu quare o îmmormêntò, dând şi arburelui sub quare o îngropò, numele de *querrul Doliului* în commemoraţia aquestei femei, pentru quare fu în doliu tótă cas'a. Pare-se quŏ aquest respect şi onóre să dă mai mult unei crescĕtóre de mamă de quât consórtei. Atât femea cà mamă crà de sacra.

14 Vers. « Si ardicò Iacob colónă... şi stropì peste dênsa libaţiŏ şi versò peste dêns'a oliu. » — « Nu se vĕdu în religia sau cultul primitiv al patriarchilor de quât sacrificiuri, offrande, decimă, rugă, urări, libaţii (stropiri de vin) şi ungeri. Pe nicăiri nu se vorbesce nici de templuri, nici de serbători, nici de alte solemnităţi, » ḑice D. Cahen.

CAPU XXXVI.

3 Vers. « Si pe Basemath, filia lui Ismael, surora lui Nabaioth. » — In capitolul XXVIII, vers. 9. Aqueasta filiă a lui Ismael are nume de Maeleth. Si din tóte versiunile, Samariteana numai conservă aquellaşi nnme dat la început. — Esau numinduse şi Edom. Aquì se vede prima allianţă între Ismaeliti şi Edomiţi.

12. Vers. « .... Amalec... » Hebreii detestà pe Amaleciţi, şi între altele le împutà quŏ sunt descindenţii lui Amalec filiul unei concubine.

15 Vers. « Aquestia sunt Ducii filiului lui Esau... » Vorb'a *duce* sau ducă que în hellenic'a se arată prin ἡγεμών. Tot dela ἄγω *ducu*, în hebraesce sau pe aquei timpi se ḑicea *Aluf* singular, *Alufim* plural que însemnédă οἰκογενειάρχης adicŏ capu de familiă. Apoi mai târḑiu quând Hebreii se constituirŏ în Stat, *Aluf* însemnà mai mare peste una mie. (Cartea Judilor capu VI, vers. 15.) La Idumeeni *Aluf* crà numele domnitorului sau capului guvernului.

24 Vers. « .... Onan, aquesta este şi Onas quare aflò pe *Iamin* în desert... » Multe şi varii părері sunt assupra vorbei sau numelui *Iamin*. Unii ḑicu quŏ ar' fi o plantă, alţii quŏ ar' fi nisce lacuri sau balte în desert. Traducĕtorii din hebraesce, ḑicu quŏ sunt catîrii que crà necunoscuţi încŏ, şi quŏ aqueastă allianţă sau maritagiu între cai şi asini, în desert s'a făcut pentru prim'a óră, de unde eşirŏ catîrii şi li aflò Onas : — Alţii vor să affirme quŏ Iamin însemnédă ómeni tari que inspiră terrórea. — In textul hellenicu al quellor Sépte ḑeci exprimânduse prin τὸν Ἰαμεὶν, articolul τὸν pare mai mult quŏ ar' arătà vre un omu óre-quare sau vre o speciă umană. —

31 Vers. « Si aquestia (quei următori) sunt regii que au domnit în Edom mai nainte de à domnì vre un rege în Israel. » — Mai târḑiu numele de Aluf *duca* sau *duce* fu schimbat în Melech, *rege*. — Mulţi ḑicu quŏ aquest capitol n'ar' fi scris de Moysè, pentru cuvintele din urmă alle aquestui verset, unde ḑice : Regii que au domnit în Edom, *mai nainte de à domnì vre un rege în Israel.* » Pe quând scrià sau existà Moysè nu erà regi în Israel. Primul rege fu Saul, quare în cu mult mai târḑiu, şi Moysè (ḑicu aquesti commentatori). Cum puteà scrie historia în viitor? historia este a trecutului. — Noi nu suntem de părerea aquestora; ci dicem quŏ Moysè îşi aveà şi ellu, daqua nu mai mult, cà totu omul, aspiraţiile salle pentru naţia sa, scopul seu, şi póte şi temerile salle. Un autor român din ḑillele nóstre ar' puté scrie historia Românieì, şi venind la Michaiu Bravul să dică · « Aquest'a domnì assupra Valachiei Transylvaniei şi Moldaviei mai 'nainte de à fi aqueste părţi alle Romaniei unite. » Si daquă dupŏ mai mulţi sau mai puţini anni, aqueastă aspiratiŏ s'ar realisà quând autorul que a exprimat'o numai există, fir'ar' óre de cuvinţă venind nisce critici mai la urmă să dică quŏ o assemenea expressiŏ nu póte fi eşită din gur'a sau din pên'a ênsuşi a autorului que a scris'o în aspiratia sa? — Sau iarŏ, daqua, tot aquel autor sau altul, venind la Domnii phanarioţi, şi enumĕrându'i, ar' ḑicce : « Aquestia sunt domnii străini, que domnirŏ în România mai 'nainte, de à domnì în aqueast'a străinii Europei. » Drept ar' fi, dupŏ realisarea aquestei temeri, qua un criticu sau commentator să ḑică quŏ aquestă expressiŏ n'a putut eşì din gur'a unui scriitor din ḑillele nóstre?

33 Vers. « Murind Balac (primul rege), în locul lui domnì Iobab, filiul lui Zarà din Bosorrha. » — Aquì se vedu optu regi, unul dupŏ altul domnind farŏ à fi filiul predecessorului seu rege. Aquesţi domnitori luà autoritatea supremă, nu cà un drept de moştenire dela părinţi, ci din mân'a naţiei que îl allegeà.

40, 41, 42, 43 Vers. In aqueste rei versete se vedu numai unspredece duci sau capi eşiţi din cas'a sau familliа lui Esau. Cas'a lui Ismael dă doispredece capi, şi cu Patriarchul lor trei-spredece. Cas'a lui Iacob dă assemenea doispredece capi de sementii şi cu ellu trei-spre-ḑece. Dupŏ system'a dodecimale şi complectă a lui Moysè cătà à se vedé assemenea doispredece duci sau Alufimi, eşiţi din cas'a lui Esau sau Edom. Aqueast'a ne face à crede quŏ sau din coppiă în coppiă, s'a trecut cu vederea vre unul, sau quŏ Moysè vrênd à privilegià mai mult pe Ismael şi pe Iacob, în adins nu complectă dodecada casei lui Edom, qua să arate quŏ îi lipsesce quevà.

IX.

VAIESCHEB.

CAPU XXXVII.

1 Vers. Dela aquest verset începe partea IX.

2 Vers. Αὗται δὲ αἱ γενέσεις Ἰακωβ. Aquì vorb'a γενέσεις, fiă-quare vede quŏ nu însemnédă nici nasceri, nici faceri, nici familii, nici genealogii, ci curat aventure, întêmplări, quelle que adicŏ se întemplă lui Iacob de aqui înainte.

— « Joseph erà păscênd ḑin preună cu fraţii sei

www.dacoromanica.ro

oile, fiind june din preună în fiii Ballei şi fiii Zelphei. » — Unii vor' să explice de que Ioseph erà cu fiii ancillelor şi nu cu fiii Liei, şi vor' à probà quŏ fiii concubinelor nu erà aşà de stimaţi cà fiii femeilor legitime, şi quŏ aquestia aveà un rol secundar de instructori sau de servitori pe lângŏ Ioseph. Noi nu suntem de părerea aqueasta, ci ni se pare mai natural şi din quelle precedenti şi din quelle que urmeadă, quŏ între Lia şi Rachel fiind o rivalitate, quŏ fiii Liei fiind şése şi de un character violent şi puçin scrupulos, cum s'au vedut în cetatea Sichimilor şi către Ballà, şi cum se vor vedé mai târdiu; quŏ Ioseph şi Beniamin remâind orphani de mamă, firesce se lipià mai mult de fiii Ballei şi Zelphei que şi ei erà luaţi în picióre de quei şese pretenţioşi la dreptul de moştenire şi de à commandà. Iacob vedeà firesce şi purtarea şi gelosia fiiilor sei din Lia, şi amând pe Ioseph îl încredinţà mai mult fraţilor victime sau passivi.

— « Recriminŏ âncŏ Ioseph cu împutări grelle pe fraţii sei. » Aqueastă închieere vine şi mai mult à ne întări în părerea nóstră, quŏ adicŏ Ioseph se plânse amar la tatăl seu de fraţiii sei, cà şi cum s'ar' fi temut de viaţă, şi prin urmare se adaoge în versetul umător : « Iar Iacob dilegeà pe Ioseph dintre toţi fiii sei. »

— Multe versiuni schimbă cu totul capĕtul aquestui verset 2, çicênd quŏ nu Ioseph, ci fraţii sei accusarŏ pe aquesta la tătal lor. Intre quei de părerea aqueasta sunt şi vechii traducĕtori Români, caus'a este quŏ traducu. dupŏ cum s'a învederat, dupŏ ediţia lui Sixtu Quintu : Textul aquestei ediţii are verbul în plural κατήνεγκαν, unde ediţiile âdeverat resaritene dicu κατήνεγκε.

Editia lui Alde coprinde : κατήνεγκαν ψόγον πονηρὸν πρὸς Ἰσραὴλ πατέρα αὐτῶν.

Iar editia lui Aquilla şi Symmachu dice : καὶ ἤνεγκεν Ἰωσὴφ τὸν ψόγον αὐτῶν πονηρὸν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, adicŏ : « Si adduceà Ioseph pîr'a lor quea rea către tatăl seu. — Noi avurŏm înainte textul ediţiei typărită în Athene sub preveghierea Synodului de acolo. Aquel text se exprimu : κατήνεγκε (adĕusse iar nu addusserŏ cà sus) δὲ ψόγον πονηρὸν πρὸς Ἰσραὴλ τὸν πατέρα αὐτῶν. Si dupŏ aquesta tradusserŏm cum se vede în textul nostru.

In fine or dupŏ o părere or dupŏ alt'a, fraţii nu erà în concordiă cu Ioseph, şi daqua aquest'a trăià mai mult cu fiii Ballei şi Zelphei erà quŏ se învoià mai bine cu aquestia, iar nu quŏ pentru quŏ aquestia erà mai dispreţaţi de tatăl lor.

3 Vers. « Si îi făcù o tunică de mai multe culori. » Felul aquest'a de stofe dupŏ çis'a multor'a nu erà bălţată sau florată sau vergată în mai multe culori, ci urdită şi ţessută din fire de mai multe culori în quât culorile firelor se amestecà una în alta, Din queste stofe se făcià tunice, şi erà fórte considerate între Orientali. Homeru vorbesce adesea de felul aquest'a de tunice. De aqueea şi noi nu'i çisserom « haină pestriţă » ci tunică de mai multe culori, şi mai jos, *variopinta*.

10 Vers. « .... Au dórŏ venind vommu veni eu şi mam'a ta, şi fraţii tei à ne închinà ţie pe *pament?* » — Toţi sciu quŏ Rachel mama sa nu trăià pe quând spunea Ioseph visul aquesta, şi prin urmare unii accusă pe Moysè quŏ n'are justeţă în aqueastă narraţiŏ, quând pune în gur'a lui Iacob vorbele *mam'a ta*. Din contra noi vedem queca mai mare justeţă, şi âncŏ un fel de satyră paternă din partea lui Iacob. Aquesta cum se vede de toţi mustrŏ pe fiiul seu, şi îi çisse ; que è visul aquesta? Que vrei să arăţi de ni 'l spui? Unspre dece stelle, bine ; vrei să arăţi unspredece fraţi? Cu sórele apoi vrei să întellegi pe mine, tatăl teu ; şi cu lun'a pe mama ta? şi cu aqueasta và să'i arate absurditatea visului, cà şi quând 'iar dice : apoi mama ta è mórtă, prostule! Si de aquea se exprimă prin ; « A ne închinà ţie pe *pament* » vorb'a *pament* nu e pusă învan, qua şi quând 'iar çicce quŏ pe lumea aqueasta nu se mai póte. — Unii traducu expressia *pe pament* prin *pino la pament*. N'are quineva să mai çică nimicu quellor que ἐπὶ τὴν γῆν sau ἐπὶ τῆς γῆς vor s'o întellégă ast fel.

17 Vers. « Omul pe quare întrébă Ioseph despre fraţii sei îi respunde : s'au ardicat de aquî (din Sychem adicŏ), quŏci 'iam audit çicênd : să ne dudem în Dothaim. » — Părerea unor'a este justă quând çicu quŏ aquestia lăssarŏ locul aquell'a, nu atâta pentru lips'a păsciunei, quât spre à se depărtà de locul unde commissesserŏ deprădarea şi măcellul; le erà témă să nu întêmpine resbunători.

25 Vers. « Sĕdurŏ apoi să *manânce pâine.* »— Vommu aflà adessea expressia aqueasta şi dăm de scire quŏ în Bibliă eà şi pînŏ în çioa de astădi între popolii Orientelui *à mâncà pâine* và să dică simplu *à mâncà*, à şedé la masă. În turcesce şi în gréc'a vorbitóre, şi ênsuşi quând mănâncă quine và la quea mai splendida masă, dice ; am şĕdut să mănâncu *pâine*.

28 Vers. « Si cum treceà pe acolo ómenii Madianiţi (adicŏ) comercianţi, scósserŏ şi vêndurŏ pe Ioseph Ismaeliţilor... » Καὶ παρεπορεύοντο οἱ ἄνθρωποι οἱ Μαδιηναῖοι, οἱ ἔμποροι.—Commentatórii se confundă cu aqueste nume de popoli. In versetul 25 se çice quŏ trecea pe acolo Ismaeliţi cu cămile. Aquî se çice quŏ treceà Madianiţii, şi quŏ fraţii îl vêndurŏ Ismaeliţilor, şi apoi în versetul 36 quŏ Madianiţii îl vêndurŏ la Petrephrè. De aqui apoi eşind din textu, commentatorii imaginarŏ patru şi cinci vênzări alle lui Ioseph, trecêndu'l din mână în mână. Nu iau à minte ânsĕ quŏ quei Sépte çeci au trei articole οἱ unul dupŏ altul qua să arate de trei ori cu degetul, qua să çicu aşà, que erà Madianiţii. Aquestia erà în adevĕr o naţiŏ cà şi Grecii, ânsĕ pentru quŏ făcià commerciu, ajunsesserŏ à fi synonymi cu commercianţii. — Mămularilor quând trecu prin satele Oltenici şi Bănatului, fiă de ori-que naţiŏ vor fi, li se çicu, *au venit Grecii*. Prin Transylvania li se çicu : *au venit Armenii*, şi chiar d'ar' fi Români sau Unguri de naţiŏ. Aşà textul quellor Sépte çeci dice quŏ venià nisce Ismaeliţi, dar cum se vedurŏ quŏ erà commercianţi le mai dice şi *Madianitii* οἱ ἔμποροι quei commercianţi, sau commercianţii; în hellenic'a nu è nevoie să mai puiă şi pe *adico* cum îl pusserŏm noi în parenthese, quând se adaoge de atâtea ori articolul οἱ. Aquestia dar erà ênsuşi aquei Ismaeliţi que appropiinduse se vedurŏ quŏ erà Madianiţi, sau cum s'ar' exprimà Românii astădi Greci sau Armeni (de meserie) commercianţi. Aquestia dar cumpĕrarŏ şi vêndurŏ pe Ioseph; cà nisce Madianiţi sau commercianţi que erà oi acolo.

29 Vers. « ... Si neaflând pe Ioseph acolo îşi rupse vestmintele. » Pînŏ în çioa de astădi popolii în Orient, quând vor să arate o durere-mare, un doliu neconsolabil îşi rumpu vestmintele şi îşi smulgu pĕrul lugend.

34 Vers. « Işi rupse vestmintele Iacob, şi pusse saccu peste mijlocul seu. » Quea que se dice *saccu* sau *sac* în hebraica şi quare s'a luat în tóte limbele, este un vestmênt de lână que se puneà cà un brâu în pregiurul mijlocului sau renichilor spre semnu de doliu. In hebraesce se scrie שׂק,

www.dacoromanica.ro

adico *qs*, sau *sq* citit dela stânga spre drépt'a şi fiind quŏ vocalea *a* se subt-întellege prin urmare saq. Despre q nu mai è îndoială quŏ è litter'a hebraică ק scrisă dela stâng'a spre drépta; littera ש este originea de unde slavonii şi alţii luarŏ pe ş adicŏ *ш*. Se scie quŏ litterele hellenilor Cadmu le addusse mai întêin în Grecia în numer de 17 din Phenicia que erà în ţérra Phelistiim sau Palesteim sau Palestina. Aqueste şépte spredece littere întórse dela drépt'a spre stâng'a, şi imaginându-le nu în starea de astădi typographică şi caligraphică, ci dupŏ cum se vedu pe inscripţiile antichissime, esu litterele syriace, hebraice, phenicіene.

35 Vers. « ...descinde-voiu către filiul meu lugend în *iadu*. »Anticii şi mai vîrtos Hebreii nu înţellegeau cu *iadu* ᾅδης quea aque înţellegem noi modernii. Iadul erà locuinţa morţilor în genere, queea laltă lume, şi ênsuşi mormêntul.

36 Vers. «...la Petephrè spadontele, archimagirul lui Pharaon.»—Vedi not'a la capitolul XXXIX vers. 1. Aqui arătăm numai quŏ *spadonte* và să dică, spânu, fanem.

CAPU XXXVIII.

2 Vers. « Si vĕdù acolo Iuda pe filia unui Chananean... » — Mulţi traducu numele Chananean prin vorb'a negucător; şi ni se pare quŏ nu sunt în erróre. Se scie quŏ Phenicienii sau Chanceneenii furŏ quel mai faimos popol commerciant pe mare, cà şi Cartago, Venetia, Engliterr'a. Chananean erà synonym cu negucător. Quând Zacharia în cap. XIV v. 21 và să dică : « şi nu vor mai fi negucători » dice : « şi nu vor mai fi Chananeeni. »

9 şi 10 Vers. Pentru necuviosia que comisse Aunnan filiul Iudei dice Moysè quŏ Dumnedeu îl pedepsì cu mórtea. De ar' fi Moysè în dillele nóstre, ar' încredinţà sau ar' probà quŏ ori-quine contractă uu assemenea viciu cà al lui Aunnan, nu are lungă viaţă, i se têmpesce mintea, devine paralyticu, îşi perde şi minţile. E un viciu în contra legilor sau ordinii naturei que nimeni nu le póte călcà nepedepsit. Expressia figurată a lui Moysè este fórte justă que se póte applică sau dicce nu numai în aquei timpi de innoranţă, ci astădi în aintea quellor mai celebri medici şi philosophi.

Evenimentele din capitolul aquest'a sunt cà un episodu quare cătà à se allătură unde và; nu se cuvine ânsĕ à se întellege quŏ s'au întêmplat dupŏ vêndarea lui Ioseph; quŏci dela aqueasta împregiurare pînŏ la venirea fraţilor lui în Egypt, nu trecu mai mult de quât 22 de anni; şi în aquest timpu n'avea quând să se întêmple aqueste evenimente: à se însură adicŏ Iuda, à facce trei feciori, à însură pe quel mare, à murì, à însură pe quel d'ailoilea, à murì şi aquest'a, şi la mórtea aquestuia quel d'altreilea fiind micu să astepte pînŏ se và facce mare; aqueste evenimente cătà à se petrece quel puţin în 35 de anni. Cată dar à presuppune însurarea Iudei mai nainte de vêndarea lui Iosephi; şi de aqueea capitolul începe cu expressia vagă : « Fost'au în timpul aquell'a sau în dillele aquellea. »

17 Vers. « ... Iar ea adaosse de îmi vei dà arrabonă... » Vorb'a aqueasta este hebraică, şi a intrat cà multe altele, cà şi litterele în limb'a hellenică ἀῤῥαβὼν, şi în quea francesă *arrhes*.

— « Iar Iuda disse : scóteţi-o dar afarŏ şi arde-se. » — Adulteriele femei se ardeà pe timpul aquell'a dupŏ que mai întêiu le lapidà sau le uccidea cu pétre. Mai la urmă Hebreii devenirŏ mai iertători; se mulţumirŏ numai întru à le uccide cu pétre, şi a nu le mai arde mórte; d'ar' fi fost încai să le ardă de vii, altă vorbă. — Venì Christu şi disse : quine din voi nu è adulteriu să ia pétr'a şi să dea s'o uccidă... O şterserŏ cărturarii şi pharisei cu toţi hypocriţii înpreună.

Aqui è vorb'a ânsĕ quŏ socrul aveà o mare autoritate assupra nurorii veduve şi puteà à o condamnà la mórte. — Mulţi din quari vor' à justificà pe Iuda despre aqueasta crudime, dicu quŏ Thamar nurorusa ar' fi fost filiă de Mare-Preot sau de archiereu, şi quŏ dupŏ lege filiele de archierei se ardeà cà adulterie, şi quŏ prin urmare legea o condamnà, iar nu socru seu Iuda.

Aquestea credem quŏ sunt vorbe; Iuda erà Iudă, quel quare nu mai voià dupŏ legea de attunci să dea pe filiul seu quel micu Selom dupŏ aqueastă femee şi voià à se scăpà de dênsa. Ansĕ quând è vorb'a de partit şi de systemă, ori-que facu ai nostri tóte sunt hune şi dupŏ lege, şi apoi pînŏ unde se întindeà aqueea que se dicea adulteriu. Biata veduvă fu trimisă la cas'a tatălui seu să aştepte pînŏ que cumnatu seu quel mai micu se vă facce mare; şi attunci socru-seu să o ţiiă iar cu vorb'a quŏci nici cà cum nu cugetà să'i dea pe al treilea filiu, şi ea ori-que erróre ar' fi commis, tot de femee cu bărbat se considerà, adulteriă adică hună de ars în focu.

25 Vers. « Ea ânsĕ pe quând o ducceà la rugu (s'o ardă), ea nu denunţò pe condamnătorul seu, ci îi trimisse arrabon'a, cà şi quând 'iar fi dis : cunósce semnele aquestea. Preferì să fiă arsă şi să nu denunţe. — Aqueea nu erà Iudă, erà Femec.

— O Christu al meu şi al Părinţilor nostri, de quâte Tu ai mântuit lumea şi o vei mai mântuì ancŏ, cu întinderea mâinilor talle pe Cruce! Numai Tu ai simţit mărimea de sufflet aquestei femei, batjocură a trei fraţi şi a socrului ei, şi pentru dênsa iertaşi tóte adulteriele, tóte Magdalinele, şi deificaşi Femea precum a edificat'o cerescul Teu Părinte.

29, 30 Vers. Phares şi Zarà aqucstia acum sunt şi filii şi nepoţi ai lui Iuda, quŏci ellu către nurorusa, dupŏ lege ţine locul lui Selom filiului seu. Din aqueastă casa atât de legitimă şi faimósă se trage allesul rege David, que îşi desmostenì filii legitimi, usurpò dreptul allegerii, şi făcù regalitatea ereditară pe numele nothului seu; facù din Palestina, o Iudee, o moşie a lui.

CAPU XXXIX.

1 Vers. « Ioseph fussesse dus în Egyptu, şi îl cumpĕrasse Petephrè Eunuchul lui Pharaon, archimagiral... » Spadon sau spadonte, eunuch şi famen sunt synonyme. Ori-unde a fost polygamia speţia aqueasta de fiinţe sau de ómeni au avut tot creditul domnului lor şi prin urmare şi onorile mai mult de quât queilalţi ómeni ai curţii. Erà ânsĕ eunuchi cu fapt'a, actuali, şi eunuchi titulari, adicŏ cu rangul şi cu onorile eunuchilor, fărŏ à perde facultăţile virili. Aquestia se însură aveà femei şi copii cà toţi ómenii. Prin urmare *eunuch* sau famen în Egyptu ajunsesse un titlu que însemnà favorit, credincios al lui Pharaon, dintre quari erà unul şi Petephrè que se vede însurat cà şi queilalţi semeni ai sei; şi cătà să fiă un credincios cà un archimagir que erà. — Archimagir và să dică mai marele bucătarilor.— Multe meserii que se vĕdu astădi publice cà pâinar, macellar, etc., în antichitate se făceà în fiă-qnare casă, cà şi în dioa de astădi în multe părţi alle Resăritului şi ênsuşi pe la noi prin sate. Pâinea se face în casă, Quine face bucate aquella taiă şi vitele şi passerele

www.dacoromanica.ro

adică bucătarul casei aquella este şi macellarul casei. Petephrè dară că archibucătar erà şi archimăcellar; şi la o curte că a lui Pharon că que macellu cătă să fiă pe tótă ţioa, şi quâţi subalterni cătă să aibă subt ordinele salle Petephrè! De aquì dară Măcellarul macellarilor că un carnefice sau făcĕtor de carne que erà, aveà şi fouctinnea terribile de executor publicu; şi ómenii lui erà aqueea que astădi ţicem gîde, calĕu, hengher, carnefice; şi priu urmare ellu erà mai marele tutulor închisorilor sau temniţelor, tutulor cetăţuelor de arrestaţi. Toţi criminalii de Stat pe mân'a lui se dà. Fonctiunea aqueast'a toţi despoţii o dau la ómeni de credinţă; ĕccĕ dar pentrn que Petephrè archimagirul se onorà cn tîllu de eunuch sau de spadonte.

2 Vers. « ... de aqueea (Ioseph) erà bărbat que prosperà ἀνὴρ ἐπιτυγχάνων. Aqueastă vorbă traducĕtorii vechi români o arată prin bărbat *que ghiceà*. Ioseph în adevĕr explică visele, nu se dà ânsĕ de ghicitor, şi nici textul nn 'l arată de μάντης sau μαντεύων; ἐπιτυγχάνω và să ţică îmi ese cu bine la que appucu, ajung la scopul que 'mi am propus; aqui và să ţică că cum ammu ţicce noi *omu cu norocu*.

6 Vers. « Bellu la faţă şi frumos la vedere » este că şi în alte locuri, adică statur'a peste tot îi erà proporţiouată, cn forme bune, formósă sau frumósa şi faţa pe lângĕ aquestea îi erà bellă.

9 Vers. « Un'a că aqueasta » din vorbă în vorbă dupĕ textu *cuvêntul aquesta, vorb'a aqueast'a* τὸ ῥῆμα τοῦτο.

14 Vers. « Vĕdut'aţi? » Dupĕ textu este « vedeţi» farĕ interrogativu. Ne-ammu permis à fi mai român aquì quŏci aquest românismu « vĕdut'ati? » este mai applicabil la tóte Petephóicele, que esu curate că argintul.

« — Si ţipaiu cu voce mare; şi ţipaiu quât me ţinù gur'a, erà mai natural à dicce; ânsĕ pré mult ne depărtam de textu.

CAPU XL.

2 Vers. « Si se mâniò Pharon pe ambi sei *eunuchi*. » Pe archicupar şi pe archipâinar. Aquestia că la tóte curţile erà officeri ai palatului că marele Pacharnicu şi marele Căminar la noi. Se vede dar quŏ eunuch se ia mai mult că un tillu d'onóre — Pe archicupar traducţia vechiă română îl face mai mare peste pacharnici, pe cum si fonctinnea aquestuia o numesce mai la valle vers 13, cum şi airea *boierie*. Aqueste denumiri sunt fórte moderne şi n'au în siue culórea locale; este că şi quând am ţicce lui Pharaon vodă, şi marelui sacerdote mitropolită.

8 Vers. « ... Au dórŏ nu prin Dumnedeu explicaţia (viselor) este? » (ţisse Ioseph). — Unii ţicn, între quari este şi D. Cahen, quŏ Ioseph vorbesce aqui în sensul sau dupŏ credinţele Egyptenilor que credeà quŏ numai óre-quare divinţăţi putea să explice visele. Póte fi şi aşà; ânsĕ Ioseph vedem quŏ se exprimă curat pe hebraesce, şi ţice *Dumnedeu*, iar nu « divinităţile. » Par' quŏ Hebreii nu credeà tot ast fel, quŏ Dumnedeu adică se amestică şi la explicaţia viselor că la tóte.

9, 10 Vers. « ... In visul meu erà o viiă—iar în viia erà trei viţe. » Dupŏ alte versiuni şi traducţii se vede în chipul următor: « în visul meu erà o viţă san o talpină de viţă, — iar în viţă erà trei córde sau ramure. » Aqueast'a ni se pare quŏ è şi ideea mai naturale quŏci que viiă este aqueea numai cu trei viţe sau radĕcine? Cu tóte quŏ visele sunt caprisióse şi nu se cuvine à le luà quinevà că realitatea. De aqueea şi noi tradusserŏm nu dupŏ intellcs, ci din vorbă în vorbă.

12 Vers. « Si luaiu strugurele şi îl storseiu în cupă şi dideiu cup'a... » Egyptenii se dice quŏ nu bea vin mai nainte de regele Psammeticu, că şi Machometanii; făcià ânsĕ un fel de *sorbet* sau must din struguri storşi que se bea în datâ.

14 Vers. « Ansĕ addu'ţi à minte prin tine ênsu'ţi. » Traductia vechiă ţice *pentru tine* lui διὰ σεαυτοῦ. Aqui credem quŏ Ioseph và să ţică archicuparului: cugetă la starea de arrestat în quare şi tu ênsuţi ai fost, şi 'ţi addo à minte de mine, prin tine ênsu'ţi, prin quâte ai păţit şi tu adicŏ.

16 Vers. « Trei canistre de chondrite.» τρία κανᾶ χονδριτῶν. Chondritele erà un fel de pâine, se înţellege de făina quea mai ablă. Noi credem quŏ ar' fi queea que se dice *colaci*.

23 Vers. « Nu 'şi addusse ânsĕ à minte archicuparul de Ioseph... »— « Ingratitudinea ómenilor de curte è cum se vede de o fórte 'naltă antichitate » dice D. Cahen.

X.

MIKKETZ.

CAPU XLI.

1 Vers. « Si se păscea în Ache. » Ammu conservat nnmele din textu Ἄχει, que şi hellenii 'l au luat dela Egypteni sau din natură. Este o vorbă hellenică ἄχος que è o prescurtare din ἄχθος (durere). Ansĕ vorb'a nóstra *ache* s'ar fi cuvenit à se scrie în hellenica ἄκχος sau ἄκχα. In limb'a egyptĕnă sau coptă însemnédă apă sau baltă, locuri puludóse sau queea que se ţice *mocirla*. Aşà sunt câmpiile vecine Nilului quând aquest'a îşi exundă apele — *Acha* apoi este o expressiŏ sau o exclamaţiŏ naturale în tot omul quând se vérsă apă peste dênsul. De aquì aqueastă vorbă trecù din ţérră în ţérră şi din limbă în limbă. In Grecia părţile paludóse saŭ apóse se ţisserŏ Ἀχαία; în Italia, h devenind q sau ch, devenì *acqua*. In România q sau c devenind p. că *pectus peptu, octo optu, coctus coptu*, devenì *apa*. Lăssarŏm dar vorb'a *ache* şi pentru originalitatea ei şi pentru culórea locale cuvenită la marginile Nilului.

In aquest vis se vedu vacce şi rîul; visul este fórte local. Vaccele esn din rîu, pentru quŏ tótă abondanţ'a în Egyptu din Nil ese, şi tótă fametea iar din elln provine quâud nu exundă. Vacca iarŏ erà un animal sacrn, divin că şi Boul. Boul Apis representà ênsuşi divinitatea Egyptului. Vacca erà assemenea representatia Naturei-dive. De unde luarŏ şi Grecii şi Romanii pe Io.

14 Vers. Egyptenii îşi rădeau şi barb'a şi părul capului. Barb'a putcà cresce numai la închisóre. Acum rasserŏ pe Ioseph spre semnu de libertate şi că pe unul que erà à se presentà la Pharaon.

www.dacoromanica.ro

23 Vers. « Apoi alte șépte spice uscățive, » λεπτοὶ, subțiri. Se puteà ânсò ḑicce și secățive cum se ḑice *secara*.

34 Vers. «.... Si să cinciuiască (să ia din cinci una) din tóte productele. Traducția vechiă ḑice: și să *stringa*, cà și cum ar' fi fostu în original quel puçin ἀποπεμψάτωσαν, Verbul hellenicu este ἀποπεμπτωσάτωσαν· πέμπτος và să ḑică al cincilea.

42 Vers. « Circompuse innellu în mân'a lui. » — Semnu de autoritate suverană.

« Stolă de bysson sau de byssu. » Vestmênt de adornare. Byssul este un in fórte finu și subțire, sau o speciă de bumbacu que îl tragiau cà matasea sau cà firul arachnei dintr'un conchiliu, Traducătorii vechi ḑicu roșie; în limb'a arabă ânse însemnédă albu sau candóre, albéță, candid, de unde și *candidat*, quel que erà revestit cu aquea mantă de byssu. Pare-se quŏ aqueastă ceremonie fu de candidatură, quŏci Ioseph fu revestit mai 'nainte de à se realisà visul dupŏ cum îl explicò ellu.

— « Collană aureă. » In Egyptu preoții purtà collane sau lanțuri cà și statuele ḑeilor. Intre Divinitățile Greciei, adduse quelle mai multe din Egyptu, Joie se ḑiceà quŏ pórță collană aureă pe quare erà înșirate și suspendute lumile.

43 Vers. «.... Si proclamò în aintea lui caduceatorul. » Unii ḑicu quŏ aquest'a strigà: « în genuchie cu toții la pământ! » Alții quŏ fiă quare din popol strigà: « Eccè-mĕ în genuchi! » Alții quŏ îl numià, părinte cu căldură. Onkelos ḑice: « quŏ acclamatorul strigà către popol titlu que i s'a fost dat, titlu adicŏ de *Parinte* al regelui. Aqueast'a o ḑice Ioseph sigur către frații sei Capu XLV, vers. 8.

44 Vers, « ..., Nimeni nu và rîdică mân'a sa. » Nimeni adicŏ nu và întreprinḑe nimicu farŏ voiea ta.

45 Vers. « Psonthon-phanech. » In hebraic'a, Tsaphanath-Panea'h. Dupŏ Vulgata însemnédă *Salvatorul lumii*. — Onkelos ḑice quŏ însemnédă *omu quaruia quelle ascunse sunt descoperite*. Dupŏ vorh'a din urmă *phanech*, pare-se mai justă aqueastă din urmă însemnare. Dupŏ radĕcin'a *Pha* de unde și Pha-raon, de unde și φάω φῶς (lumină) hellenică, pare-se quŏ Phanech ar' semĕnà dătător la lumină. — Póte assemenea Phanech să aiba doŏ rădĕcini Pha·φως (lumina) și Neith o divinitate egypteana, Isis din Sais, o specie de Minervă (veḑi tractatul de historia universale).

46 Vers. « Ioseph erà de 30 de anni quând stette înaintea lui Pharaon. » Và să ḑică quŏ de 13 anni se aflà ellu în Egyptu.

54 Vers. « .... Si în tótă țérr'a Egyptului (nu) erà pâine. » Textul hellenicu are pe *nu* în parentbese, quŏci quelle lalte versiuni nu îl au, exprimânḑuse; « Si în tótă țerra Egyptului erà pâine. »

CAPU XLII.

1 Vers. « ..... Que ve mai uitați unul la altul? » ἵνα τι ῥαθυμῆτε, *pentru que ve leneviti*, ḑicce traductia vechiă, și este mai mult ad litteram de quât a nóstră, cu tóte quŏ ῥαθυμῶ nu và să ḑică curat *me lenevescu*, ci a avè sufletul, inim'a moleșită cà un omu que nu scie de que să s'appuce și se uita sau unul la altul sau în ceru și în pământ, cum se ḑicce. Ni s'a părut mai românească expressia que detterŏm, farŏ à cșì cu tóte aquestea din textu,

11 Vers. « .... Pacefici suntem... » Dupŏ expressiile din ḑioă de astădi însemnédă; ómenî onesti suntem. In timpli primitivi ânsĕ ómenii numià mai mult lucrurile dupŏ effecte de quât dupŏ cause. Quine erà omu al păcii aquella erà om de omenie; onórea, virtutea, cuviosia, omenia stà întru à se purtà ast fel cum să fiă bine pace. — Pe de altă parte, fiind qualificați de spioni que presuppune un resbel, ei oppusserŏ în ainte pacea.

15 Vers. « .... Pe sănĕtatea lui Pharaon! » — Unii vrênd à disculpà pe Ioseph de viciul que au ómenii curții și adulatorii, ḑicu quŏ ellu se jură aquì cà toți Hebrei que ḑicu *zeu!* Si alte assemenea cum ḑicu quei de altă religiŏ cu quari conlocuescu, qua să nu se jure nici o datà dupŏ legea lor. Adaog aquestia, quŏ în quelle ḑece commande alle lui Moysè se ḑice: « Nu vei luà numele Domnului Dumneḑeului țeu în deșĕrt. » Si quŏ prin urmare Iosephi qua să nu se jure pe Dumneḑeu, se jură pe Pharaon. Aqueast'a ni se pare un anachronismu, quŏci decalogul nu existà în ḑillele lui Ioseph. Moysè, cum descrie multe datine, descrie și aquest'a arătând quare erà formul'a jurămentului quellui mai mare pe aquei timpi în Egypt. Quine se jurà pe numele suveranului erà condamnat la mórte, de nu'și împlinià jurământul; și Ioseph vru să arate quŏ face quel mai mare jurământ; și apoi nu ammu fi în adevĕr quând ne ammu imaginà quŏ Ioseph în 13 anni nu învĕțasse cum se trăiesce pe lungŏ quei mari; îl vommu vedé și în capitolele următóre. — Aqul cum și în versetul următor nu vede quine và de quât un commissar de politie que se jură pe numele Măriei salle lui Vodă, cu differință quŏ nu mai adaoge și « să'și îngrópe nevasta și copii. »

23 Vers. « .... Quŏci aveà între dênșii un interpret, » — Se vede dar quŏ limb'a egypteană nu erà tot una, cum ḑicu unii, cu limb'a chananeană sau phenicianâ que se vorbià și de Hebrei sau quel puçin pe quare o scià Hebreii, cà locuitori acolo. De ar' fi fost limb'a phenicianâ un'a cu quea egypteană, Hebreii n'ar' fi avut nevoie de un interpret, quŏci ei scià limb'a țĕrrei de unde venià.

38 Vers. « .... Iar fametea crà tare pe pământ. » — In quelle lalte versiuni, Vulgata și hebraica, spre exemplu, aqueastă phrase în locu să închiee versetul 38 al capitolului XLII, face primul verset al capitolului următor XLIII. Traducătorii vechi Români făcurŏ tot assemenea: Caus'a este ediția que avurŏ înainte.

CAPU XLIII.

30 Vers. « Si ḑisse: Punĕți înainte pâini. » Adicŏ: serviți, daḑi bucate.

31 Vers. « .... Pentru quŏ abominațiŏ este Egyptenilor (ori quare păstor de oi). » Si ori quare străin: « Herodotu ḑice, Carlea II, v. 41, « Nu se află Egyptean sau Egypteană quare să pótă sărutà vre un Grecu, nici à se servì de cuțitul lui, sau de frigarea lui, sau de óla or căldarea lui; nici a gustà din animalul que ar' fi fost tăiat cu cuțitul unui Grecu. » Tot Herodotu ḑice quŏ Egyptenii nu mâncà cu străinii de ori-que natiŏ. Apoi dupŏ o fatalitate commună, sclavul împilatul, quând se vede liber, face și ellu cà domnul, cà împilătorul seu. Hebreii sau Moysè, de n'ar' fi veḑut pe Egypteni făcênd așà, nu ar' fi făcut și ei assemenea. Nici o natiŏ nu è mai ne communicativă cà dênși; ba și intrecu pe Egypteni în superstițiile lor.

35 Vers. ἔπιον δὲ καὶ ἐμεθύσθησαν μετ' αὐτοῦ. Mulți traducu: « Beurŏ și se îmbĕtarŏ, quŏci în adevĕr și aqueast'a însemnédă ἐμεθύσθησαν Traducetorii vecchi români avurŏ bunul simțu d'a traducce prin bĕurŏ și se *ospetaro*. Fărŏ aqueastă

www.dacoromanica.ro

traducţiŏ mărturissim quŏ şi noi ammu fi ţis dupŏ textu *se îmbetaro*. Textul are cu adevĕrat verbul μεθύσκομαι sau μεθύομαι; ânsĕ catĕ a'l înţelege cà şi vechii nostri traducĕtori dupŏ caracterul şi condiţia şi circonstanţele în quare se aflà commesenii. In împregiurarea de acum nu se póte înţellege *îmbetare*.

CAPU XLIV.

2 Vers. « Puneţi apoi *cup'a* mea de argint. » καὶ τὸ κόνδυ μου τὸ ἀργυροῦν. Vorb'a hellenicĕ *condy* este o cupà mare, este aqueca que în françesă se ţice *gobelet*.

5 Vers. « ... Prin auguriŭ augurà. » — Ammu arĕtat quŏ în hebraica aqueste repeţii alle aqueleia'şi idei în doĕ moduri, *audind aude* prin *auguriu augura*, etc., sunt qua să dea un grad mai 'nalt puterii verbului: aqul và să ţică: augurà sau devinà tot, nu 'i scapà nimica. Vorba a *devinà* a *ghicĭ*, în hellenica se aratà priu οἰωνίζεται, dela οἰωνὸς *passere*. Augurii dupŏ passeri îşi făcea combinările lor. Moysè ânsĕ se serve cu o vorbà locale egypteană. Toţi ânblânditorii sau fermecătorii de şerpi se ţiceà sapienţi în Egyptu, şi pretindea à fi şi devinatori. De aqui în hebraica *sérpe* şi *farmece* se arată cu aqueeaşi vorbă.

8 Vers. Argumentul aqui este, quŏ daqna summe mai mari şi însemnătóre n'ammu putut ţinne assupra nóstră şi le addusserŏm în apoi, cum ammu fi capabili de à furà o cupà?

13 Vers. « ...Si se returnarŏ în cetate.» In quare cetate? nu se ţice à nume. — Dupŏ tóte probabilităţile ânsĕ se vede a fi capitalca, quŏci dupŏ cum se aratà mai la valle, şi residinţ'a lui Pharaon erà acolo. Póte dar să fiă cetatea Tanis sau Sais.

XI.

VAIIGASCH.

18 pînŏ la 34 Vers. Quât de înţelléptà è natur'a! nimeni cà dênsa nu învĕţà şi omu şi animale spre a eşi mai răpede sau mai înnemerit din nevoie. Christu ţice: « quând ve ducu la juţecăţi, nu ve preparaţi que aveţi à respunde, quŏ acolo ve învĕţà Tatăl vostru cerescu que veţi avé a ţicce. » In adevĕr, par'quŏ vede quinevà pe Iuda cum se appropiă şi quât curagiu îi dă aquî innocenţ'a, de şi probele furului strigă assupra lor. Nimicu mai simplu şi mai naivu, şi mai eloquent tot de o datà de quât, în locu de à se justificà, începe à narrà historia venirii lor şi situaţia lor şi a tatălui lor. Quel mai deprins avocat n'ar fi sciut à se appĕrà şi a se insinuà astfel.

20 Vers. αὐτὸς δὲ μόνος ὑπελείφθη τῇ μητρὶ αὐτοῦ. — Aqul credem quŏ vorb'a μητρὶ pusă în dativ în locu de genetivuul grecu que este şi ablativ μητρὸς, daqua nu è o erróre de typar, este un solicismu al Hebreilor traducĕtori; quŏci nu erà natural à se dicce, quând mama sa murisse, « ellu singur remasse *mamei salle*, ci ellu singur remasse *dela mama sa*. »

27 Vers. « Quŏ doi 'mi a născut femeca mea. » Ammu pus şi vorba *filii* în parenthese; mărtusisim ânsĕ quŏ phrasea perde mult, cu assemenea lămuriri sau încărcături. — Pentru que ânsè Iacob ţice femea mea, şi nu un'a din femeile melle, sau să fi ţis: doi 'mi a născut Rachel? — Pînŏ la cărnnteţe nu uită omul amăgirea şi nu iartă socerului seu. Ellu pe Rachel a diles'o, pentru dênsa a servit şépte anni, şi pentru dênsa mai servl încŏ alţi şépte; ellu pe dênsa pînŏ la mórte o numià femeca mea sau soţie.

29 Vers. « ... Veţi îmbrâncl bĕtrâneţele melle... în ladu. » — Adicŏ în mormênt.

33 Vers. « ... Iar *copillul* să se ducă cu fratii sei. » In tot capitolul aquesta unde se vorbesce de Beniamin i se ţice tot *copillu*. Dupŏ expressia textului παιδίον conservarŏm înadins şi noi aqueastă vorbă naturale la toţi ómenii de condiţia pastorale şi câmpéstră. Unul din fraţii mai mari vorbesce cà şi quând ar' fi tatăl flăcăiandrului şi cum să nui ţică copillu în aquci timpi, quând şi pînŏ astăţi aşà vorbescu păstorii de quel mai june al familliei, quărui îi ţicu beatul, beat'a. — Beniamin ânsĕ erà şi însuratat cum se vede în capitolul XLVI vers 21, quŏci fussesse născut quevà mai nainte de vinderea lui Ioseph; şi aquesta se aflà dejà de 13 anni în Egyptu.

CAPU XLV.

7 Vers. « Si à ve nutrl în lips'a quea mare. » καὶ ἐκθρέψαι ὑμῶν κατάλειψιν μεγάλην. Unii traducu aqueastă expressiŏ prin; şi à nutri restul vostru quel mare, adicŏ: remăşiţa vóstră que è numerósă. Vechii traducători români se exprimă prin: să hranescu voĕ (cà şi quand ar' fi ὑμῖν) romăşiţă mare. » Noi credem quŏ vorb'a κατάλειψιν nu este în regim direct, ci elliptică, şi i se subînţellege prepositia κατὰ, adicŏ κατὰ κατάλειψιν μεγάλην, sau mai bine quŏ din copiere în alta κατὰ ἔλλειψιν μεγάλην, devenl κατάλειψιν μεγάλην; adicŏ à ve nutrl, susţinne în lips'a vóstră quea mare, iar nu à ve hrănl remăşiţ'a. — De ammu fi fost ânsĕ siguri de părerea nóstra n'ammu mai fi adaos aqul o assemeuea însemnare.

8 Vers. « Quare mĕ facù cà tată lui Pharaon. » — Aqul se vede titlu que avù Ioseph, şi quare îl proclamà strigătorii publici. — « Cà tăta » erà se vede un titlu que însemnà consiliar, senator sau bĕtrânu cà şi *Patres* sau patricii la Roma.

24 Vers. « Si nu vĕ certaţi pe calle. » Din capul locului stirpea aqueasta fu aqueea que se ţice τὸ φιλοτάραχον γένος. Ioseph îi scià quine sunt şi le ţisse nu ve certaţi pe calle.—Unii vor să traducă: nu aveţi bătaie de inimă, avênd cu voi lucruri scumpe acum; fiţi în pace, quŏci callea è sigură.

CAPU XLVI.

7 Vers. « ... Si filiele lui... » Iacob avù numai pe Dina; aqul ţicênd *filie*, se crede quŏ se înţellege *nurori*.

15 Vers. «.... Trei ţeci şi trei. » Numerând îndividele susarătate, esu numai 32, adicà Ruben cu filii lui 5; Symeon idem 7, Levi idem 4; Iuda cu filii şi nepoţii, 6; Issachar cu filii, 5; Zabulon idem 4; Dina 1, peste tot 32. Se vede quŏ Dina avù şi ea un copillu quare se tace pentru ruşine.

29 Vers. « Injugând Ioseph carrcle... » Ζεύξας Ἰωσὴφ τὰ ἅρματα. Mulţi traducu: *înhamând* în locu

www.dacoromanica.ro

de *injugând*. Carrele mai ântêiu nu se înhamă ci caii, adoilea quŏ pe aquei timpi nu erà hamuri, ci aquelle simple şi clasice necesarii la cai şi la carru sau la «armă» que erà carrul cu doĕ róte, se ḑiceà jugu, de unde şi jugan, jugăuit, adicŏ bun de pus la jugu.

« — Si plânse plânse fórte mult. Dupŏ original este şi plânse cu plânset mai mult. »

CAPU XLVII.

2 Vers. « ... Dintre fratii sei cinci bărbaţi... » Dicu unii quŏ s'au luat cinci în adins, quŏci numerul aquesta erà sacru la Egypteni din caus'a a cinci mari Divinităţi que aveà (noi scim quŏ avé trei, s'apoi iar trei, s'apoi iar doe triade quare peste tot facea 12), ânsĕ fiă; din caus'a aqueasta se vedu cinci porţii date la masa lui Beniamin, cinci rênduri de vestimiute; şi diu ciuci una, partea lui Pharaon din producte.

7 Vers. « ... şi binecuventŏ Iacob pe Pharaon. » — Unii ḑicu *salutŏ*. Noi tradusserŏm dupŏ text vorb'a εὐλόγησε. Si în adevĕr suveraiii mai mult suut binecuvêntaţi de quât salutaţi cu expressiile « să traiesci Măria ta! » vivat! etc.

11 Vers. « ... In coprinsul Ramessè... » Provinţia în quare se aşşedŏ Iacob cu filii sei erà aqueea que se numià ţérra Ghessen a Arabici a quăria situaţiŏ nu è âncŏ decisă, şi quare dupŏ unii se ḑice quŏ ar'fi fost între Egyptul de jos şi Marea Roşie sau Arabia. Ramessè erà o cetate a aquestei provinţii que dà aquellaşi nume şi ţinutului pe quare erà situată. Hebreii lucrarŏ la o cetate Ramessè Dupŏ unii se ḑice quŏ fu ênsuşi aqueast'a spre a o mai înfrumuseţà, dupŏ alţii, se dice quŏ ar' fi lucrat spre a edificà o altă cetate nuoă cu aquesta'şi nume.

Mulţi Pharaoni domnirŏ în Egypt cu numele de Ramesses. Se scie quŏ *Ra* sau *Re* la Egypteni erà Sórele, şi messes. Dupŏ desciffrările hieroglyphelor de D. Champollion *messes* însemnând filiu, producut sau que vine, provine sau sorge din quevà, Ra-messes quam vine synonymu cu Helio-dor. Sau Helio-gon, sau Helio-genit, adicŏ din Sórenăscnt, sau al Sórelui filiu. Unii ḑicu quŏ aqueste nume sunt emphatice; se póte, în originea lor; dupŏ que ânsĕ devin populare, suut şi elle, cà Sóre la noi; cà Heliodor, Theophilu, Philotheu. Theodoru, Dorotheu, etc., la Greci; cà Bogdan, Dragoslavu, etc., la Slavoni. Pentru que să accuse quinevà numai pe Asiatici de nume şi titluri emphatice, quând nu è nume grecu pînŏ la Nicolau şi Nicephor quare să nu fiă emphaticissimu.

12 Vers. «.... Dupŏ *corpuri* » Noi pusserŏm în parenthese *individe*. Alţii ḑicu quŏ însemnédă famillii cà corpu de armată, corpu de individe.

14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 Vers. Quând se vilă quinevà la constituţia lui Radu Negru, la împărţirea ţĕrrei în 12 Judeţe, nu vede, cum ammu ḑis airea mai pe largu, de quât un amesticu din datinele romane cu legiuirile mosaice. Multe bune imitarŏ străbunii nostri din Bibliă quari dispărurŏ cu totul unele, şi se pervertirŏ altele la appărerea Regulamentului şi punerea lui în lucrare. Quâte ânsĕ imitarŏ din quelle relle, aquellea în tot d'auna se întestarŏ spre à le conservà. Toţi Românii dela descăllicătóre erà proprietari *mosteni*, şi de quâte ori din causa resbellelor şi invasiilor Tătarilor şi altor ginte provenià famete, attunci uhii din Chrestini eşià cu Biblia luainte, şi queea que facù Ioseph pe numele şi comptul lui Pharaon, ei le făceà pe numele şi comptul seu fiă quare în parte: pe quâte và baniţe de bucate cumpĕrà păméuturi întregi din preună cu famillia que le possedà, şi ast fel în mai puçin de un secol ajunserŏ întru à despossede şi a asservi, cà *Români*, jumetate din locuitorii şi appĕrătorii ţĕrrei, Citind quiuevà aqueste optu versete, nu vede de quât queca que se reprodusse în ţerrele nóstre, nici cu dreptul inţelligenţei şi talentului lui Ioseph, şi cu atâta mai puçin prin dreptul sabiei sau conquistei. — Fiind ânsĕ quŏ ne venì înainte vorbele intelligeuţă şi talent, vommu vorbì la locul lor mai pe largu în capetul aquestei cărţi. Aquì ne mărginim à arătà quŏ queca que sémĕnă quinevà aqueea şi culege la timpul seu; şi unele seminţe din natur a lor dându'şi fructul mai târḑiu, mai târḑiu cullegu moştenitorii fructele quellor semĕnate sau plantate de părinţi. Terminăm aqueastă însemnare citând pe D. Cahen, Israslit de naţiŏ, în quare sentimentul justiţiei domină mai mult de quât amorul propriu naţional; ĕccĕ cum se exprimă despre Ioseph :

« Ioseph îşi pusse tótă capacitatea şi talentul întru à asservì ţérr'a pe quare o administrà şi o dettte în servitudiuea despotului seu : dupŏ doi secoli un alt despot venì à înturnà cu aqueaşi monetă descindenţilor lui Ioseph şi ai fraţilor lui, a'i reducce în quea mai dupŏ urmă servitudine. »

Si fiind quŏ pĕcatul este originariu, de a avé de model typi cà Ioseph şi d'a se glorificà cu dênşii, nici quând furŏ liberaţi de Moysè, nu puturŏ pînŏ înfine trăi fărŏ despoţi; se făcurŏ adoratori quellor que le usurparŏ libertăţile; pînŏ astăḑi nu devin de quât instrumentele impilătorilor lumii.

21 Vers. « Si popolul îl asservì în starc de feciori (argati) κατεδουλεύσατο dela marginile confinelor Egyptului pînŏ la margini. » — Quelle lalte versiuni cà hebraic'a şi Vulgata se sforţă à accoperì aqueastă infamiă a unei autorităţi cà a lui Ioseph que le stă de typu, şi se exprimă prin : « Quât pentru popol, îl strămutŏ prin cetaţi dela o margine la alt'a a Egyptului. »

Quei Sépte ḑeci numéscu tóte lucrurile pe numele lor.

23 Vers. Preoţii Egyptului pretindeau quŏ au aquea dotaţiŏ sau parte din dreptul divin, adicŏ în linie drĕptă dela pagâna de Iside, iar nu dela Pharaon.

26 Vers. « Iar ei (Egyptenii, popolul asservit) ḑisserŏ salvatu-ne-ai pre noi, aflarŏm graţiă înaintea Domnului nostru, şi vommu fi argaţii lui Pharaon. » — Tot aşà se vedu şi prin înscrisurile que dà sătenii români la mâna quăror de fame se vindeà sclavi. « Dămu aquest înscris la mâna Dumnealui Jupân Cutare precum să se cie, quŏ fiind quŏ s'a *milostivit* şi ne a dat atâtea baniţe de grău, sau de meiu si n'am perit de fame; noi şi copii nostri şi tot neamul nostru de *vecie* ne vindem *Români* (citesce sclavi, servi) Dumnealui şi neamului Dumnealui, qua să fiă dovada quŏ ne-a mântuit viaţ'a nóstra... »

27 Vers. καὶ ἐκληρονόμησαν ἐπ' αὐτῆς. «Si moştenirŏ assupra lui. » Traducţia vecbia ḑice: « Si 'lau mostenit pe dênsul (pe pămênt). Aquì va să arate quŏ nu numai se stabilirŏ, ci şi remasserŏ şi începurŏ à moştenì filii pe părinţi în generaţii assupra aquestui pămênt.

www.dacoromanica.ro

XII.

VAI'HI.

28 Vers. Dela quest verset începe a doa spredecea parte a Genesii.

CAPU XLVIII.

6 Vers. «.... Pe numele fraţilor lor se vor numì în sorţile aquellor'a.» ἐν τοῖς ἐκείνων κλήροις. Κλῆρος vă să ḑică sórte, parte de nnde si clerono·miă, moştenire. La împărţirea de pământuri este vorb'a *lot* que è analogă cu vorb'a κλῆρος. Aqui se póte traducce şi prin: Moştenirile aquellor'a. Mulţi traducu *în sortile lor, în mostenirile lor.* Noi pusserŏm *aquellora*, pentru quŏ ἐκείνων este în text, iar nu αὐτῶν; adicŏ în moştenirile nu alle lor, ci alle fraţilor lor.

7 Vers. Aquì pare à se scusà Iacob despre Rachel de que a îngropat'o în drum şi n'a dus'o à o depunne în mormêntul părintescu.

20 Vers. «.... Facă-te Dumneḑeu cà pe Ephraim şi cà pe Mannassè...» — Aquestă formulă de binecuvêntare este âncŏ în us din partea tatălui, în familliele hebree.

22 Vers. « Iar eu dau ţie Sichimă allésă...» — ἐγὼ δὲ δίδωμί σοι Σίκιμα ἐξαίρετον, Vorb'a *Sichima* nu è hellenică şi în quelle lalte versiuni nu există; tóte se exprimă prin *parte alleasa*. Părerile commentatorilor despre Sichimă se despart: unii ḑicu quŏ ar' fi locul şi cetatea Sichimilor que depradarŏ Symeon şi Levi resbunându'şi despre suror'a lor Dina, şi quare mai târḑiu, dupŏ conquist'a Palestinei, cădù în partea semenţiei lui Ioseph sau a lui Ephraim fillului aquestuia; alţii ḑicênd quŏ *schim* însemnând în behraica spală sau umere, partea que avù mai târḑiu Mannassè în ţerr'a promisă se află pe ambele margini alle Iordanului adicŏ la drépta şi la stângă, şi aqueste doŏ părţi erà assemenate cu doŏ spalle alle Statului. — Ansè tot que se înţellege şi mai puţin este heroismul sau proderia que arată bietul betrânul păstor prin vorbele: « Que am luat'o din mâinile Amorrheilor în dreptul *sabiei melle şi a arcului.*»

D. Cahen ḑită pe unii que făcurŏ o paraphrase a aquestui verset, spre à scusà póte pe Iacob de aqueastă deboleţe de à trecce şi de hcrou, éccè aquea paraphrase:

« Iar eu îţi dau o parte mai mult de quât fraţilor tei: vestimentul lui Adam, que întêea dată moşul meu Abraham 'l a luat din mâinile impiului Nemrod, şi 'l a dat tui Isaac tatălui meu, quare îl dette lui Esau; şi eu îl luaiu din mâinile fratelui meu Esau, nu prin sabiă, nu prin arcu, ci prin meritul meu, şi priu faptele melle quelle bune.» —De va fi aqueasta adeverată, cu faptele bune nu póte înţellege de quât a ferbe linte, şi à se îmmunuşà cu pellile ieḑilor.

CAPU XLIX.

2 Vers. «.... Auḑiţi filii lui Iacob andiţi pe Israel tatăl vostru.» — Herder numesce capitolul aquest'a *Testament al lui Iacob*. Sémênă în adevĕr ast fel. Dar quine 'l a făcut? La capĕtul aquestui capitol ne vommu occupà în trecĕt de aqueastă întrebare.

3 şi 4 Vers. «Răpḑitu-te-ai cà ap'a colcăind; să nu te svapori.» — Prin aqueste doŏ versete Iacob îşi arată cuvintele pentru que a fost luat dreptul de primogenitură dela Ruben şi 'l a dat unuia din filii lui Ioseph. Il adducce à minte de întinarea patului paternu, de aquea impetuositate órbă que rar se vede şi la animale, şi de aqueea comparaţia se face cu o apă sau torrent que se răpede farŏ judicată farŏ simţire: « Răpḑitu-te-ai cà ap'a...» Si apoi adaoge: apa dispare colcŏind şi desaburânduse; veḑi darŏ să nu te svapori colcăind: μὴ ἐκζέσῃς. Tatăl aquì, împutând filiului, pare quŏ s'ar' teme sau s'ar' reţinne de a 'l blestemà; din contra facce urări să nu péră semenţia lui dupŏ cum ar' meritâ.

5 Vers. «.... Commisserŏ iniquitate din (ênsăşi) a lor projectare.» — Iacob face allusiŏ la deprădarea cetăţii Sichimelor din caus'a Dinei, şi le împută âncŏ fapt'a, reîmpingênd ori-que respunsabilitate d'assupra sa; quŏci, dupŏ que arată quŏ din ênsăşi alor projectare sau precugetare commisserŏ aqucasta nelcgiuire, adaoge:

6 Vers. « In consilul lor să nu viiă sufletul meu, şi în congregaţia lor să nu aibă nimicu d'amesticu ficaţii mei.» — Verbii « să nu viiă şi să nu aibă » sunt în fiitor qua să arate quŏ nu numai attunci n'a încuviinţat fapt'a lor, ci nici pe viitor nu se cuvine a fi considerat quŏ a cunoscut ellu aqueastă faptă sau quŏ a provocat'o. — Că părinte ânsè blestemă furórea şi mânia lor, iar nu persón'a lor, cum se vede în versetul următor.

7 Vers. « Blestematâ furórea lor quŏ pertinace (fu) şi mânia lor quŏ dură fu; împărţi-voiu pe dênsii în Iacob şi voiu respândì pe dênsii în Israel.» — Semenţiile lui Symeon şi Levi furŏ în adevĕr respândite în ţerr'a promisă: pământurile semenţiei lui Symeon erà cà nisce insule în midlocul pământurilor Semenţiei lui Iuda; iar semenţia lui Levi cà levitică sau sacerdotalc possedà 48 de cetăţi respândite între quelle lalte semenţii.

8 Vers. In aquest verset este vorb'a de sémenţia din quare eşì mai înquà David. Aquestia i se dă laud'a, puterea şi subordonaţia. Emblem'a puterii şi regalităţii crà Leul, şi adaoge:

9 Vers. « Puiu de leu Iuda, etc.» Adicŏ filiul puterii.

10 Vers. « Nu vă lipsì principe din Iuda... pînŏ vă venì quăruia s'a încredinţat (s'a depus).» — Dupŏ unele ediţii, între quari şi a lui Sixtu Quintu, textul hellenicu este τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ; şi dupŏ aquést'a se vede quŏ se luarŏ vechii traducători Români şi ḑicu: *Pîno vor veni quelle gatite lui.* Iar dupŏ altele adicŏ quea din Athene, dupŏ quare traducem noi, este ᾧ ἀπόκειται (quel) quărui s'a încrediuţat sau s'a depus.

Nici o expressiŏ din Bibliă nu avù atâţia commentatori în atâtea şi varii inţellese. Volume se pot adunà din commentaricle aquestei expressii, şi cu quât se adună mai multe, cu atâta înţellesul devine mai obscur. Pare-se quŏ quel que a scris capitolul aquest'a, cu aquest verset a voit a facce cà tóte pythonisele antince, que aveà un interes óre-quare, şi se exprimà ast fel cum să se pótă dà înţellesul ori-quare va voì quinevà, sau quare să pótă fi întors dupŏ un interes óre-quare.

www.dacoromanica.ro

Fiăt-quine dar din următori întinde şi explică aquest versct dupŏ doctrinele salle religiose şi politice, dupŏ aspiraţiile salle şi dupŏ interesele salle particulare, sau alle unui popol sau alle unui partit. Onkelos şl Talmudistii pretind quŏ aquì este vorb'a de Mesia. In hebraic'a : *aquella quaruia s'a depus* este exprimată prin vorba *Schilo*, şi dupŏ explicaţia que dă Raşchban. *Schilo* este un locu aşà de apprópe de Sichem în quât adessea se ia unul drept altul (vedi Jisus al lui Navi cap. XXIV). Din historiă se scie quŏ la Sichem se adunŏ popolul Judan spre à încorunà pe Roboam filiul lui Solomon. Se scie iar quŏ subt aquest'a, popolul Israel se despărţì în doĕ regate unnl de doĕ semenţii subt dynastia lui Iuda şi altul compus pe ḑece sementii conservò numele de Israel. Aşà, dupŏ aquestă explicaţiŏ sceptrul sau coróna erà una dată dynastiei lui David din semenţia lui Iuda, şi de aquì se despărţì. Dupŏ dênsul dar se întellege : « Nu và lipsì principe din Iuda... pînŏ và venì Schilo sau Sichem. » Adicŏ evenimentul din locul aquest'a que desparte ḑece semenţii de subt dynastia aqueasta. Tóte aqueste explicaţii ânsĕ au nn înţelles numai de se va dà lui Iacob darul sau talentul propheţiei sau mai bine al devinării. Spre a dà lui Iacob şi numele de prophet sau de prevedĕtor pe lângŏ aquell'a de patriarchu, adaogu toţi ḑicênd quŏ Omul la ultimele ore alle vieţei are minţile mai luminate şi adessea possede o a doa vedre que desciffră în viitor. — Despre commentariele Chrestinilor din diverse epoche şi din diverse confesiuni nu mai vorbim : fiă-quare întinde dupŏ cum îi vine mai bine înţellesul aquestei expressii ne mai respectând nici raţia umană, nici logic'a evenimentelor sau a historiei. Quând vommu terminà notele aquestui capitol, vommu adaogì şi noi quceaque ne putem pricepe.

11 Vers. Aquest versct este consacrat tot semenţiei lui Iuda. Dupŏ que îi dă laud'a, puterea suveranitatea, voiesce apoi să arate fericirea sau evul de aur que và fi în timpii aquestei dynastii. Numai bere şi mâncare và fi attunci; şi animalele că cursierul şi asinul vor fi aşà de blânde şi ducili în quât vor putè stà legate şi de vlastarul viţei, farŏ a fugì şi farŏ a'şi întinde botul să rumpă şi elle vre o frunḑă doĕ. Tabellul este fórte frumos şi naivu, demnu de secutul de aur; ânsĕ nu s'a pré putut applicà nici sub David nici sub Solomon, şi cu atâta mai puçin sub Roboam.

13, 14, 15 Vers. Zabulon de şi este mai micu de quât Issachar, trece înaintea aquestuia, se vede pentru cuvêntul quŏ făcênduse neguçător, trecce înaintea opincarului de laborator de pământ, dupŏ cum îl condamnă textul hebraicu, que expressia : « devenì bărbat agricultor ἐγενήθη ἀνὴρ γεωργὸς ; o arată prin : *Il s'est voué à la corvée du travailleur* : « Se dette cu totul sub cobiliţ'a, angaria sau iobăgia travalliului. » Phariseilor începusse a le querre inim'a a avé şi ei că toţi păgânii iloţi şi ómeni suppuşi la *corvée*, şi fiind quŏ tot cu dreptatea şi cu fric'a lui Dumneḑeu crà în sîn, tóte quâte făceà şi dorià, mai ântêiu voià à le legitimà. Corveea dar san Iobăgia o pun în gur'a lui Iacob que singur predestinà pe fiiul sen la jugul aquest'a; şi fiind quŏ Phariseii îşi făcea interesele cu speculatorii, pun şi pe Zabulon înaintea lui Issachar.

16 Vers. Nu se scie modul allegerii sau mai bine relaţiile federali alle sementiilor lui Israel pe timpul Judicătorilor. Dela stabilirea regalităţii, suveranul erà Judele suprem. In timpul de allegeri, în epocha Judicătorilor sau a demoeraţiei, se vede, cum ḑice D. Cahen quŏ fiă quare semenţiă sau ţinut quând îi venià rêndul, avea dreptul de à dà din sinul seu pe canditaţii que avea à se allege de judicători san de Jude supremu. Venind dar la Dan se ḑice în versetul aquesta : « Dan và judicà popolul seu cà şi o sementiă în Israel. » adicŏ cà o semenţie que este în Israel şi ea cu drepturile salle.

17 Vers. Semenţia lui Dan fu stabilită în loturile salle de pământ către nordul Palestinei cà un ţinut de frontieră, şi prin urmare putè servì cà veghietóre a frontierelor. Cà potecară dar sau plăiasă o asséménă cu şérpele exprimânduse : « Fiă Dan şérpe în calle stând în cărrare, muscând călcâiul callului şi cădé-va călläreţul înapoi. » Mulţi ânsĕ ḑicu quŏ aqueastă semenţiă contractând datinele şi învéţurile Beduinilor arabi, se punecà în drumu şi attacà pe caltĕtori tilhăresce, şi de aqueca Iacob în nemulţumirea sa de aqueastă prevedere se exprimă în versetul următor :

18 Vers. « Mântuirea Domnului (sunt) aşteptând ! » Cà şi quând ar' dicce : scapă-me, scapa'i, Dómne, de aqueastă ruşine.

19 Vers. Γὰδ, πειρατήριον πειρατεύσει αὐτὸν, αὐτὸς δὲ πειρατεύσει αὐτὸν κατὰ πόδας.—Mulţi luarŏ vorb'a πειρατήριον drept πειρασμὸς şi πειρατεύω în locu de πειράω, şi prin urmare le tradusserŏ prin tentaţiŏ (ispită) şi tentare (ispitire). — Aşà este şi traductia latină :

Tentatio tentabit cum, et ipse tentabit eum secus pedes.

Semenţia lui Gad fiind situată pe marginea stângă a Iordanului crà expusă la invasii de Barbari vecini, quăror şi ca le înturnà înapoi cu aqueceaşi mĕsură, şî cu quevà mai presus.

27 Vers. « Beniamin lupu rapace... » Se ḑice quŏ Beniamiţii furŏ nisce oşteni fórte miserabili, la resbel codaci, şi în pace răpitori, sau quŏ autorul aquestei poesii îi satirisă ast-fel.

Aqueste prevederi sau predicţii se potu luà quŏ s'au împlinit, daqua Iacob singur îşi făcù aquest testament în tótă puterea poesiei şi a propheţiei pe patul morţii, cà un om a quărui minte se lumină şi póte vedé peste atâţia secoli în viitor, şi nu în viitorul providenţial que depinde de legile eterne alte naturei, ci în viitorul condiţional que depinde de voica liberă a ómenilor, dupŏ locuri şi circonstanţe (vedi în Impresiile unui proscris, capitolul despre Viitor).

Aquì ânsĕ şi dupŏ styl şi dupŏ împregiurări, aquest capitol se vede quŏ è o poesie de un talent distins, şi de o pénă părtinitóre que voiesce a legitimà regalitatea în dynastia lui Iuda. Poesia è fórte înaltă şi demnă de harp'a lui David, nu è ânsĕ nici de talentul lui Iacob, nici de system'a liberara şi democratică a lui Moysè. Elln de ar' fi voit a stabilì principi şi regi în Israel n'avèa de quât à dicce Hebreilor que eşià cà şi Tsiganii din Egypt : « Aquestea dice Domnul : allegetive vĕtaşi sau principi sau regi, quŏ bieţii sclavi ar' fi fost mai răpedi de quât Românii que se pusserŏ a'şi quere tóte dihaniile străine şi tóte Ballele Draculuì qua să viiă să le stórcă banii spre dotarea golanilor de principei, căduţi cu cosul din ceru, numai buni d'à batjocorì filiele Românilor şi nici o dată d'a le luà de consorti ; Hebreii, ḑicu, pe quari îi mâncà spinarea mai rĕu de quât pe Români, ar' fi alles nu pe Inda ci şi pe Dracul de rege. Anse Moysè cum descindù din munte ḑisse : Aquestea ḑicce Domnul : allegeti-ve voĕ dintre ḑece, şi dintre suta şi dintre mie quă să ve judice, să ve administre şi să vĕ commande.

Poesia que vedurĕm pusă în gura lui Iacob, è

www.dacoromanica.ro

făcută cu mult mai în urmă şi de quât Moysè şi de quât judicători, şi de quât Saul. De ar' vorbi historia de vre un poet cu talent din timpul lui David, ammu fi cutedat à dicce quŏ este făcută de aquell'a qua să flate pe aquest usurpator al libertăţilor ellectorali, legitimându'i apostasia încotra legilor lui Moysè : fiind dar quŏ nu cunóscem alt poet, cunóscem stylul psalmilor şi dicem quŏ este a Majestătii Salle regale David I, que vrea să fiă rege hereditar, basânduse pe un inventat testament al lui Iacob, şi muscând în drépta şi în stânga semenţiile que i se oppuneau la aqueasta. Si quând facce quine-va o propheţiă, nu mai nainte de întêmplări, ci dupŏ împlinirea evenimentelor, quând cà un Byron facce quineva propheţiile lui Dante, Dante vorbind prin contimporanul nostru Byron spune pînŏ la una quâte s'au întêmplat dela dênsul pînŏ în dilele nóstre. In poesia sa, Byron este un prophet que nu póte şi nici nu se vede à fi Dante în Comedia divină.

CAPU L.

2 Vers. « ... Feciorilor sei îmmormêntători... şi îmmormentarŏ îmmormêntătorii pe Israel. » Aquì cu *îmmormêntare* nu se cuvine a înţellege *îngopare*, ci prepararea mortului dupŏ datinele egyptene şi hebraice pe attunci. Ioseph erà un magnat al Egyptului şi cas'a lui cătà a fi servită cu tot decorul que erà şi la qucilaţi fonctionari înalţi. Intre alţi servitori, aquestia aveà şi medici sau balsamători que preparà cadavrele spre îmmormêntare. Herodotu şi Diodoru vorbescu despre messeria aquestor îmmormêntatori sau balsamători. — Mai la urmă dupŏ Moysè Israeliţii şi Arabii credurŏ cu tot dreptul cà o insultă mortului de a'l mai spintecà şi al bălsămà şi sărà în timpu de patru deci de dille şi de à ţinne pe mort sépte deci de dille neingropat. Apoi şi costul îmbălsămării se suià pînŏ la un talant de argint adicŏ *pinŏ la* 16 mii lei românesci de astădi. Chrestinii mai târdiu între quari se întinse dogm'a nemurii sufletului avurŏ şi de mai puçină importanţă de à conservà resturile mortali.

Pentru quei que s'ar scandalisà dicênd quŏ îmmormêntători nu însemneadă bălsămători sau reducători în mumii cadavrelor umane; citească versetele următóre unde, se dice quŏ 40 de dille tinù durat'a aquellei ceremonii que se dice îmmormêntare, apoi 30 de dille alle doliului, peste tot 70, şi apoi dupŏ aqucast'a ardicarŏ mortul à 'l ducce şi à 'l îngropà în ţérr'a Chanaam. Un cadaver ne bălsămat nu póte ducce 70 de dile, şi apoi daqua *îmmormêntare* însemnà pe attunci îngropare sau punere în mormênt, que ar' fi semênat à mai desmormêntà şi a mai ducce pe Iacob în altă ţérră.

4 Vers. In aquest verset Ioseph se rógă de dynasti spre a mijlocì pentru dênsul la Pharaon şi a'i querre voie. Pentru que nu se duce singur à querre aquea voie? Pentru quŏ în dilele doliului, şi femeile şi bărbaţii se încingiea peste mijlocul corpului, îşi descoperià şi îşi batecà pepturile; femeile mai vîrtos îşi puneà tină pe capu şi peste façă îşi descoperià sînurile şi străbătecà cetatea însoçite de consângi, ţipând şi batêndu'şi pepturile. Ioseph darŏ nu se putecà presentà la curte în vestminte de doliu (1). Si póte quŏ vor fi fost, şi óre quare regule, querute de facultatea sanitară, de a nu eşì consăgii mortului din casă mai nainte de timpul doliului sau de 70 de dille. — Fiind însĕ quŏ aquest timpu trecusse quând propunne Ioseph, se vede quŏ consângii mortului tot mai purtà doliul pînŏ se îngropà înadevĕr mortul.

10 Vers. « .... O lamentaţiŏ funebră mare şi validă fórte. » — Plânsete neapĕrat, ţipete, bătăi în pept, şi alte assemenea quare dupŏ 70 de dille de doliu şi de fatică, se făccà mai adesea prin femei plătite.

36 Vers. « Murì Ioseph de anni una sută dece şi îl îmmormêntarŏ şi îl pusserŏ în urnă în Egyptu. » — Aquì assemenea cu *îmmormentare* se cuvine à se întellege îmbalsămare, şi *urna* să remâiă urnă iar nu *mormênt*, quŏci ἐν τῷ σορῷ se coprinde în original iar nu ἐν τάφῳ.

—

Cu terminarea notelor aquestei cărţii adăogim quâte-và observatii şi despre Ioseph, dupŏ que cititorii veţurŏ viaţ'a şi faptele aquestui omu. Ammu vedut pînŏ aquì multe figure biblice cà Abel şi Cain, cà Enoch şi Noe cu fiii sei, cà Abraham cu visitaţiile que avù, cà figura Sodomelor şi Gomorrhei şi altele. Moysè venid la Iacob, face cà o tulpină que dă doe-spredece ramure sau fiii ai quărora strănepoţi au să dea doe spredece semenţii din quare se và compune corpul sau arburele naţiei Israel. Fiă-quare filiu representă o facultate óre-quare a aquestui corpu social şi fiă quăruia i se dă o missiune à împlinì. Nu è d'a se îndoi quŏ prin Ioseph încŏ din junceţea aquestuia Moysè và să arate intelligenţa, talentul între fiii lui Iacob.

Pentru timpii que alte naţii îi numescu fabuloşi, heroici sau divini, Moysè representă intelligenţ'a geniul prin al şéptelea patriarch Enoch. Dela diluviu înquà de quând eşì Nemrodi, turnuri şi cetăţi cà a lui Babel, regi cà Pharaonii, întellepţi cà sacerdoţii Indiilor şi ai Egyptului, intelligint'a, de nu erà un privilegiu al sacerdoţilor, de erà adicŏ profană, avù altă sórte, sau de a fi tîrîtă prin tină, sau de a fi servitóre curţilor de tótă speçia de Pharaoni. Mythul despre rolul que fu condamnată Intelligenţ'a de à jucà erà de mult respândit în Orient, şi în fiă-quare popol erà personificată în quâte un personagiu fictivu mai mult sau mai puçin hidos mai mult sau mai puçin frumos. Ansĕ quare erà în limbele orientali, quel puçin arabă, syriacă, hebreă, phenicianà, din quare apoi luarŏ şi hellenica şi latina multe vorbe, quare erà dicu symbolul sau vorb'a scrisă prin quare se arătà Intelligenţ'a, Sciinta? — Consónele S P. Vocalile se scie quŏ nu se scrià şi se citià dupŏ dialecte şi clime, din *s p* cu vocala *o*, se face *sop*, *soph-os*, *soph-ia*, cu vocale *a* se face *sap-ere sap-ientia*. Quând vrurŏ à personificà *sophia* sau *sapientia* într'un om extraordinar, pătit şi persecutat, adicŏ *sophia* allungată din palate şi din casale avuţilor, batjocorită de cetăteni, refugiată în clasele quelle mai de jos, şi dată prin tină, popolii Asiei mici, şi póte şi mai toţi orientalii attribuirŏ unui singur personagiu tóte fabulele morali, şi la numele aqucsta, dupŏ idiomele locali adaossero la *s-p* vocalile E, şi o şi făcurŏ *Esop*. Aquestă fu vêndut din mână în mână, persecutat de femeea domnului seu, făcĕtor de anecdote, dând adevĕrul şi morala sau sapienţ'a prin modurile quelle mai accoperite, prin fabule de mult'a temere que Adevĕrul şi Morala şi Sapienţa aveà d'à se arătà înaintea ómenilor. Esopu, în quare se vede consónele *s-p* sau symbolul sapienţei, representà intelligint'a laică batjocorită din timpul măciucarilor de giganţi şi al unei systeme de sacerdoţi que arrogându'şi pentru sinele sapienţ'a, persecutà pe a aquellor'a que ei numià pro-

(1) Vedi Herodotu, Cartea II, 85.

www.dacoromanica.ro

phani. — Moysè aflò mythul aquesta, şi fiind quò intrà sau voià să intre într'o eră nuoă, quând sapienţ'a mundană dorià să nu mai fiă batjocorită, nici hidósă cà quea representată prin semenii lui Esopu, haspiră sau aerisă mai întêiu consóna *p*, făcêndu-o *ph*, şi făcênd symbolul S-*ph*, face numele filiului lui Iacob que aveà à representà sapienţ'a Ioseph. Adicò Sapienţ'a înaltată din gunoiu şi din tină, Sapienţ'a dusă în regiunile de sus, pînò în palatul lui Pharaon. *Ioseph*, *Jusuph*, *Iosiph*, *Joseph*, *Jusepe*, cà Esopu fu vêndut şi trecut din mână în mână, cà Esopu avù d'a împărţi cu femeea Domnului seu; ânsè cà sapienţă de o eră nuoă, de regiunile înalte, pe cum i se eterisă numele din *p* devenind *ph*, assemenea, i se înfrumusetéţă faç'a, numai è hydos şi ghiebos cà Esop, qua să fiă batjocorit de dómn'a lui, ci atât de june şi de hellu în quât să i se scurgu ochii dupò dênsul la tóte Petephróicele din lume.. — Transiţia ânsè este grea dela o eră vechiă la alt'a nuoă : ar' fi în contra naturei să dea quineva o figură cà un model de perfectiò întréga. Patriarchii n'au perfecţiile prophetilor; Homeru sau poetul qua să nu mendice, cată a'şi aîrnà lyr'a sa uşele potentatilor; Ioseph, qua să nu fiă umilit cà Esop, cată a devenì consiliarul la quelle relle unui Pharaon. Intelligenţ'a Esop, devenind intelligenţ'a Ioseph, în metamorphosea sa cată să mai aibă quevà d'al lumii antice. Form'a? — Nu; quòci devine frumósă; ci persecuţiile, pătirea, de unde fórte des o dose mare de astuţiă, de adulaţiò, de artă d'a se prefacce şi d'a amàgì; quòci : « Iau ḑeii jumêtate din virtutea bărbatului, o ḑi numai daqua aquesta a fost sclav în viaţă'i, » se exprimă Homer, qne învêţò carte tot acolo unde învêţasse şi Moysè. Ioseph al lui Moysè nu è un typu de ver'a Sophia sau Sapienţă. Cu explicatia viselor, cu consiliuri în favórea despoţilor, Sapienţ'a, daqua nu erà preoteasă, putea ajunge în regiunile de sus şi la putere. Ajunge óre astăḑi sau póte ajunge prin miḑlóce mai oneste?

Terminând quelle despre cartea întêea a lui Moysè, mai adàogim quò dupò system'a dodecimale a aquestuia, cititorul a cătat à observà quò totul aquestor 50 de capitole alle Genesii se împărţirò în doè spre ḑece părţi, fia-quare avênd un nume particular, adicò.

I. Dela capul I, verset 1, pînò la capul VI, vers. 9, partea numită *Bereshith* (creatiò sau faccere);

II. Dela capul VI verset 9, pînò la cap. XII, vers. 1. partea numită *Noa'h* (Noe).

III. Dela Capul XII, vers. 1, pînò la capu XVIII, verset 1, partea numită *Lech Lecha* (Du-mi-te) adicò queea que în hellenic'a se dice Μετοικεσία ('Αβραάμ) Stramutarea lui Abraham que începe cu ἔξελθε, eşi din ţérr'a ta.

IV. Dela capul XVIII vers. 1, pînò la cap. XXIII, vers. 1, partea numită *Vaierà* (Visiunea) sau arătarea lui Dumneḑeu.

V. Dela capul XXIII, vers. 1, pînò la capu XXV, vers. 19, partea numită : *'Hai Sarà*, (Viaţ'a Sarrhei).

VI. Dela capul XXV, vers. 19, pînò la capu XXVIII, vers. 10, partea numită : *Toladoth* (genealogiele).

VII. Dela capul XXVIII, vers. 10, pînò la capu XXXII, vers 3, partea *Vaietsè* (călletoria sau mutarea).

VIII. Dela capul XXXII, vers. 3, pînò la capu XXXVII, vers. 1, partea : *Vaiishlà'h* (Trimisse sau trimitterea solilor).

IX. Dela capul XXXVII, vers. 1, pîno la capu XLI, vers. 1, partea : *Vaiesheb* (Locuià sau Locuirea lui Iacob).

X. Dela capul XLI, vers. 1, pînò la capu XLIV, vers. 18, partea : *Mikkets* (Visele).

XI. Dela capul XLIV, vers. 18, pînò la capu XLVII, vers. 28, partea : *Vaiigash* (Appropiându-se sau appropierea).

XII. Dela capul XLVII, vers. 28, pînò la capu L, vers. 26, sau pînò la capètul Genesii partea : *Vai'hi* (Trăì, sau Viaţ'a lui Iacob în Egyptu).

Este de însemnat ânco quò numirile aquestor părţi sau despărţiri se dau mai mult dupò vorb'a cu quare începe aquea parte. Aqueastă denumire este naturale la toţi popoli, quând se dau numele de o dată şi spontaneu unei scrieri, iar nu dupò materia sau coprinsul ei, lucru que vine mai tărḑiu dupò o cugetare : Ast fel se ḑicu : Cântecul : *icea 'n valle*, cântecul : *Nani; nani, Oltule, Oltesule*, etc.

A DOA CARTE A LUI MOYSE.

I.

EXODU.

Vorba exodu, însemnând eşire, nu arată numai eşirea materialemente a popolului hebreu din Egyptu, ci şi eşirea dintr'o soçietate pharonică pagână, şi despotică, într'o soçiciate moşaică, umană şi liberale; eşirea din sclavie la libertate, din lumea vechiă şi superstitiósa într'o lume, nuoă şi drept credètóre.

Cartea întêiu coprinḑètóre, cum s'a vèḑut de 50 capitole, numer întregu dupò system'a cincimale şi decimale adicò 5 înmulţit cu 10, fu despărtită în doè spreḑece părţi. — Cartea adoa coprinde numai 40 de capitole şi pare quò în adins nu e împărtită de quât în unspredece părţi din quare prim'a dela cap. I, vers. 1, pînò la cap. VI, vers. 2, se distinge mai virtos cu numele de *Exodu*, sau mai a nume : *Aquestea* (sunt) *numele*.

4 Vers. « ... Iar Ioseph erà în Egyptu. » Aqueastă din urmă phrase lipsesce în quelle lalte versiuni cà Vulgata şi Hebraica.

8 Vers. « Adveni apoi peste Egyptu altu rege

www.dacoromanica.ro

quare nu cunosceà pe Ioseph. » Expressia *un altu rege* de unii se înțellege un successor a lui Pharaon din aceeași dynastiă sau famillia que domnià în Egypt în timpul lui Ioseph; de alții se înțellege un rege străin, din altă dynastiă. Vorb'a *advenì* în textul hellenicu este exprimată prin ἀνέστη (se sculò). Preferirŏm verbul *advenì* spre à se puté luà în amêndoĕ înțellesele, cà și ἀνέστη. — Manethon spune quŏ în aquecași epochă s'a întêmplat invasia popolilor păstori în Egyptu que înthronarŏ pe unul dintre dênșii cà rege, à nume Salathis. — « Que nu cunoscea pe Ioseph » unii vor să înțellegă nu de persóna lui Ioseph ci de pactul sau condițiile que Ioseph făcusse cu Pharaon, sau de privilegele que aquel Pharaon .didesse Hebreilor; vor adicŏ să înțellegă aqueca que se înțellege quând ḑicce quinceva *nu cunoscu*, adicŏ, nu voiu să sciu, nu recunoscu.

9 Vers. « Aquest'a ḑisse către natia sa. » Inceputul aquestui verset par' quŏ ar' afirmà părerea quellor que cu *alt rege* înțellegu *rege strain*, quŏci se putea ḑicce, de erà din dynastia vechiă pămêteană: *disse catre Egypteni*, unde *disse catre natia sa* pare quŏ ar' arătà un alt element. Si apoi dupŏ datinele și absolitismul Pharaonicu, regele nu se consultà cu popolul. Aqueastă datină erà mai alles între popoli păstori sau Arabi în aquel timpu. Învederat se arată quŏ a ḑicce sau a se consultà cu natia sa, erà un regimu cu totul nuou pentru regii Egyptului. — Se mai póte învederà și din quelle que urmeadă în vers. 10.

10 Vers. « ... Si quând ni se và întêmplà resbel, să se mai adaoge și aqucstia pe lûngŏ inemicii nostri... » Dupŏ Manethon popolul păstor sau Arab occupà coprinsul Delta, și Egyptenii se retrasscsserŏ în Thebaide. Așà conquistătorii Arabi, se temeau quŏ daqua pămêntenii Egypteni le vor da resbel, Hebrei cà sypathici Egyptenilor que le didesserŏ privelege, vor facce causă commună cu aquestia, sau spre a învinge pe străini, sau spre a eși și a'și cătà refugiu în altă țerră.

11 Vers. « ... Si edificarŏ cetăți întărite... » πόλεις ὀχυρὰς. Alte versiuni cà Vulgata și hebraic'a ḑicu cetăți de provisii, cetăți spre à servì de magazii. — Tot aqueste versiuni nu vorbescu de quât de cetățile Pithon și Ramessè, farŏ a facce nici o mensiune de cctatea On sau Heliupole.

12 Vers. « ... Si horróre aveau Egyptenii de filii lui Israel.

13 Vers. Si împilà Egyptenii pe filii lui Israel cu forț'a. » — De và plecà quinevà dcla puntul quŏ *alt rege* însemneadă *rege strain*, quâte se ḑicu mai la valle quŏ *Egyptenii* împilà pe filii lui Israel, ar' semênà o absurditate sau o contradictiŏ de se vor imaginà tóte întêmplările, narrate dela versetul 8 pînŏ le vers 22, într'aquellași annu sau aqueași generațiŏ. Sensul adevĕrat ânsĕ este quŏ dela mórtea lui Ioseph sau dela advenirea aquellui rege que se ḑice *altu* sau străin și pînŏ la împilarea și înmultirea Hebreilor a cătat să trécă mai multe generații spre à se *înmulti* aquestia. Așà prin urmare, caus'a sau historia Hebreilor în Egypt, cà venetici stabiliți acolo, cată à se înțellege cà a Tsiganilor veniți în Românía cà popol nomad și liber la început. Servitudinea Tsiganilor nu dată de quât dela Domnii sau beii străini ai Phanarului que începurŏ a'și dotà filiele cu aquesti străini que erà ai Statului sau ai patriei cà toti filii Patrici. Regii străini sau Arabi ai Egyptului asservirŏ dar pe Hebrei; ânsĕ mai târḑiu elementul arab, assimilânduse cu elementul pămentean sau egyptean, cà și Phanarioții cu boierii români, detterŏ și Egyptenilor drepturile Arabilor de a tractà pe Hebrei cà pe nisce Iloți precum beii Phanarioți detterŏ boierilor români dreptul de a possede Tsigani, spre à legitimà possessia que își făcusserŏ sau mai bine spre a'și avé complici la aqueastă possesiŏ monstruósă. Dc aquì darŏ urră, horróre a Egyptenilor curciți cu Arabii assupra Hebreilor, cà horrórea, scîrb'a, execrația și mân'a de ferru a boierilor phanariotisați sau ciocoiți assupra svênturatilor Tsigani. Aqueastă urra n'a existat mai nainte la început, quŏ Românii de ar' fi urît pe Tsigani nu 'iar fi lăsat à se stabilì în țĕrrele lor. Urr'a se apprinse în urmă dupŏ asservire; quŏci sunt exemple de a iertà quicevà tyranului sau carneficelui seu; nici o dată ânsĕ n'a iertat tyranul sau carneficele victemei salle; pentru quŏ tot que è victimă de ar' fi iertată nu s'ar' mai ḑicce victimă. Pînŏ quând sunt lupi, aquestia nu 'și pot iertà oile: urra lupilor încontra oilor este neîmpăcată; și blândcțea oilor în etern este neoffensivă. Așà victim'a iartă carneficelui, carneficele ânsĕ nu iartă victimei. Urră dar a Egyptenilor assupra Hebreilor.

15 Vers. « .... Mai adaosse regele Egyptenilor către mósele Hebreilor... » — Unii ḑicu *catre mosele hebree*. Textul hellenicu al quellor Sépte ḑeci se exprimă μαίας Ἑβραίων (Hebreilor), quŏci se înțellege quŏ aqucstea de natiŏ erà Egyptene și moșia pe Hebree. Daqua mósele elle ênsuși ar' fi fost hebree, pe de o parte Pharaon nu le-ar fi încredințat aquest secret, și pe de alt'a este întrebare: avcau Iloții sau Tsiganii de Hebrei dreptul de a exercità mescrii cà Medicina și Mamica?

19 Vers. « Iar mósele respunserŏ: Nu cà murierile Egyptului sunt Hebreele, quŏ elle nascu pînŏ să n'appuce à intrà la dênsele mósele... » — Natural, fórte rar se vedu móse pe la bietele Tsigane, rar assemenca se vedu móse pe la Românele reduse în servitudinea travalliului. Esu din casă îngrcuiate spre lucru câmpului și vinu în apoi cu copillul în pólă, și adoaḑi începu lucru da capo. Aqueasta este nu numai starea Omenirii primitive și naturale que este și a animalelor, ci starea mai vîrtos a servitudinii que din Omul social și liber face din nuou un omu sălbaticu asseménat Bestiei.

20 Vers. « Dumneḑeu făcea bine mósclor; iar popolul se îmmulțià si se întărià fórte. » — Este de observat quŏ ori-unde este pericolul mai mare, acolo natur'a își pune puterile spre conservare. Omul în starea normale nu desvóltă atâtea puteri cà la impregiurări de pericol, de înnecare spre exemplu, de incendiu, de invasia ori-quărui inemicu material sau moral. Assemenea ori-que animal este tare, gras și prin urmare nu è amenințat de mórte, nu è atât de productiv cà animalul debil și malativ. Găin'a grasă, vac'a grasă nu concepe facil; femeea ferice și grasă adesca cată à se suppune la un regim de a'și perde óre cum puterile spre a puté concepe. — Pămêntul uscătiv în adevĕr este sterpu, quând ânsĕ se îngrașă pré multu devine assemenca sterpu. Tóte familiile, tóte clasile de ómeni avuți și ferici nu se îmmulțescu atâta cà famillile, cà clasile neavute și disgrațiate. Aqueastă observatiŏ este așà de vechiă și fapta atât de invariabile in tot timpul și în tot locul, în quât la tóte națiile a ajuns de proverb, quŏ unde é sărăcie acolo și copii mulți. Sărăcia și amarurile amenință pe mama cu mórtea, și copii que ar puté nasce în 15 și 20 dc anni de fericire îi nasce în ḑicce și opt annii de neavere și amaruri que aḑucu malațiile și mórtea. Natur'a è amerințată cu neaverea și disgrațiile și își pune puterile spre a împlinì în puțini anni, pînŏ nu vine mórtea, queea

www.dacoromanica.ro

que ar' fi putut facce în mai mulți anni de stare normale. Easuși în viața patriarchale, concubinele se vedu mai fertili de quât patrónele. Popolii sclavi se îmmulțescu dupŏ legile eterne alle lui Dumnedeu, și qua să nu pérâ pentru quŏ viața le este amenințată de tóte părțile, și qua îm*mulțindu*se *mai* presus de tyrannii lor, *să* pótă scăpà de jugul servitudinii. — Sclavii in Rusia se îmmultescu mai răpede de quât boierii; în Irlandia popolul se îmmulțesce mai răpede de quât în Engliterra; în Turcia chrestinii se îmmultescu mai răpede de quât Turcii — Attunci dar vin nisce economi politici cà și Malthus que consiliă pe quei avuți sau prevelegiați de a uccide pe proletari quând vedu quŏ trecu de un numĕr óre-quare. Aqueast'a facce și Pharaon, (personificația biblică a tutulor despoților, a tutulor privelegiaților) se întellege mai întĕiu cu mósele à accide pe ascuns toți pruncii masculi, apoi vĕdênd quŏ nu reese cu astutia, se serve cu forța.

22 Vers. « Attunci Pharaon dette ordin la tot popolul seu dicênd: ori que mascule se và nasce Hebreilor aruncați 'l în riu. »

Mai este de observat, și învederat se cunósce quŏ aqueste mesure nu se luarŏ nici se continuarŏ de un singur rege și într'o singură generațiŏ, ci furŏ observate cà o systemă între mai mulți successori ai primului rege que asservì pe Hebrei. Quel quare pusse pe Hebrei sub jugul travalliului de Iloți fu unul, quel quare vedù quŏ Hebrei se îmmulțescu în servitudine a cătat să fiă altul dupŏ quâte-và generații, quŏci îmmulțirea însemnătóre și formidabile nu se face de o dată; quel quare s'a întellesc cu mósele a cătat să fiă altul, și quel quare vĕdù iarŏ quŏ se îmmulțescu Hebrei în etate de bărbați n'a putut fi regele de ieri nici d'alaltă ieri, — Execution pruncilor cu aruncarea în rîu a cătat darŏ venì mai târdiu. « Servitudinea populatiilor, dice D. Calien, nu se póte mantine de quât prin crime constituite în systemă legale. » — Queca que pînŏ ieri erà un pĕcat, astădi devine o lege. Nimeni nu póte querre *mila* cu forța quŏci è un pĕcat, o nelegiuire. Astă milă însĕ să ia în multe împregiurări cu forța. Vedi milele Panteleimonului; vedi milele que părinții nostri detterŏ călugĕrilor dela Sântul munte și de aircа; astădi se pretind a devenì lege. Assemenea clae'a, que fu o charitate crestină, devenì o datorie impusă, o lege; crim'a pĕcătul se legitimŏ.

CAPU II.

1 Vers. « Erà óre-quine din semenția lui Levì que luasse pe una din filiele lui Levì și o avèà (de femee). » — Originalul hellenicu dice numai καὶ ἔσχεν αὐτὴν (și o avèà sau o possedeà). Cum se numiià aquest *ore-quine* se vede în cap. VI, vers. 20 Bărbatul erà Ambram și femeca Iochabed vĕră sa sau filia fratelui tatălui seu.

2 Vers. « .... ἰδόντες... ἐσκέπασαν... « Vedênd quŏ erà frumos, îl ascunserŏ... » Alte versiuni reducu aquest participiu cu verbul lui la mamă, și le punu în singular, dicu adicŏ îl *ascuuse*. Septaginta và să întellégă quŏ toți ai casei avurŏ cură de a 'l ascunde iar nu numai mam'a. Traducția vechiă română se exprimă vagu și nedeterminat dupŏ modul d'a aratà și singularul și plurarul prin *au*, dicênd: *'l au ascuns.*

3 Vers. « .... Un sicriu micu de papură și îl unse bine (sau peste tot) cu asfaltopissă. » — Vorbele *sicriu micu de papura* în textul hellenicu se arată cu o singură vorbă θίβην que dupŏ alte ediții se scrie θήβην *thiba* sau *theba* vorbă hebraică que în adevĕr însemneadă panerellu de papură. — Vorb'a asfaltopissă în traducția vechiă română se arată prin « smólă cleiósă » dupŏ traducțiile hebraică se arată prin: « argil și smólă » dupŏ altele prin: bitumine și smólă — Vorba κατέχρισε que însemneadă *unse bine* sau *peste tot* sau *multu*, mulți o traducu cà și vechii traducĕtori români numai prin *unse* simplu.

5 Vers. « .... Vĕdênd (pharaóna) sicriul în palude... » în textu que se exprimă prin ἰδοῦσα *vedênd* în femininm cà cum ammu dicce vedêndă, nu è nevoie d'a se adăogì *Pharaona* sau *principésa*. Noi adăogirŏm în parenthese spre a arătà persón'a sau sujetul quare vĕdù și trimisse. Anmu dis iarŏ pharaónă și nu principésă, în farórea culorii locali; ar' fi fost un anachronismu de ne-ammu fi exprimat prin termini de mediul evu. *Principe sau archont* în antichitate nu însemnà filiu de suveran sau un titlu feodal, ci capul unui popol sau al unei multitudini sau al unei sementii; ast fel sunt astădi în Asia ciorbagii, și beii, cum și pe la noi pîrcalabii și vătașii de Țigani. Principe, Archont în origine însemnĕdă capu, căpetenie, mai mare san basu. Starostii de corporatii sunt assemenea principi sau basi în tótă Asia, *Terzi-pasha, iorgangi-basha.* và să dică principele sau mai marele croitorilor, plăpămarilor, etc.

6 Vers. « .... Compătimì filia lui Pharaon... » — Joseph Flaviu dice quŏ aqueastă pharaónă se numià Termuthis. Philon adaoge quŏ filia lui Pharaon fiind măritată și neavênd copii, dorià să aibă unul și mai vîrtos un bĕiat; adoptŏ darŏ pe aquest copillu. Mulți dintre quei que se dicu philosophi, adaogu quŏ pharaónă fiind nemăritată și făcênd prin scăpĕtare un copillu, jucŏ aqueastă comedià! —Noi dicem ânsĕ quŏ cunoscênd decretul tatălui seu que proscrià la mórte pruncii Hebreilor; cà o mamă adevĕrată n'ar' fi făcut de quât à expune la mórte pe filiul seu propriu, quând mai la valle dice: « Din copii Hebreilor este aquesta. » A riscà o mamă întru a dicce aqueast'a și a expunne copillul seu que nu cugetŏ d'a'l ommorî, este în contra naturei, și prin urmare o absurditate a aquellor numiți philosophi. —Historia nu este invenția, ci narrația evenimentelor; și quinevà nu póte în adevĕr narrà de quât queca que a vedut sau audit, și queca que póte aflà din documente dela scriitori contimporani sau din monumente de tótă speția, din quare apoi póte tragge consequințe dupŏ logic'a evenimentelor, locurilor, timpilor și legilor naturei. Pe que document se pot basà quei que dicu quŏ Moysè a fost filiu din flori al unei Pharaone? Pe quare scriitor contimporan? A inventà iarŏ un romanțu, se quere și mai mult logică și adevĕruri naturali; și quare mamă este aqueea que voind a'si conservà filiul, 'l ar' expunne singură la morte puiindu'l în categoria pruncilor proscrisi? Meritŏ numele de philosophiă o assemenea judicată sau rationnare? Acolo ânsĕ din disgrația unde un nume se aude mult, acolo nu è fapt'a. Acolo unde audi mai des vorb'a adevĕr acolo è minciunea, unde se aude dorint'a de întellecciune sau de sciință, *philosophia*, acolo è mai multă dorință de systeme adicŏ de neadevĕruri, — pentru quŏ adevĕrul unul este și nu póte fi în diverse moduri sau systeme; — acolo unde se declamă patriotismul sau nationalitatea, acolo să n'astepți nici un bine pentru natiŏ; acolo unde tot de santitate se vorbesce, acolo să te astepți la speculația cu quelle sânte. Adevĕrul între altele este fórte sigur de sine și fórte modest, qua să nu

www.dacoromanica.ro

ţicom superb de a'ţi assurdì urechile ; ellu îşi tace numele ; alţii îl recunoscu.

10 Vers. « Crescênd copillul îl addusse la filia lui Pharaon, şi devenì ei cà filiu. » Il adoptò adicò cà filiu, cum ţicem, de sufflet. Prin urmare cătò a fi educat la curte cà filiul unei filie de rege, şi fiind quò instructia şi totă sapient'a erà un privelegiu al sacerdoţilor, din aquestia furò profesorii şi instructorii junelui Hebreu. Moysè fu darò iniţiat în tóte mysterele Sciinţei de attunci, şi în allegoriile religióse. Cosmogonia Egyptenilor attribuită lui Hermes se resimte mult în capitolele Creaţiei legiuitorului hebreu ; legile, datinele ceremoniile egyptene se resimt assemenea în legile şi ceremoniile mosaice. Vommu avé occasia de aqui înainte în multe rênduri d'a facce o comparatiò între unele şi altele. Aquì vommu recità un fragment dupò *Pimander* al cosmogoniei lui Hermes Trismegistul sau Thoth.

« Aveam subt ochii mei un mare spectacol ! Totul devenì de o dată lumină aşà de dulce aşà de suavă în quât mè impleà de deliciuri. (Aqueastă lumină erà *Pimuri*, Spiritul universal que voià a se manifestà prin creatiò.) Puţin şi în dată se respândì o umbră désă, negurósă, şi aqueastă umbră devenì o natură umidă, mişcată printr'un neexprimabil uet. Aburi şi iar aburi fărò mèsură, fărò margini se respândià din preună cu uetul aquest'a, şi din aquest uet se audì o voce que eu cugetaiu quò este vocea liminei Piromì (1). — Din aqueastă voce a luminii eşì Verbul creat. — Si Verbul se purtà peste aquea natură umidă, o încălţià spre a o fecundà ; aşà din rerunchii aquellei grămmade nemărginite şi apóse pe quare Verbul (Cneph) o transformò într'o spheră nemărginită cà un ou (2) universal que Verbul îl ţinea în gură sa (în cuvêntul seu) în dată începù a se reversà un focu subţire, şi a se sul în quelle mai 'nalte regiuni alle cerului. — Un aer uşor, suppus la sufflarea spiritului se întrepusse în aquellaşi timpu în regiunea întermediară între focu şi apă. — Ansè pămêntul şi ap'a erà aşà de amestecate în quât faça uscatului nu se arătà nici într'o parte. — Attunci Verbul spiritual que se purtà assupra lor despărţi o dată dintre uscat şi dintre apă.— Deul Minte (quare este Spiritul Piromì) din preună cu Verbul seu (quare este Fta) produsse pe quel al alt Mens sau Minte (quare este Phre) al treilea Demiurg (creator). Aquest din urmă Deu-focu, aqueastă divinitate-spirit creò apoi şépte rectori que încing în cercurile lor lumea cu simţibile a quăruia dispositiò este queca que se dice Destin (sau Natură). — Deul demiurg şi Verbul procedurò apoi la Creatiò. — Din elemente sau puteri inferióre furò create animalele que n'au raţiò : Aerul produsse passerele, şi ap'a pescii ; pămêntul produsse animalele que avecà în întrul seu : patru-pedele, reptilele, férele şi vitele domestice. — Deul Tată creò apoi pe Omu dupò a sa assemènare. »

In aquest tabel vede quineva Eloiuii lui Moysè, principule Trinităţii lui şi alle Creatiei. Moysè nu făcù de quât a le desvoltà şi a le narrà subt o formă mai simplă şi curăţită de formele cosmogonice alle idolatrici. Să venim la numele legiuitorului Hebreilor.

« Supranumì numele lui, Moysè, quòci din apă 'l am luat. » — Vorb'a sau numele aquest'a dupò nici o orthographiă nu ne póte dà aqueastă definiţiò *din apa luat sau mântuit*, de quât numai dupò aqueea stabilită de quei Sépte ţeci, scriindu'l în hellenica Μωυσῆς ; numai dupò aqueastă orthographiă vorb'a egypteană sau coptă *mou* sau *mooè* representată prin littere grece μοο sau μω însemnând *apa* şi *yses* sau υσης mântuit, Μωυσῆς face a însemnà *din apa mântuit*. Vin alţii à'l tragge din rădăcin'a *mo* de unde *molle muiat* în multe limbe moderne. In herbraesce *Moshé*, nu se póte derivà, de quât cu mari greutăţi şi violări grammaticali, din rădăcini que nu se concordă cu explicaţia textului ; caus'a este quò pharaón'a fiind egyptenă, dette numele copillului dupò limb'a ei şi aqueast'a sciindu-o quei Sépte-ţeci, luarò à minte à fixà în limb'a hellenică o orthographiă adaptată pe limb'a pămênteană coptă. — Sunt unii cà Aben-Ezra que pretind quò vorb'a sau numele Moysè este un'a cu Menès. Noi nu putem adoptà părerea aqueasta, quòci nu è conformă cu explicaţia textului *mântuit din apa*. Fiind ânsè quò venì occasia d'a vorbì de Menes, se scie quò aquesta trece de un rege şi legiuitor al Egyptului. Que însemneadă ânsè *Menes* ? Littera *m* în multe limbe fu symbolul lui *me, mine, moi*, mè sau μένα în mai multe limbe adicò symbolul Omului : M, însemnéţă *Omu*. Littera *n* sau ν sau γ fu sybolul geniului, minţii de unde : *nosco, cunoscu*, γιγνώσκω, νοῦς, *geniu* etc. Prin urmare NM fu symbolul în mai multe limbe de Geniu-Om sau de *Omu* cu *geniu*, de *omu întelleptu*. Vocalile se punea dupò clime şi idiome. De vommu punne la NM vocalile *a u* şi vommu citi vorb'a cà în antichitate dela drépt'a spre stâng'a, ese vorba sau numele *Manù* legiuitorul Indiilor, şi *Man* legiuitorul sau ţeul antincu al Germanilor ; de vommu citì dela stâng'a spre drépt'a, ese numele *Numà* legiuitorul Romanilor. Iar daqua dupò alte idiome vommu întrepunne vocalile *e, e*, ese numele *Menes*, legiuitorul Egyptenilor ; de vommu facce pe *e* dupò limba hellenică η, şi'i vommu dà finalul ος, ese numele Μῆνος, legiuitorul din Creta. Din M-n ese assenea *Mens, Minte*, cum şi numele MiNerva adicò ţea sau suverana symbolului *Mn*. Aquest symbol darò fu spre a arătà sau desemnà pe toţi bărbaţii întellepţi şi mai vîrtos pe dătătorii de legi. Vorb'a *Moyse*, logicamente este un Mn ; grammaticalmente ânsè dupò etymologiă ne facce a ne depărtà de explicaţia textului. Tot que putem ţiece este quò Moysè adicò quel mâutuit din apă, deveni apoi în bărbătia sa un legiuitor adicò un *Mn*, que se póte citì şi Manù, şi Man, şi Menès, şi Menos, şi Numa, şi cum và mai voi quinevà. Si dupò aqueastă deducţiò, nu numai lui Moysè se potu dà aqueste attribute sau embleme, ci şi lui Lycurg, şi lui Solon, şi lui Mahomet, şi la toţi legiuitorii ; a ţicce ânsè quò Moysè este una eu Menes este o neconsequiinţă nu numai historică, ci şi ênsusi grammaticale que nu o potu committe nici copii de primele clasi de începători.

11 Vers. « Se întêmplò în aquelle ţille *multe...* » Hebraismu spre a arătà ; dupò un timpu îndelungat şi nedeterminat.

12 Vers. « ... Cum ai uccis pe Egypteanul *ieri*... » — Alte versiuni, între quari şi ediţia română dela Petroburg nu coprind vorb'a *ieri*. Sep-

(1) Piromì însemnédă spiritul universul sufflet-ul lumii. Queca que înţellegem noi cu spiritul sânt aqueea în limba egypténa se traducce cu Piromì. Aquì este numai o traductiò de vorbe ca *duh, spirit Esprit pneuma* etc. — Aşà este şi Cneph, vorbul que se naste dela Santul Spirit.

(2) Ou e vorba sau expresiò primitiv, philosophică şi poetică que tinea locul în locu de *sphera*.

www.dacoromanica.ro

taginta ânsĕ în quelle mai consciinţióse ediţii cà quelle din Mosca, şi Athene coprindu vorba χθὲς.

18 Vers. « Se înturnarĕ elle la ţatăl lor Iothor... » Multe versiuni, între quari şi traducţia vechiă română, dupŏ que pe preotul din Madiam, tatăl aquestor şépte fete îl numescu mai sus Iothor Iithro, şi Ietliro, aquì îl numescu *Raguel* sau *Reuel*. Ediţia quellor sépte deci dupŏ Sixtu Quint, dupŏ quare s'au luat vechii traducĕtori români face assemenea. Nu mai ediţiile que purced d'a dreptul dela Biseric'a Resăritului sunt consequinti şi socrul lui Moysè îl arată aquì cu numele de Iothor. Este ânsĕ de însemnat quŏ în alte locuri numele socrului lui Moysè se arată de *Hobab*, cum spre exemplul Cartea Numerilor cap. X, vers. 29. « Si disse Moysè către Hobab madianitul, socrul lui Moysè şi filiul lui Raguel. »

Cum şi în Cartea Judilor cap. IV, vers. 11. « ... Dela filii lui Iobab, socrul lui Moysè. »

Din aquestea dar se încliee quŏ socrul lui Moysè se numiă pe numele seu propriu Hobab sau Iobab, şi quŏ tatăl aquestuia numindu-se Raguel, purtà adesea şi numele tatălui seu dupŏ cum è datin'a la în multe locuri din toţi timpii. Iothor ânsĕ pentru que se numì? Unii dicu quŏ Iothor nu e nume propriu ci de professiŏ de demnitale, însemnând amicu al lui Dumneḑeu cà Philotheu, şi quŏ aquesta îi erà cà titlu de preot sau ministru al lui Dumneḑeu.— Sunt nisce stravaganţi que nu sciu alt fel a'şi da cuvènt despre aqueste trei nume, de quât, farŏ a se întemcià pe nici o notiune his'orică, spun dela sinele quŏ Moysè a avut trei socri.

19 Vers. « ... Un omu Egyptean... » De îl desémnă fetele cu aquest qualificativ, se vede quŏ şi costumul şi phisionomia şi linguagiul lui Moysè erà de Egyptean. Nu e dar mirare qua legile şi datinele egyptene să influe mult în legile lui Moysè.

21 Vers. « ... quare dette pe Sephora filia sa de femee lui Moysè. » — Numele Sephora sau Tsipora este nume hebraicu que însèmneaḑă *passere* cà Păuna, Petalù, etc. Preotul din Madiam cu fetele lui darŏ erà hebreu sau vorbià un dialectu d'al limbei hebreo. Moysè e-te desemnat de Egyptean dupŏ linguagiul lui. — Este de mulţi întrebare Iothor cà preotu dupŏ quare religiŏ sau cult erà preotu? Daqua dar erà Hebreu, sau din Chananeeni cà regele Abimelech şi alţii, nu è îndoială quŏ erà preot dupŏ ritul abramian sau dupŏ ordinul lui Melchisedech.

CAPU III.

1 Vers. In versetul aquesta tóte versiunile se învoiescu à desemnà pe socrul lui Moysè cu numele de Iothor. — « Si venì pe muntele lui Dumneḑeu, Choreb.»—De se numesce *muntele lui Dumneḑeu* este sau prin anticipatiŏ sau pentru însemnătatea mărimii or înălţimii lui. Ammu arătat quŏ de multe ori în hebraica ori que lucru eminent se ḑice al lui Dumneḑeu, cà la noi : *Omul lui Dumneḑeu, omul Dracului,* risul Dracului, ect.

3 Vers. Disse dar Moysè : « Appropiindu-mĕ voiu vedé aqueastă mare vedere; que póte fi quŏ nu se consumă rugul? » — De aquì în ainte se începe o erà nuoă. Pînŏ aqui în timpii fabuloşi, divini sau heroici, Dumneḑeu erà recunoscut în Puteri, în Elemente, în tot que erà tare şi terribil. Eloim, Puterile, şi ênsuşi quând de bărbaţi alleşi erà chiemat sau învocat, prin numele Jehovah se arătà ómenilor mai mult materialemente cà la Abraham în trei bărbaţi que se puteà attinge pipăl, şi cu quari se puteà conversà faţă în faţă. In theocratia antică que începusse à se exprimà prin symboluri şi embleme, la unii figurele erà mai monstruóse şi la altii devenisserŏ mai umane. Idolatria fu óre-cum un progres, în comparatiŏ cu theocratia antică. Adicŏ Theocraţia privilegiatilor devenì mai întèiu o idolatria theocratică cà în Egyptu, o idolatriă pură cà în Grecia, Roma şi airea; dela Moysè, cum se vede are să deviă o theocraţiă democratică, egalitară, purificată de ori-que symbol, de ori-que imagine.

Moysè, cà Hebreu cu tradiţiile părinţilor sei, cà unul que avù midlócele d'a se instruì în Egyptu şi d'a intrà în tóte mysterele Sciinţei, cà filiu dintr'o stirpe împilată, cà filiu al Durerii şi pradă a Persecutiei încŏ dela nascerea, şi prin urmare cà omul Sciinţei, al Păţirii şi al Experiinţei, dotat de un geniu mare şi d'o imaginatiŏ fecundă, cum şi de o energie şi stăruire din quelle mai nefatigabili, aflânduse acum în exil în midlocul desertului fórte propiţiu la meditaţii, quând începù a meditâ şi a se întrebà : que este Dumneḑeu? şi cum ómeni terminarŏ à cadè în idolatriă, luând emblemele sau imaginile dreptu ênsuşi Dumneḑei? Attunci în ideile salle şi alle secululuì seu de pantheismu, a căutat a'şi dice : Dumneḑeu è pretutindeni, Dumneḑeu è în tóte, iar nu quŏ tóte sunt Dumneḑei sau Dumneḑeu. Aqueast'a au fost ḑis'o şi alţii înaintea lui, şi representând Divinitatea prin lumină, ori-que corpu luminător al cerului erà imaginea lui Dumneḑeu, localisată mai vîrtos în sóre. Splendórea ânsĕ a astrelor şi multitudinea lor, şi mai vîrtos a Sórelui făcù pe ómeni a uità originalul pe lûngò imagine, şi a îmmulţi originalul în atâtea personage quâte şi astrele, adicŏ a cadé tot de o datà şi în idolatriă şi în polytheiă. Lumina nu è o emblemă sau imagine disgratiată a Divinitaţii; ânsĕ tot este materiale, quŏci lumineaḑă ochii, arde şi consumă, este ânsĕ o altă lumină cu totul spirituale que lumineaḑă mintea, que în locu de a arde şi d'a consumà, din contra, vivifică şi fecundă în nemărginit. In aqueste meditaţii darŏ îşi ḑisse : Dumneḑeu fiind în tóte există dela quelle mai splendide şi mai desmĕsurate corpuri ceresci pînŏ în insectul şi plant'a quea mai umile; prin ellu tóte viaḑă, se mişcă, fecundă Quând se convinse quŏ şi Furnica şi Rugul şi ênsuşi quel mai umil fir de érbă prin Dumneḑeu se concepu, crescu şi verţuescu dupŏ natur'a sau legile lor, attunci nimicu mai natural de quât quŏ pe ori que ar' fi pus ochii, ar' fi vḑut eşind o lumină un adevĕr quare 'iar fi ḑis « si aquì sunt, şi aquì me manifestu. » La rugu se uitò Moysè, şi din rugu fórte firesce resărì pentru mintea lui în meditatii o lumină que nu ardeă, nu consumà, ci vivificà rugul, şi luminà cà nici o datà nu cà sórele corpul meditatorului, ci mintea aquestuia. Quând darŏ Rugul şi Furnic'a ajungu a devenì şi elle imaginea lui Dumneḑeu, nici o datà nu mai uità quinevà originalul pe lûngò imagine, cum ajunsesserŏ à uità ómenii pe Dumneḑeu pe lûngŏ astre şi sóre. Eccĕ Dumneḑeul adevĕrat îşi ḑisse ellu, şi omnipresent, quel que pretutindeni este şi tóte le împlinesce; éccĕ Dumneḑeul pe quare recunoscêndu'l ómenii nu mai pot cădé în idolatriă, quŏci nimeni avênd rugul înainte nu và puté a 'l luà Drept Dumneḑeu. Nimicu nu è mai adevĕrat cà aqueast'a : quŏ adicŏ lumin'a nemateriale que luminà ast fel mintea lui Moysè, în adevĕr fu o o lumină divină que aveà de aquì înainte a fi făclia minţii unei lumi nnoe.

Aqueastă idee sau doctrină, Moysè o punne fórte natural în Exodu, iar dupŏ systema sa, în Capitolul III, vers. 3. Exodu iarŏ, va să dică Eşire, şi

www.dacoromanica.ro

fiind quŏ în Bibliă tot individul, tótă fapt'a materiale representă cum ammu dis și o idee intellectuale și morale, cartea Eșirii nu coprinde, cum ammu mai dis, numai eșirea materialmente a popolui hebreu din Egyptu sau din servitudine, ci și eșirea intellectuale dintr'o lume vechiă într'alta nuoă, eșirea din idolatria theocratică, în theocrația democratică, eșirea din materialismul quel mai grosiar și despoticu într'un spiritualismu nu luptător materialismului ci binc-voitor Materiei. De aquì în ainte în aqueastă Eșire sau lume nuoă, Dumnedeul lui Moysè sau al Omului are să fiă mai adesea representat prin *Lumina Mintii.* Que în versetul al doilea este numită *Angelul* sau trimisul lui Dumnedeu.

4 Vers. « Cum vĕdù Domnul quŏ se appropiă să vĕdă, îl chiemò pe dênsul Domnul din miḑlocul rugului, ḑicênd : Moysè, Moysè!... » — Mai sus în versetul 2 se vorbì de un angel, și aquì è vorb'a de ênsuși Dumnedeu. Póte se un scriitor, ori-quât de ordinar, a uită atât de răpede queea que ḑisse cu quâte-va linii mai sus? Aquì è o systemă sau o doctrină în adins. Adesea în Moysè se vede aqueastă schimbare, ḑicênd tot aquelleiași persône și angel și Domnul. In împregiurarea aqueast'a voiesce mai cu din adinsul să arate quŏ aquest angel al lui Dumnedeu que se ḑice Mintea Omului, sau lumin'a Minții que vorbesce în întru Omului este ênsuși Dumnedeu que se manifestă în noi. — Să vedem cum vorbesce aqueastă Minte aquestu Dumnedeu în assemenea împregiurări Omului quând are să trécă un popol dintr'o lume vechiă în alt'a nuoă.

5 Vers « Iar (Domnul) îi ḑisse : Nu te appropià aquì ; deslégă călțĕmintele dela picióre le talle, quŏci locul în quare stai pe dênsul pămênt sânt este. »

Quine erà Moysè que se appropià de aquea Lumină? Fliu de Hebreu în servitudinea lui Pharaon, un filiu de sclavu crescut la curte, deprins în tóte cu lumea quea vechiă, cu mărimea și vanitățile ei. Corruptia, violenț'a curtii se vede în uccíderea Egypteanului; — puii de sclavi, mai adessea prin assassinate, prin uccideri credu quŏ vor ajunge la libertate. Ansè în fundul exilului și al desertului, în etatea queea mai matură a inițiatului o dată în mysterele Sciintei, peru errorile junelui sclavu, que a fost îndosat livrea lui Pharaon. Lumina-Minte, Dumnedeu ênsuși îi ḑice : « Qua să te appropii de locul aquesta de lumin'a que îți arată pe Dumnedeu în rugu că și în sóre, cată mai ântêiu a te desbrăcà și desbĕră de Omul vechiu, de Omul trecutului, a te desculță și de ênsuși călțĕmințele fostului omu de curte; quŏci și pulberea que se ia pe picióre dela pragurile palatelor, și pulberea ênsuși spurcă și profană locurile quelle cu adevĕrat sânte. Quă să poți fi luminat și condus de aqueastă lumină, qua să poți purcede dela dênsa că dela un principu, cată a te desfacce cu totul de alle trecutului. » Eccè cum vorbesce Dumnedeu în Omu, Dumnedeul quel nuou que se arată în miḑlocul și în pregiurul Rugului. Si tot assemenea a vorbit și và vorbì în tot d'auna tutulor quellor que s'au determinat a facce o reformă radicale. Pentru que ânsè la aquestă lepĕdare de trecut, nu se exprimă Moysè sau Mintea lui sau ênsuși Dumnedeu cum ne exprimăm noi în explicațiile que facem? pentru que adicŏ nu dice, desbracă-te de vestmintele talle, despóiă-te de Omul trecut, ci deslégă călțĕmintele dela picióre le talle? Deslegarea călțĕmintelor erà nu numai o arătare de a lepĕdà que erà pe sine, ci și o demonstratiŏ de respectul quel mai profund. Aquì se ia partea învestmêntării quea mai propriă qua să arate, și lepădarea de trecut și respectul către locul quel sânt, către locul de unde începe o eră nuoă. Farŏ aquest respect, farŏ aquest devotament nu putem intrà în callea que duce dela servitudine la libertate. S'au vĕḑut adesea pe baricadele Parisului ómeni în bluse bătênduse cà nisce lei ; și dupŏ triumph, luând locul quellui mai din urmă diregĕtor, cur'a quea d'ântêiu le-a fost de a'și facce un vestiment de cameră (robe de chambre) înflorat și îmmoțat, un jeț, și de a face pe quei que venià à le vorbì să astepte în antecameră. — Nu puiule de sclav, și pînŏ la încălțĕminte cată să lepedi, daqua voiesci à ajunge la vera Libertate ; cu respect și cu credință să le appropii de lumea quea nuoă. Lasă'ți călțĕmintele în apoi quând vrei să te appropii de sanctuariul Libertății.

6, 7, 8, 9, 10 Vers. — Moysè, vede o flacară que lumineadă și vivifică, iar nu arde și consummă. Aquel adevĕr que ese din radĕcin'a rugului pînŏ la extremitatea quellor mai mici rămurelle din prim'a lui germinare pînŏ la stingerea lui cà plantă, aquel angel que îi ḑice : Aquì è Dumnedeu, desfă-te de omul trecut și appropiă-te cu respect, aquel angel-Mens sau Minte din versetul 2, una cu ênsuși Dumnedeu în versetele 4 și 5, aquella dar îi vorbesce quâte se coprind în versetele 6 pînŏ la 11. Nimicu mai natural mai veru și tot de o dată și poeticu. Moysè cunoscè nu numai situația fraților sei în Egyptu, ci și părțile vulnerabili alle systemei guvernului pharaonicu. — Un guvernu despoticu nu se póte ținne farŏ superstițiŏ și idolatriă de un fel sau de altul; apoi, ênsuși aqueastă superstitiŏ que la început sémênă a'l ajută și a'l sustine, aqueast'a ênsuși pînŏ în fine devine caus'a căderii lui. — Lui Moysè nu'i mai lipsià spre a puté liberà pe frații sei de quât o decisiŏ nestramutată pînŏ în ultim'a oră. Aqueasta nu se póte quere dela omul de curte. dela quel învĕțat în desfătări și în tóte bunurile vieței opulente. Daqua popolul hebreu în genere sclavu și împilat, și tot ținne de quelle trecute, și singur è conservator qua să nu'și conserve de quât și servitudinea și bătăile, cum să nu fiă conservator quel crescut în plăceri și în avuții la curte, și pus de a se bucurà de tóte bunurile privelegiaților? Aquea decisiŏ nu putea venì lui Moysè de quât dupŏ nisce lungi încercări, și póte și dintr'o disperațiŏ de a mai revenì la starea din ainte. Joseph Flaviu narrà in Judaicele salle quŏ Ethiopienii bătusserŏ ostirile egyptene și amenințà cetatea Memphis. Atunci în spaim'a generale, Thermutis filia lui Pharaon și mam'a adoptivă a lui Moysè propune pe aquesta la tatăl seu spre a'i dà command'a armatei. Moysè învinse pe inemici, îi allungò pînŏ în capitalea lor și închiciò un tractat umilitor pentru aquestia și fórte folositor Egyptenilor. Ansè în locu de recunoscință din partea pharaonistilor, Moysè nu attrasse assuprà 'și de quât invidia curtesanilor și a preoților, și de aquì urr'a generale prin calomnia unora și altora.

O assemenea încercare este un'a de aquellea que în viaț'a Omului face o prefacere totale. — Omul adessea prin tentații mari se curățesce. — De aquì înainte, fórte firesce, durere mai mare pentru frații sei, și urră assupra impilătorilor, pînŏ la resbunare: ochiu pentru ochiu...

Fostul general triumfător, disgrațiat dela curte din caus'a împilătorilor privelegiați nu putcà de quât la ori que act de împilare și de nedreptate à

www.dacoromanica.ro

se apprinde de mînie pînŏ întru a'şi perde şi simţirile. Dă şi uccide pe arméşelul, pe exactorul que bătea şi înjurà pe Hebreul împilat sub greutatea travalliului, forţându'l à lucrà şi mai mult.

Aqueastă tentaţio fu şi mai mare spre a'şi dicce: eu nu mai pot facce causă commună cu quei între quari m'am crescut.

Ochii lui nu mai furŏ de aqui înainte de quât spre connaţionalii sei; ânsĕ quare nu putù fi desillusionarea şi decepţia lui quând adoa çî, un Hebreu ênsuşi îi çisse: quel vrei să me uccidi şi pe mine cà pe Egypteanal de ieri?

Aqueast'a fu quea din urmă tentaţiŏ que îl nevoì pentru tot d'auna à abandonà curtea unde nu mai puteà trăì, quŏci de acolo îl căutà să 'l ommore.

Eccĕ cum vin decisiile quelle mari la ómeni: prin mari şi fórte mari tentaţii şi deceptii.

Aqueastă decisiŏ ânsĕ pînŏ aquì nu fu de quât spre a abandonà traiul de curte, şi a fugì spre a'şi scăpà viaţ'a.

In etate de patru çeci de anni de attunci que correspund cu etatea nóstră de 25 anni astăçi, junele Hebreu, putem çicce, trecù în părţile de resărit a Mării Roşii, în ţérra Madiam apprópe de muntele Sinà. Aquì în pace, de parte de lumea corruptă, în miçlocului desertului preâmblându'şi sciinţele salle din copilläric, şi meditaţiile salle de o etate matură, — quŏci sĕçù în Madiam alţi patru çeci de anni — Moysè pe lûngŏ cunoscinţ'a geographică a situaţiei quellor din pregiurul Mării Roşii şi a desertului munţilor Choreb şi Sinà, se împleà de un enthusiasmu şi de quea mai dupŏ urmă decisiŏ spre a încercà de a mântuì pe fraţii sei şi d'a crea dintr'ênşi un popol nuou. Singurătatea şi observaţia necontenită a naturei au cătat a 'l punne adesea în extasi, que făcurŏ dintr'ênsul un sapient, un poetu instruit, adicŏ un creator; imaginaţia lui în miçlocul desertului deveni fecundă şi creatóre. Moysè darŏ se cuvine à fi considerat cà omu instruit şi dotat cu tóte sciinţele şi cunoscintele secului seu; cà persecutat şi decis cu ori que miçlocu spre a liberà populul seu, cà locuitor în solitudinea desertului atâţia anni quăţi locuisse şi în Egypt, cà cunosecĕtŏr de superstiţia Egyptenilor şi ênsuşi a Hebreilor, deprinşi întru a personificà ori-que idee ori-que adevĕr, şi apoi cà un geniu dotat de quea mai viă imaginaţiŏ poetică în miçlocul desertului; éccĕ caus'a pentru quare ellu cată să dea o figură fiă-quăruia din adevĕrurile salle, şi fiind quŏ figurele idolatrice nu se cuvenià nici doctrinelor salle quellor nuoe, nici tradiţillor Hebreilor către quari avea a se adressà, personificaţiile lui n'au figure, Dumneçeul lui n'are nici o formă determinată, pentru quŏ fiind în tot şi în tóte, se póte imaginà în tóte formele dela sóre pînŏ la queca dupŏ urmă stella, dela Omu pînŏ la quel dupŏ urmă insect, dela cedrii Libanului pînŏ la Rugu şi pînŏ la ultimul fîr de érbă. Dumneçeul lui se manifestă în tóte, ânsĕ prin mintea omului que scie a scfolosì din lumin'a şi adevĕrul que ese din miçlocul rugului. Aquea lumină que nu è de quât mintea Omului, şi quare quând è angelul lui Dumneçeu quând Dumneçeu ênsuşi, éccĕ cum o exprimă mult mai târçiu Mahomet dupŏ tradiţiile locuitorilor aquellor locuri.

« Audit'ai tu historia lui Moysè? — Ellu îşi disse vĕdènd rugul: Eccĕ focul divin; d'aşu puté me împărtăşì cu o scintillă que singură m'ar' însufleţì şi m'ar' conducce! »

Aquea schintinllă este mintea Omului que îl conduce în tótă viaţ'a; ânsĕ nu mintea façonată prin scóle dupŏ doctrine umane şi diverse, nu mintea façonată în miçlocul familliilor unei soçietăţi decàdute sau pervertite, abătute din legile naturei, ci mintea que o are Omul d'a dreptul dela Dumneçeu din nascere, conservată intactă şi nefaçonată, curaţită in fine în miçlocul unei isolări laborióse, la întêmplare de a fi fost façonată alt fel; aquea minte, angelul lui Dumneçeu şi Dumneçeu ênsuşi éccĕ cum vorbesce lui Moysè:

« 6. Eu sunt Domnul Dumneçeul lui Abraham, Dumneçeul lui Isaac, şi Dumneçeul lui Iacob. » (Dumneçeul adicŏ que condusse pe începĕtorii unui popol que are a devenì un popol Model) (1).

« 7. Veçènd, veçuiu amarurile popolului meu în Egyptu, şi auçiiu strigarea lor despre quei que îi împilă în servitudinea travalliului; quŏci cunoscuiu durerea lor.

« 8. Si descinduiu spre a'i liberà din mâinile Egyptenilor şi a'i ducce afarŏ din pământul aquella, în pământ bun şi mult, în pământ din quare decurge lapte şi miere...

« 9. Si acum éccĕ strigarea filillor lui Israel vine către mine, şi eu veçuiu împilarea cu quare Egyptenii amărescu pe dênşii.

« 10. Vinŏ dar acum, te voiu trimitte către Pharaon regele Egyptului şi vei retragge popolul meu, pe filii lui Israel din Egyptu.»

A'şi închipuì quinc-vă quŏ Moysè cu ideile salle, cu sciinţele salle şi dupŏ doctrinele salle que se depărtà cu totul de doctrinele materiaiismuiui idolatrilor, quŏ ar' fi putut cădeà în contradicţia absurdă de a dà lui Dumneçeu voce materiale, a vorbì cà ómenii prin sunetul vocii que cade în simţiri, este cà şi quând 'l ar' degradà din demnitatea sa de legiuitor raţional şi profund, şi de un încărcat cu o missiune cu adevĕrat divină. Moysè se exprimà cà poet către ómeni que nu pot înţellege alt fel ideile abstracte de quât dupŏ que li le personificà quinevà. Conversaţia que aratà Moysè quŏ avù cu Dumneçeu atât aquì quât şi ori unde aircа este ênsuşi aqueca que singură cu mintea lui îşi çicca în tăcere cà tot omul, nu prin voce umană, ci prin voce interióră şi cu totul spirituale. Qucea que se consultà Moysè cu mintea sa în miçlocul desertului dupŏ o viaţă laboriósă şi experimentată de 80 de anni, dupŏ o cunoscinţă exactă şi a popolului seu, şi a împilătorilor aquestuia, şi a locurilor pe unde avea à conducce aquel popol; queea que îi çice aquea minte în intimitate şi în tăcere în miçlocul cugetorilor şi meditaţiilor salle, aqueea este angelul lui Dumneçeu, aqueca vocea lui Dumneçeu, aqueea ênsuşi Dumneçeu manifestat Omului. Astfel se sustine, şi Biblia şi Christianismul spre a puté fi cà adevĕruri eterne, alt fel, de vommu personificà dupŏ litteră adevĕrurile, cădem într'un materialismu şi devenim ridiculi şi necreduţi cu quât vommu voì à le sustine mai mult. Mosaismul şi Christianismul n'au avut alţi innemici mai pericolosi, de quât pe amicii sei nebuni şi deprinşi în vechia idolatriă. Nici o datà cà acum într'o epochă de necredinţă generale, Biblia n'a avut atâta nevoie de a fi înţellésă, nu dupŏ litteră ci dupŏ spirit, dupŏ ênsuşi queea que a putut crede şi judicà un bărbat cà Moysè que scuturasse de pe sine

(1) Apoi dupŏ expressia tradiţionale: « în sînurile lui Abraham, lui Isaac şi lui Iacob,» însemnând universul întregu, possessia şi moştenirea quellor drepţi în viitor într'o lume perfectă, Dumneçeul lui Abraham, lui Isaac şi lui Iacob însemneadă Dumneçeul tutulor ómenilor nepervertiţi que è mintea umană que vine d'a dreptul dela Dumneçeu.

www.dacoromanica.ro

tot que erà păgân, idolatru şi superstiţios. — Nu personificaţi, nu localisaţi pe Dumneḑeu, o credinciosilor, quŏ attunci nu ve faceţi de quât un Dumneḑeu al vostru que nu există şi quare póte avé începutu şi capĕt cà tóte lucrurile materiali.

8 Vers. « ... In pământ din quare decurge lapte şi miere. » Pământul Egyptului, produceà în adevĕr grâne; ânsĕ locuri de păsciunea vitelor nu putea offerì de quât fórte departe de inundaţiile Nilului; Plantaţia şi cultur'a arbirilor aflà assemenea mari difficultăţi în locurile aquellea. Laptele şi mierea nu provin de quât dela vite şi albine, quăror unor'a li se cuvine păsciunea érbei şi altora florile câmpului şi alle arburilor. In pământul Chanaan erà de tóte; Hebreii acolo putea cresce şi vite, şi albine, şi laptele şi mierea puteà curge din tóte părţile. Hebreii cà popol păstor, de un assemenea pământ aveà nevoie, un assemenea pământ putea căutà şi stărui cu mari nevoi spre a'l conquistà. Nimeni nu se strămută spre a'şi expune viaţ'a pentru un pământ que nu surrîde la nevoile şi la speranţele lui.

11 Vers. Si ḑisse Moysè către Dumneḑeu : quine sunt eu qua să mĕ ducu la Pharaon regele Egyptului şi qua să retragu pe filii lui Israel din Egypt? »

Aquì dupŏ o decisiŏ tare, Omul îşi trébă puterile salle, miḑlóccle salle : quine sunt eu să pot facce un'a qua aqueasta? que miḑlóce am?

12 Vers. « Disse dar. . » Quine ḑisse? Se tace sujetul, şi aquì este mysterul, aquì majestatea sujetului, aquì sublimitatea stylului. Quine ḑisse? Moysè? Mintea lui? Dumneḑeu ênsuşi? Si que ḑisse? — « *Quo voiu fi cu tine*, şi aquesta este semnul quŏ eu te trimitu; » — Mulţi şi ênsuşi noi dupŏ quei Sépte ḑeci pun punctuaţia cum se vede în textu : « quŏ voiu fi cu tine. Si aquesta este semnul quŏ eu te trimitu : (adicŏ) quând vei retragge popolul meu din Egyptu, să adoraţi pe Dumneḑeu în muntele aquest'a. » A arată quŏ semnul sau prob'a stă întru *a adorà* mai târḑiu pe munte, sensul devine obscur şi quam nelogicu; a ḑicce ânsĕ quŏ semnul sau prob'a quŏ Dumneḑeu îl trimitte stă întru : quŏ Dumneḑeu và fi cu ênsul, adicŏ quŏ mintea sanĕtósă nu'l và. abandonà şi quŏ pînŏ în fine và învinge prin tóte nevoile, sensul devine nu numai înţelles, ci şi fórte logicu. Logic'a primului sens nu vine de quât dupŏ o cugetare fórte îndelungă que nu póte venì fiă quăruia, adicŏ, de và cugetà quŏ nimeni nu adórà errórea, minciunea şi disfat'a, nimeni nu serbatorédă memoria ḑillelor de disgraţiŏ şi de doliu general, ci quelle de triumf; quând dar voi veţi ajunge pînŏ întru a adorà sau a ve felicità în aquest munte, attunci firesce quŏ veţi fi vingĕtori, şi firesce và fi semnul quŏ o minte sanĕtósă a prestat în tóte, a commandat şi a addus victoria; semnul quŏ eu mintea supremă te am trimis şi am fostu cu tine este quŏ veţi triumfà.

13 Vers. « ... Si le voiu ḑicce : Dumneḑeul părinţilor vostri mĕ trimisse către voi; iar ei de me vor întrebà : quare este numele lui? que să le ḑicu (attunci eu)? »

Aqueasta este o întrebare que firesce căta a'şi facce un bărbat cà Moysè que cunosceà pe Hebreii în que stare ajunsesserŏ. Ei ajunsesserŏ cà şi Tsiganii în ḑillele nóstre que pe unde se stabilirŏ adoptarŏ religia popolului între quare vieţuescu. Quei din Turcia devenirŏ Musulmani, quei din părţile nóstre orthodoxi, quei din Transylvania catholici şi Lutherani şi orthodoxi dupŏ popolii între quari se află, în quât li se şi applicŏ ridiculul quŏ Biserica lor a fostu de casu. Hebreii, într'o servitudine de atâtea generaţii, uitasserŏ pe Dumneḑeul părinţilor lor, şi adoptasserŏ quei mai mulţi credinţele egyptene. In Egyptu orique ḑeu, ori-que ḑeă în creditu îşi avea numele seu. Dumneḑeul que Moysè îşi propunea a venì să le annunţe erà un nuou Dumneḑeu pentru dênşii sau pentru quei mai mulţi dintre dênşii, daqua se presuppune quŏ ei îl vor întrebà : quare este numele lui? Prin urmare, Moysè se întrébă que nume să dea aquestui nuou Dumneḑeu, şi face cà Pavel sau mai bine Pavel făcù cà dênsul quând se dusse spre a annuţà Athenienilor pe Dumneḑeul seu : ia unul din templele que vede în Athene şi quare erà închinat *Quellui Necunoscut Dumneḑeu*, şi le ḑice : aquesta este Dumneḑeul pe quare vĕ annuţiu. — Quare dar este numele Dumneḑeului que Moysè dupŏ doctrinele salle şi dupŏ scopurile salle voià à spunne popolului Hebreu idolatru dejà în quea mai mare parte?

14 Vers. « Dumneḑeu disse către Moysè : Eu sunt Ensul, şi adaosse : aşà vei ḑicce către filii lui Israel : Quel que este mĕ trimisse către voi. »

Aqueastă demnumire sau definitiŏ nu erà nuoă pentru Hebrei deprinşi în credinţele egyptene, cà şi Dumneḑeul Necunoscut în miḑlocul Athenienilor. Pe templu Isidii dintr'o antichitate fórte înaltă se află inscripţia : *Eu sunt qucea que a fost, este şi va fi*. Din quâte vĕḑusse şi audisse Moysè nici un'a nu se conformà cu doctrinele salle şi cu aptitudinea popolului hebreu atât din tradiţii quât şi din credinţele lui mai nuoe, cà aqueastă inscripţiŏ Ensul, sau *Quel que a fost este si va fi* este numele lui Dumneḑeu adevĕrat, aquesta este şi Adevĕrul, quŏci numai queea que există este fiinţă în adevĕr, quea que nu există este Nimicu, minciune.—In hebraica *Ensul* sau ὁ Ὤν se arată prin vorba **Ehehié**; şi aqueastă vorbă arată şi presentele şi fiitorul, adicŏ şi ὢν şi ἐσόμενος, şi *quel que este* şi *quel que va fi*; prin urmare vorb'a hebraică se appropiă şi mai mult de inscripţia de pe templul Isidii cunoscută dejà de Hebrei'—Pe lângŏ aquestea Egyptenii avea un nume al Divinităţii sacru que nu se pronunţà de gurele profane, nume quatrilitter tetragammu compus din patru littere cà El-Ea, que coprindea Existinţ'a întrégă în mascule şi în femine în Activ şi Passivu, cà *Amon* sau *Amen* şi *Ihton*, de unde póte şi *Ehchiè* que scris în littere hebraice אהיה face assemenea un tetragammu sau un patrulitter. Aquest nume al Divinităţii se află numai aquì în Bibliă; gură de omu între Hebrei nu 'l pronunţă. Sepher Hamiv'har şi Vater, dupŏ citaţia Dlui Cahen, ḑicu quŏ *Ehehiè* este numele lui Dumneḑeu numai quând se numesce Ellu ênsuşi. Ounklouss îl scrie sau îl face à se pronunţà cu litterele europene *Ehciè* farŏ a'l traducce, D. Chaen urmeaḑă assemenea, şi adaoge : « nu cuteḑu a'l scrie aquì cu litterele vulgare, dupŏ cum mi s'a querut spre a nu întărrîtà suppèrarea correligionarilor mei. »

15 Vers. In aquest verset Moysè se repetă, şi se explică pe înţellesul Hebreilor que nu puteau pricepe sensul metaphysicu. Aşà pe înţellesul lor adaoge : « Domnul Dumneḑeul părinţilor vostri, Dumneḑeul lui Abraham, Dumneḑeul lui Isaac, şi Dumneḑeul lui Iacob mĕ trimisse către voi; aquest'a este numele lui. » Cà şi quând ar' fi dis : Ensul este tot un'a cu Dumneḑeul părinţilor vostri; cà şi cum a ḑis Pavel : Necunoscutul vostru est tot una cu Dumneḑeul que vĕ annunţiu.

16 Vers. « Ducĕndu-te addună pe quei mai vechi ai filiilor lui Israel... » Textul hellenicu ḑice : συνάγαγε τὴν γερουσίαν. Aqueastă vorbă este una cu

www.dacoromanica.ro

senatul latin şi cu « bĕtrânimea » cum ammu ḑicce noi. Prin una nu se conservă culórea locale, prin alt'a, terminul este fórte defăimĕtór: terminaţia în *ime* este că quea în *ame* italiană şi că quea în *aille* franceză; *calicime, ţiganime, boierime, multime, soldătime* sunt nisce termini batjocoritori că şi *canaille, anticaille, prĕtaille.*

Tot ânsĕ que este mai de însemnat è quŏ Dumneḑeu que se adressă la mintea lui Moysè, ţi ḑice să adune pe quei mai vechi din filii lui Israel şi lor să le vorbească; quŏci dintre ei numai mai conservă tradiţiile şi datinele străbune; junimea devenisse mài idolatră între idolatri, dupŏ cum în ḑillele nóstre ea strigă democraţiă între poroclitii democraţi şi ea sberă dupŏ un idol quând idolatria devenì modă. Junimea è bună de acţiŏ 'iar nu de a fi consultată. Ea are necessitate de plumb adessea, quŏci pene are pré multe, şi quei bĕtrâni au pre de ajuns plumb que ţi trage la pământ şi au necessitate de pene. Moysè se adressŏ către bĕtrâni spre a le mai ardică plumbul.

20 Vers. « Intiḑênd mân'a batte-voiu pe Egypteni prin tóte *miraculosele* melle que voiu facce întru ei... » — Este de însemnat quŏ numai versiunea quellor Sépte ḑeci coprinde vorb'a θαυμασίοις sau θαυμάσια *miraculosele*, iar nu *miraculele, minunile, prodigele* etc. Tóte quâte a facut Dumneḑeu, ḑela univers pînŏ la atom, cum şi legile nemutabili prin quare tóte se mişcă şi viaḑă şi se propagă, sunt minunile quelle mai mari que nu le póte pricepe sau coprinde mintea umană. Un mecanistu quând face o machină că orologiul spre exemplu, nu è mare quând machin'a se desregulă mai mult sau mai puţin, quând acum merge în ainte, acum în apoi, acum stă, ci quând necontenit ţine aqueceaşi regulă. Minunile prin urmare alle lui Dumneḑeu stău în necontenit'a regulă a naturei, iar nu în desordonarea legilor eterne. Prin urmare vorb'a *miraculóse* sau *mirabili* este singurul termin cuvenit unei minţi sănctóse în assemenea împregiurări. Aqueastă vorbă adessea în Biblià se arată şi prin terminul *semne*, que şi mai mult se depărteaḑă de vocabularul sau numenclatur'a idolatrilor şi superstiţioşilor.

21 Vers. «... Quând ânsĕ veţi eşì, nu vĕ veţi depărtà deşerţi.

22 Vers. « Ci và quere (fiă-qure) muliere dela vecin'a şi collocuitórea sa vase de argint şi de aur, şi vestminte, que le veţi punne pe filii şi pe filiele vóstre, şi veţi prĕḑlà (ast fel) pe Egypteni.»

Nicĭiri că aquì nu se înveḑerĕḑă Moysè în passagele de natur'a aquestui verset, quŏ queea que înţellege ellu cu vocea sau ḑissele lui Dumneḑeu este ênsuşi mintea sa que 'ia dat'o Dumneḑeu. Da·qua nisce assemenea passages s'ar' înţellege din vorbă în vorbă dupŏ litteră, attunci n'ar' avé quinevà de quât à aruncà scrisele lui Moysè din mână că quelle mai impii şi mai immorali que au existat. Cum se póte Dumneḑeu în persónă să commande unui omu prădarea averilor altuia sau cu forţ'a sau cu astuţia? Invederat dar se vede quŏ un bărbat cunoscĕtor de Dumneḑeu că Moysè, în tot capitolul aquesta şi în quelle assemenea aquestuia nu arată de quât planul seu, programma sa que îşi făcù spre a întreprinde fapt'a quea mare; nu arată de quât quelle que şe întrebă întru sine pe sinesi şi ţi respundea mintea sa. Situaţia lui Moysè, că legiuitor, differe cu totul de a quellor laltii; Lycurgu, Solon, Numa, etc., erà domni la sinele, şi aveau tóte miḑlóccle de a'şi întruducce sau d'a'şi împune legile şi d'a ajunge la scopul lor; Moysè ânsĕ vine singur în Egyptu dupŏ o lipsă de 40 anni, mài nenoscut între ai sei; are a combatte singur şi încontra puterii lui Pharaon şi în contra cerbiciei popolului hebreu. Cu que putea ellu strămută un popol în desert şi a'l susţinne, daqua ţi lipsià tóte miḑlóccle materiali? Aşà mintea lui ţi ḑice că ori-quărui omu în assemenea împregiurări, quŏ ţi este iertat întru a depradà pe innemicul seu împilător în atâtea generaţii, daqua nu póte cu forţa şi de faţă, încai pe ascuns şi cu amăgirea. Popolul hebreu prin împrumutarea aquellor vase, nu luà ḑela Egypteni de quât mai puţin şi de a mia parte din quâte aquestia le luasserŏ de mai mult de doi seculi de impilare în materiă şi în travalliu. Aquì erà o luptă, şi precum innemicul pradă, assemenea e nevoită d'a prădà şi queea laltă parte, şi cu atâta mai vîrtos quând se află în nisce assemenea de grelle împregiurări, quând omul n'are de nici unele. A adoptà quŏ mintea lui Moysè 'ia dictat de nevoie nisce assemenea precepte este şi logicu şi moral, cu quât mai mult este dupŏ alle omenirii în nevoile salle; iar a crede quŏ ênsuşi Dumneḑeu în persónă póte dà nisce assemenea precepte, este a avé credinţ'a quea mai absurdă, quea mai mincinósă, şi a voì să discredite şi pe Moysè şi Biblia lui că nici un adversariu declarat şi de faţă. Aqueasta ânsĕ din disgraţiă au făcut şi facu Hebreii pînŏ în ḑioa de astăḑi, cum şi fórte mulţi din Chrestini.

CAPU IV.

1, 2, 3 şi 4 Vers. In aqueste patru versete Moysè se întrĕbă cum và conducce ellu aquel popol şi cum và facce să fiă credut de dênsul? Prin symboluri dar şi prin figurele metaphorei representă cugetarea aqucasta în modul următor:

« Iar daqua nu mĕ vor crede, şi nu vor ascultà de vocea mea... que voiu ḑicce lor?

« Iar Domnul ţi disse (adicŏ vocea internă a minţii) que este aquest'a din mâna ta?

« Bacul (toiagu sau vergă) respusse ellu. — Aruncă 'l pe pământ ţi disse. — Si îl aruncò pe pământ, şi baculul devenì şérpe. — Si fugì Moysè de dênsul.

« Attunci Domnul Dumneḑeu ḑisse către Moysè: tinde mâna ta şi appucă 'l de códă. Intiḑênd dar mân'a, îl appucò de códă, şi devenì (iarŏ'şi) bacul în mâna lui. »

In tot timpul şi în tot locul. baculul, vérg'a sau sceptrul furŏ symbolul commandei, diregătoriei şi a'l îndreptării.

Hei! îşi ḑisse: dar daqua nu me vor ascultà? — Aruncă command'a din mână, îşi ḑisse într'un moment de codire, şi vĕḑù în dată quŏ vérga conducĕtóre devenì şérpe, vedù în dată quŏ lăssanduse mólle, ne mai stăruind a ţinne commad'a cu aqueceaşi fórţă, decisiŏ şi energie, quŏ cum ţi và căḑé din mân'a symbolul dirigerii şi dreptăţii quellei mai severe, nu và avé de quât a se sperià şi à fugì din aintea şérpelui. Ast fel mai tărḑiu perì Spartacu şi Mazaniello, ast fel toţi reformatorii que nu sciurŏ commandà, sau quari aruncarŏ în momente de codire baculul commandei. Nu, Moysè nu erà de aquei ómeni, ci de aqueia que în ḑillele nóstre qând vedu quŏ nu se mai pot servì cu baionnetta, appucă pusca de ţévă şi sfarmă capete şi óse cu patul puscei; Moysè appucò şérpele de códă şi devenì, că din natură lui, tot bacul de commandă cum erà. — Crédă quine và voì şi batjocorească pe Dumneḑeu assemenându'l cu quel mai din urmă din încântători, sau prestidigitatori din toţi seculii. Frumusetea şi adevĕrurile Bibliei nu stau în narraţia, luată ad litte-

www.dacoromanica.ro

ram, unor assemenea figure şi metaphore, ci în allegoria lor, în justeţea paraboleloř. Omul que în adever se simte quŏ are dela Dumneḑeu o missiune a împlinì nu aruncă vérg'a commandei din mână, quŏ înadevĕr se preface în şérpe, în balaur ; nu'şi pune mâinile în sînu la împregiurări grelle, quŏ devin mai albe şi mai debile de quât alle leprosului, dupŏ cum se arată în versetele 6 şi 7. La assemenea întêmplare de împuçinare de inimă omul decis spre a sărì peste tóte obstacolele cată à revenì la de unde a început, à punne din nuou mâna în sin, şi nu spre a o ţinne încrucişată, ci spre a o punne pe inimă a o simţi cum bate şi a o scótte afarŏ în culórea ei naturale.—Vorb'a *mâna* în stylul şi metaphorele biblice însemnédă *putere*, cum ḑicem şi în românesce : « Nu stă în mâna mea » adicŏ nu stă în puterea mea. Aşà darŏ Moysè se mai întrébă : dar daqua nu mĕ vor crede şi nu mĕ vor ascultà ? — Lassă-te, Române, să te mănânce lupul *da gata* : punéţi mâinile în sin !—Nu, ci de le-ai pus, de ţi s'a împuçinat puterea, pune'ţi din nuou mâna pe inimă şi vei reluà puteri nuoe; şi de nu vei fi ascultat iarŏ :

9 Vers. « .... Vei luà (attunci) din ap'a rîului şi vei versà afarŏ pe uscat, şi và fi ap'a que vei luà din rîu sânge assupra uscatului. »

Pînŏ acolo cată să'ţi fiă decisia... Nu è de ajuns ap'a rîului spre a spĕlà şi curaţi popolii din servitudine ; aquea apă cată să deviă sânge assupra uscatului ; numai prin spĕlarea sângelui se mântuie popolii ; sângele martyrilor numai au sanctificat şi întărit tóte causele quelle mari. Aqueast'a o arată şi a făcut'o Moysè ; aqucasta a făcut'o Christ întinḑènd mâinele pe Cruce, aqucasta au facut'o apoi Martyrii în trei sute de anni.

Decisia pînŏ la quea din urmă cercare se luŏ ; se mai întrébă ânsĕ Moysè cum và invinge şi quea mai grea din difficultăţi sau cum se và armă cu quea mai mare din puteri, cu puterea adicŏ a cuvêntului ? Erà gîngavu bietul omu, greu la gură şi la limbă, sau póte quŏ prin sine symbolisă mutismul tutulor popolilor sclavi. Lupt'a şi greutatea aqucasta se arată în versetele 10, 11, 12 şi 13 pînŏ quând în versetul 14 se învingu tóte difficultăţile, arătânduse învingerea prin apprinderea urgiei lui Dumneḑeu, prin indignaţia minţii Omului bărbat în assemenea nevoi.

« Si apprinḑènduse de urgie Domnul assupra lui Moysè ḑisse : Au nu éccŏ Aaron fratele tĕu levitul ? Sciu quŏ vorbind và vorbì ellu ţie... »

16 Vers. « Si ellu và vorbì în locul teu popolului, şi ellu và fi ţie drept gură, şi tu vei fi lui quelle către Dumneḑeu. » (Adicà capul, mintea)

Si pînŏ acolo ajunge decisia omului în quare întră cu adevĕrat Dumneḑeu în quât mai departe se exprimă : « Moysè, tu vei devenì Dumneḑeu lui Pharaon, şi Aaron và fi prophetul teu. »

Imbărbătédă-te, Popole împilat, n'aruncă baculul din mână, nu abdicà la suveranitatea ta, nu'ţi punne mâinile în sinu înaintea nevoiei, fă în quelle dupŏ urmă qua ap'a din rîu să deviă sânge pe uscatu ; desnóda 'ţi limb'a que nu póte arătà şi demonstrà drepturile que ai, şi vei vedé cum tremură despotul în aintea ta ; vei vedé cum devii Dumneḑeul tutulor Pharaonilor, şi cum levitul ênsuşi, fratele teu de aqueaşi naţiŏ şi condiţiŏ, de unde erà servitorul şi adulatorul lor, và devenì prophetul teu.

17 Vers. « Si baculul aquest'a que s'a prefăcut în şérpe, luà 'l vei în mân'a ta şi vei facce printr'ênsul *semnele*. » — Moysè eşind din Egypt, face tot que póte spre a eşì tot de o dată şi din lumea vechiă şi păgână şi a întrà într'o lume nuoă şi umană. Cu doctrinele salle politice religióse şi morali, îşi schimbă pe quât se póte şi linguagiul. Quea que la păgânii superstitioşi si innoranţi erà miracule, minuni, prodige, pentru quŏ numai sacerdoţii cunoscèa secretul lor, pentru ellu, que le cunoscea şi mai bine, erà numai nisce *semne*, symboluri, emblemc, sau nisce midlóce numai, prin quare să pótă ajunge la scopul seu. Aqueste semne de diverse moduri, de natur'a lor erà în adĕver admirabili cà şi scrierea, cà şi tilegraghul electicu etc. din ḑilele nóstre şi cu quât într'ênsele coprindea mystere şi înţellese mari, cu atâta erà mai extraordinare mai admirabili, sau θαυμάσια, pînŏ quând la următori, perḑèndu-le înţellesul, furŏ considerate şi numite *minuni*, *miracole* cà o reacţiŏ către idolatriă.

19 Vers. » Dupŏ ḑilele aquellea *multe*. » Iarŏsi hebraismu, adicŏ în delungate numeróse. Moysè quând a eşit din Egyptu erà de 40 de anni, acum quând se retórnă este de 80. Nisce căruntețe ânсŏ tari pe attunci ajungea pînŏ la 120 de anni que correspundea cu 80 din ḑilele nóstre. Prin urmare un omu de 80 de anni de attunci correspundea la putere cu unul de 54 de anni apróp̀e din timpii nostri.

21 Vers. « Disse apoi Dumneḑeu către Moysè : Ducèndu-te şi returnându-te în Egyptu vedi qua tóte semnele que dideiu în mâinile talle să le faci înaintea lui Pharaon ; iar eu voiu înăsprì inim'a lui şi nu và lăssà popolul à eşì. »

Mulţi din commentatori, vedènd pe de o parte quŏ Dumneḑeu voiesce a liberà popolul Israel, şi pe de alta quŏ tot Dumneḑeu învîrtoşadă sau năsprésce inim'a lui Pharaon spre a nu lăssà pe Hebrei à eşì, vor să învoiască aqueastă părută contradicţiŏ cu quea que se numesce liber arbitru sau voie liberă, ḑicènd quŏ Dumneḑeu dând voiea liberă Omului, Pharaon erà liber să voiască sau nu a liberà pe Hebrei, şi quŏ prin urmare, de se oppunea Pharaon, venià din voica liberă que purcede tot dela Dumneḑeu.

In ast fel de nevoi şi difficultăţi cadu toţi quâţi iau Biblia dupŏ litteră şi dan lui Dumneḑeu figură mâini, barbă, gură şi voce materiali, umane. Poetului îi este iertat de a personificà ast fel ideile, şi ênsuşi oratorului quând voiesce à facce parabole spre înţellesul auditoriului ; quât ânsĕ parabol'a şi allegoria să ia ad litteram, attunci, în locu de înţelles, de pricepere, nu ese de quât confusiŏ şi innoranţă mai grósă de quât innoranţ'a innocente şi primitivă.

Daqua angelul lui Dumneḑeu, daqua Dumneḑeu ênsuşi, que vorbesce dumneḑeesce şi nemateriul cu Omul, este mintea lui, attunci quâte ḑice lui Moysè Dumneḑeu sunt quelle que ellu ênsuşi prin mintea sa pussesse la calle, şi le prescrissesse printr'o programmă à facce dupŏ ajungerea sa în Egyptu : prin urmare acum pe drum îşi ḑice sau mintea sa îi ḑice : am să facu şi cătă să facu tóte semnele, tóte emblemele unul dupŏ altul cum mi le-am tras în programmă ; am să impressionedu imaginaţia şi pricepercа tutulor que me vor ascultà, planul este bun ; ânsĕ que faci lui Pharaon ? Ellu cà toţi Pharaonii nu vor să scie de semne nici de cuvinte, nici de drept nici de dreptate. Despoţii de quând è lumea n'au dat de bună voie dreptate sau libertate, daqua nu 'şi au smuls'o popolii, farŏ voica Despotului. Quine ânsĕ a învîrtoşat sau a înasprit inim'a tutulor Pharaonilor, în quât nu vor să asculte de cuvênt şi nu vor să priceapă de

www.dacoromanica.ro

semne? Dupŏ doctrinele lui Moysè tot Dumnedeu le-a dat şi lor minte pricepere, voie, şi precum popolul îşi caută interesul şi folosol seu, assemenea şi Pharaonii îşi caută interesele şi folósele lor; precum óica cată érbă, assemenea şi lupii caută prade.—Cunoscinţ'a ânsĕ despre Dumnedeu crescù şi mai mult prin Christianismu şi doctrinele philosophici morali şi religióse sunt cu mult mai naintate în dilele nóstre. Dumnedeu è tot aquella de nemărginit, de mare, de potent, de dreptu şi de bun; omul ânsĕ în antichitate erà mai mărginit cu mintea. Omul è o parte şi Dumnedeu este Totul, Ensul. Partea nu póte coprinde sau *percepe* totul; Totul ânsĕ coprinde sau *percepe* partea. Cu quât darŏ mintea Omului în antichitate erà mai strînsă, mai mărginită, cu atâta nu puteà încăpé într'ens'a de quât un Dumnedeu fórte micu; cu quât ânsĕ s'a mai întins sau s'a mai lărgit mintea Omului cu atâta Dumnedeul que 'şi imaginá sau îl coprinde ea este mai mare. Hebreii avurŏ şi au un Dumnedeu que puteà fi coprins sau perceput de mintea lui Moysè; Noi Chrestinii avem un Dumnedeu pe quare ni 'l arătat ânsuşi Christu Filiul seu. Dumnedeu Tată que înfrăcesce pe Despotu cu Sclavu, que nu înăsprésce, ci îmblânzesce sau face infine à tremurà inim'a Pharaonilor.

22 Vers. « ... Filiu primogenit al meu este Israel. » (dice Domnul). Expressiŏ pe de o parte încuragietóre către Hebrei, însufflându-le un orgoliu national, şi pe de alt'a, din puntul de vedere al lui Moysè popolul hebreu fu quel ântĕiu que recunoscù şi adorŏ pe Dumnedeu, numinduse filiu al lui Dumnedeu; alţi popoli filii, de se vor mai îmmulţi, aqueia nu sunt primogeniţi, dupŏ aqueastă doctrină.

23 Vers. « ... Iar daqua *nu ai voit* a'l lăssà (în locu de nu vei voì), vedi darŏ quŏ eu voiu uccide pe filiul teu quel ântĕiu născut. » — Aquì è o amenințare, în quare întră assemenea şi legea tationului: ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, filiu primogenit pentru filiu primogenit. Ansĕ pe cum popolul hebreu se personificà în Israel, assemenea în aqueastă împregiurare Egyptenii cà despoţi toţi, cà nisce Ianiciari ai aquellor timpi, se personificà în Pharaon, şi cu *quel ântĕiu nascut al teu* întellege pe toţi filii primogeniţi ai Egyptenilor.

24, 25 şi 26 Vers. « In aqueste versete nu se învoiescu differentile versiuni, şi caus'a este quŏ ori unde se vorbesce prin symboluri şi metaphore, expressiile fiind scurte şi răpedi, devin fórte neînţellese. Aquì curat se vede quŏ filiul lui Moysè nu erà circontăiat, şi caus'a erà quŏ la unii popoli cà Hebrei circontăierea se făcea a opt'a dì; şi la alţii mai târdiu, precum la Arabii, la 13 anni. Aşà, sau din caus'a drumului, qua să nu suffere copillul, sau póte quŏ dupŏ datinele popolului madianit din quare erà Sephora unde copii se circontaià mai târdiu, copillul a fost remas necircontăiat. A se ducce dar la Hebrei şi a predicà în numele lui Dumnedeu cu un copil necircontăiat erà şi mai greu de quât a predicà la Chrestini astădi un omu que nu scie sau nu voiesce a'şi face cruce. — Moysè trăgènd la ospĕtariu pe drum, dupŏ unii se dice quŏ ar' fi căduț amalat (textul nu o dice) şi quŏ malatia se numesce aquì cà trimis sau angel al lui Dumnedeu que voià să ommóre pe Moysè. Femeea cà mai superstiţiósa, attribuì, dupŏ aqueastă părere, aqueastă malatie la neîngrijirea que au fost avut de à circontăià copillul, şi nu întârdiŏ de a facce aqueastă operatiŏ cu que i se întemplŏ mai la îndemână, cu o pétră tăiósă. Se póte ânsĕ întellege şi mai natural în modul următor. In ospĕtariu, cà la tóte casele de callĕtori, se và fi întemplat quevà Hebrei, que vedènd copillul necircontăiat, mustrarŏ pe Moysè pînŏ cu amenințarea de a 'l uccide dupŏ datinele lor. Femeea dar, spre a'şi mântuì bărbatul şi spre a rumpe cért'a, nu întârdiŏ de a facce singură operaţia circoncisiei, şi o aruncŏ la piciórele *lui*; textul nu arată alle cui picióre, alle lui Moysè sau alle omului necunoscut. Ori-dupŏ quare întemplare dar, sau a malaţiei, sau a Omului, dupŏ credinţele şi stylul biblicu, şi una şi altul putea fi arătaţi prin trimisul sau angelul lui Dumnedeu, que îi făcù à nu întrà în Egyptu în mijlocul Hebreilor cu un copil necircontăiat, şi à riscà ast fel d'a perde tot.

Acum darŏ éccĕ diferinţ'a :

Dupŏ Septaginta :

« 24. Se întemplŏ pe calle quŏ în diversoriu (ospĕtoriu) îl întempinŏ angelul lui Dumnedeu (malatia sau Omul) şi cercà să 'l ommóre.

« 25. Luând attunci Sephor'a o pétră tăiósă, circontăiŏ acrobystia filiului seu şi *cadù* la piciorele lui, şi disse : *stette sângele circoncisici copillului.* »

Dupŏ Vulgata, în locu de *stette sângele circoncisiei copillului* se dice : « *tu îmi esci soçu de sânge.* »

Dupŏ Hebraica :

« 24. Se întemplŏ pe calle într'un ospĕtoriu quŏ Domnul (quel Eternu) întempinŏ (pe Moysè) şi voì a 'l uccide.

« 25. Tsipor'a luŏ o pétră tăiósă şi tăiŏ prepuţiul filiului seu, îl pusse la piciórele lui, şi disse tu îmi esci un soçu de sânge. »

Dupŏ un întelles : « cadù la piciórele lui, şi disse stette sângele circoncisei copillului » păr' quŏ mai mult ar' fi fost amalat Moysè şi qua să 'l astempere şi să 'l consóle, femeea căduì la piciórele lui, şi îi disse nu te mai frĕmêntà cu mintea, allinăte, quŏ a stat sângele.

Dupŏ quel al alt întelles, par' quŏ ar' fi fost o neîntellegere între Moysè şi Sephora; par' quŏ aqueast'a nu ar' fi voit dupŏ datinele popolului ei a circontăià aşà de timpuriu copillul, şi quŏ Moysè erà suppĕrat cu mintea que representà pe Domnul; mintea sau Domnul nu 'l lăssà să se misce mai nainte spre Egyptu, şi quŏ în fine femeea consimţì, şi în durerea sa se exprimò : O! quât m'ai costat! sau quât te-am amat! tu îmi esci un soçu de sânge, sau quât de crudu ai fost de m'ai forţat à expunne atâta un copillu încŏ fraged la durerile îmmulţite alle drumului!

29 Vers. « ... Si făcù semnele în aintea popolului. » — Mulţi cum ammu mai dis, cu *semne* întellegu neîncetat *minuni*. Ansĕ Moysè lipsià de 40 de anni din Egyptu şi erà mài cà străin între Hebrei; apoi veni să arate quŏ are o missiune à împlini dela Dumnedeu. In tot timpul şi în tot locul, ómenii cu missiuni cată să aibă nisce semne spre à se cunósce, sau scrisori de creanţă, sau, de nu, se suppun la óre-quare cxamen de ómeni competenţi. Hebreii cà o societate separată între Egypteni erà cà şi societăţile secrete din dilele nóstre, que au óre-quare semne dupŏ quare se cunoscu Moysè şi Aaron cătà să facă aquelle semne înaintea quellor mai vechi şi mai competenţi dintre Hebrei spre a fi creduţi întĕiu quŏ sunt dintre ai lor, şi a doilea quŏ întrecu pe toţi la gradul puterii de sciinţă şi de cuvênt, spre a puté apoi a'i crede cà nisce trimişi dela Dumnedeu; quŏci ori

www.dacoromanica.ro

que missiune mare, importantă, 'naltă, în stylul biblicu se dice missiunea lui Dumnedeu. Semnele prin urmare se querè; şi aquestea cătă să învedereḍe quŏ bărbaţii sunt initiaţi în tóte sciinţele sacre şi occulte.

Un professor sau un elevu pe attunci al unei sciinte erà un preot sau un închinat unei divinităţi óre-quare. Spre exemplu, cunoscinţele physice şi chimice se învetà în templul sórelui numai la quei initiaţi.

Cum póte quinevà şi astădi ḍicce quŏ este spre exemplu professor sau elevu de physică şi de chimiă, de nu và sci que este electricitatea şi cum se póte aqueast'a utilisà?

Dice quinevà quŏ are o missiune sau quŏ scie a facce un telegraph electricu, cată să facà să dea semne sau probe quŏ scie quel puţin mai nainte de tóte, que este electricitatea. Astădi prin examen dă quineva semne quŏ scie cutare sciinţă; attunci prin examen sau semne dà probe quŏ este preotul sau trimisul cutăria ḍeu. Fite que omu nu putè fi creḍut de trimis de Dumneḍeu; cătă să facă semnele querute.

CAPU V.

2 Vers. « Iar Pharaon ḍisse quine è Domnul de à quărui voce am să ascult. » — Alte versiuni, între quare şi ediţia lui Sixtu Quint dupŏ quare tradusserŏ quei vechi ai nostri, nu coprind vorb'a *Domnul*, de quât numai ḍicu: « Quine este de al quărui glas să ascult eu? Se ḍice de unii quŏ într'a dins lipsesce vorba *Domnul* sau *Jehovah*, qua să nu se puiă în gur'a lui Pharaon. De ar' fi fost o assemenea decisiŏ sau systemă, nu s'ar' vedé din contra în alte locuri şi ênsuşi în versetul aquest'a mai la valle, unde adaoge Pharaon. « Nu cunoscu pe Domnul, şi pe Israel nu'l voiu demitte. »

3 Vers. « .... Dumneḍeul Hebreilor ne chiemŏ, şi prin urmare ne vomu ducce calle de trei ḍille în desert spre a sacrificà Domnului Dumneḍeului nostru, qua nu cum-và să ni se întêmple mórte sau uccidere. » — Dupŏ aquest verset se adduce à minte la mulţi sau se destépta ideea de a deducce quŏ din popolul hebreu nu se aflà în Egyptu cà colonie de quât numai fiii şi strănepotii lui Iacob numit Israel. Aquest popol existà mai din ainte ânceŏ, ḍela Heber, şi apoi toţi descindenţii din fiii lui Abraham lui Lot şi lui Esau nu putea fi de quât tot Hebrei. Aşà de aqueea Moysè şi Aaron ḍicu: Dumneḍeul Hebreilor *ne chiemŏ* sau *ne invitŏ* προσεκάλεσε dupŏ quei Sépte ḍeci; iar dupŏ alte versiuni se ḍice se manifestŏ noĕ. — « Qua nu cum-và să ni se întêmple mórte sau uccidere. » Dupŏ alte versiuni « qua nu cum-và să ne batà cu pesta (cium'a) sau cu sabia. » Dupŏ legea lui Moysè şi dupŏ toţi propheţii, Dumneḍeu n'are nevoie de rugele ómenilor şi de sacrificiurile lor (veḍi Isaia, Cap. I, vers. 11, pînŏ 18.) aqueasta erà numai o pretenţiŏ a ḍeilor păgâni sau un interes al sacerdoţilor aquestor'a. In Mosaismu, daqua sunt instituite ruga şi sacrificiul şi tóte solemnităţile sunt numai pentru binele ómenilor spre a'i moralisà. Moysè este nevoit aquì de a vorbì către Pharaon în linguagiul aquestui păgân şi dupŏ credinţele pagâne, ḍicêndu'i: cătă să ne ducem acolo unde este Dumneḍeul nostru spre a'i sacrificà, quŏci alt fel ne uccide. Aquesta erà un îndoit argument que avea trecere pe de o parte la păgâni şi prin quare pe de alt'a Moysè îşi ascundeà adevĕratul scopu, localisând pe Dumneḍeu.

5 Vers. « Dupŏ aquestea ḍisse Pharaon (într'u sine). Unii adaogu sau înţellegu în parenthese (către consiliul seu) Textul nu arătă către quine a ḍis Caus'a aquestui adaos este quŏ nu erà natural să ḍică către Moysè şi Aaron quâte mai ḍisse.

6 Vers. « ... Impilătorilor (sau exactorilor şi scribilor)... »— Impilatorii sau epistaţii, armăşeii. zapcii erà dintre ciocoi de Egyptenii; scribii ânsĕ sau logofeţii, cum le ḍice traḍucţia vechiă erà dintre Hebrei. Aquestia din urmă sunt cast'a intermediară între privilegiat şi împilat sau desmoştenit. Prin ei tot d'auna împilătorii îşi facu interesele. Quând sunt tĕrrele în starea normale, privilegiaţii prin pîrcălabi, juraţi şi dorobanţi que esu din popol îşi comitu exacţiile; quând vin străini, aquestia prin privelegiaţii pământeni commit tóte nelegiuirile. Ei sunt cà códa securei luată din pădure, que armă mai cu tărie mâna tăietorului în contra pădurii. — Astădi Hebrei, n'au nicăiri inemici şi împilători mai mari de quât pe bancherii hebrei. Aquestia facu causă commună cu împilătorii lor. Scribii şi Pharisei se arată mai amici Cesarului de quât Pilatu ênsuşi.

14 Vers. « Si scribii popolului filiior lui Israel que erà puşi assupra lor furŏ flagellaţi de către prefecţii lui Pharaon, ḍicênd: pentru que nu împliniróţi summele de cĕrămidăriă şi astădi cà ieri şi alaltă ieri?

Aqueast'a è dar artă fórte vechiă: quând *zapciul* intră în sat, se pune mai întêiu cu biciul pe pârcălabu şi pe juraţii, de multe ori şi pe dorobanţi qua să póta apoi răpăi mai cu furóre biccle pe spatele sătenilor. De quând è lumea puii de viperă tot vipere au devenit. Si tot natur'a aqueea au avut; nici o datà n'au produs miere cà albin'a.

Bătaica flagellarea scribilor ar' fi fost numai o crudime spre a se îmmulţi crudimile pe popol; avea ânsĕ un scopu şi mai infernal, spre a discreditâ adicŏ pe Moysè şi Aaron. Popolul în genere este credul şi blând, şi prin urmare mlădios, mai vîrtos quând îi vorbesci de binele şi de drepturile lui; reacţia se face prin scribi, prin logofeţi, prin pârcălabi, prin juraţi, şi quând vine de mai de parte, prin Cărturari şi Pharisei. Ascultaţi que ḍicu scribii către Moysè şi Aaron, qua să audă popolul.

21. Vers. « .... Caute Dumneḍeu assupra vóstră şi să ve judice, quŏci execrabile făcuróţi odórea nóstră în aintea lui Pharaon şi în aintea servitorilor lui, dând sabie în mâinile lui spre a ne uccide. » — Cu *sabia* înţellegu pretextu. — Bieţii logofeţi, bieţii dorobanţi, bieţii ciocoiaşi! Erà toţi bine pînŏ nu venirŏ Moysè şi Aaron să mai învente quâte ruge şi sacrificuri tóte, şi quâte libertăţi şi mântuiri ḍela *munca*. Acum să védă ḍela Dumneḍeu, quŏ din causă lui Moysè şi Aaron nu mai miros cà mai nainte, ci şi ei manâncă la bice şi popolului i s'a îndoit şi întreit *munc'a*. Eccĕ reacţia pharaonică cum să face în toţi timpii. Este altă carte mai eternă de quât Testamentul vechiu şi nuou?

Din aqueste symptome de reacţiŏ vin nisce descuragiări şi dureri profunde şi quellor mai întreprindĕtori bărbaţi. Moysè alérgă la Dumneḍeul seu dupŏ cum se vede în versetele urmatóre 22 şi 23, ânsĕ în locu de a'şi abandonà scopul, cuteaḍă şi mai mult.

Moysè nu erà din ómenii aqueia quări dupŏ disfat'a ḍela 48 să plece capul spre a servì sub regimul proconsolilor, să recunóscă Baltalimanul, nici din aqueia quari şi'si preâmbele penele şi

www.dacoromanica.ro

ajutanţii pe stradele tinóse alle Chiutaiei, sau să 'şi facă lachei şi salóne regali în mijlocul Londrei numinduse Alteţe şi Excellenţe democratice contractând datorii naţionali. Nu, Moysè erà din aquei ómeni que cu quât obstaculele le sunt mai mari cu atâta se mai mărescu; cu quât adversarii le sunt mai potenţi şi mai numeroşi cu atâta se întărescu şi mai mult; cu quât mijlóccle le lipsescu cu atâta din nimicu sciu a creà. Mintea, Dumneḑeul lui Moysè îi ḑice: Bine!... Pharaon và să te uccidă prin ênsuşi ai tei? vei vedé que voiu facce lui Pharaon.

CAPU VI.

1 Vers. « Si ḑisse Domnul către Moysè: acum vei vedé que voiu facce lui Pharaon; quŏci prin mână tare và demitte pe dênsii şi prin braçu înalt îi và scótte pe ei din ţérr'a lui. » — Moysè, nu se mai uită la reacţia operată în popol, la codirea şi tém'a anor svênturaţi; nu se occupă d'a scótte şérpele cu mân'a altnia din grópă; nu expunne pe alţii, qua să stea elln d'o parte spre a se arătà numai la plăcinte; nu, ci se duce singur numai cu baculul seu în mână şi întră în nasul iui Pharaon, punne în lucrare cum se và vedé tóte flagellele climei: insectele destructóre, epidemiile, epizootiile, tempestele, tóte devin ministrii voinţei şi deciziei lui; nu se arată nici un fenomen al climei şi să nu scie ellu à se folosi de dênsul. Ap'a în fine din rîu devine sânge pe uscat; toţi primogeniţii Egyptului dela puiu de Pharaon pînŏ la puiu de morărésă sunt abandonaţi în furórea angelului destructor.

II.

VAERA.

2 Vers. — De aquì începe partea adoa a Exodului numită *Vaerà*.

3 Vers. « Mĕ arătaiu în adevĕr lui Abraham, şi lui Isaac şi lui Iacob, ci numele meu (quare este) *Domnul*, nu 'l am făcut cunoscut lor. » — Quâte ammu ḑis mai sus se învederaḑă aquì. Cunoscinţ'a despre Dumneḑeu face un progres în periodul aquesta. Cu eşirea din Egyptu, din lumea vechiă, din lumea păgâna, Divinitatea nu mai are formă nu mai are figură dupŏ cum 'şi o imaginà lumea antică, Dumneḑeu nu mai è localisat, ci omnipresent quarele pretutindeni este şi tóte le împlinesce, Dumneḑeu este Ensul ὁ ὤν. *Quel que este.* Aquest nume nu 'l scià lumea antică, nici ênsuşi Abraham, Isaac şi Iacob.— Numele hebraicu Jehovah, şi Ehehiè, în hellenesce s'a tradus prin Κύριος Domnul; causa este quŏ quei Sépte ḑeci fiind Hebrei, şi din Hebreii cum se vedu quei mai orthodoxi şi mai nationalisti, nu puturŏ scrie numele nepronunçiabil al lui Dumneḑeu cu litterele profane alle Păgânilor, ḑisserŏ dar Κύριος.

Mulţi îşi batu capul spre a împăcà sau a regulà aqueastă părută contradictiŏ. Numele Jehovah se vede în mai multe părţi figurând în Genese cum spre exempl la Sethi şi aircа şi aquì se ḑice quŏ acnm se face cunoscut pentru prim'a óră; în adevĕr se pare contradictiŏ, daqua quiveva nu observă natur'a începutului ideilor. Sunt epoche şi perióde quând o idee ia începutul dela nisce cugetători de elită, şi lumea nu le cunósce sau nu póte încŏ a le cunósce. Spre exemplu uniunea Românilor dată de mult în inimile unor Români, ânsĕ pré puçini; acum ânsĕ devenì populară prin generalisarea ei. Cu tóte aquestea, nu è încŏ de quât numai o aspiraţiŏ. Realiserea ei và fi quând và devenì o faptă, quând se và înscrie într'un pact. Numele dar Iehovah sau Ensul, sau *Quel que a fost, este, si và fi*, dată póte de o dată cu Omul în inimele sau minţile de elită. Dela Moysè ânsĕ se recunoscù într'o condică de lege; dela dênsul începù a avé altare de façă şi solemnităţi publice, de aquì începù a fi adorat officialemente.

8 Vers. « Si vĕ voiu dà ţérr'a peste quare întinseiu mân'a mea spre a o dà lui Abraham... » — Aqueastă expressiŏ este nu numai un hebraismn, ci şi o formulă din quea mai 'naltă antichitate la toţi popolii de a facce un jurăment. Aquì Moysè arată Hebreilor spre a'i convinge, quŏ Dumneḑeu a întins mân'a şi a jurat lui Abraham, Isaac şi Iacob spre a dà lor şi posteritătii lor ţérr'a Chanaan. Nu este acum pentru prima şi ultima óră quând nu numai Moysè, ci şi quei mai rationalisti philosophi din ḑillele nóstre dau lui Dumneḑeu expressii umane spre a fi înţelleşi de popol. Atunci lumea nu vorbià, nu scrià de quât prin metaphore; şi mai vîrtos un styl poeticu sau prophe-ticu quere şi mai mult assemenea figure. Daqua scopul fia-quăruia orator este de a impressionnà şi a convinge, quine nu scie quŏ personificaţiile, figurele allegoriei şi metaphorei facu quelle mai mari impressii. De adducu apoi mai târdiu quelle mai mari errori, luându-se ad litteram, aqueast'a vine din interesul systematicu al speculatorilor.

9 Vers. « Vorbì dar Moysè assemenea către filii lui Israel; ânsĕ nu ascultarŏ la Moysè din *impuçinare de sufflet*, şi din opercle quelle dure. » — Expressia *impuçinare de sufflet* este o traductiŏ a vorbei textuale ὀλιγοψυχία. Nu se cuvine ânsĕ a fi înţellésă în locu de mişelie, lipsă de curagiu, *lâcheté*, ci în adevĕr *impuçinare a sufletului* san a resu flării, quând adicŏ nu mai póte quinevà nici să mai resuffle de travalliu, şi de o viaţă stătută. Aquesta este înţellesul hebraicu şi aqueasta au vrut a întellegge quei Sépte ḑeci cu vorb'a ὀλιγοψυχία. In adever quât è de justu tabellul aquesta: nu'i mai vine bietului popol, quând angariile îl îngenuchiă sub greutatea lor, nici a ascultà, nici a audì de ori-que promissii 'iar facce quinevà în nnmele lui Dumneḑeu.

12 Vers. « Quŏci greu la cuvênt sunt eu. » — Adicŏ limb'a sau gur'a 'mi è legată, sunt gren la vorbă. Ad litteram în hebreesce Moysè se exprimă: « Necircontăiat sunt la limbă sau la buze. » Assemenea expressii se vedu adecsea în Bibliă: « Necircontăiat la inimă » (adicŏ cŭ inim'a tenace, dură); « necircontăiat la urechi sau la audu » (greu şi neappropiat de a ascultà de cuvênt). Necirconcisia erà considerată la Hebrei cà o pedică, cà o fatalitate. Astefel ḑicem noi Românii adessea *nemyruit, nebotezat, nebotezat cu ap'a tóta.*

www.dacoromanica.ro

SCANDALUL SAU PEDICA.

I.

No 22 al *Telegrafului Român* din 29 Maiu trecut ne întrerumpe pentru un moment din occupaţiile nóstre.

Lăssăm Biblicele qua să appĕrăm Biblia; lăssăm pe scepticii şi volairistii trecutului şi ai epochii nóstre în contra quărora appĕram Religia, şi ne întórcem către pseudo-othodoxi, unde pericolul este mai mare.

Mĕ adressŭ şi vorbescu către contimporanii mei, quari, unii m' au vĕdut june, o mare parte, bărbat, şi toţi în annii quei mai maturi, şi înaintea quărora faptele melle sunt de faţă.

Tótă viaţ'a, de cum am deschis ochii în lume, 'mia fost o luptă continuă.

Ancŏ dela annul al sése spredecea al vieţei melle dela 1818 pînŏ la 1820, n'am făcut din preună cu conscolarii mei, din quari mulţi trăiescu âncŏ, că DD T. Paladi şi J. Măinescul de quât a ne luptà în contra phanariotismului que ne înnecasse limb'a şi ne usurpasse drepturile; şi provocatorii nu eram noi. — Impilà şi batjocorià tare Phanarioţii! vedeţi'i acum în lasi,

Dela 1822 attacuri, loviture şi mai dureróse începuiu a luà nu dela străini ci dela ai nostri.

Succedênd reposatului G. Lazar în ruinele dela St. Sava, întreprinseiu din preună cu unul din condiscepolii mei, reposatul Daniel Thomescul a traducce methodul lancasterian, şi a formà tablete pentru primele şése lnni de începetori.

Prim'a fóia que eşì pe tĕrrêmul României, cu litterele alphabetului simplificate, şi reduse ast fel cum cu timpul a redevenì în adevĕr *romane*, fu însciinţarea que detterŏm prin typographiia dela Mavrogene.

Născuţi chrestini orthodoxi din părinţi orthodoxi şi a quărora pietate a fost exemplară, furŏm qualificaţi pentru aqueastă însciinţare de abătuţi din orthodoxiă.

« Cum să se mai scrie, strigà accusatorii nostri numele ὁ Ων, daqua và lipsì din alphabet *omega?*

Cum să se mai abrevieţe numele IS. Chr. daqua và lipsì *perispomene?*

Cum póte o limbă de ómeni procopsiţi să remâiă farŏ lungul *eta?* Cum póte remâne limb'a furŏ îndoitele ksa, psa şi ştea? şi alte assemenea.

Si din aquestea tóte, şi de ar' fi fost errori alle nóstre de junete, făcceau accusatorii nostri bĕtrâni capete de dogme, şi din methodul lancasterian *cuibul Dracului*.

N'am fost eu provocatorul aquestei lupte; am sufferit dela 1822 pînŏ la 1827.

Prob'a este grammatic'a mea typarită la Sibii în aquel annu, sau mai bine precuvêntarea grammaticei. — Pînŏ aqui n'am scris nimicu, n'am respuns nimicu la attacurile grave que mi se făceà.

Urletele şi vociferaţiile furŏ necontenite peste cinci ani, şi tăcerea mea din quelle mai mute. In locu d'a 'mi perde timpul în polemice, tăceam şi făceam.

Peste cinci anni că un proscris îmi dam lecţiele melle în St Sava, făceam grammatic'a, sau mai bine scoteam din miḑlocul chaosului glossicu elementele limbei;

Traduceam mathematicele lui Francœur, compuneam sau compilam geographii, şi cursuri de styl;

Traduceam din poesiele lui Lamartine din operele lui Byron, art'a poetică a lui Boileau;

Si mĕ dilectam în rugă din preună cu pruncii. Pînŏ astăḑi există rug'a dimineţei a pruncilor compusă în ruinele din St. Sava.

Pe quând alţii tîrrîţi de quâte patru cai, încongiurati de servitori, şi cufundaţi în pufuri de satrapi, strigà la eresie încontra unui biet june que n'aveà nici unde a'şi facce lecţiile,

Eu compuneam şi cântam din preună cu pruncii îngenuchiat înaintea Dumneḑeului Părintilor mei :

Cântarea Dimineţei
Din buzi nevinovate
Cui-altui se cuvine,
Puternice Părinte,
De quât tie a dà?

. . . . . .

Din slav'a strămoşască
De ammu căḑut, ne 'nalţă,
De ammu uitat unirea
Que 'i întărià 'ntru tóte,
Acum ne fă uniti.

Să scim qu'avem dreptate,
Să scim que, quine suntem
S'aşà să nu se uite
O naţiŏ mărită
Que-ammu fost şi que-ammu fi noi.

Si depunênd că o offrandă semintele que semĕnam în aquea primăvĕră a nationalităţii nóstre, adaogiam :

P'aqueste saduri humili
Recoritóre plóie
De adever să pice,
Să crésc̆ă să dea rodul,
Să fim pré fericiţi.

Sufferind martiriul derîderii peste cinci anni, nu mai putuiu tăcé, pentru quŏ nu mai erà causă a mea de aqui înainte, ci a Natiunii, şi mĕ determinaiu a appĕrà caus'a communa cu tótă vigórea.

Typăriiu grammatic'a, şi cu precuvêntarea ei ammuţiiu tóte gurele pagânilor de pseudocredinciosi. Aquea precuvêntare este probă quŏ n'am fost eu provocatorul.

Gurele pagânilor de hypocriţi ammuţirŏ; şi limb'a romăna îşi luŏ avêntul. Quei amăgiţi de către inemicii mei îmi devenirŏ călḑi partisani de unde erà ferbinţii mei adversarii şi persecutori.

www.dacoromanica.ro

Astădi țérra întrégă, scólele cancellariele jurnalele tóte, circularele archiepiscopali, *Predicatorul* și ênsuși *Telegraphul român*, scriu cu othographia însciințării despre methodul lancasterian și a aquellei grammatice.

Térra întregă, trei generatii de attunci furŏ crescute cà puii sub aripele unei closce în aquel cuibu que fu qualificat de cuibul Dracului.

Trei generații de attunci în unul și aquellași cuibu, cà puii păsserellei que cască gur'a în aer și ciripă către cer, strigarŏ neîncetat către adevĕratul Dumnedeu :

Din gloria străbună
De ammu cădut, ne 'nalță,
De ammu uitat unirea
Que 'i întăriă 'ntru tóte
Acum ne fă uniți.

Bine se vede quŏ lumea nu stà locului, quŏci merge cu timpul, și progresul attuncia và stà quând và stà și timpul.

România litterariă nu stette locului cu quâte țiceam eu dela 1822 pînŏ la 1827.

Slava începù a devenì gloriă, *cinstea* aspirà a devenì onóre, *sadurile* devenirŏ plante și plantații, *rodurile* devenirŏ fructe; *jupânul*, *coconul* cà și kyr egalisânduse, devenirŏ domni; și pentru quŏ limb'a română este fórte pudică, *sfintia* cătà să deviă mai currênd sau mai târdiu, santitate, precum *popa* devenì preot.

Începênd *Curierul Român*, prim'a fóie publică que appărùde quând există România, la 1828 Martiu 25, Curierul român cu țioa Bunei annuntiațiuni, dette nuvella quea bună, și limb'a română înaugurò o eră nuoă.

Altă luptă ânsĕ se începù, lupt'a speudolitteraților, și multumită lui Dumnedeu, provocatorul nu fuiu eu.

Prob'a este *Curierul Român* : foile lui stau de față dela 1828 pînŏ la 1836. N'a fost începĕtor în carrier'a litterară quare să nu afle colónncle lui deschise, ospitaliare și amicali.

Sublimu, mediocru, copillĕrescu, tot erà bun pentru Curierul Român que încuragià pe toți.

Aur, argint, aramă, ferru, lemnu, pétră, cĕrămidă, var, lutu, paie ênsuși, tot erà bun pentru edificiul litterar și național que se preparà.

Junii litteratori — de vor tăcé ei, nu tace consciința lor, și Dumnedeu o scie — junii litteratori aflà téscurile typographiei melle deschise, orele melle impărțite lor.

Typographia mea devenià, din țl în țl, a lor, precum foile melle publice devenisserŏ, în bucuria și onórea mea, proprietatea Românilor.

De cum a început Curierul român, callea que luò fu, dupŏ cum și posteritatea o và puté vedé, callea que ducea la regenerarea și cultur'a limbei, ajungând încetul cu încetul la sorgintea sau originea ei *romana*.

Scopul meu nu fu de quât a punne o liniă de de demarcatiŏ între Romanismul amenințat de mórte politică și între Slavonismul que îl assărià din dì în dì mai mult,

—Lupt'a se urdì și mai tenace și mai prelungită în contra mea.

Românii quărorle appĕram limb'a și prin urmare națională nu me pricepea atât pe quât me simțirŏ dela primul pas quei que de un secol precugetà spre ai asservi.

Lupt'a fu lungă și inegale și illegale în aquelln'și timp. Inemicii mei occulți erà mulți și tari și dà din întuneresicu prin mâini române. Quŏci din Români ênsuși se scularŏ assupra mea combătênd Romanismul și appĕrând Slavonismul.

Cu quât mi se îmmulțià adversarii, cu atât mi se împuținà amicii și cu atât mi se adaogià curagiul.

Adversàrii mei potenti și ascunsi vrea să dea din întunericu pe la spate, lovindu-me prin Dragani și Voini, și Shainoi, și eu luam loviturele tot în peptu,

Quŏci quelle mai multe scrise assupră 'mi erà satyre anonyme, pamflete pseudonyme, calomnii infame ; și eu respundeam în numele meu.

Si n'am respuns în dată ; tăccrea mea dată dela 1828 pînŏ la 36 și pot țicce pînŏ la 1838. De aquì înainte mărturisescu quŏ tótă lovitur'a am întors' o amar înapoi, tóta datoria am întors' o cu capete și interes.

Port âncŏ cicatricele vulnelor que luiau ; și vor fi semne la posteritate quŏ le-am luat tot în peptu, tot d'a dreptul în numele meu, în onórea mea în inima mea, în suffletul meu ênsuși, appĕrându' ființa naționale prin liberarea limbei.

Vulncle ânsĕ que am întors adversariilor, nu vor mai fi cicatrice d'onóre, ci stigmate. Am inferrat fărŏ distincțiŏ dela colosi pînŏ la vermi tîrrîtori,

Singur, pot țicce, în midlocul atâtor multi și varii și ascunsi inemici, lupta mea fu mai mult fapte de quât polcmice.

Pînŏ quând adversarii mei da à farŏ o panfletă sau o fasciculă de diatribe, eu dam un volum de materii litterarie, sciincifice, morali și politice, și nationali,

Martur este *Curierul Român* de doŏ țeci de ani, *Curierul de Ambe sexe* în șése perióde, atâtea volume de traducții, atâtea altele inedite, poesii nationali și religióse, traductia lui Erodot, lui Dante și quâte furŏ suspendute prin eveninmentcle dela 1848.

Rclația despre formarea theatrului național, sacrificiurile melle în bani, în timpu în lecții gratis din scóla philarmonică ;

Traductiile melle în partea dramatică, Mahomet, Amphitrion, corrigerea și typărirea altor traductii ; prin quari mài tot Molière se făcu cunoscut Românilor și quari formarŏ începutul unui repertoriu al theatrului national ;

Luptele que avuiu a sufferì și din partea guvernului, și din partea invidioșilor ;

Deschiderea teascurilor melle la prima typarire a lui Homeru, și la consciințiósele traductii alle Dlui Aristia ;

Se vor narrà pe largu de elevel scólei philarmonice, de D. Aristia, de mulți din traducĕtorii primelor opere dramatice, cum și de D. I. Russet.

Al cui a remas câmpul? al quellor în favorea Slavonismului sau în a aquellor puțini que se luptà pentru Romanismu ?

Popii începurŏ a se preoți cu toții și a nu mai scrie popesce ; litteratii împinserŏ radicalismul mai departe și de quât mine ; junimea tóta și bărbații actuali nu vor să mai audă de *slave* și de *cinsti* străine.

Litterele străbune luarŏ dreptu de cetate în ênsuși scólele stabilite prin Kisselef, și subt ênsul gospodăratul și beilikul lui Știrbeiu,

II.

Dela 1848 închidêndu-mi-se arena litterariă cu închiderea *Curierului Român*, fuiu aruncat în aren'a politică.

www.dacoromanica.ro

Devisa mea fu :

« Urrëscu Tyrania — 'Mi e frică de Anarchie. »

Incontra Tyraniei que abhorram proclamaiu libertatea prin pace.

« Pace voe! libertate voë! »

Incontra Anarchiei, oppusseiu ordînea.

« Respectu la persónne, respect la proprietate. »

In contra nedreptătii, şi violaţiei, oppusseiu justiţia sau equilibrul între condiţii.

« Nedrëptu este quei mai puçini a împilà pe quei mai multi ;

« Violent ânsë este qua quei mai mulţi să împile pe quei mai puçini. »

Una erà abuş de intelligiuţă şi alta abus de forţă.

Prin aqueste principe, spre a derăpënà şi Tyrania şi anarchia, me sculaiu încontra Protectoratulu exclussiv al Russici,

Quŏci dela dênsul venià şi despotismul şi anarchia, dela dênsul şi impilarea nepedepsită a Românо-phanariotilor, şi *Zaverele* hyspilantesci şi Brăilene, şi ênsuşi programmele incendiare şi communiste din 1848.

Aşà strigaiu, şi strigaiu eu singur : jos protectoratul abusivu al Rusiei, şi chiemaiu de arbitru pe França, Englitera şi Germania din preuna cu Turcia.

Proclamaţia din Islaz din 9 Iuniu 1848 este martur.

Ansë agentii Tyraniei şi cu filii Anarchiei sau ai Periciunii făcurŏ causă commună şi atreia dì dupŏ ajungerea mea în Bucaresci, mé arrestarŏ spre a me uccide din preună cu DD. Tell şi Maghierul, que lepădasserŏ programmele anarchiei, şi făcusserŏ causă commună spre a combatte Tyrania şi a susţinne ordinea, respectând persónnele si proprietăţile.

Popolul ne mântuì; pentru quŏ popolul dorià libertatea şi detestà cà şi noi anarchia ; pentru quŏ popolul fussesse victim'a şi a Rumano-phanarioţilor şi a *Zaverelor.*

De aquì în ainte o luptă continuă şi din partea Despoţilor şi din partea anarchistilor sau a turburatorilor din meserie; pentru quŏ aqueste doë margini tot d'auna s'appropiă şi îşi dau mân'a:

Arrestarea la Petroşiţa, persecuţia ânçŏ din ţërră, dilem'a cu arderea regulamentului, vociferaţiile que me urmărŏ în Transilvania, şi în Paris; Calomniile din Constantinopole şi din Brusa;

Comitele democratice şi sociali que făcea atâta reu causei române pe quât moderaţia şi legitimitatea Românilor nu le putusse ançŏ facce nici un bine.

Marturi sunt din Românii din Paris şi din Brusa, marturi mai mari sunt faptele quŏ doi anni am tăcut la tóte calomniile pînŏ quând vedeam quŏ nu mai eu sunt ţinta de lovire.

Martură este tăcerea mea pentru quŏ memoriurile melle nu le publicaiu de quât la 1851, şi fórte trunchiate.

Quând ânsë vëduiu quŏ rëul que mi se face în parte este puçin pe lungŏ reul que se face în genere Natiunii.

Quând veduiu din preună cu alţi Români quŏ suveranii aveau într'odì să fiă chiemaţi de a decide sórtea unor popoli cà ai nostri; şi quŏ a se formà Românii în comitete *democratice* şi *sociali*, şi dupŏ aquel tërrëm a querre dela monarchi drepturile Românilor, erà nu numai imprudent, ci una cu a facce *trebele* inemicilor nationalitiaţi nóstre;

Attunci eram dator a nu mai tăcé scrisele melle în francosesce au prioritatea lor; elle luminarŏ Europ'a, quŏ Românii la 48 nu furŏ nici democratici, nici sociali, nici rebeli încontra Turcici, nici indolenti sau nepëssători despre legitimele lor; şi quŏ Românii, departe de a fi rebeli nu furŏ de quât conservatori.

Aquelle scrieri arătarŏ que è Protectoratul Çarului, que a fost mişcarea română dela 48; şi quare şi unde erà speranţa Românilor.

Quâţi và Români mai neavuţi de quât mine din Brusa contribuirŏ o parte pentru typăriiea aquellor scrieri destinate a se împărtì gratis ;

Si în Typographia din Paris a Dluì Preve se scie quât am dat eu singur din pâinea exilului; şi de quâte ori îmi lipsià pâinea, luminarea şi focul pe patul frigurilor, spre a reuşì a facce luminà în lumea offlciale.

Mai târdiu capăcităţi 'nalte şi pene francese renumite tractarŏ adeverat'a causă a Românilor şi cu talent şi cu reuşita mai mare ; scrierile melle servirŏ ânsë de base tutulor scriitorilor spre a demonstrà Europei quŏ Romanii n'au fost rebeli, nici democraţi descreeraţi dupŏ cum îi presentà *la Revue des Deux-Mondes, l'Assemblée Nationale* şi alte Jurnale întemeiânduse pe comitetele democratice şi sociali alle inemicilor şi calomniatorilor mei.

Ciricularele ministrului quellor din afarŏ al Françei, alle Dlui Drouyn de Lhuis que la 49 şi 50 nu voià să ne asculte, la 53, mai nainte de declararea resbellului erà pline de phrasi şi de principe întregi copiate din memoriurile melle date la cabinetale Françei şi al Engliterei şi typarite în memoriurile generali din 1851.

Historia Dlui Elias Regnault unde vorbesce de ómenii dela 48 cà DD. Maghieru, Tell, preotii Sapca şi Ion, nu facce de quât o copià din cuvênt în cuvênt dupŏ ritrasele que am dat eu.

Resbellul nu se făcù, şi pacea nu se închieŏ de quât pe principele proclamate de Români prin vocea mea, prin péna mea şi prin perderile şi sufferinţele melle mai mult de quât alle tutulor;

Pacea nu se închieŏ de quât prin annullarea tractatelor Russiei cu Turcia (tractate que fussesserŏ în dispreţul drepturilor Românilor), prin annullarea protectoratului exclusivu al Rusiei şi infiinţarea protectoratului collectiv al Europei întrege, prin invoirca de a consultà dorinţele Românilor.

Intr'o luptă que ţinù dela 1848 pînŏ la 1856; al cui a remas tërrëmul? al falsilor democraţi şi socialisti, sau al unui popol întregu que fărŏ a sci nici que va să dică Democraţia şi Socialismul, strigŏ trei luni de facă şi opt anni astupat : Tractatele lui Mircea, lui Vlad V, lui Bogdan şi lui Petru Rareşu?

Timpul de a culege fructele victoriei unei lupte şi unui martiriu de opt anni a doi popoli întregi venì din preună cu annul 1856.

Cà o sentinellă avanţată pusă de a dà de scire la appropiarea inemicului, quând în 1856 strigaiu : Quine è colò? Descarcăturele puscelor nu venirŏ din façă din partea inemicului :

Sute de pusce se descărcărŏ din apoi dela quei que se ţicea quŏ sunt puşi în veghie cà si mine.

Loviturele que luaiu nu furŏ în pept din partea inemicului, ci în apoi dela pseudopatrioţi, que dà să mĕ uccidă pentru que să dau de scire quŏ inemicul vine pe ascuns.

Inemicii seculari începurŏ a trecce de amici în câmpul Românilor que 'şi petreceà în bucuriele unei păci mai rece de quât pecea mormênturilor.

Lovit de mórte de pusce românc, nu încetaiu a strigà : Conservatorul erà vocea astupată şi farŏ

www.dacoromanica.ro

nume a quellui lovit de ai sei, și căduț în mâna inemicilor că prisonier.

A murit Heliade! strigà fostii mei adeversarii de pe arena litterară și politică; A murit Heliade! Începurŏ a strigà și ênsuși amicii mei.

Heliade nu erà mort; ci assemenea unei femei răpite și inchisse în vre o monăstire pentru amorul seu legitimu, arruncă de quând în quând peste muri quâte o scrisóre, que n'ajunge sau ajunge fórte desfigurată la objectul dilect al inimei salle.

Heliade nu erà mort, pentru quŏ omul nu móre de mórte morale și politică, de quât numai quând se uccide singur.

La 1850 scriam Românilor din Paris, și Românii mĕ aveau de adevĕratul lor avocat.

« V'am predicat doĕ deci de anni uniunea cu Turcii, nu pentru quŏ se numescu Turci (sau pentru quŏ au purtat cialmà și acuma fes, așà este în originalul român que pe françosesce nu se putea traducce)

« Ci petru quŏ aqueastă uniune este legale (înaintea Europei officiali); pentru quŏ è basata pe tractate;

« Pentru quŏ Turcii au aqueiași inemici;

« Pentru quŏ Turcii potu și au dreptul și datoria de a vĕ appĕrà (Românilor);

« Pentru quŏ voi puteți a'i susținne fărŏ prejudiciu (sau perdere a drepturilor vóstre);

« Pentru quŏ susținerca vóstră le dă o forță morale, o forță politică :

« Ansĕ daqua Turcii ar devenì innemicii vostri, daqua ar' începe a cugetà spre a desființà existința vóstra nationale, de ar' devenì complici ai Czasului (nu 'mi trecea prin minte quŏ vor devenì complici ai Kaiserului); attunci n'așu mai fi Românu, invitându-ve spre a amà pe innemicii vostri. » (Către Românui Impressii și Suveniri alle unui Proscris, paginea iij).

Quând dupŏ articolul dat în *Lig'a Popolilor* annul 1850 luna lui Iuniu, în quare se prevedea resbellul que erà sĕ fiă nevoita Europa à dà Russiei și prin urmare simțiam quŏ se appropiă or'a quând Uniunia ambelor țĕrre và avé a devenì o questiune europeana, attunci în Memoriurile typărite la Paris 1851 éccĕ cum îmi exprimam temerilele melle de adeverații și quei mai pericolosi inemici ai Uniunii.

« Spre a reunì mai multe părți într'un singur corpu se quere nisce miḍlóce, nisce legăminte proprie spre aquest scopu.

« Quare este nodul capabil de unì pe Napolitani cu Piemotesi, și cu miḍlocul Italiei, și de a'i facce o natiŏ?

« Gergul óre que se vorbesce în fiă-quare populațiŏ, sau limb'a unitară a lui Dante, a lui Ariosto, a lui Tasso, etc., adoptată în tóte scólele, în tóte cancellariele, în tóte theatrele?

« Religia óre que îi unesce cu Tudeshii catholici, sau drepturile publice, libertățile la quari aspiră tot Italianul dela Miadă nópte pînŏ la Miadă ḍì?

« Quare este nodul que và puté facce din tóte elementele teutonice o Germaniă mare și unită?

« Differintile gerguri óre din regiunea Sassilor, din Ducatul Austriei, dialectele dela Nord, Kaiserul Austriei, Regele Prussiei, și atâți alți regișori, sau Gœthe, Schiller, limb'a aquestor'a que devenì limb'a unitară, limb'a rațiunii?

« Quând întreprinseiu d'a predicà uniunea Românici, primele'mi occupatii furŏ d'a formà o limbă unitară compusă din elementele tutulor provințielor Românici, curățită de tóte absurditățile eterogene și de crescăturele parasite, descurcată cà din lințoliuri de *slovele* străine, que o addusserŏ a nu mai fi cunoscută nici sfrăinîlor nici Românilor, și înfățișată înfine Europei în propriele salle littere romane;

« Accusătorii mei îmi dau luptă dela 1830; și în aqueastă luptă nu facu de quât a appĕrà vorbele slavilor si *slovele* lor, disformitățile străine que țin nația în stare de popoli diseminați, și limb'a în stare de gerguri proprie de a însprirà rîsul și batjocur'a unei provinție de altă, și d'a perpetuà desbinarea intre dênsele (1).

« Accusătorii mei, scriu ênșusi și în aquest moment în miḍlocul Parisului cu *slove* russesci.

« Quând este vorb'a de adeveratele legăminte que potu reuni elementele României, accusătorii mei nu facu de quât a se oppune la ori-que miḍlocu de uniune;

« Ei combat limb'a unitară;

« Ei facu causă commună cu quei que vor să facă pesăteni locatarii și prin urmare străini în patria lor;

« Ei se află în allianțe și în relații directe sau indirecte cu partitele românophanariote que se concentră în partitul propriu russu (și astăḍi austriacu). »

« Si quând este d'a justificà calomniile manifestului lui Nesselrode, d'a secuudà intrigele tenebróse (que una declamă și alta cugetă), attunci ei începu a declamà quecea que n'a professat nicî o dată; ei se facu unionisti și împingu junimea a compromittc caus'a dela 1848, caus'a spontanecă a popolului.

« Nu, Domnilor phanarioți și ciocoi, Natia nu ve recunósce dreptul d'a luà initiativa quând e vorb'a d'a vorbì în numele ei.

« Părinții vostri au rempins, despretuit, persecutat și combătut pe prophetii și apostolii României;

« Voi ați persecutat și combatut pe discepolii aquestora; ați batjocorit memoria și mormintele scriitorilor nostri, combătênd idea lor de o limbă unitară.

« Părinții vostri s'au incercat d'a înnecà embryouul Romaniei încŏ dela a lui concepere, a'l sugrumà din sînul ênsusi que îl purtà :

« Acum or'a nascerii lui se appropiă, și voi luarŏți inițiativa d'a 'l smulge din rèrunchii patriei mai 'nainte d'a se nasce, d'a facce dintr'ênsul o stirpitură, d'a 'l arătà lumii farŏ nici un princip de viață;

« Quŏci voi ați desecat sînul mamei salle; 'ați smuls tot cu que se putea nutrì, tot cu que putea a se cresce, tot cu que 'și puté facce educația.

« Nu, scriți, dupŏ cum ve sunt și gusturile și messeria, scriți în țĕrră spre a ve vinde sau a vedà în arendă mosiile, dupŏ dispositiile regulamentare, spre a ve vinde mai din ainte țiganii, (pînŏ quând nu vor începe a se liberà)

« Si a ve trimitte bani spre a ve întolà în miḍlocul Parisului și Londrei cu mant'a patriotismului și a *democratiei*.

« Să ve trimittă bani spre a punne a se turnà înadis la Paris slove russesci cu quare să typariți românesce, miḍlocu în adever demnu de voi, cu quare veți puté constitul o Românie, numai bună de dat spre înghițire Slavonici.

« Quei que se declară a ve urmà sunt or semenii vostri or sclavii vostri, sclavi de aqueia que nu potu farŏ stămpân. » (Mémoires... 1851, paginea 404 și 405).

(1) Intemeiați pe aqueastă scólă, strigă diplomatici turci și austriaci quŏ nu este possibile uniunea ambelor principate, pentru quŏ dialectele lor sunt diverse.

www.dacoromanica.ro

Aqueste sunt scrise par' quŏ ar' fi vĕdute în ḑioa de astădĭ. Temerile melle se realisarŏ pentru quŏ vedeam quine avea să ia iniţiativa uniunii: nu Paulii Iorgovici, nu P. Maiori, nu Cichindeli, nu Shincai, nu Lazari, nu discepolii aquestor'a, ci filii persecutorilor ideelor lor quellor mari, apostolii şi apperătorii Slavismului, agenţii secreti ai Austriei.

Spunne'mi que călĭcuḑă ai, şi eu să'ţi spuiu que vei păţĭ pe drumu.

Tot în aqnelle Memoriuri, quând quel din urmă din quei intraţi în Turcia me determinaiu la 1851 a me internă în Chio lûngŏ copii mei, intrând cu aqnea carte în mână, scriam către Români şi Turci professia mea de credinţă.

Citească-o Românii întrégă, şi acum me vor pricepe şi mai bine; citească epistolele melle scrise în românesce şi le vor pricepe acnm şi mai bine.

Cadru aquestei relaţiuni nu me iartă de quât à traducce din fraçoserce quâte-va numai din quâte ḑiceam în aquelle memoriuri :

« Daqua scopul miscării (dela 1848) a fost de a desvĕlî intrigele Russici, şi d'a demonstră Europei quŏ Românii nu erà aşà de Russophili (dupŏ cum Russia făcea a crede Europ'a);

« Daqua scopul miscării a fost numai de assigurà existinţ'a natiunii, proclamând şi propagând principe quari mai currènd sau mai târḑiu îşi vor dà resultatele lor şi vor mântuì nationalitatea română;

« Mişcarea attunci nu este perdută, ci din contra, noi în disfată ênsuşi ne vedem triumful;

« Quŏci este de a juns quŏ Românii au dat semn de viaţă (si airea ḑicu quŏ dând semne de viaţă s'au depărtat de excesele deplorabili din alte ţĕrre);

« Este de ajuns quŏ ei au demonstrat quŏ îşi cunoscu inemicii, quŏ sciu a' şi reclamà drepturile, a respectà ordinea şi a dejucà intrigele din afarŏ.

« Românii făcurŏ a înapoià sau a se trage Russia în apoi cu un secul întregu, şi ĕccĕ triumful. (Pag. 396.) »

Si mai sus pag. 389 şi 390 în memoriul dat la cabinetul Marei Bristanie în 10 Noembri 1850 :

« Moldo-valachia pusă o dată în appĕrare despre invasiile unui vecin que nu pre este aşà de scrupulos, şi protegiată în autonomia sa, ar' încetà d'a mai fi Russici cà o pradă atât de facile, şi n'ar' mai fi expusă d'a devenì câmpul de bataie al resbellului latent al Russici în contra Turcici.

« Ansĕ aqueastă protectiŏ (collectivă a Europei) n'ar' fi de quât iar o stare de împilare nuoă, de n'ar avé de scopu à ajunge la soluţia definitivă a încurcăturelor actuali; daqua adicŏ (aqneastă nuoă protectiŏ) n'ar facce a se respectà tractatele que există între Moldo-valachia şi Turcia, dupŏ vechiile drepturi şi datine alle aquestor doĕ ţĕrre, qua dupŏ autonomia lor, elle singure prin liberă discussiŏ să se occupe de legi proprie à multumì tóte interesele, à assigurà fericirea ţĕrrei, şi à dà Europei tóte garanţiele dorite. »

Nimeni n'a profitat din aqueste însemnări, nici Europa vingĕtóre, nici Românii pentru quari în quea mai mare parte s'a făcut resbellul. Russia ânsĕ şi Austria sciurŏ să adducă lucrurile cum încurcătur'a despre quare vorbescu să deviiă şi mai mare, şi Românii să fiă violaţi cà nici o datà în autonomia şi drepturile lor.

Iar în quât pentru Turci quăror attunci tótă România le erà amică, ĕccĕ cum me exprimam :

« Quât pentru sentimentele melle către Turci, nu pot fi altele de quât aquellea que vor avé si Turcii către România;

« Voiescu Turcii să fiă amici Românilor? voiu fi şi eu amicul lor. Voiescu ânsĕ a violà drepturile Românilor? Sunt dator din preună cu tot Românul quel bun a appĕrà drepturile nóstre. »

Si mai la valle în aqueaşi pagine.

« Daqua Turcii'mi ar dicce : Pentru quŏ te ḑici vassal credincios al Inaltei Porţi (în gur'a lor puiu vorba *Vassal*); pentru quŏ noi am dat asil copiilor tei, cà şi altor Români, (cà şi strâinilor Unguri, Italieni, Poloni ḑicu mai sus);

« Taci quând vei vedé quŏ noi violăm autonomia ţĕrrei vóstre; ajută-ne spre à facce dintr' ênsa o proviţiŏ turcească sau un paşalîk; —

« Attunci le aşu respunde : Copii mei sunt în mâinile vóstre; întrebaţi'i daqua potu acceptà în moştenire desonórea tatălui lor.

« 'Eccĕ-me viiu şi eu (în mâinile vóstre) lûngŏ copii mei, şi cu toţii vĕ vommu arătà quŏ scim cu toţii murì. » (Pag. 405.)

Si mai la valle :

« Incepu narraţia miscării române prin *Proclamatia constitutionale*; şi o termin prin demonstraţia quŏ drepturile nóstre au fost violate.

« Caut dar a aflà assupra cui cade şi se appésă responsabilitatea despre călcarea drepturilor nóstre; şi me declaru în contra *ori-quarui* inemicu al patriei melle.

« Si inemicii quei mai fatali şi quei mai execrabili sunt elcvii scólei phanariote, apperătorii Slavonismului. altoit în Românismu. » (Pag. 406, 8 Iuniu 1851.)

Aquestea ânsĕ sunt numai vorbe, numai declamaţii; lumea astéptă fapte.

Quâte am vorbit dela 1832 pînŏ la 1848, quând a venit timpul de fapte, am sacrificat viitorul a cinci copii şi am remas şi eu şi ei mai pe drumuri de quât toţi.

In peptul nimului de quât al meu s'au pus ḑece puşce alle soldaţilor lui Solomon. Träiesce Solomon şi póte mărturisì;

Pe mine m'au trimis la Turgoviste spre a fi arrestat la Petroşita; în tóte listele de proscriptii numele meu figurà mai sus de al tutulor că capul unui tîlhar în punt'a unei ţepe.

Quând erà vorb'a de recompense— nu materiali quŏ de aquellea nu s'au scris nicăiri, ci morali — numele meu erà în códă, sau nici de cum.

In străinatate eu veghiam cu ḑillele şi cu nopţile, şi în doi anni quât şĕduiu în Paris nici Luvru, nici Panthconul nici Grădina Plantelor n'am vedut cu ochii, que mi se întunecă scriind şi copiind de quâte ḑece ori quâte se typărirŏ. qua să se pótă facce lumină despre alle ţĕrrelor nóstre.

Tótă paginea costă timpu, spese, şi spesele se făcea din pâinea amară que îmi lipsià şi aqueea. Obolul nu 'mi lipsià pentru typographiă; îmi lipsià ânsĕ pentru qnelle mai necessari, din quare nimicu nu 'mi amără suffletul atât quât lips'a hârtiei şi a lumînării;

Attunci şĕdeam în al treilea planu sau étagiu; acum a dat Dumneḑeu de m'am mai înaltat, typărind Biblia: acum sĕḑu în al cincilea, *au-dessus de l'entresol*, quare pe românesce curat va să dică în al şĕptelea. — Românii din Paris sunt marturi de aqueastă înălţare.

Este natural : cu quât 'naintăm cu annii, cu atâta mai mult ne appropiĕm către ceru.

Quând în fine veni timpul lucrării despre quâte am ḑis dela 1848 pînŏ la 1854; şi quând fuin *trimis* —nu m'am dus eu de bună voie, quŏci vedeam

www.dacoromanica.ro

comedia resbellului şi prevedeam resultatele lui, — quând fuiu *trimis* la Shumla, în locu, de a face cà alţii, de a luà graduri şi titluri, me pusseiu a'mi face ochi que nu erà nici de cum de cumëtrà cu Austria.

Din mişlocul quartierului general din Shumla, descoperiam missiunea Majorului austriacu Tom, şi dam memoriuri pentru uniunea principatelor.

Memoriul meu din 10 Maiu 1856 dat în Shumla către Inalta Portă prin mareşalul Omer Paşà nu è vorbe, ci faptă;

Si faptă cu atâta mai mare şi mai cutedëtóre, cu quât quŏ eram considerat cà un impegat al Turciei attunci, şi sciam quŏ Austria devenisse alliat'a ei cu preţu de à nu utilisà în nimicu pe Romàni, cu preţu de a allungà pe toţi Romànii din Shumla.

Am reuşit infine pînŏ a desplăcé atâta Austriei în quât să quérà formal expulsia mea din nuou din Patriă.

Si quând Omer Paşà, que me trimissesse cu o missiune speciale la Constantinopole, me rechiemà să me întornu mai currênd, şi Reshid paşà cà ministru quellor din afarŏ îmi disse formal quŏ nu mŏ mai pot înturà în ţërrà la quartierul general, quŏci se *oppune Austria;*

Eu îi respunseiu assemenea de formal în mişlocul presceanţei ministerului:

« Sunt guverne şi persónne quăror è dator quinevà a le ambiţionà favórea şi stim'a;

« Sunt guverne şi persóne pe quare quinevà este dator a le *menagià;*

« Sunt ânsĕ guverne şi persóne quăror esto dator tot omul onestu a nu le ambitionà de quât urr'a şi persecuţia.

« N'am lucrat şi nu voiu lucrà în viaţ'a mea de quât pentru onórea de avé guverne cà al Austriei inemice de mórte. »

Quând tractatul din Paris se făccea, şi printr' ênsul se dà dreptu Turciei de a convocà ea representanţii ambelor Tërre în *Divan ad hoc*, şi apoi de a le *octroyà costitutia*;

Pe quând cerşëtorii de Domniate, inemicii ascunşi ai Uniunii şi creaturele lor şi satelitii lor orbià minţile Românilor spre a nu vedé pericolul, şi pré-înalţà tractatul din Paris;

Eu din mişlocul Turcilor scriam către Jurnalistii Europei şi către Ramàni dându-le de sciro, ânchŏ din 30 Maiu 1856 (quâte scriam ânchŏ din 54 şi 55 se vor vedé şi aquellea o dată la lumină) scriam cà quelle următóre şi mai tari de quât aquestea.

« Nu ne propuneţi (ziceam către cabinete şi mai vîrtos Russiei) nu ne propuneţi o uniune illegale, nepossibile, *sophistica*, absurdă, cu scopu de a distruge uniunea naturele şi legitimă... »

Pentru quŏ cum ziceam mai sus:

« Nici o dată ambele Principate n'au fost atât de desunite (şi cum am zis pretutindeni atât de violate în drepturile lor) cà acum de quând li s'a aruncat în ainte aquestu meru al Disordiei que îl numescu *uniune*. »

Quine nu voià *adeverata uniune*, şi mai vîrtos eu que am visaţ'o, am invocat'o, am cântat'o în tóta viaţ'a mea; ânsĕ pentru quŏ vedeam minciuneа pe buzele tutulor que luasserŏ initiativ'a aquestei idei salutarie, spre a o întórce în folosul seu particular fiă quare şi în perderea nóstră generale, mŏ sculam cà nimeni altul încontra pseudo-uniunii.

Si quând vedeam quŏ Turcia amăgită de inemicii ei mortali, începea a da semne quŏ din suzerană và să devià suverană în puterea ênsuşi a tractatului din Paris, adaogiam:

« Spre a se facce guvernul turcu suveran al Moldo-valachiei cată mai ântêiu să aibă o sabiă mai tăietóre de quât a lui Bajazet şi a lui Mahomet II, şi a se înturnà cu patru seculi înapoi. »

Si airea: în 1854, decem 7.

« Qua să transforme în pashalikuri ambele Principate, ar' fi nevoie a închipui pe Turcia cu patru seculi în apoi, şi o Moldo-valachiă locuită de Greci şi de Slavoni (que se lăssarŏ attunci à se dominà).

« Aqueste doŭ ţerre sunt locuite de cinci milióne de *Romàni* que'şi cunoscu historia Patriei, şi mai mult de quât tóte îşi au semtimentul şi consciinţ'a despre drepturile lor. » (Scrisóre către jurnalul *la Presse* publicată în scrierea Dlui Russo, pag. 154).

Quând in fine temerile melle se realisarŏ, şi firmanul venì să convóce Divanurile *ad hoc*, quând doŭ ţërre întrege abdicarŏ la dreptul lor de autonomiă recunoscênd:

Tractutul din Paris,
Convocarea Adunărilor prin Firman,
Si denumirea de *Divan ad hoc* Adunărilor generali;
Eu dam *Conservatorul* din mişlocul Turcilor.
Articolii:
Convocarea Divanurilor ad hoc;
Turcii şi Romànii,
Innovaţiŏ attentatoriă Drepturilor Moldo-valachiei,
Firmanul!!
Progresul vinè de sus în jos;
Boieria,
Proletariatul în Romània,
Catholicismul în Romània,
Naţionalitatea în desnaţionalisare,
Hydra Phanariota, şi
Conservatorul cà Romàn,

Sunt probe de ajuns în aintea generatiunii de acum şi la posteritate pînŏ và existà Romània, şi ênsuşi la străini, spre a învederà quine din adversarii mei şi din mine avea mai scumpe şi mai sacre drepturile Patriei? — quine se expunea la nuoe persecuţii? ei que se ducea a mulţumì comisarilor de spre venirea lor spre a le batjocorì speranţele, puiudu'i a'şi rumpe singuri tractatele pe quari se basà drepturile lor, sau eu quare seriam:

« Minţile Românilor au fost duse dupŏ visul quel frumos al uniunii, şi nimeni n'a voit nici să mai audă quŏ Autonomia în quare a stat viaţ'a naţionale erà în pericol.

« Nimeni n'a vrut să citească tractatul din Paris que condamnò pe Romàni să nu mai existe cà Naţiŏ autonomă

« Ast fel quând vor à tăià mâinile sau piciórele cui và, îi offere mai ântêiu narcotice que îl addormu, sau spirituri que 'l înbëtă, spre a nu mai simţi operaţiile que và avé să suffere.

« Dórme bietul condamnat, sau chiue visând fericirile tóte, şi quând se desteaptă.. mâinile, piciórele îi sunt dejà şi îngropate. » (Cons. pag. 39 şi 40.)

Si mai departe unde exortn mamele, surorile şi filiele nóstre, à facce elle încai o demonstraţiŏ printr'un doliu general, daqua bărbaţii se vor decide a recunósce firmanul şi tot que le răpesce autonomia şi tóte aquelle drepturi de suveranitate a Patriei; ădagu:

« Demonstraţia vóstră, o angeli custodi dela nascere pînŏ la mormênt, và învederà ânchŏ o dată

www.dacoromanica.ro

quŏ femeile au luat inițiativa la tóte faptele quelle mari...

« Daqua toți strigă să se crucifice să se crucifice România! daqua fiili ei au devenit instrumentele crucificatorilor ei;

« Daqua Caimacamii, vai! vor jucà rotul lui Erod și lui Pilat, (și Boierii al Phariseilor);

« Attunci abandonat'au Discepotii pe Domnul; iar Femeile nn s'au deslipit de dênsul:

« Veniți voi în doliul vostrn a stà de de parte înaintea Crucii pe quare se întinde Patria de sése *carnefici;* quŏ tot voi purtătóre de myr veți fi quari veți annunțà învierea Românici. »

Intr'un cuvênt *Conservatorul* întregu dela un capet la altul este o neîntrerupta protestațiŏ încontra violărli drepturilor Patriei;

Protestațiŏ violentă, propriă de a 'mi facce mii și mii de inemici potenți; propriă de a'mi închide pentru tot d'ana porțile Patriei și a murì de parte de copii mei abandonați în ultim'a neavere.

Facil este a trecce quine-va de patriot daqua quând Rusul este tare strigă: să traiscă Rusul! daquă quând vine neamțul: să trăiască neamțul! daqua quând învinge Napoleon: să traiască Napoleon! daqua quând vin sése commisari: să trăiscă commisarii!

Anevoie este ânsŏ, quând Czarul è în putere și strivesce și popoli și regi, să 'l declari în faț'a lui Dumuedeu și a lumii de queea que a fost, și să 'i spui quŏ jumĕtatea aqnestui secul và contêmplà căderea lui.

Anevoie este quând baionettele Austriei occupând țerrele și puinduse în positiŏ de a dictà politica Europei, să spui quŏ n'ai trăit și nu trăiesci de quât spre a avé onórea de à fi persecutat de cabinete cà al Austriei;

Anevoie este quând doĕ țĕrre esu cu cunune, cu flori și cu cântări în aintea a sése commissari, tu să i numesci cu un an și jnmetate mai nainte dupŏ rolul lor que înadevĕr au jucat.

Florile, cununele, cântările, balurile, mèsele, adducn, domniate, portofoliuri, kyvernisele, nume bnn de patrioți, cu un cuvent onóre si glorie de pe salteà;

Protestațiile melle n'adducu de quât persecuții nuoe, exiliuri, neavere, și mai mult de quât tóte mii și mii de inemici, și prin urmare, nume reu, nume calomniat. — Ducă-se și numele; numai Patria fiă ferice.

Unde ânsŏ è fericirea ei? unde sperantele ei?

Quând mai în urmă se querù dela emigrați a suscrie un înscris îndatoritor către Turcia de quâte illegitimități tóte, daqua voiescu să reintre în țerră, alții 'l an suscris, recunoscênd cu aqueasta Turciei drepturi que n'a fost avut; alți n'au voit a'l suscrie în onórea lor, cu cutedaiu și mai de parte;

Eu scriseiu M. Salle Caimacamului actual.

« Quŏ în putea rea tractatului între Mahomet II și Vlad V articolul 11, nnde dice:

« Inalta Pórtă nu 'și và arrogà nici o datŏ drep-
« tul nici d'a chiemà în Turcia, nici de a ținne
« cu forța în Statele salle nici un suppus al Ro-
« mânici sub nici un pretextu; »

« Nu potu recunósce dreptul Inaltei Porți nici de a me ținne cu forț'a în Statele salle, nici de a'mi dà ea voie de a reintrà în Patria mea, și mai vîrtos de a 'mi quere condițiî înscris pentru aqueasta. »

Quând infine, spre a facce pe Români à cădé în cursă, se dette voie tutulor emigraților de a reintrà în țerră qua cu dênșii mai târziu să pótà accusà decisia *Divanurilor ad hoc.*

Alții nu întârziarŏ d'a dà de mâni și de picióre în cursă și d'a comprommitte cu ființa lor expressla dorințelor generali que avcà mai multe sperante de reușită de erà pronunțată de ómeni que s'au poroclit ai ordinii.

Alții, dicu, nu întârziarŏ d'a committe aqueastă imprudință, quare îi împăcà cu tóte cabinetele de rea credință.

Eu me expuseiu din nuou la nevoile drumului, străinătii, neaverii, persecuțiilor, și veniiu în Paris și în Londra spre a typări *micul dossar* relativu la Principatele Danubiene și coprințetor;

De memorinl dat la Shumla în 1854 Maiu 10;
De articolul din Conservator *Turcii* și *Românii*;
Și de professia mea de credință;

Quâte am fost dis cu un annu în ainte pe ascuns Românilor în limb'a lor, m'am dus a le spune Europei întrege, împărtĕșindu-le în franțosesce:

Cablnelelor diverse,
Membrilor parlamentelor englese,
Tutulor jurnalistilor din diverse țĕrre,
Și ómenilor de Stat și de littere quellor mai renumiți.

Pe quând alții recunoscea firmanul, eu ziceam Europei întrege:

« Inalta Pórta pentru *peskeshul* annual que i se dă se îndatoreadă a respectà drepturile suverane alle ambelor Principate în tótă plenitudinea lor,

« Integritatea territoriului lor,

« A le ajutà în contra invasiilor străine, etc.

« Făcutu-o-a?

« — Invasiile Tătarilor, pashilor rebeli, alle Rușilor și Austrienilor;

« Imposiția Beilor phrnarioți;

« Bucovina și Bassarabia smulse dela Moldavia;

« Protectoratul Russici;

« Regulamentul poroclit organicu;

« Convenția din Baltaliman;

« Occupatia russă din 48 și din 53.

« Impilarea actuale a Anstrienilor;

« Vinu (cu tóte) a accusà pe Turci înaintea lumii întrege și a ênsusi consciinței lor. —

« Arglicat'ammu noi vocea quând vorb'a peșkeș fu tradusă în *tribut*?

« Incetat 'ammu noi vre o datŏ de a soldà aquest *tribut* annual, de a 'l îndecì și a 'l însutì ênsuși?

« Lipsit 'ammu noi vre o datŏ dela împlinirea condițiilor tractatelor nóstre pînŏ la una? —

« Si pentru quŏ ammu închis ochii la quelle trecute;

« Pentru quŏ nu ne ammu offerit la 1820, la 1840, și la 1848 întru a facce causă commună cu eteriile grecoslave;

« Pentru quŏ ammu învederat lumii întrege quŏ suntem singurul element sympathicu guvernului ottoman;

« Pentru quŏ ammu imprumutat Europei întrege politic'a nóstră din 48, singura politică que vent acum în urmă spre a scăpà Turcia din pericolul eminent în quare se află;

« Pentru aqueasta Sultanul își imaginà quŏ adaoge quevà la gloria sa, consimțind a convocà adunările nóstre generali și *octroyndu-ne* constituția în dispretul credinței promise de glorioșii sei străbuni?... »

Pentru que ânsŏ atâta stăruință d'a ținne una dela 1854 pînŏ la 1858, și d'a me sculà ca nimeni altul

www.dacoromanica.ro

încontra politicei fatali a Turcilor, unde pînŏ aquì din preună cu mai tótă România nu leam fost de quât amici?

Pentru quŏ din capul locului, âncŏ dela 1848, 49, şi 50 am dis quŏ:

« Eu predicu unirea cu Turcii nu pentru quŏ se numescu Turci, şi pentrn quŏ au purtat o dată cialmà şi acuma fesu, ci pentru quŏ au aquellaşi inemicu ca noi, etc., etc.

« Iar daqua Turcii ar'devenì inemicii Românilor, de ar' cugetà a desfiinţa existinţ'a lor nationale, de ar' devenì complici Czarului sau Kaiserului... attunci n'aşu mai fi Român de aşu invità pe Români spre a'i amà. »

Si alte assemena quâte se cità în paginea 68 şi 69 şi despre quare am dis quŏ attunci erà numai vorbe numai declamaţii, daqua venind împregiurări fatali nu le aşu învederà prin fapte.

Si făcêndu'mi datoria către Români, atâţia anni, n'am încetat de a 'mi o facce şi către Turci, aratându-le cursele que le întind inemicii communi, spre a 'i facce a se sinuccide prin violarea drepturilor nóstre.

Quari furŏ inemicii mei în luptele litterară şi politică?

Pedantii, Dragani, Voini, Shainoi, descrecrectii toţi; Slavonistii, quei que se sforţà a demonstà qnŏ suntem Daci, qua să se sforţe apoi şi mai mult spre a demonstà quŏ Dacii au fost Slavi;

Ciocoii adeveraţi din tote classile, Phanarioţii şi phanariotistii, agentii moscoviţi toţi şi austriaci, Czarismul şi Kaiserismul.

Turcii vênduţi Austriei, spre a vinde pe Români şi pe Turci tot de o dată.

Toţi quâti în Franţa desonorarŏ România şi în Romania pe Franţa;

Ciarlatanii în alle religiunii,—voltairistii, scepticii: theocapili, d'o parte şi atheii de âlta;

Quei imbĕtrâniţi în relle, quei que debutarŏ în şi mai relle;

Sugetorii Patriei în pace, despuietorii ei quând ea devine theatrul resbellelor; demagogii şi anarchistii, paralysatorii şi încurcătorii drepturilor în timpu de speranţe şi de regenerare.

Omuleţi, farŏ disciplină în copillărie, desfrênaţi în junete, stătuţi şi ozioşi în bărbăţiă; intriganţi calomniatori, în matnritate;

Omuleţi que o parte din viaţă n'au făcut nimicu, şi queealaltă parte au petrecut'o facênd la nimicuri.

Omuleţi que n'au avut nimicu de sacru, nici dascălii que iau învĕţat,

Nici părinţii que 'iau făcut,

Nici părinţii que 'iau crescut;

Urdorile, lepr'a, cium'a morale a Natiunii, Filii Corrupţiei, ai Periciunii, şi ai Pĕcatului,

Cavalleri de industriă, jucători de cărţi, spadassini, uccigĕtori.

Tĕrra îi scie pe tóţi şi îi arată degitul.

In fine o lume întrégă de vênzĕtori de corpuri şi de sufflete umane, mulţi, potenti, organisaţi în bande şi privilegiaţi.

Hei bine! que mai frumos şi mai recomadabil de quât d'a avè quineva assemenea innemici.— Si ênsusi de s'ar împlè tot pămentul Românici de assemenea fiinţe şi de s' ar' offerì tot typarul Europei spre a le declarà de ómeni onestĭ, de patrioţi, şi, que este mai de mirare, şi de instruiţi şi litteraţi; eu farŏ a le invidià sau dorì triumful, m'aşu stimà ferice de urr'a, de calomniile şi de persecuţia lor generale.

Multumità lui Dumneḑeu ânsĕ quŏ ţĕrr'a nu sunt ei, şi vorbele şi scrisele lor sunt numai calomnii.

Tĕrra este compusă de millióne de adeveraţi Români, toţi victime cà şi mine; şi aquestîa me cunoscu şi pe mine şi pe dênsii.

Viiă unul, presente-se şi dică'mi:

« Eu nu sunt nici Muscal nici muscălescu,

« Nici Neamţu nici nemţescu,

« Nici phanariot nici phanariotisat,

« Nici ciocoiu, nici ciocoiescu,

« Nici cavaller de industria, nici jucător de cărţi, nici spadassin, nici uccigĕtor;

« Nici Bigot, nici necredĕtor,

« Nici theocapil nici atheu,

« Nici despotu nici anarchistu,

« Nici pedant nici Sarsailă,

« Nici slavonistu nici dăcistu,

« Ci Roman adeverat din moşi din strămoşi,

« Patriot cu fapte şi cu probe,

« N'am trăit nici din sudórea altuia nici cà parasitul altuia.

« Omu onestu, pietos, instruit, etc.

(Si de aquestia are Patria în tóte conditiile filiilor sei); viiă 'mi şi adaoge 'mi:

« Si cu tóte aquestea, Rădulescule Ileliade, te urresen cà toţi străini şi parasiţii şi sugĕtori şi speculatorii ţĕrrei, şi urra mea este basată pe cuvinte, şi legitimă. »

Viia infine toţi inemicii mei şi dică'mi:

« Tóte quâte ne înşiri nu sunt fapte, ci inventii. Spunne-le altora, iar nu Românilor. »

Firesce quŏ aşu tăcé: ânsĕ ḑisa, affirmarea tutulor tot nu m'ar' facce a'mi perde memoria şi consciinţa faptelor melle.

Si daqua astădi toţi le ar' denegà, elle ânsĕ stau de facă şi le và judecà posteritatea.

Nimeni n'a eunoscut quât am servit fratilor mei Români cà Muscalii şi Nemţii. Persecutiile lor neîmpăcate sunt quelle mai convigĕtóre probe.

Quâte am făcut în carriera litterariă, ei singuri le simţià quŏ cu atâta erà mai politice cu quât erà mai litterare.

Tótă littera erà o semênţa de nationalitate, şi tótă vorb'a romăna appĕrià cà un spectru înaintea tacticei moscovite de mai mult de un secul.

Si qua să mĕ întornu iar la carriera littera în quelle que avea a resumà şi pe quea politică.

Elaborarea historiei universale que nu astéptă de quât miḑlócele typăririi;

Traductia Bibliei prin a tâtea spese şi sudori şi veghieri în comparatiŏ cu tóte versiunile, şi punnerea ei sub typar în nisce timpi aşà de critici, şi asvîrlindu-me cu dênsa în focul a trei propagande mari;

Biblicele infine que sunt o elaborare întreită de a Biblici.

Aquestea sunt fapte în cariera litterară; — şi iarosi:

www.dacoromanica.ro

Aquestea sunt faptele pe aren'a politică.

Voiu puté cadé, aqui ânsĕ pe locu cà un martyr, în midlocul arenei, iar nu cà un fugar. Stindardul meu è tot aquell'a sub quare m'am luptat şi assupra pretentioşilor descreerați şi assupra Turcilor violatori, şi assupra quellor que 'şi au facut un jocu cu speranțele a doi popoli lasându victime.

Vulnele melle furĕ profunde, şi cu dênsele în față şi tot în față nu 'mi este rușine a me presentà contimporanilor mei şi Posterității.

Nimeni nu se presentă invulnerabil la luptă; quine este egoist stă a casă în tóte multumirile salle; quine ese la luptă cată a se așteptà nu la cofete, ci la plumbu, nu la hommage, ci la loviri de sabia şi de lance dela inemici.

Si cu quât adversarii mei lovirĕ şi lovescu mai turbați şi din que în que mai îmmulțiți, cu atâta este semnu quĕ 'mi am făcut datoria cum săi dĕră fórte amar.

Assărit de tóte părțile şi din affarĕ şi din întru, încongiurat de mii şi de mii, toți solidari între sine, toți potenții, armele nu le am dat nimului, stindardul nu 'l am abandonat. Cu ellu înbrace voiu puté murì, cu capul pe dênsul în fășii din quari de nici una nu am lăssat a se attinge inemicul.

M'am retras, nu abandonând câmpul, ci profitând de o appărută trevă spre a 'mi restaurà puterile desecate.

Intrând alții în anenă, presimțiiu trădare dela unii, împaçinare de sufflet dela alții, indifferință totale dela quei mai mulți. Situatia devenì din que în que mai critica. Inemicii erà domni pe terrêm.

Uniunea fu calomniată, judecată, comdamnată, mai 'nainte de a se nasce, sau în riscu de a se punne în locul ei un pruncu bastard, frunctul unui amor adulteriu şi monstruos.

III.

Perdênd ast fel tóte illusiile, vĕdênd tóte speranțele Românilor decădute, şi prin urmare nationalitatea nóstră în pericol, alergaiu, cà părinții nostri la midlóccle şi la noduri'e uniunii quellei adeverate, la limbă şi la Religiĕ.

Alergaiu la traducția Biblici în limb'a de astădi şi a viitorului României.

Forțele melle devenirĕ şi mai tari şi decisia mea inebranlabile quând descoperiiu quĕ noi Români, filii ai Bisericei Resăritului n'avem de mai mult de doi secoli de quât Biblia dată din Vatican.

Nu me așteptam ânsĕ în ultimele melle dille a mĕ vedé împins farĕ voiea mea într'o luptă religiósă que mi se prepară în întunerecu, călcând cà tilharii sufletul meu.

Si attacul nu 'mi venì din partea eterodoxilor, ci dela ênsuşi orthodoxi quărora credeam quĕ le facu un serviţiu nu numai prin descoperirea mea, ci şi prin veghierile melle şi sacrificiul ultimului obol.

Nu sunt eu provocatul nici acum, multumită lui Dumnedeu! Lovirea începù de peste Carpați prin Telegraphul numit *Român*.

Pînĕ a nu începe lupt'a, îmi vor iertà cititorii a le spunne pe scurt historia, de unde şi cum Thelegraphul Român se răpedì cu atâta turbare în nisce accusații așà de grelle assupra'mi şi printr'o diatribă din quelle mai triviali.

De multu, încĕ dela 1836 făcussem o programmă spre a elaborà nisce poesii legate ast fel între siue cum în patru volume să facă un tot.

Primul volum să coprindă şi să se întitule *Biblicêle*

Adoilea volum, *Evangelicele*

Al treilea, *Patria* sau Omul soçial, şi

Al patrulea, *Omul individual*.

Iar întregul aquestor patru volume să facă o singură poemă compusă din mai multe şi numită *Umanitatea*.

Parte din Biblice face şi *Caderea Dracilor* publicată ancĕ dela în 1838.

Parte din *Evangelice* este *Cutremurul* şi alte poesii assemenea.

Parte din *Patria*, este Onópte pe Ruinele Tîrgovistei, cà prelud, Mircea, Duelul Buzescului cu Hanul Tătarilor, Sburatorul şi ênsuşi Michaida, de nu m'ar fi arrestat decretul prin quare aquest herou me convinseiu quĕ suppuse pe Români la servitutea feodale şi alte assemenea.

Parte din omul idividual este *Seraphimul* şi *Cherubimul* şi altele cum şi *Visul*, din quare Omul se destéptă la marginile mormêntului.

Aqueste poesii de şi s'ar fi vĕdut quĕ sunt profane, şi quĕ drumul lor erà să trécă, cum au şi trecut quelle typărite, prin censurele politice, ânsĕ fiă-quare nu le-a putut judecà de quât cà de un autor chreştin şi filiu al Bisericei Resăritului.

Prin nascerea şi crescerea mea, prin occupațiile melle litterare, que nu aflau materiă despre limbă de quât în cărțile Bisericei que singure aveam, şi mai vîrtos din caus'a sujetelor que cà poetu am fost alles, studiul meu de predilecțiĕ n'a fostu de quât Vechiul şi Nuoul Testament.

Si n'a fost scriere a mea quare să nu fiă sau inspirată sau întypărită óre unde de ideile biblice şi evangelice.

Mai târdiu în exiliul meu, în Chio, occupândumĕ întru a elaborà un curs de historia universale, fiă que omu competent cunósce quĕ ducumentul quel mai anticu pentru historiă este Biblia.

Scriind historia, studiind Biblia acum, nu cà poetu, ci cà historicu, îmi făcuiu multe însemnări archeologice, historice, philosophice, morali, politice, litterare, şi ênsuşi religióse, în multe locuri din verset în verset şi adessea ênsusi din vorbă în vorbă, assupra Biblici.

Aqueasta erà o elaborare în parte cu totul profană cà şi poesiile melle que le abandonassem, cà şi historia universale que o continuam; nu erà ânsĕ destinate a se typărì de quât fórte târdiu sau póte dupĕ mórtea mea.

Pentru cuvintele que dicu în precuvêntare quĕ mĕ facurĕ a traducce Biblia, aflându-me din împregiurări la Paris începuiu typărirea Biblici.

Ansĕ nu târdiu appărù scrierea din urmă a Dlui Proudhon que se scólă încontra Religiunii şi îşi facce atâția prosclyți nu numai în Franç'a, ci întóte părțile lumii.

Attunci credùiu de datorià a me determinà spre

www.dacoromanica.ro

a ypări şi notiţiele melle numite *Biblice*, cu scopul de a învederà, de se póte, rătacirea Autorului Franţes; — Pentru quŏ din puntul meu de veḑere o consideru cà o rĕtăcire, cu tótă consideraţia que am pentru ţatentul seu, şi stim'a pentru characterul seu.

Differinţ'a opiniilor şi a dogmelor nu împuţină stim'a personale, daqua omul este onestu. Sântul Basiliu erà conscolar şi amicu cu Libaniu que nu erà chreştin.

Eu cu Biblicele melle nu me adresu la creḑĕtori spre a'i convinge, quŏci ei n'au nevoie de convictiŏ, ci către necreḑĕtori, către materialisti şi sceptici, către ómeni ai sciintei, que îşi au linguagiul lor, argumentele lor, şi către quari se cuvine a vorbì în limb'a lor şi a'i appucà dela fortele sau debilul lor.

Apostolul Pavel ênsuşi, altu linguagiu aveà quând vorbià cu chrestinii şi altul quând vorbià cu idolatrii spre a'i adducce la credinţă.

Astăḑi ênsuşi un preotu óre-quare, ori quât de orthodoxu, ori-quât de cuvios ar'fi, quând facce pe professor şi este pe ţerrêmul, nu al religiunii, ci al geographiei, nu ḑice pe cathedră cà în Biserică quŏ a putut să stea sórele spre a întărḑià ḑioa, ci pământul;

Nu póte ḑicce : « Quel que întemeieḑi pământul peste ape » ci dupŏ cum póte demonstà sciinţ'a. — Quŏci Biblia vorbesce în lingagiul propheticu şi poeticu, şi geographul în lingagiul sciinţificu. —

Si cu tóte aqestea nici o biserică nu 'l póte accusà de ereticu sau abătut din dogmele Religiunii.

Biblicele melle nu sunt o carte religiósă, ci profană destinată a trecce prin censurele politice.

In Françа la typărire au trecut prin formele stabilite prin legile locali que astăḑi sunt fórte severe, în Romănia la intrarea lor vor trecce prin censur'a politică locale.

Cu tótă ênsĕ condiţia lor de profane, fiă-quine le và puté vedé quŏ nu sunt destinate de quât spre appĕrarea Biscricci Resăritului nu numai în contra altor dogme, ci mai vîrtos în contr'a scepticilor, necredincioşilor, atheilor.

Si cu aquestia din urmă vorbescu firesce în limba lor, şi mĕ servu de argumentele lor; quŏci nu cu armele orthodoxiei se lassă învinge aquestia, ci cu armele lor ênsuşi.

Biblia pusă subt typar, mai din ainte cum a eşit prima carte a Genesii, n'am întărḑiat a dà de scire Pré sfinţiilor lor Părintilor Metropoliti al Ungro-Valachiei şi al Moldaviei mai 'nainte de ajungerea cărţilor în ţĕrră.

In epistolele melle le arătu caus'a que m'a făcut a întreprinde aquestă traducţiŏ si typărire.

In precuvêntarea Biblicctor mĕ întinḑu şi mai mult despre motivele que m'au îndemnat a luà o sarcină atât de grea sub tóte rapporturile.

Ori quât ênsĕ ar' fi de binecuvêntată caus'a, şi ori quât de cuviósă ar' fi, adaogu ênsĕ în epistolele melle către Prea-sfinţiţii doi Kyriarchi:

« Totă turm'a îşi are pórt'a sa şi tóta cas'a uşa sa; şi fiă-quare este dator să între pe pórtă şi pe uşă, daqua voiesce a nu fi prepus de furu.

« Port'a Orthodoxiei, Pré sfinţite Stapâne, prin quare potu întrà cu Biblia în mână între Români este ambele nostre Mame Metropolii din Bucaresci şi din Iaşi.

« La Pré sfinţia Vóstră dar mĕ adresu şi vĕ queru binecuvêntarea, etc. »

Către aquesti doi Pré sfinţiţi kyriarchi mĕ adresu prin epistole, fără a le trimitte nici un exemplaru din cartea întêica a Bibliei, pentru quŏ avea a ajungo tóte 3,000 de exemplare în ţĕrră şi a se punne sub dispositia Pré sfintiilor lor, şi a censurei politice.

Datoria 'mi a fost de a le dà de scire plecat cu o lună înainte, de ajungerea cărţilor.

Considerând ênsĕ între kyriarchiele orthodoxe şi Episcopia română din Sibii, nu lipsiiu d'a trimitte capului ei spre semnu de stimă un exemplaru din primă carte a Biblici.

Făcuiu ênkŏ şi mai multu : cà unei părţi Bisericesci, cà unui confesor, îi trimesseiu şi prim'a jumĕtate de cólă din Biblice, carte profană nepublicată ênkŏ, cà semnu de stimă şi mai mare, de venerațiŏ şi de confidinţă.

Aqueasta este historia traducţiunii Bibliei, şi a typăririi ei, aqueasta a *Biblicelor* que este o carte cu totul profană, aqueasta a purtării melle către Pré sfinţiţii doi kyriarchi şi către Domnul Baron Shaguna que 'lam credut de archiereu şi de bărbat que şi simte 'nălţimea demnităţii salle.

Quare fu ênsĕ purtarea sa către mine?

Liber de a approbà sau nu frunctul sudorilor melle ; ênsĕ cà archiereu nu erà liber d'a divulgà nimicu a farĕ din queca que quineva îi trimitte în confidinţă onorându'l.

Erà dator, de nu 'ia plăcut fapt'a mea, a 'mi dà de scrie, dupŏ cum îi commandă religia, à me luà în parte, adicŏ a 'mi scrie (fiind absent) şi a 'mi dà părerile şi consiliele salle;

Si a'mi scrie ênkŏ şi de a doilea şi de a treilea şi attunci apoi să mĕ facă cunoscut Ecclesiei spre a judicà ea.

Domnia sa, lepĕdanduse de Episcopia sa, a lucrat, cà quel mai dupŏ urmă din Baroni, quŏci aquestia de şi n'au făcut professiŏ de religiositate, legile ênsĕ lealităţii nu'i lassă a comitte un assemenea abus de confidinţă, devenind sycophanţi; afarĕ numai daqua mai nainte d'a fi Baroni, n'au fost de quât agenti provocatori — quŏ attunci, Lupul îşi mută pĕrul, nu ênse şi învĕţul. —

Si degradânduse din demnitatea sa bisericească, se mai degradă pînĕ la quea mai condamnabile din relle credinţe : confundă înadins traducţia Biblici, pe quare o declaru de « sacră » şi quŏ nu suffere în corpul seu nici note nici commentarie (pag. 1 colónna 2) o confundă, ḑicu, în adins cu quecа lallă operă în adevĕr profană que ênkŏ nu vĕḑusse lumin'a.

In una pot să fiu în erróre sau de opinii diverse de alle bigotilor d'o parte şi d'alle atheilor de alta, n'au ênsĕ a me judicà de quât legile politice;

In Biblià ênsĕ este traducţia quea mai fedelă; nu potu fi judecat de quât daqua dau originalul quel adevĕrat al Mamei nóstre Biserice, şi daqua exprimu ideile cu adevĕrat coprinse în original.

Despre limbă ênsĕ în quare o traducu n'am să fiu judicat; quŏci Biblia s'a tradus în tóte limbele şi în tóte dialectele.

Acum doĕ sute de anni fu iertat d'a se traducce într'un gergu incult ênkŏ şi necapabil d'a arătà adeveratele idei; şi acum să nu fiă iertat d'a se traducce într'o limbă cultă şi capabile d'a representà ori-que verset, ori-que vorbă şi ênsuşi d'a dà cuvênt de ori-que syllabă a originalului, mai bine de quât francesa şi alte surori?

In tóte limbele Europei s'a tradus Biblia, şi cu tóte aquestea traductiile vechi nu sunt considerate de neattinse : în fiă quare epochă se retraduce din nuou dupŏ înaintarea limbei.

www.dacoromanica.ro

Quare sunt aquei păgâni que cuteadă a înjosî Religia, şi a batjocorî orthodoxia pînă acolo întru a o mărginî în questiuni de limbă, şi susţinênd expressiile quelle mai hulitóre, a sustinne vorbele quelle mai materiali şi eterodoxe?

Să vedem acum quari sunt culpele pentru quari mi se facu accusaţiile?

Nu intru âncă în arenă religiósă; să mi se ierte a mai stà puţin pe quea litterariă.

Telegraphul nu me mai scótte din Editorul parisian, din omu adică que aşu fi înbuibat cu idei francese.

Ansĕ cu de am avut inemici în viaţa mea, au fost o mare parte din aquela que ne venià, după cum ţiceam, din *hagialicul* Parisului.

Nimeni că mine din scriitorii români n'a combătut modele, şi moravurile que în Paris le au numai studenţii pînă sunt prin scóle, şi cu quare ai nostri înbĕtrânià, înbĕtrânind în quelle relle: lic ntă studenţilor parisiani, minus instrucţia studenţilor parisiani.

Nimeni că mine dintre Români în *Impressiile* şi *suvenirile unui Proscris* nu arată uşurinţa Francesilor, vanitatea lor, politic'a guvernelor lor pe quare să nu se întemeie quinevà.

Nimeni că mine în comparaţiile que facu nu arată virtuţile primitive alle Românici şi viciurile civilisaticì francese.

Quând ânsĕ viiu la bărbaţii lor de elită, la martyrii Francei pentru ori que idee de progres, la heroismul lor, la stindardul lor que se înfige tot d'auna devanţând seculi;

La devotementul lor pentru Egalitate quăria sacrifică şi Libertatea, la moravurile lor, la activitatea lor, la gustul lor în arte şi industriă, la sciintele lor de quare să pótă în adĕverase folosî junii studioşi;

Attunci nimeni iar qua mine nu 'ia descris Românilor mai cu admiraţiŏ. Coconaşii nostri francositi sau mai bine poliçonaţi îmi devenirŏ inemici, şi adevĕraţii Francesi îmi devenirŏ amici pentru scrierile melle.

Doĕ generaţii de Români se perdurŏ în Franca, plecând din patriă neromâniţi şi farŏ conducĕtori; Prima quea eşită dela 1815 din scóla fanariotă se desfrênŏ: iar quei que din aquecastă generaţiŏ învĕţarŏ quâte quevà, pe lângŏ phanariotismu adaosserŏ şi machiavelismu.

Acum frate pe frate se persecută: cabalele Phanarului şi alle Borgiilor sciu a le mânuî în mai mare rĕutate şi în mai puçină capacitate.

Adoa generaţiŏ, plecênd din ţĕrră farŏ nici o învĕţătură classică, nesciind nici românesce nici încai hellenesce că quei d'ântĕiu, se descreerŏ cu totul, asvîrlită din braçele desfrênarii în alle politicei; din piaţ'a Sorbonei făcusserŏ un cuibu de Rodinismu. Nimicu nu învĕţarŏ, afarŏ d'a încurcà tóte d'a turburà tóte, şi d'a întrecce pe Rodini în calomnii şi rĕutate.

Quei din prima şi adoa generaţiŏ au putut sci de tóte, numai românesce nu sciu; au putut devenî tóte şi ênsusi cavaleri de industriă, numai Români nu vor devenî nici o datà.

Sunt în adevĕr exceptii în aqueste doĕ generaţii; ânsĕ exceptiile nu facu de quât a affirmà regul'a.

A treia ânsĕ generatiŏ şi actuale, —şi multumită Domnului quŏ din aquecasta sunt mulţi astădi la Paris, — plecând Români buni din ţĕr'a lor, se vor înturnà şi cu bunele Françesilor, şi vor devenî Români şi mai buni.

Nu în coconaşii din prim'a generatiŏ, începênd dela 1815, nu în drescreeraţii politici din piaţ'a Sorbonei, nu în intrigele şi cabalele din Bucuresci, nu în peţitorii de Domnie que altele votà în ţĕrră şi alte cersescu şi intrigă la Paris. Învĕţarŏ Francesii a stimà şi a amà pe Români, ci în junii studioşi de astădi que venirŏ în Paris dela 1850 înquà que făcurŏ şi facu onóre şi Patrici lor şi Francei, demonstrând quŏ nu corrompe junimea qui o umanisă, şi o facce a'şi amà şi onorà Patria.

Ii plângu ânsĕ quŏ au a devenî victime şi martyri quellor din generaţiile prima şi adoa, que vor fi în capul lucrurilor. Să 'i fericscă Dumneçeu de luptele şi sufferinţele melle!

In summă ânsĕ în Franca, nici în locurile quelle mai pĕcătóse, nici în templele lui Bacchu şi alle Veneri, nu se aude lingagul şi expressile cuviosului *Telegraphu* şi quare rîsul Baronilor face a resunà în templele lui Dumneçeu.

Eccĕ despre Editorul Parisian.

Apoi, sycophantele meu, precum amestecă pe Baronul cu archiereul (par' quŏ systemele s'ar' amestecà şi topî cà metalele la un locu), amestecă şi stylul biblicu şi chrestin cu stylul şi lingagiul mythologicu.

Si vrênd să ne arate quŏ scie vorbì 'nalt, ţice quŏ nu cunósce gradele *aquellui Parnas* quare biblicistul parisian le-ar' fi trecut; şi assigură quŏ studiele theologice nu le am făcut.

Ansĕ quând am arătat cu vre o datà quŏ m'am cocoţat pe Parnas, acolo unde *bar-onii*, quând voiescu potu svolà călare şi pe trestie? sau quând am ambiţionat eu să me-suiu pe unde n'au âmblat, cum se ţicce, neam de neamul meu?

Să fericască Dumneçeu pe tot Românul şi pe tot chrestinul să trécă prin aquelle grade de minciuni şi de fabule, despre quare *Telegraphul* îmi quere patentă.

Ansĕ *Telegraphul* theologu và să vorbéscă allegoricu, uitând quŏ apocalypticii cursieri nu se potu pasce la un locu cu pagânul de Pegas.

Eu quâtă carte am învetat am învetat'o aquì pe pământ, în ţĕrră mea, dela dascali chrestini orthodoxi; limb'a hellenică am învetat'o dela helleni cà Neophytu, Genadiu, Vardalachu.

Si quând am început a priccpe quâte quevà este de quând m'am determinat a uità tóte quâte am învĕţat dela ómeni şi a judică cu mintea que fiă que omu o are da dreptul dela Dumneçeu.

Si fiind quŏ înaintea lui Dumneçeu şi a Bisericei ne aflăm, vorbind sciinţe şi litteratură, cată a mărturisì fiă-quare quŏ nimicu nu scim, şi cu unul mĕ dau de quel mai umil dintre toţi Românii; pentru quŏ

« Intellepţia lumii aquestia nebunie s'a socotit la Dumneçeu. »

Si quŏ

« Quine adaoge sciinţă, adaoge durere. »

Anse quare gergu sau jargon este aquesta quând un theologu vorbesce de theologiă şi întrébă que grade alle Parnasului le-a trecut quinevà?

Nu numai în vorbă ci şi în pictură ar' fi o profanaţiŏ pe aquellaşi tabel să puiă quineva columbele Venirii d'alăturea cu columbă lui Noe, şi cu atât mai puçin cu queea que odiniórà se pusse peste Mântuitorul lumii, în apele Iordanului.

Libanul nu póte stà d'alăturea cu Parnasul, nici Golgotha cu Olympul: pe unul Divinitatea întinde mâinile şi se crucifică pentru mântuirea omenirii, pe altul idolii se ospeţă bênd nectarul desfĕtării şi complotând a întrà la femeile ómenilor.

Apoi theologia nu este o sciinţă cà mathematicele şi altele qua să o pótă studiâ quinevà în Sta-

www.dacoromanica.ro

tele Austriei; şi unde archiereul se « iscălesce » adică se pângăresce Baron, acolo nu pré miróse a theologiă orthodoxă.

Theologia orthodoxă se învéţă în cărtile Bisericei Resăritului « Cercetaţi Scripturele şi veţi aflà viaţ'a eternă » — şi airea « căutaţi şi veţi aflà, bateţi şi vi se và deschide. » *Telegraphul* ânse nu se occupă de aquestea, ci appèră Biblia din Vaticanu, şi combate pe quea cu adevěrat resăriteană.

Theologia orthodoxă se învéţă astădi în Athene, unde dascălii la quare am învetat eu furŏ primii dascali şi regeneratori ai Greciei; nici unul baron şi toţi cu virtuţile cutedu a dicce demne d'alle chrestinilor primitivi.

Incepe apoi Domnul baron a facce a jucà *Telegraphul* şi se mirà de vorbe cà *Genese*, *sacra*, *terra*, *congregatio*, *edificare*, etc.

Despre aqueste mirări spre a le întempinà îmi dau cuvintele melle în cartea profană, în *Biblice*; şi nu mai îngreuiem şi aquì pe cititor.

Ci dicem quŏ coconul Jurdan sau *Badaranul bioerit*, và să facă şi ellu que facu nobilii, să învetze que învéţă nobili.

Profesorul îi dice attunci quŏ nobilii adevěraţi învéţă bun'a cuviinţă şi se nevoiescu întru a'şi perfectionà *moralul*.

Ellu dice quŏ *morarul* lui dela móră este un morar perfect.

Professorul îi dice quŏ nobilii cultivă *littercle*.

Ellu dice, aveam o dată a facce cu *litrele;* acum nici nu voiu să mai audu de dênsele, quŏ sunt boier.

Professorul se nevoiesce a'i spunne quŏ litterele se împart în consóne şi în *vocale*.

Ellu dice : ba să mĕ ierţi, eu sciu mai bine : *ocalele* se împartu în *litre*.

Voiesci darŏ îi adaoge professorul philologia, paleologia, ontologia, geologia, etc.?

Nu! nu! strigă bietul coconul Jurdan, să me fereascà Dumnedeu! nu voiescu nici o *ológa* nici o *ologia*.

Astfel se mirà theologul nostru de termeni quei mai universali ai Theologici, astfel fuge cà Dracul de thĕmîie şi se cutremură de quea mai orthodoxă vorbă cà *genese*; şi alcargă la quea mai matĕrialistă denumire cà *Faccere*.

Si ascultaţi cum se mirà şi cum raţiónă:

« Quare Român trăisce cu omenia sa şi nu è satelitul al nimului (cà Telegraphul adică : ânse de modestiă se tace şi nu se pune pe sine de exemplu) şi are cuget a remâné credincios al *Bisericii* (cititi Bisericei) şi neamului seu, quella se va *scandalisì* (cititi scandalisà) de ediţia aqueasta şi din privinţa limbei... »

Que idee ânsĕ îşi póte quineva facce de un theologu que nu scie nici o grammatică? Póte-se un grammaticu să scrie *Bisericii* şi nu *Bisericei?* Vedi în assemenea typi se strică limb'a Bisericei, iar nu în împlinirea vorbelor.

Que logică sau quare credinţă arată quinevà către neamul şi limb'a sa quând nici nu scie quŏ pe românesce se dice *scandalisare* şi nu *scandalisire?* şi quând vorbe cà *firmament*, *terra* şi altele dice quŏ nu sunt românesci. cà şi quând Grecii ar' dicce quŏ vorbele limbei lui Platon nu sunt grecesci?

Ansĕ în adevĕr « Tóte sunt curate quellor curaţi, iar quellor necuraţi şi necredincioşi nimicu nu este curat. »

Aqueste accusaţii sunt aşà de copillăresci şi farŏ temeiu în quât nu meritè a ne întinde nici quât ne explicăm Erà de ajuns la bărbaţi competenţi à cità accusaţia; quŏ într'ênsă se află respunsul nostru quel mai victorios.

Iar în quât pentru *edificò Domnul Dumnedeu cósta, que luasse dela Adam, în femee*, şi pentru altele que se attingu de dogme,

Acceptu lupt'a pentru quŏ este vorb'a, nu de cinci millióne, ci de unspre dece millióue de Români.

Si fiind quŏ tĕrrêmul numai è litterar or politicu, căciull'a mai ântêiu jos! şi în genuchie, Ioanne.

In genuchie! înaintea Dumnedeului părinţilor nostri, înaintea Marei şi Orthodoxei Biserice a Resăritului.

Jos umilit pînŏ la pămênt şi cu capul în pulbere.

Eccĕ textul quellor Sépte deci insufflaţi de Dumnedeu, cu dênsul în mână me present.

Καὶ ᾠκοδόμησε Κύριος ὁ θεὸς τὴν πλευρὰν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ Ἀδὰμ, εἰς γυναῖκα.

N'am făcut eu originalul; eu nu facu de quât a traducce, şi datoria mea este de a traducce credincios sau de se póte ad litteram : οἰκοδομεῖν nu và să dică *faccere*, ci *edificare*. èccĕ ad litteram.

Quât pentru înţellesul la quare nici *Telegraphul* şi nici toţi Baronii n'au avut vre o dată timpu d'a se occupà, pe lûngŏ quâte se dicu în notiţiele melle, éccĕ que se observă în capitolele Creaţiunii :

1° Faccerea lumii din nimicu : de a dicce adicŏ şi a se facce; şi aquest'a se dice ποίησις, creaţiŏ, şi drept verbu se vede pretutindeni ποιεῖν *creare*; şi de mai multe ori *faccere*. Lumea *s'a creat* quând è vorb'a de crearea elementelor, a cerului şa pămêntului, cà astre şi systeme.

2° Iar quând este vorb'a de a facce din quelle create şi d'a dà forme, quând e vorb'a de plante, de animale şi de Omu, aquestea s'au *creat* şi sau *plasmat* în aquellaşi timpu. Aquest doi verbi se vedu în Septaginta despre fiinţele organice.

3° Quânt vine ânsĕ Moysè, şi dupŏ dênsul quei Sépte deci la faccerea sau crearea Mulierii, aquì nu se vedu verbii nici *creare* nici *plasmare*, ci verbul *edificare* οἰκοδομεῖν.

Sĕ arată cu aquasta quŏ Femeea nu s'a făcut cà ori-que femine a quellor lalte animale; ca nu e cà Tigresa către Tigru, nici cà Miţa către Cotoiu, nici cà Găinele către Cocoşu;

Cu apparitia Femeii appărù familia, casa, socictatea, amorul conjugul, maternu şi paternu, adoraţia, religiositatea; de aquì dar dela οἶκος (casă) οἰκοδομῶ a facce casă, a se casătorì, a edificà, a erige edificiu.

Aqueastă dogmă póte să fiă qualificată de sophisme şi combătută de pagâni, de materialisti, de sceptici, de philosophi de diverse systeme. nu ânsĕ de chrestini orthodoxi. Un archiereu chrestin, sculânduse assupa ei, este mai mult de quât un parabat,

Quel que pretinde a corrige textul quellor Sépte deci şi a dicce *a facut* Dumnedeu cóst'a şi nu a *edificat cósta în Muliere*, aquella nu e omu, şi nici nu meritè d'a se numì omu;

Aquella è o mostruositate que insultă Divinitatea dela mama que 'l a născut pînŏ la adevarata Mater a Dumnedeului nostru.

Jos la pămênt gură profana şi păgână! attintă occhii la Golgothà, vedi pe Femee dela Mater a mamelor şi a lui Dumnedeu pînŏ la Magdalina, vedi-le la piciorele Crucii!—Incăldesce-te de focul lor, attingete la durerea lor, simte um moment quâte simte şi ênsusi quea mai svênturată şi quea mai dupŏ urmă din mame; şi te vei evangelisà şi te vei convinge quŏ Femeea nu e *facuta* cà vasele olarului.

www.dacoromanica.ro

A!! disgraţiatule frate! de que nu potu a'ţi communică o lacrĕmă încai din torrentul que îmi înnécă inima, şi îmi întunecă ochii, luminându'mi mintea în momentele, nu de durere ci de fericire que îmi adducu lovirele talle!

De que n'a putut să te attingă lacrĕmele melle în quare scriam aquea notiţiă în Biblice despre verbul οἰκδομεῖν!

Nu ânsĕ din disgratiă, ci dupŏ que judici şi dogmatisi atât de material, începi o diatribă, în quare n'ai avut nici ênsuşi respectul de sineţi,

Doĕ colónne întregi consacră *Telegraphul* quă să susţiă quŏ se cuvine a ḑicce *Sânta Biblia*. D'ar' vorbì ânsĕ cu annii, eu nu pot adoptà de quât termenii Bisericei Resăritului şi pe aqueia a'i traducce. ἱερὸς este *sacru*, şi ἅγιος *sânt*.

De are cuvinte cà *eterodoxu*, noi nu putem a'i împunne pe alle nóstre de orthodoxu. Iar de vorbesce cà filiul al Bisericei Resăritului, se amăgesce amar.

Biseric'a a recunoscut quŏ quelle pînŏ la Mântuitorul lumii, fiă ênsuşi dela Moysè, n'au fost de quât *umbr'a Legii*.

Παρῆλθεν ἡ σκιὰ τοῦ νόμου τῆς Χάριτος ἐλθούσης.

« Trecut 'au umbra Legii, venind Gratia. »

Cum se póte darŏ umbr'a Legii să fiă aşà de sântă cà Graţia sau cà Legea ênsăşi?

Eu nu sûnt innovator, ci adducu limb'a la adeverata ei expresiŏ orthodoxă : eu nu sunt inventător, ci arătu connaţionalilor mei quelle coprinse în originalele Bisericei.

Mai adoge apoi quŏ mĕ încurcu într'o dilemă din quare nu me sciu descurcà; quŏci Biblia fiind sacră, şi Evangeliele sânte, cum potu eu à le punne în aqueeaşi carte? Singur dice aqueasta. Nici eu, şi nici ênsuşi archierei şi patriarchi n'au dreptul d'a punne assemenea objete alt fel de queea dupŏ cum le-a pus Biserica o datà.

Ea a ḑis Scripturelor vechiului Testament *sacre* şi Evangelielor *sânte;* şi aqueste doĕ Testamente se potu typarì şi într'o singură carte, şi în cărţi separate dupŏ cum se vede şi în alte ediţii orthodoxe, şi în quea din Athene din 1843.

Quelle sacre cu quelle sânte pot tot d'auna stà la un locu; ba şi ênsuşi quelle profane potu a se appropià de quelle sânte; quŏci aquestea din natur'a lor nu se profană nici o datà.

Daqua ḑice quinevà quŏ mâna nu cugetă, ci capul sau mintea cugetă, pentru aqueea mâinile nu se cuvine a fi în aquellaşi corpu unde è şi capul?

Daqua ḑice quinevà quŏ Biblia în întregu cu sânte şi cu historice la un locu se qualificà de sacră, pentru aqueea nu póte óre coprinde pe quelle exclusivamente sânte precum corpul coprinde şi capu şi mâini şi tóte membrele lui?

Telegraphul adaoge apoi quŏ eu me scandalisu de casătoria lui Abraham şi de alte assemenea. Feresc'a Dumneḑeu!

Ci ḑicu numai quŏ aquellea nici Moysè nu le dă de sânte, şi quŏ nu sunt de imitat în datinele Chrcstinilor, şi quŏ nu sunt cà Evangeliele de sânte.

Unde şi cum erà sacrificiurile pe attunci, şi unde şi cum sunt sacrificiurile dela Evangelie înquoa? Erà aquellea aşa de candide cà aquestea?

Se póte da Testamentul vechiiu dintr' un capu pînŏ la altul în mâinile pruncilor şi verginilor cà Evangeliele?

Conchidem darŏ quŏ a dicce quineva simpln *Biblia*, nu pĕcătuesce întru nimicu; pentru quŏ în adever şi Biblià este, adicà *Carte* prin excellenţă.

Dicĕnd *Biblia*, arătăm o familiaritate respectuósă precum se dicce adesea Mântuitorului lumei numai simplu : Iisus Christos, farŏ a adaoge nici un ajectivu.

A dicce *Biblia sacra* este a aratà un respectu la quare primul în simplitate n'a luat a minte;

A diece ânsă în genere : *sânta Biblia*, nu este expresiŏ adoptată âncŏ de Biserica Resăritului, ci a unor traducĕtori români de acum doĕ sutĕ de anni quând dupŏ lipsele limbei au făcut şi ei que au putut mai bine.

Sânta Biblià, *la Sainte Bible* mai ḑicu âncŏ şi Francesii, pentru cuvinte alle lor que nu sunt alle nóstre; şi cu tóte quŏ *Telegraphul* nu mĕ mai scótte din *Editor Parisian*, âusè tot n'am imitat de a dicce *la Sainte Bible*.

A ḑicce ânsĕ, quŏ Grecii dicu Βιβλια dupŏ cum bararisă *Telegraphul* este o eresie que nu s'a commis în limbă hellenică de nici un orthodox.

Si apoi ori-quât de instruit, de cuvios şi de consciinţios ar' fi un traducĕtor, nici o datà ânsĕ nu póte facce o autoritate de original.

Nimeni cà mine, de quând s'a tradus Biblia, nu 'şi arată atâta recunoscinţa pentru quei vechi traducĕtori români, binecuvêntând veghierile lor.

Una ânsĕ este a 'şi arătà quinevà respectul şi recunoscinţ'a sa, şi alta pe lângŏ aquéstă recunoscinţă, a le dà şi qualităţi que n'au avut.

Dumneḑeu scie quât îmi este de scumpă şi venerată memoria tatălui meu ; ânsĕ nici o datà nu potu ḑicce quŏ tatăl meu a sciut chinesesce sau hellenesce, daqua în adevĕr îmi este scumpă memoria lui; quŏci mintu lui, mint lui Dumneḑeu înaintea quăruia se află.

Assemenea nu pot dicce nici de vechii traducĕtori quŏ au sciut *bine* hellenesce daqua au tradus γένεσις prin *facere* οἰκοδόμησε prin *a facut*, şi ἔπλασε prin *a zidit*, συναγωγὰς prin adunări, şi μνὰ prin oiă sau *'gnella*, şi ἱερός prin *sfânt*, şi ἄρχων prin *boier* şi *pretoriu* prin *divan!*

Nici quŏ au sciut slavonesce nici quât nu sciu eu, daquă au tradus σῶμα prin *trupu* (que însemneadă mortacină) şi πόλεμος prin *resboiu* (que însemneaḑă tîlhărie).

Aqueia au făcut quât au putut şi mulţumită lor quŏ avem dela dĕusii un începuţ de limbă din quelle mai bune; un început ânsĕ, iar nu culmea unde o vă puté ducce posteritatea.

Unde natural au avut ei lipse, suntem datori a împlinì noi; şi unde avem şi noi lipsele nóstre, vă fi datóre a împlinì posteritatea, daqua în adever le vă fi scumpă suvenirea nóstră, precum noi venerăm pe a vechilor traducĕtori.

Intrebaţi pe un părinte que incepe o faptă mare : doresce ellu qua la întêmplare de mórte filii lui să lasse, subt cuvênt de respect, lucrul numai început, şi să nu deplinească şi să perfectione queea que a început tatăl?

Ascultaţi acum cunoscinţe exacte despre naţiile Europei şi despre limbele antice şi nuoĕ.

Telegraphul ḑice quŏ Francesii de aqueea dicu *genèse* : pentru quŏ pré pucini eite cu Biblia!

Si quŏ γένεσις în limba hellenic'a însemnând *creatio* de aqueca pe românesce s'a ḑis *facere!!*

Póte-se Omul degradà pînŏ acolo întru a rationà cu atâta arroganţă aşà de superficial?

Dar între Francesi s'a tradus biblia putem dicce mai în fiă quare generaţiŏ, dupŏ limba epochiei. Limb'a sau phrasile le schimbă quare de quare mai bine. şi fiind catholici, încuviinţeaḑă tóte versiunile şi le studiă.

Numai ediţiile que eşirŏ de vre optu anni înquà

www.dacoromanica.ro

potu formà sute şi sute de mii de exemplare.

Preoţii francesi toţi sciu latinesce, şi Biblia în françoscoce tradusă după tóte versiunile este numai pentru laici sau mireni que nu sciu latinesce.

Apoi γένεσις să însemnede exclusivamente creaţiò! sau quând însemnédă, *fire*, *nascere*, *generatio*, *genealogia*, *famillia*, *eveniment* sau întêmplare să se traducă prin *neam!*

Apoi quând *Genese* este titlu nu al primelor doĕ capete, ci al unei cărti întrege de 50 de capitole să pretindă a se dicce *Facere*, quând Faccerea sau mai bine creaţia se coprinde numai în primele doĕ capete!

Apoi qua să convingă pe orthoduxi un chrestin orthodoxu adduce înainte cà autorităţi pe Germani şi mai vîrtos pe Luther!!

Ansĕ de quând vre o dată Luther póte servì de autoritate în Biserica Resăritului? Ellu îşi are autoritatea lui la locul lui.

Apoi în favórea adică a priceperii sau a întellegerii, *Telegraphul* se scólă assupra vorbelor que dice quŏ sunt *neîntellese*.

Pe tótă ḑioa în limbele de astădi se creadă vorbe nuoĕ sau pentru idei nuoe, sau pentru qucea que se ḑicu culori locali, sau pentru exactitatea historică.

D. Caben în traducţia Bibliei salle în limba françesă mai în tot versetul are quâte o vorbă doĕ que nu există în dictionarul limbei francese, vorbe hebraice qua să arate cum se ḑicea pe timpii aqueia objetele despre quari tractă Biblia;

Si cu tóte aquestea Franceşii nu ḑicu quŏ le strică sau le schimbă limb'a, ci din contra laudă traducţia cà una que arată mai exact textul hebraicu; şi quine citesce aquea traductiŏ, cu tóta multitudinea de vorbe nuoĕ, pricepe mai bine de quât dupŏ traducţiile quelle pînŏ acum.

Vorb'a necunoscută nu adduce nici o dată obscuritate înţellesului, pentru quŏ quel que nu o pricepe, întréba şi află quevà mai mult que n'a sciut pînŏ acum.

Obscuritatea vine din neaverea sau lips'a vorbelor, din reoa traducţiŏ, din dispreţul logicei şi syntaxii, din punnerea unei vorbe în locu de alta.

Que pricepe quinevà daqua vede oiţă sau 'gnéllă în locu de moneta *mna?* Quând nu scie que este *mna*, întrébă quinevà şi află quŏ erà o monetă antică: iar quând vede vorb'a 'gnellă, attunci în adevĕr pricepe una în locu de alta sau nu pricepe nimicu.

Apoi quare este aquella quare, în ori-que limbă ar' fi scrisă Biblia, să póte dicce: nu mai am nevoie de nici o explicaţiŏ, quŏ acum pricepu tot.

Sute şi mii de volume s'au scris spre explicaţia Bibliei şi ânceŏ se vor mai scrie; şi quine are dorinţă a pricepe bine, cată a studià anni îndelungaţi, lucru que se vede quŏ n'a pré făcut sycophantele meu.

Daqua traducţia mea nu se póte pricepe de quei que nu sciu carte sau de quei que sciu numai quât a dat Dumneḑeu, întrebu eu pe ori-quare instruit póte pricepe verseiul 7 din cap. IV, al *Facerii* quellor vechii traducĕtori?

« Au nu, de vei adducce dreptu iar nu vei despărţi dreptu, ai pĕcatuit? Taci; la tine întórcerea lui şi tul vei stăpânl pe aquella. »

In versetul aquest'a tóte vorbele sunt înţelleso, dar quine pricepe quevà, de nu va alergà la original sau la traducţii din alte limbe culte?

Scripturele. sau Religia esto tot aqueа, şi dogmele nu se atting întru nimicu daqua unul ḑice θεὸς altul *Deus*, altul *Deu*, altul *Dio*, altul *Dieu*, altul *Dumnedeu*, altul *Bog*, altu *Got*;

Daqua unul dice πνεῦμα, altu *Spiritus*, altul *Spirito*, altul *Spiritu*, altul *Esprit*, altul *Duh* altul *geist*. Fia-quare se exprimă sau în limba sau îngergul naţiunii salle sau în limba sa particulară.

Nu este ânsĕ tot aqueea, şi dogmele se prefacu şi Dumneḑeu se batjocoresee, daqua în locu de ἀρχὴ se ḑice exclusivament *început*;

Daqua în locu de σῶμα se ḑice trupu (mortăcină) Daqua în locu de πόλεμος *resboiu* (tîlhărie).

Daqua în locu de ᾠκοδόμησε se ḑice *a facut*, daqua în locu de γένεσις se ḑice *faccere*, în locu de ἡμέρα μία se dice ḑioa întêica.

Daqua în locu de παῖς (fecior) se traduce *robu* sau sclavu, daqua în locu de *melech* ἄρχων sau princepe, se traduce din systemă *Moloch*.

Daqua unele vorbe se scot şi altele se adaogu din systemă; daqua versete lipsescu cu totul, şi daqua capete întregi şi versete se restórnă şi se schimbă dela locul lor. Veḑi aqui este eresia, aquì călcarea dogmelor.

Aquestea despre limbă, unde amestecă şi dogme *Telegraphul*, şi se sforţă a facce crime de religiŏ.

Să venim ânsĕ à nume şi la dogme.

Me accusă, nu ânsĕ în Bibliă quŏci acolo nu facu de quât a traducce fedel, ci în jumĕtatea de fóie a Bibliccilor que nu sunt ânceŏ publicate, şi quare în adevĕr este o carte profană luată numai din puntul de vedere sciinţificu, historicu moral şi politicu unde autórităţile Bisericei n'au a se amestecă, ci cesur'a politică.

Me accusă de argumentele que iau spre a înveḑerà nu credincioşilor, ci scepticilor, şi eterodoxilor quŏ Moysè pretutindeni este trinitar, iar nu deistu sau unitar cum îl pretind alţii.

Materialistii, scepticii, eterodoxii nu vor să asculte de argumentele credincioşilor; ei queru demonstraţii sciinţifice.

Quând mĕ adresu dar la aquestia îi întrebu cu historia în mână

Unde a fost crescut şi învetat carte Moysè în copillăria şi junecea lui?

Nici un scepticu nici un atheu que cunósce historia nu póte denegà quŏ Moysè a fost crescut în Egyptu şi după doctrinele philosophice alle Egyptului.

Că historicu, scepticul sau şi ênsuşi delstul fiă Hebreu fiă Musulman. nu póte denegà quŏ în Egyptu doctrinele tóte crà basate pe trinitate, şi quŏ din patru trinităţi formà dodecad'a.

De va denegà quinevà quŏ Egyptenii, Indienii, şi ênsuşi Grecii erà în principiu trinitari, arată quŏ nu cunósce historia.

Aşà scepticul, Hebreul, Musulmanul instruit cată a mărturisì quŏ Moysè a fost trinitar.

Către aquestia dar me exprimu cu termenii: Autoritatea divină, Activul şi Pasivul, de unde începurŏ doctrinele egyptiene, pheniciene şi grece. sau Dumneḑeu, Spiritul universal şi Materia universale, quŏci aqueasta erà prima trinitate a doctrinelor egyptene şi quŏ aquesti trei termini se află ênsuşi în primul verset al capului întêiu; al primei carţi a lui Moysè.

Dumneḑeu sau Eloim Cerul şi Terra.

Articolul despre quŏ Moysè a fost trinitar nu este terminat în paginea 8 a Biblicelor; se urmeadă mult în à 9-a, şi se repetă cu tótă occasia în tóte notiţiele melle.

Vorbind cu geologii de astădi, le demonstru în limb'a lor quŏ Moysè avea quelle mai 'nalte cunoscinţe geologice.

www.dacoromanica.ro

Vorbind cu scepticii, cu deistii, cu unitari, arăt în limb'a lor quŏ Moysè n'a fost unitar, şi quŏ numerul lui de predilecţiŏ se vede tot d'auna numerul trei.

Trei fiii nasce Adam;

Trei fiii nasce Noe;

In trei capitole arată creatia, aşşĕdarea Omului în Paradis şi căderea lui.

Trei patriarchi sunt începetori naţiunii Israelite: Abraham, Isaac si Iacob.

Si apoi quând vine la dogmă de religiŏ, quând este a vorbi către quei credincioşi, fiă chrestini, fiă Hebrei, fiă Turci aqueia în legea lor, Moysè prin trei persŏne sau angeli arată quŏ Dumneḑeu visitŏ pe Abraham, quŏ Dumneḑeul lui Trei în feţe este.

Bine, să începă a strigà Rabinii, sau Turcii la eresie, quând eu demonstru nu chrestinilor, quŏ ei credu, ci eterodoxilor quŏ Moysè a fost trinitar, şi quŏ a crĕdut divinitatea în trei feţe; să strige Hebrei, Turcii, deistii toţi assupra mea, nu è mirare; ci un chrestin şi archiereu să se scóle assupra aquestei demonstraţiuni şi s'o numească ghiciturà!!

Credeţi-me quŏ daqua jucĕtorul *Telegraphului* n'ar' fi cunoscut de o rĕutate neauḑită, de o inimă négra, şi d'o îngônfare satanică, n'ar' puté quineva ḑicce de quât quŏ a înnebunit.

Telegraphul se cuvenià să aştepte publicarea întrégă a cărţii melle, şi apoi dupŏ plăcere să o critice, iar nu să facă un abus de confidintă, a criticà totul dupŏ o jumetate de cólllă şi apoi şi citaţiile salle în adins şi cu rea credinţă să le trunchie.

A trunchià o parte din paragraphe sau şi din phrasi este cà şi quând ar' judicà quincvà pe David de atheu daqua se exprimă;

« Dis 'au quel nebun întru inim'a sa; *nu este Dumneḑeu.* »

Póte tăià *Telegraphul* prima parte a aquestei expressiuni şi a ḑicce numai: « Nu este Dumneḑeu. » Si apoi a striga la eresie! Cà o machină, o Telegraphe, o poţi facce şi aqueast'a;

O poţi facce, dupŏ cum ai făcut şi cu quelle prin quâte me exprimu eu: ânsĕ lumea te và judicà; quŏ nu este nici órbă, nici surdă, nici atât de tóntă dupŏ cum o crede quel que te facce a jucà.

Telegraphul într'o pietate monstruósa şi particulară a sa, strigă quŏ credinţ'a chreştincască se degradă pînŏ la o ghicitură unde ḑicu eu (în Biblice nota bene) quŏ Moysè a adoptat în principu Autoritatea divina cà punt de plecare.

Apoi de unde voià *Telegraphul* să începă Moysè, daqua nu dela Dumneḑeu, cuui ḑice şi Theologul

Ἐκ θεοῦ τε ἄρχεσθαι καὶ εἰς θεὸν ἀναπαύεσθαι.

« Dela Dumneḑeu a începe şi la Dumneḑeu à se reposà. »

N'am făcut eu Biblia, iar o repetu, şi pentru que se scandalisă *Telegraphul* quŏ Moysè începe cartea Genesii dela Dumneḑeu?

Vorbă şi exclamatiŏ şi bocire de chreştin este aqueasta? inspiratiŏ de archiereu este aqueasta?

S'apoi strigă quŏ plânge şi se tânguesce Biserica lui Christos.

In adevĕr quŏ plânge şi se *tânguesce*, ânsĕ nu pentru quŏ Moysè începe dela Dumneḑeu şi quŏ este trinitar;

Nu pentru quŏ Biblia è sacră, nu pentru quŏ γένεσις se dice *genese*, queea que în adevĕr şi este, nu pentru quŏ cóst'a lui Adam se edifică în femee;

Nu pentru quŏ limb'a romană se cultivă şi aspiră, dupŏ dreptul seu de primogenitură à se punne mai sus de surorile salle, crescută cu laptele ortodoxiei, nu pentru quŏ Biblia se traduce mai exact dupŏ original, iar nu dupŏ ediţia din Vatican;

Nu pentru quŏ mulţi Romăni se ducu în Franc'a spre luà cunoscinţele que nu le află în patria lor;

Ci cu totul pentru alte cuvinte que le vom arătà mai la valle.

Cuvêntul quel mai mare que punne înainte *Telegraphul* este canonul 64 al *Soborului* VI que dice quŏ nu se cuvine mireanului să pornească cuvênt în publicu sau să înveţe ênsuşîndu'şi dregĕtoriă dăscălească, etc., etc.

Ansĕ unde este cuvêntul în publicu de dregĕtoriă dăscalească într'o simplă traductiŏ que facu din vorbă în vorbă a Bibliei Bisericei Resăritului que n'au avut'o Românii pînŏ acum?

In Biblice, va să dică? — Aqueasta ânsĕ o ḑice cu rea credinţă, pentre quŏ este o altă scriere cu totul profană, pe terrêm historicu şi sciinţificu cà şi historia universale, sau cà şi poesiile din quare am elaborat şi publicat multe, farĕ a fi qualificat quŏ am călcat canónele Bisericei.

De înţellege ênsuşi traductia Biblici quŏ nu se cuvenià a o întreprinde un mirean; eu nu mĕ întinḑu spre a explicà spiritul sau scopul adevĕrat al aquellui canon, ci vĕḑu quŏ la din traducţiile vechi nu numai alle Bibliei ci şi a altor cărţi bisericesci au lucrat fórte mulţi mireni, precum Greceanul şi alţii.

Si apoi traducţia este un que mechanicu. La edificarea unei biserice lucreadă mireni, şi adessea şi Hebrei. Spre învĕlire, la lucrarea şi poleirea têmplei, la zugrăvire nu se chiamă archierei, daqua nu sciu aquelle arte, ci artisti competenţi, fiă-de ori-que doctrină sau religiŏ.

Quând s'a întrebat vre o dată de que mâini sunt făcute vasele quelle mai sacre alle Bisericei, sau Pâinea şi Vinul que se prefacu în corpul şi sângele Mântuitorului?

Assemenea la traductiŏ nu se chiamă archierei şi preoţi, daqua nu sciu limb'a din quare şi în quare se traduce.

Eu în adevĕr n'am fostu chiemat de nimeni, vorbind despre ómeni, ci de circonstanţele quelle grelle, şi mai vîrtos vedênd quŏ generaţia în quare m'am crescut eu este în declinul seu, şi mai n'au mai remas din hellenistii condiscepoli ai mei.

Dumneḑeu scie quând ţĕrra nóstra và mai avé hellenisti cà Philaretu, cà Grigoriu, cà Hilarion şi alţii; şi prin urmare fiind chiemat de datoria mea de vocaţia mea, credùiu quŏ sunt chiemat de vocea lui Dumneḑeu, quăria mĕ suppuiu pînŏ la martyriu.

Să venim ânsĕ şi la canonul 64, nu qua sa 'l explicăm, quŏci nu e de competînţ'a nóstră, ci qua să ne întrebăm quine 'l au făcut, şi în quare epochă 'l au făcut?

Aquei bărbaţi nu erà nici Telegraphi nici de quei que facu a jucà teleghrafiii. In sciinţe şi în alle Bisericei erà mai luminători de quât candelele şi făcliele dintr'ênsa şi de ar' fi fost cu mille;

In cuviosiă, virtute şi santitate devenirŏ exemple şi cu dreptul luarŏ nume de Părinţi ai Bisericei;

In desinteresare venià pînŏ la abnegatiŏ: queea que possedà şi queea que scià nu pregetà a o împărţi cu mâini pline: « în dar ammu luat, în dar ḑicea, în dar să dăm. »

Si pe quând ei erà ast fel; mirenii în aquea epochă nu scià nici carte, şi quâţi scià, erà mai multu dintre idolatri.

Cum darŏ putea ei lăssà sau po idolatri sau pe

www.dacoromanica.ro

quei nesciitori a facce pe dascăli în publicu despre alle Bisericei?

Lassă vre o dată Societatea bine organisată de a facce pe medicu quel que nu cunósce medicina? și daqua societatea este gelósă despre viaț'a corporale a membrilor sei, Mama Biscrică cătă să fiă și mai gelósă și mai cu preveghiere despre quei que se presentă că medici sau doctori de sufflete.

Aquea Biserică dară quând erà vorb'a de a allege și a sacrà preoți și archierei, chiamà Basilii, Ioanni, Grigorii, și semeni aquestora; iar quând este vorba de a traduce, din hellenesce, nu và chiemà nici o dată pe quei que nu cunoscu aqueastă limbă, ci pe quei que au studiat'o.

Unul din medcii generației trecute în Bucuresci adressânduse către unul que eșì odată cu legea sau cu morala în ainte și quare mai tot d'auna quam călcasse legea, îl mustrà dicêndui : « cum la tóte blestemat și mișel, și numai la aqueasta omu de omenie? »

Acum la traductia Bibliei Resăritului îl appucò dorul de sântele canóne pe jucătorul de *Telegraphu*; și quând se *iscalesce* Baron, și quând vinde Biblia appuseană pe 90 de swanzigi, și quând face quâte Transylvania tóta scie, attunci nici lege, nici Dumnedeu.

Unde sunt virtuțile, unde cunoscințele theologice alle *Telegraphului* în aintea quărnia *γένεσις* cu *facere* este tot una, și *facerea* în aquellași grad cu *edificarea*, înaintea quăruia Omul este una cu boii și cu cotoii, și Femeea un'a cu vaccle și cu pisicele?

Unde este veghierea și preveghierea aquellor Sânti Părinți de a se instrui spre a sci que vorbescu și de a nu lăssà să vorbeasca quei necompetenți? unde este la Telegraphu aquea veghiere și preveghiere qua să cutede a invocà canonul 64 al Synodului VI?

In grăbnicia óre la cuvinte și mai vîrtos la diatribe și la calomnii? — in căutarea de a fi mai înțelleptu și de quât Moysè que a dis *edificò* în locu de *au facut?*

In innoranța que arată și despre limbă?

In reoa credință de a confundà o scriére profană cu alt'a sacră?

In abusul de confidință de a se degradà din confessor în tina sycophantelui?

In nepăsarea quŏ noi orthodoxii avurŏm Biblia dela Vatican?

In îngônfarea quellui farŏ delege în pĕcatele salle, în innoranța sa?

In apostasia către adeverata Biblia a Bisericei Resăritului?

In retyparirea din nuou a Bibliei diu Vatican; și în vinderea ei pe 90 de swanzigi?

Pe ast fel de creature le pălesce și le apostrophă în adevĕr Psalmistul quând dice :

« Pentru que povestesci dreptățile melle și assedĕmentul meu de lege prin gur'a ta? »

Ammu repetat de multe ori expressia : *«Biblia din Vatican;* și acum cată să dicem și ultima vorbă : *Biblia Unitilor.*

Sunt dator ânsĕ a demonstrà quŏ nu vorbescu de pe tĕrrĕm superstios de desbinare, nu dintr'o inimă în quare se încuibă sau póte fi appropiat fanatismul. Mulțumită Domnului quŏ în epoch'a nóstra Tolerenț'a domină și straluce în tótă splendórea sa.

Nimeni că mine dela 1822 pînŏ astădi și în vorbă și în atâtea și atâtea scrieri, n'a repetat atât de des din preună cu reposatul întru fericire Demitru Cichindeal. « Unit sau neunit, una suntem noi toți Români, aquecași origine, aqueeași limbă și aquellași Dumnedeu avem. »

Aquì nu è vorbă de ritu que fiă quare e dator a îl ținne astfel cum îl are dela părintii sei, ci de regulă, de ordine, de disciplină.

Chrestinatatea una este dela începutul ei și una và fi că și Adevĕrul.

Ansĕ, dupŏ cum mărturisesce și *Telegraphul*, « precum un Stat politicu nu póte sustà farŏ organismu stabil, assemenea nici Biseric'a că un Stat spiritual nu póte sustà farŏ organismu stabil »

Organismul ei darŏ, qua să nu póta ajunge la usurpațiŏ din sus, și la anarchiă din jos, fu de a se încredința (iar nu despărtì sau desbină) Biserica în mai multe Kyriarchie;

Si se stabilirŏ cinci Patriarchate : al Constantinopolii, al Romei, al Ierusalemei, al Alexandriei și al Antiochiei.

Fiă quare patriarchatu încredințiò iarŏ turme de Metropolii și de Episcopii, și aquestea avurŏ dreptul prin capii lor de a sacrà preoți, de a administrà alle Bisericei, de a păstorì cu un cuvênt turm'a sa.

Quâte cinci Patriarchate ânsĕ cu Metropoliele și Episcopiele lor o singură Chrestinatate, o singură Biserică formau, Biserică universale,

Καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

Pentru ordine dar, pentru regulă și disciplină, nu fu iertat unui Patriarchu a se amestecà în păstoria altuia, nu fu iertat nici unui Episcopu a se amestecà în Episopia altuia, nici oilor cuvêntătóre a cunósce de altă voce de quât de a păstorului seu fiă-quare;

Pentru quŏ usurpare este de vine desordinea dela Păstori din sus, și anarchiă de vine dela oile cuvêntătóre din jos.

Așà darŏ dupŏ aqueastă organisațiŏ, à luà noi quei de Biseric'a Resăritului Biblia, sau Myrul sau quea mai mică commadă dela Roma este o anomaliă; și eu din puntul aquesta consider fapt'a.

Quine ne a dat Biblia dela Vatican? De ne a dat'o Papa, este o usurpare în drepturile Patriarchatului nostru, în drepturile Archiepiscopielor nóstre. Iar de au luat'o Părinții nostri, au commis un actu de anarchiă.

Si în aquestu cas cum au luat'o Părinții nostri? Din simplitate, din nesciința?— De trei ori Dumnedeu să'i ierte cà și pe noi! Ne-au făcut de o parte un bine mare cu conservarea limbei și nationalitătii, farŏ a sci pe de alt'a quŏ committeau o desordine în contra organisării generali a Bisericei.

De au luat'o ânsĕ din sciință, cu tot respectul și recunoscinț'a que le sunt dator cà la nisce părinți, au commis ânsĕ mare pĕcat în sînul ordinii ecclesiastice; și attunci de sute și de mii de ori Dumnedeu să 'i ierte! quŏci au nevoie de mari ruge spre iertarea pĕcatelor lor.

Despre aquestea *Telegraphul*, que dice quŏ nu e satelitul nimului, nu strigă quŏ s'au călcat canónele; îl appucă credința și respetul către canóne quând è vorb'a de a se dà Românilor adeverata lor Bibliă, si d'a se dà mai vîrtos mài pe prețul quât ține.

Il appucă respectul către canóne quând îi restórnă quinevà mas'a de traficu, și nu 'l mai lassă a vinde Biblia pe 90 de swanczigi.

Cu tot spiritul de propagandă que s'a vedut în tot d'auna în systema catholică; cu tot cuvêntul que ar avé de a se sculà assupra descoperii și întreprinderii melle; ânsĕ vedeți quŏ catholicii tacu; quŏ frații nostri Români uniți cu Romă tacu, quŏci au consciința disciplinei;

www.dacoromanica.ro

Quŏci simtu şi preţuescu bine-facerile Tolerenţei;

Quŏci le este rușine d'a facce în al noĕspredecilea secol quâte se faceau în mediul evu.

Durerea mea nu este quŏ o accusatiŏ sau o calomniă mai multu se adaoge pe lûngŏ quâte am sufferit dela 1822 pînŏ acum;—và trece şi aqueasta cà şi quelle lalte, mai vîrtos quând n'am să mai trăiescu quât am trăit, şi mórtea ne và astupà gur'a la toţi.

Durerea mea este pentru rușinea que se face Naţiunii române, rușine que n'a mai păţit pînŏ acum, şi de quare rîdu străinii, şi pe quare Românii nu o meritä, quŏci le vine din partea unei curciture.

Durerea mea este pentru rușinea que se facce orthodoxiei întrege, quŏci rîdu quei de alte mărturisiri de orthodoxia întrégă.

Durerea mea este quŏ *Telegraphul* se ḑice Român, şi din quei din Transylvania que erà fraţii mei de predilecţiŏ;

Quŏ quel que face a jucà *Telegraphul* este un archiereu în episcopiă *româna* que se scólă în contra Bibliei Bisericei Resăritului şi a dogmetor ei, şi và dà drept Grecilor şi Slavilor a se îndoì de pietatea exemplară a Românilor que dotarŏ sântele locuri;

Nu este ânsĕ nici un amar quare să n'aibă o parte quât de micä de dulce;

Si daqua tótă diatriba *Telegraphului* este o amaritudine pentru tot Românul şi mai vîrtos pentru mine, are ânsĕ şi dulcele seu, şi partea sa quea bună şi salutaria.

Tot adevĕrul que coprinde este unde ḑice quŏ Biblia a căḑut în nisce mâini *nesfintite* şi *profane*.

Fórte adevĕrat; şi datu 'mi s'a mie boldul Satanei qua să me lovească peste faţă spre a nu mĕ mândrì.

Ansĕ, quine este aquel turbat de sfinţie qua să viiă a muşcà mâinile melle? quine aquel îndrăcit de curăţie qua să viiă a răpì suffletul meu?

Arate-se, quŏ eu înaintea Bisericei Resăritului întrega cu tótă umilinţ'a me dau de quel mai profan şi necurat.

Asà, o Dumneḑeul Parinţilor mĕi! în mâini nesfintite şi profane cà alle melle a căḑut Bibliă. Tu eunosci, dupŏ cum divinul Ieronymu ḑicea, urdorile suffletului meu, tu singur poţi a le spelà şi curăţì.

De este în adevĕr vocea Ta quare mĕ chiemŏ spre a luà aqueastă sarcină, fă a se împlinì fapt'a mea şi a fi binevenită în midlocul Clerului şi a fraţilor mei Români.

De se vor sculà assupra mea pretutindeni pĕcatele Innoranţei, Cupidităţii şi Apostasiei, pecatele Răpirii şi urgia lui Pharaon tótă; dă 'mi pe lungŏ zelu şi puterea de a sufferì ori-que persecuţiŏ, de a înfruntà ori-que tentatiŏ.

Quŏci tu mântui şi Omeni şi animale;

Tu din Pescari faci Apostoli ai Tei;

Tu curăţesci şi reintregesci pe Prostituata;

Tu deslegi limb'a lui Moysè şi faci dintr'ênsul Dumneḑeul lui Pharaon!

Iar daqua, Dumneḑeule, nu este vocea Ta quare mĕ chiemŏ, de am ascultat sau m'am suppusu boldurilor Vanităţii sau Cupidităţii;

Callea Ta una este cà şi Adevĕrul, şi călllile que ducu la dênsà nenumĕrate, multe şi varii; stinge zelul que este in suffletul meu;

Si binecuvêntată mâna que mĕ lovesce, binecuvêntat braţul que mĕ abatte din callea strâmbă şi me duce în callea Ta.

In genuchie am început lupta, în genuchie cu faţ'a în pulbere o terminu. Fă-me a me sculà sau cu blândeţea Columbului sau cu înţellepciunea Sérpelui.

O datä a farŏ din arena religiósă, să mi se dea voie spre a remâné omu cu bunele şi rellele melle pentru quŏ me simţu a me sculà şi blând cà Columbul şi întelleptu cà sérpele.

Pĕcatul adessea în Biblie se arată prin vorb'a, *innorantia*, pentru quŏ innoranţ'a este întunerecu şi pĕcatul iarŏsi întunerecu.

Grelle dar pecate sunt pe jucătorul de Telegraphi: Innoranţ'a, cupiditatea şi Apostasia de renegat.

Si éccĕ cause mari pentru quare plânge şi se *tânguesce* Biserica lui Christos.

Piciorul a ajuns să fiă capu;

Quel que ḑice quŏ învaţa n'a cunoscut nici o datä blândeţea;

Inchinătorul Viţelluluï de aur, pretinde a fi ministru lui Dumneḑeu.

Quel que vinde şi cumpĕră la uşele Casei lui Dumneḑeu, întinde o mână sacrilége pe altar, facênd dintr'ênsul o masă de traficu;

Lupul cu un cuvênt pretinde a fi Păstor.

Aquestea furŏ luptele melle dela 1818 pînŏ astadi şi se continuă şi se vor continuà âncŏ.

Luptă lûngă litterară, în quare n'avuiu de inemici de quât despotismul din sus al Pedanţilor que scià în adevĕr alle lor, şi anarchia innoranţilor que, neînveţând nimicu, vreau să trécă de autori — Slavonismul se servià cu amêndoe aqueste extremităţi.

Luptă politică în quare începuiu cu « Urrescu Tyrania — 'Mi è fricä de Anarchiă. » Si în quare n'avuiu de inemici de quât pe Impilători de naţii şi de individe de o parte, şi pe turburătorii din meserie de alta: Iar occupaţia străinilor se justificà şi de chiemarea unora şi de descreerarea altora. Ne încetat fuiu între focul călcatorilor drepturilor Patriei, şi între al paralysatorilor drepturilor Patriei.

Lupt'a religiósă se và desemnà tot assemenea: d'o parte voiu avè despotismul Theocapililor (precupeţi de Dumneḑeu) pharisei şi carturari hypocriţi, şi de alta anarchia scepticilor, voltairistilor şi atheilor.

Aqueste doĕ marginì tot d'auna se attingu; şi, de şi sémĕnă a fi contrarie, ânsĕ pinŏ în fine se iartă una pe alta şi îşi dau mâna.

Quând în Biblicele melle mĕ adressu către Proudhon que este astădi dat în judicată pentru quŏ se scólă assupra Religiunii;

Quând îi demonstru quŏ Religia este refugiul şi mântuirea popolilor, termin: « ânsĕ Proudhon, Despoţii, Carturari, şi Pharisei pe tine te vor iertà, iar pe mine nici o datä. »

O Dumneḑeule! ânsĕ quine sunt eu pe lûngŏ Unul Filiul Teu şi Mântuitorul lumii? Iertat 'au Phariseii lui Baraba, ci nu iertarŏ Quellui que venisse à'i mântuì.

Fiă voia Ta! Daquă tîlharilor se iartă şi Filiului Teu nu; cu Crucea lui în preună voiu murì, quŏci îşi và adduce a minte şi de mine quând và venì întru împĕrăţia Sa.

I. HELIADE. R.

Paris, 1858 Iuniu 25. S. v.

www.dacoromanica.ro

P. S. — N'am mu respuns la citaţiile que se aducu de Telegraphu, unde dice: « que te faci păstor, óie fiind? que te appuci a kîrmuì oştiri, fiind rênduit între ostaşi? »

O óie în adevĕr nu póte devenì păstor, şi eu cà óie cuvêntătóre n'am recunoscut de păstori de quât pe Kyriarchii nostri.

Iar cà simplu şi suppus soldat al Bisericei Resăritului, m'am luptat şi me voiu luptà pentru dênsa şi încontra theocapililor şi în contra atheilor;

Si la întêmplare de a cădé commandantul, quel mai cutedĕtor îi ia provisoriu locul spre a nu se perde bătaia;

Si la întêmplare iarĕ de a trecce commandantul la inemicu, îmi facu datoria cà ori que bun soldat de a descărcà într'ênsul, şi sunt ferice daqua plumbul meu îl ajunge şi îl obórà cà pe un tradător.

Păstorul dar se cuvine a nu fi lupu.

Si commandantul spiritual să nu trécă sub stindardul quellui lalt câmpu.

Quel que apperă Biblia din Vatican şi condamnă pe a Bisericei Resăritului nu este commandant al meu.

Insemnare.

Am dis, am affirmat şi am repetat'o de atâtea ori quĕ noi Românii filii ai Bisericei Reseritului avem de mai mult de doi seculi Biblia dela Vaticanu.

Ansĕ que probe am dat?

Quĕci lumea română n'are timpu de a confrontà adevĕratul original al quellor Sépte dêci cu traductia română, cu Vulgata, şi cu editia lui Sixtu Quint.

Vommu dà ânsĕ probele quelle mai convingĕtóre în puçine cuvinte şi proprie d'à încredinţà şi pe Românii que nu sciu hellenesce şi pe Grecii que nu sciu românesce.

Invităm pe fiă-quare à luà Biblia în mânĕ, a deschide la puçinele locuri que arătăm şi fărĕ nici o cercetare alta a se uità numai.

GENESE.

Capul XIII, dupĕ originalul Bisericei Resăritului coprinde 18 versete,
Dupĕ traducţia vechiă română iar 19.

Capul XV dupĕ originalul Resăritului are 20 versete,
Dupĕ ediţia din Roma are 21 versete,
Dupĕ traducţia quea vechiă română iar 21.
Dupĕ Vulgata iar 21.

Capul XXXI, dupĕ originalul Resăritului are 56 de versete,
Dupĕ Vulgata catholică are numai 55,
Dupĕ traducţia vechiă română iar 55,
Dupĕ ediţia din Vatican iar 55.

Capul XLIII, dupĕ originalul Resăritului coprinde 33 de versete,
Dupĕ Vulgata 34,
Dupĕ ediţia din Vatican iar 34,
Dupĕ traducţia vechiă română iar 34.

EXODU.

La capu II, verset 18, numele socrului lui Moysè, dupĕ originulul Bibliei resăritene se çice Iothor.

Dupĕ Vulgata, şi ediţia lui Sixtu Quint şi traducţia vechiă română se çice Raguel.

Aquestea sunt fórte de ajuns probe spre a învederà dela prim'a vedere indentitatea Bibliei que avurĕm pînĕ acum cu quea typărită la Roma pentru çişii Greci uniţi.

Apoi în capitolul XXXVI al Exodului dela versetul 8 unde începe punerea în lucrare a Cortului Mărturiei şi descrierea lui, originalul Bisericei Resăritului nu mai are versete pînĕ la capul XL, şi descrierea o începe dela stolele sau vestmintele lui Aaron.

Vulgata restórnă cu totul ordinea aqueasta.

Editia din Vatican este prefăcută assemenea.

Traducţia vechiă română se ia tot dupĕ aquestea.

— Pentru prefacerea ânsĕ a versetelor, a vorbelor şi prin urmare a dogmelor este de cercetarea quellor que cunoscu limb'a hellenică, de nu vor pregetà a comparà originalul cu traducţia vechiă şi cu Bibliele din Vatican.

Differinţele le arătu în însemnările melle, pe quare Telegraphul le numesce *sophisme*. Quând se vor publicà, Românii orthodoxi se vor convinge de le adducu un serviţiu sau le sunt de vĕtamare.

De o quam dată recităm aquì nota que facem la Exodu capu XXXVI vers. 8 pînĕ la capu XL.

« 8 Verset. Dela versetul aquesta începe mân'a pe lucru, execuţia Tabernaculului que avea a symbolisà pe Dumnedeu, pe Israel şi Legea.

« Quei Sépte-dêci credincioşi tradiţiilor mosaice, avênd, dupĕ expressia versetului 2 « sciinţ'a în inimă » cunoscênd adicĕ cu pietate, nationalismu şi adoraţiĕ emblem'a Tabernaculului, ne dau Biblia ast fel cum le au dat' o părinţii lor.

« De aquì, dela vers. 8, începe cum dissercm execuţia şi prin urmare descripţia definitivă a Tabernaculului; şi nici o întrerumpere nu se vede: tóte se ţinu un'a de alta cà o catenă: nici un verset nu mai desparte descripţia pînĕ la capĕtul capitolului XXXIX.

« Quelle lalte versiuni ânsĕ cà Hebraic'à, sau mai bine Judaic'a, cà Vulgata şi cà ediţia din Vatican, dupĕ quare tradusserĕ vechii nostri, continuă despărţind prin versete capitolele 36, 37, 38 şi 39.

« Si unde quei Septedeci începu descripţia sau execuţia dela stolele sau vestmintele sacre alle lui Aafon şi alle filiilor aquestuia, Judaic'a şi Vulgata restórnă ordinea symbolurilor şi începu dela *paretare*, cum le çicu vechii nostri traducĕtori.

« Commentatorii de diverse rituri află, (dupĕ părerea sau system'a lor) o anomaliă în textul quellor Septe dêci, şi n'attribuescu aqueastă neregularitate de quât la neînvoirea (cum çicu ei) que există între differintile versiuni şi între a quellor Sépte-dêci, quari, vedênd aqueast'a, furĕ nevoiţi d'a renunţià la despărţirea prin versete.

« Noi nu luarĕm a traducce de quât versiunea

www.dacoromanica.ro

quellor Sépte ḑeci ast fel cum a adoptat'o şi a conservat'o Biserica Resăritului.

« Incepem dela stolele lui Aaron şi alle filiilor aquestuia, şi ne stimăm ferici quŏ nu vedem nici o irregularitate în lips'a versetelor şi în ordinea descrierii objetelor.

« Cu tóte aquestea, ne împunem o datoriă, nu de a ne justificà — (quŏci nu suntem de quât un simplu traducĕtor) — nu iar de a justificà sau d'a appĕrà queea que Biseric'a nóstra a recunoscut (quŏci ea n'are nici o nevoie de justificaţia nóstră).

« Ci de a demonstrà errórea în quare din systemă au căḑut quelle 'lalte versiuni, propuindu'şi a despărţi queea que de sine a fost una şi nedespărţită.

« Quel quare n'a sciut âncŏ quŏ în Bibliă tóte sunt emblematice, quŏ tot objetul material representă altul intellectual şi moral, şi quŏ Biblia se exprimă mai mult prin fapte de quât prin vorbe, acum se và convinge de adcvĕrul aquesta prin quâte vommu cuteḑà să explicăm aquí.

« Tabernaculul fu un pavillon destinat de a representà : Divinitatea, *Israel* şi *Legea*.

« Tabernaculul erà destinat à face pe fiă-quare Israclit să 'şi vĕḑă existinţ'a tăria şi fericirea în existinţ'a collectivă a lui Israel, mântuit de Dumneḑeu din servitute, întărit şi appĕrat de Dumneḑeu, şi unit între sine prin Lege.

« Dumneḑeu este unul şi nedespărţit.

« Israel erà chiemat a devenì iarŏşi unul şi nedespărtit: nici condiţii, nici classi; ci doĕ spreḑece semenţii eşite din doi spreḑece fraţi, toţi eşiţi din aquellaşi tată Iacob.

« Legea prin urmare cătà să fiă una şi nedespărţită, una pentru toţi cetăţenii ţerrei promise, farŏ distincţiŏ de classi.

« Prin urmare symbolul quare avea a representà aqueste trei idei que se resuimmà într'una quare erà Dumneḑeu, symbolul, ḑicu al aquestor trei idci cătà să fiă unul şi ne despărţiţ, şi nu putea sufferì nici o despărţire prin versete.

Pe lûngŏ aquestea la capu XXVI verset 6, unde vorbesce Dumneḑeu lui Moysè, preseriindui cum să facă Tabernaculul, fórte lămuritu se exprimă ; καὶ ἔσται ἡ σκηνὴ μία, şi *va fi tabernacul unul*, adică và fi astfel cum să formc un întregu nedespărţit. Quine cunósce limb'a hellenică înţellege que însĕmneadă în phrasea aqueasta μία,

« Tóte objetele dintr'ênsul erà cà membrele unui aquelluiaşi corpu.

« Stolele lui Aaron se tinu de aquesta; în Aaron şi în stolelele lui sunt representate quelle doĕ spreḑece semĕnţii alle iui Israel. — Atriul sau curtea încongiură Tabernaculul; — aquest'a coprinde tóte quelle dintr'ênsul : arc'a sau kivotul mărturiei, propiţiatoriul, catapetasm'a, — masa cu vasele ei — candelabru — altarul thĕmĕierii, — altarul holocautomelor, — spĕlatoriul. — Aulee şi cortine, pelli, etc., — cu un cuvênt, lemne, aramă, argint, aur, in, lână, bysson, colónne, basi, capitelle, copce, arce, tinḑĕtorie, pari, culmi, pînŏ la ultimul cuiu, tote formă un tot que se numesce Tabernacul, symbolul unităţii lui Dumneḑeu, unităţii Naţiunii, unităţii Legii que crà depusă în arcă.

« Si ĕccĕ caus'a pentru quare quei Septeḑeci n'attingu aqueastă unitate, şi ne o dă astfel cum o au fost luat în moştenire dela străbunii lor, şi aquestia dela Moysè.

« Quei Septeḑeci nu erà străini, ci adevĕraţi Israeliţi şi cunoscea mai bine de quât ori-quine doctrinele şi institutiile lui Moysè.

« Quelle lalte versiuni, nu se mulţumirŏ numai cu despărţirea prin versete a aquestor patru capitole, ci începu descripţia dela aulecle sau păretare.

« Quei Sépte ḑeci începu dela Omu representat prin Preotu. — Pentru quŏ soḉietatea quea nuoă avea à devenì un regal sacerdoţiu, destinată mai târḑiu a luà dela mare pinŏ la micu ungerea (1). —

Si aquest preot collectiv erà representat prin archipreotu, symbolisal prin stolele salle (quŏci gradul fiă-quăruia fonctionar publicu prin nimicu mai bine nu se cunósce dela prim'a vedere quât prin uniformă sau stolă).

« In tot d'aun'a quând s'au înălţat un templu au căt ómenii mai currênd sau mai târḑiu a căḑé în idolatriă, pentru quŏ cu templu se localisă Divinitatea.

« Tabernaculul fiind *portativ*, mai devenì un symbol quŏ Dumneḑeu nu se póte localisà, şi quŏ Dumneḑeu este pretutindeni.

« Si aquest symbol compus începênd dela Omul collectiv, representat în raţionalul sau peptarul lui Aaron, ne face a vedé quŏ objetul principal în aqueasta descripţiŏ emblematică este Omul ;

« Quŏ Omul este objetul quel mai considerat din tabernacul, fiind o viă imagine a lui Dumneḑeu.

« Prin urmare autorul Pentateuculul a căutat să încĕpă descripţia Tabernaculului, nu dela păretare, ci dela stolele lui Aaron que representà pe Israel.

« De aqui dar se înveḑerĕḑă quŏ o versiune arată o idce şi altĕ versiuni altă idee; un symbol ne facce a cugetà una, şi atlu symbol alta.

« Tabernaculul descris prin quei Septe-ḑici în lingagiul symbolicu, prin nedespărtirea adicŏ cu versete ne arată quŏ Dumneḑeu este nnul şi nedespărtit, quŏ Israel este unul şi nedespărţit, quŏ Legea este una şi nedesparţită.

« Fiind portativ nè arată quŏ Dumueḑeu estè pretutindeni şi quŏ nu se cuvine a'l localisà.

« Si prin începerea dela stolele lui Aaron nè arată quŏ daqua se erige un tabernacul sau un templu, Omul este objetul quel mai considerat, cà un templu viu a quăruia inimă este atlarul unde Dumneḑeu îşi complace de a fi adorat aquí jos pre păment.

« Eccĕ symbolul Tabernaculului descris în Biblia quellor Septeḑeci sau a Israeliţilor.

« Cum ânsĕ este descris în Biblia Judaistilor, şi în Vulgata?

« Despărtit prin versete, începênd dela păretare, şi Omul nefigurând de quât cà un objet secundar.

« Dumneḑeu prin urmare despărţit de Israel, Israel despărţit în sine, omul despărţit de appropele seu :

« Fiă-quare cu numele seu şi cu numerul seu, cà fiă-quare verset cu numerul seu.

« Eccĕ dar pentru que doĕ semenţii judaiste nu avurŏ scrupul de a se despărţì mai târḑiu de quelle ḑece israelite.

« Eccĕ pentru que Hebreii que devenirŏ partisani ai unei dynastie, que devenirŏ voiu să ḑicu judaisti, se despărţirŏ prin interese private, devenind mai întêiu instrumentele regilor păminteni, şi apoi alle Babylonienilor, Alexandrilor, Ptolemeilor, Cesarilor.

(1) « Si ne făcù pe noi împĕraţi şi preoţi lui Dumneḑeu şi Tatalui seu, » (Ioann. Apoc. cap. I, v. 6.)

www.dacoromanica.ro

« Pînŏ quând ajunserŏ a devenì cu totul Judani, despărțiți și respândiți în tóte țĕrrele.

« Omul tinde tot d'auna către queea que crede; și toți Israeliții, de ar' fi asculat de a nu cunósce alt Domnu de quât pe Dumnedeu, de ar' fi conservat legea lui Moysè ast fel cum le-a dat'o, daqua symbolul credinței lor ar' fi continuat de a fi *Uniunea*, una și nedespărțită, ei firesce nu s'ar' fi despărțit în judaisti;

« Si la avenimentul Christianismului, que nu fu de quât o continuațiŏ și o împlinire a Legii, ei toți ar' fi urmat cà și Apostolii și atâția altii mii și mii de Israeliți lui J.-Chr. adoptând Nuoul Testament cà o complinire quellui Vechiu.

« Ci își allesserŏ altu symbol de credință sau mai bine nu luarŏ nici de cum a minte la symbolul Uniunii, quŏci îl făcurŏ în bucăți prin versete și 'l resturnarŏ incepênd dela păretare, iar nu dela Omu.

« Nația que n'are Uniunea de symbol și quare dispreță pe Omu sau individualitatea personale și collectivă, aqueea cată pînŏ înfine a devenì lucru altuia.

« Tabernaculul fu înălțat în mĭdlocnl campamântului cà un pavillon cà un stindard que representà pe Iehovah, pe Israel și Legea în uninate.

« Mai târdiu quând se împerechiarŏ în partite, unul făcù qua aquest stindard să aibă de devisă, cum ne exprimăm în dille nóstre: « *Uniunea face puterea* » dupŏ cum appucasserŏ dela străbuni.

« Iar quel al altu partit al Judaistilor allesse devîs'a tutulor phariseilor antici și moderni: *Divide et impera* » adică, desbină și domină.

« Apoi mai târdiu quând din sînul Palestinei, elita adevăraților conservatori ai doctrinelor lui Moysè urmò Mântuitorului și Apostolilor lui, și se allesse din soçietatea corruptă, eși adicŏ din Omul quel Vechiu spre a rennoì umanitatea întrégă, aqueasta appărù în primitiva Ecclesiă chrestină cu Bibliasa, cu stindardul seu unitariu, cu aspirațiile salle la unitatea universale, cu devotamentul seu pînŏ la martyriu către aquest symbol.

« Așà primii chrestini atâția seculi nu formau de quât o singură Ecclesiă, symbol al nuoei soçietăți œcumenice.

« Si lăssarŏ posterității Biblia ast fel cum o luarŏ dela Apostoli, și aquestia dela părintii și străbunii lor, iar nu cum o prefăcusserŏ Judaistii deveniți Pharisci și persecutori ai Mântuitorului și ai Apostolilor.

« Tabernaculul fu respectat ast fel cum îl luasserŏ, intact și nedivisibil.

« Biserica Resăritului îl conservò assemenea nedivisibil, și cu tóte quŏ fu încredințată la mai mulți Patriarchi, Archiepiscopi, Episcopi și Synóde, ânsĕ una și nedespărțită remasse.

« Roma, despărținduse, adoptò versiunea numită Vulgata que desparte tabernaculul prin versete și începe dela păretare, și în quare Omul nu este de quât un objet secundar:

« Roma luò apoi de devisă, recunoscuta și adoptata de toți machiavelistii diplomați moderni:

« *Divide et impera.* »

« Daqua Rom'a ar' fi ținut de sacru și de sânt symbolul uniunii, sau daqua symbolul credinței salle ar' fi fostu uniunea, firesce quŏ n'ar' fi preferit versiunea Vulgata înaintea versiunii quellor Séptedeci.

« Omul, iar o repet, tot d'auna tinde către queea que crede, și symbolul credinței Romei fu tabernaculul împărțit și subtîmpărțit.

« Si aqueasta fu o mare causă pentru quare nu avù nici un scrupul de a sacrificà uniunea la ambițiŏ și de à se despărți mai întêiu de Biserica Resăritului; și apoi arzênd, fulgerând prin anatheme, afurisând în tóte părțile, ajunse pînŏ la a fi despărțită ênsuși în sînul seu în Catholicismu, Luteranismu, Calvinismu, etc.

« Protestantismul apoi luând Biblia judaistilor drept adeverata Bibliă a Israeliților sau drept adevĕratul original, adoptò cà un temeiu versiunea prefacută de Pharisei.

« Protestantinsmul nu luò a minte la symbolul unității Tabernacolului; și neavênd de symbol al credinței uniunea, Biseric'a anglicană ajunse pînŏ întru a fi despărtită în atâtea biserice separate și independente quâte sunt și parochiele.

« Tabernacolul dar fiind nn symbol, dupŏ quei Sépte ₫eci representă *uniunea*,

« Dupŏ quelle lalte versiunì, representă *desbinarea*.

« Să venim la Biserica Resăritului:

« Pînŏ quând noi Românii avem o Metropoliă în Bucusesci și alta în Iasi, aqueasta este nn symbol san un semnu quŏ credință fiă-quăruia Domniat este una și nedespărtită.

« Pînŏ quând iarŏ în aqueste doŏ Metropolie se vĕdu tot aquelleași cărți bisericesci și se aude tot limb'a română, aqueasta este un symbol sau un semnu quŏ naționalitatea română este un'a și nedespărțită.

« Si pînŏ quând ambele metrópolie conservă aquellași ritu, aquelleași tradițiì și aquelleași cărți cu alle quellor patru patriarchate alle Resăritului și cu alle quellor doe synóde al Greciei și al Russiei, aqueasta este un symbol sau un semnu quŏ Biserica Resăritului este una și nedespărtită.

« Ansĕ vai! cată a mărturisì quŏ mai mult de doi seculi noi unspreçece millióne de Români, fărŏ scirea nóstră, n'aveam aqueeași Carte fondamentale, aqueeași Bibliă cu Biseric'a Resăritului!

« Daqua Românii avea Biblia Resăritului, și de li s'ar' fi arătat, de li s'ar' fi spus quŏ Tabernaculul, symbolul Religiunii lor este nedespărtit, s quŏ uniunea face forț'a, nici o diniorà nu s'ar' fi desbinat între dênșii, consimțind o mare parte a se deslipì de Biserica Resăritului;

« Daqua uniunea ar' fi fost symbolul pavillonului român, nu ar' fi fost așà de facil străinilor de a'i împărti și subtîmpărtì dupŏ cum se află astădi, cà și Italiênii.

« Departe de mine phanatismul; eu nu vorbescu de quât cà unul que explică symbolurile; și quel que arată quŏ Tabernaculul symbolisà *uniunea*, este fórte de parte de *desbinare*.

« Traducênd Biblia que singură ne póte unì și înfrăți pe toți Românii, cu dênsa me prensent în mĭdlocul lor. »

Aquestea și assemenea aquestor'a sunt însemnările que facu în *Biblice*, quare fiă-quine póte vedé quŏ nu'mi sunt inspirate din Franç'a dupŏ cum vă să arate *Telegraphul*, ne mai scoțêndume din *Editorul parisian;*

Pentru quŏ Francesii, o parte sunt partisani ai Vulgatei, și quea mai mare parte sceptici și necredĕtori. În França póte învĕță quinevà de tóte, afarŏ de a devenì appĕrator al Bisericei Resăritului.

De sunt orthodoxe sau nu însemnările que'mi le facu la tot pasul, studiând Biblia, lassu a le adoptà, sau a le criticà quei que se considerà quŏ credu mai bine și mai drept de quât mine.

La întêmplare de a me rătacì și eu cà omu, Na-

www.dacoromanica.ro

tia română în parte şi orthodoxia în genere vor fi îndulgenţi, quŏci de n'aşu fi avut zelul que m'a devorat, aşu fi tăcut şi eu cà alţii, şi quel que tace nu riscă de a vorbì strâmb.

De sunt adicŏ în errŏre, zelul m'a addus într' ênsa.

Iar în quât pentru Bibliă, iar o mai repet, nu este a mea; eu o dau cum o aflu în Biserica Resăritului, şi aqueastă nu póte sufferì critică dela Chrestinii orthodoxi.

Tot ânse que suntem siguri este quŏ pînŏ acum ammu avut Biblia din Vatican şi eu me present Românilor cu traducţia fedele a Bibliei adeverate a Bisericei Resăritului.

Farŏ a combatte pe queea que avurŏm pînŏ acum, (quŏci a devenit o proprietate a historiei limbei şi litteraturei române); fărŏ à combatte traducţia Bibliei judaiste que Societatea Biblică din Londra se prepară a communicà Românilor, (quŏci şi aqueasta và servì de comparaţiŏ quellor studioşi);

Dicem ânsĕ, quŏ precum a fost şi este liber în tolerenţ'a que distinge pe Români de a cireulà Bibliele eterodoxilor, cu atâta và fi şi mai liber de a aflà ospitalitate între dênsii Biblia Bisericei Resăritului de quare ţinu ei.

Ar' fi o anomaliă din quelle mai neaudite de a ne ḑicce orthoxi, şi, combâtênd Biblia Orthodoxilor, de a sustine cu atâta turbare şi fanatismu pe a quellor de alte mărturisiri.

In precuventarea que facu la începutul *Bibliceelor* ḑicu :

« Un Matheiu Basarab fu primul que evangelisò pe Români prin Vechiul şi Nuoul Testament.

« Noi n'avem puterea lui spre à susţinne cà dênsul fapt'a nóstră încontra machinaţiilor străine; o punem dar sub patronagiul quellor que au domnit şi domnescu în Românìa în numele Românilor.

« Sub patronagiul Sturzilor şi unui singur Ghică;

« Sub patronegiul Bibesculuì şi lui Stirbeiu;

« Si mai vîrtos sub patronaginl şi binecuvêntarea ambilor Metropoliţi şi a cinci Episcopi Români, alleşi de Natiŏ şi singurii representanţi ai adeveratei orthodoxie, suppunem productul indelungelor nóstre veghieri.

« Să nu crédă ânsĕ quŏ în neputinţ'a nóstră ne adressăm la Măriile şi Pré-şfinticle lor, precum primii traducĕtori s'au adresat la tbesaurele lui Matheiu Basarab şi la naţionalismul aquestuia;

« Are Natia şi putere şi midlóce de a'şi typarì şi respândì Biblia cu aqueea'şi uşuritate cà şi soçietatea Biblică din Londra;

« Tot que îi rugăm, şi tot patronagiul que le querrem este de a'şi ferì cà de focu numele de a'l punne d'alăturea cu al aquellor que s'ar' încercà à împedicà o faptă atât de naţionale, atât de orthodoxă, şi atât de unitară. » (Pag. XI şi XII. 1858. Martiu, 23.)

Nu fărŏ cuvênt ne adreassam către aqueste persóne : presimţiam noi quelle que aveau a venì depeste Carpaţi şi de airea; şi învitam pe ai nostri de a'şi ferì cà de focu numele d'a şi 'l punne d'alăturea cu Iscarioţii que sub mant'a orthodoxici aveau a dà sărutarea Iudei Mamei nóstre Biserice.

Naţia Română n'a avut nimicu mai scumpu cà Nationalitatea şi Religia que appĕrându-le, le conservarŏ atâţia seculi şi prin atâtea nevoi şi persecuţii.

Nationalitatea stă în limba unitară, şi în litterele *române;* şi nu este astădi nici un Român quare să voiasca a fi jumĕtate român şi jumetate slavu.

Religia lor se întemeiă pe Biblià Bisericei Resăritului; şi nu este iar nici nn Român quare să voiască a fi jumĕtate ortbodoxu şi jumĕtate papistaşu.

Aquì stă, Romanilor, nationalitatea vóstră şi Religia vóstră : în Biblia que v'o adducu dela Biserica Resăritului. — Quine este *Român* şi *orthodoxu* và sci a 'şi appĕrà naţionalitatea şi Religia.

Mai ḑicu iarŏ în precuventare : Natia şi religia nóstră se află între trei propagande.

Inaintea catholicismului şi protestantismului oppuiu Biblia quellor sépte ḑeci : în aintea Slavonismului oppuiu cà o liniă de demarcatia limb'a şi litlerele adeverat romane.

Cu Slavii suntem fraţi în religiŏ, ci vrem să remanem Români; catre quelle lalte religii ammu fostu şi suntem quei mai tolerenţi; vrem, ânsĕ să remanem orthodoxi una cu Marea Biserică a Resăritului.

Atheia ânsĕ cà şi anarchia este o calamitate din quelle mai mari într'o soçietate, şi încontra necredincioşilor oppuiu *Biblicele;* şi ast fel me aruncu de bună voie între patru focuri. Tĕrrĕmul în assemenea lupte remâne tot d'auna al aquellor que sunt cu Adevĕrul; şi martyriul ênsuşi este adevĕratul triumfu.

Prin Biblia quellor Septe ḑeci, Românii vor sci à distinge şi a preţui aurul din quelle lalte metalle.

Prin traductia que le dau vor aflà quŏ în adevĕr au avut şi au o limbă mai presus de surorile ei, şi quŏ ei formă în adevĕr o naţiŏ.

Iar prin *Biblice* vor aflà midlóce cum să' şi pótă aperà şi Religia şi Naţionalitatea încontra inemicilor din a farŏ şi din întru.

Incontra şi a eterodoxilor şi a atheilor;

Incontra şi a usurpatorilor şi anarchistilor.

Ansĕ audu şi o afurisire, nu assupra mea, ci assupra Biblici ênsuşi.

« Osândescu şi *afurisescu* cartea aqueasta! » strigă óre-quine de dincolo de Carpaţi.

Quine este aquest profanator, aquest apostat încontra Religiunii, şi Iudă al Românilor? aquest afurisitor de quelle sânte?

Un baron Shiaguna que are, dupŏ aqueastă faptă, şi cuteḑarea satanică de a se *iscalì* archiereu!

Al cui archiereu, daqua o datŏ afurisesce singura carte fondametale a Bisericei Resăritului que pînŏ acum n'ammu avut'o?

Un hulitor, un renegat n'are drept d'a afurisì, şi un credincios cu atâta mai puçin nu se póte resculà încontra temeiului Credintei salle.

Prin urmare protestu în contra circularei que vĕḑuiu acum în urmă, dată din Sibii sub. Nº 518. Maiu 24, şi *iscalita* Baron Adreiu Shiaguna.

Si protestatia o voiu facce formal.

Dela vedcrea aquestei circulare diabolice que îmi venì acum în urmă nu mai am nimicu cu redactorii Telegraphului, şi îi rogu să mĕ ierte.

Quâte am ḑis despre Telegraphu, tóte pînŏ la una remân pe faça Baronului Shiaguna.

Anathema cade pe capul lui; Archiereu orthodoxu nu mai este din ḑioa în quare a cuteḑat a afurisì Biblià.

J. HELIADE.

Paris, 1858 Juliu 20.

www.dacoromanica.ro

IN AINTE SI TOT 'NAINTE.

« Peste aspidă şi basiliscu vei încălliçà şi vei călçà peste Leu şi peste Balaur. »

Trecurom pedicà, să ne urmăm Biblicele: să venim la Moysè în facà cu Pharaon şi cu scribii, cu sophistii şi încântătorii Egyptului.

20 Vers. « Si luò Ambram pe Iochabecth filia fratelui tatălui seu de femee şie'şi... » Judaica çice pe mătuşă sa sau tantă sa în locu de vèrà sa, sau de filia fratelui tatălui seu. In legile lui Moysè nu este iertat a luà quinevà pe mósă sa sau nepótă sa de femee, nici pe unchiu seu sau nepotu seu de bărbat. Quei Septeçeci conservând legile lui Moysè, lassă textul anticu neprèfacut. Ammu çis quò versiunea hebraică este a Judanilor, şi Septaginta a Israeliţilor. Dela regi înquà quari sunt capii fractiunii Judanilor, se vede quò mulţi începurò a'şi luà mătuşele şi mai vîrtos nepótele de femei, şi qua să 'şi legitime nelegiuirea, făcurò şi aqueastă prefaccere în textu qua să arate quò Moysè ênsuşi eşi dintr'o assemenea incestuósă căsătorie.

Tot în aquest verset se coprinde: « quare născù pe Moysè, şi pe Aaron, şi *pe Mariam suror'a lor.* » Hebraica şi Vulgata nu coprindu pe *Mariam surora lor.* Septaginta numai şi Samaritean'a conservă întrégă familia tatălui lui Moysè.

20 şi 27 Vers. « Aquesta este Aaron şi Moysè. » Este vechiă datină la quei antici que se vede şi în Homeru, à se întrerumpe din narraţiò spre a arătà genealogia heroilor lor, pe quât se và puté mai de parte şi în liniă drèptă.

30 Vers. « ... Eccè eu, greu la vorbă sunt, şi cum me và ascultà Pharaon? » Nimicu nu împedicà pe Moysè cà defectul la vorbà; de trei ori, numai de aqueast'a se plânge; quelle 'latte tóte îi sunt possibili şi i se paru nimicu. Atât è de mare şi necessariă puterea cuvêntului. Ansè que çice şi Dumneçeu într'o inimă decisă de a sărì peste tóte difficultaţile? Dice în adevèr tot aqueea que çisse mai târçiu şi Christu către discepolii lui Ioan: « spuneţi quò muţii vorbescu, surçii audu, orbii vèdu, quò ênsusi morţii înviadă, Eccè que çice Dumneçeu lui Moysè în capitolul următor:

CAPU VII.

1 Vers, « ... Eccè, datu-te-am pe tine Dumneçeu lui Pharaon, şi Aaron fratele teu và fi tie prophet. » — Moysè începe codirea sa cu éccè; şi Dumneçeu îi arată que è *écca* al lui: Dumneçeul lui Pharaon are a devenì.—Curagiu, impilatule, şi vei vedé cum cadu toţi Pharaonii în genuchi.

3 Vers. « ... Si voiu înmulţì semnele melle şi *emblemele* melle în ţérra Egyptului. » (Dice Domnul). In orlginalul hellenicu în locu de *prodige* sau *minuni* nu se çice θαύματα, ci τέρατα adicò extraordinare, lucruri rare şi spăimântatóre cà monstrurile, cà sphyngile que nu se pot explicà, prin urmare *emblemele.*

4 Vers. « ... Punne-voiu dar *mân'a mea* assupr'a Egyptului... » Adicò *puterea.*

8 Vers. « Si çisse Domnul către Moysè şi Aaron *dicend...*» Ammu çis quò è un grad mai sus al verbului quând lângò dênsul i se mai adaoge participiul sau un substantiv de aqueeasi rădăcină *audind aude, eu cercetare cercetò*, etc. La verbul *dicere* ânsè participiul *dicênd* se ia mai mult în locu de *adico*, sau *de quelle urmatóre.* « Disse Domnul... çicend. » în locu de : çisse Domnul quelle următóre, sau adicò.

9 Vers. « ...Daţi noè semnu sau îmblemă... » In locu de minume tot τέρας se află în original. In hebraic'a se çice semne şi demonstratli. Aqui Pharaon quere a se convinge dupò datinele de atunci quò Moysè şi Aaron sciu şi ei cartea tótă cà toţi sacerdoţii, medicii, şi încântatorii Egyptului, qua să pótă fi missionari sau trimişii vre unui çeu. Semnul dar şi demonstraţia quea d'ântèiu se và facce prin bacul, symbolul commandei sau al diregătoriei. Aruncat din mână, se và prefacce iar în sèrpe, în Balaur.

11. Vers. « Convocò attunci Pharaon pe sophistii Egyptului şi pe fărmecătorii (venefici) şi făcurò încântatorii Egyptenilor cu farmecele lor assemenea. »

Invederat se arată quò dupò datinele de attunci aqueastă întrecere nu erà de quât quea que în timpii nostri se numesce concurs. Ansè que erà aquei sophisti, fermecători şi încântători alle quăror denumiri noi le tradusserom dupò (Septaginta (σοφισταὶ, φαρμακοὶ şi ἐπαοιδοὶ)? Quei que traducu din hebraica, numescu pe sophisti *sapienti* sau întellepti cum îi numescu şi vechii traducètori români; fărmecătorilor le çicu *magi* (culóre mai mult chaldeă şi babyloniană de quât egypteană) iar încântătorilor le çicu *hieroglyphisti* sau *hierophanti.* Terminul din urmă, de şi are culórea locale, nu correspunde cu fapta încântecelor şi descântecelor. Hieroglyphisti erà aqueia que se occupà cu hieroglyphele sau cum ammù çicce cărturarii sau scribii Egyptului. Aquì è vorb'a de quei que pronunţà fórte incet nisce vorbe secrete prin quare se credea quò se operă minuni cà prin descântece. Aqueste vorbe pronunţânduse în óre-quare psalmodiă sau cà recitativele musicall, adicò cântânduse, se çisserò încântece şi descântece, şi quei de aqueastă professiò încântători şi descântători. Tot assemenea, ânco mai din ainte le çisserò şi Hellenii ἐπαοιδοὶ şi ἐπωδοὶ.

Un cuvênt ânsè şi mai mare este quò music'a în adevèr adduce în extase, enthusiasmu şi răpesce sufletul omului; şi din tóte instrumentele nici unul nu e mai potent şi mai magicu, qua să çicu aşà, cà vocea umană. Ori-que este atât de potent în quât să răpéscă sufletul omului, să 'l puiă în extase, să înblânçéscă lei şi fére, nu fără cuvênt s'a çis încântămênt. Adcsca o căututură a cuivà schimbă tótă desposiţia omului şi 'l restórnă din starea normale. Prin urmare, tot que adducce şi întrecce ênsuşi effectul cântărli se dice *încântemênt* şi lucrarea, *încântare*, iar quel que o facce, încântător,

Sophistilor, a le dicce sapienti sau sapientilor sophisti, este tot aquea analogiă cà şi quând într'o luptă sau rivalitate de doctori ar' dicce quinevà ciarlatanilor medici, şi medicilor ciarlatani. Aquesti ómeni que professà sciintele occulte erà fórte în credit în timpul Pharaonilor în Egyptu şi în ţérra lor; de către connationalii lor nu se numià sophisti ci sophi, adicò sapienti înţellepti. Aqueastă denumire de sophisti nu li se dette de quât de quei Septe çeci que fiind de partit contrariu, află occasia spre ai pălì cu vorb'a hellenicà σοφισταὶ que este una cu ciarlatan în alle sapienţei.

Quât pentru fărmecători que nu este de quât o traductio din vorb'a hellenicà φαρμακοὶ, φαρμακεῖς, φαρμακευταὶ, şi quari în latina fù tradusă prin venefici (făcètori de venine), aquestia nu erà de quât quea que çicem astăçi medici şi spiçeri tot de o datà.

www.dacoromanica.ro

Aquestia erà cultivatori ai sciintelor physice cà Physica şi Chimia şi altor sciinte occulte, coprinse tóte în Kabbală şi în Magiă.

Astronomia confundată în Astrologiă avea assemenea cultivatorii sei.

Prin urmare scribii sau cărturarii, Alchimisti şi Astrologii facea trei speçialitaţi, şi un preot sau um medicu cu atâta erà mai instruit şi mai considerat cu quât erà mai vĕrsat în quelle mai multe. Cunoscĕtori ai sciintelor occulte sau ascunse, ei cunosceà virtutea şi proprietătile plantelor şi elementelor prin quare se servià în arta que se numià thaumaturgiă, ânsĕ spre a facce mai mare effect înaintea vulgului sau profanilor, cum le dicea ei, mai însoçià şi óre-quare invocaţii, exorcismi mai adesea în versuri şi cântaţi preoţesce; de unde apoi predominò denumirea de încântatori şi descântători que erà în mare credit în aquei timpi. Aqueste vorbe que ţinu de óre-quare doctrine, credinţe şi religii, scadu si elle quând cadu doctrinele de quare ţinu. Astfel Astaroth, Bel, Baal, etc., de unde erà nisce divinităţi, devenirĕ dupĕ alte religii mai nuoĕ nisce diavoli. Vorb'a *Demon* de unde însemnà angel, ḑeu la Helleni, la Chrestini nu însemneḑă de quât diavol. Astfel, eminentissimii şi santissimii încântători sau sacerdoţi ai Egyptului, astăḑi trecu de ciarlatani cu tótă sapienţa lor de pe attunci.

Ansĕ nu se cuvine a uità quĕ daqua Egyptul ajunsesse într'un grad óre-quare de sciintă şi de civilisaţiĕ, aquestia representà tótă intelligenţ'a egypteană, cà unii din aquestia au fost instructorii şi educătorii lui Moyse; aqueştia aveà tot creditul şi veneraţia la curte, aqueştia dà oracoli, cà nisce miḑlocitori între ómeni şi divinităţile cu quari ḑicea quĕ erà în relatii (şi cu divinităti nu facea de quât a personificà sciinţele que cultivà). Aquestia cu un cuvênt compunea facultatea sacra de pe attunci.

Moysè cu Aaron se presentă la Pharaon cà nisce trimisi din partea lui Dumneḑeu, cà şi cum astăḑi s'ar presentà quinevà înaintea unui despot cu o assemenea missiune. Que ar' facce despotul de và vol să se pórte dupĕ legi, şi dupĕ forme? 'lar dà încercetarea unei facultăţi ast fel făcù şi Pharaon: convocò pe toţi sapienţii, medicii (aquestia erà οἱ φαρμακοὶ) şi încântatorii (aquestia erà sacerdoţii sau preotii), şi dette pe Moysè şi pe Aron în cercetarea lor, pentru quĕ le ḑissesse: nu vĕ cunoscu, nu cunoscu quine è Domnul; daţi-ne ânsĕ semne dupĕ quare să ve cunóscem.

Aşà în aqueastă adunare de ómeni competenţi, Moysè şi Aron începurĕ a'şi dà sau a'şi facce semnele dupĕ quare să pótă arătà quĕ nu numai erà în relatiĕ cu Divinitatea sau cu sciinţele occulte sau sacre (dupĕ consideraţia de attunci), ci ânco întrecea întru tóte mai presus pe aquei înţellepţi şi hierophanti.

In aquest concurs se vede o mare observare a formelor. Pharaon nu cutéḑă nimicu pînĕ nu và decide adunarea de competenţi. — Paraphrastul Ben Ouziel spune şi numele a doi din aquestia; pe unul ḑice quĕ îl chiemà *Ianis* şi pe altul *Iambris*.

12 Vers. « Si îşi aruncò fiă-quare baculul seu, şi devenirĕ (baculii) balauri; baculul ânsĕ al lui Aaron înghiţi baculii aquellora. » — Aqui se vede superioritatea sciinţei lui Moysè şi Aaron. Sapienţii Egyptului scià a'şi prefacce şerpii în baculi, şi baculii în şerpi, dupĕ cum sciu toţi jonglorii Egypteni pînĕ în ḑioa de astăḑi a facce asemenea jocuri. Nu se asteptà ânsĕ la semnul sau emblem'a que aveau a le arătà Aaron şi Moysè. In sciinţele occulte aquest semnu fu queea que astăḑi se dice *un coup de maitre*. Aquestu semnu arată nu numai sciinţ'a de a âmblà cu şerpii mai naintată, ci şi emblem'a superiorităţii sau mai bine a Adeverului în façă cu minciuile. Adevĕrul è unul, Miciunea e variă; şi quând appare Adeverul tóte miciunile peru. Un singur bacul (symbolul diregătoriei) prefacut în sérpe (symbolul aqui al sapienţei şi al prudenţei) înghite şi face a disparé errorile şi minciunile şi ciarlataneriile atât de numeróse şi de variate. Synodul pharaonicu fu confudat; şi firesce inim'a lui Pharaon se învîrtoşò, adicĕ se îndrăcl, cum se ḑice astăḑi, de ruşinea la semnul sau emblem'a que se înfăçisò.

Să venim la historia şérpelui. Se citesce în scrierile assupra Egyptului quĕ în părţile locului este o vipera numita *haje*, que are proprietatea nu numai de a se îmblândi de quei que cunoscu art'a aqueasta, ci ânco şi de a facce că şi câinele şi momiţ'a o mulţime de jocuri şi întorsături fórte minunate. Aquest şérpe îşi schimbă culórea, se înţepenesce, se prefacce mort, şi ast fel dupĕ óre-quare preparaţii serve în mâna maestrului cà un baston, şi stă ast fel pînĕ quând aquesta, dupĕ un secret al seu aruncându 'l pe pâmênt, bastonul redevine în dată şérpe. Bonaparte a voit să assiste la assemenea operaţiĕ de încântăminte de sĕrpi, ânsĕ n'a avut timpu. Geoffroi Saint-Hilaire încredinţédă quĕ a vĕḑut cu ochii sei, şi attestă reuşita.

Aqueste sciinţe sau arte occulte între quei que le cunoscea în timpii Pharaonilor erà cà nisce miḑlócĕ prin quare apoi într'un grad mai 'nalt îşi compunea formullele sau emblemele lor. Una este a sci o limbă sau vocabularul unei limbe, şi alt'a din vorbele aquellei limbe a avé talentul întru a facce phrasile quelle mai ingenióse şi sublime; una este a cunósce physica, chimia şi mechanica, şi alta a se servi cu aquestea spre a facce telegraphul heletricu, machinele cu vapor şi altele assemenea; una erà d'a sci să facă sérpele baston si bastonul sépre, şi alta de a compune prin aqueste symboluri o phrase: quare însemnà: « Adeverul facce a dispăré Minciunile: autoritatea sau diregătoriile vóstre sunt înghiţite de amca. » — Daqua faptele hierophanţilor sau încântătorilor erà nisce minuni, a lui Moysè cătà să fiă considerată cà minunea minunilor.

20 Vers. « ... Si ardicându'şi Aaron baculul, bătù ap'a din rîu înaintea lui Pharaon şi a servitorilor aquestuia, şi prefăcù tótă ap'a din rîu în sânge. »

Callĕtorii spun quĕ Ninul quând începe a cresce şi a se turburà, ia o culóre roşie cà a sângelui. — Aben Esra ḑice quĕ regele Egyptului avea datină a eşi dimineaţ'a la timpul de inundaţia Nilului spre a observà quât a crescut ap'a.

Aqui darĕ nu este de însemnat semnul aquesta que erà un phenomen cunoscut Egyptenilor, quĕci, dupĕ cum se vede în versetul 22, şi încântătorii Egyptului făcurĕ assemenea, ci lingagiul emblematicu sau semnul que face Aaron în aintea lui Pharaon, aratându'i quĕ de nu và demitte cu binele popolul hebreu, are a se facce o revolutiĕ, un carnagiu mare, faptă quare s'a şi întêmplat pînĕ în quelle dupĕ urmă.

Astfel numai se sustine Biblia în părţile ei thaumaturgice; de le va luà ânsĕ quinevà dupĕ quei cu credinta deşartă, nu face de quât a dà mânasă criticilor cà Voltaire şi alţii, şi, que è şi mai reu,

www.dacoromanica.ro

a ajunge în pînŏ fine à o descreditâ cu totul căděnd în quea mai absurdă şi grosiară din idolatrie, şi în quea mai impiă dintre batjocurile de Dumneđeu.

22 Vers. « ... Si devenì dură inim'a lui Pharaon şi nu ascultò de dênsii... »

Să 'şi închipuiaică quinevà o assemenea împregiurare quŏ se întêmplă înaintea unui despostu din ori-que timpu; quŏ se ducce quineva şi îi dicce : de nu vei dà cutare drepturi, de nu vei liberà cutare classe de ómeni. are să se facă o revolutiŏ mare, şi sângele và înundà pământul; que ar' facce sau que ar' đicce aquel despotu sau Pharaon? Firesce quŏ inima lui ar devenì mai dură de quât înainte, şi ar' începe à închide, a exilà şi a uccide. Pharaon que fu susţinut prin superstitiŏ, devine codace iarŏşi din causa superstitiei, se arrestă numai întru a dicce : *nu.*

CAPU VIII.

Tóte versiunile terminâ capitolul VII cu vers. 25. Hebraica se întinde pînŏ la v. 29. Adicŏ mai ia alte patru versete din capitolul VIII quare în aqueastă versiune începe v. 1, dela v. 5 al quellor 'l alte versiuni.

7 Vers. « ... Si addusserŏ bróscele peste tot pământul Egyptului. »

Eveninentul aquesta se întêmplò dupŏ ferberea sau înundaţia rîului quare cum se đicce în cap. VII v. 25 ţinù şépte đille. Este tradiţiŏ vechiă şi se relată de toţi scriitorii quŏ dupŏ que se tragu apele Nilului, mocirl'a procreadă o mulţime varià de vermi, brósce şi ênsuşi o speciă de şórecì, etc. Aquestea furŏ aşà de naturali în părtile locului quŏci făcurŏ şi încântatorii Egyptului assemenea. — Moysè şi Aaron nu făcurŏ mai mult de quât a amenințà pe Pharaon cu semnul aquest'a. Minunea quea mare nu sunt bróscele que sunt naturali în Egypt în assemenea impregiurări, ci curagiul şi străruinţa a unui singur omu, întru a întrà ne încetat în nasul unui despotu şi a profità de orique occasiŏ, a se exprimà prin emblème sau semne atât de colosali şi a adducce pe despotu pînŏ întru a se pălì şi a se rugà de iertare. Bróscele murirŏ şi furŏ adunate clăi, clăi, şi se împuţì pământul. Inima ânsè lui Pharaon remasse tot dură cà alle tutulor Pharaonilor în assemenea împregiurări; ei nu se decid currênd la liberări şi reforme. Precum, ânsè aqueasta este în natur'a sau logic'a Pharaonilor, assemenea în natur'a sau logic'a evenimentelor este qua dupŏ o broscărià atât de multià mórtă şi impuţită, să viiă şi alte calamităţi, cà muscele, ţinţarii, cnipii, etc., şi pînŏ mai la urmă şi mórte sau pestă. Aqueste plage se succedurŏ una dupŏ alta dupŏ ordinea naturale; şi Moysè se exprimă prin tóte, symbolisă prin tóte, amenințà prin tóte. Pharaon se sperià, promitea pînŏ que trecea reul, şi apoi iar ardicà capul, dupŏ cum se vedu speçia aqueasta de fiinte la tóte împregiurările assemenea. Se ascund, se facu técă de pamênt, promittu tóte, quând îi mai vede quineva pe unde và; şi dupŏ que trece reul, attunci strigă quŏ are să puiă nu sciu quâte ocà de plumb la sfîrcul pilelor şi quă au să înbrace códa gîrbaciului cu pelle de Român.

Pharaon acum nu mai voiesce să asculte nici quând încântătorii lui îl assigură đicênd : « degitul lui Dumneđeu este aquesta. » (Vers 19.) La assemenea împregiurări ajungu mulţi din speçia aqueasta de fiinte pe quari Sânt Ioan Baptistul îi numesce pui de viperă, de facu causă comună cu ómenii populului, veđênd quŏ nu li se mai trecu încântecele şi descânteçe; şi strigă quŏ degitul lui Dumneđeu este aquest'a, sperând qua din egumeni să ajungă metropoliţi; ânsè Pharaon are âncŏ inim'a tot dură şi încântătorii român tot theocapili.

24 Vers. « ... Musca câinelui... » In originalul hellenicu se dice κυνόμυια. Quelle lalte versiuni traducu vorb'a hebraică prin : *un amestecu de musce* sau *de insecte veninóse* » că scarabei, scorpii şi alte assemenea. Unii ajungu à întellege cu aqueastă vorba şi *lupi.*

25 Vers. « ... Sacrificaţi Domnului Dumneđeului vostru în ţérr'a (aqueasta). » Adicŏ farŏ a ve mai ducce în desert.

26 Vers. « Iar Moysè đisse : nu è cu putinţă a se facce aşà; quŏci abominaţiile Egyptenilor vommu sacrificà Domnului Dumnedeului nostru; şi de vommu sacrificà abominaţiile Egyptenilor înaintea lor, cu petre vommu fi uccişi. »

Moysè erà tare nu numai în decisiŏ şi energiă ci şi în argumente : în puçine cuvinte făcea pe Pharaon să stea locului, şi să n'aibă que mai đicce. Despotul se temea să nu se ducă pentru tot d'auna Hebrei din Egyptu, şi vrea să taiă pretextul sacrificării. Bine, đaqua è vorb'a de sacrificiu, sacrificati şi aquì; que aveţi a cătà în desert? — Hei, Pharaóne! ânsè que să sacrificăm : Tauri? boi? Aquestia sunt Boul Apis, đeul vostru. Berbeci, 'gnei? Aquestia sunt đeul vostru Amon. — Tsapi? Aquestia sunt Satyrii vostri, Spiritul sânt al vostru que fecundă universul. — Animale que venerà sau animale de quare se temu Egyptenii să sacrificăm? Veđi darŏ quŏ vommu sacrificà abominaţiile adicŏ quelle que adducu horróre Egyptenilor.—Calle de trei đille ne vommu ducce în desert şi vommu sacrificà Dumneđeului nostru.

Nimicu nu è mai îndemânaticu şi mai legitimu de quât de a 'naintà pe callea progresului pe cărrarea legii, de a quere reforme cu legea în mână, şi în numele legii a derăpanà legea oppressiva sau abusul legii; quŏci aşà è natur'a nedreptaţii de a se desfiinţà prin sine ênsăşi. Nu rumpe, nu batjocorì tractatul, ci în numele tractatului arată nelegiuirea împilătorului. Aquestea sunt primele şi naturalile argumente. Daqua nu sunt valabili, daqua pînŏ infine despotul nu se înduplecă; rîul attunci devine sânge de nevoie, din logic'a evenimentelor; daqua ânsè ai puterea cuvenită, daqua poţi cà Moysè sculà de o dată peste doŏ milliône de ómeni în picióre; quŏci mărimea stă în reuşită. Moysè fu mare pentru quŏ reusì, şi qua să reèsă procedù cu methodu şi făcù tot lucrul la timpul lui.

CAPU IX.

In aquest capitol, dela vers. 1 pînŏ la 12, plagele se succed naturalemente dupŏ quelle aratate în capitolul trecut : Dupŏ indundarea rîului bróscele, dupŏ împuţirea aquestor'a, vermii şi muscele; Dupŏ aquestea, ulcere, vesici în ómeni si animale; mórte în animale şi în ómeni. Aqueste s'au întêmplat nu numai attunci, ci întot d'auna în clima Egyptului.

De aquì în ainte pinŏ la capetul aquestui capitol advine plag'a grândinii quea mai extraordinară din tóte; quŏci ploile, nivea şi grândinea sunt mài necunoscute în părtile aquellea. Volney đice quŏ abià la cinci đeci de anni o dată cade grândine în Egyptu. Herodotu arată cà o raritate quŏ în timpul lui Psammenitu (pela annul 525 în aintea crei nóstre) a ploat. — Pharaon de nici o plagă nu s'a speriat cà de aqueasta, şi đicce către Moysè şi Aaron:

« Pĕcătuit' am acum; Domnul este dreptu, iar eu şi popolul meu impii.

www.dacoromanica.ro

« Rugaţivĕ dar către Domnul să înceteţe d'a se mai facce *vocile* lui Dumneţeu şi grândine şi focu; şi voiu demitte pe voi... »

Nu è necessitate a arătà quŏ prin vorba *voci* în timpu de plóie se înţellege *tunetele* şi prin focu fulgerile. Nimicu mai poeticu de quât *vocile Domnului* peste munţi şi în văile munţilor.

III.

BO.

CAPU X.

Dela vers. 1. începe partea a treia a Exodului numită *BO* (*du-te*). Cu aqueastă vorbă începe capitolul în hebraica, que în hellenic'a s'a tradus prin εἴσελθε intră.

In capitolul aquest'a se succed plagele locustelor şi a întunerecului. Ne vommu mărginì aquì numai în nisce observaţiuni litterarie.

8 Vers. « ... Quine ânsĕ şi quine sunt quei que se vor ducce? » întrébă Pharaon; quŏci nu voiesce a se ducce toţi; stăruesce a ţinne femeile, copii şi vitele, spre a forţà pe bărbaţi a se returnà în apoi dupŏ sacrificiu.

9 Vers. « Mai este întrebare? respunde Moysè. Cu junii şi cu bĕtrânii nostri ne vommu ducce, cu fiii şi cu filiele nóstre, cu oile şi cu boii nostri; *quoci serbatóre Domnului nostru este.* »

Moysè i se oppune iarŏşi cu legea. Din tóte naţiunile, dupŏ cum ţice şi Herodot, Egyptenii furŏ quei d'ântêiu que stabilirŏ solemnităţi, procesii şi sĕrbători unde se ducea cu toţii, bărbaţi, femei şi copii spre a se appropià de divinităţile lor. Moysè dar ţicce sĕrbătóre Domnului nostru este. Cum se póte sĕrbătóre şi să se ducă numai bărbaţii? şi cum se póte apoi a călletorì calle de trei ţille, a stà spre a sacrificà, şi a ne înturnà şi să n'avem vitele cu noi? Que vommu sacrificà acolo? que vommu mâncà pe drum? quine và căutà de vitele nóstre lăssându-le aquì?

13 Vers. « ...Si Domnul supraddusse vênt austru... » — Vênt contrariu crivĕtului dela rĕsărit; ânsĕ precum crivĕţului se ţice adesea vêntul dela Nord, assemenea Austrului se ţice vênt dela miaq'a ţì. Aquesta è vêntul que în părţile locului se numesce *simun* şi *samun*.

14 Vers. « ... Locustă... » Styl biblicu, personificaţia locustelor; *locusta* în collectiv în locu de *locuste*.

19 Vers. « Si schimbò Domnul dela Mare vênt, şi ardicò locust'a şi o împinse în marea roşie... » Cu Mare simplu se înţellege Mediterranea, quŏci aqueea în adevĕr crà cunoscută pe attunci de Mare veritabile, de Mare mare. Quelle l'alte arătate prin Roşie, Mórtă crà considerate cà nisce lacuri, sau Mări cu nume distinse. Prin urmare vêntul que se schimbò fu dela Nord-Vest şi împinse locustele către Sud-Est.

23 Vers. « ... Si nu vedeà nimeni pe fratele seu, şi nu se sculò nimeni din patul seu trei ţille... » Aquest întunerecu îl attribuescu mulţi la ophtalgia sau durerea de ochi que se occasionò din sufflarea vênturilor, şi mai vîrtos a samunului. Siroco este un vênt aşà de caldu şi înnecător în quât şi prin Neapol quând bate din Africa, ómenii cadu la patu şi ţicu : sunt amalat de Siroco.

25 Vers. « Disse şi Moysè : ânsĕ şi tu vei dà noĕ holocauste şi sacrificiuri que avem să facem Domnului Dumneţeului nostru. »

Pharaon se învoì în fine a'i demitte cu toţii, ânsĕ să le reţiă vitele. Moysè îi respunse : apoi holocaustele şi sacrificiurile? Cată dar să ne dai holocaustele şi sacrificiurile, adicŏ vitele cu quari avem a facce aquestea.

CAPU XI.

1 Vers. « A fost ţis darŏ Domnul... » Quâte se vedu ţise în versetele 1, 2 şi 3, se vedurŏ ţise mai din ainte, şi de aqueea mai toţi consciinţioşii traducĕtori se învoiescu a traducce verbul εἶπε nu în perfectul *disse* ci în peste-perfectul *a fost dis*, lăssând a se înţellege aqueste trei versete cà o repetiţiŏ în parenthese, şi a revenì la narraţiŏ prin versetul 4.

3 Vers. « ... Si omul Moysè mare devenì fórte înaintea Egyptenilor, şi înaintea lui Pharaon şi a servitorilor aquestuia, şi *în ochii popolului întregu.* » Nici ênsuşi versiunea quellor Sépte-ţeci, de şi hellenică nu se exprimă ὁ ανὴρ Μωυσῆς (bărbatul Moysè) ci ὁ ἄνθρωπος Μωυσῆς (Omul Moysè), atât vorba *omu* aquì în împregiurarea aqueasta este mai expressivă. Sublimul cu atâta è mai sublimu cu quât adessea este exprimat prin vorbele quelle mai simple şi mai triviali. Quând ómenii ajungu la o mare popularitate în quât tóte opiniunile se occupă de dênsii în bine sau în rĕu, lăudându'i sau criticându'i, cu quât momentele devin mai supreme cu atât înşuşi qualificaţia nmilitóre que provine dela inemici, devine o qualificaţiŏ de gloriă. Adversarii quând vor pe bărbatul popular cunoscut de toţi a 'l umili, adessea îl arată qua pe un omu necunoscut, obscur, şi ţicu *un Omu*, un *órequine a nume* Moysè sau *cutare*. Aşà ţisserŏ şi Cărturarii şi Pharisei de Christu : un Omu, un Nazarean, etc. Omul fu baţjocorit, flagellat; ânsĕ nimicu nu înfiórà de sublimitate cà expressia lui Pilat quând adduce afarŏ pe Iisus în aintea popolului şi accusătorilor şi ţice : *écce Omul!* — Assemenea şi aquì *omul Moysè*, adicŏ aquell'a pe quare Pharaon şi servitorii aquestuia îl dispreţà cà pe un obscur, devenì fórte popular şi redutabil la curte. Ast fel mai târdiu, şi Bestia, Nebunul, Brutul dela curtea lui Tarquiniu, devenì o Bestiă, un Brutu de quare se spăimântarŏ toţi consorţii Tarquiniilor. — Este de însemnat fórte expressia din urmă : şi *în ochii popolului întregu*, adicŏ la Hebrei. Quât este de tristă şi desperătóre aqueastă fatalitate. Toţi popolii sclavi, şi pervertiţi în servitute, gemu în adevĕr, blestemă şi urrĕscu pe împilătorii lor; nu respectă ânsĕ nici nu amă pe voitorii lor de bine, pe quei que îşi pun viaţ'a pentru mântuirea lor, daqua aqueştia n'au consideratiŏ la curte. Christu de ar' fi trecut de filiul vre unui Phariseu şi nu de al lemnarului Ioseph din Nazareth, sau de ar' fi attras nu sympathi'a indifferente a lui Pilat ci consideraţia aquestuia, sau de 'iar fi însufflat témă, Christu n'ar fi avut atâţia persecutori ênsuşi în popol; Socrate de ar' fi trăit cà Platon, şi ar' fi offerit popolului spectacolul luxului şi salónelor aquestuia, n'ar' fi avut atâţia innemici ênsuşi în popol. Thudor Vladimirescul aveà 16 mii de Panduri, şi o putere mai mare din tóte, puterea cu quare se armasse ţicênd quŏ *vă strivì capul serpilor de ciocoi.* Aqueste vorbe sunà în inimele populaţiilor que îl urmà; ânsĕ dintr'o

www.dacoromanica.ro

fatalitate de o dată cu Omul pe pămênt, Thudor n'avea respectul Banilor, Vornicilor şi Logofeţilor phanariotisaţi que stà retraşi la Belvedere. Thudor erà numai *sluger* şi în capu nu purtà de quât o căciulă négră, şi pe spate o ghiebă scurtă. Poporul n'ascultă pe popa în opince. Que să ţicem de aquest sentiment? este un viţiu al omului sau una din quelle mai mari şi providentiali virtuţi alle inimei lui? E o virtute mare în adevĕr, daqua è un viţiu, quŏci şi viţiul are virtutea sa. Nimeni nu se sperià de viţiu cà Viţiul ênsuşi quând îşi vede imaginea în alt individu. Verginea Mama Domnului nostru nu urrasce pe pĕcătóse, ci compătimesce cu dênsele şi quere iertarea lor. O pĕcătósă pe alta nu se suffere, un fur pe altul nu se suffere, un ciarlatan pe altul assemenea. Din tóte pĕcatele sau viţiurile quel mai mare este sinuciderea physică şi morale. Sclavi'a este o sinucidere în popolul que o suffere: popolul sclavu è un popol decădut, degradat; sclavu pe sclavu nu se suffere cà ozios pe ozios, cà mişel pe mişel, şi ori unde îşi vede figura sa, semnele salle, nu le póte sufferì, nu le póte respectà. In aquest desdemnu popular se arată ênsuşi demnitatea omului primitivă. Sunt amalat? ţice popolul, am nevoie de medicu. Sunt mişel şi codard? am nevoie de quel cu inimă şi cu braţu spre a mĕ scótte din nevoi; sunt sclavu? am nevoie de bărbatul liber spre a me mântuì; nu te desprivelegià, Thudore, ci caută spre a privelegià din preună cu tine tot popolul; nu te desmoştenì, ci caută de a facce tot popolul moştean; nu cădé la patu, medice, ci caută a me însănĕtoşì. Nu te încanallià, reformatorule, ci căutà de a facce bărbaţi, ómeni, cetăţeni. Instinctul popolilor căduţi de a nu considerà pe semenii lor, sau pe quei que se assimilă cu dênşii, mai vîrtos quând vor a'i conducce, cu quât è mai anticu şi mai general în tot timpul şi în tot locul, cu atâta se cuvine a attrage luarea nóstră a minte cà o faptă, cà un que natural şi providenţial, şi în locu de a'l criticà şi a'l combatte, cautà a ne instruì şi luminà dela dênsul cà dela o voce divină. Popolul nu scie a se exprimà, şi cu quât è mai degradat cu atâta, cà şi la bestiă, raţia lui sémĕnă cu instinctul. Instinctul aquest'a în locu de a fi o fatalitate, este o voce que ne ţice: nu descinde în tin'a populară de quât spre a întinde mân'a şi a attrage, a sul pînŏ la tine popolul. Popolul te voiesce de o putere cu Pharaon, o Moysè, qua să crédă quŏ îl poţi mântuì; fă-te dar tare înaintea Egyptenilor şi înaintea lui Pharaon, şi a servitorilor aquestuia, şi attunci vei fi tare şi în ochii popolului Hebreu întregu.

Credem quŏ fiă-quine ne pricepe quŏ noi aquì nu appĕrăm de quât instinctul popolilor sclavi sau scăpĕtaţi; noi nu facem apologi'a de quât a unei virtuţi populare que de mulţi a fost considerată cà un viţiu, cà o orbire sau ingratitudine. Que se attinge ânsĕ de Pharaoni, aqueştia 'şi au luat pretutindeni partea lor dela noi; şi queea que se attinge de ómenii de óre-quare conditiŏ que de bună voie s'au închinat abnegaţiunii şi vieţei simple, aqueia îşi au meritul lor, virtutea lor, şi aquellor'a nu se cuvine a li se imputà pentru que din mărime şi din opulenţă descindurŏ de bună voie în viaţ'a obscură, cumpĕtată, şi póte pînŏ la neavere şi martyriu. Unii cà aquestia de aqueea au descindut, pentru quŏ ênşişi n'au avut pretenţia de a conducce popolii. Quât ânsĕ le intrà una cà aqucasta în capu, să nu mai accuse popolul de ingratitudine, daqua aquesta, satiu de strenţe, de opince, de călcâie crĕpate, de viaţă desordonată, nu suffere a fi condus de unul quare îi sémĕnă. Beţivul n'ascultă de cumpĕtare de quât dela omul tréz şi cumpĕtat; Magdalina nu póte ascultà de o Mesalină ci dela un Christu spre a abandonà viaţ'a trecută. Sclavul şi debilul nu crede quŏ un alt sclavu şi debil îi và puté rumpe férrele şi detunà jugul. Mărimea quea adevĕrată nu è o sarcină popolului, şi cu quât devine mai mare cu atâta ellu, popolul, devine un Atlas spre a o purtà pe spatele salle; şi cu quât aqueastă mărime devine mai desmĕsurată cu atâta, de nu o mai póte supportà popolul, plin de bucuriă se lassă a se strivì sub dêns'a, superb de a servì de temelliă unui colos aşà de mare.

Ansĕ precum mişelul nu suffere mişeli'a, şi pórtă, voios de sudorile salle, pe quel cu inimă mare que vine a'l conducce, assemenea devine tigru din mâţ'a trecută, quând aquesta îl trădă. Caporalul din Corsica fu înălţat la consulat şi la imperiul de 36 de millione de Francesi pînŏ quând aquesta sciù să fiă mare şi a impunne şi populaţiei şi Pharaonilor, pînŏ quând adicŏ se ferì de a se încanallià sau cu anarchi'a sau cu pharaonismul. Una è împuçinare şi è dispreţată, alta trădare şi è pedepsită. Caporalul terribil anarchiei şi Pharaonilor, devenì imperator; imperatorul încuscrit cu Pharaon, fu abandonat spre a murì pe o stâncă aridă şi uscată. Mare te querre popolul, o Moysè, nu ânsĕ şi complice lui Pharaon; batte cu bacului pe spatele popolului, quŏ te suffere cu mulţumire, pînŏ quând scii cu aquel bacul a înnecà pe Pharaon în marea Roşie.

5 Vers. « ... Dela Primogenitul lui Pharaon que stă pe thron pînŏ la primogenitul servitórei dela móră... » Morile la Egypteni şi în quea mai 'naltă antichitate nu erà învĕrtite de quât de braçele Omului. Cu mult mai tărdiu se utilisò puterea apei spre a liberà braçele, precum în çilele nóstre vaporul liberò millióne de braçe. La móră dar attunci nu se puneà spre a lucrà sau a învĕrtì de quât ilotul, sclavul, quel căduţ sub dreptul quellui mai tare. Prin urmare cu primogenitul morăresei se înţellege primogenitul ilótei, sclavei. Tot que erà lucru, averea altuia, ca Vita şi Sclavul, în stylul Biblicu se ţice puiul sau filiul mame sei, iar nu al Tată lui seu; precum puiul asinei în locu de asinul, filiul morăresei în locu de sclavu. Singur Redemptorul desmoşteniţilor se numi Filiul Omului, în locu de Omul, qua să facă ênsu'şi dupŏ aquest styl un contrast expressiei *Filiului Femeii*, sau Morăresei, sau sclavei. Turcul şi tot asiaticul, pînŏ quând are harem se condamnă singur de a fi *filiul sclavei*, que è cu mult mai umilit de quât *filiul* sclavului. De ar' fi înţelles bine Mahomet stylul şi expressiunile Bibliei pe quare o respectà fórte mult, ar' fi preferit mai bine a facce din Musulmani filii de sclavi de quât filii de sclave. Filiul sclavului vine timpul de se liberă, ânsĕ filiul sclavei din liber ajunge pînŏ infine sclavu. Mare myster este Femeea! Ea este primul instructor al pruncului, ea primul deşteptător al junelui, ea consortea bărbătului, ea consolatórea şi susţinerea căruntului Tată, ea făcli'a moribondului, şi quând instructorul, deşteptătorul, consortele, consolatorul, făcli'a infine è întunerecu, sclavi'a incarnată, que mai è omul? — Mamele nóstre, Femeile ne-au conservat limb'a şi datinele străbune. O! de ne-ar fi conservat şi virtuţile Scipionilor şi Cincinaţilor? Cum să nu deviă terrórea la myriade de Perşi numai trei sute de spartani, quând aqueştia nu se mişcà d'a casă în contra inemicului de quât luând scutul sau pavĕsa din mâna mamei, soţiei, surorei, amantei şi aqueste le ţiccà sau *vingetor* sau *mort*?

www.dacoromanica.ro

Filiul, bărbatul, frâtele, amantul que nu puteà să învingă cătà să scie să mórâ qua să nu adducă durere Mamei şi consórtei salle.

Que n'ar fi făcut Românele astădi quând ar' fi sciut a înfruntà pe toţi quâţi s'au dus a se inchinà unui firman şi serbĕtorî nisce commissari que nu venirŏ de quât spre a batjocorì speranţele Românilor în numele domnilor lor?

8 Vers. « Si vor descinde către mine toţi feciorii tei aquestia, şi se vor închinà mie ḑicênd : eşi tu şi tot popolul teu pe quare tu conduci; şi dupŏ aqueast'a voiu eşì. — Eşì apoi Moysè dela Pharaon cu mînie. » Dupŏ aquest verset se vede quŏ Moysè vorbesce înaintea lui Pharaon, unde la început dela versetul 4 nu se arată daqua începe a vorbì popolului sau lui Pharaon. De aquì commentatorii închieiă quŏ ar' fi trunchiat capitolul aquesta mai vîrtos quŏ se vede pré micu, şi quŏ ar' lipsì que-và versete din tr'ênsul prin quari s'ar' fi arătat intrarea din nuou a lui Moysè la Pharaon. — Cu *feciorii tei*, firesce quŏ se înţellege aquì servitorii iĕi, popolul teu. — Traducĕtorii vechi români în locu de *vor descinde* καταβήσονται traducu prin *vor strigà*, par' quŏ ar' fi fost καταβοήσονται.

Este de însemnat quŏ pînŏ aquì nu se simţì mînia lui Moysè în aintea lui Pharaon; pînŏ aquì nu erà de quât un avocat que appĕrà caus'a popolului naintea despotului şi căutà a îmblândì şi convinge pe aquest'a. Acum ânsĕ se află în preḑioa acţiunii, în preḑioa de a prefacce în adevĕr ap'a din rîu în sânge. Pe quând arătà undele turburate alle Nilului, nu făceà de quât a arătà semnele, a annunţà prin embleme que are să paţă tyranul; acum tot primogenitul are să pérâ; acum la nópte mân'a exterminatorului se và armà. Appĕrătorul dreptului publicu acum è armat, se simte tare şi ese cu mînie dela Pharaon.

9 Vers. « ... Qua să îmmulţescu semnele şi portentele melle... τὰ σημεῖα μου καὶ τὰ τέρατά μου. Nicăiri nu se vede vorba θαύματα qua să fi avut dreptu Hebrei la urmă şi Chrestinii mai la urmă a le luà dreptu *minuni*. Aquellea erà faptele şi vorbele păgânilor; în lumea nuoă luà o altă directiŏ şi alte numiri. Minunile lui Dumneḑeu stau în legile eterne şi nemutabili alle naturei; Dumneḑeu prin Moysè, sau Moysè prin Dumneḑeu nu face de quâtu semne, şi fapte portente, extraordinare, miraculóse, θαυμάτια şi τέρατα. Vorba τέρας în limba hellenică nu însemnéḑă *minune* ci un que mixtu, compus, că monstruositâţile, că sphyngea şi altele, un que symbolicu şi enygmaticu quare querre o deslegare. Dumneḑeu 'şi a făcut o dată minunile la creaţiŏ şi dură pînŏ astădi. Tot que se mai operă prin ómeni nu sunt, dupŏ doctrinele lui Moysè şi alle ori-quărui omu rationabil şi bine credĕtor, de quât miraculóse între păgânii ciarlatani que voià să trécă cu jongleriele lor de făcĕtori de minuni. Moysè proscrisse şi professi'a aquestor'a şi linguagiul lor. Reacţia păgânătăţii iar addusse înapoi şi restabilì şi professi'a şi linguagiul, şi vocabularul lor. Toţi theocapilii şi victimele aquestora făcurŏ din σημεῖα şi τέρατα *minuni, prodige, miracule*, etc.

CAPU XII.

Quelle din capitolul aquesta sunt primul precept sau prim'a şi singur'a lege que se dă în pămêntul Egyptului, quelle l'alte se dau de pe Sinà, din tabernacol şi din câmpi'a Moab.

2 Vers. « Luna aqueast'a început lunelor voĕ, prim'a este între lunele annului. » Hebreii în atâtea ġeneraţiuni în Egyptu adoptasserŏ şi cultul şi calendarul Egyptenilor. Annul aquestor'a erà solaru şi începeà la equinopţiul de tómnă în lun'a lui Septembriu. Moysè và să încépă annul din contra dela equinopţiul de primă-vĕrâ din lun'a în quare au a serbà liberarea sau eşirea din Egyptu, şi de aqueasta ḑice : « lun'a aqueasta început lunelor voĕ » adicŏ începutul annului. Invĕţul ânsĕ predominŏ, şi Hebrei conservarŏ datinele Egyptene; începutul annului îl au tot la septembriu şi pascele îl au numai că început religios. Assemenea făcurŏ şi Chrestinii, deprinşi sub dominarea Romanilor a începe annul dela lun'a lui Ianu sau dela Ianuariu, lăssarŏ Pascele, serbarea Invierii şi a liberării Omului că o serbare religiósă. In tot d'auna serbătorile instituite în numele libertăţii, de n'au fost desfiinţate, furŏ învĕlite cu vĕlul mysticismului qua să nu se mai cunóscă.

3 Vers. « ... Quâte o óie dupŏ casele de familii, fiă-quare quâte o óie de casă. » Vorb'a *oie* se ia în locu de queea que ḑicem capu de vită, şi apoi mai la valle arată que să fiă aquea óie, adică un 'gnellu mascule sau un iedu. — De se ḑice *case de familii*, şi apoi iar se adaoge *quâte o oie de casa*, aquesta este o repetiţiŏ que se vede adesea în Bibliă la tóte commandele, quând sunt mai imperative, spre a lămurì mai bine sau à attrage attenţia.

6 Vers. « ... Si îl vor înjunghià tótă multitudinea synagogei filiilor lui Israel către sérâ. » Dupŏ limbele moderne mai regulat grammaticalemente, *và înjunghià multitudinea* se ḑice, iar nu vor înjungià; în limba hebraică quând sujetul este collectiv, că popol, óste, multitudine, omenire, etc., verbul se pune în plural; aqueast'a conservânduse şi în Septaginta încontra regulelor limbei hellenice, am respectat'o şi noi; şi spre sciinţă se arată cititorului. Vorba synagogă cum ammu mai ḑis însemneaḑă adunare, assemblee, iar în sensul seu constituţional se ia drept *soçietate*. — Expressia : *catre séra* în alte versiuni, mai vîrtos în hebraic'a se arată prin : *între ambele sere*,—commentatorii ḑicu quŏ *între ambele sere* însemneaḑă între appusul sórelui, şi între capĕtul crepusculu. Alţii, vor să explice dupŏ Arabi que conservă datinele abrahamiene, quând sórele declină ast fel cum la noi se ḑice tócă sau kindie, Arabii ḑicu *séra mica* şi quând appune sórele *séra mare*, şi prin urmare între aqueste doŏ sere, nu însemnéḑă de quât mai simplu cum se exprimă septaginta πρὸς ἑσπέραν (către sérâ).

8 Vers. « ... Si azyme peste picride să mănânce. » Vorba *picride*, Vulgata a tradus'o prin *lactucis agrestibus*, lăptuce selbatice; vechii traducĕtori români se depărteaḑă şi mai mult ḑicênd *salata*. Gramaticalmente *salata* va să dică *sarata*, iar dupŏ deprinderea commună óre-quare érbe, cu oçetu, sare şi oliu. Textul nu voiesce să arate nici una din aquestea, ci curat picride adică legume amare simple ca păpădiă şi altele assemenea. Aqueasta erà o datină egypteană : în Egypt se mâncà mult ierbele astrengente, pretinḑênd quŏ sunt preservative în contra umidităţii aerului.

12 şi 13 Vers. Prin aqueste doŏ versete se arată în fine semnalul prin quare aveà a începe revoluţia. Hebrei erà peste tot pînŏ la doŏ millióne şi jumĕtate, dintre quari peste doŏ sute de mii erà în stare d'a purtà arme. Difficultatea nu erà de quât pînŏ a facce a se decide popolul sclavu spre resculare, si pînŏ a'l organisà pe ascuns prin bĕtrânii sei. Acum Moysè erà tare, şi în preḑioa mişcării eşì plin de mînie dela Pharaon. Momentul venisse de a prefacce nu cu semnul, nu prin

www.dacoromanica.ro

embleme, ci în realitate cu fapta, ap'a din rîu în sânge assupra uscatului. Quei determinați à luà armele aveà singuri ordinul unde să se adune și que avea să facă spre a respândì terrórea între Egypteni și curagiul între Hebrei. Tot primogenitul egyptean aveà să fiă trecut pe sub sabiă spre resbunare sau represallii despre împilarea lui Israel qualificat de primogenit al lui Dumnedeu. Spre a nu se committe ânsĕ vre o erróre și în contra Hebreilor, aquestia luasserŏ ordin de a fi toți pe picior, a'și preparà merindele de drum, a înjunghia quâte un 'gnellu de casă, adicŏ a nu plecà flămânzi pe drumu și cu sângele 'gnellului să însemne ușele caselor, spre a fi respectate de exterminatorii sau rĕsbunătorii que aveau a străbatte cetatea de tóte părțile. Aqueastă programmă pe de o parte se cuvenià a se facce cunoscută la tot popolul Israel, pe de altă secretul se cuvenià a fi ținut; cum se póte ânsĕ tinne un secret pînŏ în ultim'a oră între doĕ millióne și jumĕtate de popol? Nimicu mai prudent, mai politicu, mai încuragiator, mai poeticu, și mai divin tot de o datâ, de quât stylul prin quare Moysè își dă programm'a sa. Cată să ḑicem și divin, quŏci daqua este Divinitate, și se amestecă în voiea liberă a ómenilor, nicăiri nu è mai manifestată, mai de față, de quât în sentimentul de Dreptate, în decisiunile quelle mari alle popolilor, spre a scuturà jugul sclaviei, și a trăì liberi cà ómeni dupŏ imaginea lui Dumnedeu. Ori-quine ia armele în mână în assemenea momente este trimisul, angelul lui Dumnedeu. Moysè vorbesce mysticu, apocalypticu nu numai spre a impressionà popolul dupŏ datinele de attunci, ci și spre a nu se compromitte trădânduise secretul; vorbesce dar în numele lui Dumnedeu dupŏ tóte drepturile.

« Trecce-voiu în nóptea aqueasta prin pămêntul Egyptului, și voiu batte ori-que primogenit, dela omu pînŏ la vită, și între toți ḑeii Egyptenilor, facce-voiu resbunare; quŏ eu sunt Domnul.

« Si và fi voĕ sângele drept semnu pe casele în quare voi locuiți, și voiu vedé sângele și voiu accoperì pe voi și nu và fi între voi plagă de a perì.»

22 Vers. « Luați apoi quâte un mănuchiu de byssopu... » O iérba sau plantă aromatică cà busuiocul. Dintr'ênsa se făceà mănuchii sau buchietele que se întingea în apă și apoi stropià spre spĕlare sau curățire sântă, dupŏ cum la noi se facce agiasmarea. In cartea Regilor se vede: « Solomon cunoscè (tóte plantele) dela cedru pînŏ la hyssopu, » în Psalmi: « Stropi-me-vei cu hyssopu și mai presus de quât nivea mĕ voiu albì. » Psal. 5 vers. 8. Aquì sunt instruiți Hebrei în que chipu cu un pĕmĕtuf de byssopu să 'și ungă ușele cu sânge.—Vorb'a *posti* que în hellenica se ḑicce stathmi, correspunde cu stâlpii ușei, sau și cu pragul de sus și de jos. Cu un cuvênt sunt quelle patru lemne în quare se încadră uș'a, de aqueca se ḑicu *postes* sau posti.

24 Vers. « Si veți ținne cuvêntul aquesta cà lege eternă ție ênsu'ți și fiilor tĕi în secoli. » Dupŏ regulele grammaticali se cuvenià a ḑicce *voe* și *fiilor vostri;* ânsĕ schimbarea persónelor se vede adessea în stylul biblicu.

25 Vers. « Dupŏ cum a vorbit..., » în locu de dupŏ cum a promis.

29 Vers. « ... Bătù Domnul dela Primogenitul lui Pharaon pînŏ la primogenitul captivei... » La distrucția Sodomelor și Gomorrhei se ḑice quŏ pentru ḑece ómeni integri se mântue o soțietate; acum pentru un impiu despotu cà Pharaon se sacrificà myriade de innocenți. Primul casu este pentru soțietățile corupte quŏ se potu regenerà prin ḑece ómeni integri, dupŏ cum se regenerŏ lumea romană și pagână numai prin doi-spre-ḑece apos. toli. In statul Pharaonicu este casu de resbellu, de revoluțiŏ. Pentru capriciul unui despotu se uccidu în resbelle sute de mii de innocenți; pentru despotismul unui Pharaon se uccidu toți quâți pot devenì instrumente órbe alle împilării, se uccidu dar din tóte casele, toți quei mai mari, toți quâți potu să ia armele spre a susținne pe tyran. Vorb'a primogenitu, de se và luà ad litteram, nu se cuvine a o întinde pînŏ în ultima consequință fărŏ excepțiŏ. In tótă casa primogenitul erà mostenitorul casei, forț'a casei, de erà părinții cărunți. In fiă-quare despărțire a cetății, Hebrei cunoscè pe primogeniții vecinilor lor; aqueia furŏ proscrișì cà quei mai tari; apoi de și se aflà dintre aquestia copii âncŏ, pe unde erà cunoscuți și se aflà, nu furŏ cruțați spre a punne consternația în famillii, spre a paralisà pînŏ și speranțele inemicului. Scopul ânsĕ principal al aquestei commande nu fu de quât dela primul semnal în tóte părțile cetății a se uccide tot que è valid și và puté formà o putere. Spre a înălță ânsĕ stylul se serve cu numele de primogenit cà mai convenabil dupŏ tóte condiți unile, și alle luptei și alle resbunării, și alle datinelor que impressionà mintea în assemenea împregiurări.

30 și 31 Vers. Dupŏ aqueste doĕ versete se întellege quŏ revolt'a âncŏ nu se declarŏ pe față, uciderea primogeniților nu se făcù în luptă deschisă, ci pe ascuns fiă-quare conspirator își făcù bisonia spre a se respândì o terróre religiósă óre cum. Pretutindeni cădeà morți fărŏ a se cunósce mân'a quare lovesce. De aqueea clamórea fu mare cum ḑice textul; și Pharaon, într'o spaimă religiósă, chiemŏ pe Moysè și Aaron, și Egyptenii cu toții querreau a eși Hebrei quât mai currênd. Precum Pharaon credù a batte sau a paralysà pe Moysè prin ênsuși scribii Hebreilor, assemenea și aquesta paralysŏ pe Pharaon prin ênsuși clamórea și querrerile suppușilor lui: ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte.

35 Vers. « Iar fiii lui Israel făcurŏ dupŏ cum commandasse Moysè, quŏci querrusserŏ dela Egypteni vase de aur și de argint, și vestminte. » — Unii dupŏ semnificația verbilor *querrere, împrumutare* que în hebreesce însemneaḑă și luare cu forț'a, a'și approprià, a smulge,—vor să înțellégă quŏ aqueastă deprădare nu se commisse cu rea credință sau cu amăgirea de imprumut, ci de față dupŏ cum se întêmplà la assemenea împregiurări qua puterea armată să puiă o taxă pe cetățeni, și să quérră de față bani și provisii, sau în lipsă argint și aur, în vase sau alte objete. In adevĕr aqueastă părere este și mai naturale și mai desculpătóre la fapt'a lui Moysè, daqua textul ḑicce quŏ Hebrei numai bărbați pedestri validi erà la sése sute de mii preparați. Imprumutul que póte facce un assemenea numĕr de ómeni preparați și quari supraprind pe inemicu nepreparat, se execută și mai răpede de quât eleimosina que querru nisce cavaleri de drumurile mari prin Spania și airea, que își accață căciula la drum de ramura vre unui arbure și se dau în lature dupŏ quâte un alt arburre cu pușca întinsă, strigând către callĕtor: « aibi pietate, Domnule, și binevoiesce a aruncà în căciulă que te và luminà Dumnedeu. » Passă de nu fii generos sau de a nu împrumutà la o assemenea eloquință que ți rumpe inima. Si daqua se întêmplă să fii vre un chreștin mai

www.dacoromanica.ro

tare de inimă, şi nu dai tot que ai pe tine dela prim'a rugare umilită, attunci iar ţi se mai întinde ţéva puscei drept în frunte, şi din preună cu *krîk* al cocoşului auḑi : « aibi bunĕtate, Exellentissime şi mult graţióse dómne, de punne tot que ai pe Măria ta... »

Daquă un biet diavol singur şi are o assemenea eloquinţă quând se vede armat din dosul unui arbure, pentru que să nu aibă un popol de doĕ millióne şi jumĕtate que nu mai pedestri validi armaţi possede la 600 de mii, şi quând aquestu popol aveà a facce cu despoţii sĕi quăror le didesse însutit şi îmmiit? Imprumutul se và fi făcut; ânsĕ un împrumut spontaneu que în tóte părţile şi în tóte casele tot de o dată făcù peste tot nisce 'gnelli din tigri de despoţi : mai graţiă naturale dela Dumneḑeu que îmblânḑesce de o dată inimele nelegiuiţilor nu mai è pe pămênt de quât în assemenea împregiurări.

36 Vers. « Si Domnul dette graţiă popolului sĕu înaintea Egyptenilor que îi împrumutarĕ... » Mai minune de quât aqueasta nici quĕ se mai póte. Quare popol împilat nu mĕ crede, cerce să facă cum făcurĕ Hebrei. Quérră cà dênşii încai împrumut drepturile salle răpite, şi và vedé cum và dà Domnul graţiă.

37 Vers. « Se ardicarĕ fîlii lui Israel din Ramessè către Sochoth la şése sute de mii de bărbaţi pedestri, afarĕ de căpuirea lor. » — Sochoth însemneaḑă tinde, corturi; Locul aquesta se numì fórte natural astfel, pentru quĕ acolo pentru prim'a óră se campamentarĕ. — Sése sute de mii de bărbaţi, presuppuinduse quâte cinci membri de familliă sau bărbat compun un popol dela doĕ millióne cinci sute de mii pînĕ la 3 millióne sufflete. Aquestia din preună cu vitele lor, cămille, oi, asini etc., şi cu amestecătur'a de străini que îi urmò, cătà a coprinde mai multu de o legă pătrată în campament, şi o colónnă fórte prelungită în drumu. Prin urmare quâte greutăţi spre a mişcà, conducce şi nutrì o assemenea multitudine, ênsuşi prin locuri locuite. Moysè erà nevoit a'i conducce prin desert. — Este de observat ânsĕ quĕ în Genese cap. XLVI, vers. 27, se arată quĕ sufletele casei lui Iacob que venirĕ cu dênsul în Egyptu furĕ 75, afarĕ de femei şi copii, suppuind quâte cinci individe de familliă unul cu altul facu 375; mai adăogind alţi vre 150 de argaţi cu dênşii facu 525. Aquestia închipuindu'i a se îndoì cà toţi popolii împilaţi la fiă quare 40 de anni quel mult, în quâti secoli potu ajunge la numĕr de doĕ millióne şi jumĕtate? Calculul aquesta îl vommu facce mai la valle.

38 Vers. « Si amestecătură multă ascindù din preună cu dênşii. » Intr'un guvernu despoticu cà al Pharaonilor nu erà numai Hebreii împilaţi şi desmoşteniţi, ci ori-quare que nu putea fi din casicle privelegiate; prin urmare quând elementul quel mai mare de desmoşteniţi se ardică spre a se rentregì în drepturile salle de omu, tot împilatul de ori-que naţiĕ face causă commună cu dênsul. Cu Hebreii darĕ o mare amestecătură de elemente străine se unirĕ şi trecurĕ dincolo din sclaviă la libertate : prin marea Roşie ânsĕ, aqueasta nu se cuvine ao uită.

40 Vers. « Iar peregrinarea fiiilor lui Israel quât au peregrinat în pămêntul Egyptului şi în pămêntul Chanaan, ei şi părinţii lor, anni patru sute trei-ḑeci. » Ediţia lui Sixtu Quint şi traducţia vechiă română nu coprind expressia *ei si parintii lor*. Versiunea hebraică pe lungĕ aqueastă lipsă nu coprinde nici expressia *în pamêntul Chanaan*; se mărginesce numai a dicce : « Iar peregrinarea fiiilor lui Israel în pămêntul Egyptului, anni patru sute trei-ḑeci. » Differinţ'a în aqueste versiuni, credem quĕ nu vine de quât din doĕ cuvinte : primul quĕ în Genese, capu XV, vers. 13, Dumneḑeu ḑice lui Abraham quĕ strănepoţii aquestuia vor fi umiliţi şi împilaţi 400 de anni în ţérră străină, şi daqua aquesti 430 anni se vor computà nu dela Ioseph, ci dela Abraham, se cuvine a sustragge din aquestia 215 anni, adicĕ 25 dela mutarea lui Abraham pînĕ la nascerea lui Isaac; dela nascerea aquestuia pînĕ la a lui Iacob alţi 60; şi apoi etatea lui Iacob de 130 quând s'a colonisat în Egyptu. Prin urmare trăgênd 215 din 430 rĕmânu numai 215 anni ai locuinţei Hebreilor în Egypt, quari demint predicerea que s'a făcut lui Abraham. Al doilea cuvênt este quĕ în 215 anni este cu neputinţă un numĕr de 75 familli que se pot sui quel mult pînĕ la 525 sufflete à se îmmulţì pînĕ la doĕ millióne cinci sute de mii. Abiă de vommu immaginà îndoirea populaţiunii la fiă-quare 20 de anni, se póte attinge numĕrul de 2,150,400 sufflete în 240 de anni. Aşà dar éccĕ caus'a pentru que alte versiuni numĕră nu dela Abraham, ci dela intrarea lui Iacob în Egyptu 430 de anni.

42 Vers. « Procustodiă este (în onórea) Domnului...» Vorba προφυλακὴ que correspunde dupĕ expressia din ḑilele nóstre cu *avant-gardia*, o tradusserĕm ad litteram prin *procustodia* şi mai la valle mai pe înţellesul commun prin *pre-veghiere*, adicĕ veghiere înainte, que mai adessea astăḑi se ia de veghiere-assupra. In séra ântĕia firesce nu fu de quât procustodiă sau avant-gardiă în campament spre veghierea nopţii, que spre a se facce cu mai mare luare âminte sau religiositate se consacră în onórea Domnului. In quât ânsĕ pentru aniversarele apoi în commemoraţia aquestei nopţi de libertate, se póte ḑicce pre-veghiere quĕci è numaì o ceremoniă commemorativă.

43 Vers. « ... nici un alienigen nu và mâncà din tr'ênsul (din pasce). » Aliegen ἀλλογενὴς ἀλλότριος, quel de altă naţiĕ.

45 Vers. « Străinul veneticu, şi mercenariul nu và mâncà dintr'ênsul. » Pascele erà serbătóre naţionale în commemoraţiĕ despre quând tot indivîdul nu mâncò de quât pe picior, quând un popol întregu erà în picióre spre a'şi scutură jugul şi a'şi reconquistà libertatea. Prin urmare străinul şi mercenariul nu và fi demnu să mănânce pascele. Sparge'ţi férrele, sclavule, qua să fii demnu de a intrà în sanctuariul Libertăţii Libertăţilor que este Domnul; Mercenariul n'are nimicu d'amesticu cu pascele Domnului; Libertatea nu se lassă în braçele soldaţilor, mercenariilor (plătiţilor). Străinii iar que nu facu causă commună cu noi în luptă despre drepturi, n'au que cătà spre a mâncà pascele Domnului din preună cu noi.

46. Vers... « să nu lăssaţi din cărnipe a doa ḑi; nu veţi scótte din casă afară din cărni, şi osu nu veţi sfărmà dintr'ênsul. » — Pascele este representat prin 'gnellul nemaculat. Omul adeverătei libertăţi nu speră la Domniă, nu la vĕtăşie, nu la portofoliuri, nu la plăcinte, ci nemaculat se offerĕ spre junghiere. Attunci se symbolisà Libertatea prin 'gnellu nemaculat, dela Cbristu înquà prin cruce, prin symbolul quellei mai atroce şi mai neomenóse morţi. Quând ai să mănânci pascele, o popole împilat, să nu mai laşi nimicu pe a doa ḑi : ori-que ai să faci să termini de o dată într' o nópte, qua să nu pótă luà mĕsure Pharaon. Afarĕ să nu resuffle nimicu din casa ta; mânâncă

www.dacoromanica.ro

cu ai tei tot que ţi offere 'gnellul înjunghiat, aquea libertate divină supra-umană que se sacrifică pentru alţii, identifică-te cu ţiinţa ei, intre ea în tine şi prefacă-te din servu în omu liber; os ânsĕ nu vei sfărmà dintr'ens'a, quŏci pînŏ există sceletru ei, corpul Naţiunii şi al Statului întregu este, fiă ori quât de stors prin tribulaţiuni şi exacţii. Corpul Naţiunii din ênsuşi cenuşele salle se realţă spre nuoă viaţă. Osele sunt temeiul fiă-quăruia corpu. Le-ai sfărmat, o Israel, quând mai în urmă devenişi Judan. — Pascele nu 'l mai mâncaşi de aqui înainte în preună în aquella'şi câmpu, subt aquellaşi stindard. Dece semenţii intr'o parte şi doĕ în alta. N'ai ascultat queea que se dice :

47 Vers. « Tótă synagog'a filiilor lui Israel và face aqueasta. »

CAPU XIII.

4 Vers. « Quŏci astădi eşiţi voi în lun'a quellor nuoe (spice). » Vechii traducĕtori români traducu *în luna quellor nuoe* ἐν μηνὶ τῶν νέων prin *lun'a quea d'ântĕiu*. Primă-vér'ade toţi fu considerată că înnoirea naturei, de aqueea dar timpul equinopţiului de primă-véră se dice lun'a quellor nuoe. Noi adaosserŏm în parenthese şi (spice) luându-ne dupŏ alte versiuni, nu quŏ dóră se înţellege exclusivamente numai *spice nuoe*, ci pentru quŏ din tóte plantele nutritóre grâul representă pe tóte; în părţile locului spicele nuoĕ şi tóte pârgele apparu în lun'a lui Martiu; şi apoi de nu se adăogà nimicu în parenthese, înţellesul ar' fi devenit de tot obscur în modul de a se exprimà în ţillele nóstre. In Hebraic'a se exprimă prin în lun'a lui Abib.

9 Vers. « Si và fi ţie semnu pe mân'a ta şi memorial înaintea ochilor tĕi... quŏci în mână tare te exdusse Domnul Dumneţeu din Egyptu. » Pînŏ quând scriptur'a sau scrierea devenì mai populară spre a însemnà ómenii faptele şi datele, nimicu nu erà mai popular şi mai înţelles cà semnele, cà symbolurile, cà emblemele que sunt limb'a primitivă a ómenilor. De aquì dar colóne, monumente, semne pe dênsele în diverse moduri spre a adducce à minte la posteritate fapte însemnătóre. Cu mână tare fu liberat Israel din servitutea Egyptului? pe mână dar să se însemneţe ori-que Israelit, qua să aibă suvenirea tot d'auna înaintea ochilor. Mulţi în ţioa de astădi numescu limbagiul emblematicu limbagiu mysticu; facu ânsĕ cà şi posteritatea nóstră quând dupŏ trei şi patru mii de anni, avênd alt modu de a se exprimà, şi ne mai pricepênd pe al nostru, ne ar' numì mysticisti. Noi ne exprimăm cum ne înţellege lumea în ţillele nóstre, şi quei vechi se exprimà assemenea cum îi înţellegeà contimporanii lor. Vorbesce unui mut, quŏ nu te înţellege; fă'i ânsĕ semne quŏ esci înţelles. Scrie o scrisóre unei asiatice ênsuşi în limba ei, quŏ nu o póte citi, de n'a învĕţat carte, trimite'i ânsĕ un buchet de flori emblematicu quŏ te înţellege. Trimite'i o rosă şi o viorellă sau *pensée* peste o frundă doĕ de iederă, quŏ în data te pricepe quŏ îi ţici : « amă şi nu uità pe quel que móre acolo unde se lipesce.»

Pentru asiaticu nu e mysticu şi problematicu de quât liguagiul de astădi al Europei; queea que noi ţicem clar şi pe faţă, pentru ellu este obscur şi plin de mystere şi queea que pentru dênsul este clarissimu, noĕ ni se pare mysticu; şi începem a criticà pe Moysè, pe Christu, şi pe toţi legiuitorii antici. De quât a ne perde timpul spre a'i criticà, mai bine ne ammu consacrà şi mai puţine veghieri spre a'i pricepe şi a'i înţellege, daqua ne arrogăm singuri numele de instruiţi şi de reformatori ai lumii. Jos cu mysticismul strigăm, ânsĕ unde ammu ajunge quând şi quei que nu sciu carte şi nu ne pot pricepe ar' strigà : jos cu scîrţa scîrţa de cărturari? Ei nu ne numescu mysticisti pentru quŏ nu potu să ne citiască, ei din contra să nevoiescu întru a învĕţà a citì şi a scrie. Pentru que dar şi noi să nu ne nevoim a învĕţà a citì şi înţellege linguagiul quellor vechi?

12 Vers. « Tot que deschide matricea » însemneadă ântĕiu născut.

13, 14, 15 vers. Invederat se vede quŏ quelle prescrise în aqueste trei versete spre a se facce consacrând Domnului tot quel ântĕiu născut dela omu pînŏ la vită, sunt semne de suvenire pentru primogenitii Egyptenilor que furŏ uccişi cà un semnal la resculare. Aqueasta erà cartea que aveà să trécă prin ceremonie şi din gură în gură şi din tată la fiiu în generaţiele fiitóre, şi semnul de pe mână aveà să le fiă neîncetat înaintea ochilor.

16 Vers. « Si và fi spre semnu pe mân'a ta *neclintitu* înaintea ochilor tei. » Aquest semnu în hebraic'a se dice *totaphoth*, que n'are rădĕcină în limba hebraică şi quare dupŏ vorb'a *photh* séménă egypteană, que póte quŏ însemneadă *luminarea* învederarea sau a trecutului sau perpetuă, adicŏ memorial, suvenire.

IV.

BESHLACH.

Dela versetul aquest'a 17 începe partea a treia a Exodului. *Beshlach* însemneadă *demittere*. Cu aqueastă vorbă începe vers. 17. « Quând *demisse* Pharaon, etc. »

17 Vers. Pînŏ aquì Moysè nu se occupă de quât cum să mântuiă popolul din mâinile lui Pharaon; de aquì înainte începu planurile strategice despre cum să conquiste pământul Palestinei. Mintea Omului prin quare se manifestă Dumneţeu, şi mai vîrtos mintea unui omu que în tótă viaţ'a sa se occupŏ spre a se luminà cu sciinţele necessarie, are să jóce un mare rol despre cum và avé a deprinde la ordine, la disciplină, la ver'a viaţă de omu liber şi la art'a resbellului pe un popol asservit. Aquì darŏ cu quât mintea se desbate mai multu şi află, cu atât putem ţicce quŏ Dumneţeu intră mai multu într'ênsul şi îi vorbesce prin voce nemateriale, quare è singură mintea.

La 1849 un Ungur înţellept îmi ţisse : Bine, Românii s'au sculat şi querru România mare dela toţi vecinii lor. Aquesta e un sentiment onorabil şi patrioticu que tot popolul cată să 'l aibă : ânsĕ numai pentru quŏ Românii querru, credeţi Dumneavóstră quŏ queilalţi sunt dispuşi să ţică *poftim!* numai pentru quŏ unii din Dumneavóstră 'şi au pus veste à la Robespière, alţii pene în căciulă; numai pentru quŏ Domnia ta 'ţi ai pus mantă albă; numai pentru quŏ quei din Blaju au făcut listă şi

www.dacoromanica.ro

'şi au împărţit moşiile altora pe hârtie, numai pentru quŏ în adunări vre o quâţi-va Români dela piaţa Sorbonei, vin à 'şi punne charta Europei pe masă, şi quâte unul scóte quâte o sabiă de sub redengotă, şi cu dênsa tragge sau sfîşie pe chartă confinele României, numai pentru aqueea Ungurii n'au de quât să strige şi ei bravo! éccĕ locurile sunt alle vóstre, noi n'avem de quât să ne luăm catrafusele. Nu; ci ḑicem: patrioticu vĕ è sentimentul, simţiţi queea que simţim şi noi şi tot popolul; ci veniţi de luaţi daqua puteţi. Tótă palm'a de pământ o veţi luà cu sânge, şi tótă palm'a o vommu appĕrà cu sânge. Ansĕ unde vĕ sunt generalii, ofiţerii de geniu, armele, tunurile, fabricele în quare să fabricaţi aquestea şi materialele şi maestri prin quari se fabrică? Assemenea şi âncŏ şi mai bine se întrebŏ Moysè cum eşi din Egyptu. Bine eu voiu să iau Palestina. Popolul iarŏşi nu voiesce mai bine pentru quŏ 'iam spus quŏ curge lapte şi miere dintr'ênsa. Ansĕ Palestienii que sunt nisce popoli nu de sclavi pînŏ ieri, ci de bărbaţi industrioşi, deprinşi la resbel şi la disciplină, que vor ḑicce? Dicce-vor óre: Bine aţi venit sănĕtoşi; bine quŏ v'a venit în minte să ne luaţi pământurile, quŏ noi n'avem de quât să ne sculăm şi să fugim încotrò ne vor ducce ochii. Nu vor să facă nici să ḑică aşà Palestienii aqueia, ci ne vor aşteptà sau ne vor eşi înainte cu coiful în capu, cu lancea în pumnu, cu paveḑa la braçu şi cu arcul întins. Nu è dar d'a se ducce dreptu acolo cu un popol que abiă ese din servitudine şi n'are de nici unele. Drumul nu este lungu din Egyptu pînŏ în Palestin'a; ânsĕ cată să cotim, cată să tragem în desert pînŏ que vor murì quei que au vĕḑut şi simţit vĕrg'a şi flagellul servitudinii, pînŏ que vommu preparà o lume nuoă cu sciinţă de tóte, căpuită de tóte, şi cu decisiŏ a conquistà în adevĕr quelle que và sci a sperà; pentru quŏ a sperà nepossibilul este o qualitate numai a nebunului şi a sclavului. Omul liber este omul integru, şi bărbatul integru nu sperà de quât queea que se póte, şi nu aştéptà realisarea de quât la timpul, la or'a cuvenită dupŏ legile naturali. — Quând darŏ omul cugetă şi lucreaḑă ast fel, cu adevĕrat Dumneḑeu vorbesce într'ênsul, şi reuşit'a este sigură.

« Iar quând demisse Pharaon popolul, nu 'l condusse Dumneḑeu pe callea pământului Philistiim, quŏ apprópe erà. Quŏci ḑisse Dumneḑeu: să nu cumvà vĕḑênd resbel popolul, să 'i parà rĕu, şi să se retórne în Egyptu. » Pe sclavu, pe puiul de sclavu, să nu'l duci înaintea resbellului de o dată, quŏ îi pare rĕu de servitudine şi iar se întórnă în apoi în Egyptu, adicŏ la jugu.

18 Vers. « Si încongiurò Dumneḑeu popolul (abătèndu'l) pe callea quea din desert spre marea Roşie. »

19 Vers. « ... se castramentarŏ în Othom. » Atât vocalele nu erà considerate drept semne sau symboluri alle ideilor, ci consónele, quŏ quei que traducu din hebreesce ḑicu Etham în quare se vĕḑu aquelleaşi consóne. Othom darŏ sau Etham fu a treia staţiŏ a eşirii filiilor lui Israel; prim'a adicŏ la Ramessè que fu puntul lor de întêlnire din tóte părţile Egyptului; a doilea la Sochoth unde întinserŏ pentru prim'a órà tindele şi se castramentarŏ, şi a treilea în Othom.

21 Vers. « Iar Dumneḑeu precedea înaintea lor, ḑioa în colónnă de nor spre a le arătà callea, iar nóptea în colónnă de focu spre a luminà lor. »

De và luà quine-và pe Dumneḑeu cà o fiinţă materiale, şi và cădé în materialismu şi idolatriă, dându'i tóte attributele şi formele materiei, n'avem să ḑicem nimicu către nisce assemenea fiinţe: ei ne vor taxà póte între impii, şi noi avem tot cuvêntul de a 'i arătà cu degitul de idolatri şi de batjocoritori ai Divinităţii. Noi ne adressăm către quei adeverat *drept credincioşi*. Dela Exodu, dela Eşirea din lumea păgână, Dumneḑeul lui Moysè nu mai are formă cunoscută, ellu nu se mai manifestă omului de quât prin aquel angel que se numesce *Minte;* quâte mintea spune unui omu înţelleptu şi întegru, i le spune ênsuşi Dumneḑeu; prin minte ellu ne conduce pe căile quelle mai bune; prin minte ne scapă de tóte nevoile, prin minte ne adducce la resultatele quelle mai salutarie, prin minte ne face a inventà tóte quelle de folos. Colónn'a de fumu şi de focu a fost necesariă nu numai lui Moysè, ci ori-quărui conducĕtor de popol sau de o armată prin miḑlocul aquellui desert. Moysè prin mintea sa se servì de dênsa cà de un stindard quare să pótă fi veḑut ḑioa şi nóptea de tot popolul; şi probă este quŏ aquea colónnă erà condusă de ómeni que cunoscea locurile, este queea que ḑice Moysè ênsuşi către Hobab sau Iothor socrul seu, sacerdotele din Madiam:

« Nu ne lăssà, ci fii noĕ de călluḑă, pentru quŏ tu cunosci locurile unde avem a ne castramentà în desert. Te vommu recompensà mai târḑiu de quâte vei facce pentru noi. »

« Noli nos relinquere: tu enim noscis in quibus locis per desertum castra ponere debeamus et eris ductor noster. Cumque nobiscum veneris, quidquid optium fuerit ex opibus, quas nobis traditurus est Dominus dabimus tibi (Numeri. cap. X. Vers. 31, 33). »

Ne place în assemenea împregiurări a cità cu mai mare satisfacţiŏ pe adversarii nostri: nu citĕm aquì de quât pe Vulgata.

Aşà aquea colónnă sau or-que semnu erà purtate şi conduse de ómeni cunoscĕtori ai locului, şi ori-quine cà Hobab şi alţii venià spre a ajutà pe Moysè şi popolul, erà consideraţi cà nisce trimişi (angeli) ai lui Dumneḑeu. Aqueastă expressiŏ se conservă pînŏ în ḑioa de astâḑi între Israeliţi, Chrestini şi Musulmani, quând se ḑice cui-và: « Dumneḑeu te a trimis, angel al lui Dumneḑeu ai fost pentru mine. »

Să vedem acum que erà aquea colónnă quare erà purtată şi condusă cà un stindard în ochii tutulor de ómeni cunoscĕtori cà Hobab.

Să ascultăm şi alţi scriitori antici şi moderni dupŏ que audirŏm pe Moysè ênsuşi cum se exprimă către socru seu.

Quint Curçiu, vorbind de expediţia lui Alexandru quel Mare în părţile locului ḑice:

« Quând Alexandru voià a'şi ardicà campamentul şi a luà din nuou drumul, mai întêiu trompetta da semnalul departului; ânsĕ pentru quŏ sonul mai adesea nu putea dominà multitudinea, ḑisse să puiă d'assupra tindei salle un arbure sau catart 'nalt que se vedea din tóte părţile (în armată) şi quare puteà ţinne un semnal. Din aquesta ḑioa eşià fumu, şi nóptea focu (cartea V, cap. 7). »

D. Salvador, în histori'a sa despre instituţiunile lui Moysè, venind la Exodu ḑice:

« Hebreii fărŏ întârḑiere străbăturŏ un coprins întrerupt de munţi, avênd în aintea lor, spre a conducce pe toţi şi spre a nu se rătăcì nimeni dintr'ênşii, un focu mare din materii reşinóse, que nóptea dà o flacără fórte viă, şi ḑioa o fumegare fórte constrînsă. Arabii pînŏ astâḑi se servu

www.dacoromanica.ro

cu assemenea călĕuḑători. Alexandru quel Mare făcù assemenea.»

D. Dubois-Aynė vorbesce assemenea despre colónn'a de focu în Memorialele salle, precum şi Vater.

CAPU XIV.

2 Vers. « .... Inaintea şesului între Magdol şi între mare în aintea Beelsephonului.... » Vorba ἐπαύλεως que am tradus'o *sesului* în alte versiuni că hebraic'a este că un nume propriu al locului, ḑicênd în aintea *Pi-hâhirothului*, nume que s' ar' fi dat aquellui şesu, şi quare ar' însemnà că cum ammu ḑice astăḑi *câmpul Libertatii;* pentru quŏ, ḑice Raschi, Hebreii acolo se veḑurŏ liberi. — Beelsephon este una cu Baal-Tsephon. Unii ḑicu quŏ Tsephin este una cu Typhon. Se scie quŏ Typhon la Egypteni fu revoluţionarul în contra lui Osiris. Dela Baal-Typhon darŏ que erà închinat ḑeului Typhon sau ḑeului apostaţilor sau revoluţionarilor, se pusse Moysè nu spre a se allià cu Pharaon, ci spre a vedé de acolo pe descinḑenţii lui Osiris, sau mai bine dreptul numit divin înnecat cu callu cu călĕreţu în Marea-Roşiă. — Moysè, pe cum se vede, n' avea nici cugete nici gusturi că alle lui Solomon, que făcù din Thyphon un Satan. Ellu, Moysè, n' avea nici de cum în horróre pe Typhon que se resculò în contra primului Pharaon şi Dumneḑeu al Egyptului, Osiris. Pentru Cecrope que eşì din Egyptu că şi Moysè, primul revoluţionar Joie sau Jupiter devenì Divinitatea Divinităţilor. Pentru Moysè fărŏ a devenì o divinitate, fu numai un confrate de predilecţiŏ; pentru quŏ şi ellu ênsuşi Moysè devenì un Typhon adicŏ un revoluţionar, un înnecător de Pharaoni. Typhon uccisse pe Osiris; Moysè înnecò pe strănepotul aquestuia. Mai târḑiu, Solomon, veḑênd quŏ nu póte domnì după legea lui Moysè şi prin ajutorul Dumneḑeului aquestuia que mântuià popolii din servitudine, inventò sau întruduse dogm'a sau credinţ'a în Satan. Aqueastă ficţiune îl susţinù şi mai susţinne pe toţi următorii şi imitatorii aquestuia. Spunne-le aquestorn'a adevĕrul aquesta, spunne-le quŏ Satan nu se află în legea mosaică, şi quŏ è o minciune mai păgână de quât à lui Pluton, quŏ îndată se îndrăcescu de religiositate şi sbiară quŏ le dĕrapeni religia; firesce quŏ le derapeni religia, pe a lor ânsĕ, iar nu pe a nóstră, pe aquellor que tótă credinţ'a quâtă avem o închinăm adevĕratului Dumneḑeu que mântuià popolii din servitudine şi face filii ai sei pe toţi quei que înnécă şi stingu Pharaonii.

4 Vers. « ... Si mĕ voiu glorificà întru Pharaon... » Adessea se vede aqueastă expressiŏ în Bibliă. Dupŏ ideile orientalilor, resbunarea assupra inemicului este aqueca que se ḑice gloria. Hellenii iar în credinţele lor ḑicea : resbunarea sau vendict'a este nutrimentul ḑeilor.

5 Vers. « ... Si se schimbò inim'a lui Pharaon şi a servitorilor lui assupra popolului, şi disserŏ : que făcurŏm de ammu demis pe filii lui Israel spre a nu ne mai servì? »

Aşà se întêmplă tot d'auna în revoluţiile quelle mari : dupŏ o terróre panică que coprinde pe toţi Pharaonii pînŏ la quel din urmă din servitorii lor, de o dată înalţă capul, şi se mirà singuri, cum fu aqueasta de se spăimântarŏ ei de nisce despuiaţi şi desculţi de sclavi? que făcurŏ ei de se lăssaro să le scape din mână atâţia iloţi que nu trăià dequât spre a le procurà tóte plăcerile?

7 Vers. « Luò şése sute de carre allese şi tótă călĕrimea Egyptenilor, şi tristaţi peste toţi. » Iosephi Flaviu ḑice 600 carre, 50 mii călĕreţi şi 200 de mii pedestri : Vorb'a *tristati* que de vechii traducĕtori se arată prin *capetenii*, desémnă o dregĕtorie locale. Quei ai doilea dupŏ Pharaon se ḑicea *distati* adicŏ ai doilea şeḑĕtori, şi aquestia erà ministri, generali peste corpuri de oştire; quei de rangul al treilea sau ai treilea dupŏ Pharaon se ḑiceà *tristati* adicŏ ai treilea şeḑĕtori; şi aquestia erà guvernatorii de ţinuturi şi conducĕtori de divisiuni de oştire că regimentele din ḑilele nóstre.

8 Vers. «... Iar filii lui Israel eşiau cu mână înaltă.» Mulţi traducu expressia *cu mâna înalta* prin: *capul descoperit*, cu *fruntea în sus*. Tóte expressiunile aquestea ânsĕ în styl biblicu însemneaḑă *de faça, publicamente, cu putere mai presus de a inemicului.*

10 Vers. « ... Si ardicându'şi filii lui Israel ochii, vĕḑurŏ, şi éccĕ Egyptenii se castramentasserŏ din dosul lor. » Dupŏ versiunea hebraică : « éccĕ Egyptenii se castramentasserŏ... » Se arată prin : « Şi éccĕ Egyptul (sau Misraim) venià în urma lor. » Expressia este mult mai expressivă sau hyperbolică; arată cu adevĕrat terrórea Israeliţilor, quăror li se părù quŏ Egyptul cu totul îi urmăresce. De aquì urmeaḑă apoi şi împutările şi strigările lor :

11 Vers. « Au quŏ nu se află mormênturi în pămêntul Egyptului, quŏ ne addusseşi afarŏ spre a ne uccide în desert?...

12. Au nu 'ţi ammu ḑis : lassă-ne à servì Egyptenilor, quŏ mai bine è noĕ să servim Egyptenilor de quât à murì în desertul aquesta? »

Eternă strigare a tutulor sclavilor, quând quineva se încércă spre a'i liberà. — Quând la 1848 Guvernul provisoriu din Bucuresci credù a se tragge către munţi, dupŏ que fu abandonat de doĕ companii de soldaţi que îl însoţià, un Ispas Farcaşu, fost zapciu sau exactor, adunò Tsiganii din fabrica dela Băleni şi o mare adunătură din Tîrgoviste, eşì înaintea membrilor guvernului cu vr'o optu sute de ómeni assemenea aquestor Hebrei pe quari Moysè îi trăgea afarŏ din servitudine.

« Quine sunteţi voi strigà svînturaţii Tsigani şi puii de viperă din Tîrgoviste dinpreună cu dênşii, quine sunteţi voi să vĕ faceţi mai mari de quât Dumneḑeu şi să voiţi *à slobozì* pe Tsigani? Dumneḑeu a lăssat să fiă Tsiganul robu, şi Românul opincar şi clăcaşu, şi boierul, boieru. » Si alte assemenea. Din aquestea tragu unii sau din systemă sau din resbunare şi închieiă quŏ nu se cuvine a avé pietate de sclavu şi de împilat, ci să 'l laşi în queca que singur voiesce să remâiă. Nu, daqua suntem chrestini, să lăssăm pe suffletul păgânilor nisce assemenea doctrine, si să ḑicem din preună cu Christu : iartă-le lor, Părinte, quŏ nu sciu que facu. Nu se cuvine ânsĕ a uità quŏ Mântuitorul lumii s'a rugat pentru popol que strigà spre a 'l crucificà, iar nu şi pentru Cărturari şi Pharisei; pentru aqueia repetà ne încetat; vai voĕ!

15 Vers. « Disse attunci Domnul către Moysè : que strigi către mine? vorbesce filiilor lui Israel să reînjuge spre drumu. » — Mulţi ḑicu quŏ aquì lipsescu quâte vă phrasi; pentru quŏ aqueastă apostrophă presuppune quŏ Moysè s'ar fi rugat sau ar' fi strigat către Dumneḑeu, şi despre aqueastă rugă nu se face menţiune. Noi credem quŏ nu este lipsă în textu, ci o tăcere în adins a autorului. Rug'a, în astfel de impregiurări grelle şi decissive de se întêmplă a se facce, nu póte avé locu de quât în fundul inimei şi în tăcere. A se rugà de façă, înaintea unui

www.dacoromanica.ro

popol consternat, n'ar' arătà quinevà de quât o lipsă de curagiu. Quea mai înaltă din ruge în assemenea împregiurări este credinț'a sau încrederea que are bărbatul în fapt'a sa quea mare; este a dicce popolului : « curagiu, înbărbătați-vĕ, stați și vedeți mântuirea... quŏci dupŏ cum veŭurŏți astădi pe Egypteni, mai mult nu'i veți mai vedé. »

Nu e nevoie să strige omul cu gur'a qua să 'l audă Dumnedeu; și la decisia lui Moysè internă, totu aquea voce internă îi respunde : que strigi către mine? adicŏ que mai stai pe cugete și cu mâinile în sîn; nu è timpul de stat; inemicul vine; dĭ filiilor lui Israel să reînjuge spre drum; ardică'ți campamentul d'aquì.

16. « Ia baculul tĕu și întinde'ți mâna peste mare și o despică, și intre filii lui Israel în midlocul Mării cà pe uscat. » Tot d'auna objetele se reflectă în sujet, și vice-versa sujetul în objete. Emblemele biblice arată adessea adevĕrul aquesta. Undele mării representà sau reflectà de minune turburarea anarchiei populare : ia 'ți darŏ baculul și despică undele, și fă să trécă popolul prin midlocul mării pericolului și anarchiei cà pe uscat; nu lăssà baculul, nu lăssà command'a din mână în assemenea împregiurări.

19 Vers: « Attunci angelul Domnului, que călĕudià înaintea castrelor filiilor lui Israel, se promișcŏ, și se pusse a călĕtorì în urm'a lor. Se promișcŏ assemenea și colónn'a de focu de dinaintea lor și stette în urm'a lor. » Colónn'a prin urmare se vede quŏ nu se mișcà singură, ci unde se duceà aquel angel acolo se duceà și dĕns'a. Este întrebare ânsĕ que erà aquel angel sau aquel trimis? De o vommu luà ad litteram, iar nu cum ammu arătat quŏ se dice și în dillele nóstre, attunci que nevoie mai aveà Moysè de ómeni cà Hobab?

21 Vers. « ... Si împinse Domnul marea tótă nóptea prin vênt austru violent... » Vêntul *νοτος* în latin'a, și de vechii traducĕtori români se traduce prin austru quare este vêntul despre miadă dì adessea, iar nu quel despre appus, quŏci aquella în stylul biblicu sau dupŏ situația Palestinei se dice vêntul despre mare. Que este de mirare ânsĕ è quŏ alte versiuni cà hebraic'a dicu *vênt dela resarit.* Si de ar' fi fost vêntul dela rĕsărit, ar' fi addus marea drept peste Hebrei que stà spre appus pe marginea mării.

22, 23 Vers. In aqueste doĕ versete cum și în quelle următóre se descrie trecerea în adevĕr miraculósă a Hebreilor prin Marea Roșie și înnecarea lui Pharaon. Tot miraculul sau minunea que se vede aquì este legea eternă a lui Dumnedeu prin quare se face fluxul și refluxul mărilor. Toți călĕtorii que au âmblat și s'au înbărcat pe mări sciu quŏ acolo unde erà mare și de unde plécă navele în mare plină, quând la periodul seu se trage marea, batellele remânu pe uscat și ómenii âmblă ca pe uscat și trecu dincolo unde marea è strimptă cà o limbă. Limba quea mai din capĕt a Mării roșii neîncetat are aquest flux și reflux. Ori-quâți s'au dus pe acolo, — și astădi s'au dus și se ducu fórte mulți—au vĕdut și vĕdu phenomenul aquesta cà și pe airea, la Ostanda, la Pasul de calè, etc. Geueralul Bonaparte quând s'a dus la Egypt erà să patà cà Pharaon. Să ascultăm pe Martin în historia despre expediția francesă în Egyptu, tom. 1 pag. 276:

« Bonaparte în expediția sa de Suez, erà să patà cà Pharaon. Se dussesse spre a vedé fôntânele numite alle lui Moysè, situate în partea orientale a Mării Roșie, trei lege departe de Suez. Caravan'a trecusse plagea cu piciorul, ânsĕ quând se returnò în apoi la Suez, fluxul începusse à se suì, și fiind quŏ cóst'a mării este fórte bassă în fundul golfului, undele erà p'aquì să înghită pe generalul-căpitan (pe Bonaparte) quând unul dintre călĕudi, vĕdĕndu 'l în pericol, îl luŏ pe umeri și 'l trasse fórte răpede afarŏ. »

Miracolul este mare în legile eterne alle lui Dumnedeu atât despre fluxul și refluxul mărilor quât și despre tóte quâte a creat Ellu. De vommu venì ânsĕ la ómeni și mai vîrtos la Moysè, talentul lui, capacitatea lui, intelligenț'a lui erà quŏ prin sciințele salle ajunsesse à cunósce multe diu legile naturei, și prin geniul lui sau Mintea (que ellu cu dreptu cuvêntul o numesce manifestația lui Dumnedeu, angelul lui Dumnedeu și adessea Dumnedeu ênsuși) ellu scià nu numai să facă semne sau embleme cum să vorbéscă nu la urechile ci la ochii popolului, deprins a înțellege mai mult prin faptă de quât prin vorbe, scià nu numai a symbolisà evenimentele, ci și a se folosì dintr'ênsele. Fluxul și refluxul a existat și există de quând lumea. Ansĕ quine a sciut cà dĕnsul a se folosì cà legiuitor și general? Numai un capu sau o minte cà a lui a putut să studiă natur'a și locurile atâția anni, să utilise la timpu fiă-quare evenimentși phenomen, să tragă la timpu popolul din Egyptu, să 'l puiă a facce doĕ stațiuni, să 'l abată de a nu se ducce d'a dreptul din mân'a Egyptenilor să caclă în a Chananeilor, să 'l adducă înaintea mării în momentul quând erà să se opere refluxul, să mĕsóre timpul și să rĕnduiască popolul în colónne cum să pótă trece totu pînŏ la timpul fluxului. Aquest fluxu și reflux îl scia și Pharaon; îi lipsià ânsĕ mintea strategică, îi lipsià sciinț'a mathematicelor, îi lipsià sciinț'a duratei refluxului, și unde nu e sciință nu e adevĕr, nu è Dumnedeu; Pharaon cà un orbu a căutat să dea un spectacol de vendictă popolului liberat, și să deviă un symbol, o emblemă eternă tutulor popolilor, quŏ Pharaon cată să móră în marca sau undele durerilor prin quari au trecut popolii; quŏ de nu se và înnecà Pharaon nu mai è mântuire pentru dĕnșii; symbol, emblemă, semnu, cum và voì quineva să dică quŏ popolii să nu se lasse a se conduce de quei que facu pactu, allianță, cuscrenie cu Pharaonii. O que minune mare! și Domnul Prudhon și alții de quât a dà în capu Religiunii sau Bisericei cum dice Dumnealui, quare ne conservŏ aqueste semne cu adevĕrat divine, mai bine ar' dà în capu quellor que se alliadă cu Pharaonii. De quât s' ar punne a descreditâ Testamentele Vechiu și Nou, singurele ducumente dupŏ quare popolii își pot querre mostenirea lor, mai bine ar' dà în capetele Theocapelilor que detterŏ un înțelles atât de păgân quellor mai divine din scripture, înțellesul que face din Dumnedeu quel mai miserabil' din jonglori, și din Moysè un adevĕrat impostor. Nu, Moysè n' a fost un impostor, ci prosti și idioți suntem noi que nu voim a învĕță limb'a semnelor, limb'a emblemelor, que fu limb'a primitivă a ómenilor, și fiind quŏ nu învețăm, se scie quŏ limbele, sciințele, artele, n'au alți innemici mai fatali de quât pe aqueia que nu le cunoscu.

24 Vers. « Fost'au în veghia dimineței... » La Hebrei, nóptea se împărțià, în locu de ore, în trei veghie sau veghieri, sau gardie.

30 Vers. « ... și vĕdù Israel pe Egypteni morți pe marginile mării. » Quând o dată se ânflò marea și accoperì pe Egypteni, firesce quŏ și începù apoi a'i săltà în sus și a'i scótte morți la margine.— Dupŏ expressia ânsĕ biblică se cuvenià a se dicce și vĕdù Israel Egyptul mort pe marginea mării.

www.dacoromanica.ro

31 Vers. « Si vĕdù Israel mâna quea mare... » adică puterea quea mare. Fiă-quine vede şi simte quŏ puterea, de şi este mai pe înţellesul din ţillele nóstre, personificată ânsĕ sau symbolisată prin *mâna*, face mai mare impressiŏ sau effectu; popolii primitivi aşà pricepea mai hine. Queea que ţicem noi mysticismu pentru ei erà mai pe faţă: vorba *putere* este cu mult mai abstractă de quât *mâna*; aşà este şi *invidia* în comparaţiŏ cu *ochiu reu*; aşà critic'a cu limbă rea, *limba de sérpe*; aşà blândeţea symbolisată prin *'gnellu*; aşà rapacitatea prin *lupu*, aşà vicleni'a prin *vulpe*, etc.

CAPU XV.

Citind quinevà od'a aqueasta sau hymnul de graţiă, se întrébă cum fu improvisată, şi cum atât de răpede fu împărţită între cântătóre, intonată şi învĕţată, în quât de o dată să fiă cântată în choru dupŏ distrucţia lui Pharaon?

Aqueasiă poesiă este un monument que şi mai învederat ne arată geniul prevĕdĕtor sau preparator al lui Moysè. Quine và citl nu peste patru mii de anni, ci ênsuşi în timpul nostru histori'a regeneraţiunii Românilor, şi inauguraţia ei la Islaz, se va întrebà: quând avù timpul de a învĕţà sau cum improvisò un preot simplu de ţérră rug'a que făcù pentru mântuirea popolului Român în dată dupŏ sanctificarea apei? Firesce quŏ aquea rugă erà făcută mai din ainte cà o parte a unei programme trase de mai 'nainte, şi dată preotului âncŏ din prediioa mişcării spre a o învĕţà şi a o pronunţà la or'a venită. Quine dupŏ mai mulţi anni îşi và imaginà un preotu simplu de ţérră, îşi và ţicce queea que cu mai tare cuvênt putem ţicce noi despre instrucţia Hebreilor, şi despre necapacitatea lor de a producce o poesiă din quelle mai sublime şi mai politice. Od'a a fost compusă mai din ainte cà şi rug'a preotului dela Islaz. De vommu crede altfel, cădem în superstiţiuni sau încredinţe, în neadevĕr, que nu mai sunt de secului nostru şi nici ênsusi d' al lui Moysè, quând vedem quŏ popolul lui tóte quâte le vedea le luà în quea mai mare parte dupŏ ordinea naturale. Acum darŏ vine o altă întrebare, a quăria deslegare ne và învederà quŏ Moysè îşi aveà itinerariul dejà tras mai din ainte. Daqua poesi'a fu preparată mai din ainte, cum de scià Moysè quŏ Pharaon se và înnecà în marea Roşiă, şi mulţumesce mai din ainte lui Dumneţeu despre mântuirea lui Israel şi despre distrucţia lui Pharaon cu callu cu călăreţu în preună? — Nu este nici un căpitan mare que conduce un popol sau o armată quare să nu'si facă planul despre mişcările que và avé să facă, despre tactic'a que và luà spre a'şi mascà planul, şi despre curscle que và avé să întindă inemiculuì. Quând planul este ingenios şi natural, quând execuţia lui se operă cu prudenţă şi la timpu, reuşita a fost tot d'auna sigură. Moysè âncŏ de quând îşi trăgeà planul erà în situaţia unui statuar sau pictor que âncŏ pînŏ a nu'si luà în mână dalta şi a lovì marmur'a, sau penellul spre a attinge tell'a, îşi avea în aintea ochilor idealul que îi surrîde à de perfecţiŏ, şi în enthusiasmul seu cà un extasiat exclamă:

« Să cântăm Domnului quŏci prin victorià s'a glorificat.

« Callu şi călăreţua derîpatu în mare.

« Ajutor, scutul meu devenl de mântuire.

« Inflórese córdele arpei cà perii capului meu, revibre cà palpitele inimei melle.

« Svólre sonurile ei peste aripele suffletului meu;

« Din rĕrunchi, din fundul inimei ese numele Jehovah!

« Harpa, timbanele resună şi repetă în Israel: Iah!

« Ellu este Dumneţeul meu; şi voiu glorificà pe dênsul.

« Ellu Dumneţeul tatălui meu; şi 'l voiu prĕînălţà.

« Jehovah Domnul que sfarmă resbelle, Eternul è numele lui.

« Carrele lui Pharaon şi puterea lui projeptatule-a în mare.

« Călăreţi de frunte, şi tristaţi superbi, înnecatui-aîn marea Roşie.

« Cu pontul îi accoperì şi appusserŏ în fund cà o pétră.

« Drépt'a ta, Dómne, se glorificò în fortitudine,

« Drépt'a ta, Dómne, frânse inemicul,

« Si în multul gloriei talle constrivit' ai adversarii.

« Răpeţit' ai urgi'a ta şi îi devorò cà paiele.

« La sufflarea mîniei nărilor talle despărţitus' au apele.

« Inchiegatu s' au cà păretele undele, şi s' au închiegat fundurile abysului,

« Allungà-voiu, ajunge-voiu şi voiu impărţi pradele, dis' a inemicul.

« Reshunà-voiu suffletul meu, tragge-voiu gladiul meu, şi mân'a mea và distrugge.

« Ci trimis'ai spiritul tĕu Dómne, şi marea 'ia şi accoperit.

« Cà plumbul appusserŏ în apele vehemenţi.

« Quare între ţei è cà tine, o Dómne? quine assemenea ţie?

« Glorificat în quelle sânte, mirabil în glorificare, tu singur făcĕtorul prodigelor.

« Intins' ai a ta drépta şi 'i a înghiţit pămêntul.

« Condus' ai în justiţi'a ta popolul aquesta;

« Salvatu 'l ai pe dênsul şi 'l ai chiemat cu a ta putere în repaosul santităţii talle.

« Audit' au gintile şi s'au spăimêntat: Dureri coprinserŏ pe locuitorii Philistiimului;

« Răpede se scularŏ ducii Edomului;

« Cutremur coprinse pe principii lui Moab;

« Topitu-s'au cu toţii quei que locuiescu în Chanaan.

« Cadă assuprà-le frică şi tremur din fortitudinea braçului tĕu;

« Impetrésca-se pînŏ và trecce popolul tĕu aquesta, o Dómne!

« Popolul tĕu aquesta pînŏ và trecce, qu'al tĕu este, Eterne!

« Intraddu'i, o Potente, şi plantă pe dênşii în muntele ereditătii talle.

« In locul que ai preparat locuinţei talle, o Eterne;

« Sanctuariu, o Dómne, edificat de mâinile talle.

« Domnul împĕrăţesce în seculi, şi peste eternitate,

« Domnul peste eternitate, şi *anco*!

« Callu şi călăreţu al lui Pharaon intrat-au în mare,

« Carrele şi puterea lui tótă;

« Răpeţit'au peste dênşii Domnul undele lacomi:

« Ca plumbul appusse şi nu se mai vĕdù Pharaon.

« Viu este Domnul! cà pe uscat Israel trecù prin miţlocul Mării.

www.dacoromanica.ro

« Să cântăm Domnului quŏ prin victoriă se glorificò! »

Aqueasta sau mai bine de quât aqueasta fu od'a que Moysè cu mult mai 'nainte în delirul veghierilor, meditaţiilor şi aspiraţiunilor salle intonà glorificând pe Domnul que constrivesce Pharaoni şi salvà popolii din servitudine, chiemându'i în muntele santităţii salle.

Asfel cu doi anni înainte de evenimentele grandióse dela 48, suffletul meu dorià şi prevedeà căderea Idolilor pământesci, şi cântà Domnului din preună cu filiele Românieì:

Tresărì-va l' al tĕu nume pământul
Gintile tóte querre-vor viaţă.
Si d'a ta gloriă tremà-vor regii.
Din cenuşă'i săltà-va Românìa,
Cà-a aquillei noi-se-vor a ei junetę;
Si 'n vestmênt candid, bellă radiósă,
Eşì-va 'nainte 'ţi ca o mirésă.
A ei splendidă, a ei candellă d'aur
Vĕrsà-va lumin'a que dă viaţă,
Si và încinge virginala'i frunte
Cu-aureola que Geniul pórtă.

De mĕ înţellegeţi, Românilor, cu atâta mai vîrtos acum puteţi înţellege pe Moysè que se exprimă cu mult mai bine şi cu mult mai divin de quât mine. Si daqua puteţi luà dupŏ litterà figurele poetice que vi le presentu; daqua credeţi quŏ Dumnedeu stă d'o parte sau vine cà un Monarchu, şi quŏ toţi românii în preună se prefacu prin tr'o minune într'o vergine cum v'o descriu; luaţi tot assemenea dupŏ litterà şi pe Moysè, quând cà poetu şi prophet, se 'nalţă mai presus de historicu şi de legiuitor.

Alta este partea historică şi philosophică a Bibliei şi alta quea Poetică.

« Daqua trecerea Rinului, ḑice D. Salvador, và fi dupŏ cum o descriă poeţii contimporani, unde ar' mai fi adevĕrul historicu. Poesi'a nu constată de quât fapt'a. » Si noi adăogimu; daqua historicul şi legiuitorul şi ênşusi ducele căpitan ar' fi numai prosă uscată. unde ar' mai fi concepţia, suffletul historiei, şi fructele legilor, şi enthusiasmul que produce la heroi? Gestul, căutătur'a, starea pe callu, vêntularea penelor coifului, şi a mantei unui căpitan, încurarea cursierului, sunt o poesiă tăcută que vorbesce ochilor şi însuffleţesce o armată întrégă. Si quând poetul le descrie, personificând rîurile, arburii, florile, acrul, munţii, dând simţire şi voce ênşusi petrelor, marturii de faţă ênşusi recunoscu adevĕrul şi mai bine, cuviosul devine şi mai cuvios, heroul devine şi mai herou, adevĕratul philosophu raţionă cu o mai mare putere... Numai speculatorul de ómeni şi de Dumnedeu le ia dupŏ litterà, şi numai omul pervertit se lassă a devenì instrumentul şi victim'a aquestor speculatori credênd orbesce ficţiunilor şi personificaţiunilor.

Ammu ḑis quŏ aqucastă odă a lui Moysè fu nu numai o poesiă din quelle mai sublime, ci şi un resort din quelle mai politice, demnu de quel mai profund cunoscĕtor de inim'a omului.

Moysè quând ese din Egyptu, nu cutédă în dată à expunne un popol ne deprins la resbelle înaintea popolilor bellicoşi ai Palestinei, şi se întórnă înapoi nu numai spre a mai întârḑià pe Hebrei prin desert, ci şi spre a întinde o cursă lui Pharaon. Moysè nu ḑice popolului seu: înainte fraţilor spre a luà Palestin'a în punta lancei şi a sabiei, ci lassă să adviiă evenimentele dupŏ cum le preparasse; lassă a se coprinde mai întêiu de terróre aquel popol timidu şi servil; a 'l facce să trécă consternat prin marea Roşie; lăssă qua Pharaon orbit de furóre şi de turbarea de a 'şi reshunà, a da în cursă, a se înnecà pînŏ la unul înaintea unui popol que se credeà perdut dejà; şi quând în locul disperaţiunii, cà fulgerul bucuri'a spontaneă străbate în tot campamentul, quând inimele şi suffletele tutulor nu aflà cuvinte spre a exprimà queea que vĕḑusserŏ şi queea que se petrecè într'ênşii, attunci de o dată chorul începe:

« Să cântăm Domnului, quŏci prin victoriă se glorificò! »

Quare herou nu devine un ḑeu, şi quare codace nu devine un herou la auḑul de o dată unei assemenea cântări, dupŏ un spectacul atât de imposant şi terribil.

Apoi dupŏ que prin figurele quelle mai poetice exaltă inimele tutulor prin descripţia spectaculului que fiă-quare avù înainte, dupŏ poesi'a quea mai sublimă despre quelle trecute, éccĕ şi politic'a quea mai profundă despre viitor:

« Audit'au gintele, şi s'au spăimântat; Dureri coprinserŏ pe locuitorii Philistiimului;

« Răpede se scularŏ ducii Edomului;

« Cutremur coprinserŏ pe principii lui Moab;

« Topitu-s'au cu toţii quei que locuiescu în Chanaan... »

Si morţii înviaḑă, qua să ne exprimăm poeticamente, şi petrele începu a se mişcà în nisce assemenea împregiurări la auḑul unor assemenea întonaţii. De aqueea poesi'a s'a numit *cântare* şi ênşusi quând nu se cântă, quŏci cu adevĕrat încântă pe ómeni şi din codace face un herou, pe bĕtrânu îl rejună, pe paralyticu îl împle de vigóre. Unde sunt acum toţi quei din Philistiim, toţi quei din Chanaam, să viă a se mĕsurà cu aquelle umbre de ómeni que, trecuţi prin marea Roşie, devenirŏ de o dată lei la sunetul timbanelor, la carmenii prophetului.

Nu è de mirare quând peste puţin vommu vedé pe Moabitul bellicos căḑênd subt o turmă de Hebrei conḑuşi de Iisus-Navè. Eccĕ partea politică.

Ammu fi avut a ḑicce multe şi din puntul vederii litterariu despre aqueastă poesiă; ne temem d'a nu deveni reci. Fapta se înţellege de sine farŏ comentarie, iar în quât pentru óre-quare hebraismi îi vom explicà airea, unde îi vommu mai întêmpinà.

Tot que credem quŏ este necessariu de a mai adăogì este încŏ quâte và vorbe despre versificaţia hebraică sau mai bine despre queea que se ḑice *dictio îndoita* que mai adessea face tótă sublimitatea poesiei hebraice.

Precum *rim'a* în timpii moderni este o repetiţiŏ de aquella'şi son pentru auḑul nostru, assemenea *dictia îndoita* este o repetiţiŏ de aqueeaşi idee, de aqueeaşi cugetare prin vorbe differite sau synonyme. *Dictia îndoita* este o rimă nu pentru auḑu, ci pentru intelligenţă şi éccĕ cum:

I.

« Ellu este Dumnedeul meu; şi voiu glorificà pe ênsul.

« Ellu Dumnedeul tatălui meu; şi 'l voiu înălţà.

II.

« Drépt'a ta, Dómne, se glorificŏ în fortitudine;

« Drépt'a ta, Dómne, înfrânse inemicul.

www.dacoromanica.ro

III.

« Trimis'ai spiritul tĕu, Dómne.
« Si Marea 'ia accoperit.
« Cà plumbul appusserŏ în apele velıemenţi.

IV.

« Cadă assupră-le frică şi tremur din fortitudinea braçulni tĕu;
« Impetrésca-se, pînŏ que và trecce popolul tĕu aquesta, o Dómne!
« Popolul tĕu aquesta pînŏ que va trecce, qu'al tĕu este, o Eterne.

V.

« Intraddu'i, o Potente,
« Implantă pe dênşii
« In muntele eredităţii talle,
« In locul preparat locuinţei talle, o Eterne,
« In sanctuariu, Dómne, edificat de mâinile talle »

Precum rimele în çillele nóstre sunt variate, quând înjugând quâte doĕ versuri, quând formând terţele şi strophe mai mari, assemenea *Dictia îndoita* varià adessea.

In exemplele I şi II se vedu doĕ versuri exprimând aqueeaşi idee; în al III primul vers è absolut şi preparator unei îndoite dicţiuni; în al IV se vede un fel de terţă rimă dantescă prin quare se încatenă sau se légă versurile. — In al V se vede o assemenea încatenare şi o *dictio întreita*.

Hymnul, Od'a, tótă poesi'a seriósă şi imposantă nu sufferià monotoni'a dicţiunei îndoite, şi adessea varià cum se vede în aqueastă odă şi airea.

Poesiele mice, oracolii, proverbii îşi complacu cu uniformitatea dicţiunii îndoite, că şi în çillele nóstre cântecele populare.

Vommu avé occasia de a dà de mai multe ori exemple de rim'a intelligenţei, sau de perechile de idei or cugetări, din quari una è principale, şi alt'a complimentară sau spre explicaţiŏ sau spre mai mulţă înălţare.

Psalmii sunt plini de assemenea exemple.

Egalitatea sonurilor face rim'a musicale.

Egalitatea ideilor sau a cugetărilor face rim'a raţionale sau dictia îndoită

Atât sunt de naturali aqueste doĕ speçie de rime în quât nu e popol quare să nu le fi creat prin instinct.

Cântecele române popolare sunt pline şi de un fel de rimă şi de quel altu; şi quând poetul uită d'a 'şi însemnà al seu *bis*, împlinesce cântătorul repetând un vers de doĕ şi de mai multe ori.

---

20 Vers. « Attunci Mariam, prophetés'a suror'a lui Aaron, luŏ tympanul, şi eşirŏ tóte femeile dupŏ dêns'a cu tympane şi în chorurі. »

Se póte qua Mariam să fi fost din natură cântărĕţă, cà membru sau filiă dintr'o familliă unde artele, geniul şi talentul luasse o mare desvoltare; se póte ânsĕ attribuì şi la Moysè óre-quare stăruire spre a cultivà talentele surorii saile provĕdênduse cà la timpu să aibă ómenii necessarii dintre ai sĕi quari să fiă interesaţi de a ţinne secretul. — Mulţi vor să facă din Mariam un fel de Casandră, luând vorb'a prophetésă în sensul pägân, adicŏ devinătóre, ghicitóre. Prophet' ânsĕ, cum vommu arătà la locul sĕu, nu însemneadă mante sau devinător, dupŏ ênsuşi etymologia hellenică, ci *predicator*, ad litteram, iar în sensul mai înaltăt, *poetu;* quând ânsĕ se ardică la gradul quel înaltu, attunci nu póte avé însemnarea de quât de un politicu profund inspirat de sufflętul poesiei. A'i da' ânsŏ însemnare şi de ghicitor este mai mult de quât de a fi pägân; este a fi un tont, un idiot idolatrn. Vorb'a prophetéssă în hebraic'a se dice *nabi*, şi nu arată de quât facultatea de a compunne hymnuri, şi de a dà precepte de morală. — Tympanul este un instrument de musică que se bate. Arabii şi Egyptenii âncŏ se servu cu aquesta. Dela aquestia îl luarŏ şi Spaniolii şi alţi Europeeni. Femeile în danţu se servu cu dênsul, este aquel tamburin sau tobiţă que se çice *daheré*, que are şi cymparalle; vorb'a aqueasta nu este de quât o prefacere a vorbei tympanu, tymparellu, cymparelle. — *Tympane şi în chorurі*. Alte versiuni çicu în locu de chorurі danţuri; noi preferirŏm expressia hellenică χοροὺς; quŏci înţellege şi cântări şi danţuri tot de o dată de aquelleaşi persóne. In antichitate danţul cà şi music'a întrà în ceremoniile religióse. Mulţumirea mai vîrtos către divinitate şi recunoscinţ'a se arătà prin danţuri, precum şi bucuria quea mare, enthusiasmul universal. David mai târçiu, dănţând cu harp'a în mână, precedù processiunii în onórea arcei Mărturiei. Biseric'a chrestină mai târçiu conservò numai expressiuni assemenea cà « Isaia dănţuesce » şi altele.

21 Vers. « Precedeà şi începeà în aintea lor Mariam çicênd : Să cântămu Domnului... » Textul hellenicu dice ἐξῆρχε pe quare noi tradusserŏm *precedea* şi *începea*. Hebraic'a şi alte versiuni se exprimă prin *respundea lor*. Aquest'a este un hebraismu que la occasiŏ de cântări însemneadă a repetà un riturnellu sau queea que çicu Francesii un *refrain*; adessea verbul respundere însemneadă şi à cântà accompaniat de instrumente. Dupŏ aquest înţelles darŏ ἐξῆρχε sau *precedeà* şi *începeà* se întellege nu numai riturnellul, ci âncŏ quŏ Mariam dà semnalul şi începeà riturnellul; « să cântămu Domnului... »

22 Vers. « ... în desertul Sur... » In cartea Numerilor aquestaşi desert are numele de Eiroth sau Eitham (în hebraesce) (capu XXXIII, v. 8).

23 Vers. Numele Merrhà în hebraic'a se dice *mara* şi însemneadă *amara*. — Aquesta fu a cincia staţiune.

25 Vers. « ... şi arătŏ lui Domnul lemnu pe quare îl îmmuiŏ în apă şi se îndulcì ap'a... » Iosephu Flaviu, în antichităţile salle judaice Cartea III, cap. I, descriă aqueastă împregiurare dupŏ cum urmeadă :

« Attunci Moysè luŏ o bucată de lemnu; îl despicŏ în doĕ, şi dupŏ que îl aruncŏ în puţu, çisse către popol quŏ Dumneçeu a fost exaudit rug'a lui şi quŏ và trage din aquea apă tot que nu è bun de bĕut, numai Hebrei să execute queea que và çicce ellu (Moysè). Ei îl întrebarŏ attunci que vor avé de făcut; şi ellu commandò la quei tari de a tragge afarŏ ap'a din puţu (adicŏ de a'l *slei* cum se dice la noi), şi 'i încredinţŏ quŏ ap'a que và remânea (sau queea que và veni în urmă) và fi bună de bĕut. Aşà făcurŏ, şi ap'a deveni în adevĕr bună de bĕut. »

« Acolo pusse lui drepturi şi judecăţi, acolo încercò pe ellu. » Traducţia în latinesce dela Sixtu Quint, vorb'a δικαιώματα o dă prin justificationes, şi traducĕtorii vechi ai nostri o tradusserŏ prin îndreptări. Noi o tradusserŏm mai d'a dreptul prin vorb'a *drepturi*. In adevĕr ansĕ nu însemneadă aquì de quât *drepturi* şi *datorii* tot de o dată, adicŏ un statut, o constitutiŏ; şi aqui fu şi o occasiŏ mare

www.dacoromanica.ro

de tentaţiŭ sau de încercare. Este o ḑicĕtóre vechiă : ἀρχὴ ἀνδρα δίκνυσι, la Dregĕtoriă, sau la Putere se cunósce bărbatul. Mult are a studià, a meditâ, a veghià, şi a assudà un omu pînŏ să dea nisce legi proprie pe natur'a umană şi de a adduce resultate salutarie.

Moysè pînŏ aquì nu cugetasse de quât cum să mântuiă popolul Hebreu de sub jugul lui Pharaon, faptă mare, gloriósă, heroică; pînŏ aquì fu numai un duce, un căpitan îndemânaticu şi plin de devotament şi de curagiu; de aquì înainte are a devenì bărbat de stat, legiuitor; scopul lui de aquì înainte este de a prefacce pe Hebrei şi de a'i unì într'un singur corpu numit Israel, are a facce dintr'un popol o Naţiŏ. Aquì tentaţia îi fu mare şi spre a deslegà problem'a, spre a învinge tóte difficultăţile nu aflà nimicu de mai siguru de quât a avé în tóte Dreptatea sau Justiţi'a dreptu normă sau îndreptar, adicŏ îşi dicce :

26 Vers. « De vei auḑì cu auḑul (adicŏ de vei băgà bine în capu) vocea lui Dumneḑeu, de vei facce quelle plăcute în aintea lui, de vei punne în urechile talle preceptele lui, şi vei ţinne tóte statutele lui, nici o infirmitate din quâte addusseiu peste Egypteni nu voiu adducce peste ţinne; quŏci eu sunt Domnul quel que te însănĕtoşeḑă. » La începutul naţiunilor este cà şi la concepţia pruncului. Daqua aquesta se concepe în sângele veninat al părinţilor, pentru tótă viaţ'a lui (de và mai avé viaţă) este malativ, în tot d'auna pórtă virus în sângele sĕu, que se corrupe din ḑì în ḑì mai mult, şi devine contagios pentru tot que îl appropiă. — Primele principe que sunt basile fondamentali alle unor legi que au să facă dintr'un popol o naţiŏ, aquelle principe de nu vor fi *Justitia* quea mai nepărtinitóre, naţia de o datâ cu concepţia sa pórtă în sine şi prìncipul morţii salle. Statul que este justu în întru, este quel mai tare afarŏ. Numai, numai cetăţenli que se nascu şi se crescu sub legi drepte, numai aqueia pot devenì bărbaţi liberi, şi liber nu va să ḑică omu quare póte să facă ori que voiesce, quŏci assemenea toţi tyranli, toţi Pharaonii şi Neronii ar' fi quei mai liberi ómeni. Bărbatul şi popolul în adevĕr liber este aquella a quărui libertate înceteaḑă acolo unde începe libertatea altuia, şi aqueasta và să ḑică Justiţiă; prin urmare numai omul justu, numai popolul justu se póte numì liber. Russi'a nu dette înapoi de quât din causa lăcomiei; Englitter'a và plătì într'o ḑi cu libertatea sa de quâte stăruesce a facce în Indii. Austri'a se và perde din caus'a nedreptăţilor salle. Nu persecutà, Pharaóne, pe popolul împilat, quŏci nu te aştéptă de quât marea Roşie. Ascultă Israele, preceptele Domnului que este Justitiă absolută, şi nu vei avé batăile cu quare fu bătut Pharaon; în eternu vei fi sănĕtos şi robustu şi în pace la tine şi redutabil afarŏ; quŏci ellu este Domnul quel que însănĕtoşeḑă. Ascultat'ai? Nu : din Israel deveni şi Judan, şi Judante numirŏ tóte gintile pământului.

Căderea ta datâ dela Solomon şi Roboam. Căderea Romei datâ dela Augustu.

27 Vers. « Si venirŏ la Ælim... acolo dar castramentarŏ. » — A şésea staţiune,

CAPU XVI.

1 Vers. « ...Si venirŏ tótă synagog'a fiiliilor lui Israel în desertul Sin que este între Ælim şi Sinà. » — A şéptea staţiune; dupŏ alţii se dice a fi a opt'a, adăogĕnd quŏ dupŏ itinerariul que se vede în Cartea Numerilor, capu XXXIII vers. 10, se mai vede o staţiune lângŏ mare.

Aquì popolul hebreu avù doŏ-spre-ḑece fôntâne de apă; terminasserŏ ânsŏ merindele de mâncare, şi începurŏ a murmurà ḑicĕnd :

3 Vers. « ... Mai bine să fi murit bătuţi de Domnul în pământul Egyptului, pe quând şedeam pe lângŏ óllele cu cărni şi mâncam la pâine în saţiu, de quât quŏ ne aţi exdus în desertul aquest'a spre a ne uccide cu famea. »

Quât de se attingu sau se asséménă extremităţile ! dela un despotu cumplit pînŏ la un popol decădut şi servil mài nu è nici o differenţă; quŏci şi despotul è sclavul sclavilor, şi popolul depravat è tyranul tyranilor. Nici unul nici altul nu ascultă de cuvinte, nu va să întellegă de semne.

Despotismul absolut şi anarchi'a sunt doŏ mari flagelle que se asséménă. Quâte avù să auḑă, să véḑă şi să paţă Pharaon şi tot i se învîrtoşà inim'a, nu voì nimicu a cede pînŏ quând nu eşì popolul cu mân'a tare şi cu braţu înalt, şi pînŏ quând infine nu se înnecŏ ellu, Pharaon, cu tótă puterea sa în marea Roşie. Quâte nu và avé să auḑă, să véḑă, şi să paţă nu reu ci bine un popol pervertit; şi tot tare la cerbice và fi, tot ingrat, tot înveţat cu vérg'a şi cu flagelul pe spinare ; iartă pe împilătorul sĕu de frică, nu iartă ânsŏ pe voitorul, pe făcĕtorul seu de bine; şi de 'l vei şi adducce în pământul promis, de 'l şi vei constituì în Stat liber, de şi vei facce dintr'ênsul un Israel, ellu nu se và astêmpĕrà pînŏ nu và devenì Judan. Rĕu teai conceput, Hebreule, ânchŏ dela Iacob, dela Juda şi ênsuşi de la Iosephù; virus de sclavu şi de marţafoiu 'l ai dus în tot d'auna cu tine în tot corpul tĕu social. Tu ai murit, tu nu mai existi cà naţiŏ; Moysè ânsŏ và fi în tot d'auna admiraţia tutulor legiuitorilor. Si de ávù şi ellu quevà defecte, este pentru quŏ s'a născut Hebreu, şi pentru quŏ s'a crescut de sacerdoţii Egyptului.

Vommu vedé quŏ nici cu mân'a nu và mulţumì pe aquest mare despotu cu millióne de capete şi de gure que se numesce popol pervertit.

8 Vers. « ... que voi dismurmuraţi assupràne... » διαγογγύζετε. — Prepositia διὰ tradusă prin *dis* are aqueea şi putere cà şi la *faima disfaima* sau *defaima*, adicŏ a murmurà cu vorbe relle; cu înjurături, etc.

10 Vers. « ... şi gloria lui Dumneḑeu appĕrù în nor. » — Vorb'a *nor* în stylul biblicu să ia adessea dreptu gloriă; şi vice versa *gloria* adessea însemneaḑă *nor*.

13 Vers. « Si se făcù sĕră şi se suirŏ ortygometre. » Vechii traducĕtori români luânduse, cum se vede, dupŏ traducţia latină que numele ὀρτυγομήτρα îl traducu prin *coturnix coturnice*, ḑisserŏ *poturnichi*. De au fost poturnici aquelle passeri sau prepelite, sau altfel de passeri locali, este de ajuns quŏ erau de mâncat unele cà şi altele, şi quŏ venirŏ atâtea cum să fiă pentru un popol întregu. Este ânsŏ vorb'a de un adevĕr local, adicŏ de passerile que în adevĕr în callĕtori'a lor ar' fi căḑut într'o multitudine atât de mare, şi de nu và spunne quinevà adevĕrul, adversarii îi ḑicu quŏ spune minciuni. Aqueste passeri în hebraesce se ḑicu *salvim;* despre dênsele se mai vorbesce ânchŏ o datâ în Bibliă, în cartea Numerilor cap. XI v. 31 « şi spirit (sufflare) eşì dela Domnul, şi addusse salvimi ὀρτυγομήτραν dela mare... » Dupŏ descrierile tutulor callĕtorilor, şi mai vîrtos dupŏ traducţia que facu quei Sépte-ḑeçi de bărbaţi hebrei şi instruiţi în alle limbei şi historiei lor, daqua aquestia ḑicu în hellenesce ὀρτυγομήτρα, şi nu ὀρτυξ nici *coturnix*, aquelle passeri n'au fost nici de cum poturnici. Vorba *salvim* în tóte limbele semetice însemneaḑă

www.dacoromanica.ro

prepeliță, și fiind quŏ mai toți în Genese se învoiescu quŏ aquelle prepelițe furŏ de speția quellor que sunt cà nisce călĕuțe passerilor călĕtóre și quari se numescu regele prepelițelor, în hellenesce se tradusserŏ prin ortygometre adicŏ mama prepelițelor. Lăssarŏm dar vorb'a întrégă cum ne au lăssat'o prin hellenesce quei Sépte-ḑeci.

Să ascultăm acum que ḑicu și naturaliștii cum și călĕtorii.

Eccĕ que ḑice Buffon la articolul *prepelite*:

« Commandorul Godelien fórte bine a observat quŏ primă-vér'a prepelițele nu vin la Malt'a de quât d'o dată cu vêntul nord-ucst. Vedem, adaoge celebrul naturalist', quŏ Autorul naturei s'a servit de miḑlocul aquest'a cà quel mai conformu cu legile generali que singur a fost stabilit, spre a trimitte Israeliților în desert aquei numerosi nori de prepelițe. »

Prosper Alpin, în cartea IV capu I, *Rerum ægyptiarum*, ḑice :

« Tot coprinsul Egyptului atâta è plin de prepelițele quelle mai grasse que se potu vedé, în quât locuitorii dela câmpu n'au nevoie de a le întinde curse; le prind cu mân'a, și le vênd mài pe nimicu, quŏci pe un dinar numit *maidin* póte quinevà cumpĕrà doĕ-ḑeci.

« Așà, adaoge Iosephu în antichităților Iudaice, cartea III, cap. I, o multitudine de prepelițe que sunt passerile commune în Arabia, trecurŏ aquel braçu al mării, și stătute de îndelungul lor svol, căḑurŏ în campamentul Hebreilor. Ei firesce cu toții căḑurŏ assupra lor cà pe o mâncare trimisă dela Dumneḑeu în nevoia și lips'a quea mare în quare se aflà. »

Mai sunt unii que cu ortygometre sau *salvim* vor să întellégă locuste d'aquellea cu quare se nutrià și Ioann Baptistul. Par' quŏ quei Sépte-ḑeci și Iosephu Flaviu mai în urmă n'ar fi aflat vorb'a *acride* în hellenic'a de ar' fi voit să întellégă locuste.

14 Vers. « Eccĕ peste faç'a desertului (un que) mĕnunt cà coriandru, albu cà gerul assupra pămêntului.

15. Vĕḑênd attunci filii lui Israel, ḑisserŏ unul către altul que (să fiă) aqueasta? Iar Moysè ḑisse către dênșii; aqueasta è pâinea que dette Domnul voĕ spre mâncare. »

Unii ḑicu quŏ aquel *que* mĕnunt cà coriandru și albu că brum'a, nesciind Hebreii que să fiă se întrebarŏ *Man'hu*? adicŏ *que aqueasta?* și prin urmare Man'hu sau *mana* li remasse numele. Quei mai vĕrsați în limb'a hebraică ḑicu quŏ *man'hu* nu este o interrogațiŏ în hebraesce, ci quŏ Hebrei cunoscênd manna Arabiei, assemĕnarŏ aquel *que* cu aquea mannă și îl și numirŏ așà. Raschaban ḑice quŏ vorb'a man'hu este egypténă. Aben Esra și Raschi tragu aqueastă vorbă dintr'o rădĕcină hebraică que însemnéḑă *preparare*, cà și cum a fost o substanță preparată spre mâncare.

Este un arburellu spinos al desertului que se numesce *alhagi* de famillia plantelor leguminóse, se cullege dintr'ênsul o substanță mĕnuntă cà grăunțele de coriandru que în limb'a persană se ḑice *tarangiubin* și în quea arabă *mannâ*. Gustul aquestei substanțe este cà al Zaharului și rontâe cà dênsul în dinți, și n'are qualitatea d'a purgà cà manna medicale. În desertul sinaicu arburellul *alhagi* cresce în abondanță, și gomma que transudă dintr'ênsul în tóte ramurele, sémĕnă quŏ ar' fi cà o roă que cade pe dênsul. Dice ânsĕ Niebuhr în descripția sa despre Arabi'a, « taranguibinul sau alhagi nu se póte culege de quât numai quâte và lune pe annu și daqua filii lui Israel culesserŏ de aqueastă substanță ne contenit în toți timpii annului, afarŏ de sâmbăte și în patru-ḑeci de anni, aqueasta nu se puteà facce de quât printr' un miracul. » Sau quŏ tarangiubinul n'a fost aquea mană, adăogimu noi.

Se citesce încŏ în descripția Egyptului quŏ se află în desert o plantă grassă numită *mesembryanthenum nodiflorum*, sau din vorbă în vorbă « flórea mieḑii ḑille nodiflorâ » que produce nisce grăunțe que culegu Arabii și 'și facu făină și pâine. Citind quinevà versetul 7 din capu XI al cărții Numerilor vede:

« Iar man'a cà sĕmênț'a coriaudrului erà, și faç'a ei cà faç'a cristallului » adicŏ transparentă.

Nodiflorul dar se asséménă mai mult cu man'a. Ammu și vĕḑut pe batellul Rampsès que se sparse cu noi apprópe de Trapani în insulele Edgarde, o multitudine de Beduini que se îmbarcarŏ dela Malt'a, venind cà bagii dela Mecc'a prin Alexandri'a, spre a se rembarcà apoi prin Marsili'a spre Alger, la țérr'a lor. Aquestia nu mâncà de quât o speçie de assemenea grăunțe lucii, transparente que le servià și de pâine și de legume tot de o dată.

Este o mannă medicale que, de și are form'a grăunțelor este ânsĕ un fel de gommă cà sakîzul, cà eleiul prunilor și cireșilor, que transsudă în Ncapole din nisce arburi. Aqueea ânsĕ ar' fi uccis în locu de a nutrì pe Israeliți, quŏci adduce o purgă din quelle mai violenți.

Eccĕ cum vorbesce și Iosephu Flaviu despre man'a biblică :

« Avea între altele și aqueasta de însemnat ; quei que se nutrià dintr'ênsa, o aflà atât de plăcută în quât nu mai dorià alt nutriment. Cade încŏ și în ḑioa de astăḑi în locurile aquellea o rooă assemenea, que Dumneḑeu attunci binc voì a trimitte lui Moysè. (Antichit. Iud. Cartea III. capu I.

Sântul Ambrosiu, Bochart și alții ḑicu assemenea quŏ man'a erà o substanță naturale, un product al locului. Prosper Alpin relată quŏ călugĕrii din Muntele Sinà culesserŏ de prin pregiurul monasteriului și addusscrŏ consolului dela Alger. Toți călĕtorii moderni adevereaḑă aqueasta.

Să venim la differințele versiunilor. A quellor Sépte-ḑeci ḑice : « un que mĕnunt cà coriandru » sau cà sĕmênța coriandrului dupŏ cum se vede în Cartea Numerilor. — Aqueasta se asséménă cu nodiflorul sau cu queea que am fost vĕḑut la hagii Beduini.

Versiunea Vulgata ḑice « un que mĕnunt și cà pisat în piuă. » Aqueasta nu sémĕnă a grăuute ci mai multu cu gomma arătată mai sus que transudă cà roa pe arburellul alhagi și sémenă cà Zaharul pisat,

Versiunea hebraică ḑice : « un que mĕnunt, grăunțos și mĕnunt cà bruma... »

15. Vers. « ... quâte un gomor de capu... » gomor que se ḑice *homer* în hebraic'a erà o mĕsură cà o baniță que dupŏ explicația talmudistilor coprindeà 43 de oĕ, și a cincia parte din ou.

20 Vers. « Si nu ascultarŏ de Moysè, ci mai lăssarŏ *unii* și pe adoa ḑi.. » Se ḑice quŏ aquei *unii* ar' fi fost Dathan și Abiram cu partitul lor, și quŏ li se tace aquì numele cà tot d'auna quând se trece cu vederea nisce călcări que nu sunt de mare importanță : quând ânsĕ ajungu printr'o systemă ne contenită, de a facce qua tot rĕul să viiă din partea lor, attunci nu mai póte nici legiu-

www.dacoromanica.ro

itorul de a nu'i pedepsì, nici historicul de a nu le dà numele în execrația și blestemul posterității. Tóte mișcările quelle mari avurŏ în tot d'auna nisce assemenea *unii* fatali din capul locului, que nu furŏ de quât cà o calamitate causelor quellor mari. Omeni ambițiosi de puține midlóce, seci de instructiŏ, de talent și de geniu, și invidiosi cà mulierile quelle slute; tótă occupația nn le este de quât intrig'a, cabal'a, calomni'a, și tótă plăcerea de a distrugge ori-que creațiŏ. Aquesti ómeni, quând le mai remâne vre o lucire sau scintillă de consciință, ajungu de se spânzură singuri cà Iuda; quând le lipsesce și aqueasta, nu află pedépsa de quât în blestemele posterității.

21 Vers. « Si adunau dimineaț'a de dimineață... iar quând încălzdià sórele se topià. » Dupŏ aqueastă descripțiŏ mai mult séměua a fi o gommă de quât nisce grăunțe.

29 Vers. « Vedeți quŏ Domnul dette voĕ zioa aqueasta și sâmbătele. » Adicŏ zioa aqueasta și repaosele. Moysè în institutiunile sale voiesce a consacrà zioa aqueast'a la repaos, sau la încetare despre alle lucrului necessariu fiă-quăruia pentru sine. Voiesce a consacrà o zi și pentru occupațiŏ despre quelle publice, despre Natiŏ quare erà Israel. Sése zille să labore omul pentru sine; în a șeptea zi să se adune în tótă commun'a, în synagoge que và să zică adunări, assemblee, și cu juni și bĕtrâni să se consulte, să se occupe despre alle communei, despre alle natiunii cu mintea, cu cugetul la Dumnezeu, la justiție, la tot binele appropelui și mai vîrtos al quellui scăpĕtat, cà vĕduv'a, orphanul, amalatul, și căzutul sub greutatea căruntețelor. Institutiunile mosaice consacră sése dille egoismului, quŏci printr'ênsul trăiesce și se conservă omul, și o zi singură pentru quelle commune quŏci este de ajuns o zi în consiliul și concertarea tutulor, în numele lui Dumnezeu sau al Veritătii.

31 Vers. « Si supranumirŏ filii lui Israel numele aquellui (nutriment) Mană. » Mulți traducĕtori scriu vorb'a aqueasta Mannă cu îndoit *n*, quare se confundă cu manna medicale de purgare. In hellenic'a se scrie *μάν*; în hebrea nu are doi *n*.

« Quare erà cà sĕmența de coriandru (și) albă, și gustul ei cà turt'a cu miere. » Semĕnț'a de coriandru ne fiind albă, de aqueea se adaoge spre distincțiŏ qualificativul *albu*. Aquì se zice : gustul ei cà turt'a cu miere; în cartea Numerilor capu XI. v. 8, se zice quŏ gustul îi erà cà turta cu oliu. Aqueastă diferință se vede cà la mulți sîmburi sau seminte, quând se mănâncă întrege sunt dulci, iar quând se pisseadă cà nucele și migdalele dau un oliu. Aquì se vorbesce de man'a cum o culegeà, și în Numeri se zice quŏ o pisà sau o măcinà și făcea turte, și aquelle turte firesce attunci avea quevà de oliu într'ênsele. — Dupŏ aqueastă descripțiŏ iar cade cu totul părerea quŏ man'a ar' fi fost o gommă; aquì se vede curat o speție de grăunțe, que se pissà, se măcinà și dà oliu.

32 Vers. « ... împleți un gomor cu mană spre depositu în generațiunile vóstre qua să vĕdă aquestea pâinea que ați mâncat... »

Aquest gomor cu mană se vede quŏ erà încŏ conservat în timpul lui Ieremia, quŏci aquest prophet zice : arătând Hebreilor bocalul cu mană : « ĕccĕ cu que se nutrirŏ străbunii vostri. »

33 Vers. « Mai zisse Moysè către Aaron : ia un vas de aur și punne într'ênsul gomorul plin de mană, și îl vei depunne în faț'a lui Dumnezeu spre conservare... »

34 Vers. « ... Si depusse Aaron înaintea Mărturiei spre conservare. »

Mulți zicu quŏ aqueste doĕ versete sunt din alte capitole din urmă; quŏci pînŏ aquì nu erà construită arc'a Mărturiei; și quŏ aqueste vorbe Moysè le-a zis dupŏ construirea Tabernacululuì și a arcei. De multe ori un scriitor zice mai din ainte queea qne se cuvenià a zicce mai în urmă. Historicul scrie quelle întêmplate sau trecute și pentru astădi, ieri cà și alaltă-ieri și cà tot timpul scurs este trecut.

Pe lângŏ aquestea și expressia ne arată quŏ tot aquì la aqueastă împregiurare a zis Moysè aquestea și quŏ aqueste doĕ versete facu parte tot din aquest capitol. Moysè cum vĕzù man'a și cu zênsa astêmpĕrarea popolului, zisse popolului : împleți un gomor de mană, qua să se conserve de suvenire din prim'a mană; disse apoi și lui Aaron : și *vei depunne* gomorul în faț'a lui Dumnezeu. Ellu își avcà programm'a despre construcția Tabernacululuì și a arcei. Aaron cà frate și credincios și predestinat de primul sacerdote, cunoscea aquel plan și de aqueea Moysè îi zisse *vei depunne* ἀποθήσεις, attunci adicŏ quând se và construì arc'a.

Tot ânsĕ que séměnă un anachronismu este queea que se zice în versetul următor : « și *depusse* Aaron în aintea Mărturiei spre conservare. » Aqueasta ânsĕ se póte zice tot d'auna de ne vommu exprimà cà în zilele nóstre zicênd : și depusse *mai la urma quând veni timpul*. Hebraismul ânsĕ : « Dupŏ modul que constitul Dumnezeu lui Moysè, și depusse Aaron, etc. » arată ênsusi aqueea que zisserŏm; quŏci *si* và să zică adessea *apoi. la urma*, etc.

35. « Iar filii lui Israel, mâncarŏ mană patruzeci de anni pînŏ venirŏ în pămênt locuit... » Mulți zicu quŏ aquest verset n' ar fi scris de Moysè, ci quŏ ar fi cà o parenthese adăogită de chronicarii mai din urmă, quŏci Moysè murisse mai nainte de a se împlini aquei 40 de anni. Adăogind quŏ mai lipsià încŏ 30 de zille quând murì Moysè pînŏ să se împlinească 40 de anni! Póte-se pedantismu mai pretențios de quât aquesta? Si ênsusi de ar' fi lipsit un-spre-zece luni, tot póte quinevà zicce 40 de anni daqua o dată a intrat în annul aquesta. Nimeni nu è așà de tont cà quel que la tóte amĕnuntele và să arate quă are spirit, numai cu mâncărimea oppositiunii.

CAPU XVII.

1 Vers. «... In Raphidim... » A șeptea statiŏ, iar dupŏ alții a opt'a. — Este de însemnat ânsŏ quŏ Moysè duce acum popolul spre Choreb, unde fussesse păscênd oile socrului sĕu patru-zeci de anni, unde cunoscea tóte locurile și tóte ascunsurile. Semnele dar que và aveà a facce aquì erà tóte premeditate și cunoscute de mult timpu.

Dupŏ campamentele lor aqueste campamente sunt cu de amĕnuntul arătate în cartea Numerilor; aquì se arată numai evenimentele.

3 Vers. « Insetoșò popolul și murmurà assupra lui Moysè. »

5. « Si zisse Domnul către Moysè : propassă în aintea popolului, și ia cu tine din quei mai vechi, și baculul cu quare ai bătut rîul... »

6. « Iar eu stà-voiu acolo mai nainte de (a veni) tu assupra petrei în Choreb și vei batte pétr'a și và eșì dintr'ênsa apă... »

Popolul se revoltasse de lips'a apei. Moysè vezù quŏ situația erà gravă. Vocea internă que ellu cu tot cuvêntul o numesce Dumnezeu, îi zisse : nu lăssà baculul commandei, quevà mai departe spre

www.dacoromanica.ro

Choreb scii quŏ este apă. Spre a stêmpĕrà popolul fă cum facu tóte caravanele quând le lipsesce apă quŏ trimitu ómeni înainte spre căutare de fôntâne, tu fă şi mai bine : în locu de a trimitte pe alţii dute tu singur în ainte spre a te ferì de furia popolului de quare profită intriganţii şi invidioşii cà Dathan şi Abiram, şi Coré şi consorţi; ia cu tine şi pe quei mai vechi din popol qua să védă cu ochii queea que vei avé a facce, şi mai semnu de quât aquest'a, într'o lipsă aşà de mare de apă, să baţi cu baculul stânc'a şi să rĕsară apă! De vor ḑicce ânsĕ ei, cà nisce idolatri que sunt âncŏ,quŏ aqueasta este o *minune*, fiă şi minune, quŏci cu atâta mai mult se confundă intriganţii şi invidioşii. Popolul numai să se adape, să se recoreascâ şi să se astêmpere.

8. «Venì attunci Amalec şi dà luptă lui Israel în Raphidim.

9. « Disse dar Moysè lui Jisus allegeţi bărbaţi şi eşind punne-te înaintea lui Amalec mâine; iar eu, écce-mĕ quŏ şi stătuiu pe creştetul muntelui, şi bacul lui Dumneḑeu în mân'a mea. »

Acum se putea cuteḑà a ţinne frunte inemiculuì. Popolul Hebreu vĕḑusse distrucţia lui Pharaon; şi trei luni de ḑille începusse a se deprinde cu nevoile.Mintea şi stăruinţ'a lui Moysè făccea pe popol a vedé într'ênsul un bărbat extraordinar şi cu adevĕrat trimis ḑela Dumneḑeu. Mıraculul apoi al apei que de currênd acclamasserŏ, şi mai mult de quât tóte nevoi'a quând inemicul vine la tine iar nu tu la innemicu, tóte contribuirŏ a se puté allége din popol un numĕr de volontarii de clită. Aquestia erà commandaţi de Iesus al lui Navè, şi aquesta luà command'a supremă ḑela Moysè que, suit pe creştetul muntelui, nu lăssà baculul din mână. Quând dar ardicà mâinile Moysè, adicŏ quând erà tare în commandă (quŏci mână însemneaḑă putere, tărie) se întărià Israel, luând curagiu la vocea omului extraordinar que aveà acum tot prestigiul; iar quând se lăssà mólle, quând îi cădeà mâinile în jos, attunci se întărià firesce innemicul. — Vreţi să judecaţi asà, o ómeni, que v'a dat Dumneḑeu capu şi minte? veţi aflà pe Moysè nu numai mare în diregĕtorie şi legislatiŏ şi commandă, ci şi sublim în scriere prin figurele, emblemele şi metaphorele salle. Iar de 'l veţi mărginì ad litteram în miscări de mâini quând în sus, quând în jos, nu faceţi dintr'ênsul de quât un miserabil impostor şi din Dumneḑeu quel mai vanitos dintre potenţi, adicŏ numai attunci s'ajute Dumneḑeu quând quel quare îl rógă ţine mâinile în sus, şi quând omul lassă mâinile în jos faticat cu totul, attunci Dumneḑeu să 'şi întórcă spatele. Ἀπαγε τῆς βλασφημίας ! Nu vĕ è rusine şi pĕcat, o theocapeli, sciind quei mai mulţi a judicà, să stăruiţi înadins întru a batjocorì Divinitatea astfel, şi a descreditâ pe un bărbat cà Moysè dându'l pe gur'a unor critici cà Voltaire, Prudhon şi alţii numai din causa credinţei vóstre deşarte şi păgâne que voi nu o aveţi, şi quare vreţi a o însufflà la alţii pentru interesele vóstre!

Vor ḑicce ânsĕ alţii: bine pînŏ aquì; ânsĕ que facem versetului următor în quare a nume se vĕḑu nisce gesturi de descântece păgâne?

12 Vers. « Ansĕ mâinile lui Moysè îngreuinduse, luarŏ o pétră şi pusserŏ sub dênsul, şi sta pe dênsa; iar Aaron şi Or susţineà mâinile lui, d'o parte unul şi de alta altul, şi furŏ mâinile lui Moysè susţinute pînŏ la appusul sórelui. »

Daqua aţi luat prim'a partea a questui passagiu quŏ evenimentele se narrà prin emblemе allegorice que singure erà mai pricepute în timpii aqueia, pentru que să nu luaţi tot assemenea şi a doa parte? Daqua *mâinile* însemneaḑă *putere*, commandă,-energiă, pentru que fiă-que general-duce îşi are locotenenţii şi ajutanţii sei de quât spre a'i ajutà quând nu mai póte singur, şi spre a'i ţinne locul acolo unde nu póte stà ellu de faţă? Nu vedeţi quŏ Iesus-Navè aquì fu locotenentul lui Moysè în câmpul luptei, şi Aaron fratele seu şi Or cumnatul sĕu (soçul Mariei) îi servirŏ de ajutanţi sau ajutori? Quând dar se îngreuià mâinile sau puterile lui Moysè, aquestia le dà tăria cuvenită, în locu de a se dessuppune sau a execută rĕu comandele lui, din contra îi dettero o tărià mai stabile, symbolisată prin pétra pe quare asşeḑarŏ pe ducele lor, şi astfel Aaron d'o parte Or de alta, cà ajutanţi, susţinea mâinile lui, puterile lui, communicând la timpu şi împlinind commandele.

De aflaţi ânsĕ o explicatiŏ mai justă (quŏci cà ómeni şi noi suntem suppuşi errorilor) de aveţi miḑlócele vedé sau a înţellege mai bine spiritul iar nu a vĕ ţinne de litterà, urmaţi înainte cu credinţ'a luminată de minte. Pînŏ attunci ânsĕ cată să appĕru prin tóte puterile o credinţă atât de verâ şi divină, que prin reaoa credinţă a theocapililor fu degradată mai jos dequât tóte idolatriile. Nu, Moysè a scris în adevĕr emblematicu spre a fi înţelles de seculii aqueia; quând ânsĕ quei que speculă cu Dumneḑeu şi cu ómeni, voiescu a'l face, prin credinţele lor, systematicamente deşarte, de quel mai sfruntat impostor, prin miḑlocul descântecelor şi gesturilor quellor mai burlesci, attunci raţia umană se revoltă, şi unii criticâ cà Voltaire şi Proudhon, alţii appĕrà cà noi. Suntem ânsĕ siguri quŏ attacul criticilor se iartă înaintea theocapilor, iar appĕrarea nóstră nici o datâ. Speçia aqueasta de fiinţe, sufferu şi rîḑ pe ascuns quând vei criticà pe Moysè şi pe Christu, quând vei batjocori Divinitatea cà şi dênşii; să nu te attingi ânsĕ de taverna lor de traficu, nu de farmecele lor, nu de dracii înventaţi şi susţinuţi de dênsii, quŏ attunci nu te iartă nici mortu.Cu un cuvênt Barabà se iartă: Christu ânsĕ nu.

— Ammu vorbit de Or, unul din ajutori lui Moysè. Aquesta fu filiul lui Caleb. que erà filiu al lui Hetsron; unii ḑicu quŏ a fost bărbatul Mariei sau Mariam surorii lui Moysè, alţii quŏ a fost filiu aquestia. Textul nu se pronunţă despre aqueast'a; arată ânsĕ învederat quŏ fu unul din quei mai fideli ai lui Moysè.

14 Vers. « ... scrie aqueasta spre commemoraţiŏ într'o carte şi dă-o la urechile lui Iesus, quŏci cu stingere voiu stinge memori'a lui Amalec,... » Pînŏ la inventia şi perfecţia scripturei alphabetice cărţile mai populare nu erà de quât queea que ómenii înveţà pe din afarŏ şi de aqueia se numì *saphor* în quare se vĕḑu consónele radicali s-p. de unḑe SoPh-os, SaPient, SaPienta, ect. (veḑi nota despre Ioseph pag. 51 şi 52). *Saphor* dar erà queea que se lăssà în tradiţiŏ din tată la filiu, sapienţ'a populară. Aqueste legende historice erà mai adesse rithmice sau versificate spre a se puté mai bine ţinne minte; erà revestite cu culorile quelle mai poetice şi symbolice spre a frappà imaginaţia; erà însoçite de semne commemorative spre suvenire cà despuieri ḑela inemici, cà trophee, monumente, altare, etc. Vorb'a hebraică *saphor*, tradusă în hellenic'a Βιβλος sau Βιβλιον ajunse a se traducce în limbele moderni prin *carte*. Cartea ânsĕ de attunci nu erà cà quelle din timpii nostri. Ensuşi vorb'a Βιβλιον ne presentă doŏ consóne radicali *b-b* que însemneaḑă de doŏ ori *viata*

www.dacoromanica.ro

o dată evenimentele şi ómenii în timpul lor şi altă dată în posteritate, adică tradiţia din generaţiŏ în altă. De aqueea dar textul se exprimă prin « dă-o în urechile lui Jesus » iar *nu în mâinile lui*.

Eccĕ şi monument spre commemoraţiŏ.

15 Vers. « Si edificò Moysè altar, şi supranumì numele lui : *Domnul refugiul meu.* »

Dupŏ alţii numele altarului sau inscripţia lui fu : *Domnul stindardul meu;* — dupŏ alţii : *Domnul operò semne.* Caus'a este quŏ vorb'a hebraică נס însemnând *semnu*, însemneadă prin urmare şi *stindard, drapellu.* şi apoi fiind quŏ stindardul este semnul de reunire a unei oştiri risipite, prin urmare dupŏ al treilea grad însemneadă şi *refugiu.*

V.

YIRTHO.

CAPU XVIII.

1. Audì attunci Iothor socrul lui Moysè, preotul din Madiam tóte quâte făcusse Domnul cu Israel... »

Nu se cuvine a uità quŏ Moysè acum din preună cu popolul sĕu este în desertul Choreb, în pregiurul locuinţei lui Iothor, alle quărui oi Moysè le păscusse atâţia anni prin locurile aquellea. Prin urmare aflânduse acum într'o appropiere aşà de vecină, Iothor venì fórte firesce la ginerele sĕu adducêndu'i soţia şi fiii. Ansĕ quând s'a despărţit Moysè de soţia sa Sephora? quŏci textul nu o arată. Prin traditiuni se ţice quŏ aqueastă despărţire s'a fost făcut ancŏ de pe drum quând venià Moysè în Egyptu şi s'a întêlnit cu fratele seu Aaron. Consiliându-se cu aquesta, se învoirŏ a 'şi trimitte femeea şi copii la tatăl ei, quă să potă fi mai liber şi mai energicu în întreprinderile salle Moysè.

De quâte ori vine numele Iothor şi socrul lui Moysè, se încurcă, cum ammu mai arătatat, toţi commentatorii. Sése nume se vedu în diverse locuri alle socrului lui Moysè : în notiţia trecută Cap. II, vers. 18, ammu arătat trei nume Iothor sau Yirthò sau Iether, Hobab sau Iobab, şi Raguel, se mai vĕdu ancŏ şi altele cà : Heber, Kenì şi Putiel.

Dupŏ Pentateucu Moysè se vede quŏ a avut doĕ femei : una Sephora, dupŏ cum se vede în Exodu capu II, vers. 21, şi alt'a Ethiopiană, dupŏ cum se arată în cartea Numerilor capu XII, vers. 1. Nu è dar mirare qua precum primul socru din Madian avù trei nume, assemenea şi al doilea să fi avut iar trei. Unii ţicu quŏ Moysè avù în adevĕr mai mulţi socri, pentru quŏ a avut mai multe femei de quât doĕ; n'au ânsĕ pe que a se întemeià.

Cu tóte aquestea, dupŏ ênsuşi textul Bibliei, vedem quŏ Moysè avù doĕ femei, şi nu mai multe. Que potu ţicce la aqueasta queique punu sântitatea în lepădarea de femei, şi în dispreţul lor, pentru quŏ tot aqueia credu dupŏ litteră quŏ Moysè vorbià faţă în faţă cu Dumneţeu? Potu ei să dea o probă quŏ ei au vorbit vre o dată faţă în faţă cu Dumneţeu? Nu vedu ei quŏ Dumneţeu mai voios se manifestă părinţilor de famillià cà Abraham, şi Moysè? Părinţii de famillià urmĕdă dupŏ legile naturei, que sunt alle lui Dumneţeu, şi fiind mai puţin pervertiţi, avênd a se occupà despre dirigerea casei şi familliei, pot mai bine a se occupà şi judicà despre folosul commun; unde quei que combat legile naturei cà nisce apostaţi nu pot să aibă de quât o minte perversă, faţonată dupŏ diverse doctrine, şi Dumneţeu n' are nimicu d'amesticu cu minciunea quare este *queea que nu este*, quând Dumneţeu este *quel que este.*

12. Si luŏ Iothor socrul lui Moysè holocaustome şi sacrificiuri (à le offerì) Domnului.., » Dicu unii quŏ aquestea furŏ sacrificiuri de aquellea que se numescu pacefice de înfrăţire şi bună harmoniă între ómeni, la quare sacrificatorul luà numai peptul şi cóps'a victimei, iar quelle lalte părţi se dà înapoi offeritorilor spre a se ospĕtà cu appropele spre bună întelleggere.

13 Vers. « Si a fost dupŏ a doa dì quŏ Moysè stette spre a judicà popolul... » Unii ţicu *a doa dì.* Dupŏ textul quellor Sépte ţeci se arată a treia dì, daqua se exprimă prin « dupŏ adoa dì. » Tot ânsĕ que este mai remarcabil è quŏ mulţi pretind quŏ aquest capitol întregu este dislocat, pentru quŏ visit'a lui Iothor ţicu quŏ n'a fost înainte. ci dupŏ promulgarea Legii. Pe que ânsĕ se întemeiă de a 'naintà aqueastă părere? Nimicu nu è mai natural de quât socrul, soţia şi copillii unui omu să viiă îndată la dênsul quând aquest'a se appropiă atâta dupŏ o absenţă atât de lungă şi dupŏ nisce nevoi şi lupte atât de varii şi multe.

15 Vers. Iar Moysè ţice sau respunde socrului sĕu : « este quŏ popolul vine la mine spre a quere judicată dela Domnul. »

In versiunea hebraică, espressia *spre a quere judicata* se arătă prin *spre a consultà pe Domnul*, şi commentatorii ţicu cà şi D. Cahen quŏ ancŏ este în us între popolii nomadi de a allergà cà la nisce oracole a consultà prin sacerdoţii lor pe Dumneţeu despre malaţii, nevoi, şi despre tóte neînvoirile. Aqueasta este o datină idolatră. păgână que erà fórte depărtată de doctrinele lui Moysè. Quei Sépte ţeci conservà mult mai bine doctrinele Mosaice. Legiuitorul hebreu và să arate sarcin'a lui de jude general que îşi înpussesse, şi quŏ popolul venià a quere judecată la neînvoirile salle dela Domnul, adicŏ dela Dreptate. Moysè cà jude se umilă şi và să arate quŏ ellu nu è nimicu în aintea Dreptăţii que ea singură decide farŏ părtinire, iar nu quŏ voiesce à se cocoţà cà un oracol, nici a se batjocorì cà un ciarlatan que dă la balsame şi licori de tóte malatiile,

Sunt demne de quea mai mare attentiŏ vorbele sau consiliurite que dă Iothor ginerelui sĕu în versetele 17, 18, 19, 20, 21, 22 şi 24.

In versetul 19 şi 20 îi dicce : « ...Fii tu popolului quelle que sunt către Dumneţeu... »

« Si vei mărturisì lor preceptele lui Dumneţeu şi legea lui... » Adicŏ è de ajuns să fii numai legiuitor. şi legiuitor dreptu, dând popolului adevĕratele legi alle lui Dumnedeu dupŏ dreptul natural, însemnând popolului căile pe quare và avé să âmble şi lucrurile que và avé să facă. — Quât pentru quelle lalte, allege bărbaţi que vor judicà şi administrà popolul, ânsĕ que fel de bărbaţi? Luaţi à minte : capabili, temĕtori de Dumneţeu (adicŏ de Adevĕr şi de Justitiă, iar nu de ómeni), şi

www.dacoromanica.ro

aqueasta apoi o explică prin *justi que urrescu superbia*. Nu ne întindem mai mult, quŏci textul este fórte claru, şi fórte perfectu.

CAPU XIX.

Aqueasta è preḑioa şi prepararea promulgării legilor quari, basate quelle mai multe pe dreptul natural, cu tot cuvêntul se dau în numele lui Dumneḑeu şi d'a dreptul dela Dumneḑeu în miḑlocul desertului, în miḑlocul naturei, departe de tóte soçietaţile corupte, de parte de tóte cetăţile păgâne cà Babylon şi Memphis.

Să venim acum la scopul, la cugetul stabil şi necontenit, la ideea fixă a legiuitorilor quellor mari, a legiuitorilor cu adevĕrat umani şi numai pentru umanitatea lor cu adevĕrat divini.

Quare a fost ideea lor fixă, cugetul lor necontenit? De a se arătà óre înaintea unui popol cà oriquare physician, prestigitator sau thaumaturgu mai mult sau mai puçin indemânaticu? de a divertì or a extasià o lume, sau de a o face ferice prin custodirea sau conservarea legilor lor? Scopul lor a fost fericirea ómenirii, şi legea, cum si altele, nu le-au fost de quât cà nisce miḑlóce; şi cu quât ei furŏ mai umani, cu atâta se occuparŏ qua Legea să fiă mai justă, mai egalitară, mai salutariă; scopul lor a fost fericirea prin recunóscerea şi conservarea Legii; semnele, ânsĕ, minunile, prodigele o dinióră, forţ'a sau baionettele, în ḑillele nóstre, sunt numai nisce miḑlóce spre a se adoptà şi a se ţinne legea. De ar' fi fost întrebat Moysè în ḑillele lui que volesci? să crĕḑă ómeni în tine cà într'un Dumneḑeu, sau cà într'un favorit al Divinităţii şi cu faptele să remâiă tot pagâni neîmplinind, nepracticând legea, sau sà 'ţi adópte legile, să le practice pînŏ la una şi să scie despre tine quŏ ai fost un omu cà toţi ómenii que n'ai avut altă relaţiŏ cu divinitatea de quât queea que póte să aibă ori que omu nepervertit, que îşi consacră veghierele pentru binele publicu studiând natur'a întrégă şi instinctele Omului? Vrei adicŏ să treci de un Menes, de un Manù, de un Brahma, sau de un facĕtor de bine al omenirii, cà omu eşit din sînul ei? — Respunsul seu 'l a arătat nu cu vorb'a ci în faptă, quŏci n'a voit a se facce şi a trecce nici ênsuşi de rege al lui Israel. Omul se exprimă cu vorb'a, a ḑis un întelleptu mare; Dumneḑeu ânsĕ se exprimă prin operele salle, şi aqueast'a făcù şi Moysè, respunsul lui se vede nu în vorbe, ci în faptele lui. Prin aqueast'a mai mult de quât tóte vrù a învederà quŏ este dupŏ imaginea lui Dumneḑeu.

Nu vĕ uitaţi dar, o ómeni la miḑlócele cu quari s'a servit, dupŏ timpii de attunci, quŏci nu crà aquellea scopul lui, ci la ideea lui fixă şi principale, la legile lui şi ţinnera lor, sau mai bine la bunele resultate alle Legii şi alle conservării ei. De credeţi în miḑlóce şi dispreţuiţi Legea, sunteţi numai nisce păgâni batjocoritori. Minunea quea mai mare que se vede în Mosaismu nu è în semne în prodige, ci în suffletul quel mare şi raru que se vede în Moysè. Eccĕ que ḑice J.-J. Rousseau.

« Qua să pótă un popol la începutul sĕu gustà maximele sănĕtóse alle sciinţei politice (que este sciinţ'a societăţii, adaogim noi) s'ar' cuvenì qua spiritul soçial que are a resultà din instituţiuni, să preside sau să fiă mai presus şi de quât ênsusi instituţiunile, şi qua ómenii să fi fost mai nainte de instituţiuni ênsuşi aqueia que ar'avé a devenì prin instituţiuni (adicŏ instituţiunile să nu perverte pe ómeni din starea naturale sau normale, ci să 'i desvólte. Institutiunile să fiă cà aerul şi lumin'a şi căldur'a necesarie la germinele, la bobocul unei flori, spre a o desvotlà adicŏ şi a o facce a dà fructul, iar nu spre o păll, explicăm noi; fiind ânsĕ quŏ popolii la începutul lor sunt deḑà şi pervertiţi cà Hebrei sub servitudinea lui Pharaon şi nu ascultă de nici un cuvênt, de nici o logică), eccĕ adaoge J.-J.-Rousseau queea que forţŏ în toţi timpii pe părinţii naţiunilor à alergà la interven̦ia cerului... spre a attragge prin autoritatea divină pe aqueia que mintea umană nu 'i póte miscà din locu. Ansĕ nu este al tot omului (darul sau puterea) de a facce să vorbească Divinitatea... Suffletul quel mare al leginitorului este singurul şi adevĕratul miracul que missiunea lui are să învedereḑe. »

Nu è farŏ locu de a citâ aquì pe unul din Doctorii Israeliţi, pe Maimonide que fu supranumit Aquila synagogelor. Nici un popol n'a căḑut întru à luà Biblia atât de jos adicŏ a se ţinne numai de littera ei ca popolul Hebreu, mai vîrtos dupŏ que deveni Judan. Si daquă un Israelit strigă atâta ancŏ din secolul al XII lea în contra litterei quât n'avem noi Chrestinei din al XIX lea secul a ne plânge în contra ei : eccĕ que ḑice Maimonide.

« N'ammu vĕḑut noi quŏ Dumneḑeul nostru n' are nici o formă cunoscută! Ansĕ voi îmi veţi respunde : daquă este aşà, spre que mai sunt bune attunci aquelle expressiuni alle Legii que ne vorbesce de lucruri puse sub *piciorele* lui Dumneḑeu, de lucruri scrise de *degitul* lui, de *mâini*, de *ochi*, de *urechi* alle lui Dumneḑeu? — Aquestea sunt bune qua să pótă înţellege ómenii; aquestea sunt nisce metaphore, nisce allegorii, nisce parabole, şi credeţi voi, spre exemplu, quŏ aquea amenin̦are que dice: *de voiu ascuti redutabil'a mea sabie*, să fiă litterale? Nu, ci unii (dupŏ părerea lor) îşi imaginarŏ pe Dumneḑeu revestit în albu, alţii alt fel. In mare appare Dumneḑeu lui Moysè cà Domnul reshellelor, cà un oştean redutalil; pe munte cà un deputat în assembleca lui Israel; în quât tóte formele şi figurele aquestea nu sunt de quât productul imaginatiuni şi extasii prophetului... »

Moysè darŏ spre a'şi dà legile allérgă şi ellu la miḑlocul şi ajutorul quel mai tare, la intervenirea lui Dumneḑeu quăruí îi dă figure şi forme spre a fi înţelles de popolul deḑà idolatru şi pervertit; şi cu quât legile lui purcedu mai mult din dreptul natural, cu atâta nu è de parte de adevĕr quând ḑice quŏ purcedu d'a dreptul dela Părintele şi Domnul Naturei, dela *Quel que este*. Unul din quei mai eruditi autori religioşi quare trece şi între Părinţii Bisericei, Origene, eccĕ cum se exprimă despre necuviinţ'a de a luà sau à întellegge Biblia dupŏ litterele scrise şi nu dupŏ spiritul sau inţellesul lor.

« De ar' fi să ia quinevà vorbele dupŏ înţellesul « lor material, ţiinduse dupŏ litteră, şi înţellegênd « quelle que sunt scrise în lege dupŏ cum le în- « tellegu Judanii sau popolul, 'mi ar' fi ruşine de « a ḑicce şi a mărturisì quŏ Dumneḑeu ne ar' fi « dat nisce assemenea legi; quŏci aşu aflà attunci « mai multă sublimitate şi ra̦ionament în legile « date de ómeni, spre exemplu în alle Romanilor, « sau alle Athenienilor, sau alle Lacedemonilor « (Homil. 7, în Levit.).

« Pe quare omu, mai adaoge aquellaşi autor, « cu mintea întrégă îl và putè quine-va facce à « crede quŏ prim'a, a doa şi a treia ḑi a Creatiunii, « în quare se vorbesce şi de sĕră şi de dimineată, « au putut existà (aquestea cà ḑille) quând nu « erà ancŏ nici sóre, nici lună, nici stelle (şi nici

www.dacoromanica.ro

« pămênt adoogim noi) și quând în prima dî nu « fu nici ênsuși ceru? Unde và aflà quinevà un « idiot atât de mărginit cu mintea, quare să se « lasse a crede quŏ Dumnedeu s'a pus cà un agri- « cultor à plantà la arburi în Paradis, în Eden de « către resărituri, ș'à mi'ți mai plantà âncŏ și un « arbure al Vieței, și altul quare să dea sciință « despre bine și despre reu? Nimeni, nu credu, nu « póte luà aqueste narrațiuni de quât cà nisce fi- « gure sau allegorie sub quare sunt ascunse mari « mystere. (*περὶ ἀρχῶν*, Cart. IV, cap. 2.) »

Lăssăm dar narrația lui Moysè neattinsă; flă- quare înțellégă dupŏ mintea sa luând numai litter'a sau numai spiritul sau și amendoĕ în preună și ne vommu occupà numai în explicatiuni philologice, litterarie și historice.

4 Vers. « Ensi-vĕ ați vĕdut quâte am făcut Egyptenilor... » adicŏ voi sunteți marturi: quelle que pate ori-que Pharaon nu le audiți dela alți, nu este vre o traditiŏ, ci cu ochii vostri le ați vĕdut.

« Si vĕ luaiu cà peste arripe de aquilă și vĕ addusseiu către mine. »

Nimicu mai sublimu și mai adevĕrat de quât aqueastă expressiŏ. Tóte passerile își strămută sau își ducu puii în unghii și pentru neputința lor și pentru d'a'i ferì ascundêndu'i de alte passeri rapaci que planĕ pe d'assupra lor. Aquill'a numai nu se teme de nici o passere, de quât din jos de săgetele Omului; își pune dar puii peste arripele salle. Aqueast'a este imaginea ori-quarui popol que printr'o miscare rumpe férrele servitudinii și se lassă a se conducce de un singur om prin atâtea desastre, prin Marea Roșie, prin desertu, prin fame și prin sete, prin nevoile tóte. Aquesta n'are nimicu a se mai teme din sus despre popolul seu, ci din jos, din tină este tot pericolul, dela cabalele despoților, dela invidia și ambiția anarchistilor, dela innorant'a populară: temerea lui è de doi despotismi, unul așà de bassu cà și altul, de despotismul unuia, cà și de despotismul multitudinii. Ellu darŏ cată a luà popolul cà aquilla pe arripele salle; în sus numai è pericol în jos sunt tóte nevoile. O de ar' fi luat Bonaparte Franc'a pe arripele iar nu în unghiele salle expuindu-o tutulor sagețele Pharaonilor coalisați! Nu, ci în locu de a innecà pe Pharon, expusse França la servitudini nuoe, și ellu căḑù a murì pe o stancă uscată și aridă.

5 Vers. « ... și de veți custodì *testamentul* meu. » Dupŏ alții, *allianta mea*. Un termin arată pe Dumnedeu tată que își dă testamentul filiilor sĕi, ómenilor spre a mostenì pământul cà frați; quel al altu termin *alliantia* arată pe Dumnedeu quŏ tractă da egal cu egal cu Omul; și un termin și altul scóte pe ómu din lumea păgână și îl duce într'o lume nuoă de justiție și de demnitate.

6 Vers. « Iar voi veți fi mie sacerdoțiu regal, națiŏ sântă... » *βασίλειον ἱεράτευμα*. Vorb'a *βασίλειον* este adjectiv *regal* la *ἱεράτευμα*, iar nu substantiv dreptu *βασιλεία regat*. Versiunea hebraică se exprimă din contra *regat sacerdotal*. Assemenea se exprimă și Vulgata. Quei Septe ḑeci sunt mai fedeli doctrinelor și traditiunilor mosaice. Moysè n'a vrut să facă un *regat sacerdotal* sau o theocratiă cà quea indiană și egyptceană, ci din contra a voit a sacrà popolul întregu și a facce în Israel întregu un sacerdoțiu, quărui dându'i suveranitatea democratică să'l facă pe ellu ênsuși suveran sau regal, farŏ à cunósce alt domnu de quât pe Dumnedeu. Fedeli aquestei doctrine furŏ toți prophetii, afarŏ de David și Solomon que usurparŏ suveranitatea. Intăritor aquestei doctrine venì în fine Christu și ne unse pe toți făcênd din fiă-que chrestin un preotu și un suveran tot de o dată. Apostolul și Evangelistul Ioann, discepol intimu și interpret fedel al cugetărilor și principelor Domnului sĕu se exprimă fórte claru quând în recunoscințʼa sa exclamă: « Dela Christu... quel quarele ne a amatu, și cu sângele seu ne a curățit; — și ne a făcut *regi* și *preoti* lui Dumnedeu Tatălui seu; lui gloriă și puterea în secolii secolilor. (Apocalypse, capu I, v. 5 și 6.) » Contrariu ânsĕ aquestei doctrine fu tot partitut regalistu dela Saul, David cu partisanii sei, Solomon cu ai sei, Roboam cu quelle doĕ semenții que se desbinarŏ; toți cărturarii și phariseii dupŏ timpi, toți Judanii infine que strigarŏ a se crucificà Filiul Omului și quarii reprobarŏ doctrinele lui que datà dela Moysè; toți infine cărturarii și phariseii pînŏ în ḑilele nóstre que faconarŏ și conservarŏ expressia *regat sacerdotal*.

Vechii nostri traducĕtori luarŏ adjectivul *βασίλειον* dreptu substantivul *βασιλεία* și tradusserŏ aqueastă expressiŏ cu totul catholicamente prin « împerăție sfințenie. » Conservarŏ ansĕ în Apocalypse expressia: « și ne-a făcut împĕrați și preoți ai lui Dumnedeu Tatălui sĕu. »

D. Chaen ḑice: « In Egyptu regele domnià assupra popolului prin cast'a sacerdotale și prin cast'a militară; în guvernul mosaicu suveranul devenì nevedut: thronul lui este în ceruri; casta militară nu mai există, și există o castă sacerdotale que guvernă (sementia lui Levi). » D. Chaen acolo unde este Israelit vorbesce de minune, în conclusia sa ânsĕ dupŏ urmă devine Judaist', esind din spiritul și ênsuși din littera lui Moysè. — În aqueste doĕ versete 5 și 6. Dumnedeu prin Moysè nu vorbesce exclusivu către sementia lui Levi, ci către Israel întregu, către tot popolul, și pe dênsul întregu îl face *sacerdotiu regal*, sau și regat sacerdotal de vă voi, iar nu o castă singură. Să ne ierte D. Chaen quŏ aquì departe de a fi mosaist', nu flată de quât doctrinele phariseilor que voià a'și arrogà dreptul exclusivu de a guvernà.

9 Vers. « Iar Domnul ḑisse către Moysè: éccĕ eu venì-voiu la tine în colónă de nor qua să mĕ audă popolul vorbind către tine și să te crédă în seculi... »

Pagânii toți și mai vîrtos Indienii și Egyptenii credeau quŏ omul viu nu póte vedé sau audì pe Dumnedeu și să nu móră. Moysè se cércă pretutindeni de à distruge aqueastă credință pagâna și umilitóre pentru omu. In narrațiunile salle historice face a se arătà Dumnedeu lui Abraham, lui Lot, lui Iacob, și ânsuși Sarrhei și Agar-ei în desert, și pe toți îi arată quŏ au mai trăit. Acum vă să arate quŏ Dumnedeu se vă manifestă și vă vorbì unui popol întregu, și aquest'a vă trăì. Que mai învederat quŏ Moysè voiesce a privelegià pe tot omul de a fi în relațiŏ cu Dumnedeu și de a audì vocea lui que nu è firesce materiale, ci vocea intimă a fiă-quăruia omu liber, integru, que scutură jugul lui Pharaon, și se desbară de tóte în quâte îl pervertisse lumea păgână. Aqueastă curățire morale o symbolisă prin curațirea materiale que se arată în versetele următóre.

10 Vers. « ... și curățesce pe dênșii astădi și mâine, să'și spele toți vestmintele lor. »

11 Vers. « Si să fiă preparați pentru dioa atreia; quŏci (poi-mâine) în dioa a treia vă descinde Domnul pe muntele Sinà în ainte a tot popolului. »

De aquì înainte are a se înfățisà un spectacol din quelle mai grandióse que se presentŏ omenirii. Si precum la ori-que spectacol nu este iertat spectatorilor a se appropià de scenă, nici a se sui

www.dacoromanica.ro

pe dênsa assemenea, cu atâta mai vîrtos aquî oriquine è spectator şi nu ellu ênsuşi actor, cată a se ţinne cu respectu în depărtare: muntelui Domnului i s'au pus hotare şi nimeni nu le póte trece nepedepsit. De te simţi, o omule, assemenea lui Moysè, de ai avut puterea de a facce dintr'un popol sclavu un popol liber şi frate, farŏ nici un privilegiat în mişlocul lui, calcă hotarul, sue-te pe scen'a quea mare, sue-te pe muntele Domnului şi vei vedé pe Dumneḑeu farŏ a murî, vei vedè pe Dumneḑeu dupŏ cum îl vedù şi Moysè. Lassă ânsè popolul de departe a'l vedé şi a'l audî că popolul Israel, numai salvă 'l prin credinţ'a lui, mântue 'l, iar nu 'l asservì din nuou; quŏci attunci în adevĕr esci impostorul que minte; nici ai veḑut pe Dumneḑeu, nici ai vorbit cu dênsul.

15 vers. « Si ḑisse popolului: Preparaţi-ve trei ḑille; nu vĕ appropiaţi de femee. »

Neappropierea de femee sau abstinenţ'a conjugale pe quâte vă ḑille erà considerată că somnul la viaţă, că digestia la mâncare, că repaosul la travalliu, între Babylonieni, Egypteni şi Greci; că o întremare şi preparaţiŏ la o assistanţă solemnele, precum lupte, concursuri, ceremonii religióse, din quare resbellul sau, appĕrarea ţerrei şi a familliei erà solemnitatea or sacrificiul quel mai sublimu. Aqueste datine remasserŏ din Egyptu şi la Hebrei, între quari se adaosse: « Bună şi salutariă este abstinenţ'a provisoriă; pĕcat mare ânsè este abstinenţ'a perpetuă dela Femee.» De aquî dar, blestemată femeea stĕrpă, bun de tăiat şi de ars în focu arburele que nu adduce fructe. Bisscric'a primitivă Chrestină adoptò aquelleaşi precepte: Apostoli, preoţii, archierei, patriarchi, trei sute de anni îşi avurŏ femeea şi copii sei fiă-quare; nunt'a fu legiuită şi pusă între quelle şépte mystere că Baptesma, Communicarea etc.; sect'a Eunuchiţilor fu considerată de apostată; şi în legiuirea casătoriei neappropierea continuă de patul conjugal fu condamnată cu separaţia, că darea cu cuţitul adicŏ, că un pĕcat de mórte. Abstinenţ'a dar perpetuă nu fu considerată că o virtute de quât de gymno-sophisti şi de numiţii cu tot dreptul *Rascolnici* (apostaţi).

16 Vers. « Se întêmplò darŏ în a treia ḑi quând erà spre ḑiori quŏ se făcurŏ tunete şi fulgere şi nori caliginoşi peste muntele Sinà; vocea trombei sunà (şi resunà) fórte, şi se consternò popolul que erà în campament. »

Hebreii venià din Egyptu, unde din tată în filiu de patru seculi fórte rar vĕḑusserŏ nori, fulgere şi tunete. Acum sunt în desertul Chorebului, unde muntele quel mai'nalt Sina uninduse cu mutele Chorcb pare quŏ ar' avé doĕ creştete, unde în ḑillele quelle mai senine se adună că nicăiri norii şi înfăţişaḑă ênsuşi ochilor quellor mai deprinşi ai locuitorilor loculni spectacolele quelle mai imposante, mai pompóse şi mai terribili tot de o dată. Negur'a quea mai désă şi mai variată, fulgerele şerpuescu în flacăre lungi şi norii devin că o mare de flacare suspendută assupra pămêntului; tunetele se succedu asfel cum sémenă un uet necontenit de nisce tromhe desmĕsurate. Ast fel o dată numai audiiu în viaţa 'mi în însula Chio de quare toţi locuitorii se spăimântarŏ. Cum putea stà impassibili şi nemiscaţi nisce ómeni primitivi, şi innoranţi că Hebreii que nu mai vĕḑusserŏ nu mai audisserŏ assemenea în Egyptu, şi pe quari Moysè de trei luni dejà pe tótă ḑioa îi punea în mirare?

Pe de altă parte Moysè dela început attrăssesse în partea sa pe toţi quei mai vechi şi mai consideraţi dintre familliele hebree; aquestia conduceà opinia publică.

Aqueste sunt faptele, causele şi effectele naturali; să venim la quelle morali. O meditaţiŏ linĕ assupra quellor mai simple phenomene de tótă ḑioa este de ajuns spre a revelà pe Dumneḑeu. Daqua o furnică, un rugu, quel din urmă fir de ierbă ne descopere pe Dumneḑeu, quâtă putere nu póte avé în sufletele nóstre un spectacol atât de grandios, şi mai vîrtos în momente supreme şi critice că aquellea în quare trece un popol că printr'un miracol dela servitute la libertate?

« Mai presentă alt unde và historia, ḑice D. Salvador o solemnitate mai poetică şi mai sublimă? Que cugetare alta că aqueca que face a resarî nisce verităţi consolatóre din sînul naturei în amesticu şi în uet! Quât sunt de vane şi fórte meschine tóte edificiurile nóstre, tóte decoraţiunile de argint şi de aur, tótă magnificenţa umană pe lângŏ aquel spectacol de pe culmile lui Sinà! Que sémĕnă legislatorul Spartei cu strigóiea lui de sibyllă ghiebósă şi sbîrcită? que legiuitorul Romei cu nymph'a lui Egeria pe lângŏ legiuitorul lui Israel? »

Unul se consultă, adaogim noi cu o sibyllă, altul cu o nymphă, şi amêndoi nu facu divinitatea a vorbì de quât spre a împărţì pe ómeni în cetateni şi iloţi, în patricieni şi plebei. Moysè arată pe Dumneḑeu în spectacolul quel mai imposant, şi vocea lui nu se aude de quât spre a înfrăţì un popol cu aquelleaşi drepturi şi datorii, şi a'i arătà quŏ nu mai è suveran de quât aquella al quarui thron este în ceruri. Que este dreptul natural de quât vocea lui Dumneḑeu?

Cu tóte aquestea, aqucst spectacol, aqueste fulgere şi tunete, aquelle voci, vocea lui Moysè nu sunt de quât numai nisce embleme nisce semne prin quare se symbolisă vocea nemateriale a lui Dumneḑeu. Precum prin vorb'a materiale ne arătăm ideile şi cugetările que sunt cu totul spirituali, assemenca Moysè prin embleme îşi arată cugetările şi scopul, în quare Dumneḑeu n'are formă cunoscută, n'are voce materiale. Nu è mosaistu que vĕḑù aqueste semne şi audî mai apoi despre aqueste semne sau embleme mai mult şi mai puţin grandióse, quare să nu conchidă quŏ vocea lui Dumneḑeu nu è alt de quât vocea internă-şi nemateriale, exprimată în mii de locuri că prin expressia: *Cerurile narra gloria Domnului.*

18 Vers. « ... şi se uimì de terróre popolul fórte. » Vulgata se exprimă *eratque omnis mons terribilis* (şi erà muntele cu totul terribil).

Hebraic'a prin: *si tot muntele se cutremurò.* Tóte aqueste versiuni, unele arătând caus'a, altele effectul, nu sunt de quât mişlóce sau qualităţi alle stylului.

22 Vers. « Iar sacerdoţii... să se sanctifice... » Quari sacerdoţi, quŏci pînŏ aquî nu se legiuisse qua quei din sementia lui Levi să fiă preoţi, nici se sacrasserŏ âncŏ qua să fiă sacerdoţi? Unii ḑicu quŏ prin vorb'a sacerdoţi se înţellege aquî quei întêiu născuţi; noi credem mai mult quŏ se întellegu sacrificatorii que erà între Hebrei âncŏ dela Abraham şi Noe. Neîncetat ammu vĕḑut quŏ s'au făcut sacrificie, farŏ să fi fost înadins sacerdoţi sau preoţi qua să le facă. Capul fiă-quăria semeutie împlinià fonctiunea aqueast'a; aquî cu sacerdoţi se întellegu capii şementiilor, quei mai vechi quari şi formau senatul provisoriu al lui Moysè şi quari şi sacrificà.

23 Vers. « ... demarcă (mărginind muntele şi sanctifică 'l. » Punne barieră să nu se appropiă

www.dacoromanica.ro

nimeni de dênsul. *Sanctifica'l* nu însemneadă aquì de quât fă 'l a nu se attinge nimeni de dênsul nepedepsit;

Aquest verset a încurcat pe toţi commentatorii, şi tot d'auna se întêmplă assemenea quând ómenii se ţinu de litteră. Ei ḑicu : cum se póte daqua Dumneḑeu a ḑis o dată să nu se suiă şi nici să se appropie popolul la munte, să mai ḑică Moysè : către Dumneḑeu : nu vă puté popolul se suì către muntele Sina?—De se vor luà vorbele dupŏ litteră, nisce assemenea întrebări şi respunsuri neconsequinţi nu se facu nici între quei mai de rênd ómeni. Iar de se vă întellege quŏ scopul lui Moysè erà qua nici într'un chipu să nu se suiă popolul pe munte şi qua să taiă ori-que curiositate, dupŏ que mai întêiu ia tóte precautiile prin bariere şi veghieri, dupŏ que amenińţă şi cu mórtea, vine omul politicu, şi qua să nu arate pe Dumneḑeu atât de gelos şi ascuns, pare quŏ ar' solì către dênsul iertare popolului pentru quŏ nu vă puté a se suì la munte : ai prescris o dată îi ḑice; legea s'a pus în lucrare, şi acum de şi te ai decis a appropià mai mult popolul către tine, ânsè nu se mai póte. Tu esci bun ; ânsè legea cată să se execute. Aşà facu părinţii adesea cu copii : Tata, fètul meu, dice Mama către copillu, voiesce să te duci la dênsul, ci eu 'iam spus să te ierte quŏ tu nu te poţi ducce acum, quŏ a appucat de s' a închis uş'a. Nu è aşà quŏ nu te poţi ducce? Uite quŏ uş'a è închisă.

CAPU X.

Cu aquest capitol începe promulgarca Legii. Basile sau principele ei fondamentali se pun în ḑece articole, din quari deculă tótă legislaţia. Aqueste ḑece articole compun quecea que ḑicem astăḑi chart'a popolului Hebreu prin quare devine un corpu,o natiŏ personificată într'un singur nume Israel. In aqueste ḑece articole se coprindu queea que se ḑice *dreptul' Omului*. Aqueastă chartă avù un nume în Israel în limb'a hebraică ; primii que îl tradusserŏ în hellenic'a şi din quare trecù în tóte limbele Europei fu Josephu şi Philon. Cà Hebrei de natiŏ que cunosceà şi limb'a lor şi geniul instituţiunilor lui Moysè, nu ne arată aqueste ḑece articole alle Chartei hebraice de quât cu numele de *Decalogu*. Partitul judan sau regalist' şi mai târḑiu, quel pharisian, şi apoi toţi regalistii şi toţi pharisei din tóte naţiunile numite chrèstine îi detterŏ nume de quelle ḑece *commande, ordine, porunci* ἐντολαὶ etc. Porunc'a este o impunere ; de aquì bărbaţi cà D. Proudhon, liberali se resculară în ḑillele nóstre, şi strigă jos o dată cu *poruncele*, jos cu commandele que cu atât sunt mai appesătóre cu quât vin dela o putere mai neînvinsă, dela Dumneḑeu adicŏ. Nu mai are nevoie Omul astăḑi de Dumneḑeu, quŏci justitia şi moral'a este înnăscută într'ênsul. Mintea Omului scie judică, şi daqua un que este bun şi just, îl adoptă, daqua este rĕu, injust, immoral, îl reprobă.

Ammu mai addus à minte adesse şi nici o dată cà acum nu este mai înnemerit de a adducce à minte pe întellcpţii antici que ḑiccà ἀρχὴ σοφίας ἡ τῶν ὀνομάτων ἐξέτασις (începutul sapienţei sau sciinţei este cercetarea vorbelor sau a numelor).

Pinŏ a nu întrà în cercetarea numelui *Decalogu* să spunem o historiă que des se aude prin satele Românici.

« A fost o dată un satu, unde, nu pociu să sciu, quŏ nimeni din quâţi spun aqueastă historia nu ni 'l arată. — Satul cà tóte satele avea firesce locuitori,şi locuitorii satului nunumai quŏerà simpli, dar nici o dată nu mai vedusserŏ cetăţi şi cetăţeni, şi prin urmare nici vestminte, nici căciule, nici tichii, nici uniforme, nici pene, nici călţăminte cà prin cetăţi. Călţămintele satenilor nostri erà la quei mai mulţi o pereche de tălpi de pelle viă cu quare din capul locului din născere venissesserŏ pe lume lipite de talpa piciorului cà să nu calce pe carne vie. Unii prin imitaţiŏ mai adaogià şi nisce bucăţi de pelle de vită que le numià opince.

« Intr'o dì, nu se scie quând, un flăcăiandru eşì din satu spre a se ducce la pădure sau la ţérrină. Pe calle drept în miḑlocul drumului află o *ciobotta* sau o cismă cum ḑicem noi.

« O ciobottă! pentru un flăcăiandru dintr'un sat assemenea, erà quecea que ellu nu mai vĕḑusse şi nu mai audisse nici o dată. Se speriă bietul copillu, qua să'i ḑicem aşà, şi spaim'a lui fu atât de mare în quât ne face a presuppunne quŏ şi ciobotta a cătat să fiă mare şi póte şi împiutenată.

« Omului, quând se speriă, primul instinct îi este s' o tulèscă da fug'a. Fug'a dar, quine 'l mai ţine? şi nici nu se mai uită înapoi pinŏ la satu. Acolo ţipă, strigă, pune tot satul în picióre ; se scóla toţi cu micu cu mare, se adună, şi bĕatul abià gôfăind le spune qu' a vĕḑut o féră que de quând è lumea nu s' a mai vĕḑut, stând cu gur'a căscată în drum.

« Toţi se armă cu secure şi cu bâtte, quŏci despre pusce şi lance nu se pré audià prin satul aquella, şi luarŏ pe bĕieţoiu de călleusă.

« Quând se appropiarŏ de locul infiorător, luarŏ cu toţii precauţiuni spre a nu le scăpà féra şi spre a se ajută unul cu altul la vre o nevoie. Se făcurŏ cu toţii cercu pe de parte, puind la miḑlocu locul que le aratà bĕatul cu degitul de departe. Aşà acum începurŏ a tot se appropià, şi a se tot appropià pinŏ vĕḑurŏ cu toţii de o dată féra stând în miḑlocul drumului în adevĕr cu gur'a căscată şi cu o códă de oţel que lucià cà sórele cum ḑiceà ei, încîrligată în sus cu o grămmadă de dinţi (aqueca cum se vede erà pintenele) « Pe ea copii acum ; securele şi bâttele în sus! quând ne vommu appropià, toţi să dăm de o dată!... îndesaţi-ve... ochii toţi ţintă la dêns'a. Daţi acum : — *rrrippp!* De o dată bâttele şi securerele răpăiirŏ pe ciobottă que cà tóte ciobottele stette locului.

« Luarŏ attunci curagiu unii à se appropià şi à şì punne mâna pe dênsa. O luarŏ intine în mână ; trecù din mână în mână... Que să fiă? quŏci vĕḑurŏ quŏ nu erà féră. nici ênsusi vre un animal ne-offesivu. Nimeni nu putea, no se pricepeà spunne que să fiă. Işi addusserŏ infine à minte unii quŏ într' unul din satele vecine se află un moşu bĕtrân que scià multe şi quare de doĕ ori în viaţ'a lui fussesse la móră şi o dată la târgu. Alergarŏ cu toţii la dênsul să le spuia ellu, de se vă pricepe, que să fiă minunea minunilor que nu se mai arătasse de quând lumea pe tĕrrémul aquell'a.

« Unii ḑicu quŏ s' ar fi dus ei cu toţii la alde mosu Mâinea. Alţi spun, quŏ ar' fi chiemat pe Mosu Mâinea la faç'a locului. Versiunile sunt varii despre aqueast'a, que cu atâta mai mult attestă faptă. Noi ne ţinem de aqueia que dicu quŏ Moşu Mâinea ênsusi venì în persónă la faç'a locului. Toţi sătenii se dcspărţirŏ în doĕ, şi făcurŏ locu Moşului să viiă drept pinŏ la ciobottă.

« O luò în mână, — quŏci ellu nu erà omu de aqueia să se sperie de tóte allea,—se uitò la dênsa, o întórse de tóte părţile; şi infine cu un aer cu totul şi cu totul doctoral, le ḑisse : proştilor, pentru aqueast'a m' aţi chiemat? nu vedeţi voi quŏ este *Tocu de tirnacop*? In adĕver addusserŏ un

www.dacoromanica.ro

tîrnăcopu, îl băgară în ciobotță, și cu gur'a cascată toți vădură quŏ se lovesce, și se covinseră quŏ ciobott'a este în adevăr un tocu de tîrnăcopu; și pînŏ în ḑioa de astaḑi se ḑice quŏ în satul aquella ciobott'a n' are alt nume de quât de *tocu de tîrnacop*, și ênsuși quând se întêmplă de a o vedé în piciorul cui-và. »

Ast fel è și cu quelle mai multe, objete și idei. Vine quâte un moșu Mâinea și le dă quâte un nume, și aquel nume le remâne cu seculii și ênsuși daqua bietul Moșu è de bună credință, și ênsuși daqua bietul Moșu nici quŏ își mai adduce ellu singur à minte de finul sĕu que 'l a botezat ellu. Ia să ne punem ânsĕ în minte și să ḑicem : dar daqua Mosu Mâinea nu è un moșu simplu, ci vre un Pharaon óre-quare, vre un brahman, vre un Cesar sau pontefice sau încai vre un simplu doctrinar, que din systemă din interes își pune tóte puterile à assigură quŏ ciobott'a este un tocu de tîrnăcopu; și nu uită, cà Moșu Mâinea, queea que a ḑis, ci stăruesce, lăssa în testament din tată in filiu în casta lui, în coteria lui, în famillia lui, qua să tăiă, să spândure, să ardă pe tot quel que và ḑice quŏ ciobott'a nu e tocu de tîrnăcopu; attunci quât de lungă cată să fiă errórea! annii trecu cu miile și ciobott'a tot tocu de tîrnăcopu remâne. Liberalii attunci sau mai bine Sarsailii quei que vin a vorbì, dupŏ cum ḑicu ei, în numele Adeverului, în locu de a dicce quŏ ciobotta e bună pentru picióre și quŏ să chiamă *botta* sau *ciobotta* sau *cisma*; începu a strigà; jos cu tîrnăcópele și cu tocurile lor! vor să distrugă să desființe ciobottele.

Assemenea și mai mult de quât assemenea facu toți quât se scólă assupra Decalogului, și ênsuși a religiunii și ḑicu : jos o dată cu *poruncele*, cu commandamentele!

Stați, Domnilor; ia să începem a judicà încai cà pruncii, daquă nu voim a judicà matorescе cà bărbații. Unde aflați domnia vóstră în numele *Decalogu*, vorb'a de commandă sau de *porunca*. *Deca*, vù sa ḑică, cum sciu toți, ḑece; *logu* sau λόγος în quare limbă a însemnat vre o dată commandă sau *porunca?* λόγος sau *logu* este radĕcin'a de unde se nasce vorb'a log-ică, syl-log-ismu, și alte assemenea; *logos* và să dică *ratio*, sau queea que ḑicu Francesii *raison*, rationare. Logos este Mintea, judecat'a, cugetarea umană și ênsuși divină. Pe urmă quând cugetarea începù a se exprimà prin vorbe sau prin semne scrisse, *logos* începù a însemnù *cuvênt* și *scriptura*. Prin urmare *decalogu* nu însemneadă de quât *dece rationamente* sau cuvînte... Nu è nimicu în decalogu quare să nu fiă basat pe Ratia, mintea umană în genere. Nu è popol nu è omu, quare scie sau nu scie carte, quare scie de a existat vre un Moysè pe lume sau nu, și să nu se nască cu sentimentul de despre que este cuvios și necuvios, justu și injustu, frumos și urît. Quâte se coprind în decalogu nu sunt porunce, ci *rationumente*, *cuvinte* que mintea umană le adóptă în genere, quând altul le spune, și le inventă singură, quând nu le aude dela nimeni. Decalogul coprinde nisce cuvinte cà și cuvintele mathematice, cà doĕ și doĕ patru, que quând le auḑim, le adoptăm quând nu le auḑim, le aflăm singuri.

Decalogul a existat din tótă eternitate, mai 'nainte de Moysè, de o dată cu Omul pe pământ la tóte natiunile. Intre Hebrei, ómeni cà Enoch, Noe, Abraham, Lot, etc., recunosceà cuvintele aquestea, și ori unde erà ómeni pe faç'a pământului, nu ḑicea quŏ è bine a nu onorà pe Tată și pe Mamă, quŏ nu è rĕu d' a furà d' a uccide, d' a minți, d'a luà sau învidià alle altuia. Si de se aflà ómeni que urmà în contra, aqueia se ḑicea ómeni rĕi, în contra lor se armà ori-que commună quât de micà.

In Indii, unde Brahmismul fu quel mai cumplit pharaonismu și typul tutulor theocrațielor și despotismilor, în Indii que Moysè le personifică prin fratuccidul Cain, acolo quând dupŏ o lungă și variă, și neauḑită împilare, se sculŏ o protestațiŏ personnificată în numele de Budha cu mult mai nainte de Moysè, — quŏci ori unde este împilare și gemere, acolo și speranță de libertate, acolo prin urmare și țipele și protestațiuni—cu mult mai 'nainte de Moysè se scularŏ mai mulți ómeni în multe rênduri încercânduse à liberà omenirea proclamând drepturile omului. Dupŏ unii la annul 2099 în ainte de Christu, adico cu 626 anni înainte de promulgarea legii lui Moysè, dupŏ alții mai pe aquellași timpu, și dupŏ alții mai târdiu, se scularŏ firesce în Indii în mai multe rêrduri barbăți spre a proclamà frăția și charitatea între ómeni, demnitatea Omului cu un cuvênt; și cu quât în Indii neprivelegiatul, paria, gemea mai mult de quât Hebreul în Egyptu, cu atâta sforțele și aspirațiunile către libertate erà mai mari.

Se ascultăm și acolo în que chipu se exprimă Ratia umană, dându'și assemenea ḑece cuvinte, iar nu commandamente, Eccĕ si decalogul buddhicu :

1 Să nu uccidi;
2 Să nu furi;
3 Fii curat în cugetul și faptele talle;
4 Să nu mărturisesci strâmb;
5 Să nu minți;
6 Să nu juri;
7 Să te feresci de vorbe spurcate;
8 Să fii desinteresat;
9 Să nu fii resbunător;
10 Să nu fii superstițios.

Pînŏ quând và fi lume și omu, Ratia umană de sine, sau mai bine așà è creată dela Dumneḑeu spre à încuviința ver'a morale și a reprobà faptele și cugetele cu adeverat relle.

De este o differință óre-quare între decalogul Baddhicu și între quel mosaicu, este quŏ popolul indian, fiind mai mult contemplativ, tinde mai mult către un spiritualismu exclusivu, și popolul Hebreu, eșind din mijlocul unei idolatrii pharaonice, se applécă fatalemente către un materialismu exclusiv; cuiu pe cuiu scóte, și de aqueea ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, unde Buddha în rationnamentul al 9-le ḑice : să nu fii resbunător.

Mosaismul și Buddismul, complectânduse unul prin altul, au cătat mai târḑiu producce nisce doctrine cu mult mai salutarie.

Disserŏm quŏ de quând există Omul, de o dată există din prcună cu dênsul și ratia umană, sentimetul Justiției și Iniquității, al Frumosului și Urîtului, al Bunului și Rĕului, al Moralului și Immoralului; ânsĕ pervertirea Omului iar este o faptă que nu o putem denegà : Caini și Nemrodi și Giganți și Pharaoni, și sacerdoți tot d' auna existarŏ; dreptul quellui mai tare și quellui mai astutios sunt nisce fapte de quare historia ne dă quelle mai multe si mai varii și mai necontenite exemple. Quând dar dreptul quellui mai tare și quellui mai astutios domină, quând arburele Sciinței este prohibit cu pedépsă de mórte de castele privelegiate la quelle desmostenite, Adevĕrul, dela quei tari este ascuns, și dela quei debili timid necutedător a se arătà. Quâte le scie și le spunne

www.dacoromanica.ro

Moysè, le scià mulți mai nainte de dênsul și în timpul sĕu tot dela Dumnedeu, nota bene; quŏci Dumnedeu așà a creat pe Omu dela început.

Existința unui singur Dumnedeu creator al lumii și părinte al ómenilor;

Infrățirea ómenilor;

Demnitatea Omului cà imagine a Divinității;

Moderația dorințelor;

Charitatea, compătimirea cu quel sufferitor;

Sentimentul ospitalității;

Etc., etc.

Nu sunt inventate de Moysè; erà recunoscute și practicate nu numai de patriarchi, ci de atâția popoli nomadi și erranti mai vîrtos.

A poftì iar alle altuia;

Ucciderea;

Furul;

Mărturia mincinósă;

Răpirea;

Violarea;

Pagânătatea sau pharaonismul; cu un cunvênt divinități façoçonate dupŏ interesele quellor mai tari și astutiosi și alte assemenea, nu se vedea de quât prin cetați, și din cetați întinse într' un Stat întregu.

Prin urmare ómenii d' elită, bărbatii drepți cu mintea și cu inim'a nu putea professà în publicu doctrinele lor de egalitate, de justitià, de înfrătire, de luminare generale, de aspiratiŏ la aquelleași drepturi que purcedu din credința într'un singur Dumnedeu Părinte.

Eccĕ dar minunea singură și adevĕrată, minune mare cà și o creatiŏ que făcù Moysè: Din elementele diverse respândite și póte și confuse despre emancipea Omului și demnitaeà lui, din elementele que cà nisce scintille în inimile d' elità se retăcià vaghe, incoherante și mài sterpe, Moysè adunându-le, formă o flacerà propriă à luminà încăldì și fecundà un popol întregu și umanitatea întrégă; — din elementele și doctrinele que abià se manifestà în deserte, departe de cetăți, que abià se articulà cu timiditate într'o óre-quare impilați, și abià se murmurà accoperit în mijlocul nopții, în fundul și mysterele sanctuarielor între nisce initiați, Moysè adună o doctrină întrégă și o proclamă prin vocea trombei și a tunetelor în lumin'a ghillei și a fulgerelor, înaintea unui popol întregu, a umanității întrege, și din chaosul doctrinelor, peste quare se purtà întunerecul, creò o lume nuoă, o soçictate de ómeni; matcriei brute și chaotice îi dă o formă: din sclavu face un liber, din brutu face un omu, din Hebreu face un Israel. Eccĕ Minunea lui Moysè, que cu atât è mai mare, cu quât quŏ fiind omu de curte, privilegiat, se despoià de tóte privelegele, de tótc deprinderile spre à se appropià de aquea flacară que luminà farŏ a uimì și a consumà, quŏ despuinduse de tóte, remâind farŏ nici un mijlocu, farŏ nici o putere materiale, singur cu bacul sĕu în mână, vine à confundà pe Pharaon și pe sophisti, que quare de quari erà mai împetriți înaintea cuvêntului, à mișcà un popol de sclavi, que sunt mai ancvoie d' a se miscà de quât despoții și sophistii, à îmmuià inimile de pétră și à mlădià cerbicele întărite la jugu; eccĕ minunea minunilor, iar nu bróscele și țînțarii, și vênturile, și tempestele, și inundațiunile, și epidemiele, și epizootiele, și prepelițele și man'a, și ap'a stâncelor, etc., etc., que nu sunt de quât cà nisce mijlóce la scopul sĕu quel mare, que de quând lumea nu s' a putut realisà facil nici de monarchi, necum de un omu particular cu baculul în mână. Daqua în adevĕr è Dumnedeu, de quând è lumea, dela creatiŏ quând se manifestò în fom'a sau formele que luò universul, la nici un omu nu s' a manifestat mai de façă și mai întregu și mai potent cà la Moysè. Nu uitați minunea quea mare, o credincioșilor, pe lângŏ nisce mijlóce que astădi n' ar mai puté facce nici un effect. Si ori-quât ar' fi de mari aquelle mijlóce, cădeți în quea mai mare eteredoxiă, cacodoxiă, și superstitiŏ, de le veți luà drept scopu. Scopul lui Moysè fu emancipația Omului, Legea lui que adduceà la aqueasta, și conservarea, practica, punnerea în lucrare a Legii. Invan credeți la minuni, și nu practicați justitia și adevĕrul. Pînŏ veți luà mijlócelc dreptu scopu, în eternu unii veți remâné tot păgâni și impilători, și altii tot sclavi. Legea singură vĕ póte mântuì, iar nu minunile, Legea este refugiul și armele vóstre încontra împilătorilor; și de unde aqueste arme crà usurpate de quei que se speculă cu corpurile și cu sufletele vóstre, vin apoi din ênsuși caus'a superstițiunilor vóstre geniuri desdemnate și exaltate, și credênd quŏ vĕ facu bine, armele Legii și alle relegii în locu de a le dà cu totul în mâinile vóstre, și cu dênscle a fulgerà Pharaoni și descântători, despoți și sacerdoți, din contra nu facu de quât aqueste arme a le dà cà nici o datà exclusivamente în mâinile împilătorilor vostri, facêndu-le a le despreță voi ênșive și a remâné cu mâinele desarmate în aintea quellui mai tare și quellui mai astutu.

Ah! Proudhon! nimeni cà tine și quei assemenea ție nu făcurŏ atâta servițiu împilătorilor de corpurile și de sufflele ómenilor; vrênd à luà singur'a putere, singur'a armă a quellor desmosteniți, religia, și a o da cà nici o datà în mâinile quellor que te accusă și te judică. Ei se cuvenia să te onóre, să te recompense cà pe nici unul, și numai rĕutatea lor îi orbesce spre a te persecutà; pentru quŏ Injustitia din natura sa fiind injustă, distruge mai vîrtos pe proprii sĕi și quei mai fedeli ministri. Condamnarea ta và fi una din symtomele quelle mari alle căderii lor. Prin condamnarea ta nu 'și combatu și nu își împuçineadă de quât propria lor putere.

Cuvêntul vostru quel mai tare este quŏ Revolutia făcù mai mult de quât tóte moralele și tóte religiunile. Que ziceți ânsĕ cu aqucasta? nimicu mai multu de quat quŏ secolul XIX făcù mai mult de quat al XVIII lca, și aquesta mai mult de quât quel din aintea lui și așà mai încolo. Aquesta nu è un adevĕr nuou. Adevĕrul ânsĕ pe quare nu voiți a 'l rccunósce este quŏ Eșirca din Egyptu nu è alta de quât una din quelle mai mari Revolutiuni în contra dreptului Pharaonicu, și Pentateucul è condic'a aquellei revolutiuni, quŏ Prophetii nu furŏ de quât nisce revolutionari în contra apostasiei sau regalitătii judane; quŏ Christianismul nu fu de quât quea mai radicalc revolutiŏ în contra dreptului păgân personificat în dreptul roman, și Tcstamentul nuou condic'a aquellei Revoluțiuni, quŏ Islamismul nu fu de quât o revolutio în contra reacțiunii drcptului roman desnervat și în contra apariției dreptului feodal; și quŏ Coranul, condic'a aquellei revolutiuni, quŏ Lutheranismul nu fu de quât o revolutiŏ în contra abusurilor Papii complice Cesarului și Baronilor; și daqua în capĕtul secului XVIII advenì Revolutia francesă, aqueea nu s' ar' fi putut operà, de nu ar' fi avut ideile și principele revolutiunilor trecute, Mosaismului, Cecropismului, Christianismului, Islamismului, Lutheranismului. S'a effectuat în adever Revolutia dela 93 manifestând sau mai bine formulând mari

www.dacoromanica.ro

principe, și cu mari sacrificiuri și cu mari prodige; ânsă unde è tabernaculul ei? unde condic'a ei? unde relegea ei?

Invan o lege, quât de bună, stă numai în stare de projet în capetele unor ómeni de elită, daqua aqueast'a nu se adoptă de quei competenti și nu ia dreptul de cetate prin promulgarea ei; invan iar o lege se promulgă, daqua unii nu o practică și daqua alții o calcă la quea mai mică occasió. Legea, de o dată cu promulgarea ei, are nevoie de a fi sancționată, garantită în contra tutulor attacurilor, și garantia nu póte fi sigură pînó que legea nu se relégă prin nodurile quelle mai nestricabili, pînó nu se légă și se relégă ast fel cum nici o putere umană să n' o mai pótă desfacce, pînó quând adicó nu devine o *relege* sau religió, ast fel cum s' o recunóscă și quel que nu o practică și quel que o calcă; și cum ori-quare s' ar' încercà spre a o derapénà să cadă ellu mai întêiu victimă. Quând Regii și Archierei în Israel se încercà a desfigurà sau a călcà legea, prophetii pe temeiul relegii venià à 'i dà cu fruntea și cu nasul de condic'a Pentateuculuí; — Quând corpul soçial dela Archiereu pînó la quel din urmă din popol erà plin de ulcere și nu mai erà locu sănetos unde să se puiă nici degitul, quând aquest corpu jăceà de corrupția generale sub jugul quel mai greu al Romei, quând Omul descindut din Jerusalem în Ierichó, cadù în mâinile tîlharilor și jăcea mài mort, Christu după oliu și vin vêrsat peste plagele lui, adicó după pace sau repaos și întremare sau putere, cu quei doi dinari, cu Vechiul și Nuoul Testament și cu que avea a mai punne dela sine Ospetarul, vine spre a 'l însanĕtoșì de plin; Christu și apostolii sĕi și toți martyrii și drepții, pe condic'a relegii detterŏ peste trei sute anni cu fruntea și cu nasul pe toți speculatorii omeinrii. Dupó que infine se constituì un tabernacul nuou, o Bisserică officiale, ori quine se încercò à readducce din nuou păgânismul, fiă Cesar, fiă Papă, protestațiunile quelle mari nu se făcurŏ de quât în numele aquellor doĕ condice numite testamente sau allianțe alle Omului cu Dumnedeu. — Quând dupó appariția și întinderea Islamismului, aquellui socialismu assiaticu și barbar que venì a dà aquì jos quâte Christu promissesse, quând dicu vre un Calif sau Sultan se încercà a reluà datinele și allurele Romei byzantinate și Europei feodale, quel din urmă din Musulmani cu Coranul în mână venià à protestà înaintea Islamului întregu. Fórte facil póte călcà și împilatorul și împilatul și despotul și popolul Legea; nu este facil ânsĕ a o calcà și a o rumpe în dată que póte devenì relege. Cu Testamentul vechiu și nuou quel din urmă din sclavii Rusiei se póte ducce în aintea Czarului și a'i dice: esci omu, esci muritor, esci prad'a putrediunii și a vermilor, dupó mórte vei luà dupó faptele talle: Lazar se và bucurà în sînurile lui Abraham, tu te vei chinuì în focul Gehenei; Dumnedeu è tată al tutulor, Christu è amicul și fratele, quellor scăpetați mai vîrtos, consolatorul veduvĕlor, iertătorul Magdelinelor, părintele orphanilor; Christu m' a uns că și pe tine, Czarule, că și pe tine Pontefice; Christu a deificat productul sudorilor Proletarului, facênd din Pâine și din Vin ênsuși Corpul și Sângele sĕu; Christu a făcut filii sau mostenitori pe toți și mai vîrtos pe quei desmosteniți; Christu a abolit castele și privelegele; și alte assemenea.... aquel sclavu cu Testamentul seu în mână dice despotilor sĕi tot atâtea și âncò și mai mult de quât disse Revoluția quea mare dela 93, și despoții sei îi potu aflà alt pretextu spre a 'l strivì, iar nu Testamentul cu quare se presentă quŏci aquell'a nu è lege, ci relege, si despotul modernu è nevoit a o recunósce, și nu o póte denegà nepedepsit. Unde 'ți è Testamentul, o Revoluție dela 93 și 48? unde 'ți tabernaculul, unde 'ți relegea, sanctiunea, garantia Legii?

Philosophii secululuí XVII și XVIII aspirarŏ, meditarŏ și *formularŏ* Legea; Revoluția dela 93 o proclamò, constituant'a o întărì și promulgò; ansĕ unde îi fu garantia încontra apostaților și a renegatilor? în Assembleea representanților? ânsĕ vine un gigante și îți proscrie pe toți și îi légă, și îți sfarmă legea cu vergă de ferru că vasele olarului; vine dupó dênsul pharaonismul lumii quei vechi, al dreptului numit divin, al Santei Allianțe și darmă și legea nuoă și pe violatorul ei.

Quare este caus'a? Caus'a este quŏ quei que au meditat formulat și preparat Legea, quei que au aspirat la o lume nuoă, philosophii voiu să dicu, că nisce alti prophetii, au uitat callea naturale a progresului que prophetii Palestinei n' au fost uitat'o nici o dată. Nimeni quând suie o scară nu 'și rumpe trépt'a din jos pe quare a călcat, nici queea pe quare punne piciorul; adevĕratul progresist, nu lépĕdă progresul trecut conquistat o dată prin atâtea sacrificiuri și nevoi. Prophetii Palestinei, qua să ajungă mai nainte, se basà pe Pentateucu, Christu se basà pe Pentateucu și pe propheți și pe ori que progres mai făcusse lumea afarŏ din Pelestina; Mahomet se basò pe Testamentul vechiu și nuou, recunoscênd pe toți prophetii. Philosophii moderni aspirarŏ la o lume nuoă la un progres nuou dispretând și batjocorind tóte progresele dejà conquistate! Quine nu respectă pe părinții sĕi, să se astepte la a nu fi respectat de filii sĕi. Revolutia dela 93 nu respectò Revoluțiunile Mame din'naintea ei, Revoluțiunile que cu adevĕrat furŏ că nisce mari și hospitaliare etape în callea Progresului; și de aqueea nu avù nici tabernacul, nici condică sacră nici relege, quare să lege mâinile ambițioșilor, apostaților și renegatilor. Pentru quŏ legea nu devenì relege, toți renegații Revolutiunii, în locu de a trecce de ómeni perduți, avurŏ din contra onori și recompense. Cu un cuvênt Revoluția fără tabernacul n' are adoratori.

Unde 'ți Testamentul, o filiă desnaturată, o Revolutiŏ dela 93 și 48, unde 'ți è tabernaculul, unde 'ți è relegea, qua să cuteți à luà din mâinele și din inimile popolilor singur'a armă cu quare se potu apĕrà în contra împilătorilor și speculatorilor cu corpurile și cu sufletele lor? Si de vei ajunge a 'ți facce o condică, și de vei ajunge a 'ți creà o relege, aqueea în eternu và fi nerespectată, și batjocorilă că o meretrice, de nu và avé candórea respectului filial către Mama ta, Relegea lui Christu.

Vino, o Progres nuou, vino Revoluțiŏ adeverată; eși din rerunchii Progreselor trecute, eși din rerunchii Mamei talle, din rerunchii Revoluțiunii lui Christu; mostenesce bunurile și tesaurele Mamei talle, descinde că dênsa à consolà pe quel de pe patul frigurilor, à liberà pe quel din carcere, à trimitte à casă liberi pe quei din servitudine, a face *filii* din quei desmosteniți; descinde infine pînó la gunoiul pe quare jace Lazar (Popolul) pînó în mormêntul în quare este îngropat; trage'l din mórte la viață, și vrênd a 'i dà viat'a cuvenită secolului XIX, dì Mamei Talle cu respectul cuvenit: de ajuns, Mamă, laborile talle, sudorile talle de sânge, plagele talle de noĕ spre decc seculi queru repaos la caruntcțele Talle respectabili; repaos, o Mamă bună și cerească, repaos, eu voiu laborà în locul teu,

www.dacoromanica.ro

eu voiu luà împungeri nuoe, eu martyriuri nuoe spre a ducce omenirea unde degitul lui Dumneḑeu arată; Nu m'ai născut, o mamă, spre a abolì legea, ci spre a o împlinì, a o perfecționà.

Vino, o filiă demnă de o Mamă atât de venerabile și divină, și mântue pe Mama ta de Cărturarii și Pharisei moderni, de toți doctrinarii și avocații, de Cesari, de Eroḑi, de proconsulii ḑillelor nóstre, și legea ta và fi cu adeverat relege; tu vei avé altare nuoe, d' alăturea quellor vechi, tu vei fi al treilea dinar lûngŏ quelle doĕ depuse la cas'a de óspeți de Filiul Omului.

O Proudhon, de sigur vei fi condamnat de judicătorii tĕi (1); pentru quŏ și tu ênsuși o scii și tu ênsușì voiesci; ânsĕ quât așu fi dorit să fii fost condamnat cà un creator, iar nu cà un destructor! Tsine minte ânsĕ quŏ accusatorii și condamnatorii tei, pînŏ infine te vor iertà, iar pe mine nici o datà; pentru quŏ tu le dai arme, și eu li le răpescu; tu îi faci a se arătà publicului de appĕratori ai religiunii și ai quellor mai sacre Omenirii, și eu îi demascu, și le demonstru tótă apostasia; tu forți popolii prin expressiunile talle a considerà pe inemicii tei cà nisce ómeni sânți; și eu dau pe față tótă păgânĕtatea și hypocrisia aquestor'a.

Rĕul vine quŏ rĕii triumphă și trecu de buni, pentru quŏ sapient'a nu începe dela cercetarea vorbelor sau a numelor; quelle ḑece rationamente sau decalogul sunt luate drept ḑece commandamente sau porunce; relegea sau religia que nu e de quât santionarea Legii este luată drept Theologiă sau Theocrație, și de aquì apoi Dumneḑeu luat dreptu Satan cum se exprimă Proudhon. Principele sau punturile de unde plécă ómenii sunt false. Dați încontra commandamentelor, ci nu a rationamentelor, dați încontra theocraților, ci nu și a relegii, dați încontra lui Baal la quare se închină toți dynasti și castele sacerdotali, ci nu încontr'a aquellui Dumneḑeu que mântue popoli din servitudine, que trece pe quei liberați prin Marca Roșiă, și cufundă pharaonii într'ênsa; que mântue lumea de Părinții sau *Patres* ai Romei și îi arată un singur Pater în ceruri; que rumpe férrele quellor din sclaviă și îi trimitte liberi à casă. Nu, Testamentul vechiu și nuou este cartea revolutionarilor, iar nu a despotilor, și ast fel de carte que nu se póte treḑì și desființà cà declamațiunile dela 93 și 48. Să cerce Napoleon I și Napoleon III a se jucà cu aqueastă condică cum s'au jucat cu tóte legile que n'au devenit relege; și và vedé quâte ḑille sau quâte ore póte ducce. Pînŏ quând o lege nu se relégă ast fel quât să țiiă de fibrele inimelor unei națiuni întrege, și cu distrucția ei să amenințe cu distrucția și exterminatia unui popol intregu, legea nu are garanție. Fiă Napoleonii quât de mici și quât de meschini, vin și o tócă cà păiele și o spulberă vêntului, pentru quŏ puterea lor nu se întemeiă de quât pe nerespectul general al legii. Quând Legea în adever este respectată de un popol, nici un tyran nu cuteadă a o călcà. (1858, Maiu 10.)

Să venim infine la quelle ḑece rationamente sau cuvinte quare se ḑicu Decalogu. Sunt lucruri quare mintea umană adóptă spre a se facce și altele quare le reprobă și împedică de a se face. Decalogul dar dela quare începe primul pas recunoscut al dreptului Omului în callea progresului, se împarte în doĕ părți: una compusă din cuvinte îndemnătóre, de a onorà ḑioa consacrată la quelle despre mama commună Patria, și de a onorà apoi pe părinți în parte; și alta compusă de cuvinte prohibitive que nu iartă a facce quelle que ori-que rațiŏ și justitiă umană nu încuviințéḑă.

Decalogul dar începe.

2 Vers. « Eu sunt Domnul Dumneḑeul tĕu quel que te exdusse din pământul Egyptului, din cas'a servitudinii. »

Que mai claru quŏ Dumneḑeul lui Moysè, Dumneḑeul Hebreilor, Dumneḑeul Chrestinilor adevĕrați este Dumneḑeul quellor que rumpu jugul pharaonilor. Ellu este Domnul que exduce din cas'a Servituții.

In Egyptu doctrinele religióse pretindeà quŏ Typhon fu un apostat în contra lui Osiris ḑeul primaru și părintele Pharaonilor. Cultul și adorația se dà lui Osiris, și blestemul și execrația lui Typhon. Osiris, cum ammu ḑice erà Dumneḑeu, și Typhon erà Satan. Unul din liheralii Egyptului, Cecrope adversariu aquestei doctrine nu lăssò pe Saturnu învigĕtor, ci revolutionarului Jupiter sau Joie îi dette triumphul și adorația; în Grecia Revoluția devenì Divinitate, iar Autoritatea primară, objetul urrei generale.

Moysè în locu de a creà divinități și d'a le punne în luptă, demonstră pe singurul Dumneḑeu de Dumneḑeu al tutulor quellor que rumpu jugul sclaviei. Ideca sau fondul è tot aquell'a form'a ânsĕ sau expressia differe. Moysè adessea este qualificat sau accusat de mysticismu; ânsĕ quine se exprimă mai pe față, Cecropismul or hellenismul prin allegoriile Fabulei, puind pe Autoritatea vechie pe Saturnu în luptă cu Revolutia-Jupiter que devine divinitate unui popol nuou, sau Moysè que se exprimă curat: « Eu sunt Dumneḑeu que exduce din cas'a Servituții? »

Apoi unde este egalitatea, în Revoluția hellenică, quând mai jos de quât Joie, ḑeul quellor potenți, al Excellentielor și Alțetelor revolutionare mai pune atâția alți ḑei inferiori și debili drept protectori ai clasilor laborióse, cà Vulcan al faurarilor, cà Mercur al commercianților, cà Pan, Phaoni, Sylvani ai păstorilor, cà Cerere a laboratorilor, etc.? Vede-se în aquel cu adeverat mysticismu al Fabulelor egalitatea que se învedereadă într'un singur Dumneḑeu tată commun al tutulor ómenilor, și protector, nu al Pharaonilor, ci al popolilor que esu din servitute la libertate?

Aquest'a este primul cuvênt sau rationament positiv, dintr'ênsul deculă alt cuvênt, prohibitiv.

3 Vers. « Să nu aibi alți Dumneḑei afarŏ de mine. »

Daqua ai un singur Dumneḑeu de unde purcede egalitatea; să nu aibi alți Dumneḑei de unde se nascu clasi și caste, și tótă idolatria, de unde se nasce învĕțul de a se prosternà, și tótă sclavia și servitutea.

4 Vers. « Să nu faci ție idoli. »

5 Vers. « Sa nu te închini lor. » Aqui învederat și a nume și în adins nu se iartă Omului nici un idol, nici o adorare; cu aqueste doĕ versete se fulgeră tóta tyrannia, tot despotismul, tótă prosternarea: thronuri, sceptre, coróne, tiare cadu jos. Omului i se împune a ținne capul în sus drept către unul singur Dumneḑeu și a nu se plecà înaintea nici unui idol pământescu, quŏci de aquì vine servitutea și sclavia; și de vor facce părinții una cà aquecasta, de vor inalță și acclamà vre un idol, fiă ênsuși și neînsufletit, que nu quere listă civilă și dotațiuni, și junii și filiele popolului, de vor înălță și acclamà cu atâta mai vîrtos vre

(1) Aquestea se scrià pe quând D. Proudhon erà judicat pentru oper'a sa întitulată: *de la Justice dans la Révolution et dans l'Église.*

www.dacoromanica.ro

un idol însufleţit, peste filii vă avé să cadă resultatele unei assemenea apostasii, quŏ învederat conchide rationamentul adăogind :

« Quŏci eu sunt Domnul Dumneḑeu tĕu, Dumneḑeu zelot (gelos Dumneḑeu este quel que voiesce a conservà libertăţile ómenilor) que redă pĕcatele părinţilor peste filii pînŏ la a treia şi a patra generaţiŏ quellor que mĕ urrescu.

Este în adevĕr una cu à urrî pe Dumneḑeu, daqua aquest'a mântuind din servitute, popolul de bună voie se pune sub jugu nuou, facĕndu'şi un idol, d'ori-que de natură và fi; quŏci idolul quere adoraţiŏ, şi adoraţia umilă pe quel que se prosternă. — Nu quei que caută astaḑi dintre Romăni, un idol, un principe străin cu dreptu divin, nu aquestia vor simţî resultatele nebuniei şi pĕcatelor lor, quŏci ei póte quŏ se aştéptă şi la plăcinte, ci filii lor şi filii filiilor lor pînŏ la a treia şi a patra generaţiŏ. Atât este de zelot Dumneḑeu que rumpe férrele quellor sclavi!

6 Vers. « Si quel que face misericordiă la mii quellor que me dilegu şi ţinu preceptele melle. »

Quare furŏ preceptele lui de quât a'şi conservà Omul demnitatea şi libertatea, a nu'şi facce nici un idol? Pentru aqueia que sciu a conservà aqueste precepte vedeţi quât este de misericordios, quŏ nu recompensă pînŏ la a treia şi a patra generaţiŏ, ci în mii de generaţiuni. Aşà e natur'a Adevernlui que este eternu; şi aşà natur'a errórei şi a Minciunii, quŏ printr'o lege providentiale nu dură; quŏci de se întêmplă a se abatte părinţii din demnitatea umană şi nationale, filii în adevĕr simtu consequinţele, ânsĕ dupŏ quâte-và generaţiuni vedu errórile părinţilor, şi sclavul iar devine liber. Quât sunt de consolatóre aqueste doŏ cuvinte din versetele 5 şi 6!

7 Vers. « Să nu iei numele Domnului Dumneḑeului tĕu în deşert; quŏci nu và curăţî Domnul pe quel que ia numele lui în deşert. » Numai Adevĕrul curăţă şi mântue pe Omu; jurămintele nu spală pe nimeni: quine fură se jură. şi vice-versa, fură neîncetat quel que se jură, şi din necurat mai spurcat se face. Adevĕrul singur ḑice lui *nu, nu*, şi lui aşà aşà, şi remâne în eternu curat.

8 Vers. « Addu'ţi a minte de ḑioa Sâmbetelor spre a o sanctificà pe dênsa. »

Addu'ţi âminte de ḑioa repaoselor, ori-quare vă fi aqucea; aquî se determină a şéptea. Sése ḑille ţi se iarta a lucrà pentru tine, pentru ai casei talle, pentru egoismul individual şi al familliei; ḑioa a şéptea a repaoselor, addu'ţi a minte spre a o sanctificà, a te occupà într'ênsă de Dumneḑeu que nu è appĕrătorul Pharaonilor, ci quel que scapă din cas a Servituţii; şi aquestu Dumneḑeu nevĕḑut, pe pământ nu se personifică de quât în Natio, în Patriă în quelle de commun alle soçietăţii. In ḑioa a şéptea, spre a o sanctificà, cată să te occupi de quelle commune, de quelle folositóre soçietăţii; şi un'a cà aqueasta mai târḑiu împliniau assembleele sau synagogele fiă quăria commune, unde quei vechi se addunau şi se consultau între sine, şi unde quei juni învĕţà a se consultà, adicŏ a vorbì şi a ascultà cum se cuvine.

Aquestea pentru părţile quelle active alle Naţiunii. Apoi que mai uman şi mai misericordios nu numai pentru copii, şi servitori, ci şi pentru ênsuşi vitele de labóre, pentru tot que è passivu?

10 Vers. « ... să nu faci în aquea ḑî nici o faptă nici tu, nici filiul tĕu, nici filia ta, nici domesticul tĕu, nici domestica ta, nici boul teu, nici subjugalul tĕu, nici proselytul (străin) que locuesce la tine. »

11 Vers. « Quŏci în şése ḑille făcù Dumneḑeu cerul şi terr'a... şi încetò în ḑioa a şéptea. »

Aquî se arată caus'a pentru que să lucre Omul şése ḑille şi în a şéptea să fiă în repaos sanctificându-o. Spre a convinge popolul Hebreu, îi dà un cuvênt que nu se întemeiă de quât póte pe tradiţiunile nationali. Este timpul ânsĕ a arătà quŏ decalogul se mai repetă încŏ o dată în Deuteronomiu capu V, şi acolo se observă quâte-va variaţiuni însemnĕtóre în vorbe, în construţia phrasilor şi ênsuşi în idei; acolo în locu de a adducce înainte cuvêntul creaţiunii, ḑice: cată a lăssà repaos domesticului şi vitei şi argatului, (nu pentru quŏ Dumneḑeu creò lumea şi încetò a séptea dî) ci pentru quŏ:

« Să 'ţi adduci à minte quŏ şi tu ai fost domesticu (servu) în pământul Egyptului, şi te exdusse Domnului Dumneḑeu de acolo cu mână tare şi cu braçu înalt, şi de aqueasta îţi constituì Domnul Dumneḑeul tĕu spre a ţinne ḑioa sâmbetelor (repaoselor) şi a o sanctificà pe dênsa. »

Pentru que óre este aqueastă schimbare aquî în Deuteronomiu. Póte-se a se crede quŏ autorul a uitat queea que a scris şi a repetat de mii de ori în cartea Exodului? Nu, ci attunci popolul nu erà atât de preparat spre a simţî valórea libertăţii, şi i se dă un cuvênt tradiţional; In Deuteronomiu i se dă cuvêntul quel mai logicu şi quel quare singur erà scopul lui Moysè, cuvêntul libertătii, adducênd âminte quellui emancipat de a cugetà la starea lui din ainte spre a nu recădé într'ênsă şi să aibă misericordiă de quel scăpĕtat, de domesticu şi argat şi pînŏ ênsuşi de vită.

Versetele următóre se întellegu de sine :

12 Vers. « Onóră pe tatăl tĕu şi pe mamă ta... » Rationament positivu cà şi despre fiinţ'a unui singur Dumneḑeu din quare deculă tóte, cà şi sanctificarea ḑillei repaoselor.

13 Vers. « Să nu uccidi. »

Commentatorii adaogă : nici cu sabia nici cu limb'a.

14 Vers. « Să nu pré-curvesci. »

Aqueastă vorbă, formată în românesce de primii traducĕtori români, nu exprimă în speçiă adulteriul, ci pré-curvia în genere sau passiunea furnicatiunii. Μοιχεύειν în hellenica însemneaḑă a committe adulteriu, adicŏ fiind însurat sau măritată a dorì sau a avé femee alta şi barbăt altul; a *précurvì* ânsĕ însemnéḑă ori-que furnicaţiŏ peste messură, fiă casatorit sau necassătorit quinevà. Decalogul lui Moysè nu este aşà de riguros cà noi traducĕtorii moderni. Caus'a se vede quŏ unde sunt vorbe multe şi mari, acolo fapte puçine. Moysè îţi ḑice : nu committe adulteriu; călugĕrul îţi ḑice nu *précurvì*. Tsine ellu óre preceptul?

Tot preceptul aquest'a attunci è dreptu quând nu e de quât cà o explicatiŏ a preceptului şi deculă dintr' ênsul : « Să nu poftesci nimicu que este al altuia. »

15 Vers. « Să nu furi. »

Philon din Alexandria a făcut o carte întrégă assupra decalogului, şi venind la versetul aquest'a adaoge :

« Fur este aquella que aspiră la bunurile altuia; fur este tot inemicul averii publice, tot quel que adună cu forţ'a sau cu astuţia averile particulari (audiţi călugĕrilor que ne-aţi despuiat de averile părintilor?); fur este quel que ia dela quei mai mulţi şi scăpĕtaţi spre a dà quellor mai puçini şi privelegiaţi; furi sunt toţi quei în putere que

www.dacoromanica.ro

devasta cetăți și țĕrre întrege, netemênduse de pedepse și credênduse mai presus de legi; furi sunt âncŏ aqueia que din natur'a lor favorisă oligarchia, nu respiră de quât dynastiă, despotismu, răpind în tóte părțile și accoperindu 'și nelegiuirea cu numele onește de *guvernu* și de *imperiu*. Eccĕ, dice D. Caben queea que scrià un Hebreu într'o cetate a Africei subt domnirea lui Caligula. »

Noi ânsĕ adaogim : Vedeți și queea que dicea Christu și Apostolii sei subt Domnirea lui Tiberiu.

16 Vers. « Să nu mărturesci strâmb assupra appropelui tĕu, mărturiă mincinósă. »

De quelle mai multe ori un precept în articol de lege se póte explică în differinte moduri, și alte ori se pare incomplect, daqua cititorul nu se identifică cu cugetul legiuitorului, cu caracterul lui, cu scopul lui.

« Să nu mărturesci strâmb » bine, își và dicce quineva; ânsĕ a mărturì dreptu, mărturiă adeverată, legea mi o prescriă s'o facu în tot d'auna. — Ansĕ quare fu scopul legiuitorului de quât a facce tot d' auna bine, și nici o dată rĕu? A mărturì strâmbu fórte a dessea facce rĕu; à mărturì drept fórte adessea facce bine. Vin ânsĕ împregiurări quând a mărturì quineva adevĕrul ast fel cum a vĕdut cu ochii și a audit cu urechile, fărŏ à facce nici un bine quellui que îl întrĕbă sau îl cerceteadă or în parte or în aintea judicății, face mare rĕu quellui despre quare este întrebat. Spre exemplu în discordii de familliă, de frați și amici, în discordii și lupte civili, în timpu de invasiuni alle inemicilor, que se cuvine a facce quând quinevà este chiemat a mărturì? facce quinevà atâta bine bărbatului, quât rĕu póte facce femeii și copiilor de và spunne tot que s' a întêmplat a vedé făcênd pe femee? cuvine-se a luà pétr'a și a dà ellu ântêiu în capul addulteriei, mărturind mărturiă adevĕrată? Se cértă doi frați sau amici, și esci chiemat' a mărturì adevĕrul; daqua ânsĕ vedi quŏ adevĕrul và apprinde ceart'a pînŏ la urră nestinsă, cuvine-se óre a 'l spunne sau al tăcé?—Vin inemicii, și apprópele tĕu este prepus de părери contrarii, faci atâta bine inemicilor, pe quât rĕu faci compatriotului și patriei talle mărturind mărturiă adevĕrată? — Vedi de unele că aquestea decalogul nu însemneadă ḑece commandamente sau porunce, ci ḑece cuvinte sau raționamente. Mintea sau rația umană învétă pe omu quând cu mărturia sau deposiația sa facce bine sau rĕu, și mărturesce drept quând vede quŏ face bine, în genere mărturesce drept quând vede quel puțin quŏ binele que face în genere è mai mare de quât rĕul que face în parte aqueluia mai vîrtos que merită a luà dupŏ faptele salle din systemă, de messerie, sau din rea deprindere. Iar daqua simte quŏ mărturia dréptă, farŏ a făce bine nimului, adduce rĕu în genere și în parte, attunci tace adevĕrul, sau spunne și o minciune innocente; daqua vede iarŏ quŏ mărturia dréptă face bine în parte și face rĕu în genere, cugetă mult pînŏ à se decide à mărturì tot que scie. De aqueea iar o repetu decalogul este ḑece cuvinte iar nu ḑece porunce; quŏci porunc'a cată a se executà din vorbă în vorbă, iar cuvêntul sau raționarea n' are înainte de quât binele și iar binele. Nehunul numai, omul farŏ minte, farŏ judicată, farŏ cuvênt, face mai rĕu și de quât copii terribili; que vede aqueea spune și quând îl întrĕbă și quând nu 'l întrĕbă nimeni; și daqua se întêmplă a sci și carte și a fi audit or citit vre o dată decalogul, se crede și omu dreptu, cuvios quŏ împlinesce, daqua nu tóte încai una din quelle que ellu numesce ḑece *porunce*; la tóte miserabil și călcător de lege, nu mai aquì îl appucă respectul de lege.

A mărturi strâmb, este în adevĕr un pĕcat quând facce rĕu cuivà, pe quât bine nu póte facce altuia; à calomnià ânsĕ este tot d' auna a facce rĕu și nici o dată bine, este gradul quel mai dupŏ urmă al mărturiei mincinóse. Marturul este mai adessea chiemat și ênsuși și forțat a spunne que scie, unde calomniatorul, nechiemat de nimeni, de sine, din invidiă, din rĕutate spune relle que ellu singur mai bine de quât toți scie quŏ quel calomniat nu le are, nu le-a commis. Nimeni nu scie adevĕrul mai bine de quât calomniatorul.

Pentru que óre Moysè nu vorbesce nimicu despre calomniator? Aqueasta învedereadă or quŏ lumea pe attunci erà așà de simplă în quât nu cunoscea monstruositatea aqueasta, or quŏ viciurile prohibite dela quel mai micu, cu mai mare cuvênt cătà a se înțellege quŏ sunt reprobate quând ajungu în graduri mai detestabili.

Se ḑice : onórà pe părinți; și legea nici de cum nu esce incoplectă daqua nu adaoge și « nu batte nu omorî pe părinți. »

Se ḑice assemenea : nu uccide, și legea nu este incomplectă daqua nu adaoge și « nu te sinucide. »

Assemenea cu nu mărturì strâmb, legea nici de cum nu este incomplectă, daqua nu adaoge : nu calomnià.

Eccĕ și alt cuvênt pentru quare aqueste ḑece articole se ḑicu decalogu; quŏci mintea umană și raționarea singură ḑice, daqua viciul micu este un rĕu, quât de mare rĕu nu và fi viciul gigante, viciul desmesurat, viciul monstruos.

In versiunea hebraică versetele 13, 14, 15 și 16 se coprind în singurul verset 13.

17 Vers. « Să nu poflesci mulierea apprópelui tĕu, să nu poflesci cas'a apprópelui tĕu, nici, țĕrrin'a lui, nici domesticul lui, nici domestica lui... »

N' avem a facce altă observațiŏ aquestui articol de quât quŏ închieiă decalogul prin a împune frêu instinctului que se numesce cupiditate, de unde vinu și se nascu tóte rellele. Dorind que nu è al sĕu, din dorință vine furarea. de aquì mai adesea și uccidérea; — Omul cupidu este avar, injustu, violent și cu un cuvênt este sau devine capabil de tóte, trădător, calomniator, sacrilegiu; Cupiditatea este mam'a viciurilor.

Să mai facem âncŏ o observațiŏ litterariă. Să nu poflesci este un verb activu, și prin urmare quere un regim directu sau casul accusativ : așà mulierea, cas'a, țĕrrin'a, domesticul domestic'a... sunt în accusativu sau în regim directu pentru quŏ sunt objete de natur'a lor să fiă individuali și distinctive. Textul hellenicu le punne assemenea firesce în accusativ : *τὴν γυναῖκα, τὴν οἰκίαν, τὸν ἀγρὸν, τὸν παῖδα, τὴν παιδίσκην.* — De aquì în ainte ânsĕ, objetele sunt puse în ablativu sau dupŏ cum se ḑice în grecesce în genetiv : *τοῦ βοὸς, τοῦ ὑποζυγίου, παντὸς κτήνους*, și apoi închieiă iar cu accusativul *ὅσα*, etc. La mulți se părù aqueastă schimbare de construcțiŏ cà un sollicismu făcut de Hebreii traducători; nu è solicismu, ci o învederată construcțiŏ logică.

« Nu poftì *muliera* altuia » este natural a se ḑice mai vîrtos unde nu este iertată polygamia, a ḑicce ânsĕ nici *boul lui* nu este logicu de și este grammatical quŏci un omu póte avé mai multi boi, mai multi asini, mai multe vite; aqueste objete dar se punu în ablativ și se ḑice nici *din boii lui, nici din asinii lui, nici din ori-quare din vitele*

www.dacoromanica.ro

lui; quând vine iarŏ la închieiare la un singur cuvênt, attunci închieă iar cu accusativul, adicŏ: nici *quâte sunt alle apprópelui tcu.* Pentru quâti cunoscu limb'a hellenică n' avem a le dà cuvênt pentru que singularul ἵππος, etc., 'l am tradus cu *din boi* şi nu *din bou.* Se sciă quŏ assemenea vorbe şi mai vîrtos în stylul biblicu ἡ ἵππος însemnédă armentul, herghelia, iar nu épa, ὁ βοῦς însemnedă *boii*, iar nu *boul.* Ast fel ḑicem si noi adessea : aşà è firea boului, callului, etc., în locu de a dice firea boilor, cailor, etc.

Terminăm însemnările nóstre despre decalogu închieiând quŏ aqueastă chartă coprinde principele următore :

1° Unitatea compusă a unui Dumneḑeu, quel que exduce din cas'a Servituţii. şi prin urmare egalitatea ómenilor şi libertatea lor.

2° Unitatea compusă a Umanităţii şi prin urmare a fiă-quăria naţionalităţi cà individ collectiv.

Puterile tóte reunite în El-Ea sau în *Ens* sau Jehovah; filii patriei toţi reuniti în numele Israel (invingĕtor cu Dumneḑeu şi tare cu ómenii).

3° Datoria Omului de a nu se prosternà înaintea nici unei fiinţe sau asseměnări; datoria Omului d' a nu cunósce alt Domnu de quât pe Domnul que mântuiă din cas'a Servituţii. — Aqueastă datorie are în sine valórea mai mult de quât tóte drepturile.

4° Dreptul popolului de a se adunà de rigóre o dată pe septĕmână spre a se concertà despre alle communei şi alle Patriei; şi datoriă tot de o dată la fiă-quare de a consacrà Patriei sau Umanităţii o ḑi pe sĕptĕmână în interesele şi binele publicu. — Drept al popolului, daqua guvernul 'iar închide synagog'a sau assembleea; datorie a cetăţeanului, daqua aquest'a s' ar codì.

5° Infine dreptul şi datoria fiă-quăruia de a respectà persónele, începênd dela Părinţi pînŏ la quel mai din urmă din concetăţeni, şi proprietaţile, începênd dela casă şi ţérrină pînŏ la quea mai dupŏ urmă vită. A respectà în genere và sa ḑică a fi respectat. Prin urmare şi aqueasta este mai mult un drept de quât o datorie, quŏci fia-quare este unul singur în totalitatea unui popol sau unei commune; şi que ar' puté ellu înaintea atâtor inşi de nu ar' avé dreptul de a ise respectà persón'a şi averea, de a nu poftì nimeni alle lui.

Unde sunt poruncele în aqueste principe: sau de sunt porunce sunt cà poruncele fiă-quăruia Adevĕr, fiă-quăria realităţi.

In adevĕr nici un commandament nu è aşà de tare şi fatal cà commandamentele Adevĕrului : El dice la totu Omul : *doe si doe* facu *patru.* Facă-le quine póte mai mult sau mai puçin de quât *patru.* Adevĕrurile sunt legile nestrămutabili şi eterne alle lui Dumneḑeu pe quare nici ênsusi Dumneḑeu nu le póte călcà, quŏci ar' încetà de a fi Dumneḑeu în dată que s' ar' încercà a le violà. Aqueste legi au existat de o dată cu Dumneḑeu mai 'nainte de crearea lumii şi vor existà în eternu. Fiă-quine cată a plecà capul înaintea lor şi a mărturì quŏ aşà sunt pentru ênsusi binele seu. A ḑicce quŏ trei unghiuri alle triunghiului sunt egali la doĕ unghiuri drepte este a înveḑerà quŏ scie adevĕrul aquesta, este a 'şi plecà capul şi a offerì omagiu Adevĕrului.

Inexorabili sunt commandamentele Adevĕrului, şi de aqueea se revoltă asupra lor toţi despoţii de o parte şi toţii filii Minciunii de alt'a. Tare se speriă de Adevĕr şi despoţii monarchici, şi despoţii anarchici, toţi furii şi briganţii cu un cuvênt.

Acum, cà nici o dată, scriênd aqueste linii, prícepurŏm, inţellesserŏm pentru que unii se revoltă, şi cu atâta turbare strigă, nu mai vrem commandamente, nu mai vrem Dumneḑeu; jos o data cu dênsele! Lor nu le este atât de commandamentele umane que le potu călcà nepedepsit, şi de quare nu se tem atât; lor de Adevĕr le passă mai mult, quŏ aquella numai nu se schimbă, nu se póte călcà din momentul în quare è recunoscut în genere.

De ar' fi fost în decalogu nisce adevĕruri de aquellea que se ḑicu relative recunoscute numai de o fractiune a umanităţii, nu 'iar fi întărîtat atâta. Eternitatea şi generalitatea lor îi speriă, şi strigă: jos o dată cu assemenea commandamente!

Mai avem un respuns a facce aquellor que ḑicu : pentru que Moysè cà un impostor să dea aqueste precepte cum şi quelle lalte legi în numele lui Dumneḑeu?

Intr' al cui nume ânsĕ voiaţi o ómeni à le da? în numele sĕu? attunci în adever ar' fi minţit cà un impostor; pentru quŏ adevĕrurile eterne nu sunt alle nimului, sunt alle lui Dumneḑeu, sau vorbind mai concret sunt alle Omenirii întregi, trecute, presente şi fiitóre. Si apoi şi de ar' fi fost aqueste adevĕruri sau unele din aquestea alle lui Moysè, alle minţii sau rationării salle, quine 'i a dat mintea? şi unde ar' mai fi fost egalitatea complectă que dorià a stabilì Moysè? De le-ar' fi dat dela sine şi le-ar' fi adoptat omenii prin raţionarea lor, ellu ar' fi trecut de un omu mai presus de queilalţi. Scopul lui ânsĕ n' a fost să facă caste şi clasi, şi distincţiuni în aintea Adevĕrului şi a Legii. Ellu adună popolul întregu în quare intră şi ellu ênsuşi cà un membru, cà un individ, şi face în umilitatea şi modestia sa a vorbì Dumneḑeu. Linguagiul aquesta ânsĕ se exprimă prin semne, prin symboluri, prin embleme, allegorii, prin quceea infine que se ḑice anthropomorphismu, dând lui Dumneḑeu voce şi asseměnări umane qua să pótă mai facil întellege omul. Tot ânsĕ que este greu è quŏ nu e propriu la tot omul de a facce să vorbească Dumneḑeu. Invan và dicce quinevà nu unui popol întregu sau umanităţii, ci ênsuşi filiului sĕu copillu fiind : Fĕtul meu, Dumneḑeu dice quŏ doĕ şi doĕ facu *trei* sau *cinci.* Copillul quând và judică và dice : sau Dumneḑeu sau tata n' a ḑis adevĕrul. Qua să vorbească quinevà în numele lui Dumneḑeu cată să spuiă nisce adevĕruri de aquellea que le adoptă toţi popolii din toţi timpii şi din tóte locurile.

De aqueea şi credinţele sau relegile în quâte se învoiescu tóte cà în decalogu şi altele, nu îşi dau luptă; în quâte differu, au cuvênt d' a dicce quŏ nu sunt dela Dumneḑeu, quŏci de ar' fi dela Dumneḑeu, le-ar' adoptà toţi ómenii.

Hebreul, Chrestinul, Turcul, Brahmanul, idolatru recunósce quŏ nu este bine a furà, a uccide, etc. Rîde ânsĕ Chrestinul quând aude quŏ Turculeţul învéţă în catéchismul seu cà o dogmă să scie quâte épe a avut Mahomet şi cum erà numele fiă quăria; şi din contra la altele rîde Turcul quând aude pe Hebreu şi pe Chrestin quâte paradoxe tóte, que nu pot venì dela Dumneḑeu, ci dela ómeni interesaţi.

O data, de quând è historia, o dată numai a vorbit Dumneḑeu pe muntele Sinà, pentru quŏ o dată numai s' a spus nisce adeveruri atât de eterne.

Si quând un alt Omu sau o altă Naţiŏ và dà lumii nisce adevĕruri nuoĕ. mântuitóre şi tot assemenea de eterne, và minţì de va ḑicce quŏ le-a inventat dela sine. Adevĕrul nu se înventă, ci se află. Ellu există din eternitate şi quine caută îl

www.dacoromanica.ro

află. Dumnedeu ênsuşi vorbesce, quând vorbesce Adevĕrul prin gură umană, sau prin semne umane.

Mai vine un respuns la quei que ḑicu quŏ Dumnedeu nu există, quŏ Dumnedeu è un mythu, o ficţiune cà tóte ficţiunile Fabulei, cà Neptun, cà Pluton, cà Cerber, cà Graţiele, cà Furiele, şi cà ênsusi Jupiter.

Aquestea în adevĕr sunt nisce fictiunii, quŏci n' au existat, nu există; şi questiunea nóstră, questiunea biblică, evangelică şi ênsuşi coranică este despre queea sau despre quel que există. Minciunea este, a dicce queea que nu există. Adeverul este a dicce queea que există. Binele stă în ordinea naturale a lucrurilor, rĕul stă în resturnarea ordinei naturali. Ori-que lege restórnă ordinea sau legile eterne alle Provedinţei, nu adduce de quât rĕul currênd sau mai târdiu. Binele este un que positiv, Rĕul este un que negativu. Personificaţia rĕului s' a ḑis Satan; Satan darŏ este o ficţiune cà şi Pluton; Personificaţia Binelui sau a ordinii naturali s' a ḑis Dumnedeu: Dumnedeu darŏ nu è fictiune, şi cu atât mai vîrtos quând numele lui, definitia lui este Ens, sau quel que este. Quel que este nu è fictiune, quel que nu este è fictiune. Dar aquest *Ens* s' a tradus pe grecesce *θεὸς*, pe alte limbe *Deus*, *Deu*, *Dumnedeu*, *Dio*, *Dieu*, *Got*, *Allah*, *Bog*, etc., traductiele vorbelor din limbă în alta nu facu nici o data equaţiuni mathematice. Fiă-que Mosaist, ânsĕ, fiă-que Chrestin şi Musulman nu înţellege în limba sa cu numele que dă Fiinţei Supreme sau Adevĕratei Fiinţe de quât queea que Moysè a înţelles prin *Ens* în mascule şi în femine tot de o dată, în activ şi în pâssiv. Quine dar este absurd şi desraţioneadă, quel quare dice quŏ Ensul sau Fiinţa există, sau quei quare dice quŏ Fiinta sau Ensul este o fictiune? Aquella este Dumnedeu, o ómeni, aquella este Fiinta prin excellenţă quel quare în eternu există. Tot que è trecĕtor este în adever un Ens, o Fiinţă, ânsĕ trecĕtóre.

Dar îşi faccu Despoţii şi Sclavii un Dumnedeu cu curte, cu ministri, cu armate, cu concerte şi danţuri, cu carcere şi Siberii, cu favoriţi şi disgraţiaţi, etc., etc., aquella è o fictiune, aquell'a este quel que nu există, este Dumnedeul Pharaonilor şi al Sclavilor. — Dar îşi facu Selbaticii nisce Fetice mai scalîmbate şi mai hidóse de quât ḑênsi, dar îsi facu ómenii nestabiliţi şi nesciitori âncŏ de que este familia un Dumnedeu cà Jupiter que âmblă dela Danae la Alcmene şi la Leda, dela Europa la Ganimede, şi se preface quând în ploic de aur, quând în lebĕdă, quând în taur quând în aquila; Dar îşi face Solomon un Sabaoth que se tot batte cu Demonii şi nu 'i mai învige pînŏ în ḑioa de astădi, etc.; aqueia nu sunt *quel que este*, aqueia sunt queca que nu este.

Quând fiă-quare omu îşi facce pe Dumnedeu dupŏ asseménarea sa, aquellu Dumnedeu este în adevĕr o fictiune, şi nu póte există, pere cu înainare etătii individului şi popolilor, pere cà Osiris cà Saturnu, cà Jupiter şi cà tótc ficţiunile. Numai *Quel que este* aquella nu pere.

Selbaticul, iarŏşi o mai repetăm, îşi face pe Dumnedeu selbaticu; Barbarul îl face mai barbar de quât ḑênsul; libertinul îl face şi mai libertin: Tatăl de familliă îl face Părinte atot-misericordios; despotul îl face mai despost de quât pe sinesi; Sclavul ânsĕ, printr' o fatalitate, nu 'l face sclavu ci mai crunt, mai tare şi mai despot de quât toţi despoţii. Aquestea ânsĕ que învedereadă? Insemneadă quŏ ḑeii plasmaţi de imaginaţia ómenilor peru cà nisce fictiuni, şi quŏ *Quel que este* a existăt, există şi và există; şi prob'a este quŏ sentimentul despre ḑênsul este înnăscut în noi cà şi sentimentul despre frumos şi urît, despre justu şi injustu. Atât nu póte Omul farŏ sentimentul despre divinitate, în quât a preferit a divinisà animale, arburi şi petre, şi numai să nu remâiă farŏ Dumnedeu. Quând dar vin ómeni cà Moysè şi ne arată quŏ adevĕratul Dumnedeu este *Quel que este*, şi quel quare mântue popolii din cas'a Servitutii; attunci să ne sculăm şi să dicem quŏ nu è Dumnedeu! ci lassă, Domnule Proudhon, să ḑică aqueasta Pharaonii şi Pharisecii şi Cărturari pe quari ḑici quŏ îi combaţi; pentru quŏ Dumnedeul lor nu este Quel que este; iar nu îndemnà popolii pe quari ḑici quŏ voiesci a'i mântuì din servitute a crede şi a dicce un'a cà aqueast'a. Cu Doctrinele Domniei vóstre nu faceţi de quât a strînge şi perpetuà şi mai mult férrele Sclaviei.

De multe ori ne-ammu propus să fim mai marginit în notiţiele nóstre, şi din que în que ne desteptăm quŏ aquestea devin fórte întinse.

Caus'a este quŏ scriind pentru Români que n' au mai de nici unele, şi propuindu-ne a le da Biblia que nu însemneadă de quât *Carţea*, cu quât ne ammu întinde de mult, tot n' ammu ajunge à le dà cum sedice . *cartea tóta*.

Al doilea, quare este şi mai principal, este quŏ Testamentul quel Vechiu şi Nuou. fiind din natur'a lor, din originea lor cà nisce fulgere în mâinile popolilor împilaţi încontra Pharaonilor şi Cesarilor, din nepriceperea popolilor ajunserŏ a fi nisce arme alle împilătorilor şi speculatorilor Omenirii în contra ei. De unde dar quei que se ḑicu philosophi, umanitari, liberali, s' ar cuvenì a se încercà à desarmà pe Pharaoni, şi a dà fulgerele Biblici şi Evangelielor în mâinile popolilor; ei nu facu de quât a batjocorì aquelle arme que singure pot liberà dela despot pînŏ la sclavu şi à înfrăţì pe toţi. Queea que a fost şi póte fi tăria şi cuvêntul din quelle mai mari alle popolilor, Philosophii făcurŏ a devenì tăria şi cuvêntul despoţilor. Neputênd batte pharaonii, neputênd batte pe pharisei şi pe cărturari, se pusserŏ a batte Religia şi Biseric'a, a quăria sarcină şi datoria n' a fost în tot d' auna de quât a protestà în contra cumpliţilor, nelegiuiţilor, tutulor Pharaonilor, Neronilor. Domicianilor antinci şi modernì. Ori-unde è o Biserică înălţată şi cu Crucea d' assupra ei. acolo è o necontenită protestaţiŏ în contra Monarchului cumplit şi nelegiuit, în contra judelui părtinitor, încontru avutului farŏ rerunchi. Quând vedu, quând arătu Fiiului meu pe Christu cu mâinile legate, răpăind vergele pe membrii lui ammorţiţi, sîruind sângele din plagele lui, şi cu ochii ardicaţi la ceru, şi îmi ḑicu şi ḑicu filiului meu; éccĕ Dumnedeu teu! Cu quine sémênă aquest Dumnedeu? Cu Czarul, cu Kaiserul, cu Sultanul, cu Eroḑii de Domnişori ai Românici, cu Ciocoiul boierit, cu martialii de officeri, cu millionerii bancheri, cu Pré sânţiţii Patriarchi, Metropoliţi. Episcopi, Egumeni şi cuviosi călugĕri, cu quel din urmă din neguţători şi din zarafi, cu mine ênsusi proscrisul, cu popolul infine que şéde la casele salle, sau cu aqueia pe quari îi vedeam o dinióră purtându'i armăşeii pe strade, despuiaţi pînŏ în lrĕu şi cu carnea venĕtă inflată şi sângerândă pe spete? — Quând îl vedu spânḑurat pe Cruce între doi tîlhari cu cununâ de spini pe capu, şi ḑicu éccĕ Dumnedeul tĕu, cu quine sémenă aquel Dumnedeu qua să cuteḑu a 'l batjocorì fă-

www.dacoromanica.ro

cêndu 'l complice al tutulor potentaților și împilătorilor Omenirii dela monarchu pînŏ la quel dupŏ armă sbir? Biseric'a dar que ne înfațiséză un assemenea Dumnedeu este Mama scăpătaților, quellor închisi în carcere, quellor que gemu în férre, quellor que sunt allungați pentru Dreptate și adevĕr, Mama vĕduvelor și orphanilor. Nimeni n' a cunoscut adevĕrul aquesta cà politic'a Turciei Ianiciare. Aquea politică numai nu lăsà a se ardicà, vre o Biserică în sus și a'si încorunà la vederea ómenilor crestetul cu Crucea, pentru quŏ turnul aquella, capul aquella, Crucea aqueea crà o protestatiŏ assupra Despotismului. — Venirŏ apoi philosophii și voirŏ a o cufundà mai jos și de quât pămêntul, a o distrugge a o desfiintà cu totul. Que se facă o biată mamă quând vede quŏ filii ei pe quari 'ia crescut și 'i a ferit de tóte rellele, se scólă assupra ei să o ommóre? Aleargă la străini să o scape, aleargă la ênsuși înnemicii ei que daqua nu mai mult quel puțin o lassă a trăi, și a trăl infine tot pentru aquesti filii ingrații, quŏci nici o doctrină umană pînŏ acum nu coprinde încŏ atâtea principe de egalitate, de libertate de mântuire, cu un cuvênt, cà Biseric'a lui Christu. In tabernacul află mântuire numai Hebreul, în Giamie află mântuire numai Mahometanul; în Biserica lui Christu află mântuire tóte națiunile și tóte religiunile. Tabernaculul n' a dat drept de cetate quellui necircontaiat; Giamia n' a dat drept de cetate quellui numit Ghiaur. Hebrei ânsĕ se emancipă în societățile chrestine. Românii avurŏ generositatea și uitarea de a se offerì de amici Turcilor; Francesii venirŏ a le ajută quând ființ'a lor națională le fu cà nici o datà în pericol. De unde eșirŏ nisce idei atât de liberali și atât de generóse de quât din sînul Bisericei lui Christ que iartă și dă aquellea'și drepturi, și ênsuși înemicilor ei.

De a alergat Biserica — voiu să dicu Spiritul ei, iar nu părețîi și ómenii que o administră rĕu — de a alergat spre a cătà scăpare dela Cesar, este quŏ s' au sculat filii ei assuprài și nu alergŏ cà renegată, quŏci n' a făcut concessiŏ la nimicu, n' a abjurat la nici unul din principele ei; și pînŏ quând aquelle principe există în tóta puterea lor, sânte și respectate și de Cesar și de quel din urmă ilot, tot este speranță de mântuire.

19 Vers. « Si tot popolul *vedeà* vocea și luminile... »

In limbele moderne nu ar' prŏ fi iertat a se dice *vedeà vocea*, pre cum se póte dice *vedeà luminile* ci audià vocea și vedeà luminile. In limbele antice și mai vîrtos în poesie, cum și în linguagele populare de astădi, nisce assemenea numite errori facu frumusetea sau originalitatea sau mai bine energia stylului. Din tóte simțirile, vederea și pipăirea sunt quelle que ne assigură mai mult despre un objet; de aqueea adessea vederea se ia și drept audire quând sentimentul quellui que vorbesce sau scrie este să dea mai mare putere simțirii. Adoilea în poesie tot d'auna o vorbă mai mult, sau mai puțin rumpe rithmul. Intre *audià vocea* și *vedea luminile* ne face a preferi pe verbul vedea pentru amêndoe objetele. Așà :

In *audià vocea* și *vedea luminele*, phrasea este întrégă și regulată

In *audià vocea* și *luminele*, phrasea este defectuósă

In *vedeà vocea* și luminele, phrasea este poetică și energică.

Ast fel Dante dice : *mutu la vedere*, și *surdu de lumina*.

23 Vers. « Să nu vĕ faceți voĕ dei de argint, și dei de aur să nu vĕ facți voĕ ênși-ve. »

Incepênd a dà alte precepte, mai repetă unul din decalogu, și pe quel mai important. Nu de doĕ și de trei ori, ci neincetat se adducce à minte unui popol que voiesce a scapà de servitute, quŏ mai 'nainte de tóte, de idolatrià să se feriască. Idolatria este mama despotismului. Reactia în Israel prin idolatrià ajunse a stabilì regalitatea. Imperiul roman n' a dat pace christianismului trei sute de anni pînŏ quând Chrestinii adorà pe Dumnedeu cu inim'a și în mintea. De cum Chrestinii căzurŏ din nuou în idolatrià, despoții își disserŏ ; să i lăssam acum în pace; acum sunt ai nostri.

24 Vers. « Altar de pămênt să faceți mie și să sacrificați pe dênsul... »

Pare-se quŏ nu numai dupŏ datinele pastorali templele erà neposibili în viat'a nomada, ci și cugetarea lui Moysè a fost în adins de a nu iertà spre a se erige edificiuri și a localisà sau mărginì pe Dumnedeu într'ênsele. Templu l unui adorator al adeveratului Dumnedeu este universul întregu: cerul acoperemêntul, stellele candelle și făclii, norii incensurile și pămêntul altarul. Așà, *altar de pamênt sa faceti mie*. Cu aqueast'a và să arate quŏ ast fel póte quinevà în tot locul, ori-unde se và află, sacrificà Domnului; și mai la urmă încapêtul versetului închieiă : *în tot locul ori unde voiu numì numele meu*, adicŏ pretutindeni; quŏci nu dice : veți numì ci *voiu numì ;* și se scie din quâte ammu dis mai nainte quŏ Dumnedeu quând se numesce singur, dupŏ doctrin'a lui Moysè, n'are alt nume de quât *quel que este*, și prin urmare vorbind aquì în prim'a persónă và să arate quŏ este pretutindeni. Vorba *altar* în hebraic'a se arată prin *înjunghietoriu*, adicŏ locul unde se înjunghie victim'a. Vorba slavonă *jertfelnicu* și helenică θυσιαστήριον correspund cu quea hebraică.

25 Vers. Iar de vei facce mie altar de petre, nu le vei edificà tăiate (sau cioplite or sculpite) ; pentru quŏ pus'ai dalt'a ta assupra lui și profanatus'a. »

Altarul de pămênt este mai facil și se póte facce pre tutindeni : aquest'a dar precede; iar de se và întêmplà quinevà a fi la munte sau în locuri unde petrele sunt așà de multe în quât altarul se face și mai currênd, attunci să ia fiă quare à minte qua petrele să nu fiă cioplite sau *taiate*. Aqueast'a se vede curat quŏ în adins nu numai nu se quere adornamente que erà alle păgânilor, ci se prescrie înadins qua fapt'a să fia facile cum să se póță erige de tot omul, și în tótă ora ; quŏci pe Dumnedeu nu 'l mărginesce locul sau timpul. Operarea cu dalta sau cu ori que ferru întârdià ; și cu întârdierea se profană, se recesce rug'a : în tótă ora è timpu de rugă și în tot locul este Dumnedeu.

Cu *pus ai dalt'a ta* și *profanatu-s'a*, unii întellegu quŏ ferrul cà un metallu din quare făcurŏ arme uccigĕtóre să nu se appropiă de altar quŏ îl profană. Aqucasta explicatiŏ è mai mult poetică qua să nu dicem, gymnosofistică sau superstițiósă. Daqua aquesta ar' fi fost scopul lui Moysè ar' fi prohibit și sacrificiurile și cutitele sacrificatorilor, etc. Aquì învederat se vede quŏ nu se iartă adornamente și se facilită sacrificiul în tótă or'a și în tot locul.

26 Vers. « Să nu tè sui în gradatiŏ (prin trepte) la altarul meu, qua să nu descoperi turpitudinea ta assupra lui. »

Gradele sau treptele, pe de o parte iar queru întârdiere și cioplire și prin urmare, cà un edificiu,

www.dacoromanica.ro

localisare a Divinităţii, pe de alta facu a se asemĕnà altarele lui Israel cu alle Egyptenilor; şi infine este o necuviinţă de a 'şi arătà preotul nuditatea suinduse pré sus, mai vîrtos quŏ vestmintele sau tunicele erau fórte large în póle. Astăḑi nici actorilor nu li se iartă a'şi arătà, de sus dupŏ scenă nuditatea către parter, quŏci nu e baladină quare să nu pórte pe sub tunică calţuni. In antichitate şi pînŏ astaḑi în părţile Asiei nu se pórtă calţuni: bate cum se ḑice vĕ it de verĕ. Treptele prin urmare nu sunt cuvenite sacerdotiului nici de cum pe unde vestmintele sunt încŏ mài adamiene.

VI.

MISCHPATIM.

CAPU XXI.

Vorb'a *Mishpatim* cu quare se începe capitolul dă şi tiltu aquestei părţi, şi însemnéḑă judicăţi sau *drepturi*.

1 Vers. « Aquestea sunt încŏ Drepturile quc vei expunne în aintea lor. »

Dupŏ principele decalogului quĕ sunt fundamentele legii mosaice începe desvoltarea aquestei legiuiri. Legea în genere sau constituţia fu numită în Israel în genere prin numele *Tora*. Aquì încŏ este vorb'a de articoli sau capitole în parte alle Legii, de *drepturi*, que în Textul hellenicu se arată prin δικαιώματα, şi quare de vechii nostri traducĕtori furŏ traduse prin vorba vagă şi nedeterminată *îndreptari*, luânduse dupŏ traducţia din Vaticanu que se exprimă prin *justificationes*. Traducĕtorii din versiunea hebraică le arată prin vorb'a *jugements*. Alţii şi mai pharisiaci se exprimă prin *prerogative* şi ordonanţe de justiţiă. Aqueste *drepturi*, que împlică în aquellaşi timpu şi *datorii*, coprindu legi despre persóne şi proprietăţi, regulamente de disciplină şi ordine, precepte de morală şi instituţiuni de serbărtori.

Aşà legiuirea începe dela începuţ, adicŏ dela persóne şi proprietate que sunt basile soţietaţii. Proprietatea încŏ în starea nomadă nu erà representată prin pămĕnt, pentru quŏ pe de o parte nu erà stabili ómenii, şi pe de alt'a ammu arătat quŏ între primii Hebrei possessorii de pămĕnturi erà detestabili cà nisce conquistători, cà nisce descindenţi ai lui Cain. Proprietatea la dênsii erà representată mai vîrtos prin vite şi prin feciori cumpĕraţi şi fete, prin qucea que versiunile mai păgâne traduserŏ prin *servi* sau *sclavi*.

Aşà prim'a luare à minte, prim'a occupaţiŏ a lui Moysè fu starea sau situatia condiţiunii quellei mai scăpĕtate; situaţia proletarilor, quellor reduşi în servitudine cà argaţi sau feciori cumpĕraţi.

Fărŏ a attinge dreptul proprietăţii, quŏci cumpĕrătorul 'şi a dat argintul seu, şi argintul representă travaliu sau moştenire; recunósce serviţiul quellui cumpĕrat spre a rescumpĕrà cu dênsul arginţii daţi; mărginesce încŏ aquest serviţiu numai pe şése anni; Arătând cu aqueasta quŏ serviţiul numai se cumperă iar nu şi persóna, sau cum ḑiccam noi Chrestinii de ciocoi şi de Muscali *sufleţul*; şi serviţiul se póte cumpĕrà numai pe şése anni quel mult. Aquestia erà feciorii în casă, şi de s'au tradus în sclavi, unde è sclavia perpetuă, daqua se mărginesce pe şése anni? Aşà:

2 Vers. « De vei cumpĕrà fecior *hebreu*, şése anni và servì ţie, iar în al şéptelea annu îl vei liberà *gratis*. »

Legea este clară, se înţellege de sine. Vorb'a încŏ *hebreu* are mai multe însemnări. Acum natia se constitue în Israel, şi *hebreu* nu însemnaḑă de quât descindent al lui Heber între quari erà şi Ismaeliţii, şi Moabiţii şi Edomiţii, cu quari mai des erà în relaţiuni Israeliţii, cà vecini şi homogeni. Heber încŏ în primul seu înţelles însemnèḑă om nu stabil, fărŏ locuinţă stabile, nomad, şi prin urmare omu scăpĕtat, proletar que nu are de nici unele. Nici un omu cu stare sau avut nu se vinde, şi daqua cade prisonier, è semnu quŏ adversariul 'ia luat tot. Tot quel que se vinde este un Heber, un proletar; şi aqueast'a credem quŏ este însemnarea vorbei *hebreu* aquì. Ast fel între Germani numele *Svab* însemnà german vagabond nestabilit, şi *Sax german* stabilit cu casă, şi cu masă. Ast fel acum dupŏ libertatea şi stabilirea unei portiuni a descentinţilor lui Heber, *Israelit* are o însemnare şi *Hebreu* alt'a.

3 Vers. « Iar de và intrà ellu singur (de sine) la tine, singur và puté eşì... » Curat dar se vede aquì quŏ vorb'a fecior πατὴρ n' a însemnat nici o data servu sau sclavu, ci în adever fecior, domesticu, quŏci quare è aquel sclavu que póte intrà singur de sine şi prin urmare eşì quând îi và plăcé? Quine intrà de sine şi ese de sine è omu liber; şi quine erà cumpĕrat nu erà dator dequât un serviţiu de şése anni, şi ese *gratis*.

Mulţi iar cu vorb'a singur μόνος nu înţellegu de sine din bună voinţa sa, ci adicŏ ad litteram singur, fărŏ nici o avere, fărŏ vestminte. Prob'a este quŏ cu *singur* se înţellege *de sine* este quŏ în a doa parte a versetului explică prin:

« Iar daqua vre o femee se và împreună cu dênsul (dupŏ intrare adicŏ), và eşì şi femeea din preună cu dênsul. » Prin urmare se vede quŏ nu ese singur. Quine citesce hellenesce şi cunósce geniul limbei, n' are nevoie de explicatiuni: Ἐὰν αὐτὸς μόνος εἰσέλθῃ, καὶ μόνος ἐξελεύσεται.

4 Vers. « Iar daqua Domnul (lui) îi và dà femee quare îi và nasce filii sau filie, femeea şi copii vor fi ai Domnului, şi ellu và eşì singur. »

Aquest verset se pare unor'a mai aspru; firesce, quŏci ia feciorismul drept sclavismu. Legea ar' fi fost nunumai nedréptă, ci şi neumană de s' ar' fi exprimat alt fel. Daqua femeea este dată feciorului de Domnul seu, se înţellege quŏ aquea femee este or filia, or suror'a, or ancilla Domnului, şi în tóte casurile mai vîrtos de este ancillă cumpĕrată, Domnul se nedreptătesce de và eşì aqueasta şi copii ei mai nainte de şése anni; al doilea ar' fi inumană legea que, sciind quŏ feciorul este un proletar farŏ stare, ar' dà în sarcin'a lui o femee şi copii a nutrì, unde Domnul, îi póte nutrì şi căpul dupŏ îndatoririle puse assupră'i de lege şi prescrise prin datine. Quel născut în cas'a cuivà erà cà copillu de sufflet în casă, şi pe lungŏ patron aveà un viitor, unde urmând dupŏ tatăl sĕu, mai mult îl aşteptà miseria de quât binele que vine fórte rar în viaţ'a vagabondă. Ast fel în dillele nóstre, la întêmplare de despărţire între bărbat şi femee, legea dă copii însarcin'a bărbatului, iar nu în a femeii, daqua ea nu are avere, şi aqueast'a o

www.dacoromanica.ro

face legea în folosul quellui mai debil, adică al copiilor și al Mamei. Quât dar feciorismul nu însemnează sclavismu, legea este fórte dréptă și fórte umană.

5 Vers. « Iar daqua respundênd vă dicce feciorul : diles' am pe Domnul meu, pe femeea și pe copii mei și nu mĕ pot depărtà liber ; »

6 Vers. « Il vă adducce Domnul sĕu la tribunalul lui Dumnedeu, și attunci îl vă adducce la ușă assupra pragului; și îi vă pătrunde Domnul sĕu *urechia* cu sul'a, și îi vă servì pentru tot d'auna. »

Aquì este materiă de a vorbì mult ; noi ânsĕ vommu lămurì lucrurile quât se póte mai pe scurt : A pătrunde sau a găurì urechia sau a facce alt semn erà o precauțiŏ pe unde erà sclaviă, cum este astădi înferrarea la cai și alte vite spre a se cunósce quând sunt furate, fugite sau perdute. Sclavul se însemnà qua să fiă cunoscut de vă fugì. Pentru que ânsĕ în Israel, numai în aqueastă împregiurare se legiuesce de a fi însemnat feciorul cà sclavu? Pentru quŏ daqua este cumpĕrat și fuge, legea îi dice pe tăcute ; fugă sanĕtos; atâta mai binc daqua nu è mulțumit : quoci nimeni nu fuge de bine. Astădi adducce înapoi legea pe servitorul quare fuge mai nainte de timpu ; pentru quŏ ellu a luat prețul serviției ului, iar quând altul îl vinde și ia prețul ellu are tot dreptul de a fugì quând vă puté, de nu'i place aquea condițiŏ. La nici o întêmplare în legea mosaică servitorul nu putea să aibă semnul infamant al sclavului de quât daqua din furare ajungea servitor spre a rescumpĕrà quelle furate ; attunci nu aveà drept să fugă și catà să fiă însemnat ; cătà a servì pînŏ se vă rescumperà dupŏ prețul lucrului furat. Mai vine acum casul quând feciorul de bună voie, dupŏ que i s' a împlinit terminul, singur dice, nu me ducu, voiu să remâiu cu Domnul meu, cu socia și copii mei. Libertatea este liberă la tóte, afarŏ de a usurpà proprietatea altuia, fiă aqueasta lucru sau dreptu. Omul cu adevĕrat liber nu póte furà, nu póte uccide, nu póte răpì, nu póte a 'și împunne voiea sa altuia, nu póte attinge onórea și libertatea altuia, și cu quât aquel altul este mai de apprópe, cu atâta abusul libertății este mai monstruos. Daqua nu se póte omul liber a se attinge de străin, cu atât mai vîrtos de vecin, cu atât'a mai vîrtos de frate, cu atâta mai vîrtos de părinți, și cu atâta mai vîrtos de *sine* 'și que este quel mai de apprópe din toți. A vol omul de sine a rĕmânè servitor, a'și vinde omul singur libertatea este o sinucciderc. Sinucidul moral este mai reprobat de quât sinuccidul material. Pe aquest'a legea mosaică îl însemneadă cu semnul neomeniei cà pe un fur, cà pe un violator al ênsușì libertății salle. Ansĕ pentru que îi însemneadă urechia și lui cà și furului, și nu alt membru al corpului cà la alte natiuni? Pentru quŏ urechia a audit cuvêntul sau rationamentul *nu furà;* pentru quŏ urechia a audit cuvêntul : « eu sunt Domnul Dumnedeul tĕu que te-am exdus din cas'a servituții. »

« Il vă pătrunde dar Domnul sĕu *urechia* cu sul'a și îi vă servì pentru tot d'a una. »

Ast fel se exprimă desdemnul sau supĕrarea legiuitorului assupra unor assemenea sinuccidi : « îi vă servì ânsĕ pentru tot d'auna. » Vine ânsĕ cugetarea, misericordia pentru fiinte degradate ; trece suppĕrarea ; pentru quŏ Domnul *Quel que este* nu suffere a lăssà pe nimeni în cas'a servituții ; și pentru aquest fel de triste și miserabili fiinte cum și pentru ori-quare que din alte împregiurări se află în servitudine, sau în închisóre, sau în debite, institue jubileul, annul Domnului, annul Libertații, și cum annuță tromb'a auror'a dillei dela quare începe aquel annu, închisorile se deschidu, férrele și cepii se rumpu ; debitele se iartă ; sclavii se reîntregescu în libertatea lor, în demnitatea de omu. In Israel jubileul venià la 50 de anni o dată. Christu quând fu întrebat quine este și pentru que a venit? respunse quŏ a venit spre a annunță și a institul pentru tot d'ana, în tote dille iar nu la 50 de anni o dată, Annul Domnului. Orthodoxia moscovita și ciocoiască, a dat în adevĕr un exemplu de orthodoxia pharaonică, nu dicem antichristiană, quŏci avem și noi cuvêntul nostru de ai înferrà, și semnul lui Antichrist nu le ar' fi de ajuns de. pălitor.

7 Vers. « De își vă vinde quine-và filia drept domestică, nu và puté eși dupŏ cum esu *sclavele* ; »

8 Vers. « Ci de nu vă plăcé Domnului sĕu que *nu s' a declarat ei*, o póte liberà (sau facce à fi rescumpĕrată); ânsĕ la natiŏ străină nu este domnu de a o vinde. »

Dupŏ textu părinții aveà dreptul de a 'și vinde filii ; Unii dicu în tot d'auna, Talmudul dice quŏ numai pînŏ venià în etatea de pubertate. Se înțellege ânsĕ quŏ vinderea s' a legiuit o dată a fi numai pentru serviției u de șése anni. Aqueasta se facce și în dioa de astădi : parinții își potu dà copii spre servire la stĕpân cum se dicce ; și a luà bani pe serviției u, và să dică a vinde serviției ul. Differinț'a ânsĕ între vinderea de ăstadi în părțile Europei, și vinderea în părțile Asiei atât în antichitate quât și astădi este quŏ acolo copillul dat spre serviției u avea și are un viitor : fét'a puté aspirà a devenì soția sau nuror'a sau nepot'a quellui que o cumperà pe șése anni ; Daqua pentru cuvinte de ajuns nu putea avé aqueastă sórtă, devenià quel pucin concubină ; și concubinagiul nu erà, nu este cà la noi o condițiŏ disprețată, pentru quŏ nu este încontra naturei, mai vîrtos daqua concubin'a devenià mamă, aveà tótă considerația și respectul. Institu ția dar feciorismului, departe de a fi o institu țiŏ barbară, erà fórte umană pentru familliele scăpĕtate : Un tată scăpĕtat pe de o parte se usură de sarcin'a copiilor, se ajută cu prețul que luà, și pe de alta, assigurà viitorul lor.

Aquì dar nu è vorb'a de fetele que putea devenì soții sau concubine, quŏci sórt'a aquellor'a erà assigurată ; legea nu se occupă de aquellea, ci de quelle mai disgrațiate, de quelle que nu putea placce Domnului lor; pentru aquellea dar dice quŏ nu pot eși cà sclavele adică nu pot eși cà quelle însemnate despre quare vorbirŏm, nu pot aștèptà cà sclavele pînŏ la începutul annului Domnului, « ci de nu vă plăcé Domnului que nu s' a declarat ei, o póte liberà (sau facce a fi rescumpĕrată); la natiŏ străină ânsĕ nu este domnu de a o vinde. » Pentru Domnii generosi nu vorbesce legea ; quŏci aqueia și dotà fetele cum te dotă și astădi în Asia quând dupŏ șépte anni le liberă măritându-le cu ómeni ai casei ; pentru quei cumpliți vorbesce legea, pentru quei que nu voiescu a perde nimicu le dă voiea de a le vinde (pe condiția legii ânse de șése anni sau pe mai pucini daqua féta a servit la dênsul); ânsĕ pe aquestia îi légă și nu le dă făcultatea de a înstrăinà copill'a pela alte natiuni sau mai vîrtos la păgâni unde erà sclavismul iar nu feciorismul.

Pentru fetele que se mărită cu fiiul domnului, pentru aquellea legea îndatorédă pe ênsușì domnu de a le dotà cà pe filiele salle. — Que rușine și neomenie de a numì Barbari popoli que adoptarŏ, și practică încŏ assemenea legi!

www.dacoromanica.ro

Dupŏ que legea assigură pe quelle mai disgraţiate, vine la concubine. Pe omu sau pe bărbat îl lassă liber, pentru quŏ datinele şi condiţia lui îl făcea liber de a avé un'a sau mai multe, de a depărtà pe concubină dela patul lui. La o assemenea împregiurare legea viue în ajutorul femeii şi îndatoreadă pe domnul ei à se purtà omenesce cu dênsa, ḑicênd :

10 Vers. « Iar de 'şi và luà (domnul) altă (concubină), de quelle necessarie, şi de vestmintele şi de conversaţia ei nu o và lipsì (pe quea abandonată). »

Legea atât è în favórea libertăţii în quât provĕḑù şi pentru conversatia quellei abandonate: domnul ei è dator a vorbì cu dênsa, a o omenì, a o lăssà a fi în conversaţiŏ cu amicele şi cunoscutele salle; legea dă infine libertate concubinei cumpĕrate d' a se liberà gratis, quât và fi lipsită de aqueste trei articole. — Mulţi traducu vorba ὁμιλία, que noi tradusserŏm prin conversaţiŏ, prin *datoria conjugale*, şi cu aqueast'a arată quŏ domnul, de và luà altă concubină, è dator nu numai de a dà quellei de mai nainte necessariele ei, ci şi de a n' o depărtà dela patul sĕu. Vechii traducĕtori Români ḑicu *petrecere* şi se appropiă mai mult de aquaestă semnificaţiŏ.

Unii iar cu *aqueste trei articole* nu înţellegu, necessariele, vestmintele şi conversaţia, ci daqua nu o ia domnul de soţiă, daqua nu o dă filiuliui sĕu de soţiă, daqua ea nu este nici una nici alt'a, are infine libertatea d'a eşì dela dênsul gratis. Legea dar este în favórea cumpĕratilor, iar nu a domnilor. Aquestor'a, fiind avuţi, le împune datorii şi cumpĕraţilor, fiind scăpĕtaţi, le dă drepturi înaintea averii, şi datorii înaintea binefacerii.

Dupŏ que assigurò legea sórt'a quellor mai debili şi scăpĕtaţi în queca que se ḑicea drept al omului assupra altui omu, sau drept de propriellate de omu, vine apoi la abusurile que pot facce ómenii cu puterea lor sau cu dreptul lor; începu darŏ dela versetul următor articole de codice criminal.

Pentru mórte din bătaiă pune pedépsă mórte pentru mórte, farĕ distinctiŏ.

Pentru mórte neprecugetată, sau cum se ḑice din greşală, éccĕ cum se exprimă legea :

13 Vers. « Iar de nu o và fi făcut cu voie (sau precugetare, ci Dumneḑeu 'l a dat pe quel uccis) în mâinile lui (quellui que 'l a uccis), dà-voiu (eu) attunci ţie un locu unde và fugì uccidĕtorul. »

Cu *Dumneḑeu* aquì înţellege întêmplarea sau hazardul, qua să nu se exprime păgânesce; iar pentru locurile de refugiu sau de scăpare veḑi cartea Numerilor capu XXXV. — La întêmplare dar de mórte din neluare à minte, sau neprecugetată, sau farĕ voie. uccidĕtorului, farĕ a fi iertat de judicată, i se dă făcultatea de a fugì;

Fug'a ânsĕ a uccidĕtorului prin precugetare, nu 'l póte mantul, nici ênsuşi de se và refugià în altar, dupŏ cum erà datin'a la păgâni, făcênd cu aqueast'a divinitatea complice uccidĕtorilor (veḑi vers. 14).

20 Vers. « Daqua quine-và và batte pe feciorul sĕu (domesticu) sau pe fĕt'a sa (din casă) cu vérg'a şi và murì în mâinile lui, cu judecată se và facce resbunare. » Expressia din urmă a pedepsei este vagă, ne determinată, şi prin urmare înţellesul elasticu, nedemnu de doctrinele şi sentimentul lui Moysè. Versiunea Samariteană se exprimă mai claru, ḑicênd *cu mórte và fi pedepsit*. Cu tóte quŏ înaintea unui jude drept şi integru şi vorb'a *resbunare* nu însemneadă de quât mórte pentru mórte. Facem aqueastă însemnare nu că nistce părtinitori ai pedepsei cu mórtea, ci în favorea legilor de egalitate. O lege cată să fiă şi pentru domnu şi pentru servitor, şi mai vîrtos quŏ Moysè pretutindeni înveḑeréḑă quŏ o lege este pentru toţi, pentru avut şi neavut. Caste şi privilege nu sunt în legea lui.

21 Vers. « Iar daqua và mai trăì (domesticul bătut dupŏ bătaie) o ḑì sau doĕ, nu se và pedepsì (domnul); quŏci argintul lui este. »

Aquì se abate Moysè din callea dreptătii. Legea de sus ânsĕ îl desculpă, de và comparà quinevà legile Greciei şi Romei cu alle lui Moysè. Pe de altă parte o lege nu se póte punne aşà de facil în contra datinelor. Servitorul mort de bătaie nicăiri n' avea resbunare. Moysè qua să 'l resbune prin legea precedente, concede óre-cum, în quea urmĕtóre, datinelor. Ori-cum ânsĕ înfrênă furia domnilor cumpliţi.

Quând vedem ânsĕ prin quâte prefaceri systematice trecù Pentateucul, quine ne assigură quŏ aquest articol nu este adăogit sau prefăcut?

23 Vers. « Iar de và fi (copillul) format, và dà sufflet pentru sufflet » (adicŏ viaţă pentru viaţă).

Alte versiuni că Hebraica şi Vulgata nu vorbescu aquì despre copillu, ci despre mamă. Adicŏ versetul precedent vorbesce quŏ certânduse doi inşi şi în luptă, lovind o femee însărcinată, de và lepĕdà copillul *neformat ânco* (dupŏ Hebraica şi Vulgata nu se vorbesce de format sau neformat, ci de simplă lepĕdatură farĕ mórte sau alt accident mamei) să dea amendă culpabilul. In versetul aquest'a prin urmare aquelle versiuni în locu de a vorbì de pruncul format, se occupă de mamă de a păţit quevà exprimânduse :

23 Vers. Iar de se va întêmplà vre un accident (Mamei) và dà viaţă pentru viaţă ;

24 Vers. Ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, etc.

Înţellesul se légă mai bine dupŏ aqueste versiuni; nu este ânsĕ aşà de unam că quel din Septaginta, que pe pruncul format îl pune în rêndul ómenilor, sufletelor, viĕţelor. Hebraica şi Vulgata facu a se simţì mult spiritul legilor lui Manù din Indii unde prunul pînŏ la trei sau şi la şépte anni este considerat că o vită farĕ sufflet.

Quât pentru expressiunile : ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, arsură pentru arsură, etc., sunt nisce expressiuni de severă justiţiă que cu quât ajută unui styl energicu şi cadenţat cu atât nu se cuvine a se luà dupŏ litteră; quŏci nici autorul nu le a înţelles aşà, dupŏ cum îl accusă mulţi. Cum un orbu quare dând cu bastonul a scos ochiul altuia, cum orbul và dà ochiu pentru ochiu? Cum unul que a făcut o vulnere sau o arsură altuia, và puté să ia dela judecată o vulnere sau o arsură egale sau tot assemenea de pericolósă quellei facute? Sensul aquestor expressiuni este quà judele să fiă aşà de drept că şi equaţiunile mathematice. Tot spiritul aquestor expressiuni este nepărtinirea Legii şi a judicătii.

28 Vers. « De và împunge cu córnele taur vre un bărbat sau femee şi vor murì (aquestia), cu petre se và lapidà taurul şi nu se vor mâncà cărnile lui ; iar domnul taurului innocent và fi. »

A se pedepsì un animal que n'are judicată, que n'are consciinţă de queca que facc, se pare şi mai absurd de quât a se pedepsì un copillu sau un nebun. Aqueastă lege n'ar avé locu în ḑillele nóstre, şi mai vîrtos a facce să ésă un popol întregu, dupŏ tóte formele querute spre a uccide un taur cu petre şi a dà un spectacol. Aşà se pare legea

www.dacoromanica.ro

la prim'a audire sau vedere. De vommu luà ânsĕ à minte quŏ taurii que împungu şi ori-que animal suppĕrător soçietăţii nu se cuvine a mai fi in societate, şi a se uccide spre a nu mai facce rĕu, uccidérea taurului este fórte logică; pentru que ânsĕ cu petre? pentru qua să scie ori-que omu que are tauri şi alte vite, a luà mai din ainte mesure spre a nu le lăssà libere, quŏci la assemenea împregiurări, din taurul uccis cu petre nu se mai manâncă cărnile lui, şi pedéps'a nu se facce atât taurului quât indirectamente domnului lui. Unii ḑicu quŏ scopul aquestei legi, que se află şi în legislaţia lui Dracon, este de a mărl horrórea pentru omuccidere. Noi susţinem quŏ aquea horróre è vană, daqua nu se învéţa omul minte cu daun'a, cu perderea. Invederat se vede aqueasta idee, quŏci Legiutorul prevĕḑĕnd quŏ uccidérea cu petre nu và fi de ajuns pedépsă domnului, quŏci aquest'a pe ascuns và vinde apoi sau và mâncà cu ai sĕi cărnile mortăcinei, adaoge în adins : « Si nu se vor mâncà cărnile lui.» Pe domnu cu aqueasta îl face innocent; ânsĕ nu este tot assemenea quând a sciut quŏ taurul aveà învĕţu rĕu, sau quŏ vecinii' iau dat de scire şi ellu n'a luat mĕsure; attunci adaoge versetul 29, attunci « taurul cu petre să fiă uccis, şi domnul lui să móră şi ellu.»

Legea este egalitară, dréptă, şi severă dupŏ principele Legiuitorului; vine ânsĕ clement'a pentru quare legiuitorul facce appel la inim'a sau la interesul părinţilor mortului.

O Moysèl de ar' fi fost în puterea mea a smulge, a sterge şi a desfiinţà cu totul spre a nu se mai află pe faça pământului versetul următor 32, aşu fi făcut'o cu tótă mulţumirea qua să stingu de pe fruntea ta, rusinea sclavului crescut la curte de cast'a sacerdotale.

Quând taurii împungu bărbaţi, femei, filii şi filie dăi o lege; şi quând împungu feciori şi fete din casă dai alt'a? Si cuteḑi a o dà în numele Quellui que este, în numele Raţiunii umane şi divine? Nu, aqueasta nu o puteai dà nici ênsusi în numele talionului, tu quare ḑici : ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior; — arsură pentru arsură, vulnere pentru vulncre, înflătură pentru înflătură; tu să cuteḑi a ḑicce apoi :

« Iar de împunge taur fecior sau fétă (din casă) domnul taurului và dà domnului aquestor'a argint trei ḑeci de didrahme, şi taurul se và uccide cu petre? (vers. 32).

Nu cuteḑu a crede quŏ tu esci autorul aquestui articol de lege, quine scie que David sau que Solomon, sau que Roboan, sau quare cărturar or phariseu a strecurat aquestă infamă pălitură que este în stare a te stigmatisà nu numai pe tine ci şi pe ênsusi Dumneḑeul în numele quăruia vorbesci. Veḑi pentru nisce articole cà aquesta vine mai târdiu mintea umană desdemnată şi strigă : Dumneḑeu este Rĕul, Dumneḑeu è Satan şi în adevĕr Satan è aquella que o lege dă pentru bărbat, femee, filiu, filiă, şi altă lege pentru fecior şi fétă din casă; o lege pentru quel avut şi alta pentru quel scăpĕtat; o lege pentru quel potent şi alta pentru quel debil. Nu, iarĕşi o mai repet, nu esci tu, Moysè, quare ai scris aquest articol.

Este de însemnat quŏ în ḑillele nóstre Codicii de legi se împartu în cărţi şi sectiuni, dupŏ materii, adicŏ drepturile publice, religióse, politice, commerciali, criminali, etc., se pun sau se adună dupŏ natur'a lor în despărtiri a nume, unde în codicele mosaicu sunt, cum ammu ḑicce noi, ammestecate; şi aqucasta, dupŏ ai nostri, ar' fi un defect. In antichitate ânsĕ quând nu numai nu erà typar, ci ăncŏ nu sciau quei mai mulţi nici a scrie şi a citì, legile nu se putea promulgà cà în ḑillele nóstre, prin codici şi volume, ci în capitole fórte scurte, cum să le înveţe fiă-quare pe din afarŏ. — Asà, puntul de plecare fu Decalogul que coprindea basile legiurii întrege, şi quare de natur'a sa în quea mai mare parte erà nisce precepte que fiă-quăruia i le dictă mintea sa, judicat'a sa.

Dupŏ aqueast'a, în mici dosi începe a se dà capitol cu capitol ast fel cum primul să coprinḑă quelle mai de neapĕrat spre a ţine uncle şi a se ferì de altele. De aqueea dar în primul capitol dupŏ decalogu se vedu tot de o dată, şi legi sociali, şi legi criminali, în quât Omul, societatea din ḑì în ḑì sau din capitol în capitol se morilasă cu încetul în tóte. Moysè în capitolul aquest'a assigură pe de o parte sórt'a quellor mai scăpĕtaţi şi debili, şi înfrêna ori-que abus al puterii, şi al neluării à minte. Aşà queea que în ḑillele nóstre s'ar părè o confusiŏ de materii, la Moysè este un methodu din quelle mai cuvenite. Pinŏ quând un capitol que coprindea de tote nu se publică în popolul întregu şi se învĕţà bine, nu se promulgà altul.

CAPU XXII.

Versetul 1. al aquestui capitol în versiunea Hebraică este ultimul sau al 37-lea verset al capului precedente XXI.

« De và furà quinevà viţellu... In alte versiuni este *bou*. Legea ni se pare mai gencrică şi prin urmare mai complectă dupŏ quei Septe ḑeci, quŏci în viţellu se coprinde şi taurul si boul şi vac'a, şi daqua pentru quel mai micu fur se pune o pedépsă, pentru quel mai mare, de nu mai mult, quel puçin se cuvine a fi assemenea.

Furul, dupŏ aqueastă lege, pentru un viţel se condamnă a dà cinci viţei spre pedépsă, şi satisfactiŏ quellui furat; assemenea prin urmare pentru o vaccă cinci vace, pentru un taur sau bou cinci tauri sau boi. Aqueastă pedipsă rescumpĕră nu numai vit'a perdută, ci şi preţul laborii ei. Iar daqua vit'a nù è de labóre cà 'gnellul sau óiea, attunci pedcps'a sau rescumpĕrarea se împuçină: patru oi numai pentru o óie. — Se vede dar quŏ legea talionului nu se ia ad litteram : aquì nu se ḑice óie pentru óic, viţel pentru viţel; aquì se judică şi folósele perdute şi cugetul de a stirpì viçiul furului. Dela uccidĕtor nu se quere de quât viaţă pentru viaţă, dela lovitor dinte pentru dinte (şi se pune şi condiţia învoirii între quei interesati); dela fur ânsĕ, cinci boi pentru un bou. Atât este de infam şi detestabil aquest viçiu. Pinŏ în dioa de astăḑi în Asia la Arabi şi Turci mai multă clemenţă află uccidĕtorul de quât furul. Judanilor şi Chrestinilor li s' a făcut consciinţ'a mai elastică. Furà săteanul que pe apă nu curge, quŏ Vladica şi Maria sa voda furà quât nu lăssă nici cenuşă în cămin.

2 Vers. « Daqua se află furul sĕpând (sau spărgênd) şi batut và murì, nu và fi lui cà uccidere.»

Hebraica ḑice : nu se và quere rescumpĕrare sau resbunare pentru sângele lui. Adicŏ famillia furului nu và avé drept d' a facce nici o reclamare.

3 Vers. Iar daqua và resărì sórele peste aqueastă (faptă), culpabil este (quel uccidĕtor cu bătaica) şi pentru mórte, cu mórte và murì. — Iar quând furul nu are cu que rescumpĕrà, să se vêndă spre restituirea quellor furate.

Exprimarea în tóte versiunile adduce înţellesul quam obscur. Legea và să arate quŏ furul prins nóptea assupra faptei, şi or în luptă, or din

www.dacoromanica.ro

mânia quellui que se simpte furat, de và fi uccis, nu se póte facce nici o reclamare pentru aqueast'a. Iar daqua furul este prins și apoi cà prisonier, cu mâinile legate, este uccis adoaḑi cu sânge rece de către quei que 'l au prins; sau daqua mai târḑiu se află furul quând obiectele furate sunt dejà și înstrăinate, ori-quare probe và avé proprietarul despre fur, nu 'l póte ommorî, farò a fi consinerat și pedepsit cà uccidètor.

4 Vers. « Iar de và fi prins furul și se và află în mân'a lui quelle furate dela viţellu și asin pînò la óie, îndoit và dà înapoi. »

Aquest verset pare quò ar' fi parte a primului verset, sau al doilea dupò dênsul. Pus aquì în depărtare are nevoie de óre-quare explicaţiò. In primul verset se ḑice cinci viţelli pentru un viţellu și patru oi pentru o óie; și aquì se ḑice numai îndoit. Caus'a este quò la întêmplarea d'întêiu se vorbesce de vitele furate și neaflate în mâinile furului. La aqueasta împregiurare proprietarului se cuvine a i se facce satisfactiò și despre perderea folosului que putea avé din labórea vitei pînò la aflarea ei. Aquì ânsè se vorbesce de împregiurarea quând furul se află cu vit'a furată în mână, și attunci, nefiiind perdere de labóre se împune numai pedéps'a furului. Este de ajuns attunci a dà îndoit.

7 Vers. « De và dà quine-và apprópelui sèu argint sau *vase*... » Cu vase în limba hebraică se înţellege tot felul de necesarie alle casei, adicò queea que la noi se înţellege cu vorbele *scule*, *unelte*, *dichisuri*.

9 Vers. « ... și quel prins prin Dumneḑeu và dà îndoit. » Cu prins prin Dumneḑeu se înţellege prins prin Dreptate înaintea judecăţii.

16 Vers. « De và amăgì quine-và vergine nepromisă și se và culcà cu dênsa, cu dote o và dotà sie'și de femee. »

Quâtă provedinţă pentru partea quea mai debile, și quâtă egalitate înaintea legilor! Cu tóte aqueastea spre mai mare siguranţă a viitorului fetei, părintilor ei, que pot judicà mai bine de characterul junelui seductor, li se dă facultatea de a se oppune însoçirii ḑicênd :

17 Vers. « Daqua ânsè ferind se và ferì și nu và voì tatăl ei a 'io dà de femee, argint và dà (seductorul) spre rescumpĕrare dupò quât este dotea verginilor. »

Ferind se *và ferì*, sau refusând và refusà, este cum s'a mai vĕḑut adesea un hebraismu que adaoge puterea verbului, vrênd să arate cuvintele sau causele que facu pe părinte de a se ferì de o allianţă que nici într'un chipu nu i se cuvine; și în adevĕr în assemenea casuri cuvintele catà să fiă fórte mari qua să prefere părintele a sacrificà onórea filiei salle.

Argint và dà, în hebraesce se exprimă prin argint và *cumpenì* sau *dramuì;* expressiò ânco remasă din timpii quând nu există monetă, și argintul și aurul circulà nu prin nume de monetă, ci prin greutate: în locu adicò de a dicce atâtia lei sau franci, se ḑicea atâtea dramuri de argint. — Dotea fetei, dupò cum se vede în Deuteronomiu cap. XXII, vers. 29, este de 50 didrahme sau sicli.

18 Vers. « Pe fermecĕtori nu 'i lăssati à trăl între voi. »

Versiunea hebraică ḑice : pe *fermecetóre*. Caus'a este quò femeile mai mult făceà aqueast'a messeria. Se mai observă ânco differinţ'a quò în locu de a ḑicce nu 'i lăssaţi a trăl *între voi*, ḑice nu le lăssaţi a trăl, quare dupò Vulgata se explică : *ardicati-le viatia*. Septaginta, ḑicênd fermecĕtori, înţellége peste tot și bărbaţi și femei; în quât ânsè pentru ardicarea vieţei este mai indulgente : Ediţia din Vaticano ḑice : οὐ περιποιήσετε (nu curteniţi, nu luaţi cu binele, nu sufferiţi); Ediţia din Athene ḑice : οὐ περιδιώσετε (nu lassaţi a traì pe lûngò voi, allungati'i).

Versetele 21, 22, 23, 24, 25, 26 și 27 sunt divine de charitate către străin, vĕduvă, și orphan, către scapĕtatul nevoit a se împrumutà. Ne temem à le attinge cu explicaţia sau paraphrasea. Textul este de ajuns spre a facce generóse inimile charitabili și a împmuia pe quelle dure.

28 Vers. « Divinitatea nu vei insultà... » Textul hellicu se exprimă prin θεοὺς οὐ κακολογήσεις (ḑei nu vei maleḑicce). Si aqueast'a face pe mulţi a înţellege cu *ḑei*, pe quei mari ai pământului, quòci în adevĕr în hebreesce *ḑei* în plural insemneaḑa mai adessea *potentati*. Daqua cu ḑei textul înţellege cu adeverat dumneḑei, versetul aquest'a este de o tolerenţă exemplară que rar se vede în gelosia Dumneḑeului lui Moysè.

31 Vers. « ...— Si carnea mursicatei de fére nu o veţi mâncà, ci o veţi aruncà câinelui.» Inchiciarea aquestui verset par' quò ar' fi un poscriptum al capilolului, un articol que s'a fost uitat, și fiind important, qua să nu remâie pe altă occasiò, se adaoge aquì în capĕt.

CAPU XXIII.

Capitolul aquest'a coprinde mai mult nisce precepte de morală de quât nisce legi. Dupò que în doĕ capitole preceḑenti se prescriu drepturi și datorii, în aquest'a al treilea, legiuitorul se nevoiesce a assigurà respectul către legi prin moralisarea inimii, și îmblândirea characterului. Să recităm quâte và din aqueste precepte, din quare pe unele și Moysè în adins le mai repetă pentru importanţ'a lor.

1 Vers. « ... Să nu te unesci cu quel nedrept spre a devenì martur nedrept.

2 Vers. Să nu fii cu quei mai mulţi întru rĕutate : să nu te adaogi cu multitudinea spre a te înclinà cu quei mai mulţi cum să înclini judicat'a.»

Vorbind de părerea quellor mai mulţi sau quellor mai pucini sau de queea que se dice majoritatea voturilor și minoritatea, Moysè sau mai bine mintea lui, que cà la tot omul este angelul lui Dumneḑeu, îi ḑice quò nu în părerea quellor mai mulţi stă dreptatea, ci în Adevĕr, que adessea nu este cunoscut de quât de quei mai puçini. Sunt ânsè unii ómeni que sau din nesciinţă sau din necuteḑare sau din interes or systemă nu se dau de quât în partea unde este păterea quând a unui despot cu armatele salle, quând a demagogilor si amăgitorilor de multitudini. Nu ânsè, mintea sănĕtósă ḑice : să nu fii cu quei mai mulţi în rĕutate (que coprinde în sine și errórea generale, și tot que este în perderea publicului și a individului). — Moysè vorbesce unui popol chiemat a se guvernà de sine prin allesii sĕi, unde părerile quellor mai mulţi au să decidă de sórt'a individului și a naţiunii. Precun într'o monarchiă monarchul este adessea despot, violent, absolut, assemenea într'o democratiă, multitudinea adessea devine violentă, ingrată, injustă, quere exilarea dreptilor cà Aristide, mórtea virtuoșilor cà Socrate, persecutia propheţilor, crucificarea lui Christu. Dumneḑeu darò que vorbesce prin raţia umană ne ḑice să nu te mlădii, nici să aduli, nici să încuviinţeḑi capriciul și violenţa nici unui despotu, fiă aquella individ, fiă popol sau multitudine : « Să nu te adaogi cu multitudinea înclinându-te cu

www.dacoromanica.ro

quei mai mulți spre à înclină judicat'a.» Voturile sau părerile ómenilor sunt cà nisce grânc în cumpenă; de se adaoge unul la o parte, cumpên'a se înclină către partea aqueea; nu te înclinà dară cu intriganții și amagiții de aquestia ori-quât de mulți vor fi; quŏci înclini judecata pervertind opinia publică. S'au aflat adessea ómeni drepți que au bravat violorea monarchilor nedrepți; fórte pucini ânsĕ se află quare să cutede à bravà opinia falsă sau retăcită a multitudinii. De pericolul aquesta mai eminent voiesce Moysè a feri pe fiă-quare din membrii soçietații Israel.

6 Vers. « Să nu perverți dreptatea scăpĕtatului în judicat'a que are. »

7 Vers. « ...Nu justificà pe impiu pentru daruri. Vorb'a *daruri* nu înțellege numai presentele în natură, ci tot que se adresă spre a flată interesul personal. Quei que se implică în partite, în coterii, nu lipsescu în tot d'auna de a justificà pe impii, pe quei fără-de-lege, pe quei fară credință și fără principe, pe furi ênsuși și assassini, numai pentru quŏ sunt din coteria lor. In assemenea impregiurări darurile sunt solidaritatea intereselor coteriei, speranț'a plăcintelor que fiă-quare astéptă.

Astadi (1) se află în Paris atâția și atâția petitori la domnia țĕrrelor nóstre, ómenii que în divanul de poruncială mărturisirŏ singuri quŏ nu sunt capabili de à guvernà și querurŏ principe străin. Unde le è simtimentul de uniune a ambelor popoli quând acum vinu să împartă dorințele si aspirațiunile a doi popoli cà cămaș'a lui Christu? Si que dreptu mai au ei la a querre domnia țĕrrelor quând ei singuri au mărturisit (nu cu spiritul recunóscerii de sine, ci cu *duhul* intrigei și discordiei), quŏ nu sunt demni de a guvernà? Opinia publică s'ar' cuvenì a 'i stigmatisà în îndoit, si cu tóte aquestea nu è unul quare să nu aibă multime de partisani, și justificatori din ênsuși aqueia que au strigat *uniune* și principe străin. Necapabilii se împlurŏ de merite, furii și tîlharii devenirŏ bărbați de omenie, sperjurii se înălțarŏ mai presus de quei drepți cu inima și cu suffletul, impii și trădătorii se qualificarŏ de filii dilecți ai Patriei. Toți furŏ justificați, stropiti cu hyssopu, se albirŏ cà nivea, se curățirŏ cà argintul. Darurile, speranțele de daruri curgu, se promit de tóte părțile și ochii tutulor se orbescu.

8 Vers. « Nu vei luà daruri quŏci darurile orbescu cu totul ochii quellor vĕdĕtori, și restórnă cuvintele juste. »

Quâte daruri ați luat, o Români, sau quâte sperați a luà, de v'ați împărțit în atâtea partite quâți sunt și petitorii que renegarŏ la principele que proclamarŏ? Pentru que vi s'au orbit ochii și nu mai vedeți violarea drepturilor vóstre, și tóte cuvintele drepte se resturnarŏ? — Mulți mărginescu preceptele aquestor doĕ versete, applicându-le numai la judecățele que se façu în tribunale unde se decide numai despre sórt'a individului; cà și quând ar'dicce quŏ nu ți se iartă a nedreptăți un individ, și quŏ cu atâta îți este mai iertat cu quât vei cufundà popoli și națiuni întregi în servitute ră pindu'le tóte drepturile, quând aquestea alérgă la tribunalul tĕu, sau au nevoie de mărturia ta. Astfel de înțelles toți pharisei și hypocriții din lume detterŏ tutulor legilor al quaror scopu fu binele general, și stingerea rĕului general: îi lovescu turbarea charității înaintea scăpĕtatului que le dă îngenuchie spre a le flatà vanitatea, quând sunt mai crudi și de quât férele quând uccidu cu sutele de mii, lăssând atâtea veduve și orphani, și quând îngenucbiă națiuni întrege. Nu, legea vor besce adessea de vițiurile și nelegiuirele mici, qua cu atâta mai mult să nu încuviințăm vițiurile și nelegiuirile colosali.

Notița nostră se adresă către tribunalul, către Areopagul numit european que pervertì dreptatea a doi popoli debili âncŏ, și scăpetați, și către aqueia din Români que renegați la principele lor justificà pe impiu, orbindu-li-se ochii, si restórnă cuvintele quelle juste. Pentru quei drepți cu inim'a și luminați cu mintea, pentru quei amagiți din popol pe quari Christu îi numesce umili sau săraci cu spiritul, pentru aqucia n'avem de quât dor, compătimire respectu, și tot devotamentul.

9 Vers. « Proselytu (străin) nu veți suppĕrà nici veți amărî; quŏci voi cunósceți suffletul quellui străin, pentru quŏ ați fost și voi ênsivĕ străini în pământul Egyptului. »

Aquest verset se vede și în capilolul precedent XXI v. 21, și cu atâta se recommandă mai mult cu quât se repetă mai de multe ori în preceptele lui Moysè: à nu adorà idiloli de unde se nasce invețul umilirii și servituții, și a nu amărî pe străin și scăpĕtat, par' quŏ ar' avé aquellași început, cu a nu facce altuia queea que nu voiesci a'ți facce altul, și de aqucea amêndoĕ aqueste preccpte cum și quelle assemenea aquestor'a se repetu neîncetat de Moysè spre a resunà quât se póte mai mult în inimele lumii quellei nuoe.

Venind apoi la laborarea pământului este de mirare cum identificà sciint'a cu charitatea și cu cultul, lumin'a cu bine-facerea, si religia adevĕrul cu mântuirea și cu Dumneḑeu. Pământul quere și ellu, dupŏ experiint'a que făcurŏ ómenii, repaos și îngrășare prin lă-sarea vitelor de a 'l pasce: éccĕ dar cum se exprimă sciint'a charitabile que devine servitóre quellui scăpĕtat iar nu potentaților.

10 Vers. « Sése anni vei semênà pământul teu și vei adunà fructele lui;

11. Iar în al șéptele annu îi vei dà repaos și îl vei iertà, și vor mânea quei neavuți ai națiunii talle; iar quelle remase pe dênsul să le manânce férele câmpului; așà vei facce și cu viiea ta și cu olivetul teu. »

Si apoi iar se mai repetă ḑioa a șéptea de repaos pentru dómestici, pentru proselyți și ênsusi pentru vite; ḑioa que tot cetĕțeanul cătà a o sanctificà consacrându-o întru a se consultà pentru alle communei și alle Patriei cu dreptatea și adevĕrul în inimă, adicŏ cu mintea la Dumneḑeu (veḑi v. 12).

Numele ḑeilor străini se proscrie din nuou și mai vîrtos îndată dupŏ que vorbesce de aqueastă ḑi. Ancŏ din Egyptu interesul personal crà o divinitate a traficului personificată în Mercuriu sau Hermes. Așà ucciderea în mare cu miille crà adorată în Marte; averile peste mĕsură în Plutu, etc. Departe tot d'auna din Israel și mai vîstos în ḑioa consacrătă Patriei ḑeii străini, interesul personal, ambiția, intrig'a, traficul, etc. (veḑi v. 13.)

Dupŏ adunările communali o dată pe septĕmână vin assembleele generali de trei ori pe annu, și aquestor'a, spre a li se dă adevĕsat'a lor sanctitate, li se dă în adevĕr un character divin, făcêndu-le nisce serbŏtori religióse. Fiă-quare cetățean se presentă înaintea lui Dumneḑeu quând se presentă în assemblee generale. Assembleea devine serbĕtóre consacrată lui Dumneḑeu adicŏ Advĕrului, Dreptății, Libertății, quŏ ellu nu è altu Domnu de quât quel que mântue din servitute; și serbĕtórea

(1) La 20 maiu 1858 quând se scriu aqueste linii.

www.dacoromanica.ro

nu devine în Israel de quât o adducere à minte de eşirea din Egyptu, din cas'a Servituţii, de înnecarea lui Pharaon, şi de timpul actiunii, veghierii, al tabernacolelor, quând un popol întregu se află în expediţiŏ (vedi v. 14, 15, 16 şi 17).

Vin apoi nisce precepte rituali particulare la Hebrei pe aquei timpi pentru cuvinte sau de hygienă, sau de ferire de a facce cum faceà păgânii.

18 Vers. « Quând voiu rempinge gintile dela faç'a ta (a popolului Hebreu) şi voiu lăţi confinile talle să nu *themîi* peste fermêntat sânge din sacrificiul meu, nici să dórmă gressimea solemnitătii melle pînŏ dimineaţa. »

In quelle lalte versiuni versetul aquest'a incepe cu : « Să nu thĕmîi peste fermêntat... » Vorbele : « Quând voiu rempinge gintile dela faç'a ta si voiu lăţi confinile talle. » Lipsescu cu totul.

Vorb'a să nu *themîi* οὐ θυμιάσεις exprimata prin ediţia din Athene în quca din Vaticanu se arată prin οὐ θύσεις (să nu sacrifici). Traducĕtorii vechi români o exprimă prin : « Să nu pui. » Intellesul este aquest'a : Cu sacrificiul meu (sau al lui Dumneḍeu) se înţellege 'gnellul pascilor, si aquest'a nu se iartă pentru cuvinte de adducere à minte de a se junghià sau sacrificà mai 'nainte de lips'a din tótă cas'a a pâinei cu aluat, şi de cócerea azymelor. Pînŏ que dar este fermentătură sau pâine cu aluat în casă să nu se sacriffce 'gnellul pascal : Să nu thĕmîi darŏ sau sacrifici peste fermêntat sânge din sacrificiul Domnului. Cu « să nu dórmă gressimea solemnităţii melle pînŏ dimineată » să înţélege quŏ injunghiânduse 'gnellul pascal gressimea să nu remâie în casă pînŏ dimineaţ'a, ci îndată să se offere la altar.

19 Vers. « Să nu ferbi 'gnellu în laptele mamei salle. « In multe şi varii înţellese se explică preceptul aquest'a. Unii îi dau un cuvênt de hygienă sau de conservarea sănetătii, că o mâncare farŏ gust sau greţósă ; alţii pentru aquellaşi cuvênt nu 'l iau ad litteram, şi ḍicu quŏ cu a ferbe 'gnellul sau iedul în laptele mamei salle nu se inţellege *locu* in lapte, ci *timpu*, adico în alleptare în timpul quând è âncŏ micu la lapte. Alţii spun quŏ erà o datină superstiţiósă la Egypteni de a ferbe 'gnellii şi iedii în laptele mamei lor şi de a stropi cu aquea fertură peste ţérrine şi grădine cu un scopu magicu. Moysè darŏ voiesce a desfiinţà aqueastă datină din Israel.

20 Vers. « Eccĕ eu trimitu angelul meu înaintea feçei talle spre a te custodì în calle, şi a te întruducce în pâmêntul preparat ţie. »

Moysè de nu se întellege pe sine că duce trimis dela Dumneḍeu, quel puçin personificà în angelul lui Dumneḍeu pe toţi conducĕtorii lui Israel în pâmêntul promis. Phariscii âns̆e şi superstitiosii de tóte culorile iau expressia mai mult de quât ad litteram, şi Talmudul ajunge pînŏ a şì spunne numele aquellui angel, qua să scim quŏ se chiemà *Metathron*. Cabalistii dau mai adesea nume angelilor sau dupŏ limb'a hellenică sau dupŏ quca persană. Metathronul lor vine dela vorbele μετὰ (dupŏ) şi θρόνος (ţhronu) adicŏ, cum ammu ḍicce, spătarul lui Dumneḍeu que stă dupŏ thron sau la spatele thronului

Dupŏ aqueste legiuiri şi precepte vinu apoi condiţiunile quŏ devor ascultà filii lui Israel de dênsele şi de quei que îi conducu, attunci vor fi tari încontra inemicilor. Si vor ajunge infine a formà un Stat, o natiŏ ; şi quând vor batte pe Amorrheu şi Chetteu şi Chananeu, etc., să nu cumvà să se inchine la idoli şi să deviă din nuou sclavii şi lucrurile altor'a

24 Vers. « Să nu te înhini la ḍeii aquestor'a, nici să le adduci cutlu : să nu faci dupŏ faptele lor; ci destrugênd îi vei distrugge şi sfărmând vei sfărmà statuele lor. »

Mahomet sau Islamul este mai puçin aspru, quŏ nu commadă distructia şi exterminarea inemicului de quât numai în timpul luptei şi lassă apoi popolilor invinsi şi tributari cultul şi datincle lor. Intre Moysè şi Pharaoni şi ori-que idolatriă nu è pactu, nu è pace, nu è concessiŏ, ci distructiŏ pinŏ la unul a idolilor, a statuelor.

Quine ânsĕ are mai mult cuvênt? Sau in quine se află germinele tolerentei? Mintea Omului póte judicà dupŏ impregiurări. Moysè aveà a facce tot cu idolatri in timpii sei, şi cătà să fiă netolerabil Mahomet avea a facce pe lângŏ idolatri, şi cu Hebrei şi Chrestini, pe al quaror'a Dumneḍeu îl recunósce şi 'l proclamă! Mahomet quând vorbesce de Moysè n'are de quât respect, şi quând verbesce de Christu n'are de quât adoraţiŏ ; Mahomet nu venià de quât adà quâte promissesse Christu, şi quâte Drepturile roman şi feodal cu ponteficii spejuri trimisscsserŏ pe ómeni a le avé în ceruri, lässând bunurile pământului în partea pătricienilor, baronilor şi călugĕrilor. Mahomet aveà cuvênt de a fi mai tolerent; Moysè de ar' fi simţit tolerenţa ar' fi făcut că Lamartine la 48 que dupŏ que invitò popolii à se resculà, se lässò mólle înaintea Pharaonilor şi făcù pe Françа a abandonà popolii la o scrvitute mai grea de quât quea din ainte. Nu, jos cu idolii la assemenea impregiurări!

In van se îngônfă mulţi quŏ revolutiunile Françei dela 93, 30 şi 48 au făcut mai mult de quât Mosaismul, Christianismul şi Islamismul. Intre Moysè şi Pharaon nu fu pactu; între Christu şi Cesar nu fu pace, unul fu herou exterminator, altul martyr şi Dumneḍeu.— Intre Islam şi idolatri şi tot Chrestinul redevenit păgân nu fu pace. Oamenii revoluţiunilor francese nu furŏ de quât unii renegati şi alţii exterminânduse între sîne, quând nu puturŏ cu ghilotin'a, o făcurŏ prin veninul limbei.

Eccĕ que promitte Moysè quellor que vor distriugge ori-que statuă, que vor, oborî ori-que idol.

25. « Si voiu binecuvêntà pâinea ta şi vinul tĕu. (Vei mâncà adicŏ în pace şi de ajuns, quŏci pâinea şi sarea şi vinul tĕu vor fi binecuvêntate iar nu taxate, quŏci libertăţile talle nu vor fi violate) şi voiu abatte ori-que infirmitate dela voi. »

26. « Tóta femeca và fi născĕtóre pe pământul tĕu (quŏci neaverea pe de o parte şi corrupţia pe de alta que vin tot din împilarea pharaonilor nu vor adducce pe fililele patrici la sterpitate) şi numĕrul ḍillelor talle voiu împlinì (quŏci de neavere pruncii şi junii nu vor muri rachitici şi ofticosi de labórea fabricelor, şi fililiele nu vor îmbĕtrâni pălite de corruptiŏ şi de desillusionare la 18 şi 20 de anni). »

27. Si terrórea mea voiu trimitte a te precede (in calle) şi voiu uimi tóte gintile la quari tu vei ajunge şi voiu dà pe ţoţi adversarii tei fugitivi. (Făcut au aquestea revolutiunile francese, sau quŏ elit'a filiilor Françei fu in tot d'auna expatriată, şi murind prin carceri şi pe palcurile ghilotinei?)

28. Si voiu trimitte vespile în aintea ta, şi voiu allungà pe Amorrhei, şi pe Evei, şi pe Chananei, şi pe Chettei dela tine (Revolutiunile francese din contra deschisserŏ o data porţele unei alliante de Pharaoni şi dedoc̆ ori închieiò pactu cu Pharaonii.)

Vinu apoi cuvinte de politica quea mai înaltă. Moysè este quel mai methodicu şi mai econom din politici, Moysè face, şi alţii numai au vorbit. Moysè *se rapede cu incetul*.

29 vers. « Si nu voiu allungà (pe inemicii tĕi)

www.dacoromanica.ro

dela faç'a ta într'uu singur annu, qua să nu deviiă pămêntul desert şi să se ĭmmulţiască assupra ta ferele pămêntului. »

30. Puçin quâle puçin ĭi voiu allungà dcla tine pînŏ quând vei cresce şi vei moştenì ţérr'a.

Apoi quând innemicii vor fi învinşi.

32. Să nu închiei cu dênsii nici cu ḑeii (potentaţii) lor nici o allianţă.

33. Si să nu locuiscă in térra ta qua să nu te facă a pĕcătuì către mine (către Domnul quĕ mântuie din cas'a servitutii); quŏci de vei servì ḑeilor lor. aqueast'a và fi ţie cursă (său pedică de căḑut).»

Nu e așà quŏ dupŏ doŏ capitole de legi basate pe egalitate şi libertate generale, populul este bine moralisat sau catechisat prin precepte de adevĕrata morale? Ve spuneam eu de mult să vĕ ţineţi cu mâinile de cărtile religiuni şi să nu le lăssaţi de arme în mâinile Pharaonitor, Phariseilor, que nu fulgeră în contra şarsaililor de demagogi ci în contra vóstra, o popoli, que ve aflati între despotism si demagogie, între Pharaon şi marea Roşie. Mările Roşii sau Anarchiile în tot d'auna au secondat pe Pharaoni sau despoţi. O popoli que vĕ aflaţi între amêndoŏ rellele, nu è mântuire de nu veţi trĕce prin una, şi nu veţi înnecà apoi pe Pharaoni într'ênsa.

CAPU XXIV.

1. Vers. « Mai ḑisse lui Moysè... » Quine ḑisse? Nu e îndoială quŏ tot aquea voce que Moysè o numesce vocea lui Dumneḑeu. Judanii cu quât prin dogme vor să arate quŏ fugu de materialismu, cu atâtata prin fapte şi prin vorbe dau într'ênsul cà musculiţele în flacăr'a luminei. Daqua nu se cuvine a dà lui dumneḑeu voce umană sau materiale a sonului, que îşi mai bat capul să scie quine a ḑis lui Moysè? Quŏci ori-quine 'iar fi ḑis afarŏ de vocca intimă a minţii, n'ar fi fost de quât un que material. Ansĕ nu, sunt unii que affirmă quŏ Michael angelul intellepeiunii 'i a ḑis, cà şi quând Homer spune quŏ Minerva desciudù şi trasse pe Achille de urechie.

—Nadab şi Abiud doi fiĭi ai lui Aaron; versiunea samariteană mai adaoge şi pe quei lalţi doi fiĭi Eliezer şi Ithamar.

2. Vers. « Si să se appropiă numai Moysè singur... » Sunt multe opiniuni despre data aquestei ascinderi; unii ḑicu quŏ fu mai'nainte de promulgarea Legii, şi alţii dupŏ aqueastă promulgare. Cu tóte aquestea, póte să fiă una şi aqueeasi ascensiŏ, quŏci multe fapte şi legiuiri si versete se repetă în Pentateucu. »

3. Vers. « Intrò Moysè (in campament) şi spusse popolului tóte cuvintele lui Dumneḑeu şi drepturile; iar popolul respunse cu o singură voce, ḑicênd; tóte cuvintele quâte a ḑis Domnul le vommu facce şi le vommu ascultà. »

Despre ascindere sau suire se vorbesce; despre descindere se subtînţellege, cà un interval natural. Se arată quŏ Moysè facce cunoscut popolului întregu cuvintele lui Dumneḑeu si *drepturile*. Quari drepturi? se întrébă unii. Nu mai este îndoială quŏ tóte despre quare se vorbì pînŏ acum adicŏ articolele de lege şi preceptele coprinse în capitolele XXI, XXII şi XXIII cum şi repetiţia Decalogului.

Ammu arătat quŏ *decologu* vu să ḑicà ḑece cuvinte sau rationamente, que fiă-quăruia omu i le dictă mintea. Ansĕ pentru legile que deculă din aqueste ḑece principe quine este în drept de a propunne legi popolilor? La toţi popolii antichităţii se vĕḑu quâte un legiuitor que dă legi în numele unei divinităţi. Aquea divinitate ânsĕ este, cum ammu mai arătat, *M-n*: Menes, sau Menos, sau Manù, sau Man, sau Numa, sau Minerva, sau Mens, sau Mintea. Una ânsĕ este mintea imperativă, imperiósă, violente, impunĕtóre, absolută, şi alta mintea justă, consultătóre, leale, plină de blândeţe şi de charitate; aqueea nu dă legi, nici commande ci propunne *cuvinte* şi *drepturi*, cum se ḑice în aquest verset, quŏci şi queilalti ómeni au *M-n* sau minte tot dela Dumneḑeu; şi quei que au a se suppune la legi cată să le desbată şi să se convingă de le sunt folositóre sau nu. In timpii moderni que se ḑicu quŏ nu sunt păgâni, legile la unele ţerre se desbatu în assemblee compuse de representanţii *popolului*. Moysè ânsĕ que vorbesce *in* numele lui Dumneḑeu, şi quare a reuşit ḑejà a fi creḑut de ast fel, nu descinde din munte spre a dà legi, şi cu quât Aquella în numele quăruia vorbesce este mai mare mai potent, mai Domnu de quât ori-que a putut a' şi imaginà mintea umană, cu atâta condescinde mai mult spre a arătà quŏ nu este absolut, ci drept, şi dreptatea attunci è è drĕptă quând cumpĕn'a e în aquecasi greutate de ambele părţi. Moysè nu dă legi în numele lui Dumneḑeu, ci *spunne* popolului *cuvintele* lui Dumneḑeu şi drepturile Omului. Astădi se propun legile numai representanţilor unei fracţiuni din popol; Moysè se adressă la popolul întregu; Aqueast'a cu adevĕrat và să ḑică a vorbì în uumele lui Dumneḑeu, quŏci toţi sunt egali înaintea lui Dumneḑeu. Popolul dar, và să dică, este consultat; şi toţi cu o singură voce, consimţind respundu şi confirmă legea ḑicênd : « Tóte *cuvintele* quâte a ḑis Domnul le vommu facce şi le vommu ascultà. » Legea dar nu este impusă nici octroiată, ci adoptată priu votu universal sau unanimitatea vocilor. Fost' a vre o dată legiuitor sau suveran revestit de o mai 'naltă putere? şi cu tóte aquestea nimeni nu condescendù cà Moysè la votul universal, la approbarea generale. — Aqueasta o vommu vedè în tot d'auna de quâte-ori Moysè sau fedelii sĕi successori propun vre o lege. Dumneḑeu sau Mintea o propunne şi popolul întregu o sancţionă iarŏşi prin mintea generale.

4 Vers. « Si scrisse Moysè tóte cuvintele Domnului... » Pînŏ aquì, pînŏ a nu le adoptà şi sancţionà popolul, nu cuteḑasse sau nu erà drept nici a le scrie. Scrierea uu erà așù de facil cà în timpii nóstri, şi nu se puteà scrie sau sculpì de quât un que decis dupŏ que luà tóte modificatiunile. — Vinne acum sanctionnarea legii, şi cu quâtă dreptate! cu que solemnitate! Se edificà altar, se înalţă doĕ spre ḑece petre sau colónne (stele) que representă quelle doĕ spre ḑece sementii alle popolului; — Representaţia popolului se făceà sau se considerà de bună numai quând erà vorb'a de embleme sau de symboluri; iar quând erà vorb'a de a fi consultat, n'aveà locu representaţia, quŏci attunci fiă-quine are dreptul şi datoria de a'şi dà ellu ênsuşi părcrea, iar nu représentantul sĕu; şi quŏci la întêmplare quând face quine và un pactu, un contractu, un testament, singur cată a'şi punne numele sau sigilliul. — Furŏ trimisi apoi toţi junii fiĭilor lui Israel şi addusserĕ viţelli spre *sacrificiu de mântuire* în holocaustu; la sacrificiul *de mântuire* furŏ allesi junii de a offerì veţellii sau taurii, junii que sunt flórea, viitorul societaţii; ei aveà a trăi şi a spunne fiĭilor : « Ammu fost de façă, ammu fost consultaţi şi noi, ammu ascultat *cuviutele*, şi ammu ḑis din preună cu părinţii nostri: *le vommu ascultà si le vommu facce;* noi ammu addus la altar sacrificiurile *de mântuire.*» — Spre consultare, spre ascindere la munte furŏ

www.dacoromanica.ro

alleşi şépte ḑeci de bĕtrâni; spre acţiŏ şi mărturie în viitor furŏ chiemaţi *toti jnnii.*

Apoi sângele sacrificiurilor fu împărţit în doĕ; jumĕtate se puse în vase sau cratere cà un drept al popolului în aquest contract soçial solemnel, şi jumĕtate fu turnat peste altar cà un drept al lui Dumneḑeu cu quare se închieià contractul sau legĕmêntul.

Se luŏ apoi cartea Testamentului sau a Allianţei que în ḑioa de astădi se ḑice contract soçial, sau chartă sau constituţiŏ şi iarŏsi se citì cum ḑice textut verset 7. « In urechile popolului, quare ḑisse : *tote quâte disse Domnul vommu facce si vommu ascultà.* » Luaţi àminte quŏ şi Moysè şi popolul nu ḑice: tóte quâte *poruncì* sau *commandò* Domnul, ci tóte quâte *disse* Domnul; Vorbele *disse, alliantia, Testament*, împărţirea sângelui sacrificiului pe din doĕ, tóte învedereadă quŏ dupŏ principele şi doctrinele lui Moysè, Dumneḑeu condescinde cà un *dreptu* şi tractă da egal cu egal cu Omul.

8 Vers. « Luând apoi Moysè sângele, resperse assupra popolului şi ḑisse : éccĕ sângele Testamentului sau Allianţei, que închieiŏ Domnul cu voi despre tóte *cuvintele* aquesta. »

Se póte, dupŏ deprinderile şi datinele moderne, aqueastă ceremonie symbolică să se pară barbară şi póte şi selbatică. Ansĕ Moysè cătà a sancţionà legea que, qua să deviiă sântă în aintea popolului, erà nevoit a practicà ceremonii que singure attunci avea character de santitate. Hebreii venià din Egyptu şi erà deprinşi cu riturile aquellei ţĕrre. Differinţ'a numai este quŏ sângele sacrificiului fu împărţit drept pe din doĕ qua să arale egalitatea între voiea liberă a Omului şi voiea lui Dumneḑeu. Scopul este Egalitatea şi Libertatea Omului, aquest'a se arată prin semne symbolice que erà cunoscute şi adoptate attunci. Fiă-quare nu vorbesce, nu face de quât spre a fi înţelles şi approbat de auditoriul sĕu. Quând s'a mai civilisat lumea, symbolurile furŏ allese cum să fiă mai plăcute simţirilor adicŏ estheticei.

11 Vers. Si dintre alleşii lui Israel nu se dissonò (desbinò) nici unul, ci (toţi) se arătarŏ în locul lui Dumneḑeu şi mâncarŏ şi bĕurŏ. » Sunt versiuni que ḑenumirea quellor Sépte ḑeci de *ἐπιλέκτους allesi ai lui Israel*, o traducu prin *nobili!* Póte-se anachronismu şi judaismu mai impertinent? Apoi expressia *nu se dissonò nu se desbinò*, adicŏ furŏ în concordiă în unire οὐ διεφώνησε, o exprima prin « nu pusse mân'a pe dênşii. » Apoi Vulgata mai adaoge şi *Dumneḑeu*, adicŏ mâna lui Dumneḑeu nu'i bătù pentru quŏ 'naintasserŏ atât de multu spre culmea muntelui. Aquì nu è vorb'a de bătaie sau de pedépsă, ci de bun'a harmoniă que fu între quei şépte ḑeci de alleşi, sau bĕtrâni, de înţellegerea lor que dupŏ aquei timpi primitivi se arată şi mai material prin *mâncaro si beuro* în preună. Ansĕ în limbele primitive sunt nisce expressiuni materiali spre a arătà nisce idei morali precum *'gnellu* în locu de blând, *vulpe* în locu de astuţios; *lupu* în locu de rapace; *ochiu reu* în locu de invidiă, limbă muscătóre sau veninósa în locu de calomnia, ὑπερασπίζομαι înpăveḑare în locu de appĕrare. Aşà, *a punne mâna* însemneadă adessea *a despartì, a desbinà*, quŏci desbinarea sau despărţirea se operă cu mâinile în material; de aquì darŏ occasiŏ aflarŏ quei que stăruescu a facce din Dumneḑeu un satrapu sau şi un Pharaon. şi nu lipsirŏ nici cu aqueastă occasiŏ a maculà Biblia cu doctrinele şi expressiunile lor idolatre.

VII.

TERUMA.

CAPU XXV.

2 Vers. « ... Luaţi mie primiţii... »

De aquì se începe partea contribuţiunilor. Aquestea nu sunt impuse, ci, dupŏ cum se arată în textu, *ḑela quâti cu inim'a voiósa li se và paré veti luà primitiile melle.* Vorb'a *primitii* în textul hellenicu se ḑice ἀπαρχαί, în quel hebraicu *terumà;* de unii s'a tradus prin oblaţiuni. Tóte ânsĕ nu însemneadă de quât offeriri de bună voie, ajutóre, cà *clac'a* şi *milele* Pantilimonului, quare apoi devin datorii de servitute. Noi aquì nu vorbim de abusurile speculatorilor din urmă, ci de scopul leginitorului, şi de bun'a voinţă a popolului. Omul quât este în soçietate şi se bucură de binefacerile ei, cată a contribuì la quelle necessarie spre ţinerea Statului. Prim'a contribuţiŏ sau offerire que se ardică în Israel este spre a înălţà, qua să ḑicem aşà, uń stindard un pavillon în midlocul desertului quare să fiă symbolul unităţii natiuni dându 'şi mâna prin allianţă cu unitătea Divinităţii. In ḑillele nóstre quând un popol scapă de sub jugul vre unui Pharaon, strigă ómenii şi nu întârdiă de a înscrie pretutindeni peedeficiurile publice : *Libertate, Egalitate, Fraternitate!* şi nu trece mult, şi quare se scólă mai întĕiu stinge litterele cà nisce pecătóse de littere, astupă gurele cà nisce mincinóse de gure — (quŏci de n'ar' fi fost mincinóse, ar' fi sciut a'şi appĕrà libertatea) — Si nà libertate! na egalitate! na fraternitate! Bice pe spinare, bende şi cepi de mâini şi de picióre, carceri, deportatiuni, ghilotine, furci, etc. Quare este caus'a quŏ un singur omu adessea cu quâţi va complici întinde o mâna cutedetóre qua să nu ḑicem sacrilege şi distruge tot, şi millióne de ómeni, unii stau cu gurele căscate şi cu maînile în sîn, şi alţii applaudu cà nisce frenetici? Caus'a este quŏ Popolul n'a vĕḑut Libertaiea în Dumneḑeul libertăţilor que mântue din cas'a Servituţii, representat în propiçiatoriu cà un misericordios părinte; n'a vĕḑut Egalitatea, tot în aquest Dumneḑeu que se adressă la toţi şi quere consentimentul tutulor; n'a vĕḑut Fraternitatea unui popol întregu eşit din cópsele aquelluiaşi părinte Iacob, nici fraternitatea umanităţii întrege eşite din cépsele aquelluia'şi străbun Adam. în tabernacului ânsĕ, în pavilonul, în stindardul que are a se înălţà în desert în midlocul unui popol se vede symbolisată Naţia intrégă égale şi suror, şi Dumneḑeul libertăţilor accoperânduo din propiţiatoriu. Să mai puiă acum quine-và o mană sacrilege pe aquel Dumneḑeu, pe aquea naţiŏ que este appĕrată de Dumneḑeul que stă peste arripele Cherubimilor? Pînŏ quând aquel tabernacol representă naţia întrégă, interesele generali, ochii tutulor sunt înfipţi acolo, inimile tutulor acolo se încăldescu şi viadă; nimeni nu póte attinge symbolul aquell'a fărŏ a se sbucinà tóte sufletele. Toţi se simtu violaţi într' un singur individ,

www.dacoromanica.ro

şi fiă-quare se amenință în existinț'a sa particulară la amenințarea existinței publice. Filii Patriei sau ai lui Israel se simt că membrii unui corpu întregu al quăruia capu este aquel tabernacol, farŏ de quare nu è nici viață nici cugetare. A punne mâna pe tablele Legii, pe Constituțiŏ, a abatte jos aquel propițiatoriu, este à trunchià capul corpului quellui mare social. Appĕrându'l dar toți, nimeni nu cutĕdă a se attinge de dênsul; éccĕ sanctificarea şi garanția Legii.

Ammu mai dis şi altă dată şi o vommu repetà de multe ori quŏ omul în dioa de astădi îşi exprimă ideile prin vorbe şi prin littere. Dumnedeu îşi exprimă ideile prin fapte; şi numai quând faptele nóstre sunt egali sau conforme cu vorbele attunci ne appropiem cu asseménarea nóstră de Dumnedeu. Astădi ómenii vorbescu şi scriu : *Libertate, Egalitate, Fraternitate* şi alte assemenea. Moysè nu vorbesce, nu scrie aqueste nume, ci face. Ellu ideile salle 'şi le exprimă prin tabernacul : înălțându în midlocul populului îl arătă cu degetul. Fiă-quare se uită la dênsul şi nu vede sau nu înțellege de quât *Dumnedeul Libertatii*, Filii lui Israel *Egali* şi *frati*. Adicŏ Dumnedeul Libertății — *Natia egale* — şi *Torah* sau Legea que légă pe filii lui Israel în fraternitate. Nu quŏ *dórŏ legea* însemneadă *fraternitate*, ci quând legea nu coprinde privilege şi caste, quând quel quare o proclamă se pune în rêndul tutulor şi dice popolului să 'şi allegă singur pe judicii şi administratorii sei; quând legea se închieiă în «amă pe apprópele tĕu cà ênsuşi pe tine;» attunci fiă-quare pricepe farŏ vorbe, farŏ declamațiuni quŏ fraternitatea nu è o vorbă, ci o faptă symbolisată în arc'a sau tesaurul Mărturiei. Symbolurile sunt egali cu faptele : spunne unui omu que nu îți pricepe limb'a, sau unui mut surd, sau unui pruncu sugĕtor, sau şi unui animal ca câinle, di-le; *a sa 'ti dau pâine*, quŏ nu te pricepu; spunne tot assemenea şi quellui que îți pricepe limb'a; quŏ nu te crede, mai vîrtos daqua 'l ai amăgit de multe ori. Arată-le ânsè pâinea, punne-le-o înainte, quŏ te pricepe şi mutul surd, şi quel de află limbă şi ênsuşi câinele : dă tîța în gură sugĕtorului quŏ scie que să facă cu dênsa. Eccĕ limb'a symbolică, que noi asiădi o numim *mystica*. Unde è mysterul quând şi animalele pricepu o mare părte dintr'ênsa şi se exprimă printr' ênsa?

Symbolurile nu sunt de quât nisce semne, şi animalele prin semne înțellegu şi se facu înțellese şi între sine şi de ómeni : câinele îşi arată dinții şi îți exprimă mînia, mişcă cód'a, saltă şi se linguşasce şi îşi arată bucuria, lassă urechiche în jos şi îşi strînge cód'a şi îşi arată temerea. Callul înflă nărrile şi şi rotéda mari şi atințători ochii, îşi sbîrlesce cóm'a, şi 'şi exprimă queea que omul prin gură şi pénă nu exprimă de quât prin pictură que este coppiă pe lùngŏ original. Faci semne animalelor domestice şi ênsuşi quellor sălbatice şi te pricepu, de le esci amicu sau inemicu; se appropiă sau fugu, sau se răpedu dupŏ semnele que vĕdu şi dupŏ puterea que simut quŏ au. — Tilegraphul ênsuşi nu este de quât o limbă symbolică que nu se exprimă nici prin sonuri, nici prin scriere, şi străbate spațiul pe arripele cugetării. Faci semne în locu de a vorbì, şi lumea te pricepe pînŏ la quelle mai depărtate extremități. Întinde şi împarte linii tilegraphice pretutindeni, ferică drumurile pretutindeni cu ferru, quŏ pretutindeni îți răpedi cugetarea cà fulgerul, quŏ pretutindeni ajungi cà vêntul. — Faptele şi semnele se vedu, vorbele se audu numai, şi trecu cà sunetul. Nu scriți pe edificiuri vorbe, ci faceți cà edificiurile să fiă symbolurile faptelor.

In vau înscrieți pe edificiurile publice : *Libertate, Egalitate, Fraternitate*, daqua aquelle edificiuri de sinele, din planul lor architectonicu, din constructia lor, din quelle que se practică într'ênsele nu representă interesele vóstre quelle mai sacre, ființa vóstră, libertatea vóstră integrale în quare se coprinde şi egalitatea şi fraternitatea. Aquellea sunt vorbe şi cà vorbe şi peru. Invan dar le înscriți pe frontispițiul Bursei que nu este de quât tempul Vițellului de aur, unde ómeni nu îngenuchià de quât spre a se despuià unul pe altul; invan pe frontispiciurile Theatrelor unde ênsuşi talentul şi capacitatea nu potu intrà de nu vor devenì mai întĕiu filii intrigei şi servitorii pharaonismului; In van pe casermele publice, unde nu locuiescu de quât filii Măcellului. adoratorii păgânului de Marte; in van şi ênsuşi pe frontispiciurile Templetor, daqua cu mâna cu quare scriți aqueste vorbe, amenințați a dà jos de pe dênsele Crucea symbolul devotamentului pînŏ la mórtea quea mai neomenósă, şi a sfişià singurele Testamente în quare sunt legate drepturile Umanității. Conformati-ve faptele cu vorbele sau mai bine tăceți şi faceți, şi arătați fapt'a sau emblem'a faptei cu degetul. Ansè nu tăceți, şi quând se scóla quâte unul que scie vorbì mai bine şi scie attragge attentia tutulor la sine, attunci cuvintele'i quelle mai mari nu sunt de quât : « Nu mai avem nevoie de Dumnedeu, Dumnedeu este un mythu, o ființă imaginată şi chimerică, Dumnedeu este Rĕul, — nu mai avem nevoie de religiŏ, nu mai avem nevoie de porunce, nici de rationamente; (quŏci le vedeți quŏ sunt nisce commendamente alle Adevĕrului que nu le puteți călcà nepedepsiți); sentimentul Binelui şi Reului Justitiei şi iniquității, moralului şi immoralului, onestului şi neonestului, sunt înnăscute în omu cà sentimentul frumosului şi urrîtului, harmonici şi desarmoniei, etc. »

Anse que este Dumnedeu de quât viat'a existinț'a universale, Justiția supremă, Frumosul şi Bunul infinit, Amorul, Charitatea Omnipotinț'a Omnisciinț'a şi Omnipresența? Que este Religia de quât legĕmêntul relegat, pactul social garantit astfel cum să nu pótă nici individul nici popolul întregu a 'l desfacce nepedepsit, pactul social basat pe principe de Libertate, Egalitate şi Fraternitate şi pe rationamente încuviințate în tóte locurile şi în toți timpii? Aveți ast fel de principe? profesați nisce assemenea doctrine? Sciți combinà nisce assemenea rationamente? Attunci relegați-le assigurați-le, garantiți-le cum să nu mai pótă venì nimeni a vi le attinge nepedepsit.

Ast fel relegò, assigurò, garantì Moysè rationamentele umane, cum un popol întregu cà cu o singură voce le încuviințò strigând : « facce-vommu şi vommu ascultà quâte dice Domnul! » cum quând dupŏ quâți và secoli se scularŏ ambitioşi şi apostați cà Saul, David, Solomon, Roboam, etc., şi cutedarŏ tot, nu puturŏ ânsè cutedà a se attinge pînŏ şi de Sânta sântelor, de tablele Legii, de constituțiŏ, de arc'a Mărturiei, de symbolul Libertății, Egalității şi Fraternității generali; ci din contra, quel mai intelligent din toți, David luò harp'a în mână şi cântând săltà şi dănțà cà un saltenband înaintea arcei, şi quel mai sapient din toți, Solomon înălțò un templu în locu de tabernacol, şi înaltò şi mai sus sybolul Libertății, Egalității şi Fraternității; în locu de a le abatte jos, le offerì cultul şi înaintea lor ei mai întĕiu căduró în

www.dacoromanica.ro

genuchi. — In fine astfel relegò, și assigurò și garantì Moysè principele aquestea, în quât și quând se corupse natia întrégă pînò la unul și din Israel devenì judană, servă Babilonici, Alexandriei, Romei, batjocur'a infine a Europei întrege, mai jos de quât toți popolii, împărțită între tóte națiunile, și acum ênsuși dupò 33 de secuî este singurul popol model de solidaritate reciprocă. De au perdut pământul sau țérr'a, principele, symbolurile prin quare se representà aquestea, înțellese sau neînțellese, le remasserò; le remasse inim'a spre a le adorà, și vocea spre a le proclamà. Amorul lor pentru aqueste principe le fu așà de mare și așà de orbu, în quât commisserò adessea și crimele quelle mai mări, credênd quò le appĕră, și gelosi de dênsele ajunserò pînò la persecuția prophetilor și pînò la crucificarea lui Christu, que simțià tótă puterea cuvêntului quând strigà : « iartă-le lor Părinte, quò nu sciu que facu. » De nu conservà ei pînò la fanatismu aqueste principe pintre tribulațiunile atâtor secoli, noi nu le-ammu fi cunoscut astădi.

Să venim de unde ammu început : contributia de bună voie, spre a se erige mai nainte de tóte symbolul existinței naționali que representà pe Dumnedeu, Natio. și Torah sau Legea. Libertatea, Egalitatea și Fraternitatea *garantite*. Bani, monetă nu erà, sau fórte puțină; contributia dar se quere în natură :

In aur, argint, și arămă;

In Iacinth și porphir, și roșu îndoit, în byson sau in bumbacu tors și în lână tórsă;

In pelli de arieți sau și de țapi roșite, și byacinthine, și în lemne neputrĕbili.

In oliu, și arome în tot que compune profumul ungerii.

In petre de sardiu, și în petre pentu sculptură... (v. 3, 4, 5, 6 și 7).

Cu aquestea nu se arată de quât contributia în natură prin objete que representà travalliul que singur este proprietatea omului, prin aquestea nu se arată de quât quò fiă-quare nu póte contribuì de quât din alle salle proprie.

Travalliul se arată și prin alte objete că grâul, vinul, objetele de industria modernă, etc. Aquellea ânsĕ nu se putea quere attunci dela un popol nomadu âncò și necultivător de pământ. Nu se queru de quât din productele industriei que Hebreii puturò ducce cu sine din Egyptu.

Spre a vorbì ânsĕ pe limbele din dillele nóstre cată a explicà numele objetelor arătate mai sus.

Hyacinthul este numele, dupò quei mai mulți commentători antici, unei culori albastre că cerul. Nu vorbim aquì de vorb'a hellenică *hyacinth*, quòci aqueea se scie quò este florea de primă vĕră, numită ghiocei sau zambile albastre; vorbim de vorb'a hebraică דחכרה que in hellenica s'a tradus prin hyacinth, numai póte pentru cuvêntul quò mulți din commentatori au dis quò nu este albastru inchis; si prin urmare hyacinthul fiind între una și atla, satisface amendoĕ părerile.

Porphyră sau purpură erà culórea roșia că focul sau că racul fert, que se trăgea din zém'a unui conchiliu sau scoice numită porphyră. Astel astădi Turcii dela *stacoj* que este Homarul sau racul de mare, disserò *stacojuiu*.

Roșu îndoit và se dică roșu închis, vișiniu, kîrmîziu.

Aquì ânsĕ è vorb'a de culori iar nu de materiă. Que erà aquea materiă? Quei quari traduce din hebreesce dicu quò erà lână de óie văpsită albastru, purpuriu și vișiniu, eccĕ objete de industriă que representà travalliul.

Vine apoi byssonul. Ammu arătat în notitia cap. XLI v. 42, al Genesii quò bysul sau byssonul erà un fel de bumbacu sau mĕtasse que se trăgea că firul arachnei din nisce scoice. Prin metonymie ânsĕ sau comparatiò se póte numì ori-que fir que este assemenea tras sau tors, fiă de mătasse fiă de in, fiă de bumbacu. Adessea astădi inului quând este fin îi dicem *metasse* și nu alt quevà; adessea assemenea în antichitate inului, bumbacului și mĕtassei le dicea bysson quând erà așà de subțiri cum să imite byssonul.

Așà bysson tors și peri de capră que se vĕdu în versetul 4 se cuvine a se întellege inu, bumbacu, mĕtasse și peri de capră tórse că byssonul. — In părțile Asiei perii de capră sunt adesea lucii și molli că mĕtassea. — Eccĕ dar și alte objete de industriă.

Pelli de arieți (berbeci și țapi) rubricate și hyacinthine. Art'a de a argăsì și văpsì pellile este fórte vechiă în Egyptu sau Africa antică. Saftianele Asiei, Marochinele dela Maroc nu venirò la Greci și la Romani și apoi în tótă Europ'a de quât prin Arabi și Egypteni. Hebreii, că argați sau sclavi în Egypt, erà pușì a lucrà la tóte măestriele că Tsiganii la noi, și lucrarea pellilor o cunoscea că și quelle lalte măestrii. Ii vommu vedé cum sciu lucrà și aurul și argintul și aram'a. — Eccĕ și alte objete alle industriei que representà travalliul, pe lângò quare se adaoge și *lemne neputribili*, ξύλα ἄσηπτα. Aquestea, unii dicu quò sunt lemnul sau arburele que se numesce *mimosa nilotica* sau *acacia Ninului*, un salcâm al Egyptului, que este de 15 pînò la 20 de picióre de 'nalt, și quare se află cu abondanța în peninsula sinaică unde se află Hebreii castramentați. Alții dicu quò ar' fi querrul sau stejarul. Versiunea syriacă dice quò este lemnul de eben. — Fiind ânsĕ quò este vorb'a de industriă, credem quò nu se înțellege de a adducce sau offerì lemne arburi necioplițì, ci prefăcuți în lemnărie că grinde, culme, colóne, scândure, etc., adàogim noi quò Septaginta prin lemne neputribili înțellege lemne lucrate netedite și luerate ast fel cum să resiste în contra putredirii. Art'a aqueasta erà fórte cunoscută în Egyptu, daqua și ênsuși corpurile umane le appĕrà pentru seculi de putredire : eccĕ și alte objete de industriă.

Viu apoi oliul, thymiamele spre oliul ungerii și spre compunerea profumelor. Aquestea iar erà într'un grad de cultură fórte naintată în Egyptu. Aquestea se tinea de art'a balsamătorilor.

Petrele de sardiu în hebraica se dicu petre de *schoham*. Philon le numesce de *smerald;* Iosephu Flaviu le dice *sardonyx*. Noi credem quò aquestea nu sunt de quât tot felul de petre prețióse sau nestimate pe quare se póte sculpi figure și ciffre. Quòci pe aquestea aveà a se scrie numele quellor doĕ spredece semenții spre a fi representate în peptoralul și ephodul que Archiereul avea a purtà pe peptul sĕu și pe umerii sĕi spre a le presentà înaintea Dumnedeului Libertății. Superumeralul sau Ephodul erà mant'a sau mantia de pe d'assupra a mai marelui sacerdote.

8. Vers. « Si vei facce mie (dice Domnul) sanctuariu, și mĕ voiu arătà întru voi. »

Templele firesce nu erà cunoscute sau possibili la popoli păstori sau nomadi. Herodotu attribue Egyptenilor inventia templelor. De ar' fi cunoscut și pe Indieni și Chinesi că pe Egypteni, le ar' fi dat aquestor'a întêitatea aquestei inventiuni de a locali Divinitatea.

www.dacoromanica.ro

Ori-quât să fiă Omul de radical, nu se póte desbără cu totul de învețurile trecutului. Pe nimeni çà pe Moysè nu ni'l arată Historia atât de radical, și cu tóte aquestea nu se póte desbără de rellele Egyptului de tóte pînŏ la unul, de unèle pentru quŏ de o parte nu'l înțellege popolul de nu i le và punne în ainte, de altele pe de altă parte pentru quŏ tot mai ține ellu la dênsele. Progresul que făcù Moysè nu fu altul in aqueastă questiune de quât quŏ localisând óre-cum Divinitatea într' un tabernacul portativ, nu o mărginì atâta cà Egyptenii și alte națiuni, si tabernaculul, în locu de a symbolisà interesele Pharaonilor și sacerdoților, devenì emblem'a intereselor quellor mai sacre alle popolului; în templu în locu de a punne un idol, pusse nația personificată, înaintea quăria la întêmplare de apostasiă să cadă și ênsuși despotul usurpător spre à adorà pe Dumnedeul Libertății, Natia, și Legea sau constituția. — Nu putù Omul mai mult, cum nu puturŏ ducce nici chrestinii primitivi adorând pe Dumnedeu numai în minte și cu inim'a. Qualificați de atheii, furŏ nevoiti à adoptà din nuou templele, imaginile, și ênsuși statuele, materialisând și localisând divinitatea.

Septaginta fuge quât póte de expressiuni idolatrice, hebraica și vulgata din systemă preferu expressiunile materialismului. Versetul 8 dupŏ hebraica se exprimă :

« Si vor facce mie un sanctuariu și voiu *locuì* în mițlocul lor. » In locu de și me voiu *aratà* întru voi. » E mare differință dela o expressiŏ pînŏ la alta : una facce din sanctuariu cas'a lui Dumnedeu și îl mărginesce cà pe un idol ; alta face din sanctuariu locul unde noi învețăm a cunósce pe Dumnedeu, daqua acolo vedem libertatea nóstră, existința nóstra, înfrățirea sau solidaritatea a omului cu omu; daqua de acolo và eșì tot progresul, sau daqua acolo và fi depositul a ori-quărui progres.

Vulgata tot cu verbul *locuì* se serve. Ritul latin sau roman cà ritu al puților de păgâni de patriciani, n' a putut și nici nu và puté fărŏ idolatriă.

Primii Părinți ai Bisericei și mai vîrtos Sântul Grigoriu în tot locul combatte invețul idolatru de a localisà pe Dumnedeu, și mai vîrtos în cuvêntarea que facce assupra aquellor'a que nu lassă ósele martyrilor și Sânților în pace, ci le offerescu spre închinare. De s' ar' fi mărginit Christianismul la început dupŏ părerea lui Petru întru a facce proseliți numai dintre Hebrei, și nu s' ar' fi lăcomit cà Pavel a 'l întinde de o datà între Greci și Romani, basile Christianismului ar' fi fost mai tari. Grecii și Romanii mai vîrtos addusserŏ din nuou idolatria în quea mai pură și mai salutariă dintre credințe. Grecii apotheosarŏ totu și Romanii nu querrea mai bine de quât prin idolatriă a 'și conservà priviligele și sclavii.

Construcția sau descrierea tabernaculului, vasselor și tutulor quellor necessarie se póte vedé în textu; noi ne vommu mărginì a explicà numai quâte-và vorbe.

10 Vers. «Arc'a mărturiei sau a Testimoniului,» Arcă însemnédă cuĕr, raclă, cassă, sicrin, adicŏ vassu în quare se ținne averea sau thesaurul duivà. In cass'a vistieriei se ținu banii publici, în arcă que thesaur se află? Legile, Constituția, dreptul Omului.

Cotul è mĕsura de lungime primitiva; fiă-que omu n' avea nimicu mai la în demănă a mĕsurà de quât palm'a și cotul; spre a numĕrà iarŏ nu avea mai la 'n demăna de quât degitele. De aqueea toți popolilii preferirŏ system'a decimale și Romanii pe quea cincimale. Cotul se dice lungimea brațului din cotu pînŏ la mănă. Cotul quel mare regal al Egyptului erà de 0,525 millimetre adicŏ de o jumetate de metru și 25 de millimetre. Dupŏ părerea quellor mai mulți despre aquest cotu se vorbesce aquì quare este lungimea unui braçu de omu mare.

11 Vers. « Si o vei înaurà peste tot cu aur curat... » Vechii traducĕtori dicu și o vei *polei* cu aur. Este mare differință : Textul hellenicu dice καταχρυσώσεις; aquest verbu nu se traduce nici prin *poleire* nici prin *aurire*, ci prin *aurare-peste-tot* adicŏ accoperire cu aur. Tradițiunile, hebraice dicu quŏ erà trei place : una de lemn și doĕ de aur que se applicà de amêndoĕ părțile pe din întru și pe din afarŏ a lemnului.

« Si îi vei facce undine... » Traducĕtorii vechi dicu *Zimtsi*. Textul hellenicu dice κυμάτια, traducția latină din vaticanu dice *cymacia*. Traducĕtorii din hebraica dicu curonătură; cu tóte aquestea în adevĕr nu însemnédă de quât cercu, cingătóre sau margine resărită que încinge de giur în pregiur un vas, făcênd nisce mice unde; de aqueea preferirŏm a traducce ad litteram vorb'a hellenică κυμάτια, dicend *undine*.

12 Vers. « ... tórte de aur... » Textul hellenicu dice δακτυλίους, adicŏ annelle sau innelle; traducĕtorii vechi români dicu verige, que este cu totul alta : punne veriga la ușă nu însemnédă punne o tórtă rotundă, ci o limbă.

13 Vers. « ... purtătorie de lemne... » Textul dice ἀναφορεῖς. Αναφορεὺς vă să dică quel sau queea que ardică sau duce în sus sau dela un locu la altul. Traducția latină le dice *gestatoria*. Traducĕtorii vechi români le dicu *rude*, de unde *rudari*.

15 Vers. « ... arc'a Testamentului... » Quelle lalte versiuni și ênsuși traducția vechiă română, dice numai *arca;* — *testamentului* lipsesce.

« Vor fi purtătoriele nemișcate. » Ακίνητοι dice textul hellenicu. Dupŏ versiunea hebraică este : *netrase afaro*. Se dice quŏ fiă-quare purtătoriu avea cà o gămălie în fiă-quare capĕt cum să nu se mai pótă tragge drugii afarŏ, intrați o data prin tórte.

17 Vers. « Si vei facce *propitiatoriu*... » ἱλαστήριον, locu de unde Dumnedeul Libertății se và arătà propițiu, iertător sau libertător, pentru quŏ *icrtare* nu este de quât verbul *libertare* îmmuiat sau prescurtat, quine iartă și liberă. Templele avea locul de unde se dà oracolele; tabernaculului se dette un locu de unde Dumnedeul que liberò din cas'a Servituții và fi tot d'auna în ochii popolului propițiu și appĕrător. Quâtă differință dela ciarlatania oracolelor păgâne pînŏ la propițiatoriul Domnului que se arată între doi cherubimi.

18 Vers. « Si vei facce doi cherubimi de aur turnați, și îi vei punne de amêndoĕ laturile propițiatoriului. »

Cherub singular și *cherubim* plural erà o ființă symbolică cà sphyngea egypteană que aveà capul de omu și corpul de leu și de multe ori și arripe. Sphyngea erà o enigmă, cherubul iarŏși este un symbol sau o enigmă la Hebrei. Ezechiel descrie aqueste ființe într'una din visiunile salle. Cherubimil coprindea în sine quâte patru emblemele que se dau quellor patru Evangelisti : Omul, Leul, Taurul și Aquila, adicŏ Rația, Puterea, Travalliul, Geniul. Dintre aquesti doi Cherubi sau Cherubim avea în tot d'auna a se arătà Dumnedeul Libertății. Fărŏ aqueste patru qualități : Minte, Putere, Travalliu și Geniu, ori-que popol redevine iar

www.dacoromanica.ro

sclavu.— Dintre doi Cherubi, O Israel, să vedi tot d'auna Libertatea que veghiadă propiția assupră-ți. Nu dà baculul sau vérga dregătoriei pe mâna nebunilor, și desfrênaților ; puterea tinne-o în mâinile talle; lucrédă neîncetat cà albina și produ averea și îndepenența individuale și prin urmare naționale, și prin sciințe și talent plană cà aquilla în regiunile înaltate spre a vedé mai de parte de quât în aintea nasului.

22 Vers. « Si mĕ voiu cunósce ție de acolo, și voiu vorbì ție de d'assuqra propițiatoriului, din miḑlocul quellor doi Cherubimi que stau pe arc'a mărturiei și despre tóte voiu *ordonà* ție pentru fili'i lui Israel. »

Este de observat quŏ aquest Dumneḑeu, que mântue popolul din cas'a Servitutii, de quâte ori se adresă către popol, către Israel, nu dă de quât tot cuvinte, rationamente și quere consimtimentul general; quând vorbesce ânsĕ cu Moysè cu ducele popolului, lui îi *ordona*; gelos în adevĕr este Dumneḑeul aquesta al libertătii popolilor; ellu nu ordonă de quât numai quellor que se încarcă a conducce popolii.

29 Vers. « Si vei facce vasele ei și thuribulele, și libatoriele; și cyathii în quari vei libà, de aur pur le vei facce. »

Vorb'a *vase* que în hellenica se arată prin τρυβλία și pe quare vechii traducĕtori români o arăta prin *blide*, erà trei tave sau tipsii de mărimea pâinilor propunnerii : într'una se punea coc'a, într'alta se cocea, și în quea de atreilea se punea pâinea dupŏ que se coceà spre a stà pe masă pînŏ a doa dì. — Vorb'a *thuribule*, în hellenica θυίσκας, în vechia traducțiŏ cătue, se ḑice de unii traducĕtori și *lingure*, din causă quŏ avea form'a lingurelor. Servițiul lor ânse erà aquellasi cu al cătielor, thĕmîietorielor; într'ênsele se punea profume și mai vîrtos libanon que noi ḑicem thĕmîie sau și smyrnă cu quare se thĕmîià pâinile. Libatoriele erà nisce vase cà lecanele, un fel de spĕlătorie, în quare se făcea libațiunile, precum astădi în altarele nóstre d'a stânga la ușă se află un libatoriu în quare preotul își spală mâinile. — *Cyathii* de vechi traducĕtori sunt arătați prin vorba *pahare*, de quei que traducu din hebraica se arată prin *tube*, de alții prin *tasse*, sau cupe. Noi credem quŏ daqua σπονδεῖα sunt *libatorie*, κυάθοι nu sunt de quât turnătoriele sau vasele din quare se turnà apă.

30 Vers. « ... Pâinile propunnerii... » Din vorbă în vorbă din hebraesce se ḑicu *pâini fațiali*, adicŏ pâini que se punea în față în aintea Domnului. De aquì în hellenica se disserŏ mai întêiu ἄρτοι ἐνώπιοι *pâini înaintali*. Symmachu le ḑisse ἄρτους τῆς προθέσεως, que de vulgata se tradusse prin *panes propositionis*, dupŏ quari vechii traducĕtori români ḑisserŏ pâinile punnerii înainte. Mărturisim ânsĕ quŏ expressia nu este așà de resăriteană cà pâini fațiati ἐνώπιοι.

31 Vers. « Si vei facce candelabru de aur pur; tornatil vei facce candelabru ; tulpin'a lui și ramurele (calamischi) și craterii și spherulele și criuii dintr'ênsul să fiă. »

Vorb'a *tornatil* τορευτὴ que în vechii traducĕtori se arată prin *versat*, în hebraica și Vulgata se arată prin *batut* sau *façonat cu ciocanul*. — Tulpina καυλὸς în quea vechiă traducțiŏ română *fus*, de alții se ḑice *base*. Se cuvenià a se punne și una și alta adicŏ *basea* și *tulpina*. — Tulpina este prin *comparatio* cà și *fusul*. Prima ni se pare mai preferabile. Prin urmare daqua corpul candelabrului se numì tulpină, braḑelele lui que în hellenica se ḑicu calamischi adicŏ țeve sau *trestióre*, preferiröm a se dicce *ramure*. Vechii traducĕtori le dicu *fofeze*. — Craterilor le dicu scafe, vorba iar grecească que nu corespunde cu *crateri*. Unii le ḑicu *calix*, alții cupe. Se scie quŏ *crater* se ḑice și gura vulcanilor prin quare ese focul, cum și nisce cupe de bĕut. Prin urmare aqueastă vorbă este quea mai cuvenita la aqueste părți alle unui candelabru; quŏci dintr'ênsele ese lumin'a și apoi se ḑice quŏ ar' fi fost cà nisce candele de cristal avênd form'a unei cupe de forma unei barce.— Spherulele σφαιρωτῆρες de quei vechi se dicu bumbulete. Pe arcul de triumf al lui Titu se vedeà sculpite despuierile templului din Ierusalem între quari erà și form'a aquestui candelabru. (Vedi H. Relandus *de spoliis templi Hierosolymitani în arcu titiano Romae conspicius*, p. 171).

33 Vers. « ... Trei crateri în form'a nucei » Hebraica ḑice în forma mygdalei : — « O spherulă și un crin, » expressiŏ cu totul română . adicŏ lângŏ fia-quare spherulă și quâte un crin. « (Așà la quâte șése calamischi que esu din candelabru; *și din candelabru patru crateri.*) » Expressia nu este cà în ḑillele nóstre și nu se pré înțellege : pentru quine ânsĕ ia à minte pricepe quŏ candelabru avênd șése ramure sau calamischi, și de fiă-quare ramură quâte trei crateri, facu 18 crateri, și apoi alți patru crateri que încorunà sus crestetul candelabrului, facu peste tot 22 de crateri.

Versetul 34 mai repetă parenthesea din quel precedent în favórea explicațiunii.

35 Vers. Din multa repetițiŏ ajunge descripția mai neînțelleasă.Sensul ânsĕ este quŏ din trunchiul sau tulpin'a candelâbrului eșià trei spherule, și din fiă quare spherulă cà dintr'un nodu eșià doŏ ramure sau doi calamischi, și din fiă-quare calamiscu quâte trei crateri.

36 Vers. « ... Cu totul *tornatil...* » Dupŏ alte versiuni *batut cu ciocanul*.

37 Vers. « ... Lucernele (lampele). » λύχνοι. Quei vechi le ḑicu candele. Rădĕcina λυχ sau λυκ este tot aqueea cu *luc* de unde și *luc-ire* și prin urmare *lucerna*.

38 Vers. « Desmucoriul și suppositoriele... » Aquestea din urmă sunt tăvițele pe quare se pun mucările. Quei que traducu din hebraica le ḑicu cenușariele adicŏ vasele pe quare se scutură mucurile sau cenuș'a. Fiă-quine iar pricepe quŏ *desmucoriul* este aqueea que se ḑice mucări.

39 Vers. « Un talant de aur pur vei facce tóte vasele aquestea. »

Hebraica în locu de *talant* dice *kikar*, numele unei mesure de greutate, adicŏ quŏ candelabru cu tóte alle lui tragià un kikar de aur. Talantul erà, unul profan que trăgea 60 de mine, și altul sacru que trăgea 120 de mine. O mină erà quât un litru de Colonia. Un kikar trăgea quât 27 de kilogramme și 94 de gramme, quare în aur facu quât una sută de mii de franci apprópe.

CAPU XXVI.

1 Vers. « Vorb'a *tabernacul* σκηνὴ, traducĕtorii din hebraica o dau prin *habitaclu* locuință. Tóte tindu în aqueastă versiune spre a localisà divinitatea, de unde apoi esu tóte speculațiunile que le urrà Christu și quare le susținea phariseii în folosul lor. Versiunea hebraică este în adevĕr Biblia tutulor que specullă cu credulitatea ómenilor.

« Dece aulee. » δέκα αὐλαίας quei vechi traducĕtori le dicu « ḑece părețare. » Traducĕtorii din hebraica le dicu *tapete*. Aquestea în adevĕr dupŏ descripțiŏ erà nisce stofe fórte prețióse de fire de

www.dacoromanica.ro

bysson tors, și țessut în flori sau cu figure de cherubimi pe dênsele; tot que se póte imaginà mai cu artă laborat. Tessetur'a tapetelor erà fórte cultivată în Egyptu.

Dela vers. 7 pînŏ la 14 se face descripția acoperemêntului tabernacului. Așà Plafondul erà întins din stofă prețiósa sau din tapetul cu cherubimi; apoi pe d'assupra cà o învelitóre veniau velele de pĕru de capră, și pe d'assupra aquestor'a spre ferire de ploi și alte intemperii se întindeà pellile roșii și hyacinthine.

15 Vers. « ... colónnele... » στύλοι. Dupŏ vechii traducĕtori stîlpi. Dupŏ hebraica și vulgata *scândure*. Vorb'a este quŏ de aquì se începe descripția lemnăriei sau a *charpantei*.

17 Vers. « Quâte trei angonischi la o colónnă. » Vechii traducĕtori dicu *gardine* la angonischi. Ammu lăssatu vorb'a *angonischi*, quŏci Versiunile și traducțiunile nu se învoiescu cà și assupra *colónnelor* și *scândurelor*. Ințellesul este quŏ aquestea erà un fel de închieture sau coltulețe. Quei que traducu vorba στύλοι prîn *scândure* dicu *uluciture* cum se facu scobiturele în lungu la uluce de se îmbină sau imbucă un'a în alta.

22 Vers. « ... în partea de către mare... » quea de către appus.

26 Vers. « Vei facce apoi *culmi* de lemne...» In textul hellenicu în locu de *culmi* que ammu tradus'o prin analogiă, se dice μοχλοὶ *drugi* sau *zavóre* cum îi dîcu vechii traducĕtori.

Aquestea erà nisce bucăți de lemne que trecea cà grindele sau culmele peste colónne spre a le legà sau ținne una de alt'a. Vorb'a hellenică στύλος (colónnă) este cà în multe locuri collectivă și nu în semneadă *stâlpu* cum tradusserŏ quei vechi ai nostii, ci stâlpi, sau *colonnata*.

31 Vers « ... catapetasmă... » De quei vechi s'a tradus accoperemênt. Catapetasm'a este aqueea que dice cortină sau pe turcesce *perdeà*. Aqueasta despărția Sântul sântelor de partea queealaltă a incăperii tabernacului; erà, cum se descrie, de aqueea stofă prețiósă a tapetelor.

36 Vers. « Si la uș'a tabernacului vei facce *adductoriu*... »

Vechii traducĕtori români aratà vorba ἐπίσπαστρον prin « poală de accoperĕmênt » Quei que traducu din hebraica prin *tela* sau *pânza* de intrare, alții prin *velu*. Noi ne servirŏm prin vorb'a latină quare este și română *adductoriu;* se póte dicce și întroductoriu. Aquesta este queea que astădi în Franța se dice *portiera* și în Turcia *perdeà* dela ușă. Aqueasta erà de o stofă nu așà de prețiósa cà a catapetasmei. — Cu hyacinth și purpură se înțellege de *lânâ hyjacinthina* și *purpuria*.

« Faptă de variator. » Quelle latte stofe sau tapete se dîsserŏ faptă de țessetor. Variatorii, dupŏ hebraica se dicea quei que varià sau cosseà în feçe cu acul; le-ammu dis airea și *acupictori*.

37 Vers. « Si vei facce (aquestei) catapetasme cinci colónne...»

Aquì aquestuiași adductoriu i se dice tot in originanul hellenicu καταπέτασμα (catapetasmă) de unde in versetul precedent i se dice ἐπίσπαστρον. Causa este quŏ catapetasm'a este un nume generîcu que se póte dà ori-quării învĕliture sau acoperiture fiă de ușă fiă de fereastră, fiă o despărțiturâ. Qua să nu se confunde ânsĕ cu quea despre quare s'a vorbit la vers. 31 adaosserŏm în parenthesĕ și (aquestei). Prob'a quŏ adductoriului se dice aquì și catapetasmă și quò nu vorbesce de a despărțirii este quŏ aqueea se dice a se punne pe *patru* colónne, unde aqueasta dela ușă se punne pe *cinci*.

Dupŏ descripțiŏ dincolo de catapetasm'a despărțirii în Sântul sântelor nu se vorbesce de nici o lumină, erà o obscuritate profundă, cà și în templele Egyptenilor. — La crucificarea lui Christu s'a rupt catapetasm'a de sus pînŏ jos, qua să nu mai fiă nimicu de myster, nimicu de ascuns, nimicu de păgânescu, nimicu quare să semene cu preparativele scamatorilor.

Partea de dincóci de catapetasmă que se dice *pronau* sau antetemplu nu erà luminată de quât de candelabru.

Tabernacului comparat cu templele sau bisericele nóstre erà un micu pavillon portativu.

CAPU XXVII.

1 Vers. « ... altar... » locu înălțat sau spre a înjungià victimele sau spre a thĕmîià.

2 Vers. « Si vei facce córnele...» Aqueste córne erà cum dicu assemenea aquellor que se vĕdu adessea pe la cenotaphe. Astfel se vĕdu patru córne în patru colțuri alle coperiturei mormêntului de pétră aflat în Oltenia și quare se află în museul din St Sava. Ast fel erà și altarele Păcii la Romani. Cenotaphul or sarcophagul sau mormêntul din muscul din St-Sava despre quare vorbirŏm s'a aflat quŏ a fost al unei preotesse sau filie de preot romane. Prîn urmare aquelle patru córne la mormênt representà un altar al Păcii. Mortul se depunca ca o victimă, cà un sacrificiu al Păcii eterne.

3 Vers. Hebraica și Septaginta nici o mențiune nu facu despre corónna și coperêmentul altarului; de quât în genere dice *vasele lui.* — *Phialele* sunt nisce instrumente cu quare ardicà cenus'a cà lopețele, vetraile, etc.; vechii traducĕtori le dicu *pahare!* Furchinele sau furculițele, κρεάγραι, erà instrumente cu quare ardicà și întorcea cărnile que se frigeà pe altar, sau a le facce spre a arde de tot în holocaustu.

6 Vers. « Gestatoriele (drugii) este una cu quecea que ammu dis mai sus *purtatorie* ἀναφορεῖς.

8 Vers. « Concavu tabulatu vei facce (altarul).» Κοῖλον σανιδωτὸν. Este întrebare de a fost de scândure altarul și cum putea durà aquelle scândure la atâta focu? Iar daqua σανιδωτὸν vă să dicà *tabulatu*, aquelle tabule se pot luà quŏ a putut fi de aramă. Unii dicu quŏ a fost în adevĕr de scândure pe din afarŏ cum se arată în vers. 1 de lemne neputrĕbili, și quŏ pe din întru erà plin cu pămênt. Pentru ori-quare împregiurare preferirŏm expressia *concavu tabulatu*, de quât « scobit de scândure. »

9 Vers. « ... Atriu... » Atriu este îngrădirea que nu este acoperită, sau quecea que dicem astădi *curte*. Preferirŏm vorb'a *atriu* cà o curte speciale mai vîrtos a templelor. Templele in genere se împărțià în sanctuariu queea, que dicem astădi altar; în pronau sau antetemplu queea que este încăperea Bisericei, dela altar sau têmplă pinŏ la ușă; și în *propyleu* queea que astădi se dice artica sau atrica Bisericei, unde stau nașii și mósele cu pruncii la baptesmă mai nainte de a dicce *credu*. In antichitate aquelle atrice colonnate se făcea spațióse și adesea de giur în pregiur cà la templu lui Theseu. Aquest atriu al tabernaculului erà împătrit, adicŏ de quâte patru părțile, cum se vede pinŏ la vers, 14. Așà darŏ vedese quŏ nu este o curte cà la tóte casele; atriu sau propyleu îi este numele speçial.—Ἱστία que în latina se dîsserŏ *tentoria* sau tinđĕtorie și de alții curtine erà qua velele navelor și de aqueea se tradusserŏ de quei Șeptedeci în ἱστία que însemneadă vele sau pânde de corăbii. Vechii traducĕtori români le dicu păretare cà și tapetelor que formà tabernacului quă-

www.dacoromanica.ro

ror le ḑisserŏm aulee. Uneia în hellenca i s'a ḑis αὐλαίας și alteia ἱστία. Vechii traducĕtori la amêndoĕ le ḑisserŏ părĕtare. Noi preferim a dicce unor'a aulee sau curtine sau cortine dela curte αὐλὴ, s'apoi cortu, și alteia tinḑĕtorie sau *vele*. Cu tóte quŏ se cuvenià alle tabernaculului să se ḑică vele sau tinḑĕtorie de unde și tindă, și alle atriului sau curții să se ḑică aulee. Tradusserŏm ânsĕ respectând denumirile quellor Sépte-deci.

16 Vers. « ... cu vărietatea acupictorului, sau acupictului. » ποικιλίᾳ ῥαψῳδεντοῦ. Aqueastă artă este differinte cum se vede de a variatorului ποικιλτοῦ que se arată la adductoriul uṣei vers. 36, cap. XXVI. Aqueastă artă se execută cu acul și nu stă întru a cósse o bucată de alta, ci întru a împunge în sus și în jos cu acul făcênd figure și flori. Vechii traducĕtori ḑicu : cu pestrițături de croitor. Aquest'a erà lucru mai mult al quellor que se ḑicu *ciaprazari* de quât al croitorilor.

19 Vers. « Si tótă căpuirea atriului și tóte instrumentele și parii atriului vor fi de aramă. » Alte versiuni ḑicu *cuiele* și *parii*. Πάσσαλοι, que în latinesce s' au tradus paxilli, și pe quare noi tradusserem *parii*. De vechii traducĕtori se ḑisserŏ ţĕruṣe, cum și căpuirii ἀποσκευὴ i se dice *vasele*. Curtea sau îngrădirea n'are nevoie de vase, ci de pari, stîlpi, ţeruṣe, maie sau ciocaue spre a batte ţeruṣele și alte assemenea.

La capĕtul aquestui verset traducĕtorii vechi români mai adaogu încŏ : « și vei facce haine (vestminte) vinete și mohorîte, și roșii qua să slujască cu elle întru quelle sfinte. » Aquest adaos nu se află în originalul hellenicu.

Mai observăm quŏ nici la altar, unde se vorbesce de grătar, de furchine, de lopete sau vĕtrare nici la colónnele curții și tabernaculului, nici la tótă căpuirea nu se vorbesce de ferru, ci tot de aramă quând è vorb'a de metallu mai ordinar.

VIII.

TETSAVÈ.

20 Vers. De aquì se începe partea a VIII numită *Tetsavè* (vei precipe) sau *preceptele*.

« Să 'ti adducă oliu de olive vergini... » Olivele pentru oliul sacru al candellelor se cullegea sau se allegea din arbure; erà apoi pisate în pio, iar nu măcinate cà la oliul ordinar, și se luà numai oliul din prim'a stórcere sau curgere. Sanctuariul n' aveà nici o fereastră pe unde să viiă lumin'a, și se luminà de din afarŏ de catapetasmă.

CAPU XXVIII.

1 Vers. « ... spre a preoți mie... » ἱερατευειν μοι, và să ḑică à împlinì sacerdoțiul sau quelle sacre, à sacerdotà, sau à se consacrà în serviţiul lui Dumneḑeu dupŏ hebraic'a.

3 Vers. « ... stolă sântă... » στολὴν ἁγίαν. Vechii traducĕtori ḑicu *vestment sfint*. Stola, de unde póte și *tsole* nu erà cà tóte vestmintele; erà queea que astădi se ḑice uniformă, erà vestmênt de adornare.

5 Vers. « ... peptorarul..., sau peptarul. » περιστήθιον înpregiurul peptului — mai la valle în versetul 15 i se dice λογεῖον *rational*. Alţii îl traducu prin scudu sau *paveza*. Se póte traducce și întrebătoriu sau consultatoriu, de se và tragge în hebraic'a din rădĕcina unui verbu que însemneadă à consultà un oracul a luà augure. Peptoralul nu se punea de quât quând mai marele sacerdote întrà în Sântul sântelor à se appropià de propiţiatoriu și a se luminà dela Domnul. Este un verbu în hellenica λογιστεύω que însemneaḑă a recercà, a examinà, a întrebà să afle.

Un cuvênt mai mare este quŏ aquest peptar que se împărţià în doĕ spredece mice pătrate cà tabl'a pythagorică erà în adevĕr destinat sau făcut ast fel cum să ajute raţiunii, fărŏ a o strimtorà; erà chieiea raţiunii umane, și de aqueea s' a dis λογεῖον *rational*. *Rationalul* și cu *Manifestatia* și *Veritatea* (Urim și Turim) de quare se vorbesce mai la valle erà norm'a marelui sacerdote la consultările que își făcea singur sau i le făcea alţii, coprindea un mysteru que singur numai se cuvenià să scie, și quel que aveà a'i luà locul dupŏ mórte. Jesus al lui Navè mai 'nainte de a se revestì cu demnitatea de a succede lui Moysè, dette examen și fu întrebat despre *Manifestatio* și *Veritate*. Ori-que greutate, ori-que problemă se deslegà prin aqueste trei objete, que la aruncarea unor sorți dà quâte-và din litterele alphabetului; și aqueste litere avênd differente însemnări ideographice, producea nisce phrasi que servià de respuns la întrebările que se făcea.

Despre aquestea vommu mai vorbì la quâte se attingu de versetul 30 al aquestui capitol.

« Supraumerului » ἐπωμίδα, vechii traducĕtori îi ḑicu simplu *umerar*. Alţi traducu prin Ephodu, alţii prin mantă. Noi tradusserŏm vorb'a ποδήρη prin mantă sau mantiă, quăria quei vechii ai nostri îi ḑicu *haina pino la calcâie*. Aqueasta erà în adevĕr vestmêntul lungu que erà pe d'assupra tutulor quellor lalte. — Tunic'a cosymbotă sau cusută sau brodată împregiur, quării quei vechi îi ḑicu *stralucita*, dupŏ descripţia lui Iosephu Flaviu, se purtà pe pelle cà la noi cămașele; descindea pînŏ la călcâie și mănicele erà strimte pe braçe. Lăssarŏm vorb'a *corymbota* fărŏ a o traducce quŏci sunt multe părĕri despre dênsa : unii ḑicu quŏ însemnéḑă brodată sau ghirlàntată, alţi încicurată, alţii ferecată adicŏ cu locuri sau găurelle de metal spre a i se punne petre scumpe. — Cidara, quăria quei vechi îi ḑicu mitră nu erà cà mitrele archiereilor nostri que sunt corónele Imperatorilor byzantini, ci mai mult o speçiă de turban sau legĕtură de capu. Iosephu ḑice quŏ accoperià numai o parte a capului. Talmudul ḑice quŏ erà de 16 coţi aquea înfăşurătură. — Zona sau cingĕtórea, quăria quei vechi îi ḑicu *brâu*, se ḑice quŏ erà de trei degite de lată. Quând sacerdotele nu officià, lăssà zon'a să caḑă înapoi pînŏ la călcâie; iar quând erà în serviţiul divin o aruncà pe umerul stângu.

7 Vers. « Doĕ umeralie vor fi ephodului ţinênduse unul de altul de amêndoĕ părţile annexate. » Superumerariul sau ephodul se arată în hellenica cu aquellaș nume cà și aqueste doĕ umeralie sau spalette, adicŏ *epomide* se ḑice și unul și aqueste doĕ. Vechii traducĕtori ai nostri assemenea ḑicu și unuia și aquestor doĕ tot umĕrare; se cuvine ânsĕ a se distinge, quŏci primul este o mantiă cum ammu arătat, și aqueste doĕ sunt nisce cu-

www.dacoromanica.ro

relle peste spalle sau umeri prin quari se legà ephodul, pentru quare se potu ḑicce și spalliere. Curellele erà revestite de aqueeași stolă cu a ephodului și în capĕtu avea un fel de pattà pătrată de aur scobit cum să se puià quelle doĕ petre preţióse de quare se vorbesce la valle.

9 Vers. « Si vei luà quelle doĕ petre, petre de smaragdu, și vei gravà într' ênsele numele filiilor lui Israel. »

Vulgata ḑice *onyx* în locu de smaragdu; hebraica dice *schoham*. Josephu ḑice *sardonyx*, alţii ḑicu petre preţióse.

12 Vers. «..... Si và purtà Aaron numele filiilor lui Israel în aintea Domnului pe umerii sĕi... »

Primul Sacerdote erà representantul alles al natiunii întrege și i se adduce à minte quŏ pe umerii sĕi are să pórte sau să represente popolul înaintea lui Dumneḑeu.

14 Vers. « Si vei facce doĕ catenule... » Toţi traducu vorb'a κροσσωτὰ prin catene, catenule cà și ai nostri quei vechi prin lănţișóre; ammu lassat'o și noi catenule; ânse catà a spunne quŏ κροσσωτὰ nu este de quat fire resucite sau impletite mai mult cà gaitanul, cà sfór'a.

« Dupŏ paromidele lor de din ainte. »

Mai sus, cum ammu arătat se ḑice doĕ *epomide* (umeralie) aquì li se ḑice *paromide*. Credem darŏ quŏ aqueste paromide sunt ênsuși umeraliele, și quŏ din erróre a coppietorilor s'au ḑis epomide cà ephodului. *Epomide* và să ḑică *peste umere*, *paromide* pe lûngŏ umere, sau pe dupŏ umere și aqueasta erà și destinata aquellor umerale spre a ţinne ephodul pe dupŏ umere, Vechii traducĕtori le ḑicu *umeri* simpli; versetul aquesta este cu totul schimbat în alte versiuni.

15 Vers. « ..... Raţionalul judecătilor... » Iu textul hellenicu se ḑice λογεῖον. Ai nostri quei vechi, prin analogià póte, luând tot vorb'a grecească, ḑisserŏ *engolpion* (lucru quc se ţine în sîn cà baierele). Traducĕtorii din hebraica îi ḑicu tot *pectoral*.

« Fapta de ţvariator, ποικιλτοῦ. » Vechii traducĕtori ai nostri ḑicu de ţessĕtor. Aquest peptoral erà cussut sau brodat, și cu variator se înţellege ciaprăzar.

17, 18, 19 și 20 Vers. In aqueste patru versete sunt numele petrelor scumpe que representà pe raţional sau peptoral numele quellor doĕ-spre-ḑece sementii alle lui Israel sau naţia întrégă în patru rênduri quâte trei petre sau nume într' un rênd. Numele petrelor firesce furŏ numele în hebraesce. Quei Septe-ḑeci le tradusserŏ în hellenesce dupŏ numele de pe attunci; ânsĕ commentatorii nu se învoiescu despre culórea si alte qualităţi alle lor : éccĕ numirile.

Primul rênd.

Odem	pitedà	bareketh
Sardiu	topaz	smaragdu.

Sardiul se ḑice quŏ erà o pétră transparente roșiă; de aquì unii ḑicu quŏ erà rubin, alţi grenat, alţii carniol. Josephu Flaviu îi ḑice sardonyx.

Vorb'a σμαραγδος smaragdu s'a luat din hebraica *samaragdu* que însemneaḑă strălucitor cà fulgerul.

Aldoilea rênd.

Nopheh	saphir	iahlon
Anthrace	saphir	iaspu.

Despre anthrace ammu vorbit în Genese. cap. II. Iaspul sau iahlonul ḑicu unii quŏ ar' fi diamantul; alţii îi ḑicu ochiul boului.

Altreilea rênd.

Leschem	schebò	a'halamà
Liguriu	achate	amethystu.

Liguriu, opal. — Schebò tradus achate, ḑis și agathu ḑicu unii quŏ este pétr'a numită astăḑi *turquoise*; alţii o numescu *thracia*. Achate în hebraica însemneaḑă cu picăţelle.

Culórea amethystului este cà vinul roșu mestecat cu apă și de aqueca i s'a ḑis *amethystu* adicŏ *que nu îmbata* sau neimbătat.

Al patrulea rênd.

Tarchisch	schoham	ioschphè
Chrysolithu	berylliu	onychiu.

Tarșisul sau chrysolithul ḑicu unii să fiă pétr'a que se ḑice françosesce *aigue marine;* numirea grecéscă însemneaḑă *auro-pétra*.

Berylliu se confundà de mulţi cu smaragdul.

Onychiul ar' fi una cu onyx sau onyce.

Este de însemnat quŏ mulţi dà și dau âncŏ în părţile Asiei quâte o virtute petrelor aquestea. Spre exemplu despre amethystu ḑicu unii quŏ puindu 'l în deget (cà innellu) viseḑi nóptea; se cuvenià să adaoge și quŏ veḑi ḑioa, daqua ţii ochii deschiși.

23 Vers. Vechii traducĕtori Romàni, lassă șése versete, adicŏ saru dela vers. 22, la 29 pe quare îl facu 23 Astfel se află în ediţiile Vaticanului și Alde. Noi urmarŏm dupŏ ediţia din Athene dupŏ quea din Mosca.

29 Versetul aquesta que în traducţia vechiă este vers. 23 se vede âncŏ și trunchiat acolo, lipsind repetiţia despre raţional.

30 Vers. « Si vei punne peste raţionalul judecăţii *Demonstratia* și *Veritatea*... » Aqueste doĕ vorbe δήλωσις și ἀλήθεια în hebraica se ḑicu în plural *Urim* și *Turim* quare de quei mai mulţi nu se traducu. Nicăiri în Pentateucu nu se vorbesce spre a se explicà que erà și cum erà făcute. Aquì se vorbesce de dênsele cà de nisce lucruri cunoscute pe aquel timpu de toţi.

Se pare quŏ Hebreii cunoscea aqueste lucruri âncŏ din Egypt, quŏci Azaria autorul unei scrieri întitulate *Lumina ochilor*, citat de D. Cahen ḑice : « In numele lui rabbi Abadia Sephorno am auḑit vorbele următóre : assupra peptoralului erà doĕ vorbe; și *rimii* (queea que noi traducem prin demonstraţia), erà și dupŏ formă și dupŏ materiă assemenea aquellor predicţiuni que făcea preoţii idolatri numite *oracole* în timpii antici. »— Spenser ḑice quŏ *urim* (demonstratiunile) și Turim (adevĕrurile) ar' fi fost nisce mice statuette que vorbià cà Teraphimii sau Seraphii Egyptenilor. Si adduce înainte pe Diodoru Sicilianul și pe Elianu. Diodor vorbind de tribunalele Egyptului ḑice : « Presidentele purtà de gût o colană de aur și de dênsa atârnà pe peptu o *zadia* (o figura de petre preciósc) pe quare o numià Veritate. »

Elian arată quŏ judicii în Egyptu erà preoţi și adaoge : « Quel mai vechiu dintre ei erà capul și judele lor. Aquest'a purtà de gûtu o statuă de saphir, și ḑicea quŏ este Veritatea. »

Unii pretind quŏ ênsuși aquelle doĕ spredece petre que representà sementiile lui Israel, ênsuși aquellea formà Urimii și Turimii adicŏ demonstraţiunile și adevĕrurile, quŏci elle avea virtutea de a străluci quâte o dată peste mĕsură și alte ori se întunecà. Josephu ḑice quŏ Duumneḑeu predicea victoria la quei que se ducea la resbellu quând aquelle petre devenià strălucitóre. De unde și Grecii le numirŏ (tot Josephu ḑice) λογεῖον adicŏ raţional.

Caus'a neînvoirii opiniunilor este quŏ mysterul sau sciința de a se servì cu Raţionalul, cu Urimii și cu Turimii o cunosceà numai sacerdotele quel mare, și n'o putea arătà de quât numai discepolului sĕu que avea a'l moștenì sau a'i succede în

www.dacoromanica.ro

fonctiunea de mare sacerdote. Aqueste symboluri hierogliphice, cum şi quelle que mai întrà în jocul aruncării la sorți, cum litterele alphabetului sau figurele que representà aqueste littere se ḑicea în hebraesce *theraphimi*.

Eccĕ que ḑice Philon hebreul vorbind despre Michas que a fost aflat mysterul theraphimilor.

« Michas făcù de aur curat şi de argint trei figure de copii, alte trei de viţelli, cum şi trei lioni sau lei, trei aquile, trei dragoni sau bălauri, şi trei columbe, Si daqua quine-và se ducea à 'l întrebà vre un secret despre femeca sa, ellu aruncând sórte, întrebà columb'a, iar daqua quel que îl consultà întrebà despre copii sei, (Michas) se adresà la figur'a de copillu; de se facea întrebarea despre avere, se consultà cu aquila, de erà questiunea despre tărie sau putere, erà consultat leul, de erà vorb'a despre fecunditate, se adressà la cherub sau viţellu; de erà întrebarea despre lungimea vieţei, erà consultat balaurul sau şĕrpele (representând eternitatea). »

Aqueste figure erà cum se vede opt spredece; cu alte trei se implinea doĕ ḑeci şi una, sau póte, fiind quŏ cherubul representà patru fiinţe cà sphygea, cu aquesta se împlinià numĕrul 21, adicŏ de trei ori quâte şépte, sau şépte întreit.

Aqueste 21 de figure prin abreviaţiŏ se putea representà şi prin 21 de littere alle alphabetului, que se numirŏ alphabet cabalisticu, fiă-quare litterà avea o însemnare cà şi cărţile de jocu la quei que dau cu cărţile.

Aleph, au alpha, spre exemplu însemnà unitatea, principul, spiritul, Dumnedeu, Omul sau Mirele, ori que objet sau fiinţă cà îndivid; cà unitate.

Beth sau beta, însemnà doĕ, sau perechie, Materia, Universul sau locuinţ'a or casa lui Dumneḑeu în genere, sanctuariul în parte, Ecclesia occultă sau Jerusalem-a de sus, Femeea sau Mireasa, Mater sau Mama şi alte assemenea.

Ghimel sau gama însemnà trei, triada, triunghiul, plenitudinea, fecunditatea, natur'a, familia, etc. Cu un cuvênt se vede quŏ prim'a litterà însemnà Activul, adoa Passivul şi a treilea Resultatul.

De vommu vorbì unde-và de alphabetul cabalisticu din quare se formà jocul *Taro*, sau citit dela drept'a spre stâng'a, *Rota*, vommu arătà insemnarea fiă-quăria littere.

Vedese în Bibliă quŏ mai marele sacerdote consultà Divinitatea pe tabl'a de aur în aintea arcei între quei doi cherubimi que representà animalele apocalyptice: Omul, Taurul, Leul şi Aquila. Aquì se punea peptarul sau raţionalul, aquì d' o parte erà Manifestaţia (*Urimii*) şi de alta Veritatea (*Turimii*).

Aqueste doĕ embleme erà representate prin quelle doĕ păftăluţe sau scutuleţe sau copce prin quare se închieà ephodul. O copcă adicà de pétră scumpă representà Urimii (Manifestaţia, sau Demonstraţia) şi altă copcă Turimii (Veritatea).

Mulţi explică vorbele *Urim* şi *Turim*, nu cà quei Septe ḑeci prin *Manifestatio* şi *Veritate*, ci prin *affirmatio* şi *negatio*, prin *Da* şi *nu*, prin Zenid şi Nadir, prin Resărit şi Appus, prin *sus* şi jos, într' un cnvênt *Urim* şi *Turim*, ḑicu quŏ arată dualitatea a doĕ extreme.

Aşà quând mai marele sacerdote voià a facce să vorbească oracolul, trăgià la sorţi theraphimii sau figurele hierogliphice sau şi litterele alphabetului que representà aquelle figure şi le punnea quâte trei în pregiurul raţionalului între *Urimi* şi *Turimi*, adicŏ între quelle doĕ scutuleţe de petre nestimate. Scutuleţul din drépta însemnà âncŏ şi misericordiă, clemenţă; quel din stang'a însemnà justiţiă severă, recompensă dupŏ fapte, pedépsă prin urmare quând erà vorb'a de păcat, de crimă.

Daqua prin urmare la o assemenea traggere la sorţi prin Teraphimi, esià semnul Leului (quare erà şi emblem'a *semenţiei lui Iuda*) şi căḑênd pe pătratul raţionalului unde erà înscris numele aquestei semenţie, căḑeà în partea stângă a patratului, adicŏ către partea scutuleţului *Turim* sau justiţiă severă pedépsă, attunci sacerdotele quel mare citià şi dà oracolul: « Vérga Domnului và sfărmà semenţia Iudei cà vasele olarului. » Sau altă sentinţă assemenea. Iar de căḑea în aquella şi pătrat d' a drépta, attunci sentinţa sau oracolul erà cà întermenii următori: « Misericordia Domnului peste Iuda; magnificenţa lui peste dênsul.

Eccĕ dar causa pentru que aquel peptar que coprindea doĕ spreḑece pătrate fu numit *rational*, quŏci ideile representate prin sorţii sau figurele sau litterele Theraphimi, pe peptaru ajungea à închieà un cuvênt sau un raţionament.

Despre aqueasta vommu avé occasiŏ a mai vorbì şi airea.

31 Vers. « Si vei facce tunic'a (hypoditĕ) tótă hyacinthină » se înţellege de lână hyacinthină. Versiunea hebraică ḑice *manta Ephodului*. Vulgata ḑice *tunica* ephodului.

Aqueasta erà peste cămaşă şi de subt mantic.

33 Vers. « ... cà rodióre de hyacinthu... »

Iosephu Flaviu ḑice quŏ erà nisce clopoţei rotunḑi que imità rodiórele. — Preoţii lui Bacchu purtà assemenea clopoţei împrecgiur din jos a vestmintelor, şi de aquì Plutarchu, judecênd superficial, închieiŏ quŏ Hebreii erà adoratori ai lui Bacchu!

35 Vers. « ... qua să nu móră... » Aqueasta este o expressiŏ egypteană sau orientalĕ qua să arate óre-quare pompă sau mărime. Prin aqueasta va să arate majestatea lui Dumneḑeu exprimându-o dupŏ majestăţile suveranilor. La aqueştia ori-quine intrà neannunţiat se dà morţii firesce cà un conspirător sau uccidĕtor. Lui Aaron i se atîrnà clopoţei qua să se audă în Sântul sântelor mai nainte de aintrà, *qua sa nu móra*, cà şi quând ar' ḑice quŏ *mare è Domnul!*

36 Vers. « Si vei facce *lamina* aureă şi vei întypări într'ênsa... » Traducĕtorii nostri vechi ḑicu *tabla*. Aqueasta erà o bendă sau o limbă de aur cà de doĕ degite de lată que încingeà fruntea dela o urechiă sau têmplă pînŏ la alta. Josephu Flaviu o descrie cum nu se arată în textu — se vede quŏ mai târḑiu voirŏ a o adornà mai multu. — O arată cà o speçiă de întreită corónă cu multe adornamente pe dênsa.

37 Vers. « Si o vei punne pe hyacinth tors quare và'fi (cà o diademă) peste mitră, în faç'a mitrei să fiă. » Lamin'a avea de amêndoĕ capetele firu albastru cu quare se legà înapoi şi stà astfel pe frunte peste turban que mai nainte s' a numit *cidara* în vers. 4. şi aquì se ḑice *mitra*.

38 Vers. « ... dintre quelle *sânte*... » Se cuvine a se înţellege *quelle consacrate* quelle que se aḑucea drept offrande înaintea Domnului. Aquì iar Dumneḑeu se asséménă cu quei mari sau suveranii Asiei, înaintea quărora erà datin'a d'a nu se presentà quinevà cu *man'a góla*. Aşa offrandele erà pentru iertarea păcatelor şi aquea diademă erà emblem'a mărturiei sau soliei către Dumneḑeu pentru quel que adḑucea daruri. Resturi din riturile sau speculaţiunile sacerdoţilor idolatri.

41 Vers. « ... şi vei unge şi vei *implé mâinile lor*... » Expressiŏ figurată, 'adicŏ le vei dà putere,

www.dacoromanica.ro

vei dà funcțiunea în mâinile lor, le vei dà plenipotență.

42 Vers. » Si vei facce lor femoralie... » In textul hellenicu se dicu περισκελέα adicŏ înpregiurul cracilor que mai mult séménă cu cățunii sau cu ismenele. Latinesce se ḑicu femoralie, quŏci mai vîrtos în Asia femiile pórtă caravani, ismene sau *perischelee*. Vechii traducĕtori le ḑicu *fote* și *fuste*, farŏ a luà âminte quŏ fot'a sau fust'a nu accopere queea que textul ḑice : urîciunea corpului lor.

CAPU XXIX.

9 Vers. « ... Si vei consummà mâinile lui Aaron și mâinile fiiilor lui. » Adicŏ le vei dà putere de plin spre a împlinì ministeriul, îi vei consacrà sacerdoți sau preoți.

29 Vers. « ... Spre a se unge ei într'ênsa și spre a 'și consummà mâinile lor... » Adicŏ spre a se consacrà cà mai mare sacerdote în aquelle vestminte sau stolă.

30 Vers. Cu fiii lui Aaron se înțellege âncŏ și toți quâți în posteritate îi vor luà locul de mai mare sacerdote, cum și levitii toți.

33 Vers. « Le vor mâncà quei prin quari s' au sanctificat într'ênșii... Adicŏ Aaron și fiii lui sau sacerdoții prin quari s'au sanctificat offrandele. Dupŏ alți și dupŏ traducĕtorii nostri quei vechi, se traduce prin : *le vor mâncà pre elle*, cà un capĕt al versetului 32, și apoi începe versetul 33 prin « intru quare s' au sfințit într'ênsele » iau adicŏ dativul οἷς și αὐτοῖς în genere neutru Noi credurŏm quŏ este de genere masculin și se reduce la Aaron și sacerdoți, iar nu la objetele de mâncat; que aquestea se sanctificà într'ênșii sau printr'ênșii, iar nu ei se sanctificà în aquelle objete mâncate.

35 Vers. « în sépte ḑille vei consummà mâinile lor. » Sépte ḑille và ținne ceremonia consacrării lor; în sépte ḑille vei îndeplinì mâinile lor spre a puté preoți.

36 Vers. « ... îl vei facce... » în locu de îl vei înjungià sau il vei facce sacrificiu.

40. Mĕsur'a numită *hin* ḑicu unii precum Aben Esrà quŏ erà mĕsură egypteană de capacitate pentru liquide.

46 Vers. « Si vor cunósce quŏ eu sunt Domnul Dumnedeul lor quare 'i a exdus din pământul Egyptului... » Nu è occasiŏ în quare Moysè să nu arate quŏ Hebreii n'au alt Dumnedeu de quât aquella que mântue dela Pharaoni. Libertatea și iar libertatea, sau Dumnedeul revolutionarilor este Dumnedeul adĕvĕrăt, dupŏ Moysè.

Capitolul aquest'a este întregu consacrat ceremonici sacrării sacerdoților și modului cum să se facă sacrificiurile. Multe vor fi din tradițiunile patriarchali dela Abraham dupŏ ordinea ḑisă a lui Melchisedec que mai vîrtos se vor fi conservat de preoți cà Iothor. Multe ânsĕ, la quelle que se attingu de pompă și descântece cà ungerea urechilor sacerdotelui cu din sângele victimei și altele sunt imitatiuni datinelor din Egyptu cu quare erà deprinși Hebrei. Moysè în aquestea n'a făcut de quât o allegere cum ritul emblematicu să fiă conformu cu principele Libertății, Egalității și Fraternității que le proclàmà prin vorbele Dumnedeu, Israel și Torah. Quâte i le ḑice mintea lui, iarŏși o mai repetăm, ellu le pune sub formă quŏ i le ḑice Dumnedeu quel que scapă din cas'a Servituții. De n' ar' fi ḑis astfel, nimeni nu 'l ar' fi priceput nici nu ar' fi voit să 'l priceapă. Aquì nu este o impostură, cum voiescu mulți a 'l accusà, ci o modestiă ast fel cum și pînŏ în ḑioa de astădi nu è Chrestin în părțile nóstre quare să nu se exprime în casuri împortante prin : *Dumnedeu m' a luminat* să facu cutare lucru sau să ḑicu cutare cuvênt; *Dumnedeu 'mi a dat în minte*, *Dumnedeu m' a îndreptat*, etc. Quând se exprimă un Român așà, toți Românii îl pricepu, și nimeni nu înțellege quŏ quel que se exprimă astfel è tot cu Dumnedeu în conservațiŏ sau quŏ îi trece aquestuia prin minte să facă pe împostorul amăgind ómenii : nici quel que vorbesce, nici quel que ascultă nu iau expressia ad litteram.

Vai de Moysè, și de mintea lui și de legiuirea lui daqua 'l ar' imaginà quinevà quŏ ellu quând se exprimà ast fel înțellegea lucrurile ad litteram, quŏ Dumnedeul lui 'i ar' fi vorbit prin voce materiale și s' ar' fi occupat de tóte mĕnunaiele pînŏ și de balig'a berbecilor și taurilor, și quŏ 'i ar' fi spus gusturile salle quât îi mirose de bine fumul cărnilor și gressimilor. Aqueste erà datine prin quare ómenii ajunsesserŏ a se deprinde la offeriri, la óre-quare datorii, și la ori-que midlocu que moralisă pe omu și din sĕlbaticu îl facce soçial. Astădi n'ar mai trecce de bune nisce assemenea midlóce, quŏci gusturile și esthetica ómenilor au 'naintat. Astădi un macellar ênsuși este mai curat de quât mai marele sacerdote al lui Moysè. Attunci erà bune tóte, quŏci erà în rêndul lor. Nici Moysè que scrià sau vorbià, nici popolul que îl ascultà nu luà lucrurile ad litteram. Legile lui Moysè nu furŏ adoptate de popol pentru form'a sub quare se detterŏ aquestea, ci pentru drepturile que dà elle popolului, pentru justiția que coprindea și pentru spiritul lor de egalitate.

Chiamă ori-que popol quât de înnorant quât de simplu și credul, fă cum să fii credut de dênsul și spune'i quŏ Dumnedeu îi commandă qua toți să fiă sclavii unei oligarhie, quŏ timpul, sudorile și sângele lor, femeile și copii lor sunt alle unor sugĕtorii; spune'i quŏ Dumnedeu este tatăl și protectorul numai al quellor'a que au dreptul d'ai despuià și d'a'i sugge, și vei vedé daqua aquel popol simplu și credul và crede quŏ Dumnedeu póte dà nisce assemenea commande. Spunei ânsĕ quŏ daqua este Dumnedeu, aquest'a urasce pe Pharaoni și îi înnécă în marea Rosiă, quŏ ellu este tatăl tutulor farŏ excepțiŏ, și quŏ nu ajută de quât pe quel que suffere, pe scăpĕtat mai vîrtos, pe vĕduvă, pe orphan; quŏ în popolul que își allege ellu, nu sunt castc, nu privillege, nu datorii pentru unii și privillege pentru alții, ci drepturi și datorii pentru fiă-quare, quŏ o lege commună este pentru toți, și alte assemenea, și vei vedé quŏ popolul te ascultă, și ori-quine vei fi, và dicce quŏ Dumnedeu te învață să vorbesci astfel, și apoi, de vei unge pragul sau țîțîna usei cu sânge sau de nu o vei unge nici de cum, de vei unge urechile lui Aaron sau nasul cu sânge. popolului puçin îi passă, te lassă să faci, mai vîrtos daqua este și în datinele lui.

Popolul se uită în adevĕr să vĕdă dĕ esci amicu sau inemicu lui Pharaon, de îl înneci în Marea Roșie sau te încuscrcsci cu dênsul; ânsĕ dupŏ que începe a te ascultà, nu îi este de ajuns quŏ ai sciut a trăsnì și plesnì assupra Pharaonilor; qucre de mâncare, și quând te pui âi da legi, ellu le voiesce egalitare. Avem de exemplu mai de unedi pe Frații nostri Moldoveni. Se sculărŏ quâti va la 48, assupra Domnitorului de attunci. Popolului Moldavu nu'i fu de ajuns numai litanii și paraclise parodiate, satyre și vociferațiuni; popolul așteptă s'audă principe și quând vĕdù trei deci s'atâtea de articole quare mai de quare mai ciocoiesci tot în

www.dacoromanica.ro

folosul puilor de vipere, şi tóte tot în numele Czarului şi Sântului Regulament; popolul stette cu mâinile în sîn şi lăssò să mi 'i lege pe toţi cà pe nisce impostori (la unii âncŏ pînŏ astăţi li se cunoscu semnele pe spinare) quŏ în numele patriei făcea inteserele străinilor şi mai vîrtos pe alle lor ênsuşi.

CAPU XXX.

1 Vers. « Si vei facce altar de thĕmîiere... » Aquest altar are trei numiri : *altar de aur*, *altar de profumuri*, şi *altar interior*.

7 Vers. « Si và thĕmîià Aaron... thĕmîie compusă; dimineaţa dimineaţa... » Adicŏ în tóte dimineţele. Sunt limbe în Asia que pluralul îl arată prin singularul îndoit : om om îl locu de ómeni ; asà dimincaţa dimineaţa în locu de dimineţele. Thĕmîierea se făcea nu numai cà un sacrificiu, ci şi spre a allungà sau a desfiinţà mirosurile urîte. Hebreii luarŏ datin'a aqueasta dela Egypteni que de trei ori profumà sau thĕmîià pe dî (vĕei Plutarchu despre Iside şi Osire).

10 Vers. « ... Sântitatea Santităţilor... » S'a dis pînŏ acum Sânta Sântelor. Nu pré este dupŏ nici o logică. Τὸ ἅγιον este în hellenica în locu de ἁγιότης. Τὸ ἀγαθὸν în locu de ἀγαθότης. Si nici o data în locu de ἁγία, ἀγαθὴ. Asà τὸ ἀγαθὸν τῶν ἀγαθῶν bunul bunurilor, nu va să dică buna bunelor, ci banĕtatea banĕtăţilor, precum şi verul va să dică veritatea. Prin urmare se cuvenià a se dicce sau Sântul Sântelor sau Santitatea Santităţilor.

IX.

KI THISSA.

11 Vers. De aquî începe partea a dĕcea a Exodului întitulată *Ki Thissa*, adicà

De vei luà comptul, de vei facce catagraphia.

12. Vers. « ... Fiă quare să dea rescumpĕrare suffletului seu la Domnul qua să nu fiă între dênşii ruină în cercetarea lor. »

Rescumpĕrarea suffletului, însemneadă rescumpĕrarea vieţei. De aquî între popoli Mosaisti, Chrestini şi Musulmani îşi luŏ începutul contribuţia numită capitaţiŏ, adicŏ rescumpĕrarea capului vieţei, sau cumpĕrarea dreptului de a trăî în pace şi siguranţă în societate. Aquesta este şi haraciul la Turci, dreptul vieţei, dreptul d'a purtà capul între umeri. Textul legii lui Moyse invederat se exprimă dupŏ geniul limbei hebraice; éccĕ vera traducţiŏ : « fiă quare să dea rescumpĕrare vieţei salle la Domnul qua să nu i se întemple mórte. » Aquea capitaţiŏ dându-se pentru quelle necessarie publicului, Patrici sau lui Israel, se dicca quŏ lui Dumnedeu se dà. Attunci, voiu să dicu, să nu cum-va să crédă quinevà quŏ eu voiu să dicu în dioa de astădi, quŏci de multe ori am avut pĕcatele una să dicu eu şi alta să întellégă alţii.

13 Vers. « ... jumĕtate din didrahmă. » Didrahm'a erà de un preţu cu qucca que în hebreesce se dicea shekel sau siclu. Nu se scie binc preţul didrahmei sau al siclului. Se crede ânsĕ quŏ siclul sacru al sanctuariului făcea que-và mai mult de quât doi franci. Prin urmare capitaţia fia-quăruia fiind o jumĕtate de didrahmă erà cà la trei lei de astădi ai nostri.

15 Vers. « ... Spre rescumpĕrarea suffletelor vóstre. » Adicŏ a vieţelor.

23 Vers. « ... Flóre de smyrnă allésă... » Cu flóre se înţellege cum se dicce şi flóre de făină adicŏ fruntea smyrnei. Aqueast'a se dice a fi reşin'a unui arbure que cresceà în Africa şi quare este necunoscut. Unii traducu aqueasta vorbă prin *moscu*.— Despre *cinnanom* nu sunt toţi în învoire : unii dicu quŏ este scorţisóra. Se citesce în Midrasch quŏ cinnamomul cresce 'nalt în Palestina quŏ caprele şi capriórele mănâncă bucuros dinti'ênsul. Despre *calamul* odorifer, unii credu que este queea que se dice *calamus*, o trestie mirositóre despre quare vorbese Pliniu în historia naturale, cartea XII sect. 28, si quare cresce în Arabia, Syria şi Indii.

24 Vers. « Καὶ ἴριως, si de *iris* unii o traducu prin *casia*, precum şi traducĕtorii nostri quei vechi. Casia este o scórţă de arburellu. *Iris* este o flóre fórte mirositóre în marc us la antici.

25 Vers. « Oliu ungere sântă... » Adicŏ oliu de ungere sau spre ungere sântă.

29 Vers. « ... Si vor fi sântele sântelor... » Modu de superlativ asiaticu, adicŏ sântissime pró sânte, cà poetul poeţilor, Domnul domnilor. etc.

31 Vers. « ... Oliu liniţiŏ de ungere... » Liniţiŏ, în locu de alifie unsóre, que au ajuns fórte vulgare.

34 Vers. *Stacter* dicu quŏ este queca que se scurge sau se distilă din smyrnă şi din cinnanon. Alţii dicu quŏ este queea que se dice *belsam de Meca*. — Onyx sau onyce và să dică unghie. Si aquest aromat cà şi cuisórele are form'a unei unghie. Pare-se a fi un fel de moscu dintr'o scoică din lacurile Indiilor. Arabii o numescu unghiă mirositóre. — Galbana nu se scie din quare arbure curge; are un miros fórte tare. — Libanul este incensul sau queca que abusivamente dicem *themîie*; quŏ θυμίαμα thĕmîie và să dică profumu profumĕtură.

CAPU XXXI.

3 Vers. « ... Spirit divin... » Geniu mare, facultate synthetică de a află midlóce spre a ajunge la scopu. — « Sciinţă în ori-que operă să cugete » facultate analylitică.

3 Vers. « Să architectone... » Să fiă architectu, adicŏ să invente, să dea modele şi planuri.

4 Vers. « ... Si la quelle lapidarie... » La cioplitul şi sculptur'a petrelor — « tectonicele lemnelor » têmplăria şi ori que croire de lemne spre edificare.

Quâte se vorbescu despre cunoscinţele, geniul şi sciinţele lui Betselcel, erà în linguagiul de attunci cà şi în dîllele nóstre quând se dice : 'ia dat *Dumnedeu minte si pricepere*. Mai vîrtos în aquei timpi nu erà un sapient în vre o sciinţă sau vre un artist' quare să nu se dică, să *nu* se crédă quŏ erà în relaţiŏ cu divinitatea.

17 Vers. « ... Si în dioa a şéptea îşi încetò şi încetò... » Vechii nostri traducĕtori dicu : « au încetat şi s'a *odihnit*. » Dumnedeu nu se ostenesce qua să se odihnească. Textul hellenicu dice ἐπαυσατο (îşi încetò, adicŏ lucrările) καὶ κατέπαυσε (şi încetò de tot).

www.dacoromanica.ro

18 Vers. « ... Table de pétră scrise cu degitul lui Dumnedeu. » Póte-se quinevà să înțellegă a nume din vorbă în vorbă și din litteră în alt'a, quŏ Moysè, que nu dă lui Dumnedeu nici o formă cunoscută, a înțelles aquĭ quŏ aquest Dumnedeu cu mână materiale a scris aquella table? Dar qua Dumnedeu este spiritu, ellu cà putere miscă materia; prin urmare aquea mână, aquel degit, fiind materiă sau mână de omu, a fost mișcat de putercа quare aquĭ de Moysè se numesce Dumnedeu qua să dea mai mare majestate stylului și să însuffle veneratia cuvenită la rationamentele relative la dreptul Omului.

CAPU XXXII.

A se speriă și a se teme popolul din aintea inemiculuĭ, a querre apă quând è însetat și ap'a lipsesce; a strigà și a querre de mâncare quând famea chinue dela pruncu pînŏ la mamă și tată, è în adevĕr o revoltă de quare se teme și se appĕră ori-que căpetenie, ori-que duce de popol. A abjurà ânsĕ popolul la principele proclamate și adoptate de dênsul, aqucasta este mai mult de quât o revoltă, este o reacțiŏ, o apostasie, o sinucidere. Quel que conduce popolul, attunci mai mult de quât tot d'auna se cuvine à luà șĕrpele de códă, și de este cu putința a 'l facce a se schimbà nu în bacul, ci în gladiu.

Popolul Hebreu, nu quere acum de mâncare quŏci mană are de ajuns; nu apă, quŏci stâncele 'și au deschis sînul și adapă și recoresce pe toți; quere idoli din nou, quere objete înaintea quărora'n din nuou să cadă în genuchi, quere servitute, sclaviă. Póte se orbiă mai marę? Nu è popolul orbu, ci ambitioșii, intriganții que se strecórà pîntre popol sunt astutioși și rĕi. Aquestia tot d'auna prin idolatriă își facu interesele; și nu cuteadă âncŏ a accusà pe Moysè, quŏci erà considerat de popol, și indignatia populară le-ar' fi astupat gur'a; nu, nici o vorbă în contra lui Moysè, ci îi appucă sentimentele, se îndrăcescu de occupațiuni serióse, se facu quŏ le è témă să nu fi murit Moysè pe munte: que và fi făcênd bietul omu acolo? meride cu sine n'a luat; pe înălțimea muntelui mană nu cade; neappĕrat quŏ a murit, a murit bietul omu, și que và facce popolul acum singur fărŏ duce? Nimului cà ambițiosilor intriganți nu 'i è dor de popol în assémenea împregiurări preparate, provocate iar de dênsii. Pe nimeni cà pe dênsii, nu'i appucă sentimentele de umanitate pentru bietul Moysè, pentru socia mai vîrtos și copii lui; și în queastă furóre de sentimente le scăpă (fărŏ voia lor) și dicu: que tată desnaturat! cum de își lassă socia și copii atâta timpu rătăcind pe munți!

Eccĕ appucĕturele, intregele și linguagiul amăgitorilor de popoli din toți timpii și din tóte locurile. Biblia se repetă în tóte periódele de secoli. Popolul Hebreu nu se scólă assupra lui Moysè, ci dupŏ insinuațiunile intriganților se speriă quŏ a remas fărŏ conducĕtor, și în lips'a lui, quere dei, idoli quari să'i conducă.

Que sunt dei aqueiia pe quari Septaginta îi arată prin numele de θεοὺς. Dei în antichitatea înaltă însemnà și ómeni potenti, diregĕtori, ómeni mai presus de vulgu. Intriganții ajunsesserŏ a convinge popolul quŏ a murit Moysè, și acum erà ei aquĭ spre a se propune numai buni de dei, de conducĕtori, de idoli într' un cuvênt, quărora popolul să le dea și productul sudorii și sângele în holocaustu.

Aaron, vĕdêndu-se singur în aintea agitațiunii populare, prinde pe toți dupŏ cuvêntul lor, și prin dei se face a pricepe queea que în genere de mai mulți se pricepea, adicŏ idoli de adoratiŏ; spre a împedică óre-cum precipitația órbă, se face a cede, și în locu d'a lovì popolul în contra quăruia nu putea nimicu materialemente, lovesce drept unde dureà mai mult, lovesce în aur, și în aurul părții quellei mai delicate și mai simțibili, în sculele femeilor.

« Luați dice, cercei de aur din urechile femeilor și filielor vóstre și adduceți'i la mine.

« Si luarŏ tot popolul cerceii... și îi addusserŏ la Aaron.

« Si luându'i (Aaron) din mânile lor, îi plasmŏ în sculptură, din quare făcù (să ésă) un vițellu turnat... » (Vers. 2, 3 și 4.)

Strategia lui Aaron fu îndemânatică, quŏci dejucà planurile intriganților. Popolul vĕdênd vițellul, și deprins cu divinitățile Egyptului representate prin boi, tauri și viței, luò cu totul altă direcțiŏ de queea în quare îl împingià amăgitorii sèi, cu toții luarŏ un avênt religios și cu toții, strigarŏ :

« Aquestia sunt dei tĕi, Israelle, quari te exdusserŏ din pământul Egyptului. »

Firesce quŏ intriganții se pălirŏ, quŏci de unde așteptà qua popolul să 'și allégă nuoi duci în locul lui Moysè, și aquei duci să fiă ei, popolul strigò; éccĕ ducii sau dei tei : vițellul de aur.

« Vĕdênd attunci Aaron, edificò altar înaintea (vițellului), și publicò Aaron dicênd : serbătóre Domnului (este) mâine! » (v. 5.)

Cà și cum ar' fi dis : triumf! intriganții sunt dejucați.

« Si sculânduse de diminecață adoadì, înălțò holocaustome și offerì sacrificiu de mântuire, și se pusse popolul pe mâncare și pe bere, și se scularŏ apoi spre jucare. »

« Si vorbì Domnul către Moysè dicênd : passă și descinde mai currênd de aquĭ, quŏci nelegiuì popolul tĕu pe quare 'l ai exdus din Egyptu. » (Vers. 6 și 7.)

Intrevorbirea între Moysè și Domnul lui este mai întinsă, ține pînŏ la versetul 15. Quine ânsĕ este Domnul lui? Aquel Domnu este nevedut, nu are formă, n'are voce umană. Dumnedeu ânsĕ prin ómenii adessea operă și vorbesce. Firesce quŏ fratele sèu Aaron îi dete de scire dicêndu'i : nu mai întârdia, scólă-te și descinde mai currênd, quŏci popolul se abătù din callea que 'iai prescris. Quâte Moysè află dela frate-seu și dela ai sei, și quâte mintea lui apoi în indignațiŏ și urgiă îi dice a facce, tóte dupŏ doctrinele și principele lui, Domnului le dice. Domnul que mișcă, vivifică, și dirige totul.

Să ne punem puțin și pe terrêmul litterar spre a explică și óre-quare vorbe și phrasi.

2 Vers. « ..... Cercei din urechile femeilor și filielor vóstre... » Versiunile Hebraic'a și Vulgata dice : « din urechile femeilor, filiilor și filielor vóstre. » Partea quea debile simțibile și strigĕtóre fu în genere peste tot attinsă cu aqueasta. Aaron credù a retinne în locu pe bărbați. Avêntul ânsĕ erà prè mare, intriganții devenisserŏ domini ai terrêmului și al opiniunii.

4 Vers. « .... Ii plasmò în sculptură ἔπλασεν αὐτὰ ἐν γραφίδι; » vechii nostri traducĕtori dicu, «'iau închipuit în typar.» Ideea nu e cu totul aqueea, cu γραφὶς nu se întellege typar quât styl, stylet, sau instrument quare face *gra*, *gra* adicŏ quare scobesce. Cu γραφίδι se întellege și desemnul sau modelul que s'a făcut înainte. Qua să ne appropiem mai

www.dacoromanica.ro

mult și de textul hellenicu și de quel hebraicu, disserŏm *sculptura* sau scobitură.

Vițellul de aur, dupŏ Philon, se ḑice quŏ erà imaginea lui Typhon ḑeul que în Egypt trecea de apostat, cà Satan al lui Solomon. Cecrope divinisò pe Jupiter que resturnò pe Saturnu; Aaron dette afarŏ drept imagine a divinităţii pe Typhon que s' a fost oppus Pharaonului, Osiris. Jalbonski và să arate quŏ vițellul de aur representà pe Mnevis sau sórele, que în Heliupole se adorà sub formă de taur. Boul Apis ânsĕ se uità quŏ erà cu mult mai popular în Egyptu, și noi credem quŏ Aaron înadins allesse form'a quea mai populară și mai venerată dejà de Hebrei, între quari quei mai mulți nu cu noscea divinitate mai augustă de quât quea representata sub forma Boului. Scopul lui Aaron fu de a dà mișcării populare o tornură religiŏsă, de unde în originea ei erà cu totul philarchică, din partea invidioșilor intriganți.

6 Vers. « ..... Si se scularŏ spre jucare. » Cu jucare nu se înțellege atât danțurile quât ori-que fel de jocuri spre petrecere. La sĕrbătorile Boului Apis, popolul egyptean mâncà queca que remânià din sacrificiurile que se ḑicea *salutarie* sau pacefice, și apoi începea danțuri, jocuri, și petreceri. Aaron lassă popolul în voica lui, dupŏ datinele lui din Egyqtu; și cu quât mișcarea luà caracterul religios cu atâta depărtà mai mult scopul intriganților, și cu atâta mai mult devenià un actu de accusare gravă înaintea quellor que erà în dreptu de a pedepsì și cu ênsuși mórtea, o assemenea reacțiŏ pentru quŏ toți jurasserŏ credință Domnului quellui que mânatuie din casa servituții.

9 Vers. « ...Popol cerbicos... » Sau greu, gros, aspru la cerbice σκληροτράχηλος. Expressiŏ a tutulor popolilor pastorali și agricultori. Ei n'au sub dominațiŏ de quât vite. Vita nesuppusă la jugu, la frĕu sau la ori-que labóre se ḑice grósă, aspră la cerbice, înțestată cà asinul, tare la gură cà callul, etc. Prin urmare cerbicos và să ḑică neascultător, îndĕrĕtnicu, greu de condus.

10 Vers. « Acum darŏ lassă-me ἐασόν με. Adicŏ acum nu mai încape ruge; justiția divină îi condamnă.

11 Vers. « Si se rugò Moysè înaintea Domnului Dumneḑeu, și disse: pentru que, Dómne, te mînii cu urgiă spre popolul tĕu pe quare 'l ai exdus din pămêntul Egyptului cu forță mare și cu braçu înaltu? »

Justiția condamnà pe aquest popol dela amăgitor pînŏ la amĕgit; mînia sacră se apprinsesse dejà în Moysè. Este ânsĕ o justiție que nu residă în mintea Omului ci în fundul inimei, o voce que esĕ de acolo și ḑice: spre que darŏ scosesi aquest popol din servitute, din pămêntul Egyptului? au nu qua să aibă și ellu voica lui? de a căḑut în erróre este quŏ a avut voie liberă și de sine allege o calle sau alta. Sclavia este o fatalitate, și sclavul n'are voie de quât a Domnului sĕu. Pentru que darŏ 'l ai exdus din pămêntul Egyptului cu forță mare si cu braçu înalt, adicŏ prin revoluțiŏ cu braçul ardicat în sus, qua să n'aibă și ellu voica lui?

12 Vers. « Qua să ḑică Egyptenii strigênd: cu rĕutate îi scósse din pămêntul Egyptului spre a'i uccide în munti, și a'i exterminà de pe pămênt?

Mai bine adicŏ a ținne pe omu sclavu de quât să 'l scoți din sclaviă qua să 'l uccidi, făcênd bucuria Pharaonilor, devenind mai cumplit de quât dênsii.

Stăi dar, o justiție severă, nu fii prĕ prĕ justă qua să nu pĕcătuesci.

« Încetéḑă dela urgia mînici talle, și îmblânḑesce-te (o Dómne al Libertății) assupra rĕutății popolului tĕu.

Tótă desbatterea que își face Moysè în sine ênsusi, desbatterea între inimă que se îmmóie și între Minte que dirige și decide, o punne cà nimeni altul sub formă de dialogu între ellu Moysè inima și între Dumneḑeu Mintea. Scopul este din quelle mai umane, și midlocul sau fórm'a que dă ideilor salle din quelle mai just emblematice și din quelle mai politice: Dumneḑeu. Justiția și Mintea supremă este plin de mînie, decis a exterminà pînŏ la unul, și ellu legiuitorul, ellu judele întervine și împacă, îmblânḑesce și desarmă justiția încontra criminalului amăgit.

Ast fel mai tărḑiu cu mai mare blândețe și iertare Iesus Christul strigă de pe Cruce: « iartă-le lor Părinte quŏ nu sciu que facu. » Iartă adicà popolului orbu que cată a 'și avé și ellu voica sa liberă; iar nu și quellor que din sciință făcu, nu și invidioșilor hypocriți, nu și ambițioșilor tîrîtori, nu și pharisеilor que devin instrumentele Cesarului mai mult de quât Pilat, nu și ciocoilor que devenirŏ instrumentele, unii alle Kaiserului și alții ai Czarului în divanul *ad hoc* mai mult de quât nu le puturŏ servì generalii lor și commissarii lor; nu și pentru complicii aquestor intriganți risipiți prin popol și îndemnători spre a quere un idol. Popolul amăgit fu de ajuns pedepsit, quŏci vițellul de aur, nu eșl de quât din aurul femeilor și fiiilor și filielor salle. De và eși vre un vițellu de aur din queca que făcurŏ Românii acum, popolul cu sudorile salle và însummà tot aurul necessariu, și spre a se cumperà satrapii Turciei, și spre a se mai înțolì golanii Europei, și spre a se îmbuibà nuoul idol. Popolul è de ajuns pedepsit; iertare dar pentru dênsul, nu ânsĕ și pentru quei que 'l au amăgit. Pentru aqueia are altă lege, altă carte, altă inima Moysè.

Pentru aquestia descinde Moysè din munte; și ascultând textul, vedem quŏ cu fiă-quare pas, cu fiă-quare phrase și vorbă mînia cresce cà uraganul que se aude de departe, și cresce cu ori-que clipă. Să audim textul.

« Si renturnânduse Moysè descindù din munte;

« Si quelle doĕ table alle Mărturiei în măinile lui — cresce expresia.

« Table de pétră;

« Scrise pe amêndoĕ părțile;

« Si de o parte și de alta scrise — în tautologia ênsusi se vede cum ferbe și cresce mînia.

« Și tablele faptă a lui Dumneḑeu erà;

« Si scriptur'a scriptură a lui Dumneḑeu este, înscrisă în table — Par'quŏ ar' ḑicce: auḑiți voi? Cà que lucru avea în mâinile salle! Peirea vine dela munte la valle.

« Si auḑind Jesus vocea popolului strigênd, ḑice către Moysè: voce de resbel în campamênt!

« Jesus nu scià que s' a petrecut în campamênt. Moysè nu 'i spussesse nimicu. La assemenea decisii căpitanii quei mari nu arată nimului nici mișcarea inemicului nici planurile salle.

« Dice și (Moysè): nu este voce de predomnitor dupŏ tărie. — Cà și cum ar' ḑicce acolo nu sunt nici baionnetele Muscalilor dela 1848, nici alle Nemților dela 1854, nimeni n' a predominat cu tăria.

« Nici voce de predomnitori în fugă; — ca și cum ar' ḑicce: popolul nu è speriat, nimeni nu 'i a pus lancea în cóstă, nimeni nu 'l a pus pe fugă.

« Ci voce de predomnitori în beție audu eu. — Cà și cum ar' ḑicce: voce de cluburi, voce de beții demagogice, voce de aquellor que au putut strigà mai tare, voce de laoplani, de amăgitori de popoli. Popolul è beat.

www.dacoromanica.ro

« Iar quând se appropiò de campamênt, vede... viţellul şi danţurile...

Tot nu credusse quâte audisse. Viţellul şi danţurile vedute cu ochii, îl facu a eşì din sine'şi.

« Si apprindênduse de urgiă Moysè, aruncă din mâinile salle quelle doè table şi le sfarmă la piciorul muntelui... (vers. 15, 16, 17, 18 şi 19.)»

Quelle doè ţable de pétră,
Scrise pe amêndoè părţile :
Si de o parte şi de alta scrise ;
Tablele que erà faptă a lui Dumneḑeu,
Scriptur'a que erà scriptur'a lui Dumneḑeu,
Sparte sunt de piciorul muntelui ! »

Să tremure acum tótă intrig'a şi cabala ; să se pălêscă şi şă se ascundă tótă invidia. Să tremure şi ênsuşi popolul orbit.

Jos cu viţellul !
In focu să se arḑă !
Pulbere măcinata să se prefăcă.

In apă să se amestice, şi toţi filii lui Israel să se adape cu dênsa pînò la pruccul din faşe.

Viţellul să nu mai existe, in pulbere să se prefacă : iar aurul ducă-se înapoi la popol de unde a venit, adape-se cu dênsul spre a se desbătà. Beţia nu erà de vin, quòci vin nu erà în desert, ci beţia amăgirii, beţia intriganţilor.

Mînia è mare; ânsè Moysè cà şi pe munte pînò a se decide mai întrébă acum pe fratele seu; và să scie caus'a cum s' a operat aqueasta reacţiò; và să se încredinţeḑe : este adevĕrat dupò cum prepussesse ?

21 Vers. « Disse dar către Aaron : que îţi făcù popolul aquesta quò addusseşi peste dênsul pĕcat mare?

Cum adicò îl adusseşi în idolatriă, în perderea din nuou a libertăţii, în servitute?

Aaron îi arată tóte quelle întêmplate : îi spunne quò popolul creḑênd mort pe Moysè, venì a'i quere *ḑei*, adicò conducĕtori, şi quò ellu Aaron fu nevoit a dà o altă direcţiò mişcării.

Moysè pricepù tótă intrig'a şi prin urmare şi tótă strategia fratelui sĕu spre a divertì popolul.

25 Vers. « Vĕḑênd într' aquestea Moysè popolul quò se dissipasse (quòci 'ia fost dissipat Aaron spre dejucarca adversariilor lor). »

Aquest verset se lassă a se traducce în diverse moduri.

Dupò Vulgata se ḑice quò popolul erà despuiat, quòci Aaron îl facusse a se despuià în rîsul adversariilor popolului. Si cu aqueasta se arată beţia serbătorii. Ansè cu que erà să se îmbete în mijlocul desertului, unde adesea îi lipsià şi ap'a? Beţia erà morale, erà amăgirea intriganţilor,

Hebraica ḑice : *il pusse în desordine* în locu de *despuiasse* spre rușine lûngò adversarii sei.

Septaginta, dupò quare traducem noi, se exprimă prin διασκέδασε *dissipasse*, que vechii nostri o ḑicu risipisse în material. Cu *dissipasse* ânsè se înţellege şi în moral adicò îi didesse petrecerii, cum intriganţii sau inemicii popplului să nu pótă a se mai servì cu dênsul. Vorba ἐπιχαρμα vechii nostri traducĕtori o arată prin *bucurie*, şi attunci se înţellege bucuria quellor que se preparà à punne sabie pe popol ; noi o tradusserŏm prin *dejucare* sau şi ruşine quellor que îl amagisserò ; sau mai bine desjucare a planului intriganţilor. Aquesta credem quò este şi sensul adevĕrat al unui scriitor cà Moysè que de doè ori susţinne caus'a popolului, o dată pe munte cu Dumneḑeul lui, şi altă dată jos cu Aaron querênḑu'i cuvênt de qucca que făcusse. Dissipaţia dar nu fu o cursă spre a puté uccide popolul, ci o dejucare a intrigelor invidioşilor.

Attunci darò, convins de insinuaţiunile invidioşilor, que prin idolatriă sperà să ajungă la putere, convins ăncò quò viţellul de aur şi ori-que idol avea a resturnà nu un omu que se punea tot d'auna în rêndul quellor lalţi, ci o doctrină salutariă, veḑêndu şi vegherile şi planurile, şi sudorile şi sacrificiurile mai de un secul amenințate pintr'o reacţio aşà de pericolósă, nu mai putù omul; pentru inemicii sei personali de atâtea ori se luptò cu sineşi sau cu Dumneḑeul seu spre ai justificà, pe adversarii ânsè principelor salle umanitare, pe adversarii Dumneḑeului que appărusse spre a liberà lumea din servitute nu'i puteà iertà. Momentul de a ardicà mâna şi a lovì erà propiţiu ; popolul erà în dissipaţiò.

« La mine dar înquoaci, ori-quine este cu Domnul, strigò plin de mînie trimisul şi prophetul lui Jehovah. »

Descindenţii lui Lévi, din aquărora semenţie se află şi Moysè şi Aron, descindenţii lui Levi que sperà a devenì sacerdoţii systemei quei nuoe, şi quari dela străbunul lor avea exemplu măcellului din cetatea Sichimilor, de afecţiò către Moysè, din interes particular al unei caste que avea a formà, din natură impetuoşi şi vĕrsători de sânge, cu toţii se adunarò în pregiurul capului semenţici lor.

Cu toţii se armarò, şi dupò commiand'a lui Moysè din pórtă pînò în pórtă străbăturò campamentul şi trecurò pe sub gladiu, frate, vecinu, amicu, fiăquare pe quel mai de apprópe al sĕu.

Măcellul fu mare, horribil, asiaticu în tótă furorea fanatismului; nimicu nu è mai terribil şi mai neuman de quât a se dà sabia în mâna Levitului. Dupò versiunea Vulgatei, luânduse dupò Pavel que erà Phariseu şi avea tradiţiunile aquestor'a, doè ḑeci şi trei de mii căḑurò, uccidênduse frate pe frate, iar, dupò versiunea quellor Septe ḑeci, cum şi samariteana şi hebraica, graţiă Domnului ! nu căḑurò de quât numai trei mii, şi nici nu credem să fi fost mai multe victime, quòci pe de o parte vĕḑurŏm şi principele şi dorul lui Moysè pînò să se determine la o assemenea pedépsă, şi pe de alta sunt trei versiuni încontra uncia que mărturisescu adevĕrul.

Trei mii sunt de ajuns la assemenea împregiurări spre a servi de exemplu la trei millióne.

Quine è cu Dumneḑeu şi cu Patria, viiă la mine sau eu mĕ voiu ducce la dênsiì, şi în ḑioa quând viţellul de aur se và punne pe piedestal, và fi de ajuns a curăţì numai trei sute de idolatri dintr'o pórtă pînò la alta a campamentului, şi alţi trei secoli Dumneḑeul părinţilor nostri và avé altarele salle în nuoa ţĕrră promisă.

29 Vers. « Disse attunci Moysè : împluroţi sau consacraroţi aşţădi Domnului mâinile vóstre, fiă-quare în filiul sĕu şi în fratele sĕu spre à se dà peste voi binecuventare. »

Quât è de crud şi de greu a venì quineva în assemenea momente de crise ! quât e de greu quând ajunge quineva, nu piciórele sau mâinile, ci un singur ḑegit a tăià spre a mântuì corpul întregu de cangrenă! In adevĕr quò în assemenea momente binecuvêntă quinevà pe chirurgul que se însarcină cu meseria carneficelui, quòci a tăiat braţul sau piciorul şi a mântuit corpul. Un popul ânsè, o naţiò è un corpu collectivu, şi membrii lui cangrenaţi sunt fiă-quare, de şi părţi alle unui tot. ânsè sufflete întrege, fraţii şi filii nostri, şi quât este şi de mii de ori mai dureros, a ḑicce quinevà : pĕră trei mii spre a mântui trei millióne şi nisce principe salutarie ! Binecuvêntat chirurgul que ia sarcina carneficelui ; binecuvêntată mân'a que împlantă ferrul în inima filiului şi fra-

www.dacoromanica.ro

telui sĕu! — Moysè ḑice aqueasta. Ansĕ ia să 'l auḑim şi quând este singur, façă în façă cu Dumneḑeu sau cu Consciinţa sa.

31 Vers. « Se returnò Moysè către Domnul şi ḑisse : rogu-me, Dómne, pĕcătuit' a popolul aquesta pĕcat mare, quŏci îşi făcù ḑei de aur. »

32 Vers. Si acum de voiesci a remitte pĕcatul lor, remitte : iar de nu şterge-mĕ şi pe mine din cartea ta que ai scris'o tu. »

Popolul în adevĕr a comis pĕcatul, quŏci singur de unde erà liber şi nu cunoscea alt Domnu de quât pe Dumneḑeu sus, îşi făcù ḑeu de aur, se suppuse de bună voie a îngenuchià în aintea averilor sau aurului, din nuou a fi cumpĕrat, şi vêndut, şi împilat de quei potenţi şi avuţi. Mare pĕcăt în adevĕr, pĕcat de sinuccidere! Exemplu s'a dat, culpabili s'au pedepsit; ânsĕ pĕcatul nu se remitte, nu se iartă pînŏ quând omul nu şi 'l cunósce singur şi nu se decide de a nu 'l mai facce. Aşà Moysè strigă, se rógă înaintea lui Dumneḑeu, qua să facă cum pĕcatul sĕu se spele să se ierte, adicŏ popolul să se lumine să véḑă que a făcut şi să se deciḑă à nu 'l mai facce, à se îndreptà cu un cuvênt, à devinì în adevĕr liber ; quŏci de và fi iar să mai viiă la idolatriă, iar să mai caḑă în genuchie înaintea Boilor şi Viţellilor de aur, înaintea tonţilor şi măgarilor que n' au altă qualitate de quât să scie a quere aur şi tot aur dela popol pînŏ să se prefacă în Boi de aur, attunci, Dómne! strigă Moysè, spre que mai făcuiu quâte am făcut? Spre que atâtea veghieri, şi sudori, şi sacrificiuri? Spre que infine aquest mare sacrificiu de pacea sufletului meu de a uccide 3,000 de ómeni? Spre que tóte aquestea daqua pĕcatul nu se và sterge, daqua popolul nu se và rennoi? Sterge-me attunci şi pe mine din cartea ta que ai scris' o tu. Ia'mi adicŏ nu numai viaţ'a, ci şi numele şi suvenirea despre mine quŏci attunci în locu de duce şi regenerator, voiu trecce numai cà un tyran şi carnefice al Popolului.

O cu quâtă durere sunt pronunţate aqucste din urmă cuvinte!

Rugele ânsĕ, lacremele, ţipĕtele nu exprimă de quât dorul que are quinevà în suffletul seu în inima să; nu au virtutea de a vindecà dorul de a reparà rĕul. Quând suspinăm, plângem şi ţipăm ne arătăm numai durerea que simţim, şi quel mai de appróp̆e al nostru que stă mort înainte-ne nu se mai scólă spre a ne consolà. In van sunt rugele şi lacremele, quŏci legile eterne alle lui Dumneḑeu sunt nemutabili şi nimeni nu le calcă nepedepsit. Vocea lui Dumneḑeu que exprimă şi arată aquelle legi prin mintea Omenilor de elită éccĕ cum se exprimă către Moysè :

33 Vers. « ... De a pĕcătuit quinevà înaintea mea, sterge 'l voiu din cartea mea;

34. Iar (tu) acum passă şi condù popolul aquesta la locul unde am ḑis ţie; éccĕ angelul meu và precede înaintea feçei talle, şi în ḑioa în quare voiu cercetà, adducce-voiu assupra lor pĕcatul lor.

35. Si în (adevĕr) pedepsì Domnul popolnl pentru quŏ a fost făcut viţellul de aur. »

De ar' fi făcut încai vre un Hebreu de aur, vre un omu de aur, ci un viţellu de aur, un bou de aur!

Tot lucru are natur'a sa şi adduce consequinţele salle, grâu seméni, grâu seceri, sccară sémenă altul secară secerà. Spini şi triboli sémĕnă al treilea, la spini şi triboli să se aştepte. Omul dupŏ legile naturei è mai greu de quât aerul şi ap'a, Omul nu se póte lăsà cu capul în jos nici ênsuşi cu capul în sus dupŏ crestetul unui turnu sau de pe marginea unei stânce; quŏci călcând legile naturei pedéps'ă este în dată, immediată: plumbă sau sfărmat sau înnecat în fundul abysului.

Aşà sunt de cunoscute legile naturei în quât tóte exemplele que addusserŏm sunt cunoscute şi de quei mai simpli ómeni şi de ênsuşi animale. Callul nu dă pe focu, nu se dă de bună voie de rîpă. Furnic'a ênsuşi se accaţă şi se pune pe paiul que plutesce d'asupra apei şi nu se lassă singură în voiea undei... Un Român se ḑice quŏ a vĕḑut pe óre-quine în pădure stând pe marginea unei crace şi tăindu-o dela rădĕcină. Mhei, Române, sau Tsigane, îi ḑisse, a să caḑi. — Ci nu vei fi tu Dumneḑeu, îi ḑisse quel imprudent, qua să scii que a se mi se întêmple. Românul nu erà Dumneḑeu, ci scià quŏ dupŏ legile naturei sau alle lui Dumneḑeu, nu se póte tăind quinevà crac'a dela rădĕcină şi stând pe sommitatea ei să nu caḑă din preună cu dênsă dupŏ quâte-và loviture de secure. Quând a venit timpul, imprudentul căḑù peste capu cum să 'şi rupă junghietur'a.

Dumneḑeul lui Moysè que nu è representat prin nici o formă de quât prin Mintea, Raţia supremă, nu respunde lui Moysè quŏ a făcut bine sau rĕu ; nu îi promite quŏ và iertà pĕcatul, — quŏci tot principul îşi are consequinţele — ci cu tóta gravitatea şi certitudinea ḑice : De a pĕcătuit quine-và înaintea mea (adicŏ înaintea legilor eterne) sterge 'l voiu din cartea mea; adică de a semĕnat rĕul, rĕul và culege... Iar tu passă înainte, caută 'ţi de callea ta, nu abondonà cugetul tĕu, stăruesce pînŏ în ultim'a consequinţă.

Românii se scularŏ la 1848 quând tótă Europ'a officiale, tóte thronururile aşteptà mântuire dela Czarul, şi fărŏ a fi indemnaţi nici sustinuţi de nici o putere, se scularŏ assupra Czarului, adicŏ assupra appĕrătorului tutulor Potentaţilor, adicŏ assupra Europei officiali întrege, şi strigarŏ jos protectorutul exclussiv al Czarului! şi sus protectoratul collectiv al Franţei, Engliterrei şi Germaniei. Se pussesserŏ adicŏ la rădĕcina sau tulpina tractatelor lor, existinţei lor politice şi naţionali şi se incercà a tăià ramurele vermulóse que amenințà arburele întregu de putrediune şi a scuturà omidele que devorà ori-que flóre şi ori-que frunḑă.

Cu Turcia, cu Russia şi cu Austria assupra lor, cu guvernele Europei întrege şi cu ênsuşi al Franţei de attunci antipatice, cu rĕutatea şi cabalele Phanarioţilor şi puilor de vipere în miḑlocul lor, cu rivalitatea sau neînţellegerea fatale a Ungurilor şi a Polonilor, trei luni strigarŏ în faç'a lumii drepturile lor; doi anni gemurŏ prin carcere, prin angarii, doi anni ajunsesrŏ să nu mai aibă nici cenuşă în camin : şi flămûndirŏ toţi, murirŏ mulţi, perdurŏ starea, libertatea şi demnitatea de omu şi mai mulţi, şi *jos protectoratul abusiv al Czarului* nu încetà din gurele lor. Europ'a îi auḑì, şi Europa officiale tótă se sculò ênsuşi assupra Czarului que o mântuisse, Europ'a officile se determinò a devenì ingrată, şi să viiă cà nici o datà a dà ajutor Turcului, numai qua să mântuie Dunărea de usurparea Czarului, şi infine Românii trăirŏ a vedé desfiinţat protectoralul exclussiv al Russiei, şi a'i luà locul garanţia collectivă a Europei, nu pe temeiul tractatelor violente şi fraudulóse cà alle Russiei cu Turcia, ci pe al unui tractat solemnel, European, şi a nevoie de violat. — Queea que au semĕnat Românii, aqueea furŏ chiemaţi a culege quând venì timpul. Attunci ânsĕ quei que la 1848 nu 'i putusserŏ amăgì, puii de viperă que făcusserŏ causă communà cu agenţii Russiei şi consorţi spre a le arrestà şi uccide alleşii, spre a uccide popolul desarmat; spre a arde Regulamentul quând nu mai erà timpu de

www.dacoromanica.ro

ars, ci de a se depunne în archive că proprietate a Historiei că tóte instrumentele de tortură din mediul evu, și că o probă a protectoratului illegitimu; attunci, sau acum dicu quând furŏ chiemați de a culege queea que au fost semĕnat, puii de viperă reușirŏ a'i amăgì spre a dà focu câmpului întregu și a arde tóte scceritur'a.

Sau mai bine qua să ne servim tot de parabola Românului cu arburele și cu tăietorul imprudent, dicem : Un arbure secular a nume Romania dintr'aqueea-și tulpină întindea doĕ mari ramure, Moldova și Terra Română. Mulți se uità la dênsul și se recorià la umbr'a lui! intemperiile îi uscasserŏ multe ramure, omidele îl despuiasserŏ de frunde; sucu de viață ânsĕ erà într'ênsul multu, erà ânsĕ amenințat de cangrena vermulosității que se întinssesse în atâtea remurelle, de omidele parasite que îi dumică și pălià ori-que frundă. La lucru copii strigarŏ mulți spre a mântui arburele național, doĕ ramure nu resaru de quât dintr'o singure tulpină, fructele lui sunt tot aquellea; doĕ ramure nu facu de quât aquellași arbure, uniunea există în tulpin'a lui în rădecinele lui que sunt tractalele pe quare se base existința lui. La lucru numai pe ramurellele uscate și pe omidele parasite; jos cu dênsele qua să trăiscă arburele! jos cu dênsele strigarŏ cu toții. Iar fiii Pericliunii, puii de viperă se amestecarŏ în lucru, profitarŏ de enthusiasmul general sau de amorul general que tot d'aun'a, din disgrație, cu quât este de divin cu atâta este de orbu, daqua este numai Amor farŏ Minte. Toți Românii luarŏ securele, și în locu de a se întemeià pe tulpină, la radăcin'a ramurelor de unde să obóre tot que e uscat și tot que è omidă; se suirŏ pînŏ unde se póte mai sus pe ramurele quelle mai uscate și mai vermulóse se întemiarŏ pe demagogiele puilor de venetici și de phanarioți, și cu lovituре necontenite răpăià cum să resune în Europa întrégă, spre a tăià dela rădacină quelle doĕ ramure mari și seculare.

Mhei, Române, ai să cadi strigà unii speriați, quŏci în locu de a te pune pe temciul sau tulpina tractalelor que ai cu Turcia și în quare stă existința ta politică și naționale și de aquì să începi a curăți, a rennoi și a dà viitor arburelui; tu te ai cocoțat pe tot que este mai uscat, mai vermulos și mai putredu, și dai de mórte în ênsuși existața ta, în tractatele părinților tĕi; — Ai să cadi, Române, quŏ alergi la pĕrul lăudat cu sacul; quŏ ai abdicat la drepturile talle de națiŏ autonomă que a tractat de egal cu egal cu Turcia, și acum în locu de a querre a tractà cu dênsa, și a quere aqueasta mai nainte de tóte, te pui în stare de epitropiă, și te lași a ți se consultà dorințele că ori-que copillu, că ori-que sclavu; ai se cadi, Române, quŏ ai abdicat la dreptul tĕu de autonomie și recunosci dreptul que se dă Turcici de a'ți octroyà legile; te ducci a sărutà firmanul que îți convócă representanții, și adunarea generale que are a decide despre sórta ta, consimți singur la a se numì că nici o dată *divan ad hoc*, divan-*pentru treaba aea*, divan de poruncială. Te ai cocoțat, Române, pe que este mai putred și vermulos în Europa, pe un principe străin, pe un bou pe quare cu sudorile talle a să 'l faci de aur, te ai cocoțat la cucuiata, și dai cum nici o urmă să nu se mai afle din dreptu-rile talle; rĕsună Europa de imprudența ta în marea bucurie a inemicilor tĕi și a sperjurilor que te-au condus, și quari votând unire, allérgă dupŏ domniile desunite, votând principe străin și mărturisind quŏ ei nu sunt capabili de a guvernà, adicŏ boi și viței, vin acum cu aurul vostru que v' au stors spre a se facce ei Viței de aur cu însutitul de queea que vor mai stórce dela voi. — Ai să cadi, Române, quŏ te ai pus rĕu, și dai de mórte în tot que è mai fondamental.

Românul ânsĕ è sus, sus banănăesce în aer callare pe ramure putrede, în beția divarunilor *pentru treaba aea;* quine è că dênsul Român și patriot! Jos cu trădătorul que ne spunne quŏ avem să cădem, jos cu tot afurisitul, que ne voiesce binele!

Puf! peste capu apoi cu toții; și quând se desbĕtarŏ sbucinați și mai striviți de cădere, începurŏ a strigà drepturile nóstre! Quare drepturi? Le respund ênsuși adversarii que îi învĕțasserŏ a se sui atât de sus à încăllică pe principi vermulosi străini, și a'și rumpe tractatele; quare drepturi? Dupŏ que o dată le ați desființat singuri, recunoscênd Sultanului a vĕ convocà representanții, a vĕ octroyà legile, și a vĕ dà alt nume facultății vóstre legiuitóre. Divanurile de poruncială nu sunt adunări generali.—Quare drepturi? quând singuri ați mărturisit quŏ n' aveți nici o parte sănĕtósă între voi, quŏ nimeni dintre voi nu è capabil d' a vĕ guvernà, quel puțin că pe Sîrbi și Montenegrini!

Tot principul darŏ își are consequințele salle: que semeni aqueea culegi; și Dumnedeu dicce lui Moysè tot a'șà: « In dioa în quare voiu cercetà adduce-voiu assupra lor pĕcatul lor. »

Quând vine timpul, pĕcatul sau rĕul principu semĕnat resare cu fructele salle însutite.

35 « Vers. Sì în adever pedepsì Domnul popolul pentru quŏ a fost făcut vitellul de aur que făcusse Aaron. »

Que ați făcut, Pré sfinților Mitropoliți și Episcopi, ai Romanici, Viței de aur sau altar Dumnedeului Parinților nostri? Unde mai sûnt tractatele lui Mircea, lui Vlad, lui Bogdan și lui Rareșu? que căutați a vĕ facce presidenți în *divanul ad hoc* și să vĕ prosternați în templu lui Baal? Tabernaculul Mărturiei erà încredințat în mâinile vóstre. In midlocul desertului de patime și de nesciință, sĕrpii muscă popolul de tóte părțile, și în locu de a înălța șérpele de aramă, v' ați pus pe sine-ve drept stindard d' assupra turnului lui Babel, în presidența Confusiunii din divanurile *ad hoc*. In dioa în quare vă cercetà Dumnedeu, adduce-va pĕcatul vostru assupra vóstră. Vițellul de aur își vă adduce fructele salle; și vor fi fórte amare, daqua nu veți dissipà popolul, și că nisce alți Aaroni și Moysì nu veți strigà: quine è cu Domnul viiă înpregiurul nostru.

CAPU XXXIII.

Să ascultăm que mai dice Domnul către Moysŏ Dupŏ que furŏ curățiți quei que îndemnasserŏ spre a se committe pĕcatul, pĕcatul sinuciderii naționali, pĕcatul fabricării viteilului de aur și a închinări la assemenea idol.

1. « Passă, descinde de aquì tu, și popolul que exdusseși din pământul Servitudinii (passă), la pământul que juraiu lui Abraham și lui Isaac și lui Iacob, dicênd: posterității vóstre îl voiu da;

2. « Si înpreună voiu trimitte angelul meu în aintea ta și vă allungà (audiți! vă allungà) afarŏ pe Chananeu, și pe Amorrheu, și pe Chetteu, și pe Pherezeu, și pe Gergeseu, și pe Eveu, și pe Iebuseu.

3. « Si te va întruducce pe tine în pământ que revérsă miere și lapte; — quŏci eu nu me voiu suì (pe calle) din preună cu tine, pentru quŏ popol tare la cerbice fiind tu, să nu te consumnu în calle. »

Pĕcatul se commissesse, și dupŏ dreptatea sau legea eternă cătà să adducă resultatele salle. Tot que se mai póte facce în assemenea împregiurări

www.dacoromanica.ro

este să abată quineva justiția inexorabile. Să închidă ochii dreptatea, să pără un moment din midlocul ómenilor, qua să nu le dea dupŏ faptele lor, quând faptele sunt relle. Așà Dumnedeu dicce lui Moysè, tu caută'ți de calle. Din tată în filiu aveți tradiția quŏ țérra promisă a vóstră este, cà și cum ar' dice astădi: din tată în filiul aveți tradiția și speranța și aspirațiiunile quŏ pînŏ există nația română uniunea ei se và facce mai currênd sau mai târdiu Avênd dar credința aqueasta și stăruirea aqueasta, nu te desperà, passă înainte; angelul meu và precede înaintea ta; gintile adversarie vor fi allungate; iar eu Dreptatea severă, que dă fiă quăruia dupŏ faptele salle, eu în midlocul unui popol tare încerbice n' am que căută, pentru quŏ dreptatea n' are de quât a pedepsì pe culpabil, eu me voiu depărtà pentru un moment qua să nu se consumme popolul în callea sa. — Dumnedeu Justiția, se dă în laturi quând voiesce a mântuì pe imprudenți și pe culpabili. Si lassă a venì angelul grației și al Misericordiei. Impillații numai, quei que sufferu sub jugul lui Pharaon au nevoie de Dreptate. Si vai de culpabili quând Dreptatea se armă de gladiul seu; ei n' au nevoie de quât de clemență.

Greu vi se par', Românilor quâte audirŏți, dupŏ quâte ați pățit și veți mai păți din imprudența vóstră și dupŏ faptele vóstre, și daqua în adevĕr cuvintele v'au fost sincere, daqua scopul v'a fost sacru, și callea que-ați fost luat a fost rătăcită, faceți și voi que făcŭ popolul hebreu, daqua mai sperați a ajunge la terra promisă, la marele și națională vostru ideal.

4 Vers. Si audind popolul cuvêntul aquesta reu, lugirŏ (cu toții) accoperinduse de doliu; nici un bărbat nu'și pusse ornamentul pe sine.

6. « Si 'și depusserŏ fili'i lui Israel adornamentul lor, și peristol'a dela muntele Choreb. »

Își adducu à minte cititorii quŏ în predioa promulgării Legii, totu popolului Israel se didesse de scire spre a se spĕllà, curăți și a revestì fiă-quare cu ornamentele și stolele salle. Acum darŏ quând au a se mișcà dela muntele Choreb către terra promisă nu facu cà quei que eșirŏ din divanul *ad hoc* spre a'și purta stolele și uniformele prin antecamerile Parisului a dà baluri și à se ducce la baluri, mărturisind quŏ ei de și au querut principe străin, au fost numai qua să paralyse uniunea și să o facă mai difficile de quât mai nainte. Prob'a de serviciul lor que au făcut inemicilor uniunii o arată quŏ solicită fiă-quare pentru sine, nu Domniatul ci pașalikul turcescu. Turci, Nemți, Englesi astădi sunt amici și protectori tutulor petitorilor que în Divanul *ad hoc* au votat pentru principe străin. Toti inemicii uniunii vor recompensà largamente comedianților que jucarŏ cabala; le vor dà dreptul din nuou să sugà sângele Românului desunit, și împerechiat mai mult de quât tot d'auna.

Nu, Românilor, quâți ați mai remas, luct pe capul vostru, repentire adicŏ, cunoscința a adevĕrului quel puțin acum dupŏ que se cunoscŭ adevĕrul, și vĕ cunoscurŏți adeverații inemici.

7 Vers. « Iar Moysè luânduși tabernacului, îl întinse afarŏ din castre și se chiemŏ tabernacului Mărturiei... »

Afarŏ din campamentul unde s'a fabricat vițellul de aur, quâți mai sunteți cu Domnul sau cu Uniunea, afarŏ din consiliul invidioșilor, trădătorilor, și mincinoșilor farŏ rușine și renegaților, afarŏ vĕ întindeți și vĕ înfigeți tabernacului vostru, tabernacului Mărturiei, tabernacului Protestațiunii, și de nu credeți quâte Biblia dice quŏ s'a întêmplat lui Moysè, veți vedé cu ochil quŏ se vor întêmplà voĕ. Colónă în adevĕr nu de nor ci de lumină và sta la intrarea tabernacului vostru, Dumnedeu và vorbì față în față cu voi, — firesce dupŏ cum vorbesce Dumnedeu iar nu ómenii — và vorbì față în față cu voi dupŏ cum vorbesce amicu cu amicu; și Turcul và tractà cu voi, dupŏ cum a tractat cu străbunii vostri, dupŏ cum tractă quel puțin cu Sîrbul și cu Montenegrinul.

---

11 Vers. « ... iar Jesus ajutorul (lui Moysè filiul lui Navé, june, nu se depărtà dela tabernacul... » Jesus Navè quând a murit erà în etate de una sută dece anni. Se scie quŏ a petrecut și ellu cu quelalți în desert 40 de anni; se dice quŏ a mai trăit dupŏ eșiira din desert alți 14 anni. Prin urmare Jesus Navè quând a intrat cu tot popolul în desert erà de 56 de anni; și a se dice *june*, este sau pentru quŏ în adevĕr erà june pe lângŏ Moysè, și dupŏ etățile din aquei timpi, sau quŏ *june* aquì se póte luà cà și vorb'a *copillu* (în casă) cà un pagiu sau ajutant que erà pe lângŏ Moysè.

Tot ânsĕ que este mai de însemnat în versetul aquesta este quŏ despărținduse tabernacului Mărturiei sau al Protestațiunii și trăgênduse afarŏ din campamentul unde se comisse nelegiuirea, pĕcatul sinuciderii naționali, Jesus-Navè que este o personificațiŏ a tutulor junilor din Israel, pre cum adessea Moysè se arată cà personnificațiŏ a popolului întregu (veți versetul 3); Jesus Navè personificația junilor que aveau a conquistà țérr'a promisă nu se mai depărtà de tabernacului Protestațiunii. — Către voi mĕ adres filii mei dă predilectiŏ, junilor ai Românii, quărora le-am consacrat tóte veghierile melle de mai mult de trei dieci de anni. Nu ve depărtați de tabernacului Protestațiunii, de voiți a ajunge la țérra promisă protestați cu mine din preună încontra ori-quărui actu v'a violat drepturile naționalității.

O Patriă cu atâtă mai mult de scumpă cu quât ai fost și esci de amărâtă! Filiă a Romei, de parte de surorile talle, necunoscută de dênsele, orphană și străină în midlocul atâtor ginți barbare; în amorurile talle legitime concepuși și purtași mai mult de un sccul în pântecele tĕu o filia demnă de antica Roma, demnă d' a stà d'allăturea cu Italia, Franca și Iberia. Numele ei fu pus mai din ainte *Uniune*. Iorgovici, Shincai, Maiori, Lazarii au dorit'o. Eu am cântat'o și cu dênsa legĕnam tóte visele de aur alle junilor Românieĭ. Pruncul *Uniune*, începusse dejà a sălță în pântecele teu. Ancŏ dela 1849 și 50 începuiu a vedé quŏ filii aquellor que persecută și batjocorià pe Lazar, quând và venì timpul nascerii, se prepară spre a'l sugrumà încŏ din pântecele teu (vedi *Epistole* și *acte*). Ora durerilor venì; pe attunci Franc'a într'un amor illegitim și précurvar se lassă ai face Czarul un copillu, aquesta fu o fétă projetată de Ecaterina, desiderată de Niculae, laborată infine de Alexandru. Fétă bastardă, eșită din adulteriul Francei cu Czarul actual, îi pusserŏ numele Uniune, și filii Periciunii venirŏ să uccidă pe adeverat'a ta filiă eșită din rerunchii tei, din durerile talle, și să 'ți dea de moștenitóre un bastard un monstru, numlndu 'l Uniune. In van strigam quŏ adevĕratul pruncu legitimu se uccide mai 'nainte d' a se nasce, invan arătam quŏ nu è scump'a și dorita nóstră Uniune, surora nóstr'ă quea adevĕrată aquea monstruositate que crà addusă spre a ne răpì averea strămbună și pînŏ la tot que mai remăssesse din drepturile talle. O Patriă! Unde îți este pruncul tĕu quel adeverat? Mântuitu 'l ai de conspirația filiilor desnaturați și de machinațiunile străinilor?... O

www.dacoromanica.ro

Dumnedeule! O Mamă Mocăncuța, Mamă Olteană, Mamă que tragi aratru cà Cincinații, que pasci oile ca Baba Docia, quât esci de tare în opincele talle, quât îți sunt brațele de vîrtóse subt iișóia ta. Ancò 'ți è rotund pàntecele. Loviturele puilor de viperă, veninurile complicilor Fanarului, nu pot așà de facil a te face să lepedi mai nainte de timpu. E viu! saltă àncò în pàntecele teu, pruncul Salvator, surora nóstră de speranță și de caruntețe. S'a învederat infine cabala; Bastarda Francei și a Czarului nu và luà locul filiei Talle adevĕrate.

Afarò dar din campementul unde s'a dospit și s'a commis pĕcatul; afarò din campamentul Nelegiuiri, o junilor Romàni, și toti Romànii quei maturi que correspundeți la speranțele junilor. Afarò întindeți și împlântați Tabernacului Protestațiunii, și nu vĕ mai depărtați de dènsul pentru quò în màinile vóstre se confidă viitorul Patriei.

---

14 Vers. « Si îi disse (Domnul) : Precede-voiu cu tot aquella în ainte 'ți și îți voiu dà repaos. »

Despre versetul aquest'a sunt mai multe opiniuni, și prin urmare differinte traductiuni : unii traducu, cà quei din Hebraica prin :

« Indignația mea se va allina și îți voiu fi propițiu. »

Vulgata se exprimă quam : Precede-voiu în persónă în aintea ta și îți voiu procurà repaos.

De aqui apoi vin commentatorii și dicu quò aquest verset nu se învoiesce cu versetul 3 unde dice : « Nu me voiu sui (pe calle) din preună cu tine pentru quò, popol tare în cerbice fiiind tu (aquì Moysè se ia drept Israel, drept personificațiò a popolului), să nu te consummu în calle. » Si quò prin urmare Dumnedeu dice și desdice.

Jucărie mare, ba și batjocnră màre ar' fi de s'ar' luà Biblia dupò litteră și s' ar crede Dumnedeu cà o fiintă materiale, cu voce materiale. Dumnedeu nu dice și desdice, ci mintea omului que se ia drept vocea lui Duimnedeu vine adessea în assemenea cumpene pînò află adevĕrul. Moysè nu natră de quât figurat queea sinzur își dicea cu mintea sa. Apoi de vommu studià mai cu luare a minte versiunea quellor Sépte deci, pere și ênsusi aqueastă părută contradictiò. Pĕcatul o dată făcut nu se mai desface, și cată a'și adducce currênd sau mai târdiu consequințele salle, fructele salle. Aqueasta s' a dis o dată, și dreptatea nu mai are que cătà acolo unde s' a commis nelegiuirea, dequât spre a pedepsì; acolo Clemența este bine-venită. Aquì Dumnedeu-Dreptatea, Dumnedeu quare se dice quò *este tot aquella* αὐτός (asta quare mĕ vedi) și quare rĕu s' au tradus prin *ênsu'mi în persóna*. Dumnedeu-Dreptatea que è plin acum de urgiă, trece-voiu dice înainte, nu te voiu pedepsì adicò și îți voiu dà repaos. Prin urmare nu è nici o contradictiò, queea que a dis nu se desdice, se desdicu aqueia que pe αὐτὸς în queasta impregiurare îl traducu sau îl explică *cu ênsumi în persóna*, iar nu prin eu aquesta, Dreptetea sau Urgia voiu trecce înainte, adicò voiu trecce cu vederea, dându 'ți repaos spre à ajunge la scopul tĕu, cu tóte quò pĕcatul își và dà fructele salle.

Aqueasta se învedereadă din versetele urmĕtóre, 15 și 16, în quare stăruesce Moysè și se rógă să viiă ênsusi Dumnedeu în preună cu dènsii; și aqueastă rugă ar' fi fost absurdă dequa ἀυτος ar' fi însemnat *în persóna*.

La aqueastă dar rugă stăruitóre, printr' una din figurele retorice și din metaphorele quelle mai politice și mai încuragietóre, în fine spre a se împlea inimile popolului de speranță se dă respunsul, nu contradictoriu, ci făcut de un bărbat de o politică din quelle mai 'nalte.

17 Vers. « ... Si cuvêntul aquest'a que disesi voiu facce; quòci aflat'ai gratiă înaintea mea, și te sciu pe tine mai mult de quât pe toți. »

Cu aqueasta și cu altele assemenea aquestei expressiuni mulți accusă pe Moysé de impostură. Noi ânsè, neputând luà lucrurile *ad litteram*, dicem quò este o figură a metaphorei; și apoi daqua nu erà să scie Dumnedeu pe Moysè și pe fiă-quare din noi, quine altul póte să ne scie que cugetă fiă-quare și que face pe ascuns; unde este impostur'a în assemenea expressiò?

19 Vers. « I se respunse : Trecce-voiu eu în aintea ta cu gloria mea și *voiu chiemà în numele Domnului* înaintea ta, și gratiă-voiu pe quine voiu gratiă, și avé-voiu misericordiă de quine misericordiă voiu avé. »

Traducția vechiă română dice : « Si *voiu chiemà în numele meu; Domnul înaintea tà*, in locu de. și *voiu chiemà în numele Domnului*. In adevĕr ediția din Vaticanu al lui Sixtu Quint dice :

Και καλέσω τῷ ονοματί μου Κυριος εναντίον σου.

Iar ediția din Athene coprinde :

Καὶ καλέσω τῳ ονόματι Κυρίου εναντίον σου.

Greutatea aquì de unde esu aqueste versiuni diverse este quò ênsusi Dumnedeu se presupune quò vorbesce și Domnul ne avênd alt Domnu, nu póte ținne lingagiul unui muritor sau angel, prin urmare dice chiemà-voiu în numele meu; Domnul (adicò quare este Domnul.

Aqueasta ânsè este o correctiò modernă făcută în Vaticanu; dupò originalele vechi este cum se dette în Athena : chiemà voiu în numele Domnului, și se subînțellege *quarele sunt eu* (dice Domnul). Noi preferirŏm aqueastă expressiò numumai cà filii ai Bisericei Rĕsăritului, aquăruia orthodoxià se representă în Athene, ci și cà o expressiò mai grumaticale și mai 'naturale.

Quâte se mai dicu în versetele următóre 20, 21, 22 și 23 se lassă la mintea fiă-quăruia s'i judice de se cuvine a se înțellege *ad litteram* sau daqua nu este o figură allegorică cà o consequință a înaltei politice învederate în versetul 17. Daqua o data se dette lui Dumnedeu voce și condescendință, și iertare spre încuragiarea popolului, numai pentru gratia que face lui Moysè, cătà a se dicce quevà și despre fa'a sau figura lui Dumnedeu que s'a adoptat o dată quò vorbià da amicu cu amicu cu Moysè. Quând se ia o dată drumul tropilor sau modurilor methaphorei, cată să fiă și scriitorul și cititorul consequenți pînò în ultima consequință.

CAPU XXXIV.

2 Vers. « ... și să te sui de dimineață la mine. » Atreia ascindere a lui Moysè la munte. Dice-se quò a stat de fiă-quare dată quâte 40 de dille și 40 de nopți.

2 Vers. « ... și astette înaintea lui acolo și chiemò în numele Domnului. » — Quine chiemò? se tace sujetul. Vechii nostri traducĕtori adaogu în parenthese *Moysè* dicênd : și au stătut înaintea lui acolo Moysè și au chiemat numele Domnului.»

Noi ne ținurŏm dupò lextu : καὶ παρέστη αὐτῳ ἐκεῖ, καὶ ἐκάλεσεν ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου· — In Ediția din Vaticanu lipsesce prepositia ἐν, dicênd : ἐκάλεσε τῷ ὀνόματι.

Pentru multe cuvinte n'ammu attins textul și ammu lăssat a se înțellege quò Domnul chiemò iar nu Moysè. Antêiu, quò construcția în hellenică

www.dacoromanica.ro

este fórte clară şi nu lassă a presuppunne quŏ Moysè chiemò şi nu Domnul :

« Si ascindù Domnul, şi astette, şi chiemò. »

Aldoilea quŏ şi în textul hebraicu verbul chiemò este aşà arătat cum să se înţellégă quŏ sujetul este *Domnul*; al treilea quŏ numele *Domnul* este exprimat în hebraica prin aquel nume que numai Dumneḑeu îl pronunţă quând se numesse singur; şi al patrulea quŏ şi în capitolul precedent v. 19, assemenea se exprimă. Priu urmare atât în aquel verset quât şi ori unde se ḑice quŏ Domnul singur îşi pronunţă numele *chiemò în numele Domnului* este uu hebraism que se cuvine a se înţellege dupŏ limbele nóstre : « făcù a se auḑì numele Jehovah. »

6 Vers. Καὶ παρῆλθε Κύριος πρὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἐκάλεσε Κύριος· Κύριος ὁ θεὸς, etc.

« Si trecù Domnul înainte feceĭ lui (Moysè) şi chiemò Domnul : Domnul Dumneḑeul clement, etc... »

Dupŏ aqueastă versiune se înţellege quŏ Domnul ênsuşi făcù din nuou a se auḑì numele sĕu diu preună cu qualificaţiunile que nicĭ o divinitate a paganismului nu aveà.

Dupŏ alte versiuni cà şi quea diu Vaticanu, cà şi Vulgata şi Hebraica, se expsimă cum să se înţellégă quŏ Moysè chiemò, şi dette lui Dumneḑeu aqueste qualificaţiuni. Daqua Κύριος que nu se ḑice Κύριε s'ar luà de vocativ, punctuaţia nu ne lassă a 'l luà de astfel, şi apoi daqua Moysè ar' fi chiemat şi ḑis aqueste vorbe, ar' fi adaos şi *meu* sau *nostru* lùngŏ numele lui Dumneḑeu ḑicênd *Dómne* şi *Dómnul, dumnedeul meu*, etc. Invederat dar se vede quŏ autorul dă ênsuşi Divinităţii dreptul sau rêudul de a vorbì. .

9 Vers. « ... şi vommu fi ai tĕi. » Dupŏ alte versiuni, şi cà o moştenire, cà o proprietate a ta !

10 Vers. « Disse Domnul către Moysè : écce eu puiu legătură înaintea tot popolului tĕu; faccevoiu glorióse que nu s'au mai făcut în tot pământul... »

Vorh'a *legatura* exprimă διαθήκη que se tradnce şi prin allianţă, şi prin testament şi prin legământ. — « Facce-voiu *glorióse;* ποιήσω ἔνδοξα » dupŏ hebraica şi Vulgata facce-voiu *miracole, prodige, minuni*. Nu è locu unde să nu fiă din systemă lingagiul incântatorilor, şi descântătorilor; unde în locu d'a facce pe Dumneḑeu Domnul Deilor şi singur Dumneḑeu, îl facu Domnul ciarlatanilor şi jonglorilor, cà şi quând ar' ḑicce quŏ nu 'l întrece nici un pehlivau. Si nu quŏ dóră nu sciu quŏ cu assemenea expresiuni nu înjoşéḑă şi blasphemă divinitate, ci sciu ânchŏ şi mai multù quŏ de vor ţiné lingagiul dupŏ doctrinele şi principele lui Moysè, nu le adduce nici un folos la butega lor.

Thaumaturgia sau facerea de minuni erà o artă occultă în Egyptu que se ţinea ascunsă numai pentru sacerdoţi, cà şi cunoscinţele physice, chimice şi mechanice. Quine erà pe attunci o speçiă de Caliostro, de Bosco, etc., erà mai gelos de quât aquestia de a'şi dà pe façă secretele lor que punea în mirare vulgul. Acum trecu de physicieni qua să nu se ḑică ciarlatani; attunci trecea de ómeni în relaţiŏ cu divinităţile. Hebreii se egyptianisasserŏ âtâţia sĕcoli în Egyptu şi despre queea que se attingea de thaumaturgiă se îmminunà mai mult de quât Egyptenii, quŏci ajunsesserŏ mai prosti de quât aquestia : astfel devenirŏ şi Tsiganii pe lùngŏ popolìi quăror devenirŏ sclavi. Thaumaturgii trecca de un lucru mare la Hebrei; şi noi nu vorhim de aquestia, ci de Moysè şi de principele lui que n'avea de scopu de quât a desbarà aquest popol de quâţe învĕţasse şi despre quâte se umilisse în Egyptu. Alta cugetă Moysè quând scrie şi vorbesce, şi alta înţellesse Hebreul şi înţellege ânchŏ dupŏ datinele salle. Un anedoctu simplu şi naivn ne vine în ajutor spre a explicà şi mai biue cugetarea nóstră.

Dupŏ revoluţia lui Vladimirescul, Grigoriu Ghica fu numit domnu în ţérr'a română. Intr'o sérăbĕtóre mare se ducea Vodă cum se dicea cu *alaiu* la biserică. Strada Mogoşóie erà plină de spectatori. De pe tóte ferestrele mii de capete se iuţà cum trecce Vodă cu *alaiul*. In casa quare me aflam erà şi reposatul Paris Mămuleanul, cum şi un Neamţu quam simplu. Bărbaţi, femei erau plini de bucurie quŏ vĕḑu un Vodă român. Mămulcanul din fire voios şi rident, se adressò cu hillarĭtate către Neamţu cu quare erà familiar, şi qua să facă rîs adunării îl întrebò cu óre-quare maliţiă qua să véḑă pînŏ unde pătrunde interlocutorul sĕu jocul fanfaronadei innocente.

— Deh, Neamţule, ţi ḑisse, vedut'ai que suntem noi Romanii ? Daqua tu te tot fudulesci cu Nemţii tei, spunne 'mi acum : aveţi voi vodă cà noi ?

— Cum să u'avem vodă? întrebò şi Neamţul făcênd ochii mari de mirare.

— Unde aveţi voi vodă, Neamţule? eu n'am vedut nici un vodă, n'am auḑit de nici un vodă în ţérr'a nemţească.

— Dar n'ai vedut tu pe vodă al nemtescu ! — să veḑi pe vodă al nemţescu quŏ întrece pe al vostru ! — Stăruiă neamţul să convingă pe Mămulcanul.

— Quare vodă nemtescu?

— Vodă nemţescu al dela Vienna.

— Mhei, Neamţule, dar alla nu e Vodă, ci imperat sau imperator sau Kaiser. Eu nu te întrebu, de aveţi împĕrat, ci de aveţi vodă, astă să mi spui tu mie, şi attuuci să ḑicu quŏ aveţi dreptate să ve fuduliţi.

Bietul Neamţu în amorul sĕu propriu naţional se sforţà în rîsul tutulor spre a învederà quŏ au şi ei vodă, şi quŏ vodă al lor è cu mult mai mare de quât al Românilor.

Appucă acum pe un Hebreu din timpii lui Moysè şi întrébă 'l, nu ca un Român causticu, ci cà un Egyptean în adevĕr orgolios de credinţele salle, întrébă pe un Hébreu :

— Deh, Hebreule, spuune 'mi aveţi voi thaumaturgi sau făcĕtori de minuni cà noi?

Hebreul fîrĕsce ar' fi respuns ! hei ! Dar nu scii tu que thaumaturgu avem noi, quŏ întrece pe toti ai vostri.

— Quare è thaumaturgul aquella?

— Eloim ar' respunde Hebreul cu totul îngônfat.

— Mhei Hebreule, ar' respunde un adevĕrat credincios, dar aquella nu è thaumaturgu, ci Dumneḑeu, Creator.

De unde ! Hebreul ar' stăruì să învedereḑe quŏ thaumaturgul lui întrece pe toţi pehlivanii din Egyptu.

Noi ânsĕ acum nici glumim cà reposatul Mămuleanul, nici ne îngônfam cà un superstiţios de pharaonean, ci ḑicem cu tótă scriositatea şi pictatea quŏ Dumneḑeu è cretor sau făcĕtor de lumi, şi

www.dacoromanica.ro

Judanul înţestat şi tare în cerbice, şi catholicul descântat de queique în tot d'auna'l au stors, stăruescu să ne înveđcređe quŏ Dumneđeu este *facetor de minuni*. In van le spunem quŏ minunea nu e nimicu pe lûngŏ Univers, quŏci ellu trece cu baţjocura lui, de pietos, de credincios, şi noi de sceptici, şi póte de tot que există mai rĕu pe pământ. Unul se ţine de Hebraica sa cu prodigele ei, şi altul de Vulgata sa cu miracolele ei; noi ne ţinem de Septaginta que nu vorbesce de quât de ἐνδοξα, θαυμάσια, σημεῖα, şi nici o dată de θαύματα; şi maĭ mult de quât de tóte ne conducem cà tot omul de mintea que fiă-quare o are dela Dumneđeu, iar nu din tradiţiuni umane şi mai adesea înrădăcinate cu rea credinţă.

11 Vers. « ... Eccĕ eu (ţice Domnul) allungà-voiu afarŏ din aintea feţei talle pe Amorrheu şi pe Chananeu... »

Ciitorul îşi adduce à minte quŏ în atâtea rênduri şi în Genese şi în Exodu neîncetat se repetă quŏ aqueste ginti se vor allungà; se và mai vedé ânc ŏ şi în cărţile următóre quŏ aqueastă repetiţiŏ se và facce des. Mulţi credu quŏ este sau o negligenţă de styl, sau un învĕţu al quellor antici de a se tot repetà. Aquì ânsĕ este o politică din quelle mai prevedĕtóre. Moysè cu tótă occasia và să inspire Hebreilor quŏ nu se póte alt fel: quŏ pământul Chanaan al lor este, quŏ Dumneđeu n'are altă occupaţiŏ de quât cum să allunge d'acolo pe Amorrhei şi pe Gergesei, şi pe Chettei, etc. Ast fel dela Petru quel mare Muscalilor neîncetat li se însuflă quŏ Constantinopole n'a să fiă de quât a lor.

12, 13 Vers. Si airea se mai vĕdu assemenea precepte de à nu facce nici un pactu, nici o alliançă, nici o legătură, nici o încuscrire cu popolii idolatri sau de altă credinţă, ci din contra să distrugă altare, statue, selbe sacre şi tot que este păgân: Aquestea au un cuvênt fórte tare pentru toţi reformatorii que din rădăcină vor cutotul să rumpă cu trecutul. Gelosia despre doctrinele lor ajunge pînŏ la phanatismu. Pentru que ânsĕ cum ammu mai ţis şi altă dată, tutulor reformatorilor să se ierte şi să li se încuviinţeđe aqueastă politică şi numaĭ lui Mahomet que fu cu mult mai tolerente să nu i se ierte?

Apoi fiă-quare legiuitor ori-quât de philosoph şi înţelleptu să fiă, nu se póte qua principele salle, doctrinele salle, vorbele salle, sentimentele şi passiunile salle să nu le attribue lui Dumneđcu. Gelosia que simte Moysè o dă ênsusi lui Dumneđeu.

14 Vers. « ... nu vĕ veţi înclinà la đeu străin; pentru quŏ Domnul Dumneđeu (sciţi voi cum îl chima?) *Gelos* este numele lui; Dumneđeu gelos este. » Adevĕrul ânsĕ al aquestei expressiuni este quŏ a se abatte quinevà spre a amà un cultu străin este cà şi un amor illegitimu: Quel que are drept pe inim'a nostră este gelos să nu o dăm altuia.

25 Vers. « Să nu cum-va să facĭ vre un pactu cu locuitorii ţĕrrei (în quare ai să intri) quŏci se vor fornică din dosul đeilor lor, şi te vor chiemà să mănânci din sacrificiurile lor;

16 Sau să iei din filiele lor filiilor ţĕi sau dintre filiele talle să dai filiilor lor, şi să se fornice filiele talle din dosul đeilor lor, şi să se fornice filii tĕi din dosul đeilor lor. »

In cultul multor divinităţi alle Asiei pre cum al Astartei que erà Venus sau Venerea asiatică, între alte acte sau mystere, fornicaţia sau împreunarea sexurilor erà legiuită. Herodotu narrà quŏ în templul Venerii în Babylonia, fiă-que femee quând îi venià rêndul, erà datóre a se ducce spre a sacrificà. Sacrificiul erà spre a stà acolo tótă ţioà din preuna cu sóçele salle quăror şi lor le venià rêndul tot în aquecaşi dì, şi a se offerì în onórea divinităţii amorului la străinii şi bărbăţii que n' aveau femei.

In primele adunări alle chrestinilor primitivi se practică quam nisce assemenea ceremonii amoróse que se dicea *agape* şi de quare usà mai vîrtos Nicolaiţii încontra quărora se vorbesce în apocalypse.

Moyse preîntêmpinà mai din ainte misce assemenea famillĭaritâţi sau charitati fórte primitive şi fórte selbatice. Pentru timpii sălbaticilor quând ómenii se mărità cà animalele, aqueste templuri sau locuri secrete, şi óre quare ceremonii, nu se póte denegà quŏ erà un miçlocu de civilisare şi moralisare óre cum a Omului; pentru timpii Mosaici şi mai vîrtos ai nostri, queea que la mulţi idolatri se părea de sacru şi de civilisator, noĕ s'ar' părè cu tot cuvêntul fórte sordidu. si bidos. Er'a lui Moysè è o altă erà, şi nu farŏ cuvênt nu iertà Hebreilor a facce queea que făceau idolatrii.

17. « Si ţei turnaţi să nu faci ţie. »

Pînŏ açul de quâte ori s' au prohibit idolii sau statuele s'a ţis ţei ciopliţi sau sculpiţi. Acum dela viţellul de aur se adaoge şi *turnati*.

18. De aqui înainte începe o repetiţiŏ a aquelloraşi legi date. Caus'a este dupŏ cum ammu ţis quŏ attunci nu erà miçlocul de a se promulgà legile prin înscris popolului întregu que nu scià citi. Si prin urmare erà nevoie a li se repetì adesea în audul tutulor, qua de và fi cu putinţă fiă-quare să le învеţe pe din afarŏ.

20 Vers. « ... să nu te arăţi înaintea mea deşert. » Adicŏ să nu vii cum se dice, cu mân'a góllă. In alţi termeni và să ţică să vii cu tot respectul înaintea mea. In timpii primiţivi, cum ammu mai ţis, tot que noi ţicem în moral, se ţicea în physicu. Omul *justu* se ţicea *dreptu*, injustul se dicea *strâmbu*; invidia ochiu *reu*; carmenii, ţiţe; appĕrarea *paveza* sau *scud*. Respectul prin urmare se arătà printr' un dar, printr' un sacrificiu, printr' o lipsire de bună voie de un que necessariu; tot lucru necessariu cu quare venià quineva în mână erà o emblemă de respectu, de amor.

23 In trei timpi ai annului se và arătà tot masculele tĕu în aintea Domnului Dumneđeului lui Israel.

24. « Quŏci quând voiu allungà afarŏ gintile dela faç'a ta şi voiu delăţi confinile talle, nimeni nu và poftì pământul tĕu quând te vei sui spre a te arătà înaintea Domnului Dumnedeului tĕu în trei timpi ai annului. »

Moysè, cum ammu ţis, dupŏ que instilul aşéptea çì cà ţioà de repaos consacrată Domnului, çì de adunare spre a se consultà de alle communci, institue alte trei adunări generali pe fiă-quare annu spre a celebrà memoria evenimentelor quellor mai nationali, şi prin urmare popolul întregu avênd a se consultà despre quelle publice şi nationali, atât stăruesce ligiuitorul de a nu remané nici o dată jos aqueste generali adunări, nĕ de deputaţi ci de naţia întrégă, în quât ţice quŏ şi ênsusi quând vor avé témă de invasiuni alle inemicilor, si attunci ênsusi adunările să nu remăie jos; quŏci Domnul và facce qua nimeni să nu poftească

www.dacoromanica.ro

pămêntul lor în aqueste trei epoche alle annului quând Hebrei se vor ducce spre a se arătà înaintea Domnului. Fiă quine vede quŏ scopul lui Moysè este qua să arate quât sunt de importante şi quŏ nu se cuvine a remâné jos aqueste adunări; qua şi cum ammu ḑicce noi, d'ăşu sci quŏ arde cas'a pe mine şi tot nu lassu lucrul aquesta. Ci ia să ia focu cas'a; quŏci attunci arătăm quŏ nu noi, ci quei que au luat ad litteram cuvêntul nostru, aqueia au fost nebuni. Nu dar Moysè a fost tont şi idiot puind în gur'a lui Dumneḑeu nisce assemenea phraşi, ci Hebreii que mai peurmă le luarŏ ad litteram, şi prin urmare sâmbătele şi în quelle patru sărbători, şi de iar fi assărit inenmicii, ei nu se sculà din locu.

Scopul lui Moysè a fost, dupŏ cum ammu mai ḑis, cà adunările communali o dată pe sèptèmână şi generali de trei ori pe annu, să fiă şi o datorie şi un dreptu tot de o dată al popolului întregu. Ori-que s'ar întêmplà, adunările să nu remâie jos nici să se amâne, nici din codirea popolului, nici din închiderea a vre unui usurpator; şi quând un popol và ţinne atât de tare la drepturile şi datorile salle, nici o naţiŏ vecină nu póte străbatte la dênsul: iar de và străbatte, să facă cà aquella quare ar' ḑicce: şi de mi s' ar apprinde cas'a pe mine, tot nu lassu aqueastă decisiŏ; şi quând se apprinde cas'a, sare de o stinge; quŏci este nebun quel que a luat ad litteram o assemenea expressiŏ, iar nu quel que sare a' şi stinge focul casei.

26 Vers. «... Si să nu dórmă pînŏ diminеaţa profumul (sau thĕmîia) serbătorii pascilor melle.»

Vorb'a profum sau thĕmîie este tradusă dupŏ vorb'a *θυμίαμα* que se află în textul dupŏ quare traducem. Vechii traducĕtori ai nostri îi ḑicu *jertfa* adicŏ sacrificiu, luânduse dupŏ vorba *θύματα* que se vede în ediţia din Vaticanu. (Vedi despre versetul aquesta şi însemnarea que facem la capu XXIII, vers. 18.)

28 Vers. «... Si scrisse pe amêndoŏ tablele vorbele aquestea alle allianţei, quelle ḑece cuvinte.»

Aquì nu se ḑice quŏ le a scris ênsuşi Dumneḑeu. Invederat dar se cunósce quŏ Moysè nu và să trécă de quecа que îl facu alţii, unii, accusându'l de impostor, şi alţii arătându'l de omu privilegiatu que stă în conversaţiŏ materialemente cu Dumneḑeu. Moysè îşi arată cugetările prin expressiuni sau figure poetice, personificând quât se póte de mai mult, nu numai qua să impressione, ci şi qua să fiă înţelles mai bine; quŏci philosophia sau şi historia sécă şi uscută nu o pricepu nici ênsuşi philosophii, a fară de quel que a scris 'o, que de multe ori nu o pricepe nici ellu ênsuşi.

29 Vers. «Cum descindea Moysè din muntele Sinà şi cu quelle doŏ table în mâinile salle, în descinderea sa din munte nici nu scià quŏ *s'a fost glorificat vederea pellei feţei salle*, în quând el vorbià cu dênsul.»

In diverse chipuri se aratà versetul aquesta. *S' a fost glorificat vederea pellei feţei salle* dupŏ Hebraica se traduce prin faţ'a lui strălucià de rade. Apoi vorb'a *keren* însemnând rade şi *corne*, ĕccè şi stravagantă idee de a presentà pe Moysè, cà pe un Minotaur, cu córne, resturi din datinele păgâne şi mai vîrtos egyptene, unde a avé córne vrea să ḑică a fi ḑeu cà boul Apis, Ammon şi alţii. Gratiă lui Dumneḑeu quŏ astăḑi córnele nu sunt venerate de quât numai pe la curţi, pe unde suveranii binevoiescu a facce din quâte un cornut al doilea idol dupŏ sine, şi pe unde aquelle córne mai sunt încŏ mulţi crestini que le dorescu.

Nici o versiune nu se exprimă asà de Dumneḑeesce pentru quŏ se exprimă mai omenesce de quât tóte cà versiunea quellor Sépte-ḑeci que credem quŏ vor fi fostu mai Israeliţi de quât judanii de pharisei que 'şi detterŏ de moştenire versiunea lor. Eccè textul hellenicu al quellor Septeḑeci.

Και Μωυσῆς οὐκ ᾔδει ὅτι δεδόξασται ἡ ὄψις τοῦ χρωτὸς τοῦ προσώπου αὐτου ἐν τῷ λαλεῖν αὐτὸν αὐτῷ.

Apoi alţi pe ἐν τῷ λαλεῖν αὐτὸν αὐτῷ (în quând ellu (Moysè) vorbià cu dênsul sau cu sine) îl traducu prin; pe quând vorbià cu *Dumneḑeu*, pe αὐτῷ ḑicu quŏ va să ḑică Dumneḑeu. Daqua αὐτὸν este Moysè în sujetul infinitivului, αὐτῷ este iar Moysè în regim indirect.

Inţellesul aquì este curat quŏ de quâte ori Moysè remânea singur şi vorbià în sineşi, faţ'a i se transfigurà cu totul, devenià splendidă şi gloriósă de sublimitate. Nimicu mai natural şi prin urmare nimicu mai admirabil de quât natur'a, faptele creatorului.

Veḑut' aţi vre o dată vre un actor cà Talmà, veḑutu 'l aţi pe strade sau în viaţa privată în tóta simplitatea sa? un Omu cà toţi ómenii.

Veḑutu'l aţi apoi pe scenă, identificat cu rolul seu, cu personagiul que jócă, recitind versuri, exprimând idei que nu sunt alle salle şi quare nu se nascu în momentul aquella; şi cu tóte aquestea aquel actor, aquel Talmà nu mai è nici de cum omul aquella que îl veḑu toţi în tóte ḑillele. Talmà de pe scenă exprimând ideile altor'a devenì o celebritate şi objectul de adoratiŏ al Franţei întrege. Am vĕḑut în Paris un maestru de arme omu fórte micu, magru şi cu o figură mai cà a unui orangutan. Hei! ci să'l vedi şi pe arenă. Nimicu nu è mai frumos şi mai sublim de quât aquea figură pînŏ aquì atât de uscătivă şi fără nici o pretenţiŏ. Ochii îi fulgerà (nu 'mi luaţi expressia ad litteram qu'apoi me scótteţi de minciune), dinţii de avoriu îi sunt numai un rîs, şi rîsul que un pictor nu'l póte dà pe buzele Victoriei. Imaginative acum nu un artist cà Talmà, nu un maestru cà maestru nostru de arme que nu s'au occupat de quât de cum a facce plăcerile unor spectatori ozioşi, ci un Moysè, un Solon, un Numà ênsuşi que nu recità şi exprimà ideile altor'a înveţate pe din afară, ci îşi exclamà ideile salle, nuoŏ, calde, ferbinţi, eşind din fundul inimei în apprinderea imaginaţiunii.., Hei d'aţi vedé pe omu în momentele aquellea, d'aţi vedé pe poetu în camera sa exprimându'şi versurile salle ênsuşi în momentul quând aquestea scapă din aquel căminu empyrean quărui îi ḑicem inimă, d'aţi vedé pe adevĕratul vatu sau prophet în assemenea minute, v'aţi convinge quŏ nici o radă, nici o lumină, nici o aureolă materiale nu è aşà de gloriósa şi sublimă, cà aqueea spirituală şi nevedută şi neexprimată que încinge fruntea quellui que îşi consacră veghierile pentru alţii, uitând cu ḑillele şi cu noptile şi d'a mâncà şi de a bé, şi d'a dormì. Ast fel fu Moysè quând descindù din munte, ast fel erà tot d'auna quând vorbià întru sineşi, şi tot astfel ni'l aratà numai Biblia Bisericei Resăritului.

33 Vers. Si dupŏ que încetŏ Moysè de a le vorbì, îsi pusse un velu peste faţ'a sa.

34 Vers. Iar quând intrà Moysè în aintea Domnului spre a vorbì lui, îşi ardicà vĕllul pînŏ que esià.»

www.dacoromanica.ro

Nimicu mai poeticu arătând omu în rugă, în meditațiuni, singaraticu închis în camer'a sa, de quât a dicce : *iar quand intrà Moysè în aintea Domnului spre a vorbì cu dènsul*, că și quand ar' dice : iar quând întrà întru sine în aintea consciinței salle...

Cu isi accoperià faç'a cu un velu, nu se vede, dupŏ părerea nóstră de quât modestia bărbatului. Vedènd quŏ faç'a sa inspirată face un effect pré mare înaintea unui popol, i se părù cà un scandal și începù a'și accoperì faç'a. — Natural ânsĕ erà a a 'și o descoperi quând remânea singur.

Queca que făcù Moysè de modestiă qua să se ferească de tentațiŏ, Mahomet mai târdiu o făcù din imitațiŏ. Prophetul Islamului nu se arătà în publicu cum și alți califi de quât cu faç'a accoperită cu aquel velu que în arabesce se numesce *Kenaa*.

35 Vers. « ... și își puneà Moysè vĕtul pe façă pînŏ se ducea a vorbì cu *dènsul*. » Aqui cu dènsul traducĕtorii subtînțellegu iar *Domnul*.

X.

VAIACKEL.

CAPU XXXV.

3. Vers. « ... să nu apprindeți focu în tótă locuința vóstră în ḍioa sâmbetelor. Eu Domnul ! »

Aqueastă din urmă exclamațiŏ lipsesce din quelle lalte versiuni. Septaginta o are, și nu este de quât cà un jurământ.

In aquest capitol nu se vede de quât a se mai repetì din preceptele o dată date și mai vîrtos quâte se attingu de construcția tabernacului. In capitolele XXV, XXVI, XXVII, XXVIII. XXIX și XXX se dă planul tabernacului arcei, altarelor, vaselor, vestmintelor sacerdotali, al curții sau al atriului cum și al necessarielor aquestuia ; acum vine la execuția lor, și se repetă, astfel cum n'avem mult a ne întârdià cu însemnările nóstre făcute dejà în capitolele precedenți.

Tot que avem a recommandà mai vîrtos cititorului este quŏ de aquì înainte se află o mare differință intre textul nostru al ediținii din Athene și adevĕrat resăritene și între traducția vechiă a nóstră que a urmat dupŏ ediția din Vaticanu.

8 Vers. Versetul aquesta lipsesce cu totul din traducția vechiă română, lipsind și din ediția Vaticanului ; și prin urmare acolo versetul 9 devine al 8-lea.

13 Vers. ... « și pâinile punnerii înainte (și altarul și tóte vasele lui). »

Aqueste vorbe lipsescu din traducția vechiă.

14 Vers. « ... și lucernele lui (alle candellabrului) și oliul luminei. » Assemenе lipsescu.

15 Vers. « Si altarul thĕmîierii și purtătoriele lui. » Lipsescu assemenea.

16 Vers. « Si altarul holocaustomei și grătarul lui și tóte vaselele lui, și spĕlătoriul și baseă lui. »

In vechia traducțiŏ se arată numai prin.

« Si jertfelnicul și tóte vasele lui. »

Vers 17, și 18 lipsescu iarŏ cu totul.

23 Vers. Si toți cu toți addusserŏ... Καὶ πάντες ὅσοι aqueastă expressiŏ, de nu se và luà cà italiana *tutti quanti*, adicŏ *toti cu toti* nu se intellege de se và traducce ad litteram : toti quâti.

Expressia (si pelli sânte) adducea lipsesce assemenea din versetul aquest'a.

27 Vers. « Si principii (ἄρχοντες) de quei vechi s'au tradus prin *boieri*.

In versetul 28 regimele directe sunt traduse în regime indirecte.

30. Τὸν τοῦ Οὐρὶ υἱοῦ. Ὢρ în Editia din Vaticanu se arată prin τὸν τοῦ Ουρίου, τὸν Ὢρ. De unde apoi și quei vechi ai nostri ḍisserŏ Urie în locu de Urì.

31 Vers. « Si 'l a împlut de spirit divin de sapiență... »

In capitolul XXXI vers. 3 Vorbind dĕspre Betselcel se ḍice quŏ Dumnedeu 'l a împlut de *spiritul lui Dumnedeu*. Artistii, au fost mai la toți popolii considerați cà nisce geniuri 'nalte ; la Hĕbrei se vedu pusi de Moysè în linia' propheților, spiritul lui Dumnedeu viază intr'ènsii. La Romani numai artele erà destinate pentru sclavi. Aquest dispreț addusse amare consequințe și vă adducce âncŏ, și la strănepoțiilor.

Capitolul aquesta coprinde 35 de versete în ediția din Athene, și 33 în traducția vechiă a nóstră.

CAPU XXXVI.

2 Vers. « ... pe tot quărui a fost dat Dumnedeu *sciinta în inima*... » ἐπιστήμην ἐν τῇ καρδίᾳ. Astădi nimului nu 'iar venì să se exprime în modul aquesta, pentru quŏ fiă-quare nu exprimă de quât queea que cugetă sau scie. Astădi ar' ḍice fiă-quare *sciinta în minte sau în capu*, și ar' află expressia : *sciinta în inima* din quelle mai dislocate sau ḍelogice. Caus'a este quŏ de mult și fórte de mult au se mai află ómeni de aqueia cu sciinț'a în inimă ; cum să'i cunóscem, cum să'i descrim daqua nu'i vedem ? Si quând în seculi appare quâte unul, lumea nu'l considerà de quât ca o monstruositate. *Omu cu sciinta în inima !* è un que eteroclitu, anomal, ventrilocu, un que al quăruia qume sau definițiŏ nu putem sufferì nici în Biblià que vorbesce de ómeni de acum 35 de seculi. Oamenii cu sciinț'a în inimă, sunt cà ómenii a quăror inimă și sufflet li se vedu în ochii. Que ḍisseiu ? alt solicismu ! altă lipsă de logică ! Dupŏ quare anatomie din lume me exprimu eu astfel ? Omul cu sciinta în capu este eu, tu, ellu, noi, voi, ei. — Omul cu sciința în inimă este nici eu, nici tu, nici ellu, nici noi, nici voi, nici ei. — Quine è dar ? A fost o dată un Socrate quare pen-

www.dacoromanica.ro

tru qu'a avut sciinț'a în inimă, concetățenii lui'iau dat cicut'a; au mai fost apostolii lui Christu quari ori-quâte învețasserŏ dela Maestru lor tot în inimă le țineà și de acolo ḑicea în dar să dăm pentru quŏ în dar am luatu. — Murit'a ânsĕ vre unul în patria sa, ori pe căpetêiu? Despre propheți nu mai vorbescu, peste aqueia spiritul lui Dumuedeu se punea și îi împlea peste tot.

Sunt nisce artisti, que nu se facu a fi veḑuti și auḑiti de quât prin salonele quelle mari, pe scenele capitalelor quellor mari, și cu drept de intrare que se cumpĕră fórte scumpu. Quine este scăpĕtat neavut, n'are que căță pe unde cântă sau representă nisce assemenea artisti. Aquestia, firesce că toți ómenii, au sciinț'a în capu, pentru quŏ sciu a calculà.

Sunt nisce artisti, vor fi și de aqueia póte mulți, dar quine îi scie, pentru quŏ au murit necunoscuți numai pentru quŏ sciinț'a lor le a fost în inimă; dintre quei cunoscuți se ḑice de Talmà quŏ plăcerea lui erà de a călĕtori des prin Franç'a și a'și arătà talentul prin theatrele quelle mai mici, de multe ori în sate prin nisce cosare bine măturate sau la umbr'a vre unui arbure. In capitale lucrà o parte a annului spre a'și agonisì miḑlócele de a trăi și călĕtorì queealaltă parte a annului, și de a facce a 'l vedé și auḑì quel neavut și scăpĕtat. De và fi adevĕrat, unde aveà omul aquesta sciinta sau talentul, în capu sau în inimă?

De vommu vorbì de ómeni că Galileu că Joann Hus, că Dante și Tasso, că Raphael, unde avea ei sciint'a sau talentul? Quând ne adducem âminte quŏ quel que a inventat vaporul a murit în spitalul de nebuni numai pentru quŏspunea quŏ ellu ar' puté miscà navele și carrele cu puterea aburilor, unde avea ellu sciința? D'ar' fi avut'o în capu, în dată ar' fi ḑis quŏ nu scie que ḑice și quŏ își ia vorb'a înapoi; numai să scape din spital odată; nu, ci quând îl întrebà : mai misci carrele cu aburi? Ellu că și Galileu respundeà : *pure si move* : și iar catene, iar bătăi, iar martyriuri. Ellu avea sciinț'a spre a folosì pe alții iar nu pe sine. Quând înfine vomm venì la un bărbat din ḑillele nóstre, que muri persecutat de toți ómenii quei cu sciința în capu, la Furier voiu să ḑicu Omul que deslegò atâtea și atâte probleme soḑiali, unde avù omul aquesta sciința? Si în inimă și în capu.

Scopul nostru fu spre a definì pe omul cu sciinț'a în inimă; ne încercarŏm a dà o definițiŏ, și dând de pedice, alergarŏm la historiă. Din exemplele aquestea își face quinevà o idee de queea que a vrut să ḑicà Moysè de artisti că Betseleel que plin de zelu și fărŏ interes se pusse a lucrà ḑi și nópte, și quând materialele furŏ de ajuns, ḑisse : de ajuns! să nu mai adducă nimeni nimicu. Betseleel de ar' fi avut sciinț'a numai în capu, s'ar' fi priceput să puie, și să tot mai puiă d'o parte, că toți architecții que se ḑicu cu minte și întellepți din ḑillele nóstre, că toți quâți făcurŏ theatru din Bucuresci. — Quâtă și quâtă materia se mai dette la o parte și se mai facù dintr'ens'a atâtea edificiuri particulare!

Noi ne ammu incercat a dà definiția, și făcurŏm o didachie întrégă, și înfine recunóscem cu rușine quŏ definiția stă în ênsuși expressia mosaică, și quŏ ori-quâte vommu ḑicce despre felul aquesta de ómeni, nu putem nimicu ḑicce mai bine de quât. *Omu quâruia Dumnedeu 'ia dat sciinta în inima.* Expressia este așà de nuoà și necunoscută înquât nici D. Sacy, nici D. Cahen traducênd Biblia în francosesce nu cutedarŏ a se arĕtà în Franca în secul XIX cu un barbarismu așà de neauḑit; quŏci omu cu sciinț'a în inimă *ne serait pas français.*

---

8 Vers. De aquì începe mân'a pe lucru, execuția Tabernacului que aveà a symbolisa Popolul, Nația Israel. Veḑi însemnarea despre aquest verset și capitolele pînŏ la capĕtul capitolului XL, dela paginea 82 pînŏ la 85, que scandalul Baronului Shiaguna ne făcù a o strămută dela locul sĕu.

Așà noi începem dela omu dela mai marele preotu que erà representantul națiunii' dela semnele sau symbolurile dupŏ quare se cunoscea ellu, dela stolele lui Aaron. Lăssam pe alții a începe dela păretarele curții.

Objetele despre quare avem a vorbì 'și au avut notițiele lor în capitolele precedenți, unde s'a dat planul tabernaculului. N'avem a ne întârḑià de quât în nisce fórte mici amĕnunte și explicatiuni.

Dela versetul 8 începe executarea symbolului național și al umanității.

In linia 6 vedese vorb'a *lamine.* Aurul se bătea pînŏ se facè foi lungi și fórte subțiri și se lustrà, aquestea se ḑicea *lamine,* quare apoi se tăià în fire fórte subțire que se assemĕnà póte cu queca que ḑicem *betélla,* și aqueste fire se țesseà în stofă.

CAPU XXXVII.

In aquest capitol se descrie Tabernaculul, dupŏ cum s'a arătat în planul dat.

N'avem a adaogì nimicu de quâ a arătà quŏ aquestei încăperi portative i se detterŏ cinci numiri : 1-a, Residință; a 2 a, tindă sau Tabernacul; a 3-a sanctuariu sau Sântul; a 4-a, Tabernaculul mărturiei; a 5-a, Tabernaculul uniunii.

CAPU XXXVIII.

In capitolul aquest'a se descrie Arca, Propițiatoriul, mésa și vasele ei, candelabru, altarul holocautomelor, altarul profumelor, spĕlătoriul și tóte vassele, și tóte instrumentele și tóte amĕnuntele la altare și la atriu.

Ḑicem adessea Cherub în singular pentru quŏ Cherubim este pluralul că și Cherubi.

Pe més'a propunnerii între alte vase și instrumente erà și nisce țeve tăiate în lungu cum să facă o scobitură demi-circulară. Aquestea servià la așĕḑarea pâinilor propunnerii. Aqueste pâini se punea șése una peste alta d'o parte, și alte șése assemenea de altă parte. Spre a nu se stricà pâinile prin contactul lor, între queа de jos și a queа de adoilea se punea trei demi-verge sau jumĕtați de țeve de aur; între adoa și atreia assemenea, și așà pinŏ sus, numai între a cincia și a șésea pâine se punea numai doĕ demi-verge, în quât pentru un rênd de pâini erà 14 demi-verge, și alte 14 pentru quel alt rênd. — Aqueste demi-țeve sau verge póte să fia aqueea que aquì se ḑice *cyathi.*

www.dacoromanica.ro

Libatoriele erà vasele în quare se făcea queea que se dice în limb'a profană spălăcanie.

« Aquesta (adică Betseleel(făcù spăletoriul quel de aramă şi basea lui de aramă din specolii (oglindele) ajunătórelor femei que ajunarŏ lùngŏ uşele tabernaculului mărturiei, în ţioa în quare îl înfipse. »

Se scie quŏ în antichitate oglindele erà de metal, şi prin urmare de aramă mai 'nainte de a se inventà ŏcellul sau ferrul. Femeile de qualitate sau damele mari egyptene, quând se ducea la templu, avea în mân'a drépta un *sistru* (un instrument cu quare bătea mesura la musică) şi în mân'a stângă un specol sau oglindă de aramă, Femeile Hebree luasserŏ cum se vede modul aquesta, şi sau spre onóre isi offerirŏ specolii spre a se facce dintr' ênşii fundul or basea spălătoriului, sau quŏ Moysè, qua să taie aquea datină pharaonică din Israel, ţisse a se luà dela femei aquelle oglinde şi a facce dintr'ênsele fundul spălătoriului peste quare cădea tótă pulberea şi necurăţirea que se spălà de pe picióre şi depe mâini; — sau quŏ phrasea fiind elliptică, lipsesce vre o vorbă cà *imitatio*, adicŏ : « şi basea lui de aramă, *imitatio* din oglindele femeilor... etc. » quŏ adicŏ fu aşà de luciu sau lucitor cà şi oglindele femeilor que ajunarŏ la uş'a tabernaculului.

XI.

PEKUDE.

Aqueasta este a unspredecea parte que în Hebraica începe nu dela preţuirea aurului şi quellor 'l alte alle Tabernaculului, ci dela quelle din urmă linii alle capitolului XXXVIII que începu prin vorbele, « Si aqueasta fu construcţia Tabernaculului mărturiei... » şi quare coprind numele artistilor que lucrarŏ, şi quare se termină prin vorbele ; « quelle ţessute şi cussute şi quelle variate. »

Este ânsè de observat quŏ vorb'a σύνταξις que traduseserŏm prin *constructio* în versiunile dupŏ hebraic'a se arată prin *supputatio* sau *calcul* de quât a costat tabernaculul, exprimânduse dupŏ cum urmcadă :

« Eccŏ supputaţiunile tabernaculului Mărturiei que fu preţuit dupŏ ordinul lui Moysè; lucrarea s'a făcut de leviţi sub direcţia lui Ithamar filiul lui Aaron sacerdotele. »

Aquesta figură în Hebraica, Vulgata cum şi întraducţia quellor vechi ai nostri, cà versetul 21 al capitolului XXXVIII.

Dupŏ aqueasta cu începutul capitolului XXXIX facu versetul 24, şi continuă cu preţuirea aurului argintului şi aramei formând capitolul XXXVIII de 31 versete.

CAPU XXXIX.

« Aurul elaborat.., se făcù din aurul primiţiei de doĕ-ţeci şi noĕ de talanţi şi sépte sute doĕ-ţeci de sicli dupŏ siclu sanctuariului, »

Talantul în versiunea hebraica se arată prin vorba *Kikar*, 29 de talanţi şi 720 (dupŏ hebraică 730) de sicli de aur facu 87 730 de sicli de aur. Talantul şi siclul erà mesure de greutăţi. Vommu arătà prin approximaţiŏ greutatea lor.

« Si dempţia argintului dela bărbaţii visitaţi (cercetaţi) .. de una sută talanţi şi una mie sépte sute sépte-ţeci şi cinci de sicli. — Quâte o drahmă de capu sau o jumĕtate de siclu, dupŏ siclu quel sânt. » Aquest argint peste tot făcè 301775 sicli.

Aquest argint s'a adunat dela quei *visitati*. Aşà se arătă de quei Septe-ţeci quei numĕraţi sau cercetaţi prin catagraphiă. Şi toţi bărbaţii dela doĕ ţeci de anni în sus însumânduse pinŏ la 60 de myriade şi 3350 adicŏ 603,550 offerind quâte o jumĕtate de siclu dau prin urmare summ'a de 301,775 sicli. Fiind dar quŏ aqueastà summă este egale cum ţice mai sus la 100 talanti şi 1775 sicli, talantul dar erà de 3,000 sicli.

Dupŏ comptul aquesta 470 talanţi şi 2400 sicli de aramă quâte 3000 sicli talantul facu un million şi 412,400 sicli de aramă. Differinţ'a este mare Hebraica ţice quŏ arama fu numai 70 de talanţi şi 2400 sicli, quari facu numai 212,400 de sicli, quare nu se póte, daqua o dată argintul tragea 301,775 sicli,

Vulgata arată quŏ arama trăgea 70 de talanţi şi 10,400 sicli. Vechii nostri traducĕtori, sue pinŏ 370 de talanţi şi 2400 sicli.

Aşà ecce greutatea metalellor que au servit la tabernacul.

87,730 sicli de aur,
301,775 sicli de argint,
1,412,400 sicli de aramă,

Quât ânse erà greutatea unui siclu nu se póte sci exactu ? Paucton s' a cercat a'l comparà cu greutăţile de astădi şi dupŏ un calcul află quŏ un siclu trăgea quât 27 gramme şi quevà; dupŏ altul se ţice quŏ trăgea pinŏ la 14 gramme. Adoptând pe quea mai micà preţuire póte quineva avé de résultat quŏ un talant trageà quât 27 chilogramme şi 870 gramme.

Dupŏ aqueastă preţuire dar spre facerea tabernaculului s' au pus :

815 chilogramme de aur,
2,803 idem de argint,
13,000 apprópe de aramă.

Quare peste tot pot a preţuit dupŏ valorile de astădi peste trei millióne de francl.

Unii ţicu quŏ nu pot fi adevĕrate aqueste appreţuiri, pentru quŏ un popol cà Hebreii atunci nu putea realisà atâta summe. Noi din contra ţi-

www.dacoromanica.ro

cem quŏ de se va fi querut dela fiă-quare persónă valórea unui singur franc, tot ar' fi putut realisà popolul hebreu 2,500,000 franci, şi atâta contribuţiŏ ar puté dà şi un pupol mai decădut şi de quât Tsiganii. Apoi Hebreii se scie quŏ deprĕdasserŏ pe Egypteni.

CAPU XL.

Terminânduse descripţia Tabernaculului que nu suffere despărţire sau desbinare în părţile salle, de aquì înainte iarŏsi începu capitolele a fi despărţite prin versete.

10 Vers. « ... Sântul sântelor, » sau Sâta sântelor, sau Santitatea santităţilor este un modu de superlativ oriental. Que dupŏ limbele moderne 'ar facce prin *santissimu* sau *pré-sânt* sau *quel mai sânt*. Nici o expressiŏ ânsĕ din quelle moderne n'are sublimitatea cà Sântul sântelor. Ἁγιώτατον este cu mult mai trivial de quât ἅγιον τῶν ἁγίων.

Cu începutul notiţielor aquestei cărţi arătarŏm împărţirea ei în unspre-ţece părţi. Terminăm cu traducţia numelor hebraice cu quare se numesce fiă-quare carte. Aqueste numiri, cum ammu mai ţis se dau mai vîrtos cu prim'a vorba de unde începe primul verset al fiă-quăria părţi; eccĕ traducţia.

I. *Shamut*, numele (Filiilor lui Israel).

II. *Vaerà*. Arătatu-m'au sau arătarea.

III. *Bo*. Du-te sau passă (către Pharaon)

IV. *Beshlach*. Demitterea (Hebreilor de către Pharaon).

V. *Yithrò*. Iothor (socrul lui Moysè).

VI. *Mishpatim*. Judicătile.

VII. *Terumà*, oblaţiuni sau premiţii.

VIII. *Tetsavè*, vei commandà.

IX. *Ki-Thissà*, quând vei facce (demumèrarea sau catagraphia).

X. *Vaiackel*, adunò (tot popolul).

XI. *Pekudè*, supputaţiuni (sau appreţiuirea au rului, argintului et a tabernaculului).

www.dacoromanica.ro

A TREIA CARTE A LUI MOYSE.

I.

LEVITICU.

1. Vers. «Şi mai chiemò Domnul pe Moysè... Ammu mai ḑis adessea quò Hebreii dà titlul fiăquăriia scrieri dupò vorb'a cu quare aqueast'a începe. Vorba *Vaiakra* ויקרא este titlul aquestei cărţi în limb'a hebraică, quòci cu dènsa începe; şi aqueasta însemnéḑà, *chiemò, trimisse să viiă, strigò.* Mai târḑiu Rabinii numirò aqueastă carte *Doctrina Sacerdoţilor* şi *Doctrin'a oblaţiunilor,* Grecii şi Latinii de aquì o numirò *Leviticu,* adicò cartea sau legea Leviţilor; pentru quò tractă despre serviţiul sacerdoţilor, despre sacrificiuri, despre serbători şi quelle relative la cultu şi alte assemenea. Intr'ènsa se vede o desvoltare mai întinsă, o lămurire mai methodică de quât în quelle lalte patru cărţi; stăruinţ'a şi amorul cu quare è tractată partea sacrificielor înveḑerédà quò autorul ei a fost dintre sacerdoţi. Unii ḑicu quò aqueastă carte s'a scris cu mult mai în urmă de Moysè, adicò în al patrulea periodu que începe dela captivitatea în Babylon. Cuvêntul lor quel mai tare este quò autorul cărţii a fost fórte versat şi deprins în alle sacerdoţiului, astfel cum nu putea fi în primii timpi Leviţii, nici ênsuşi Moysè. Aqueasta ânsè ar' fi cà şi quând ar' ḑicce quine-và quò operele lui Hippocrate au cătat să fiă scrise de medici mai moderni que cunoscea medicin'a mai bine de quât Hippocrate. Moysè se vede dela începuput quò a fost crescut la curtea lui Pharaon de sapienţii timpului que erà sacerdoţi. Moysè instituì cultul, ellu este autorul aquestei cărţi şi ênsuşi de nu o và fi scris ellu ênsuşi, dupò cum n'a scris nici Socrate şi alţii doctrincle lor.

2. Vers. «...De và adduce Domnului daruri, dintre vitele vóstre, dintre boi şi dintre oi và aduce, (sau veţi adducce)..» Se cuvenià a se punne virgul'a în dată dupò vorb'a *daruri;* quòci sensul aquestui verset este quò fiă-quare din alle salle proprie se cuvine a adduce spre offerire Domnului la altar, iar nu din alle altuia, nu din quelle furate. Ast fel înţellegea mulţi din timpii trecuţi şi póte şi astăḑi religia şi alle misericordiei la noi şi aiica. Furà şi despuià în fonctiuni publice şi în commerciu, şi apoi a mia sau a ḑecea mia parte din quelle furate le offerià adicò lui Dumneḑeu, făcênd quâte o biserică, quâte un puţu, înălţând quâte o cruce la drumu, ḑând quâte un sărindar, făcênd quâte un paraclis, sau ḑând quâte o parà la myr, puindu-o în tavă *boieresce* adicò cu pumnul, sau la quâte un săracu cu expressia, nà mhè! — «Din alle vóstre dar, din vitele vóstre adduceţi Domnului» iar nu din quelle que aţi luat dela alţii. Şi apoi iar maî adaoge textul: «dintre boi şi dintre oi veţi adducce, adicò din quelle cu quare vè serviţi şi mâncaţi voi, iar nu din quelle que nu se mânncă, dupò cum făcea păgânii, sacrificând quelle que nu mâncà ei, cà şcrpi şi porci, etc. Sacrificiu nu se chiamă a dà quine-va quecà que nu 'i este de nici un folos, ci a scóte, cum se ḑice, dela gură şi a offerì înaintea objetului de adorare şi de charitate, fiă aquest'a Domnul Dumneḑeu que erà capul Stătului Israel, fiă Patria, fiă neavutul sau vèḑuva şi orphanul. — Din alle vóstre offeriţi, iar nu din alle altor'a; şi din alle vóstre quelle bune, quelle utile, quelle preţióse daţi, daqua voiţi qua offerirea vóstră să se numéscă sacrificiu.

De aquì înainte începe prescrierea cum să se facă sacrificiele, din que să se facă, şi intră în quelle mai mici amènunte, şi forme, cum astăḑi în adevèr se par' stranie.

Ammu avut mai de mult occasia d'a vorbì despre sacrificiele quellor antici; occasia ânsè que ni se presentă aquì ni se pare mai la locul sèu.

Quând astăḑi lumea este atât de 'naintată, mulţumită doctrinelor christiane, dupò que trecù umbr'a legii şi venì graţia, se póte întrebà în adevèr astăḑi în al 19-lea secol nu numai omul erudit ci şi quel mai simplu: «Cum se putù vocea lui Dumneḑeu sau dupò alţii, raţia umană, quare singură è vocea lui Dumneḑeu nemateriale que ne conduce; cum de putù a descinde şi a se amestecà în atâtea amenunte sacerdotali de rituri, de sacrificiuri, de ceremonii şi altele que sémènă mai mult nisce încântece şi descântece? Cum de fu injosită atât aquea voce divină de a vorbì despre înjunghieri, despre mènuntaiele victimei, despre sângele şi ênsuşi despre băligarul ei, de quare astăḑi în lumea civilisată şi ênsuşi un măcellar n'ar află de cuviinţă a vorbì nici ênsuşi *într'o casă particulară,* necum în templul Domnului şi în cartea Legii que se dă în numele lui Dumneḑeu? — Cu nisce assemenea legi, sau şi occupaţiuni nu face quine-va de quât a cunósce rèu, a umilì sau a batjocorì Divinitatea.»

www.dacoromanica.ro

Se póte în adevĕr întrebà quine-va ast fel; ânsĕ să judicăm şi mai matur.

Cà ómeni din al 19-lea secol, de vommu recunósce şi de vommu afirmà quŏ vocea lui Dumnedeu nu póte fi materiale, şi quŏ aqueasta nu póte fi de quât Mintea sau Raţia umană, quare spune nematerialemente şi quelui mai simplu omu, şi cu atâta mai vîrtos înţelleptului queea que se cuvine a facce şi que nu; Raţia quare inventă tóte quâte s'au inventat şi se vor mai inventà, quare conduce şi luminéză pe toţi dela légĕn pinŏ la mormênt, quare conduce şi luminează tóte generaţiunile dela creaţiŏ pinŏ la împlinirea, qua să ţicem aşà, a secolilor, Raţia quare singură descopere tóte şi le află, quare singură este vocea que vorbesce în Revelaţiuni sau în tóte invenţiunile; attunci în hypothesea nóstră plecăm dela primul omu primitivu sau selbaticu que a vĕdut quŏ omul nu è bine de a remâné isolat şi quŏ condiţia şi missia lui distinctivă este de a formà soţietatea. Să plecăm *dela timpii quei mai 'nalţi ai* antichităţii.

Primii legiuitori furŏ desemnaţi sau numiţi cum ammu mai ţis cu semnul sau cu numele *Mn*.

Ammu mai arătat şi airea şi repetăm şi aquì quŏ littera *m* fu mai la toţi popolii semnul sau symbolul prin quare se arătà *sinele* material şi intellectual, adicŏ aquel *mine;* prin urmare *m* arătà un omu; am ţis iarŏ quŏ semnul » sau n, sau ɣ arătând doĕ raţe que se 'nalţă în sus representà geniul sau mintea quea mai excellentă; prin urmare formula *Mn* sau *m* plus *n*; arătà un omu cu minte înaltă, şi aqueastă formulă devenì attributul tutulor ómenilor de geniu şi mai vîrtos legiuitorilor antichităţii. Legiuitorul Indiilor fu desemnat prin *MN*, adicŏ *MaNu;* unul din legiuitorii Egyptului fu desemnat prin *MN*, *MeNes*. Legiuitorul Cretei fu desemnat prin *MN* adicŏ Μῆνος. Legiuitorul Romei Pompilliu luŏ attributul de MN quare citit dela drépta spre stânga se pronunţŏ *NuMa*. Primul legiuitor sau omu al Germanilor fu desemnat prin MN, adicŏ *MaN*. Litterele Mn se vedu şi în *MemNon*, şi în Μνημη, şi în MiNerva, şi în *MeNs* sau *Minte*. Primii legiuitori prin mintea lor vĕdurŏ sau dela mintea lor audirŏ o voce internă şi nemateriale: quŏ omul venind în lume cu Dreptul sĕu cà ori-que animal şi féră, ellu nu và puté ajunge la condiţia lui de omu soţial, de nu se và desvoltà într' ênsul şi instinctul Datoriei. (Veţi în Issachar articolul Dreptul şi Datoria sau Englesii şi Franţesii). Omul selbaticu cà şi féra nu cunósce de quât a luà sau a furà; cà şi féra ellu nu dă de quât, prin instinct providenţial, numai puilor sĕi pinŏ sunt mici; dupŏ que se facu mari, Selbaticii cà şi férele se bat pe prade frate cu frate, tată şi mamă cu filiu. Primii legiuitori sau ómeni de geniu le vedea, le cunoscea queastea, pentru quŏ nu era cà noi departe de aquei timpi, ci erà, cum se ţice, la faţa locului, le vedea cu ochii, quŏci trăià între Selbatici şi Barbari.

Mintea umană darŏ sau vocea divină quând venì timpul de a se formà primele soţietăţi, adunând omu cu omu, mintea umană ţicu vĕdù sau ţisse primilor legiuitori quŏ spre a mai îmblândì pe omu, mai 'nainte de tóte, cată a'l deprinde cu mare nevoie a mai dà şi ellu din queea que adunà sau furà sau prădà numai şi numai pentru sine cà ori-que féră.

Cui ânsĕ să dea? şi cum să dea? quŏci ellu nu lassă din mână sau dela gură, cà şi fér'a, de quât numai de frică. D'aqueea primii legiuitori printr'un methodu dictat de Minte, nu aflarŏ alt midlocu în aquei timpi de quât a se servi de neputinţele lor, a întreţinne minţile ómenilor coprinse de frică; fi spăimêntarŏ, (dupŏ cum singuri se spăimêntarŏ) cu tunetele şi cu uraganele, cu tempestele, cu cutremurile, cuinundaţiunile: din tot que spămêntă, făcurŏ o divinitate şi o divinitate tare, pretenţiósă, terribile, nempăcată; şi quând nici aquestea nu furŏ de ajuns, attunci inventarŏ divinităţi infernali, que chinue pe omu şi în viaţă şi dupŏ mórte. Qua să domólle pe omu, au cătat să 'l facă fricos, superstiţios, au cătat să 'l facă să dea sau să sacrifice de frică.

Dela prima dare, dela primul sacrificiu începù Datoria spre a contra-balanţà Dreptul exclusiv; de attunci începe omul moral, quŏci cum începe a da, omul începe a se îmblândì.

De nimicu nu è gelos şi omul şi tot animalul cà de alle mâncării şi de quelle de prima necesitate, şi qua să dea omul dela gură, să se lasse pe sine şi să dea altuia, numai de frică la început a putut s'o facă. Primii legiuitori darŏ speriarŏ cum ţisseiu pe ómeni şi 'i făcurŏ a împăcà divinităţile terribili şi imaginari que ajunsserŏ o dată în credit, sacrificându-le din quelle spre nutrimentul lor.

Cătarŏ dar a imaginà aquelle divinităţi cu patimi, cu fame şi cu sete, cu pofte, cu dorinţe.

Cum se adună férele spre mâncare dupŏ miros, assemenea se adună şi omul flămând. Nimicu nu miróse mai bine omului cà mirosul fripturei quând îi è fame. Omul sălbaticu è cà şi câinele fărŏ donmu, tot d'auna flămând, tot d'auna lipsit; occupaţia lui è de a tot ciuguli cà passerile şi de a vînà cà ferele; este expus de a fi bătut şi uccis de quel mai tare de quât dênsul pentru o singură îmbucătură.

Să 'şi imagine quine-va cà que effect ar' fi putut facce în aquei timpi de sĕlbătăcie primul sacrificiu que ar' fi appărut într'un coprins órequare, primul fum şi miros de carne friptă, la nisce ómeni erranţi prin păduri que îşi caută mâncarea cà ori-que animal flămând.

A înjunghià un animal, a 'l despărţì în părţi şi a'l frige pe focu pe grătar şi cu ordine, a'l da în demâncare la spectatori, a însoţì aqueastă operaţiŏ cu cermonii, cu cântece, cu danţuri, erà un midlocu din quelle mai tari spre a attrage pe omul sĕlbaticu la însoţire. In aquei timpi sacrificiul attrăgea pe ómeni cu mult mai mult de quât quelle mai încântătóre spectacole şi petreceri din ţioa de astăţi. Primele însoţiri şi înfrăţiri de ómeni şi petreceri în bună pace furŏ împregiurul altarelor.

Prin sacrificiuri se formarŏ primele serbători, prin elle se formarŏ datine şi moravuri; printr' ênsele omul, de unde pinŏ aquì tot luà de oriunde putea, cà ori-que féră şi animal, începù a dà mai întêiu de frică unor divinităţi imaginate, şi apoi semenului sĕu. La sacrificiuri se săturà quei flămânzi, se domesticea quei feroşi. Dela dênsele începù omul a simţì datoria şi prin urmare a se moralisà sau a se umanisà în adevĕr. Primele mese sau mâncări fărŏ bătăi şi ucciderì, furŏ în pregiurul altarelor.

Quei que instituirŏ mai întêiu sacrificiurile, furŏ nisce ómeni mai presus de contimporanii lor, furŏ în adevĕr nisce *M.* sau ómeni, *plus N*, sau geniu; furŏ în adevĕr nisce *Mn* sau nisce legiuitori. Mintea lor se desvoltasse de timpuriu şi cu atâta erà mai ageră, cu quât quŏ ei n'avurŏ pe nimeni de instructori, de quât numai aquea voce internă que se numesce Raţiŏ, que se desvoltà răpede înaintea realităţii, înaintea

www.dacoromanica.ro

quellor que vedea. Ei nu imità pe nimeni, ci copià dupò natură. Ei cătà a inventà tóte.

Sacrificiurile materiali alle Păgânismului asoçiarò pe Sĕlbatici, sacrificiurile civilisarò pe Barbari; sacrificiurile morali alle Christianismului vor harmonisà pe Civilisaţi.

Qua să ajungă ânsĕ a fi quineva bun sacrificator, cătà să scie multe; quòci scopul sacrificiurilor erà de a facce bine ómenilor iar nu rèu; se querea o experiinţă sau o sciinţă despre tóte animalele que se pot mâncà şi quare nu se pot mâncà fărò a adduce maladie şi ênsuşi mórte.

Aşà darò mintea sau Raţia, aquea voce intimă que se ţlitea vocea, angelul lui Dumneḑeu, cătà să spuiă *Omului* cătà să legiuiască:

Cutare animal se póte sacrifica, cutare nu;

Mortăcinile nu se pot sacrificà.

Animale amalate, defectuóse nu se pot sacrificà.

Si daqua sacrificiul avea un scopu moral qua să umanise pe omu, făcêndu'l a dà, legiuitorul cătà a facce să se auḑă aquea voce nemateriale internă, quò:

Daqua sacrifici din al tĕu, să sacrifici, iar nu din alle altuia;

Daqua sacrifici, dă din quelle necessarie ţie în ajutorul altuia, iar nu din quelle de quare n'ai necessitate şi din quare sunt stricate.

Si pe quât sacrificatorul nu iertà sacrificiul animalelor ne favorabili la sănĕtatea ómenilor, precum cai, porci, şerpi, şi altele, pe quât legiuitorul proscrisse şi nu iertò sacrificiuri de ómeni, pe quât sciù a dà o solemnitate mai decente, a sanctificà victim'a, a o înjunghià cu respect şi fărò cruḑime, pe quât începù a vedé şi cunósce abusurile que se întrodussesserò în sacrificiuri, sau din innoranţă sau din astuţiă, a reprobà speculaţia quellor que în locu de a moralisa pe omu, începusserò a'l pervertì; cu atâta, cătà a condamnà nesciinţa quellor înapoiaţi, astuţia speculatorilor, şi a numì Barbari şi Păgâni şi pe quei que speculà şi pe quei que se lăssà de a fi speculaţi şi pervertiţi, şi mai vîrtos pe quei que adducea la altar spre junghiere pe inemicul învins sau ori-que sacrificiu uman; pentru quò aqueia făcea qua altarul, în locu de a fi un locu sau un centru de împăcăciune, de îmblândire, să deviiă un locu de resbunare, de orgii, de speculaţiò sau de sĕrbători grotesci.

In timpii lui Moysè sacrificiele materiali de animale erà âncò în us şi prin tóte locurile în abus. A le desfiinţà nu erà cu putinţă, pentru quò pe de o parte ar' fi înapoiat omenirea către o nuoă selbătăcie, nu de ómeni primitivi, ci de ómeni pervertiţi. Si pe de alta şi usul şi abusul erà tari. In locu dar d'a le desfiinţà, Mintea lui sau vocea internă li dictò quò se cuvine a le reformà, a le utilisà qua cu dênsele să ducă pe Hebrei pe callea progresului către o soçietate nuoă. Vocea lui internă, raţia lui que este vocea lui Iehovah a Quellui que în adevĕr este, vorbind şi legiuind de sacrificiuri, începe a vorbì, dupò cum se va vedé că economu, că philantropu, că omul dotat de o esthetică sau un gust mai rafinat: vorbesce că un anatomu expertu, că un medicu proveḑĕtor la sănĕtatea publică, că un moralisator, că un preparator cu un cuvênt al unei lumi nuoe din quare avea să ésă mai târḑiu Christianismul şi din aquesta civilisaţia modernă.

Astăḑi în adevĕr ni se par' stranie cu totul aquelle rituri que attunci avurò atâta putere spre domesticirea Omului. Astăḑi n'avem nevoie de aquelle spectacole, şi âncò ni se paru şi fórte grotesci; sacrificiurile ânse tot se queru, tot se pratică.

Christianismul nu mai sufferì sângele pe altare; şi tóte se symbolisarò prin Pâine şi Vin. Christu se sacrificò pe sine qua să ne mântuie de a fi prada, victima, lucrul altuia; sângele que curse pe Golgothà fu qua să ne rĕscumpere pe toţi, şi să nu mai lase a curge nici o picătură de sânge pe altarul quellui Pré înalt. Ritul, serbările se înnobilarò, sacrificiul Păcii, sacrificiul Laudei luò locul tutulor. Formele s'au schimbat dupò prefaccerea în bine a moravurilor; sacrificiurile ânsè se urméḑă neucetat; elle manţin soçietatea, elle o facu a progressà.

Atâţia heroi nuoi se sacrificarò cu martyriul spre à facce a se respândì şi a triumphà *Nuvella quea buna* (Evangeliul.)

Nu fu o idee mare, o causă justă, o doctrină salutariă quare nu avù mii şi myriade de devotaţi que îşi sacrificarò averea şi viaţ'a.

In antichitate adessea se querea în sacrificiu pe altarul Divinităţilor tot que avea omul mai scump, se veḑu părinţi adducêndu'şi filiul unicu sau filia unică la altar spre junghiere qua să 'şi arate al lor devotament; în Mosaismu se proscrie nisce assemenea sacrificiuri. Abraham fu încercat, şi în ora quând erà să 'şi injunghie filiul, mâna'i fu arrestată de angelul Domnului; Iepthae, îşi sacrifică pe unica sa filiă, şi Biblia *mai mult* îl plânge, fărò a se arătà quò încuviinţeḑà aqueastă faptă. In Testamentul nuou sau allianţa nuoă que facce Dumneḑeu cu Omul, Dumneḑeu îşi sacrifică pe unicul sĕu filiu, Cuvêntul incarnat, qua să mântuie lumea de tot que erà păgân, inuman, crudu, barbar, adicò înapoiat. Cu alte vorbe, Cuvêntul se sacrifică pentru Progres.

Sacrificiurile barbare păgâne şi ênsuşi quelle hebraice furò reprobate, proscrise cu înaintarea Minţii umane; cu quât ânsĕ omul se moralisò mai mult, cu quât 'naintò pe callea spirituale, cu atâta se 'mmulţì devotamentul, ferbêntându-se inim'a şi înălţându-se mintea: mii şi myriade de martyri îşi sacrificarò de bună voie viaţ'a, nu la altar, ci pe cruce, în furci, pe palcul suppliciului, pe rótă, pe rugu, pe câmpul luptelor, prin carcere, prin exiliuri. Religia, Patria, Libertatea avurò millióne de sacrificiuri. Părinţii 'şi au trimis filii în sacrificiu pe câmpul luptelor; Millióne de ómeni 'şi au sacrificat averile sau de tot în viaţă, sau dupò mórte, lăssându'şi filii în neavere spre a dotà aşeḑăminte, spre a susţinne o idee salutariă.

Erà greu în adevĕr în antichitate quând amorul pentru Patrie, pentru Naţiò, pentru Dumneḑeu făcea pe omu a promitte prin urare un sacrificiu, şi quând victima cătà să fiă ênsuşi filiul sĕu; erà greu quând părintele îşi adducea singur filiul sau filia spre a fi înjunghiaţi pe altarul unei divinităţi sau pe altarul Patriei; ânsĕ erà o recompensă óre-quare: victim'a se credea fericită, părintele erà plâns, lăudat, binecuvêntat de popolul întregu, erà considerat că mântuitor. Sacrificiul erà recunoscut; şi victim'a îngenuchiată la altar, încetà de la durere cu încetarea vieţei. In lumea modernă se veḑu devotamente ajunse şi mai departe, şi sacrificiuri mai numeróse şi mai durabili prin lungi suppliciuri. Se veḑu ómenii închinându'şi viaţa întrégă pentru o idee, pentru o invenţiò, pentru naţia lor, pentru libertatea şi mântuirea ei, pentru gloria ei; sacrificându'şi tótă starea, lăssându'şi copii în ultima neavere; sacrificând nu un copillu ci pe toţi, şi nu de o dată prin fer-

www.dacoromanica.ro

rul preotului que făcea a încetà durerea, ci sacrificându-le viitorul, lăssându-i fără educaţiŏ, lăssându'i fără averi, în prad'a nesciinţei, a lipsei, în voiea întêmplării, murind pe tótă dioa şi materialemente şi moralemente, murind de fame, murind de rusine, murind de amorul propriu vulnerat, murind de dispreţul lumii; sacrificiu mare, numeros, îndelung şi fără nici o recompensă; quŏci nu è recunoscut de legile positive: nici un preot nu binecuvêntă, nu acclamă aquel sacrificiu, nici un individ din vulgu nu'l recunósce, şi adessea nu se audu de quât uiduiri, vociferaţiuni în locu de applaude.

Cu quât naintează omenirea cu atâta simţirea ei cresce, şi quând devine devotament è şi mai mare, şi sacrificiurile ei sunt şi mai mari, fără nici o speranţă, fără nici o pretenţiŏ, fără nici o suppĕrare, fără nici un suspin, de quât: «iartă-le lor, părinte, quŏci nu sciu que facu!» Eatŏ progresul que Christianismul făcù să aibă drept de cetate între adepţii sei: sacrificiu fără pretenţiuni, sacrificiu umil: să nu scie stânga que face drépta.

Precum tot omul vorbesce pe înţellesul auditorilor sĕi, assemenea şi aquea voce internă, aquea voce a lui Dumnedeu que se dice Raţiŏ, qua să fiă în adevĕr *raţiŏ*; cată să aibă un methodu şi mai divin şi mai sublim, adicŏ mai înţelles: cată să vorbéscă fiă-quăruia individ şi fiă-quăruia popol şi fiă-quăriia epoche pe înţellesul sĕu.

In timpii primitivi, în timpii sĕlbatici, în timpü barbari, vocea internă cătà a vorbì pe înţellesul Sĕlbaticilor si al Barbarilor; în timpii lui Moysè cătà a vorbì şi legiul pe înţellesul Hebreilor; şi astădi cată a vorbì pe înţellesul seculului al 19-lea şi al Chrestinilor. Vocea lui Dumnedeu a vorbit şi vorbesce şi và vorbì în noi; ea ne ducce din Sĕlbătĕcie la Barbarie, ea dela Barbariă la Civilisaţiŏ; ea dela Civilisaţiŏ la Garantismu şi dela Garantismu la Harmonie, ea din Inmea aqueasta către quecalaltă, ea dintr'o generaţiŏ în alta. Vai de omul în inim'a quăruia nu vorbesce vocea lui Dumnedeu! vai de popolul que nu ascultă de aquea voce colectivă şi supremă que prin raţia alleşilor sĕi Dumnedeu facce a resunà dintr'o margine în alta a unei ţĕrre sau a unui popol! Quine nu crede quŏ vocea lui Dumnedeu a vorbit prin Moysè sau quine nu crede quŏ o raţiŏ că a lui Moysè n'a fost în adevĕr vocea lui Iehovah, aquella nu merită d'a avé numele de omu, aquella singur se degradă desonorându'şi raţia.

Precum dară Raţia, qua să fiă înţellésă, la copii se exprimă pe înţellesul copiilor, la Sĕlbatici pe înţellesul Selbaticilor, la Barbari pe înţellesul Barbarilor, assemenea şi la Civilisaţi cu atâta mai vîrtos se exprimă pe înţellesul lor. Una şi aqueeaşi este aquea Raţiŏ, aquea voce; methodul ânsĕ şi expressiunile 'şi le schimbă dupŏ locuri şi dupŏ timpi.

Lui Moysè 'i-a dis: de ajuns cu sacrificiurile Sĕlbaticilor şi Barbarilor, de ajuns cu sacrificiurile umane! Chrestinilor le disse: de ajuns cu sacrificiurile de sânge! In al 19-lea secul strigă în rerunchii fiă-quăruia: «de ajuns cu sacrificiuri quât nu mai póte ducce individul! Binele stă în equilibrul antithesilor. Egoismul susţine, conservă ori-que individu, ânsĕ cà materiă, cà vită; Abnegaţia îl înalţă la demnitatea de omu, fără a se conservà, abnegaţia îl face a se sacrificà. Cată a se equilibrà un principu cu altul; a fi recunoscute amêndoĕ spre întregirea Omului. Fiă-quare dară să 'şi caute folosul în folosul general; quel que îşi caută folosul în perderea quellor lalţi este un egoist exclusiv; quel que se lépĕdă de sine spre binele altora, pe sine se sacrificà şi binele nu'l póte realisà; toţi dară să 'şi caute folosul în folosul publicu. Aqueastă voce resună dejà de mult, de quând s'a făcut sacrificiul quel mare pe Golgotha qua să ne mântue dela orique sacrificiu, şi và mai resunà ăncŏ pînŏ să ajungă a se scrie în legi, a avé drept de cetate, a se practicà şi a formà în adevĕr pe omul întregu al Garantismului que và preparà Harmonia, adicŏ aquea epochă de doĕ mii de anni dorită, şi quare Biserica Resăritului în tóte ţillele o invocă cântând: «glorie întru quei de sus lui Dumnedeu şi între ómeni bună voire!»

Este timpul d'a venì la operaţia sacrificiurilor mosaice şi la explicarea lor. Aquestea erà cà şi mai nainte de Moysè la alţi popoli, unele arderi de tot, holocautome, sau holocauste; que erà destinate de a fi sacrificiuri întregi în onórea Divinităţii, sau pentru pĕcate; şi altele offeriri spre a avé parte la dênsele atât quel que sacrificà quât şi sacerdoţii şi amicii şi neavuţii. Unele punea pe omu în relaţiŏ cu Divinitatea şi altele dela divinitate punea pe omu în relaţiŏ cu semenii sĕi. Să audim dar pe Moysè cum se exprimă quând cà econom, quând cà philantropu, quând ca medicu, şi cu un cuvênt cà civilisator mai presus de contimporanii sĕi.

3. Vers. «De và fi holocautomă darul sĕu, diutre boi mascule nemaculat să 'l adducă...» La popolii mai 'napoiaţi sau barbari sacrificiurile nu numai quŏ ajunsesserŏ a se facce din animale ênsuşi que nu se putea mâncà cum şi din ómeni; ci daqua sacrificà din quelle domestice şi bune spre mâncare, nu făcea nici o distincţiŏ de masculi şi de femini; pentru quŏ n'avea sau nu voià să aibă nici o idee despre economie. Moysè dar proscrie sacrificiele impure şi inumane pe de o parte, şi tolerând numai pe quelle bune de mâncat, spre îmmulţirea vitelor domestice, pe de altă parte cà un econom bun, nu lassă a se sacrificà vacele, oile şi caprele, de quât la casuri fórte extraordinare. Aşà dară legea curat dice: «Dintre boi, mascule nemaculat să fiă.» Cu *boi* se înţellege vite mari cornute, şi aquestea masculi să fiă, adicŏ nu vace; şi nemaculat, adicŏ sănĕtos, sacrificiul adicŏ să aibă tóte condiţiunile, şi de economie, şi de devotament spre moralisarea omului; vita schiópă sau cu alt defect sau maculată addusă în sacrificiu, ar' fi semĕnat nu quŏ dă quine-va quevà, ci quŏ voiesce a se scăpà de que nu'i este necessariu, sau quŏ dă cu inima jumĕtate dând tot que are sau mai puţin necessariu sau queca que are mai prost. Economia, sănĕtatea publică şi moralisarea este scopul aquestei legiuiri.

Vers. 4. «Si'şi và punne mân'a peste capul carpomei salle din tótă inim'a sa spre a devenì propiţiă în favórea lui.»—Impunerea mâinilor erà fórte vechie datină cu mult mai 'nainte de Moysè: se vede în timpul patriarchilor, se vede la Egypteni; s'a lăsat în tradiţiŏ la toţi popolii, şi în famillii şi în religiuni, şi în descântece que sunt nisce resturi alle religiunilor antice. Effectul que a făcut impunerea mâinilor sau spre binecuvêntare san spre blestem s'a recunoscut în toţi popolii; unii 'l au recunoscut pînŏ la fanatismu şi superstiţiŏ, alţii 'l au combătut şi renegat pînŏ la alt extremu de fanatismu. Oamenii Sciinţei moderne începurŏ din nuou a 'l recunósce prin convicţiŏ numindu'l effect al magnetismului, al aquellei puteri sau al aquellui fluidu nevĕdut que ese printr'o voinţă din corpul nostru mai vîrtos prin extremităţile degitelor şi quare se communică şi ênsuşi fără attingere sau contact. Sciinţele la popolii antici şi mai vîrtos în Egyptu erà fórte as-

www.dacoromanica.ro

cunse și nu se communică de quât în scanțe secrete la quei inițiați. Sapienții erà preoți aï unei divinități sau sciințe. Magnetismul se vede quŏ erà cunoscut cà și electricitatea; și quei inițiați în sciință cunoscea effectele lui. Unii erà destinați în antichitate să afle, să cunóscă, să scie alle sciinței, și alții să le creadă. Impunerea mâinilor avea effectul său. Quel que offerià victim'a cu un scopu sau pentru devotament sau pentru o mustrare de cuget despre o nelegiuire que a fost commis, dupŏ credințele lui, dupŏ legile dejà adoptate, offerirind victim'a la altar și impuind mâinile pe capul ei din *totà inima,* firesce dupŏ credința sa quŏ ellu se ușurà de aquea remușcare; de aqueea dar textul dice *din tota inima spre a deveni propiția in favorea lui;* textul hellenicu dice δεκτὸν adicŏ spre a fi priimită; quŏci aqueea è bine acceput, aqueea adduce resultat bun și recunoscință și dela ómeni ênsuși, que dăm din inimă de bună voie. Dând de sus cu mândriă, dând de nevoie sau cu suppĕrare, nu ne creăm de quât ingrați, și offerirea nu è accepută, nu è propiță în favórea nóstră; ne creăm inemici în locu de voitori de bine. La Egypteni, dupŏ disa lui Herodotu se credea quŏ puind quine-và mâna pe capul victimei, se descărcà acolo de pĕcatele salle; de aqueea nici nu'i ardea nici nu'i mâncà dupŏ sacrificiu capul, ci îl vindea sau îl aruncà în rîu.

Tóte sacrificiurile instituite de Moysè erà dejà cunoscute și practicate în Egyptu. Să lăssăm quâte dice Herodotu și alții; ne convingem despre aqueasta ênsuși din Biblie, în multe locuri și mai vîrtos în Exodu Cap X. vers 25, 26 unde Moysè vorbesce cu Pharaon și 'i quere în puterea legilor a lăssà qua Hebreii să 'și ia animalele cu dênșii spre a 'și facce sacrificiurile, dicênd: «ânsŏ tu vei dà noŏ holocautome și sacrificiuri «que avem să facem Domnului Dumnedeului no-«stru. — Prin urmare vitele nóstre au să viiă cu «noi....» Aquesta n'ar fi fost un argument tare daqua Hebreii n'ar' fi sacrificat cà Egyptenii, daqua Pharaon n'ar' fi fost obligat de a ținne legea.

Despre sacrificiuri, daruri sau offeriri, cum și despre impositia mâinilor n'avem nevoie a spunne quŏ la toți popolii antichității barbari și civilisați erà în us; arătăm numai, quŏ, allegerea victimelor, modul de a se sacrificà, ceremoniele prescrise de lege differià dupŏ gradul culturei și civilisațiunii și pietății fiă-quăruia. Moysè le-a aflat, și fărŏ a le desființà, le utilisă, le prefectionă qua cu dênsele să 'și adducă popolul la gradul de blândețe și de pietate sau cum dicem noi astădi la gradul de civilisațiŏ unde dorià să ajungă.

Cu darurile sau offrandele se împăcà mînia quellor mai mari la antici, și pînŏ astădi. Nimeni nu se presentà la quei mari și cu atâta mai vîrtos la altar în aintea unei divinități cum se dice, cu mân'a gólă; cu sacrificiurile se împăcà, dupŏ credința lor, mînia deilor, prin elle se șterge sau se spèlà pĕcatele. Qua să deviiă dar carpoma sau offerirea propiță în favórea offeritorului, cătà să se offere din tótă inima, și aquea bună voință și sympathie cătà să se communice dela offeritor către quel que acceptà darul; și cătà dupŏ credințele de attunci, și ênsuși dupŏ convicțiunile partisanilor de astădi ai magnetismului, aquea relațiŏ să se communice între ambele părți prin contactu, adicŏ prin impunerea mâinilor; quel que își impunea mâinile pe capul victimei credea quŏ își communică printr'ênsa, pĕsul, durerea, ruga dupŏ cum scim noi astădi quŏ prin firul electricu sau prin fluidul magneticu ne communicăm ideile, credea quŏ se descărcà de pĕcatele sălle.

Vers. 5. «Și vor sacrificà Vițellul, în aintea Domnului.» Pînŏ aquî verbul a fost în singular, vorbind numai de quel que adduce carpoma sau victima spre înjunghiere; ellu adicŏ să împuiă mâinile pe capul ei. Despre înjunghiere ânsŏ nu dice și *va injunghià,* ci *vor injunghià;* adicŏ ellu și sarcerdotele. Așà este textul quellor Sépte-deci: καὶ σφάξουσι τὸν μόσχον; textul ânsŏ hebraicu pune verbul în singular *și va injunghià,* adicŏ numai offeritorul. La Românĭ erà datina qua quel que offerià aquella să și înjunghie, iar nu sacerdotele. Hebreii se vede quŏ dupŏ cădérea lor sub imperiul Romei, sau și de mai 'naintе, adoptasserŏ, prin imitare modul aquesta, quŏci nu ne vine a crede quŏ quei Sépte-deci; fiind toți Israeliți să nu fi cunoscut limba și datinele lor. Preschimbarea aqueasta în textul hebraicu sau mai bine judaist sau pharisian s'a operat în urmă, cà în mai multe locuri. — *Inaintea Domnului* se înțellege la intrarea tabernaculului. — Differinț'a nu è mare, ânsŏ noi ammu commis o errére traducênd vorba σφάξουσι prin *vor sacrificà;* se cuvenià a dice *vor injunghià;* caus'a este quŏ se confundă adessea aqueste doŏ vorbe, luându-se una drept alta.

Vers. 6. «Și despellênd holocautom'a, o vor despărți dupŏ membrele salle.» Și aquî verbul este iar în plural adicŏ offeritorul din preună cu sacerdoții. In textul hebraicu este tot în singular.

Vers. 9. «...Carpomă este, sacrificiu odóre de suavitate Domnului.» Miros adicŏ cu hună mireasmă Domnului. Aquî se vede expressia dejà în us dupŏ credințele quellor antici, pe quare Moysè nu putea ânsŏ s'o desființede. Am dis quŏ primii institutori sau legiuitori au fost nevoiți să dea divinităților imaginate passiuni, și gust de mâncare și de bere. Moysè nu putea desființà datina sacrificielor, nici expressiunile în us. Offeritorul credea quŏ aquel fumu, aquel miros este fórte plăcut Divinității; Moysè îl lassă să crédă pentru epocha lui. Vin ânsŏ timpi mai târdiu cu 'naintarea minții vulgului, quând propheții protestă în numele Domnului în contra aquestor datine, dicênd:

«Que 'mi este mie multitudinea sacrificielor vóstre, dice Domnul. Satiu sunt de holocautomele arieților; și seul 'gneilor și sângele taurilor și al țapilor nu voiescu.

«Nici să mai veniți a vĕ arătà mie; quŏci quine v'a querut aquestea din mâinile vóstre? A călcà atriul meu să nu mai adăogiți.

«De 'mi veți adduce semidale, invan; thĕmîia, abominațiŏ îmi este; numenicle (lunele nuoŏ) vóstre și sâmbetele și dioa quea mare nu le mai sufferu; ajunarea și repaosul (serbătóre) și numenicle și solemnitățile vóstre urrasce suffletul meu.

«Făcutu-v'ați mie spre sațiu; nu voiu mai demitte pĕcatele vóstre.

«Quând veți întinde mâinile vóstre spre mine întórce-voiu ochii mei dela voi; și de veți îmmulți rug'a nu voiu căntà la voi, quŏci mâinile vóstre de sânge sunt pline.

«Spĕlați-vĕ, deveniți puri, smulgeți rĕutățile din sufletele vóstre cum să nu le mai vĕdă ochii mei;

«Incetați dela rĕutățile vóstre; deprindeți-vĕ

www.dacoromanica.ro

a face binele, căutați judicat'a, mântuiți pe quel assuprit, faceți dreptate vĕduvei; și veniți apoi și vommu vorbì, ḑice Domnul.

«Și de vor fi pĕcatele vóstre cà purpur'a, cà nivea le voiu dealbì . . .» (Esaia Cap. I. v. 11—18.)

Vin apoi timpi quând Christianismul le desființédă cu totul și se exprimă prin odóre de suavitate *spirituale*: miros cu bună mirecasmă *duhovniceascà*.

Vers. 10. «Iar de và fi dintre oi darul lui, (înaintea) Domnului, atât din 'gnei quât și din iedi spre holocautomă, mascule nemaculat să oférà...» Cu oi cum ammu mai ḑis se înțellegge turmă; cum ḑicem și noi: *s'a dus la oi*, adicŏ la turmă: și acolo pot să fiă și oi și capre, dupŏ cum se explică în dată în textu. — «*Mascule nemaculat sa oférà...*» Aquì cà și în versetul 2 Moysè se vede cu mult mai 'naintat în economie de quât alții que adducea în sacrificiu vite de genere feminin.

Moysè proscrie vacele, și oile și caprele, numai qua să îmmulțéscà averea publică. Din boi, jacce a fi preferit la sacrificiu taurul, viteilul que nu è ancŏ de labóre, dela turme sunt preferiți arieții și țapii, 'gnei și iedi; vacele, oile și caprele le lassà spre a se îmmulți; étŏ un progres în sacrificiu: ratia se exprimă cà económă.

Vers. 13. «Și quelle din pântece și piciórele le vor spellà în apă...» Și aquì și în versetul 9. se recommandă sau se prescrie în adins a se spĕllà părțile necurate qua să nu adducă miros urît. Póte quŏ la popolii înapoiați, nu se prevĕḑusse aqueast'a; écetŏ dar un alt progres favorabil la sănĕtatea și mulțumirea publică.

Vers. 15, 16, 17, In aqueste versete se vorbesce despre passeri. Aquestea erà offerirea din partea quellor neavuți; și fiind quŏ în Palestina columbele și turturellele abundă, Moysè vine în ajutorul neavuților și le face datoria mai ușóră prescriindu-le a adducce turturelle și columbe.

Scopul sacrificielor erà cum ammu ḑis de a punne pe omu quât se póte mai des în relațiŏ cu Dumneḑeu și cu apprópele sĕu, de a 'l moralisà adicŏ, și aqueastă datorie que presupune un drept devine atât de ușóră pentru neavut prin legea lui Moysè.

Legiuitorul mai facce un progres de umanitate în favórea quellui neavut. Vocea lui Dumneḑeu se manifestă. Și umanitatea o vedem crescênd în versetul următor.

CAPU II.

Vers. 1. «Iar sufflet de và offerì dar spre sacrificiu Domnului, semidale (flóre de fiină) và fi darul sĕu, și và revĕrsà peste dênsa olliu și va suprapunne peste dênsa liban» In limba hebraică vorb'a *sufflet* însemnédă adesea sufflare, viață; și la împregiurări excepționali cà queea que se presintă aquì însemnédă omu cu totul neavut, săracu lipit, omu, cum ḑicem noi, *numai cu sufletul*. De aqueca noi în traducția nóstră adaosserŏm în parenthese și vorb'a *simplu* ḑicênd *suflet simplu*. Quând omul n'are de nici unele, uici vită, nici passere, và offerì fiină, puțin oliu și thĕmîie (liban). Cuvêntul este qua tot omul să se deprindă cu offranda que moralisă pe omu și îl distinge din féră, și fiă aqueca ori-quât va fi, numai să fiă de bună voie, fiă și obolul veduvei que face mai mult de quât sumele quelle mari alle opulenților; aqueastă idee se explică și mai bine prin versetul următor:

Vers. 2. «....Và punne sacerdotele *memorialul* ei assupra altarului; sacrificiu odóre de suavitate Domnului. Pentru neavut adicŏ è de ajuns quŏ 'și-a addus à minte, și de aqueea offerirea lui se ḑice aquì *memorial;* și và fi bine acceput înaintea Domnului. E de ajuns să nu se întrerumpă relația între omu și Dumneḑeu.

Vers. 3. «Și remasul din sacrificiu (din aqueastă fiină a scăpĕtatului... *sànt al sàntelor* (este) din sacrificiurile Domnului...» La Barbari, la pàgâni, în religia pharaonică, avuții și potenții erà favoriți divinităților, hecatombele (sutele de boi), taurii și tot que representă opulenta și averea erà de mare prețu. In mosaismu fiina scăpĕtatului se vede numită *sàntà a sàntelor* adicŏ quea mai sântă din tóte offeririle. — Vocea Domnului în adevĕr se manifestă.

4, 5, 6... pînŏ la 10 Verset. Se vorbesce de offrandele de fiină cóptă sau de turte. Aquestea erà de trei feluri; cópte unele în cuptor, alte în cartagine sau tigaie, și altele pe grătar. Tóte ânsĕ se queru azyme (nedospite) sau fărŏ aluat. Caus'a este quŏ prin fermentații sau dospire fiind o înăgrire, începe o corrupțiŏ, și nu erà în datină de a se offerì lui Dumneḑeu nimicu que è corruptu: aqueasta ar' fi semnat cà și quând s'ar' fi addus spre sacrificiu carne stătută sau cu miros. In versetul următor legea è precisă.

Vers. 11. «Tot sacrificiul que ați offerì Domnului nu 'l veți facce fermentat (cu aluat) quŏci din ori-que aluătură și din ori-que miere nu veți facce spre a se arde carpose Domnului.

12. «Cà daru de premiție le veți puté offerì Domnului, iar assupra altarului nu se vor depunne spre odóre de suavitate Domnului.» Tot que ajungea în fermentațiŏ se vede interdit, pînŏ și mierea que este un ferment, și în quare intrà tóte musturile de fructe. Aquestea se putea adducce spre usul sacerdoților și se ḑicea daruri de premitie, nu ânsĕ spre ardere. Commentatorii își dau diverse cuvinte qua să justifice aqueastă interdiție, și s'o arate liberă și neinfluențată de nici o superstiție; credem ânsĕ quŏ nici unul n'a înnemerit cuvêntul. Cuvêntul quel mare este quŏ Moysè erà mai 'naintat în sciințele physice de quât seólele nóstre moderne. Moysè dela început principiul vieței îl numesce Spiritul que se purtà peste ape; și aquesta este hydrogenul quel mai puru, etherul hellenilor, electricitatea quea mai pură. Dela pervertirea ómenilor, și resturnarea sciințelor, dela confusia minților que Biblia o personifică prin Babel, luarŏ ómenii Reul drept Bine, Viținl drept Virtute; uitarŏ adicŏ pe quel que este și se închinarŏ la queea que nu există, idolii devenind ḑei; așà și sciințele luarŏ oxygenul que è principul agririi, corrupțiunii, împuținii, putrediunii, de unde erà principu al morții, îl luarŏ de principu al vieței; și hydrogenul de unde erà principul sănĕtății, vieței, santității, spiritul sânt cu un cuvênt fecundator, și vivificator, îl luarŏ de principu al morții.

Prin proscrierea de a se adducce în sacrificiu Domnului ori-que và fi fermentat sau agrit prin oxygen, Moysè nu facce de quât a protestà în contra innoranței, și impietății ómenilor. Nu è nimicu d'amesticu între Adevĕr și Minciune, între Ființă și Nimicu, între Quel que este și între principul morții. Tot que è maculat, corrupt, oxygenat, tot que tinde spre neființă nu se póte offerì la altarul *Quellui que este*.

Tot è symbolicu în Biblie, que mai mult prin semne și embleme se exprimă. Moysè proscriind aluatul, que erà emblema oxygenului, reprobà ideile pretinșilor sapienți sau sacerdoți ai secu-

www.dacoromanica.ro

lului sĕu que resturnasserŏ ordinea naturale, que din neființe făcea ființe, din idoli Dumneḍei, din Minciune Adevĕr, din innoranță sciință și din oxygen que erà principul corupțiunii, făcusserŏ principu al Vieței. Moysè qua să adducă sciința a devenì quât se póte mai populară, făcù dintr'ènsa o credință. Quŏci a crede popolul innorant queea que este adevĕr și dreptu, prin credință ajunge la sciință sau la convicțiŏ, quând ajunge a se matorì.

Vers. 13. Vine apoi spre semnu de alliață, de amicie între Dumneḍeu și omu, *sarea* que erà symbolul amiciei și credinței din ambele părți între toți popolii Orientelui quând se făcea un pactu. «Și ori-que dar al sacrificiului vostru, ḍice textul legii, cu sare se và serà: nu veți încetà sarea testamentului (sau alliancei) Domnului din sacrificiurile vóstre; peste tot darul vostru veți adducce (Domnului Dumneḍeului vostru) sare.»

Nici un ḍeu imaginar al păgânĕtății, din causa despotismului theocraticu și monarchicu, nu se vede a facce alliață, pactu cu omul dela egal cu egal, systema erà de a nu înălță din tin'a impilării pe popol; numai în Mosaismu se vede pretutindeni un Dumneḍeu condescendent que facce alliață cu popolul în genere prin Abraham și alți patriarchi, și cu fiă-quare individ în parte prin sacrificiu, unde sarea se presentă cà între amici que stau la aqueeași masă. Quâtă curà și provedere de a înălță pe omu, pe cetățean, pe tótă ḍioa, la o demnitate mai mult de quât a unui rege, făcèndu'l prin sare a'și adducce a minte la fiă-quare sacrificiu, quŏ omul póte ajunge pînŏ la divinitate. Quare lege, quare religiŏ a înălțat atâta pe omu? Vocea adevĕratului Dumneḍeu, que mântue popolii dela Pharaon dela servitute, se manifestă pretutindeni.

CAPU III.

Pînŏ aquì s'a vorbit de sacrificiele de repentire, de quelle pentru spĕllarea pĕcatelor, spre impăcarea cu Dumneḍeu, cu consciința sa. In Capitolul aquesta se vorbesce de sacrificiele de salutariu: *θυσία σωτηρίου*. Unii le numescŭ *hostia paci ficorum*, sacrificiuri de pace, de bună învoire. Aquestea se făcea spre semnu de recunoscință pentru o binefacere, pentru mântuirea dintr'un pericol; de aqueea se ḍicea și sacrificiuri de mântuire. Mulți în limb'a germană le numescu *freudenopfer* sacrificiuri de bucurie. Alții le ḍicu sacrificiuri de inițiațiŏ, de prefecțiŏ, quŏci nu se putcà mâncà de quât de ómeni curați. Pentru aqueasta se offerià vite atât masculi quât și femine, ânsĕ cătà să fiă curate și nemaculate. Iar spre ardere de tot sau holocautose se adducea părțile que, pe de o parte erà quelle mai delicate și simțitóre, și pe de alta quare erà óre-cum suppĕrătóre la sănĕtatea ómenilor în aquelle clime călduróse: aquestea erà seul de pe pântece, de pe rênichi, accoperitur'a de pe ficat și renichii ènsuși.

La aqueste sacrificie tot que erà bun spre mâncare, adicŏ carnea și grăssimea dintre dènsa și nesuppĕrător sănĕtății, se lăssà a le mâncà quei que le offerià spre sanctificare sau mai bine quei curați; iar, cum ḍisserŏm, seul și sângele que se strică currènd în părțile locului aquellea se ardea de tot pe altar qua să nu remâie spre mâncare ómenilor. Rația umană sau vocea divină se mai manifestă aquì cà mediŏu în favórea sănĕtății publice. Seul și sângele sunt numite în adins *partea Domnului* destinata spre ardere, și se ḍicu *artos* sau nutriment al Domnului, cà și quând ar' fi ḍis quŏ Natur'a sau elementele sau agenții Naturei, Eloim sau Puterile atragu sau assorbu de pe pământ miasmele, sau tot que è suppĕrător sănĕtății. De aquì în toți timpii prin focu se ardea sau sacrificiu ardere de tot se făcea tot que putea infectà aerul.

Vers. 16. «Și và offerì sacerdotele pe altar cà nutriment (artós) carpomă de odóre de suavitate Domnului. Tot seul al Domnului este «Cà și quând ar' ḍicce: Provedinț'a assórbe sau risipesce tot que este nefavorabil sănĕtății și vieței.

Vers. 17. «Seul și sângele nu veți mâncà.»

CAPU IV.

Capitolul aquesta tractă a nume despre sacrificiele spre spĕlarea sau iertarea călcărilor de lege, trădărilor que cu un cuvènt în Biblie se ḍicu pĕcate, și adesea *innorințe*.

Este de însemnat quŏ și aquì și airea Moysè numesce pĕcatul *innorința* sau innoranței îi ḍice *pĕcat*. Moysè voì să adducă pe toți Israeliții prin credință la sciința Legii, și impusse o pedépsă pentru ori-que innoranță. Vocea quare strigă din quelle din întru alle Omului și îi ḍice: «Lumi-«neadă-te qua să poți fi liber, quŏci nesciința te «degradă, te lassă în starea Bestiei, și prin urma-«re te prepară și te adduce la servitute» vocea aquecea în adevĕr este a adevĕratului Dumneḍeu que la păgâni*) la popolii que au fost guvernați sub despotismul theocraticu și monarchicu sau pharaonicu, nu s'a fost manifestat sau auḍit nici o dată. Despotul voiesce a ținne popolul în innoranță qua să 'l țiiă în servitute. Dumneḍeul lui Moysè, que nu erà nici deeum un ḍeu imaginat dupŏ interesele potenților, nu o minciune sau o neființă, ci în adevĕr, Ființa prin excellență, Iehovah singurul quare în adevĕr există, Dumneḍeul adevĕrat al lui Moysè quere pe popol luminat qua să pótă fi liber, și înaintea lui innoranța este un delict, o călcare de lege, o crimă, un pĕcat cu un cuvènt.

Călcarea legii cu quât vine de mai sus sau dela quei que sunt revestiți cu puterea, cu atâta în legea lui Moysè se consideră de un pĕcat mai mare, și repararea ei cătà a se facce în publicu spre satisfacția societății întrege.

Etŏ cum clasifică Moysè societatea;

Mai ântêiu de tóte, dupŏ Dumneḍeu, aquì jos pe pământ este Națiа que este numită *Israel* adicŏ învingĕtorul Ḍeului sau al Idolatrici or Tyranniei, și tarele cu ómenii (quŏci așà è omul liber și solidar cu apprópele sĕu, învingĕtor de tyrannie și tare înaintea ómenilor, vedi Biblice, genese, capu VIII, pag. 40.) și persóna quea mai sus pusă erà aquea persónă collectivă a adunării generali que representà Națiа sau pe Israel, și quare se compunea de bărbații quei mai experimentați, quei prudenți și sapienți, quei mai considerați în opinia publică. Adunarea generale sau centrale que cătà a residà în capitală se numià sanhedrim synedriu sau adunarea quellor vechi. Aquesta erà senatul suprem și ellu representà națiа întrégă. Pentru quŏ ânsĕ repu-

*) Și cu *păgâni* s'a înțelles tot d'auna un popol de impilători și de impilați, de despoți și de sclavi, unii sunt păgâni quŏci împilă, și alții sunt assemenea de păgâni pentru quŏ se lassă a se împilà).

www.dacoromanica.ro

blic'a fu constituită federativă quă să pótă dură, şi a nu fi expusă la despotismul quând monarchicu quând anarchicu al capitalei, fiă-quare semenţie sau ţinut or district fu dotat de un senat al seu particular sau secundar al bètrânilor fiă-quăruia ţinut, cum şi fiă-quare comună fu dotată de un consiliu al sĕu particular, de o adunare a sa publică que se numì *synagoga* συναγωγὴ şi quare însemneadă tot adunare que avea şi dreptul şi datoria de a se adunà în ţioa repaoselor, adicŏ sâmbăta (quŏci sâmbètă ţioa repaoselor và să ţică, şi fiă aqueasta quare và fi, nu mai să fiă a şéptea .

Senatul suprem şi central al capitalei erà presidat de Archiereu sau de primul sacerdote, quare că president erà prima persónă dintre senatori sau quei mai vechi; iar că unul dintre toţi senatorii, erà a doilea persónă pe lùngŏ senatul întregu. Mai întêiu de tóte assembleea generale şi a doilea dupŏ dênsa presidentele ei.

Aquesta se numià *Meşiah* adicŏ Mesia sau Unsul, quŏci numai ellu luà ungere la investitura sau sacrarea sa.

Dupŏ Archiereu al treilea gradu erà al principelui que se numià *Nassi*, que însemnà *capu*, Principii erà capii fiă-quăria semenţii sau cum ammu ţice noi capii districtelor, ei împlinià funcţia nu numai de prefecţi, ci şi de duci căpitani în resbelle. Nassi sau capu se putù mai vîrtos ţice ducele sau judele general que conducea şi judicà şi administrà Naţia întreagă, adicŏ capul capilor.

Dupŏ principe sau dupŏ Nassi vine tot omul privat, tot cetăţeanul, quărui în termeni biblici, pretutindeni se ţice *sufflet*, mai vîrtos quând erà obscur scăpĕtat, dupŏ cum ţicem şi noi, *omu cu suffletul* queilui que n'are nimicu, quellui săracu lipit.

La început, dupŏ cum s'a vĕdut în Exodu Moysè ţinù locu de tóte; ellu ducea sarcin'a tutulor, ellu fu şi duce supremu, ellu şi sacrificator, ellu şi administrator, ellu dătător de lege, ellu judele supremu, ellu orator publicu sau prophet, ellu medicul general, ellu architectul que dette planul tabernaculului. Impilat sub multa greutate a sarcinelor, ajunge pînŏ a strigà; « Incovoiatu-m'am subt atâtea bătăi de capu, şi caţu sub greutatea lor! »

Şi airea iar strigă:

«Ah que sarcină appĕsĕtóre! nu o mai pot ducce... Ardică'mi viaţ'a, Dumneţeule!»

Prin urmare spre a 'şi mai descărcà sarcin'a ţisse către tot popolul adunat:

«Luaţi (sau allegeţi) dintre sementiele vóstre bărbaţi *sapienti*, *prudenti*, şi *considerati* (în opinia publică) şi îi voiu punne în capul vostru. »

Şi popolul multumit fórte de propositia lui (pentru quŏ se bucură tot popolul quând se vede quŏ este considerat că persónă şi quŏ intră în possessia drepturilor salle de allegere), îi respunse:

« Queea que tu ne spui este din quelle mai bune que póte fi! » că şi quând ar' fi ţis: noi pînŏ acum n'am mai auţit de una că aquţasta nici n'am mai vĕdut la nici un popol!

Ast-fel sarcinele se împărţirŏ, şi senatului sau quellor vechi se dette sarcina de representanţi ai Naţiunii; lui Aaron sarcin'a de primul sacerdote şi de president al sanhedrinului sau al adunării generali, la fiă-quare sementiă se allesse un capu, şi apoi capi peste mie, capi peste sută, capi peste ţece.

Din aquestia se compusse guvernul aquestei republice federative, compuse din doĕ-spre-ţece republice alle quellor doĕ-spre-ţece sementii. In aquest guvernu se vede quŏ a judică, a administrà, a conducce, a representà naţia nu însemnà că la păgâni posiţiuni lucrative sau salariate, ci în adevĕr o *funcţiŏ*, o datorie de împlinit*) o sarcină; fonţionarul erà un servitor al publicului.

Asà pe quât funcţia erà mai înaltă pe atât datoriele ei erà mai mari şi mai numeróse, şi pe atâta călcarea legii din partea fonţionarului erà spre mai mare perdere a soţietăţii. A călcà legea un omu privat, un omu obscur şi scăpĕtat, un biet sufflet, se puteà iertà mai facil; legea erà mai indulgentă. Aquesta quând îşi cunoscea călcarea sa de lege sau quând călcarea se făcea cunoscută, nu erà asà mult dator spre a facce reparaţiŏ.

Quând legea ânsĕ erà călcată de capul unei sementie, sau al naţiunii, şi se invederà călcarea ei, amend'a lui erà şi mai mare.

Iar daqua primul sacerdote călcà legea, rĕul fiind mai mare pentru publicu, scandalul fiind mai mare, reparaţia sau satisfacţia publică cătà a se facce solemnelă, pedéps'a sau amend'a aquestuia cătà să fiă şi mai mare.

Iar daqua general'a adunare întrégă sau în majoritate ajungea a călcà legea, a committe vreo erróre, errorile adunării erà numite *innorari* sau *innorante*, întunericu, chaos, peire, calamitate publică; pentru quŏ un individu singur pótadesea călcà legea din sciinţă pentru interes privat sau pentru vre o resbunare; o assemblee ânsĕ întrégă, unde membrii sunt solidari, unde fiă quare è dator a deschide ochii quellui-lalt, unde fiă-quare questiŏ se cuvine a se discutà matoresce şi îndelungat, a committe o erróre, în adevĕr è un întunerecu, un chaos, o orbire, o innorare; Reparaţia que se cuvenià a dà ea în publicu quând se învederà errórea ei, cătà a se face, cu mare solemnitate, amend'a onorabile la quare erà supusă erà mai mare de quât a tutulor.

Şi daqua o dată legea spre a fi garantită a cătat a devenì *relege* sau religiŏ, adicŏ lege strîns legată, sanctificată înrădĕcinată în fundul inimeloi nóstre, pedépsa sau amenda pentru fiă quare călcare cătà să ia formele quelle mai publice şi solemnele, adicŏ religióse.

Scopul legiuitorului nu fu nici de cum o manie sau o mâncărime de a pedepsì pe quei que calcă legea sau adducu daună soţietăţii, quât de a adducce la repenţire pe aquestia, de a'i facce a 'şi spunne pĕcatul sau călcarea legii în publicu, şi de a se deprinde ast-fel din di în di a devenì mai buni şi mai prefecţi. Pedéps'a dar sau amend'a se prescrie a se facce prin sacrificiu în aintea publicului; quŏci objetul que se sacrifică se perde şi prin urmare este o amendă pentru quel quare este îndatorat a 'l facce.

Să ascultăm acum textul legii:

Vers. 17. şi 18. « Iar de và pĕcătui fărŏ de voie vre un *sufflet*, unul din Popolul ţerrei... và adducce offrandă o iédă dintre capre...» Omului privat, omului cu sufletul, cum am ţis: ise impune pedépsă mai uşóră, o singură iédă sau şi o 'gnéllă dupŏ cum se vede în Verset 32.

Tot ânsĕ que este mai remarcabil è quŏ nici pentru principe, nici pentru primul sacerdote, nici pentru assemblee sau adunarea generale întrégă, Dumneţeu nu se vede asà de indulgent că pentru omul quel scăpĕtat şi obscur. Toţi cată să adducă o offrandă mai mare că o datorie spre satisfacţia publicului, şi Dumneţeu se vede

* *Fungor, fungi. A împlini o sarcină, o datoria, a se occupà de dênsa şi a o terminà.*

www.dacoromanica.ro

indifferent, la offranda neavutului, ânsĕ se arată quŏ o acceptă cu multumire. Numai la offerirea neavutului la aqueastă impregiurare legea dice quŏ este *odóre de suavitate Domnului*.

Vers. 31. «... Si o và offerì sacerdotele pe altar spre odóre de suavitate Domnului.»

Principele pentru quŏ è capu şi dela dênsul se quere a ţiné legea mai mult de quât omul privat, ellu quând i se învederà pĕcatul, cătà a adducce spre sacrificiu sau ardere de tot înaintea publicului un iedu. «Iar de và pĕcătuì principele în contra vreunuia din tóte preceptele Domnului.... şi se và cunósce pĕcatul în quare a pĕcătuit, và adducce drept offrandă un iedu dintre capre mascule nemaculat» (Vers. 22 şi 23).

«Şi se và rugà pentru dênsul sacerdotele despre pĕcatul lui, quare se và iertà lui.» (Vers 26).

Pentru principe cà şi pentru omul privat nu se vede la ceremonie spre rugă de quât un simplu levit sau un sacerdote. Pĕcatele lor nu sunt aşà de desastróse pentru soţietate cà alle Archiereului, şi mai vîrtos alle generalii adunări; numai aquestea se cuvenià a fi recunoscute, mărturisite, mustrate şi reparate în publicu înaintea Naţiunii întrege. Aquì se vede executând ceremonia şi rug'a ênsuşi Archiereul în quare se personificà Naţia, să ascultăm textul Legii.

«De và pĕcătuì archiereul quel Uns din quecа que pĕcătuesce popolul, và adducce pentru pĕcatul sĕu în quare a pecătuit viţel dintre boi nemaculat, Domnului pentru pĕcatul sĕu. (Vers. 3).

Aquì primul sacerdote ênsuşi execută ceremonia, şi offranda lui este un taur, quŏci viţellu dintre boi, taur va să dică în limba hebraică. Seul şi amêndoi rênichii şi învĕlitur'a de pe dênşii, quea de pe cópse şi quea de pe ficat, se offeresc̆u la altarul arderii sau carposii cà şi la sacrificiele de salutariu.

«Iar pellea viţellului, şi tótă carnea şi capul, şi extremităţile lui şi cu pântecele şi cu fimul (baliga) — Cu un cuvênt viţellul întregu îl vor ducce afarŏ din castre în locu curat unde se revérsă cenuş'a, şi îl vor *arde tot* peste lemne în focu, peste revĕrsarea cenuşei se và arde (Vers. 11 şi 12).

Tot è symbolicu în Biblie iar o mai repètăm. Călcarea legii de către Archiereu, repentirea despre dênsa, sacrificiul sau amend'a începe dela Versct 3. şi se termină la Vers 12. numer cu quare se închiee dodecada sau gamina quea mare sau numĕrul semenţielor lui Israel, al quărora representant general erà Archiereul. Pedépsa sau amenda aquestuia i se impune mai mare, ellu ênsuşi è dator a sacrificà în publicu, adicŏ a 'şi recunósce şi mărturisì culp'a, amend'a lui è mai mare de quât a omului privat şi de quât a principelui, ellu adducce un taur în sacrificiu, şi taurul catà a 'l sacrificà de tot, a nu mai remâné nimicu dintr'ênsul, a 'l arde de tot, pînŏ şi pellea şi ósele şi intestinele lui, şi a le arde afarŏ din castre, afarŏ din cetate şi peste revĕrsare tutulor cenuşelor adicŏ remăşiţelor din tóte sacrificiele pentru pĕcate. Afarŏ din cetate şi suvenirea călcării de lege a Archiereului, cà pulberea şi cà cenuşa să se spulbere la vênturi scandâlul que a offerit archiereul. Pedépsă exemplară, umilitóre, şi plină de repentire, promitătóre de îndreptare. Cu Vers. 12 se închiee şi pĕcatul şi rentregirea Archiereului.

Să vedem que dice textul legii şi pentru călcarea preceptelor ei din partea generalii adunări întrege sau majorităţii ei.

Vers. 13. «Iar de và *innorà* tótă synagoga lui Israel . . . . . .
và offerì dintre boi, viţel nemaculat. . . . . .

«Şi và ducce sacerdotele *quel Uns* din sângele viţellului în *Tabernacul mărturiei*.

17. «Şi va tinge sacerdotele degitul sĕu în sângele viţellului şi và asperge de *şépte ori* în aintea Domnului în faţa catapetasmei sanctuarului.

. . . . . .

20. «Şi và facce viţellul dupŏ modul cu quare a făcut şi viţellul quel pentru pĕcat... şi se va rugà pentru dênşii (pentru membrii Adunării) şi se và iertà pĕcatul lor.

22. «Şi vor ducce viţellul *toi* afarŏ din castre, şi vor arde *de tot* viţellul, dupŏ cum au ars şi pe quel d'întêiu viţel. Pĕcatul synagogei este (aquesta).»

Cu numĕrul 13 începe călcarea Legii, de către Adunarea generale, errórea ei, sau trădarea ei în aintea Naţiunii. Numĕr fatal în credinţele orientali, numĕr sinistru.

Călcarea Legii de către adunarea generale o numesce *innorare*, orbire, întunerecu, chaos, distrucţiŏ, catastrophă.

Amenda ei è mai mare şi de quât a Archiereului, a presidentelui ei; Textul quellor şépteqeci vorbesce cum vĕdurĕm de doi tauri, unul pentru pĕcat şi altul pentru spĕlarea pĕcatului. La Cap IX, Vers. 4 se vorbesce de un taur, de o turtă şi de un ţapu.

Amenda ei se face cu mare solemnitate în publicu şi pentru dênsa se rógă ênsuşi Archiereul que personificà Naţia: se rógà adicŏ Naţia întrégă prin Archiereu. Objetele offerite se ardu de tot afarŏ din cetate, la locul cenuşelor. Şi quasă se róge Naţia prin Archiereu este semnu quŏ singură 'şi a cunoscut orbirea sau innorant'a singură 'şi a cunoscut pĕcatul commis în perderea generale. Aqueastă ceremonie prin sacrificiu crà un semnu de repentire a Adunanţei, de reparaţiŏ, de a desfacce adicŏ que a făcut printr'o protestaţiŏ publică din partea ênsuşi a quellor que au commis delictul, vulnerând Naţia în quelle mai vitali alle ei.

Nimicu nu è în stare a garantì legea atât de tare şi atât de durabil cà divina idee de a deveni relege. De quâte ori se usurpă libertăţile publice de puterea sau administrativă sau legislativă, relegea le assigură din nuou prin îndatorirea usurpatorilor de a facce amendă onorabile.

De quâte ori commit nisce errori grave adunanţele generali din timpii moderni! şi errorile lor devin lege fără a se puté desfiinţà de quât de 'şi vor expunne cetăţenii viaţ'a eşind cu armele pe baricade! Que garanţiă au libertăţile publice daqua cetăţenii qua să 'şi le appere sunt nevoiţi sau de a 'şi expunne viaţ'a sau de a plecà capul la jugu şi a se suppunne?

La quare popol al antichităţii sau din quelle moderne se póte vedé nisce assemenea instituţiuni? Unde libertăţile publice au fost garantite atât de tare? Quare lege sau religiŏ a pus pînŏ la Mosaismu şi pînŏ la Christianismu pe Dumnedeu ênsuşi garant şi appĕrător libertăţilor Omului? Nici o revoluţiŏ nu se vede în Israel spre a 'şi conquistà libertăţile pentru quŏ sunt garantite; cetăteanul Palestinel n'a luat armele în mână de quât qua să appere legea şi Patria de străini.

Reparaţia que Assembleea è datóre a facce la errorile salle ne è de mare exemplu noĕ Românilor, quari dela Radu Negru, dupŏ cum am arătat în Issachar pag. 5 şi 6 n'avurĕm de fond al legiuirilor nóstre de quât Pentateucul.

www.dacoromanica.ro

Mai de unădi la 14 Iuniu Majoritatea Adunării representanților nostri commisse o erróre din quelle mai grave în contra drepturilor și fericirii locuitorilor aquestei țèrre, dând facultatea străinilor neîmpământeniți încŏ de a 'și cumpĕrà moșii. Dupŏ votul que dette aqueastă majoritate, peste 50 de anni tóte pămênturile țĕrrei, afarŏ de moșiele monăstiresci vor fi alle străinilor. Românii vor remâné çà în Transylvania în aintea Sașilor; Românii vor remâné iloții străinilor. Daqua străinii neîmpământeniți potu cumpĕrà dupŏ aquest vot dela 14 Iuniu, daqua unul cumpĕră, quei quare legiuitŏ o assemenea vêndare, dupŏ tóte cuvintele și materiali și morali se numescu vêndètori ai Țĕrrei. Queа que nu putù facce încŏ Turcia dela Bajazet pînŏ astàdi; queca que nu putù facce Russia în 150 de anni dela Petru I pînŏ astădi în șépte sau opt campanii succesive, sacrificând milliône de ómeni și milliarde de bani; queca que n'a putut facce Austria și cu forța și cu diplomația sa, facilitŏ și împlinì aqueastă majoritate de 36 voturi.

Que fatalitate! qua să se commită o assemenea votare atât de răpede și spontance la 14, a cătat înțellegerea să fiă dela 13, tot dela un numĕr fatal și sinistru, tot dela Numĕrul Iudei! cu differință quŏ numĕrul voturilor fu queva mai mare de quât al arginților pe quare fu vêndut Mântuitorul Lumii.

Qua să se repare aqueastă erróre gravă, nu è alt midlocu de quât a se repentì Adunarea, a'și recunósce culp'a, a desfacce queea que a făcut printr'un sacrificiu fiă-quare al intereselor que au avut la aqueastă faptă. Afarŏ din capitale la locul cenușelor ori-que maculă a representanților Națiunii. Și Nația îi va binecuvêntà, și Dumnedeu îi và iertà de pĕcatul lor.

Votul nu s'a dat pe față, numele nimului nu este cunoscut din aquesti 36, precum nici al quellor din minoritate. Tot que se scie este quŏ DD. Tell și Foru, și deputații Muscellului au appĕrat cu căldură pînŏ la lacreme pământul Românilor. Onóre și binecuvêntare aquestor bărbați și tutulor quellor 22, al quărora nume nu 'l cunóscem. Onóre assemenea și binecuvêntare și iertare întrégă și majorității de 36, de se vor repentì de repedea lor faptă. (1860 Iuniu 20).

CAPU V.

In aquest capitol se tractă despre delictele în jurămințe și mărturii, despre delictele commise prin attingere de mortăcine sau de objete necurate, de nerespectul către quelle sânte și de furarea lor. Pentru fiă-quare din aqueste delicte se determină amenda sau sacrificiul.

N'avem nici o însemnare a facce la aquest capitol; tóte versetele se întellegu de sine, dupŏ explicația quellor precedenți. Quei scăpetați și aquì cà pretutindeni sunt mai scusabili.

Aquest capitol, dupŏ septaginta și Vulgata se termină la versetul 19, unde dupŏ versiunea hebraică continuă cu șépte Versete din capitulul urmĕtor VI și prin urmare coprinde 26 de versete prin quari se termină prima parte a aquestei cărți.

CAPU VI.

Urmàlórele șépte versete sunt: continuațiŏ din capitolul de sus V, despre delicte, quŏci dela versetul 8 începe materie nuoà despre holocautose sau ardere de tot.

Vers. 2. «Sufflet de và pĕcătuì și trecènd cu vederea và trece peste preceptele Domnului și và mințì quelle către apprópele sèu în deposit sau despre societate sau despre răpire sau quŏ a nedreptățit în quevà pe apprópele seu;

Vers. 3. «Sau quò a aflat vre un objet perdut și và minți despre dênsul, și và jurà strâmb despre vre una din tóte quâte ar' facce omul în quât să pĕcătuiască în aquestea;

Vers. 4. «.... Và întórce înapoi răpirea que a răpit sau nedreptatea que a nedreptățit, sau depositul que s'a depus lui, sau objetul perdut que a fost aflat;

Vers. 5. «Despre tot lucru despre quare a jurat strâmb, và restituì objetul întregu și a cincia parte dintr'ênsul và adaogi pe d'assupra; a cui este i se và restituì în ziua în quare se và învederà.

Vers. 6. «Și despre delictul sèu và offerì Domnului un arietĕ dela oi nemaculat de prețul dupŏ aquea (faptă) în quare a nelegiuit (ducêndu'l) la sacerdote.

Vers. 7. «Și se và rugà pentru dênsul sacerdotele înaintea Domnului și se và iertà lui despre una din tóte quâte a făcut și a nelegiuit.»

Aquì este vorba despre attacale la proprietatea altuia din partea quellor cu suffletul adicŏ a neavuților sau prin fur or răpire, sau prin mințire, sau în associațiŏ, sau prin nedreptate la judicată, sau prin aflare în drum și nerestituire, sau prin mărturie mincinósă sau jurare strâmb; ori-que attacu la proprietate este considerat cà o offensă către Dumnedeu ênsuși, cà o trecere cu vederea injuriósă peste preceptele lui Dumnedeu, cà un dispretu din quelle mai condamnabili; textul se exprimă prin verbul îndoit: și *trecènd* cu vederea *và trecce*. Quel que attacă proprietatea este condamnat à dà înapoi objetul luat și pe d'assupra a cincia parte din prețul lui, și încŏ pe d'assupra un arietĕ spre amendă sau sacrificiu de prețul objetului ênsușit cu nedreptul.

Despre arietĕ, Septaginta se exprimă quŏ se cuvine a fi de prețul objetului în quare s'a commis delictul. Versia hebraică dice: «de stimația ta» adicŏ de prețul quare tu Moysè sau judele vei afflà cu calle.

II.

TSAW.

De aquì începe a doa parte a aquestei cărți.

Vers. 9. «... Eccĕ doctrin'a holocautosii ....» Arderea de tot este o datină fórte vechie. Anmu arătat quŏ primul pas dela quare începù omul a se moralisà sau a se umanisà a fost începutul de *a dà*, și a da de tot và să dică a *sacrificà*, a facce sacru un objet, a nu se mai attinge de dênsul. Ia dela copillu un objet que îi placce que îi è scumpu, și veî vedé cu que dor și cu quâte uspine și țipete se uità dupŏ dênsul! Putere de ar' avé ar' fi în stare să ucidă în aquea nematuritate a etătii. Selbaticul, Barbarul è un copill cu putere de Hercule.

Quând ajunge quinevà a facce pe copillu a dà de bună voie dela gură și a se lipsì pe sine de objetul plăcut sau de quare are necessitate, a făcut un pas mare spre a 'l moralisà, semênt'a moralei a prins dejà în inim'a lui și và dà o dată fructe fórte prețióse.

Qua să iei o dată din mân'a sèlbaitcului, ani-

www.dacoromanica.ro

malul que și 'l a vînat sau prins pentru fólele sĕu, sau qua să 'l faci a nu 'și mai întórce vorb'a înapoi, sau a nu mai avé nici o speranță despre objetul que a offerit o dată, cată să 'l faci a vedé singur cum îl consumă flacările, a 'l vedé singur cum se înalță cu fumul către ceruri! Aqueasta în adevĕr va să dică perderea unui objet fără speranță de a 'l mai avé, aqueasta în adevĕr va să dică sacrificiu. Primele sacrificie dară fură arderi de tot, *holocautosi*.

Aquì credem quŏ este locul de a arătà differința între *holocaustose*, *holocautomà*, și *holocaustu*, între quari quei moderni se par' quŏ nu facu nici o distincțiŏ. *Holocautose* este acția sau punerea în lucrare spre a se arde de tot un objet, durata execuțiunii dela început pînŏ la finit, dela prepararea foculuĭ și junghierea victimei pînŏ la adducerea ei în fum și cenușă. Holocautose, pe limba nóstră se póte traduce prin *ardere de tot*. — *Holocautom'a* este objetul destinat spre a se arde de tot. Prin holocautose, se execută holocautoma. — *Holocaustu* este objetul destinat în holocautomă dupŏ que s'a ars de tot. Spre exemplu Abraham 'și a destinat pe filiul sĕu Isaac de a 'l facce holocautomă; ânsĕ pentru quŏ nu s'a urmat holocautosea sau execuția arderii. Isaac n'a devenit holocaustu, ci arietele sau berbecele despre quare vorbesce Biblia.

Prmiele sacrificie au cătat să se facă prin holocautose sau arderi de tot. Dupŏ que se mai deprinsesserŏ ómenii cu a perde fără speranță din vitele que le erà necessarie spre nutrimentul lor, începurŏ și sacrificiele de înfrățire, de pacificare, de dare dela unul la altul, de participare la aqueeași masă cu mai mulți. Aquestea se făcea, înjunghiând victima, și părțile ei que nu erà favorabili sănĕtății sau quari erà suppuse la o corrupțiŏ mai răpede se ardea de tot, iar carnea se împărția între ómeni sau se mâncà la aquella'și ospĕțu de quei competenți, sau se dà o parte sacerdoților și alta o luà offeritorul spre usul sĕu și allor sĕi. Dupŏ împregiurări, dupŏ locuri și dupŏ datine.

Moysè aflŏ sacrificiele în us pe la toți popolii, și a le desființa erà si cu neputință și fórte neînțellept. Cu desființarea lor ar' fi căḑut ómenii la o sĕlbătăcie și mai crudă de quât quea primitivă. Moysè dară le utilisă pentru marele sĕu ideal, le perfecționă, le punc pe un drum cum să ajungă într'o ḑi sacrificie de laudă, sacrificie de aquellea al quărora altar este inim'a Omului.

Să ne înturnăm la textu «Eccè legea holocautosii.» Vorba *lege unii o* traducu prin *doctrina*. In hebreesce *Tora* este numele Pentateuculuĭ întregu; se ḑice ânsĕ și ori que ordonanță fondamentale, ori que preceptu. Aquellași înțelles are și la noi vorb'a *Lege*, quŏci însemnédă și cartea sau totul legiuirilor, și un articol singur de lege și ênsuși Religiŏ.

10. Vers. «Si và revestì sacerdotele tunică de in, și feminal de in và punne împregiurul corpului seu, și và luà catarcaposea que o và consumà focul (adicŏ) holocautosea lùngŏ altar.»

Tunice sau vestminte de in purtà sacerdoții Egyptcni. Hebreii erà deprinși cu aquestea în atâtea generațiuni, și póte quŏ vor fi venit cu aqueastă datină în Egyptu. Horodotu ḑice *ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱρέες λινῆν καὶ ὑποδήματα βύβλινα.* (Iar sacerdoții pórtă vestmênt de in și călcăminte bybline adicŏ de papyr sau plută. Cartea II cap. 37). Autorii latini numescu quam în rîs pe sacerdoții Egyptului *pórta-in*, dupŏ cum Francesii astădi numescu pe preoții lor *bas-bleu* (calțe albastre). Moysè a fost fórte radical; ar' fi dorit în noua sa societate să nu mai remâie nici o suvenire din societatea vechie a Pĕcatului, din societatea pâgână. N'a conservat de quât quelle stricte necessarie, quelle que rația umană pretutindeni află de folos sau propriu spre us sau commoditate. Vestmintele de in se spală mai facil, și se curăță de maculele de sângĕ sau de alte necurățiri que provin dela înjunghieri și sacrificie.

Vorb'a hellenică *περισκελὶς* ammu tradus'o prin *feminal*. Aqueasta este qucea que astădi se ḑice itari, călțuni, ismenę. Ad litteram *περισκελὶς* và să ḑică *din pregiurul cracilor* adicŏ vestitura que accopere cracii. La mulți popoli nu erà și nu este ânchŏ un scrupul mare de a se vedé picĭórele sau cracii pînŏ sus. Moysè prescrie sacerdoților feminaliele sau itarii que mai întâiu furŏ numai o îmbrăcăminte a femeilor.

«Si feminal de in và punc în pregiurul corpului sĕu.» Textul hellenicu ḑice: *καὶ περισκελὶς λινοῦν ἐνδύσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ.* Din vorbă în vorbă se traduce prin «și cu feminal de in và îmbrăcà corpul sĕu.» Vorba îmbrăcare và să ḑică a se accopcrì dela brâu în jos, peste amêndoi cracii împregiur, a'și punc brachele *βραγία* sau ismenele. Si aqueasta ênsuși a fost ideea legiuitorului, mai vîrtos quŏ ḑice *và îmbrăcà corpul sĕu*, și vorb'a corpu în limbele primitive cà și în a nóstră và să ḑică spre decență părțile que nu se cuvine a fi vĕḑute. Românul cu *îmbrăcat* și *desbrăcat* înțellege quând are sau nu are nădragi.

S'a vĕḑut ânchŏ quŏ nu suffere qua altarele să fiă sus spre a se sui sacerdotele pe trepte și a lăssà a vedé închinătorii de jos qucea que nu se cuvine să vĕḑă. Decent'a se vede pretutindeni recommandată de legiuitorul hebreu.

Se vede în aquest verset vorb'a *catacarpose*, que se explică prin holocautose. *Carpose* và să ḑică assemenea o sacrificare în sens general de ori-que objet necessariu, de ori-que fruct, product sau proprietate. *Catacarpose* và să ḑică sacrificare de tot; și aquì se înțellege pînŏ a remâné cenușă. De aquceа unii traducu phrasea: «catacarposea que o và consumà focul (adicŏ holocautosea) de pe altar și o và depunne lùngŏ altar jos» o traducu prin *și và lua (sacerdotele) cenușa in quare s'a vedus holocaustul (objetul ars)* etc. Noi furŏm fedeli textului qua să putem avé occasia a vorbì de anticele datine mosaice. Ideea este quŏ victima dupŏ que se và arde de tot și và fi redusă în cenușă, sacerdotele să ia aquea cenușă de pe altar, și s'o depuiă jos pînŏ se và desbrăcà de vestmintele în quare a executat arderea de tot, și và revestì altele, și apoi să transporte cenușa afarŏ din castre la locu curat, dupŏ cum se arată la verset 11.

12. Vers. «Si focu pe altar và arde assupra lui, *și nu se va stinge*, și và arde sacerdotele pe dênsul *dimineața dimineața*, și và aședà peste dênsul holocautosea și và punne peste dênsul seul de salutariu.»

13. «Si focul în *perpetuu* (în tot d'auna) va arde pe altar, și nu se và stinge.»

Cum să nu se mai stingă focul? Unii vorbind de focul eternu de pe altarele anticelor au înțelles un focu miraculos que de sine este eternu și nu se mai stinge. Aqueasta ânsĕ erà o imagine a foculuĭ intellectual sau mysticu que în eternu viață și vivifică tóte. Cultul foculuĭ que derivă din sóre fu din quelle mai antice dupŏ que eșirŏ ómenii din cultul *feticelor* sau al iesmelor de păpușe. Feticismul fu primul cultu material; și quând prin Sabeismu se întruduse cultul spiritu-

www.dacoromanica.ro

al, imaginea divinităţii fu sórele, stellele, lumin'a şi căldur'a. Din amestecul sau maritagiul aquestor doŭ culturi material şi spiritul eşi pe de o parte că un fruct că un resultat, idolatria hellenă şi romană que appropiò pe omu mai mult de Divinitate, şi pe de alt'a, dupŭ doctrinele mosaice eşi *Anthropomorphismul* que appropiò şi mai mult pe omu de divinitate. Idolatria hellenă, şi Anthropomorphismul mosaicu se vedu quŭ au aqueeaşi origine în Egyptu între liberalii aquellui timpu de acolo. Una fu addusă în Grecia de Cecrope şi altul în Palestina de către discepolii lui Moysè. De aqueeaşi origine fiind aqueste doŭ doctrine, au cătat să 'nainteţe în parallel spre liberarea sau mântuirea omenirii, şi progresând fiă-quare cu secolii au cătat să se întelnéscă o dată prin Christianismu şi Platonismu.

Eatŭ păşirea sau progresul religiosităţii. Aqueasta este una şi aqueeaşi, şi păşasce spre perfecţiŭ cu secolii. Mai ântĕiu la sălbatici se vede Feticismul, la Barbari Sabeismul, în amêndoĕ aqueste doctrine domină Theocraţia şi Monarchia absolută. Idolatria helleno-romană şi Anthropomorphismul, representă republic'a aristocratică, şi republic'a democratică, cu un cuvênt representă anthropolatria, que din que în que tindea spre uşurarea împilatului şi neavutului. Christianismul împlinì legea, scopul lui este ptocholatria, adicŭ de a vedé pe Dumneḍeu şi a'l adorà în quel scăpĕtat şi neavut. Prediŏa inaugurării Christianismului fu învierea lui Lazar prin quare se personifică Popolul. Eatŭ dar quelle mai distinctive etape alle Religiosităţii: Theolatrie, — Idolatrie, — Anthropolatrie — Ptocholatrie. Doctrin'a Christiană è o theoriă al quăriia principu è charitatea; şi practic'a ei sau realisarea adeverătului Christianismu và fi attunci quând vommu întrà în er'a Garantismului, quând omu cu omu và fi solidar, şi popol cu popol spre a preparà callea către Harmonia sau fericirea promisă. Quând và fi ânsŭ aquea epochă? Attuncia quând Evangeliele în locu de a fi scrise în cărţi, vor fi scrise în inimele nóstre. Se vede în legile quelle mai vechi alle Romanilor pedépsa cu mórtea pentru ori quine îşi và înjunghià şi mâncà vita de labóre, că boul şi vaca. Pentru que să fiă legea aşà de aspră? Pentru quŭ ómenii attunci erà fórte apprópe de starea sĕlbaticului. Nici de cum nu'şi vedea interesul, nici de cum nu vedea mai departe; pentru ei, că şi pentru sĕlbaticu, că şi pentru fĕră, vita erà bună numai de mâncat, şi atâta tot. Legiuitorul vedea folósele que putea avé omul dela labórea vitei şi dela laptele ei. Doi boi şi o vacă putea nutrì o familliă mai multi anni, unde înjunghiaţi şi mâncaţi putea fi nutrimentul numai pentru quâte-và dille. Legea s'a scris; ânsŭ quâţi secoli şi de quâte ori và fi fost călcată, şi quâţi ómeni se vor fi condamnat la mórte pînŭ să ajungă fiă quare a cunósce folosul que îi adduce conservarea vitelor? Astădi nu mai è necesitate de aquea lege, pentru quŭ din experienţa de atâţia secoli fiă-quare îşi cunósce folosul sĕu. De attunci se ţine şi în adevĕr se respectă sau se practică aquea lege romană, de quând nu mai există în nici o condică de quât în inim'a Omului. Românul sătean astădi îşi consideră vita că un membru al familliei: plânge de dênsa quând móre, şi credo de pĕcat de a mâncà din carnea vitei que 'l-a nutrit şi cu quare s'a servit. — O Bună nuvellă! o dare de scire din quelle mai divine que au existat! O Evangeliu! quând se vor identificà ómenii cu preceptele talle? quând vei ajunge a fi una cu datincle, cu deprinderile, cu moravurile nóstre? qua înscrisă o dată pe tablele inimelor nóstre, să nu mai avem nevoie de nisce littere negre pe hârtie albă.

Ammu plecat dela focul eternu que se conservà assupra altarului mai la toţi popolii. Mulţi au credut quŭ aquel focu aşà materialemente erà eternu şi prin miracol divin nu se mai stingea nici o dată. Nu, ci se întreţinea de sacerdoţi şi sacerdotese gardiene în adins, sub pedépsă de mórte la unii popoli de a nu'l lăssà a se stinge. Aquel focu material erà un symbol, o emblemă a focului intellectual şi moral que viadă în tot şi se perpetuă dintr'o generaţiŏ într'alta; aquel focu erà symbolul Religiosităţii aquestei facultăţi a omului, mai 'naltă de quât tóte şi quare singură duce omenirea la destinata ei pe callea Progresului. Unde sunt gardianii aquellui focu sacru în timpii nostrii moderni? Preoţii furŭ allungaţi dela dênsul prin parodiarea doctrinei lui Christ în atâtea systeme. Preoţii innoranţi nu'l cunoscu, Preoţii instruiţi au devenit complicii nuoului păgânismu. Din focul quel conservat sau nestins se cuvenià a se apprinde focul que erà a consumà holocantoma. Arderea de tot erà emblema ultimului devotament, a lepădării de sine în favoarea objetului adorat, fiă aquesta Omul, fiă Patria, fiă Umanitatea, fiă o idee progresivă or salutarià. — Adórà pe apprópele şi vei adorà pe Dumneḍeu. — Din aquel focu eternu furŭ apprinse tóte holocautomele morali. Milliône de martyri pe rugul lui se aruncarŭ de bună voie, furŭ consumaţi. Focul aquelia sacru que symbolisà focul divin, la popolii mai puţin înaintaţi se conservà în templu printr'o castă în parte de sacerdoţi. Moysè nu îl localisă că păgânii în templu, ci îl face portativ prin tabernacol, şi spre conservarea lui instituesce pe Leviţi de gardiani. Christianismul, ungêndu-ne pe toţi, ne dă la toţi dreptul de a fi gardianii aquestui focu. Ellu viadă în inima fiă-quăruia din noi. Feriee de aquella que se apprinde de dênsul spre hocautomă în folosul apprópelui, spre perfecţionarea şi mântuirea generului uman!

— Inchiem: Focul perpetuu la Hebrei se întreţinea de Leviţi pe altar dupŭ cum se conservă în cămine focul învĕlit. Apoi în tóte dimineţele sacerdotele cătà a'l renoì şi nutrì prin lemne «şi «va arde sacerdotele pe dênsul lemne *dimineaţa*, «*dimineaţa*...» adicŭ în'tóte dimineţele. Ammu dis quŭ în multe din limbele primitive se formă pluralul substantivilor îndoind singularul, cum: *omu, omu*, în locu de *omeni; dimineaţa, dimineaţa*, în locu de dimineţele; precum şi în romênesce *puiu! puiu!* în locu de puilor.

---

14. Vers. «Aqueasta este legea sacrificiului que îl vor adduce fiii lui Aaron înaintea Domnului în faţa altarului.»

15. «Şi và lua (sacerdotele) cu pumnul semidalea sacrificiului, din preună cu oliul ei şi cu tot libanul ei, quelle que sunt peste sacrificiu, şi và adduce pe altar ardere (sau offrandă) odóre de suavitate memorialul ei Domnului.

16. «Iar remasul dintr'ênsa và mâncà Aaron şi fiii lui: azyme* vor mâncà în locu sânt, în atriul tabernaculului Mărturiei o vor mâncà.»

Despre sacrificiu cu pâine de flóre de fărnă sau semidale, aluatul se proscrie că symbol al oxygenului que agresce şi corrumpe tóte.

---

* *(Vedi Eneida Cap. VII* v. 86).

www.dacoromanica.ro

CAPU VII.

In aquest capitol pînŏ la Versct 11 se vorbesce despre arietele sacrificat pentru delict şi pĕcat. Părţile delicate que nu pot durà la căldurà se ardea pe focu. Carnea victimei erà a sacerdoţilor, din quare se mâncà în ḑioa sacrificării, şi pe a doa ḑi; iar pentru a treia ḑi nu se iartă. Credem quŏ tot pentru cuvinte de curăţie şi de sănĕtate; carnile stătute mult nu facu nici un bine; şi apoi daqua în doĕ ḑille cătà să se mănânce carnea tótă, aqueasta presuppune o împărţire la mai mulţi sacerdoţi şi la neavuţi, si prin urmare mai appucà şi alţii. — Pellea victimei cà şi la sacerdoţii quellor lalţi popoli erà a levitului sacrificator.

Dela verset 11 se tractă de sacrificiele de salutariu. Aquestea se împărţia în doĕ clasi, unele laudative, de laudă sau de recunoscinţă, şi altele de urări.

Aqueste sacrificie se adducea peste pâini dospite. Este de însemnat quŏ aquì se permit pâinile cu aluat. Causa este quŏ aquestea nu erà destinate la ardere spre a se offerì Domnului Vieţei, ci se offerià cà daruri preoţilor spre mâncarea lor. Pâinea offerità Domnului în ardere cătà să fiă azymă; pâinea spre communicarea sau impărtăşirea ómenilor cătà să fiă fermĕntată sau dospità cu aluat. Aqueasta credem quŏ fu causa pentru quare Biseric'a Resăritului adoptŏ *pâinea* dospită; quŏci aqueasta fu destinată pentru cin'a mystică spre împărtĕşirea ómenilor. Din puntul aquesta cà symbol şi cà adevĕr tradiţional historicu, Biseric'a Appusului este în erróre. Fundamentul legii 'l-a cunoscut mai puţin de quât a Resăritului unde fu sorgintea şi a Mosaismului şi a Christianismului.

Cărnile sacrificiului laudei erà alle sacerdotelui, şi cătà să le mănânce în aqueeaşi ḑi fărŏ a mai lăssà pe a doa ḑi.

De se făcea sacrificiu spre vre-o urare, putea a se mâncà cărnile şi pe a doa ḑi.

17. Vers. «Iar remasul din sacrificiu pînŏ în ḑioa a treia în focu se và arde.» Aqueastă prescripţiŏ este pre cum ammu ḑis qua să pótă appucà şi neavuţii. De s'ar fi permis cà la păgâni a uscà carnea şi a o conservà s'ar fi încuragiat cupiditatea, unde mulţi scăpĕtaţi se nutrià dela *sacrificiuri*.

18. Vers. «... quŏ spurcĭciune este ḑice textul (quelle que remân pe a treia ḑi) şi suffletul que và mâncà dintr'ènsele pĕcat và luà assuprà'şi.»

23. Vers. «... Nici o grăssime (sau seu) de boi şi de oi şi de capre nu veţi mâncà.»

24. «Şi grăssime de mortăciune şi de mursicat de fére (nu) se và lucrà la nici un lucru, şi spre mâncare nu se và mâncà.»

25. «Tot quel que mănâncà grăssime din vitele din quari và offerì carpomà Domnului, và perì suffletul aquella din popolul sĕu.»

Pedépsa de mórte asteptà pe quel que mâncà din grăssimea victimei de sacrificiu şi din sângele ori-quării vite sau passere. Mulţi credu quŏ aqueastă lege este aşà de severă, numai şi numai qua să facă pe Hebrei în lips'a grăssimei şi seurilor, a se apucà cu din adinsul de cultura olivĭor spre a'şi procurà oliul. Despre sânge cuvèntul mai mult este hygienicu.

CAPU VIII.

Aquì se descrie ceremonia sacrării sau ungerii lui Aaron şi filiilor lui, adicŏ a primului sacerdote şi a successorilor sei. In Exodu Capu XXIX, dela Vers. 1 pînŏ la 27, s'a vĕḑut execuţia aquestei ceremonii; aquì este o repetiţiŏ sau o lege în adins mai desvoltată despre cum và avé pe viitor a se sacrà archiereii Terrei promise.

3. Vers. «Si convocŏ synagoga la uş'a altarului....» Firesce quŏ aquì cu *synagoga* înţellege numai pe representanţi adicŏ pe quei mai vechi sau senatul, quŏci societatea întrégă sau Naţia erà cu neputinţă de a fi tótă.

Este de observat quŏ la aqueastă ceremonie Moysè ènsuşi sanctificà sau cherotonisă pe archiereu şi filii lui. Mulţi se întrébă cum de putù ellu cherotonisà nefiind archiereu? — S'a vĕḑut quŏ la început Moysè ţinù locu de tótе, şi descărcarea sa de fiă-quare sarcinà presupune firesce a încărcà pe altul cu dènsa. E o mare differinţă între systema mosaică şi între a popolilor păgâni. Moysè, capul supremu al Naţiunii, recunoscut de toţi cu putere absolută şi plenipotenţă, se descarcă de fiă-quare sarcinà sau putere şi reveste cu dènsa pe quel mai competent, unde la păgâni cà şi la Romani, Imperatorii sau capii supremi nu furŏ de quât nisce usurpatori, numindu-se o dată Imperatori, luarŏ drepturile tutulor demnităţilor înalte alle Statului, cà imperator se numì şi pontifice mare, şi tribun al plebei, şi duce al oştilor, etc. etc. In Mosaismu se vede dându-se popolului que este al popolului, şi în păgânismu pînŏ astăḑi se vede luându-se dela popol tot que este al popolului.

III.

SCHMINI.

CAPU IX.

A opta ḑi dupŏ sacrarea lui Aaron cà archiereu şi a filiilor lui cà sacerdoţi, se executò o solemnitate mare quare servì de typu sau de model la tótе sacrificiele que erà a se facce în viitor atât pentru păcate sau delicte quât şi pentru mântuire sau împăciuire cu ómenii, cu cugetul sĕu şi Dumneḑeu.

Moysè commandò lui Aaron să'şi adducă la altar un viţellu pentru pĕcat şi un ariete nemaculaţi (Vers. 2).

Sanhedrinului* commandò prin Aaron a'şi luà şi adduce un iedu pentru pĕcat, un viţel şi un

* Vorb'a sanhedrin în Septaginta se arată prin γερουσία, quare và să ḑică assemblcea quellor mai vechi sau senat.

www.dacoromanica.ro

'gnellu de quâte un an nemaculați și destinați spre ardere de tot (Vers. 3).

Aquestia pentru pĕcat, și pe lûngŏ aquestia să'și mai adducă spre sacrificiu de mântuire âncŏ un vițellu și un arĭete, cum și o turtă de semidale frĕmêntată de oliu. (Vers. 4).

Aquĭ se vede quât are de aquĭ 'nainte fiă-quare individu sau corpu al Statului a facce și a dà în amendă onorabile spre satisfacțiŏ publică (vedĭ Biblicele pag. 161).

Se luarŏ victimele și furŏ adduse cu pompă, și tótă adunarea lui Israel stette în aintea Domnului. Attunci Moysè disse lui Aaron:

7. Vers. «Appropiă-te către altar și fă (sacrificiul) quel pentru pĕcatul tĕu și holocautoma ta, și rógă-te pentru sine'ți și pentru 'cas'a ta. Execută apoi offrandele popolului și rógă-te pentru dènșii.»

Dela versetul 7 pînŏ la 22 se descrie tótă ceremonia sacrificielor que se făcurŏ în aintea popolului adunat spre a scì pe viitor fiă-quare dupŏ cum au să se facă sacrificiele.

In versetul 17 arată quŏ se făcurŏ doĕ ceremonie de holocautomă, adicŏ quelle de circonstanță sau extraordinare și quea ordinară din tóte diminețele; quŏci aquea nu se cuvenià a lipsì nici o dată cà și la noi servițiurile dimineței.

17. Vers. «Și addusse sacrificiul și'și împlù mâinile într'ènsul și'l pusse pe altar, afarŏ de holocautom'a matutină (de dimineață).

21. Vers. «Și peptusculul și hrăcul quel dreptu le luŏ Aaron, spre *dempțiŏ* în aintea Domnului...»

Vorb'a *dempțiŏ* în Septaginta se arată prin ἀφαίρεμα. Vechiĭ nostri traducètori o arată prin *parte* în aintea Domnului. Aqueste părți alle victimei adicŏ peptusculul și brăcul drept le luà sacerdotele în adîns și le ardicà în sus sguduindule în aintea altarului spre vederea tutulor. Atât ἀφαίρεμα quât și *dempțiŏ* và să dică dare la o parte, a deducce din tot o parte.

22. Vers. «Și ardicându'și Aaron mâinile assupra popolului, îl bine-cuvèntŏ. Si descindù dupŏ que făcù (sacrificiul) pentru pĕcat și holocautomele și alle mântuirii.»

23. «Și intrŏ Moysè și Aaron în tabernaculul Mărturiei, și eșind, bine-cuvèntarŏ popolul. — Și se arătŏ gloria Domnului la tot popolul.»

Unii dicu quŏ Moysè intrŏ cu Aaron fratele sĕu în tabernacol spre a'l instruì sau a'i communicà modul cum să facă fumegațiunile, alții dicu quŏ au intrat numai qua să se róge și să chieme favórea divină assupra faptei lor. Noi nu putem dicce nimicu de quât quea que textul arată. La assemenea solemnități tot d'auna facce mai mare impressiŏ assupra popolului quând se presentă quâte que-và și de mysterios. Pentru que quând se face quâte o pausă în întracte, lumea să fiă occupată de vorbe și fapte scandalóse, și nu de o curiositate și attențiŏ respectuósà?

Terminându-se ceremonia se arată prin phrasea: *și se arătŏ gloria Domnului la tot popolul.* Quât se và identificà quine-và și se và deprinde cu stylul biblicu și cu al tutulor popolilor primitivi ai Orientelui pricepe în tot adevĕrul sĕu înțellesul aquestei phrasi, cum și al versetului următor.

Aqueasta fu prima solemnitate dupŏ sacrarea archiereului que representà nația întrégă. Acum popolul vĕdù pentru prima óră pe primul sacerdote, pe representantul sĕu executând ceremonia, rugându-se pentru popol și bine-cuvèntând popolul; acum vedù pentru prima óră pe archiereu cu fiiĭ sĕi leviții revestiți în stolele lor symbolice și splendide: purtând archiereul sése semințiĭ alle lui Israel pe un umere și alte sése pe altul, și pe quâte doĕ-spre-dece representate în *rațional* sau *peptar* prin doĕ-spre-dece petre nestimate purtându-le pe peptul sĕu și representându-le în aintea lui Dumnedeu. Apoi aquei Teraphimi (Manifestația și Adevĕrul) que strălucià d'assupra de amêndoĕ părțile în drépta și în stânga peste rațional și quari cà nisce scutulețe sau copce închià manta; vestmintele albe și candide, mitra încinsă cu lamină aurĕă, aquel tabernacul que fu un cap-d'operă de architectură și de mare cuviință, Cherubimii custodi ai Propitiatoriului, Arca sau kyvotul legii tóte amenuntele împreunate a compune un tot de mare cuviință, de splendóre, și tóte aquestea în onórea națiunii întrege, que ea erà acolo representată, iar nu a vre-unui pharaon de rege; óre dupŏ o assemenea solemnitate imposantă și națională, nu ne ammu exprimà și noi în ḑioa de astădi ne cum aquei popoli primitivi: și *Gloria Domnului se arătŏ la tot popolul!*

Quând te vor vedé, o Românie întrégă, filiĭ tĕi toți representată ast-fel în aintea lui Dumnedeu pe peptul quellor que te representă, attunci în adevĕr vor strigà: și Gloria Domnului s'a arătat întru noi!

24. Vers. «Și focu eșì dela Domnul și devorŏ quelle de pĕ altar holocautomele și vedù popolul și căḑurŏ cu toții pe fac'a lor.»

Eatŏ cum se explică și se înțellege Biblia que singură è cartea tutulor Libertăților, pentru quŏ Domnul Dumnedeul ei este quel que scapă popolii din servitute. Sclavul, ciocoiul, theocapilul nu póte și nici nu voiesce a înțellege Libertatea. Pînŏ nu vei devenì liber puiule de ciocoiu, puiu de viperă, pînŏ nu vei scuturà mai întâiu jugul quelor mai mari și mai crudi ai tĕi tyranni, quari sunt viținrile que te-au dominat, nu vei înțellege nici expressiunile nici limbagiul Libertății. Qua să ajungi, o națiŏ de ciocoi, que te compui de impilători și de împilați, qua să ajungi a fi representată tu și numai tu singură înaintea Domnului tutulor libertăților quare este și al tutulor puterilor, cată să te curăți mai întâiu de corrupțiŏ cată prin expressia biblică să sacrifici vițellul pentru pĕcatul și al tĕu, și al capilor tĕi și al archiereilor tĕi, și în ḑioa aqueea vei vedé cum ese focul quel mysticu, focul nematerial al Virtuții, al spĕlării, al rennoirii, al Palengenisici, vei vedé, vei simți cum ese aquel focu și consumă, și devóră, holocautomele que symbolisă pĕcatele trecutului tĕu de corrupțiŏ, de servitute de ciocoie dela principe și primul sacerdote și pînŏ la opincă. Attunci vei cădé în adevĕr pentru ultima óră cu faça la pământ qua să te realți în adevĕr Român, în adevĕr omu, în adevĕr liber.

O fraților mei Români, daqua mĕ pricepeți, daqua mĕ simțiți, tot mai este speranță de îndreptare, tot mai è speranță de a vedé o dată filiĭ nostri aqueea gloriă a Domnului; de a simți focul aquella divin și nematerial que curăță și reîntregesce pe Omu. Iar de nu mĕ pricepeți, de veți luà Biblia dupŏ cum v'au explicat'o precupeții de divinitate, attunci vai voĕ! și mie vai de sute și mii de oriĭ quŏci Românii nu và mai există că națiŏ. Quât este de dureros de a plânge quine-và peste cadeverul înghiețat al objetului sĕu quellui mai scump chiemându'l în van la viață!....

CAPU X.

1. Vers. «Și luând filiĭ lui Aaron, Nadab și Abiud, fiă-quare incensoriul sĕu, pusserŏ într'ên-

www.dacoromanica.ro

sul focu, și peste dènsul pusserò thymiame, și offerirò înaintea Domnului focu strain que nu le-a fost ordonat Domnul.

S'a vorbit de focul perpetuu que cătà a se conservà nestins pe altar ca un symbol al focului divin și nemateriàl que viază în tóte. Din aquel focu de pe altar leviții căță a apprinde în tot d'auna focul sacrificielor și thymiamelor sau al fumegațiunilor sau vaporisațiunilor prin incensorie sau *cadelnițe*. Precum s'a vèdut în capitolul precedent' mărea cuviință a primei ceremonie facută dupò prescrierea legii spre a servì de typu în viitor, assemenea se vede în aquest capitol că un exemplu de pedépsă pentru călcarea legii. Filii lui Aaron, Nadab și Abiud, recruți âncò or dispreță legea, sau dupò commentaricle unora, îmbètați în contra legii de bèuture spirtuóse, venirò a facce serviținl în starea unor preoți cum se ḑice βαπτίζω καὶ μυρώνω ἄρα ζητει ἡ δὲν ζήτει, venirò a facce serviținl, și or de pe altar or de aircа să ia focu li se părù tot una, luarò dar *focu strain*, și pusserò în incensoriu, iar nu din quel de pe altar. Moysè ânsè mai vîrtos la început nu putea lăssà nepedepsită ori que călcare de lege, și pretutindeni se vede sever, mai vîrtos cu ai sèi. Pedépsa se vede în dată.

Cu *focu strain*, unii înțellega mai liresce focu que nu erà de pe altar, alții ḑicu quò pentru quò s'a pus în incensoriu sau *cadelnițe*, și vaporisația nu erà âncò prescrisà de lege s'o regiuntă; iar alți i-au focu strain vor să înțellégă spiritul beției de quare erà copriuși Nadab și Abiud, și legea nu iertà de a intrà un levit în tabernacol bèut. Alții în fine ḑicu quò s'ar' fi luat focu, cum se ia dela vecini sau dela quei străini que nu crà leviți, basându-se quò și la păgâni ensuși nu crà iertat unui străin de alte religiuni a se amestecà în que-và în funcțiunile sacerdotelui. Ori-cum, prin versetul aquesta se arată quò legea s'a călcat de către ènsuși fiii lui Aaron sau nepoții lui Moysè; și pedépsa se vede sevеră fórte în versetele următóre.

2. Vers. «Și eșì focu dela Domnul quare li devorò și murirò în aintea Domnului.»

In termenii biblici tóte fulgerele sau focurile neașteptate se ḑicu focu dela Domnul. — «Și murirò în aintea Domnului» adicò înaintea tăbernacului, altarului. Cu vorba *devorò* sau dupò cum se exprimă vechia nóstră traducțiò *'i-au mâncat* (focul adicò), nu se înțellege quò 'i-au ars de tot, ci numai quò 'i-au ommorît în styl susținut; quòci de 'i-ar' fi devorat ad litteram, nu s'ar vedé în versetele următóre quò sunt ardicați morții și duși afarò din castre.

3. Vers. «Și ḑisse Moysè către Aaron: aqueasta este queea que a ḑis Domnul ḑicênd: între quei que se appropie de mine sanctificà-mè-voiu, și în tótă synagoga mè voiu glorificà; și se resignò în tăcere Aaron.»

Moysè pe de o parte arată quò legea călcându-se adduce dupò sine pedépsă; și adduce a minte quelle que s'au ḑis deją în Exodu, Cap. XIX versèt 22, cu óre quare variațiò. Acolo se ḑice: «Iar sacerdoții que se vor appropia de Domnul Dumneḑeu să se sanctifice (mai 'nainte) qua nu cum-và să se schimbe dela dènșii Domnul.» Cu aqueasta se prescrie sacerdoților, (que în multe locuri se ḑicu și quei *de approne* ai Domnului, quò ei avea a se appropià de altar și de Sântul Sântelor), se prescrie a fi curați, quò vor afla apoi pedépsă, schimbându-se Domnul dela dènșii. In capul unde intră beția, ratia sau mintea fuge; Domnul adicò își întórce fața de acolo, și unde nu è capu ḑice Românul vai de picióre, pedépsa è o consequință naturale. Aquesti ómeni beți sau cu mintea în rètăcire au putut luà focu ca atâția alți quăror li se apprind vestmintele în beție, și quarî patu quâte relle tóte. Aquì Moysè se exprimă mai sever și mai înalt de quât în Exodu: «Între quei que se appropiă de mine sanctificà mè-voiu» adicò aquestia nu se potu attinge ne pedepsit prin călcarea legii; un que sânt, sacru nu'l póte nimeni attinge, nu'l póte dispreță. Expressia următóre este cà o explicațiò a quellei precedenți: «și în tótă synagoga mè voiu glorificà» quò adicò pedépsa và fi așà de exemplare în quât tótă adunarea sau soțietatea se va spăimântà. Moysè se vede sever pe de o parte și cu quel mai mare sânge rece: cà și quând ar' fi ḑis quò que au căutat aqueea au și aflat; iar pe de alta consolă, óre cum pe fratele sèu, ḑicêndu'i quò Domnul è sever cu quei que îl appropiă sau cértă pe alleții sei. Și qua să sanctifice legea și mai mult par' quò ar dice către vulgu: Daqua Domnul pedepsesce pe ênsuși quei de apprópe ai sèi, óre que nu ar' facce quellor de rènd quând ar dispreță legea? Apoi cu aqueeași rècélă sau severitate commandă lui Misadai și lui Elisaphan verii lui Aaron spre a ardicà pe morți că pe nisce câini și a'i ducce afarò din castre, commandând âncò și ênsuși tatălui și fraților morților, qua sub pedépsă de mórte să nu'i plângă: «de pe capul vostru să nu vè luați cidarele și vestmintele vóstre să nu le rupeți qua să nu muriți; ... iarò tótă casa lui Israel (nația adicò întrégă) să plângă incendiul de quare se aprinserò.» (Vers. 6).

7. Vers. «Și din ușa tabernacului Mărturiei să nu eșiți qua să nu muriți; quòci oliul peste voi (este)...»

Nepèsarea quea mai sevеră se împunne capilor legii, quând consângii, filii ênsuși ai aquestor'a sunt pedepsiți pentru călcarea legii. Oliul ungerii este peste dènșii, și n'au s'arate nici o întristare la pedépsa que pretinde legea. Se mirà quine-và la apathia stoică la mulți din Români, la nepèsarea lui Brutu întêiu pentru condamnarea filiilor sèi. Nici de cum aqui Aaron și filii sèi adicò tatăl și frații morților nu se vèdu mai puțin constrînși de lege. A călcat legea, culpabilul cată să móră, și fiă ardicat cà o bestiă, și nici un semnu de doliu dupò mórtea lui.

8. Vers. «Și vorbì Domnul către Aaron ḑicênd:

9. «Vin și sicherà să nu beți tu și filii tèi din preună cu tine quând intrați în tabernaculul Mărturiei sau quând înaintați către altar, qua să nu muriți: lege eternă să fiă în generațiunile vóstre.

Din versetul aquesta, que în dată urmédă dupò quelle întêmplate lui Nadab și Abiud, se vede quò aquestia au fost beți quând s'au apprins.

Nu è nimicu mai natural de quât la assemenea împregiurări fatali, quând vede și plânge sau critică mórtea cui-và que fu o consequință de o nebunie sau de neascultare, să'și ḑică quine-và: vedi que face beția! vedi que face neascultarea! vedi que face călcarea de legi! Quând te appropii de focu să nu te appropii nici o dată beat. Queea que Mintea sau Rația ḑice lui Aaron și fiă-quăruia omu înțellepț este ênsuși vocea lui Dumneḑeu. Și aqueasta devine lege în generațiunile fiitóre.

Vede quine-và legile lui Moysè quò quelle mai multe sunt meditate, preparate mai din ainte și mai vîrtos quelle fondamentali, iar unele vin de circunstanță cà prohibirea bèuturelor spirtóse que provenì din quelle que pățirò Nadab și Abiud, cum și quelle que se vèdu la valle.

www.dacoromanica.ro

Capii semenţielor lui Israel doĕ-spre-ţece dîlle offeriră sacrificie de instatatiŏ, între aquestea se vede şi iedul pentru pĕcat. Fiă-quare capu fu îndatorat à sacrificà aquel iedu. Prin aqueste prime sacrificie de instalare Moysè voiesce a deprinde sau exercità şi popolul şi pe capii sĕi cum să le facă, que au să ardă şi que au să mănânce, şi cum şi unde să se mănânce; şi quare părţi sunt drepturi legitime alle sacerdoţilor.

Tóte se făcură dupŏ ordine şi dupŏ legi, numai iedul pentru pĕcat în contra legii fu ars de tot; şi Moysé mîniânduse, şi aflând, causa face a se modificà legea. Să audim textul:

16. Vers. « Iar iedul pentru pĕcat cercând, îl aflò Moyé, şi aquesta erà ars şi se mîniò Moysè pe Elazar şi pe Ithamar (sacerdoţii) filli lui Aaron que 'i remăssesserŏ, ţicênd:

17. « Pentru que n'aţi mâncat sacrificiul pentru pĕcat în locu sânt?

. . . . . .

19. « Şi vorbì Aaron către Moysè (ţicênd): astăţi addusserŏ quelle pentru pĕcatul lor, şi holocautomele lor în aintea Domnului. Iar mie se întêmplarŏ aqueste (suppĕrari); de voiu mâncà darŏ quelle pentru pĕcat astăţi, plăcut óre và fi Domnului?

20. « Şi audì Moysè şi plăcù lui.

Legea ordonasse a se mâncà sacrificele pentru pĕcat, aquì se modifică, quŏci Aaron întrĕbà: Mi s'a întêmplat mórtea filiilor mei, sunt suppĕrat, sunt âncŏ şi impur. (quŏci dupŏ moartea quellor ai casei, quei vii se considerà necurati adicŏ sub quarantină). Puteam darŏ mâncà? ţice Aaron, plăcut ar fi fost Domnului sau Legii? Legea adicŏ ţinênduse dintr'o parte, n'ar' fi fost călcată din alta în punturi mai însemnătóre, în scopurile ei de sănetatea publică? Se cuvine un omu que este sub quarantină a fi în comunicatiŏ cu ómenii foctionând?

Moysè audind aqueasta, îi plăcù, adicŏ modificò legea încuviinţând observaţia lui Aaron, făcù adicŏ o excepţiŏ la lege în casuri de mórte în ai casei.

CAPU XI.

Dupŏ que Moysè pusse pe omu în relatiŏ continuă cu Dumnedeu prin sacrificiele salle; quŏci numai prin sacrificiu sau dare de bună voie se moralisă sau se umanisă Omul, dupŏ cum s'a vedut; vine apoi à se occupa şi de primele necesităţi alle Omului, de nutrimentul lui, de sănetatea sau de malatiele lui, de vestmintele, de locuinţa lui, de curaţia necessariă etc.

Incepe dar dela nutriment dela vitele que se pot mâncà, pe quare le numesce *curate*, şi dela quelle que nu se pot mâncà pe quare le numesce *necurate*:

Experiinţa de mai mulţi şi mulţi seculi făcusse pe ómeni a cunósce quare animale facu rĕu la sănetatea ómenilor mâncânduse. Manù legiuitorul Indielor se asséménă în multe cu alle lui Moysè în aqueastă materie despre animalele numite *pure*, şi *impure*.

Egyptul, que presintă o civilisaţiŏ cu mult mai vechie de quât Moysè, cunoscea dejà de mult effectul que face în om carnea fiă-quăruia animal, şi fórte de mult legiuitorii lui au fost numit pe unele curate şi pe altele necurate.

Moysè cu Hebreii veniă din Egyptu, şi clima Palestinei nu differe mult de a Egyptului. Intre altele în Egiptu carnea de porcu a fost recunoscută şi declarată de impură că una que vătămă atâta la sănetatea Omului; Moysè o proscrisse assemenea, că una que nu putea adducce de quât morburi funeste în popolul sĕu.

Aşà prohibirea unor mâncari proveni din doĕ cuvinte: întĕiu pentru quŏ unele vatĕmă la sănetatea Omului; şi adoilea pentru quŏ unele fiind în us la păgâni, Moysè vru să facă pe Hebrei a nu se pré amestecà cu aqueştia împărtăşinduse la aqueceaşi masă cu dênşii. Pînŏ quând popolii n'au aquellaşi fel de traiu, aquellaşi datine, aqueeaşi limbă şi costume, sunt tot d'auna distinşi şi nu 'şi pot communicà facil ideile, credinţele doctrinele. Tot ânsè que depărteadă mai mult un popol de altul aste quând unul nu póte mâncà la aqueeaşi masă cu quel al alt, neputênd mâncà aquelleaşi mâncări. Aversia è quea mai tare quând vine din aversia mâncărilor, quŏci un omu de altul are greaţă: atât nu se suffere unul pe altul.

Legiuitorul hebreu darŏ scrie aquest capitol şi cà medieu şi cà mare şi philosoplu politicu. Hebreii erà inelinaţi către idolatrie cà toţi sclavii que nu potu farŏ despoţi cà toţi popolii pervertiţi şi corupţi. Qua să'i isole dar de idolatri pusse o linie de demarcaţiŏ din quelle mai neînfrânte între ei şi păgâni, pusse, qua să ţicem aşà o grĕţă între ei şi idolatri, desbărându'i de mâncările aquestora, proscrise multe din mâncările păgânilor, şi unde nu putù proscrie cutare sau cutare vită, proscrisse modul de o mâncà cà păgânii. Pînŏ astăţi Hebreii nu mănâncă vita de nu và fi înjunghiată de ai lor şi dupŏ modul lor.

Intre animalele que rumegă şi cu copita despicată camila è prohibită d'a se mâncà: *gamal* se ţice şi camilla şi *dromadarul*. (vers. 4)

5. Vers. « Nici dasypodul. Aquest animal în hebraesce se ţice *şaphan*; în latinesce l'au tradus prin *lepurem* (lepure sau iepure. In traducţia vechie română se vede denumirea *Chœrogryllion* que se vede în vers 6. în quare vechii nostri traducĕtori pun iepurele luânduse dupŏ latini. Dasypodul nu este uici Chœrogryllionul nici impureie. Septaginta prin dasypodu au tradus vorb'a hebraica *şaphan*, que dupŏ unii este lapinul sau iepurele micu de stirpea quellor albi. Dasypodul nu este nici lapinul pentru quŏ aquesta nu locuesce în stâncele muntilor. Se vede aquest animal figurând în psalmul 103. în *Bine cuvinteaţa:* stâncele sunt refugiul *sephanimilor* que de' ai nostri s'a tradus iar în *iepure (pétra scaparea iepurelui)*. In proverbi sau parimii Cap. 30, vers 26 se vede: « Sephanimii sunt un popol nu tare que îşi pun locuinţa în stânci. »

Ori cum animalul numit şaphan tradus de Septaginta în *dasypod* que din vorbă în vorbă và să ţică *des in picòre* nu este nici iepurele nici lapinul, şi de aqueea lăssarăm vorba hellenică. Rosenmüller şi Vatĕr, credu quŏ ar'fi animalul *mus jaculus*, şoricele de munte que Cuvier îl numesce *alactaga*. Pentru que ânsè hebraica numindu'l *şaphan*, ţice şi unoi popol, cum veduròm tot *şaphan* san Sephanimi în-plural? Credem quŏ aqueasta se ţine de expressiunile orientali: Turcii ţicu iepurelui *Tauşan*, şi mai ţicu Tauşani şi tutulor adunăturelor şi curcitureloor de europeni, cu Greci şi Armeni din Orient quĕ nu sunt nici orthodoxi curaţi nici catolici, nici armeni nici protestanţi.

6. Vers. « Nici chœrogrylliul..., Aquesta de vechii nostri traducĕtori se traduce prin *iepure*, luânduse cred dupŏ textul hebraicu unde în adevĕr se vede numele *arnebelh* que và să ţică *iepure*, şi pe quare quei Sépte-ţeci n'au cutedat a'l pronunţà sau scrie, quŏci *arnebelh* sau *Berenice*

www.dacoromanica.ro

se numià ênsuși femeea lui Ptolomeu. Și de ar' fi ḑis: să nu mâncați *arnebeth* s'ar fi făcut un calambur, adicŏ să nu mâncați Berenice. Tot assemenea n'ar' cuteḑà astăḑi la noi a ḑicce în scris sau în public, un Rus, un Polones, un Sîrb sau Bulgar în limbele lor: «mâncați sau nu mâncați pe capra.» Așà quei Sépte-ḑeci în loc de a ḑicce arnebeth sau Berenice, trecurŏ la alt animal, la chœrogrylliu que credem quŏ este ariciul, adicŏ porcul cu spini; quŏci în dată vine vorb'a și despre porc în versetul următor.

7. Vers. «Și porcul....» Herodotu Cartea II C. 47 ḑice: «Egyptenii nu mănâncă porci, și credu quŏ se spurcă și ênsuși de s'ar' attinge de dênșii. Se depărteaḑă assemenea și fugu și ênsuși de purcari qua să nu se spurce.»

Vine apoi la animalele quelle din ape, și la quelle svolătóre. Din quelle d'ântêiu se mănâncă quelle cu aripióre și cu solḑi, quelle fără solḑi și fără aripióre nu se mănâncă; quelle de a doilea adicŏ passerele n'au semne generice și se numescu una quâte una, arătând pe quelle que nu se pot mâncà; aquestea sunt:

13. Vers. «... aquila, și grypul și halietul.» *Aquila* de traducătorii nostrii quei vechi este tradusă prin *Vultur*. Una ânsĕ è aquila ἀετὸς passerea imperiale și alta este vultur, passerea de prada: una în françosesce se ḑice *aigle* si alta *vautour*. Grypsul sau gripa sau gripul este griffonul al quăruia cap și gût sunt fără fulgi. Halietul se ḑice vultur de mare. Unii ḑicu quŏ aqueastă passere è fabulósà, alții ḑicu quŏ este aquila négră.

14. Vers. «Și grypul și vulturûl și semenile lor.» Vechii nóstri traducători se exprimă prin: «și șorlița și gaiea.» Γὺψ în adevĕr în hellenesce vă să ḑică gaie sau vultur. In hebraesce unul însemneaḑă quel que svólă sau planâ *(avoltojo)*, și altul quel que vede (departe), ascuḑit la vedere.

15. Vers. «... și strutul, și buha și larul.» Vorb'a *larul* de quei vechi este tradusă prin babiță, (póte pentru quŏ este passere de mare). Strutul în hebreesce se ḑice *bath haiaana* (*filia* strigĕtului, filia desertului.

17. Vers. «Nyctocoracale, mergulu și ibis.» Vechia traducțiŏ: «corbul de nóptea, heretul și stîrcul.» Nyctocorecele de Francesi se ḑice și *chat huant* (pisică huătóre): è un fel de bufniță.— Mergulu de quei vechi ai nostri s'a ḑis heretul sau *heretele;* în hellenica se ḑice καταράκτης cataract, torrent, pentru quŏ plumbă sau se cufundă în apă spre a vînà pesci. Aristotel ast fel numesce aqueastă passere pescuitóre. Am tradus'o *mergulu* spre a correspunde la vorba cataract. Iar numele *ibis* rĕu au tradus'o quei vechi în stîrcu, quŏci aqueasta nu se traduce, nu è stîrcul din părțile nóstre, ci o passere a Egyptului locale que Egyptenii o avea de sacră.

18. Vers. «Și porphyrionul, și pelecanul și lebĕda.» Porphyrionul este o passere a Lybiei cu gûtul și piciórele roșii. Versiunile nu se învoiescu la aqueste trei denumiri. Hebraica ḑice: «Lebĕda, pelecanul, și vulturul.

19. Vers. «Și erodiul, și charadriul,... și upupa (pupăza) și nycterida.» Erodiul de unii se traduce, barḑa; dupŏ unii se ḑice a fi rondurella. In psalmi Erodiul se descrie quŏ locuesce în înălțimi, unde barza și rondurella locuesce pré apróape de ómeni. Charadriul este o passere vorace cu penele galbene. Unii ḑicu a fi un fel de papagal. Nycterida sau lilîacul, pentru quŏ nu este între passeri, ci un șórice cu arripe de membrană, versia syriacă o traduce prin păun. Ansĕ versetul următor învedereaḑă quŏ nu è păunul, pentru quŏ explică liliecii.

26. Vers. «Și tóte reptiliele (quelle tîrîtóre) din quelle svolătóre que se miscă pe patru picióre...» aquestea sunt speḑia liliecilor.

Vin dupŏ aquestea quelle que se pot mâncà din reptiliele svolătóre. Aquestea sunt:

22. Vers. «Bruchul, attacul, acrida și opheomachul.» Versetul aquesta tractă de una sau de mai multe speḑie de locuste. Aquestea se mănâncă dupŏ legile lui Moysè sau dupŏ daḑinile locali se potu mâncà. Pe la noi nu sunt astfel de locuste. Unii ḑicu quŏ tóte aqueste numiri sunt alle uneia și aqueiași speḑie de locuste, quare quând sunt mici și fără aripe se numescu *bruchi*, apoi attachi, etc. Locustele au patru sau cinci epoche. Aqueste patru speḑie de locuste în hebraica se ḑicu: *arbé, solan, 'hargol 'hagab*. In Joel cap. 1. vers 4 se veḑu iarŏ aqueste patru nume: *ghesem, arbé, ielek, 'hassil. Opheomachu* însemneaḑă *bate-șerpi* sau combatte șerpii.

26. Vers. «... tot quel que se attinge de mortăcinele lor necurat este (pînŏ séra). Aquì se vorbesce de vitele impure que nu se mănâncă cà asinul, catîrul, câinele etc. De aquestea pînŏ sunt vii se puteà attinge quinevà, iar mórte fiind, nu se iertà a se attinge de mortăciuele sau cadaverele lor.

27. Vers. «Și tot que âmblă pe mâinile salle...» Pînŏ aquì s'a vorbit de animale que au copite; aquì cu vorha mâini se înțellege labe san brânci cà la urs și altele.

29. Vers. «... mustella, șórecele, și crocodilul de uscat.» Mustella de quei vechi ai nostri s'a tradus prin *nevastuică*. In hellenica se ḑice γαλὴ în françosesce se traduce prin *bellette*.

30. Vers. «Și chițoranul (mygalea) și chameleonul, și chalabotul, și șopîrla, (saura) și talpa (soholul).» Nnmele chițoran 'l am lăssat cà și vechii traducători; Credem ânsĕ quŏ nu è vorb'a de speḑia aqueasta de șórici, quŏci aquì ĕ vorb'a de mai multe speḑie de șopîrle, gușteri, între quari intră și chameleon. In hebraesce se ḑice *anuka*, în hellenica μυγαλὴη. Unii o traducu prin gușterul sau șopîrla de casă; un fel de guștер strigător sau plângĕtor. Numele chameleon unii îl traducu prin *guștер verde*. Credem quŏ Grecii sau quei Sépte ḑeci tradusserŏ vorb'a hebraică *koa'h* que însemneaḑă *forța* tărie prin *micu-leu* sau *leubas*, (χαμαιλέων) pentru quŏ leul erà symbolul tăriei. Chalabotul, de traducătorii din hebraiesce se ḑice gușterul de ziduri. Ansĕ *letaa* hebraică este mai mult o speḑie de pesce que sémănă cu gușterul. Vulgata îi ḑice *stellio* quare este gușterul pătat. Scriitorii arabi ḑicu quŏ este un micu animal roșu que se tîrrasce pe pĕmênt și quare învenină apa sau bĕuturele de quare se attinge. — Iar numelĕ din urmă *talpa* sau sobol que în hellenica se ḑice σπάλαξ se critică de unii ḑicênd quŏ nu este sobolul sau șórecele orbu que face moșoroiu, pentru quŏ aquì è vorbă tot de saure sau șopîrle de differinte speḑie, Numele hebraicu *tinșemeth* are multă analogie cu chameleon. Unii traducu aqueastă vorbă prin *salamandră*.

Se vede din versetul următor quŏ aqueste animale sunt speḑie de șopîrle veninóse, quŏci din principu de sănĕtatea omului se închie prin:

33, Vers. Și tot peste quare ar' cădé din mortăcinele lor necurat va fi, din ori-que vase de lemn, sau vestmênt sau pelle sau sacu, ori-que vas, în quare se face que-và, în apà să se îmmóie...»

34. Vers. «Și tot nutrimentul que mâncați peste quare ar' vĕni apà, necurat và fi...» Aquì se

www.dacoromanica.ro

înțellege ap'a în quare a dat mortăcina aquestoĭ animale.

Dupŏ que proscrie mâncărilc quelle funeste la sănĕtatea omului, legiuitorul că unul que voiesce a conservà popolul de tóte malatiele endemice și contagiose alle Assiei, pune curăția între primele din virtuti că una que contribue mult la sănĕtatea omului, și preceptele despre dênsa le impune că nisce datorii religióse. Eccè cum terminà aquest capitol.

43. Vers. «Să nu vĕ faceți abominabili sufletele vóstre cu nici unele din reptielele que se târră pe pământ, și să nu deveniți necurați într'ènsele.

44. «Quŏ eu sunt Domnul Dumneḑeul vostru; și vĕ veți sanctificà (curățì) și sânți (curați sănĕtioși) veți fi; quŏ sânt eu Domnul Dumneḑeul vostru sunt...» adicŏ Divinitatea santitate, sănĕtate, putere, curățiă, viață este.

Și apoi mai adaoge:

45. Vers. «Quŏ eu sunt Domnul que v'a dus în sus din pământul Egyptului, spre a fi Domnul vostru, și sânți să fiți, quŏ sânt eu (Domnul) sunt.»

Adicŏ: erați în țérra sclaviei, în țérra malațiclor Egyptului, și v'am tras în sus de acolo, v'am tras la libertate și la sănĕtate, v'am tras în sus d'acolo, qua să numai aveți de domni pe Pharaoni, pe despoți, să nu vĕ mai împile pe lûngŏ despotismu și malațiele climei și alle necurăției, și eu numai Domnul Libertății, eu quel quare sunt sănĕtatea și viața, eu singur să fiu Domnul vostru. și voi attunci să fiți sânți, adicŏ neattinși, inviolabili, curați, sănĕtoși, ferici, liberi, cu un cuvĕnt, și de tyranni, și de vițiuri, și de patime, și de malatie, și de traiul rĕu, pentru quò sânt eu (Domnul) sunt.—Curățiа în tóte, și capitolele urmĕtóre de dênsa se occupă. Quâtă stăruință la Moysè de a facce din aquest popol corrupt și sclav un popol curat și liber! și quâtă tendință iarŏ la aquest popol de a fi necurat și sclavu! Alți popoli facu revoluțiuni spre a se mântuì de despoți. Hebrei se vĕḑu resculânduse spre a'și institul domni și regi; se vĕḑu resculânduse în contra făcĕtorilor lor de bine, a liberatorilor lor, in contra prophetilor lor, în contra Mântuitorului lor ênsuși și al lumii.

IV.

TASRIAH.

CAPU XII.

Capitolul aquesta tractă despre curățiа sau purificațiа Femeii în lehusia ei și în alte împregiurări.

4. Vers. «Și trei-ḑeci de ḑille và stà în sângele *curat* al sĕu ...» Traducĕtorii nostri quei vechi avênd în ainte versia din Vatican, se exprimă prin *sângele necurat* αἵματι ἀκαθάρτῳ; unde Versia quellor Sépte-ḑeci a Bisericei resĕritului se exprimă prin αἵματι καθαρῷ, sângele curat. Aquì è o differință mare de opiniuni que formă doĕ differinte dogme. Unii credu quŏ sângele mamelor nóstre, din quare ne nutrim è spurcat sau necurat, și alții facu dintr'ênsul principul material al vieței nóstre, *sânge curat*, și mai vîrtos quel dela ḑioa a opta dupŏ nascere. Quare din doĕ aqueste idei este mai umană și quare mai păgână sau mai superstițiósă? quare coprinde adevcrul seinței? Quei Sépte-ḑeci și din preună cu dênșii Biserica Rĕsăritului țin mai mult spre înălțarea și rentregirea Femeii. Quel puțin nu se cuvine, că ómeni liberi a ne degradà singuri originca póstră. tractându-o de impură.

5. Vers. «Iar de và nasce femine, impură và fi de doĕ ori sépte ḑille dupŏ (ḑillele) lehusiei salle, și séi-ḑeci și șése de ḑille và stà în sângele *curat* al seu.»

Și aquì quelle lalte versiuni se exprimă tot prin vorba *necurat*· Pentru que ânsĕ femeea quând nasce filiu se considerà necurată numai sépte ḑille, unde quând nasce filie è credută de necurată patru-spre-ḑece ḑille. — Unii vor să arate quŏ și Moysè că și mulți păgâni, erà prețiinut de prejudicat'a quŏ femeea è o ființă impură, și pînŏ și la nascerea ei, ține pe mumă-sa în necurățiе mai multe ḑille. Moysè din capul locului se vede protectorul quellui mai dcbil, și doctrinele lui tóte tind către emancipațiа possibile și naturale a Femcii. Femeea è destinată spre a sdrobì capul șérpelui; din Femee face primul edificiu sau templu edificat de mâinile lui Dumneḑeu. Aquest mare philosoph legiuitor prevede quŏ tótă îmblânḑirea moravurilor, moralisarea Omului, civilisațiа cu un cuvênt và venì prin Femeea liberă. Femeea sclavă nu póte dà soțietății de quât sclavi. Pentru que Turcii sunt sau tyranni sau sclavi? pentru quŏ sunt filii de sclave. Filiul sclavei și corruptei, puiul de lele, daqua nu è sclav, è despot; să se uite quinevà la puii coconeților quând ajung la putere. Moysè nu póte fi înculpat de umilitor al Femeei, prin versetul aquesta, nici de conversator al unei superstiții cu totul păgâne. Moysè dupŏ clima sau locul în quare legiuesce se vede un medicu cu atâta mai mare de quât Hippocratè și Aristotele cu quât è mai vechiu de quât aqueștia.

Groțiu observă, dupŏ Aristotele și Hippocrate quŏ Grecii recunoscea quŏ dupŏ nascerea unei filie, lochiele sau lechusia dură mai multe ḑille de quât dupŏ nascerea unui filiu. Aqueastă erà o observațiŏ a ómenilor competenți în climele aquellea și meritul lui Moysè è cu atâta mai mare cu quât quŏ a sciut'o aqueasta cu mult mai 'nainte de Hippocrate. Cuvêntul aquì nu è de a dà o preeminență filiilor de quât filielor, ci curat un cuvênt medicolegal. — În climele nóstre phenomenul aquesta al lechusielor, observat de părinfele medicinei grece, nu credem să fiă așà de însemnat. E de competința Medicilor și Mósclor de a se pronunță.

CAPU XIII.

Doĕ capete întregi sunt consacrate pentru di-

www.dacoromanica.ro

versele speçie de leprà, atât pentru curăţirea leprosului quât şi pentru ferirea quellor l alţii de contagia, aquestei malatie. Este de însemnat quò se vorbesce nu numai de lepr'a pellei fiinţelor vii sau a ómenilor, ci şi de o leprà que se arătà pe vestminte în urditura si ţessëtura stofelor, în tort de in şi de lânà, pe pelli sau curelle, şi pînò pe părepi caselor. Commentatorii se perdu în părerì, şi nici unul nu póte dà un cuvênt natural. Astăţi lepra despre quare vorbesce Moysè şi toţi autorii Hebrei este mai necunoscutà în părţile nóstre.

Noi credem quò lepr'a è un nume genericu al mai multor malatie alle pellii, în quare se coprinde şi rîia şi chielia, şi póte şi scorbutul. In multe lepra biblicà se asseamënà cu o malaţie scorbuticà que am vëçut în părţile Orientului, şi mai vîrtos în Chio şi quare se numesce *lovà*

In Chio se aflà din timpi fórte vechi un spital pentru quei attacaţi de lovà. Cum se declarà aqueastà malaţie, în datà pe quel *lovit* legea îl ardicà din breçele famillieì salle: pe femee o desparte de bărbat, pe bărbat de femee, pe tatà şi mamà de filii, şi pe filii de părinţi, fărò a le fi iertat de a'şi dà nici sărutarea dupò urmà que se accordà mortului. Nimicu nu è mai tragicu de quât aqueastà despărţire. Amalatul se duce în spital şi quei mai de apprópe ai sëi nu'l pot appropià, Loviaţii se cautà între sine. Nici un om sănëtos nu póte deservì aquel spital. Acolo loviaţii se cautà între sine pînò se topescu încetul cu încetul. Oasele lor se macinà şi esu cà pulberea prin pori, începênd dela extremităţi şi astfel le peru unul quâte unul: extremităţile degitelor pînò la rădëcinà, nasul, mâinile apoi şi braçele pînò în cot, şi piciórele pînò la genuchi; apoi şi din cotu pînò în umeri. din genuchi pînò la vintre, pînò que remâne omul un trunchiu disformu şi formidabil, şi tot mai trăiesce pînò i se macinà ósele tóte şi le perde într'o pulbere vărósà şi pestilantà de putóre! Lova numai are remediu. S'a observat quò numai chrestinii sunt attacaţi de lova. Şi causa este speçia de mâncări a aquestora. In părţile locului chrestini ajunà sau postescu cà şi la noi peste o sută de ţille pe an, Mercurile şi Vinerile; alte opt-ţeci în paresimele Pascilor şi în ajunarea pentru Crăciun; alte vre o patru-ţeci ţille, un an cu altul, înaintea Sân-Petrului şi Sântei Mariei. Peste tot la 230 de ţille pe an. Si que mânâncà attunci mai vîrtos quei neavuţi, quòci bóbele cà fasolea, lintea, mazerea. bobul, cum şi vérza şi alte legume sunt scumpe pe acolo? Mâncarea neavutului este un fel de pesce sărat cu zeama lui de prin butóie que se vinde cu lingura mare. Zeamà sărată şi quâte o bucăţicà de pesce que înnótà putredà ici şi colo prin zeamà que neavutul o mâncà cà o supà sau *ciorbà*. 230 de ţille pe an sà'şi corrumpà quine-va sângele cu aquea putóre de pesce stătut de quare s'ar înfiorà şi sălbaticii, que mânâncà în adevër carnea vie ânsë próspëtà! Legile naturei nu le póte nimeni călcà nepedepsit. Omul è mai greu de quât aerul şi apa; quât se va lăssà quine-và de pe culmea unei rîpe sau din înălţimea unui turnu, vrênd sà trécà peste legea naturei, pedéps'a o aflà immediatà în fundul unde se derîpà. Nimeni iar nu póte mâncà venin sau otravà nepedepsit. A'şi înveninà dar quine-và sângele 230 de ţille pe an cu veninul putorii pescelui corrupt şi sărat, cată sà se aştepte la pedeapsa naturale şi neevitabile. Lova vine din spurcarea sângelui. Lepra biblicà provenià din necurăţia inerhantă la stirpea hebraicà: mai vîrtos din viaţa lor nomadà. Tiphos, scorbutul, pesta urmeaţă dupò tóte armatele şi se încuibà în tóte campamentele, fiă aquestea de soldaţi, fiă de popoli nomaţi

Moysè mai 'nainte de tóte şi prie tóte recommandà şi prescrie curăţia pentru sănëtatea publicà. Lepr'a credem quò este un nume genericu pentru tótà malatia contagiósà în quare póte quò intrà şi pesta sau ciuma; şi de aqueea vorbesce şi de lepra vestmintelor, effectelor din casà şi ênsuşi a părepilor caselor.

De vommu luà vorbà leprà cà nume genericu putem pricepe mai bine aqueastà parte din Biblie. Altfel ne rătăcim cà toţi în multele şi diversele explicaţiuni: cu quât vommu voì a explicà mai mult cu atâta vommu devenì mai neexplicabili.

Este de însemnat quò Lepra vine sau se pune la un capitol que are tot numerul trei-spre-ţece.

2. Vers. « ... Omului quărui... se va face pe pellea lui symptomà de leprà, se và adducce către Aaron sacerdotele sau către unul din filii lui sacerdotii. »

Cu Aaron se înţellege primul sacerdote sau archiereul, şi cu filii lui Aaron se înţellegu toţi successorii aquestuia archierei şi toţi sacerdoţii sau leviţii în viitor quòci legea se făcea pentru viitor quând Aaron şi filii lui nu mai putea existà. La popolii sălbatici şi barbari, la mulţi păgâni cu un cuvênt, sacerdoţii sau preoţii erà şi medici; In Egyptu sacerdoţii făcusserò monopol şi pe medicinà. Moysè quam continuà aqueastà datinà, cu differinţà ânsë quò în Mosaismu sacerdoţii, sunt mai mult nisce inspectori de quarantinà sau de curăţiă iar nu medici. Pretutindeni în Biblie se vede quò medicii erà alţii.

4. Vers. « Iar de và fi lucitur'a ablà în pellea carnii... » Vechii nostrii traducëtori exprimà aqueastà idee printr'o expressiò demnà de quea mai cultà şi energicà limbà ţicênd: « Iar de và fi lucie alburindà în pellea ... Vede quine-và quò aquei bărbati erà creatori de limbà prin expressiuni cà *alburindà*, quò erà clasici în erudiţia lor. Noi cu tótà stima către o assemenea expressiò, que tot d'auna am imitat cà la *resarinda lunà*. *apele dorminde* etc., aquì ammu vrut a ne appropià mai mult de textul hellenicu, quare coprinde: ἐὰν δὲ τηλαυγὴς λευκὴ ᾖ ἐν τῷ δέρματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ,.. vorb'a τηλαυγὴς và sà ţicà *de-departe lucitor* sau *lucitóre*. Prin urmare vorb'a *luciturà* se appropià mai mult de quât adjectivul *lucie*.

10. Vsrs. « Il và vedé sacerdotele, şi daqua cicatricea è albà în pelle, şi aqueasta và fi schimbat pĕrul în alb, şi (se vede) carne sănëtósà vie în cicatrice,

11. « Leprà inveterată este în pellea carnii lui, şi'l và declarà de necurat sacerdotete, şi nu'l và mai separà (spre sciinţà) quòci necurat este.

Mai 'nainte s'a ţis quò la primele symptome sacerdotele se cuvine a separà pe quel cu semne de ulcere, ântëiu şépte ţille, apoi alte şépte ţille, spre a nu fi în contact cu alţii, pînò se và convinge bine quò este în adevër leprà dupò semnele que se arătà. Convins o datà sacerdotele despre leprà, nu mai è nevoie de a'l separà (spre sciinţà), ci è de urgenţà de a'l depărtà cu totul din soçietate. Alţi traducëtori cum şi quei vechi ai nostri, în locu de a ţicce « şi nu'l và mai separà » scot pe *nu* si ţicu şi'l *và deosebi*.

12. Vers. «Iar daqua înflorind và înflorì lepra în tótà pellea... » Prin versetul aquesta se cunósce mai bine mersul sau cursul aquestei malatie, o vede quine-và spuntând, apoi îmbobocind apoi înflorind cà vërsatul, apoi lăssând assupra

www.dacoromanica.ro

corpului nisce solḑi sau mătreață mare albă que peste ḑece sau cinci-spre-ḑece ḑille cade și lassă pellea curată.

29. Vers. «Și la bărbat sau femee de se và facce plagă de lĕpră pe capu sau pe bărbie,

30. «... Și într'ênsa pĕr gălbuiu subțire, să 'l declare de ñecurat sacerdotele, quŏci fragment (chielie) este, lepră (este) a capului, lepră a bărbiei.

Prin aqueste versete învederat se cunósce quŏ denumirea *lepra* este un nume genericu despre tóte malațiele pellei, lipicióse sau quare se întind cà petingini, plescavițe, bubele dulci, rĭie, chielie, vĕrsat și póte și ênsuși ciumă. Aquì se vorbesce de chielie que o numesce lepră a capului și a bărbiei. Vorb'a lepră prin tradiții pînŏ astăḑi la Greci și la noi, se ḑice și în material și în moral despre tot que se întinde și nu te poți scăpà. Să se observe iar quŏ textul, dela vers 2 și pînŏ la 47, descrie lepr'a sub differinte aspecte, quâte o dată cà petingini sau rĭie, quâte o dată, înflături sau bubóne roșii arḑetóre que mai mult sĕmĕnă cu ciuma. Apoi fiind quŏ în Biblie tot è symbolicu, lepra și tótă malatia è cà un resultat al unui vițiu Ó malatie venerică astăḑi în corpul omului învederéḑà vițiul sau pĕcatul que a addus aqueastă malatie. Vermina pe omu învedereaḑă necurăția. Mai tóte malatiele sunt consecuințe alle unei viețe desordonate, alle imprudenței și vițiului, alle pĕcatelor cu un cuvênt. Lepra dar erà considerată cà sigiliul Pĕcatului; omul lepros erà un paria și material și moral; se cuvenià a fi depĕrtat din soçietate, ori quare ar' fi fost lepra lui, ciumă sau lovă, vĕrsat, rĭie ori chielie, și daqua rĕul Francei sau Malafranța ar' fi fost cunoscută în timpii lui Moysè, și aqueasta ar' fi intrat în rêndul leprelor. Și quel cu virus într'ênsul ar' fi fost pus la quarantină spre a nu communicà rĕul și quellor 'lalți.

46. Vers. «Și în tóte ḑillele quâte và fi pe dênsul plag'a, ñecurat fiind, necurat este, separat và ședé; afară din castre và fi petreccerea lui.»

De aquì începe a vorbì despre lepra sau molevma din effecte precum vestminte și altele:

47. Vers. «Si în vestmênt în quare s'ar' facce (contínge) plagă de lepră (fiă) vestmênt de pĕr, fiă vestmênt de tort gros,

48. Vers. «Fiă în bătĕtură sau urḑitură (sau) în fire de inu sau de peri, fiă în pelli sau în orique lucrat din pelle;»

Precum la noi malațiele venerice sunt un semnu sau resultat al fornicațiunii sau prostituțiunii așà într Hebrei se înrădăcinasse credinț'a, și o credință fórte morală și salutariă quŏ lepra nu attacă de quât pe quei pĕcătoși, și mai vîrtos, pe spioni, pe delatori, pe minçinoși, pe calomniatori, pe vorbitorii de reu, pe ingrați. Speția aqueasta de ómeni, și de nu vor fi attacați de morburi contagióse, din caus'a urîtei lor viețuiri, sunt în adevĕr ei ênseși cà o lepră viă în soçietate; quine trăiesce cu ei la un locu, quine mănâncă cu ei, quine se attinge de vestmintele lor, quine se appropiă de resufflarea lor cată m i currênd sau mai târḑiu a contractà vițiurile lor, cată quel puçin a fi degradați în opinia ómenilor. Malonestul, ingratul, invidiosul, vorbitorul de rĕu, camniatorul, și alții assemenea din natur'a lor, dè la începutul infamei lor carriere nu mai sunt în starea normale, și pînŏ în capĕt termină fórte rĕu, prin carcere, prin furci, prin spitaluri, prin case de nebuni. Ênsuși în ḑillele nóstre am vĕḑut cu ochii cum terminarŏ quei mai mulți din aqueste lepre ale soçietŏții nóstre: rĕu început și mai rĕu finit. Moysè qua să arate quât è de mare plag'a que vine din corrumpția inimei sau a moravurilor, o arată quŏ se vedesce si pe vestminte. Și în adevĕr quŏ desfrênații și vițiosii se cunoscu și dupŏ vestminte, dupŏ portu și dupŏ mers. Quine astăḑi pórtă pălăria și bastonul, cà omul que la 1848 a fugit cu bani d'ai Vistieriei? Quine âmblă cu nasul mai în sus, bravând tótă lumea, cà quel mai disfaimat prin tóte foile publice alle Europei cà fur de diamante?

Quare physionomist, quare Theophrast, și Lavater, veḑênd dupŏ chip și dupŏ port pe capul tutulor vagabonḑilor și perturbatorilor de messerie, pe usurpatorul nationalității române, pe corruptorul junimii române, nu ar' ḑice uitânduse în ochii lui bobosați și în portul lui, quŏ è un scăpat sau din ocnă sau din spitalul nebunilor? Vestmintele beținului sunt sordide și maculate; unde veḑi maculă de cerneală è semnu de scris; unde veḑi maculă de vin, è semnu de bĕutură, sau de amesticu cu quei que beau; unde veḑi macula de sânge è semnu quŏ s'a făcut o înjunghiere sau quel puçin o plagă de voie sau fără de voie; unde se veḑu macule de urdori, è semnu de ulcere. Vițiul, malatia își pun sigiliul nu numai în pellea și carnea omului, ci și pe vestmintele lui. Este dar lepră și pe vestminte; și mai vîrtós quŏ daqua malatia è contagiósă cà ciuma și altele, molevmă se conservă în effecte și ênsuși în cas'a leprosului material și moral. Sacerdotele cătà să fiă un omu cunoscĕtor spre a cunósce semnele leprei atât alle quellor quare venià din pĕcate sau din urîtă viețuire quât și alle aquelleia que venià din mâncare necurată cà lova, și quare provenià din lâna și pellea animalelor amalate sau mortăcine. Molevma se comunică prin tort de in, de cânepă, de bumbacu și lână, prin stofe sau vestminte, prin pelli etc.

Quât dar erà semnu de contagie, effectele molepsite cătà a se arde.

52. Vers. «Arde-se-va de tot vestmêntul sau bătetura sau urḑitura, fiă de peri, fiă de înuri, cum și ori-que objet de pelle pe quare se và facce contagia; quŏci lepră permanentă este (aquel objet).

www.dacoromanica.ro

V.

METSORA.

CAPU XIV.

Vine apoi legea despre curățirea leprosului, în ḑioa quând i se dà voie de a reintrà în soḑietate. Aqueastă voie se dă printr'o ceremonie iarăși religiósă și cu totul symbolică.

Amalul fiind separat afară din castre sau din cetate cà în quarantină, în ḑioa curățirii, sacerdotele cà un inspector eșià afară și întrematul se adducea înaintea lui spre a vedé daqua în adevĕr s'au vindecat plagele. In casul aquesta, se adducea doĕ păsserelle : una se înjunghià într'un vas de lut peste apă viie sau próspetă. Se luà apoi lemnu de cedru și hyssop din quare se făcea un mănuchiu legat cu fir de lână roșie cà quelle cu quare se boteaḑă. Aquest mănuchiu îl îmmuià sacerdotele din preună cu păsserella vie în apa sângerată și aspergea (stropià) de sépte ori assupra quellui que se curățià de lepră ; iar spre semnu de liberarea leprosului din quarantină se liberà păsserella vie spre a'și luà svolul sĕu.

Dupŏ aquestea fostul lepros, în ḑioa a șéptea cătà a'și spĕlà și curățì tóte vestmintele, și alte effecte a'și rade ori-que fir de pĕr que póte conservà molevma, capul, barb'a, mustățele, sprîncenele, și a se scăldà în apă și apoi intrà în cetate sau în castre.

Dupŏ aquestea în ḑioa a opta, daqua erà avut cătà să adducă doi 'gnei nemaculați și o óie de un an nemaculată și trei ḑecime de flóre de făină și o mĕsură de oliu numită *cotyla* și în hebreesce *log* que avea încăperea de șése oĕ; iar de erà neavut, adducea numai un 'gnel pentru pĕcat, doĕ turturelle, o ḑecimă numai de făină și o cotylă de oliu. —'Gnellul pentru pĕcat se înjunghià și se separà cà parte a sacerdotelui; din sângele lui luà sacerdotele și ungea pén'a urechii drepte, și degitele mâini și piciorului quellor din drépta. Apoi din oliu vĕrsà sacerdotele în mân'a sa stângă, și cu degetul quellei drepte întingênd stropià de șépte ori înaintea altarului, și ungea apoi din queea que remânea pén'a urechiei drepte, și apoi, din que mai remânea în mân'a sacerddtului ungea capul quellui que se curățià, și se rugà pentru dènsul.

In aqueastă ceremonie se vede originea myrului sau *maslului* que în crestinătate se face la quei amalați, unde se vede figurând și oliul și făin'a.

Dupŏ aqueastă ceremoniă se înjunghià quel al adoilea 'gnel sau un'a din turturelle spre sacrificiu nu în separațiŏ ci în ardere de tot.

Și ast-fel se terminà ceremonia curățirii.

Daqua cum am ḑis malațiele vin quelle mai multe din urîta viață, din nelegiuiri sau pĕcate și altele din imprudență; și daqua pentru cuvênt și moral și physicu s'a fost înrădĕcinat credinț'a quŏ lepra vine din pĕcate fórte grelle cà assuprirea, minciunea, vorbirea de rĕu, calomnia, trădarea etc. aquestea singure și fără malatie pe pelle sunt nisce lepre sociali și contagióse; curățirea lor dară cătà să se facă nu numai prin remediuri sau vegetali que avea virtutea de a curăți cà lemnul de cedru unit cu hyssop, ci și prin formalități și ceremonii religióse que pe pĕcătos cătà a'l adducce la umilință, la repentire, și prin urmare la o adevĕrată puritate morale. Cătà prin tóte miḑlócele să impressione pe omul primitiv, să'l facă a'și adducce a minte de separația sau anathematisarea lui din soḑietate, și de liberarea lui solemnellă și symbolică a passerei prisoniere și liberate. Nu se cuvine a ne uità la miḑlócele de quare se serve legiuitorul, ci la scopul lui; și daqua în quei timpi și la popolul hebreu que eșià di Egyptu cu tradițiunile Egyptului, aquelle miḑlóce erà singure potenți spre a impressionà popolul, cată a înculviință quŏ erà și singure quelle mai raționali.

Lemnul de cedru se ḑice quŏ pe quât nu è favorabil la carnea sănĕtósă, pe atât'a neutralisă sau curătă carnea putredă a plagelor. Quei vechi credea quŏ lemnul de cedru unit cu hyssopu avea o virtute medicale pentru malatia pellii. Despre hyssopu s'a vorbit în Exodu Cap 12 vers 22. (vedi Biblice pag. 92).

Descripția aquestei curățiri se vede în textu dela vers 1 pinŏ la 32.

Dela vers 33 începe despre curățirea leprei de pe părei ai caselor. Aquì se vede o curățire que astăḑi se face dupŏ tóte regulele de quarantină spre curățirea unei case unde a fost coutagiŏ; se mai vedu iarŏ precepte despre cum să se fereascà de umiditatea păreților quând appăr macule de umiditate, de silitră sau de muciditate. Se radu păreții, se lină sau se tencuescu de a doilea, și quând, silitra, umiditatea, mucedul iar apparu, attunci mai bine este să se derrîme aquea casă, quŏci quei que ar' locuì într'ênsa nu potu avea sănĕtatea. Aqueasta credea quŏ este adeverata lepră a caselor sau a păreților, sau molevma que păreții pot coprinḑe, de au fost într'ênsa amalați de malatii contagióse, sau umiditatea.

Își bat capul mulți din commentatori a spunne quŏ aqueasta a fost o lepră miraculósă ; alții ḑicu quŏ legea făcênduse în desert unde erà tinḑe iar nu case, și începênd a vorbì despre casele Chananeilor unde avea să intre Hebrei, legiuitorul presuppune quŏ Chaneii au cătat să'și ascundă, prin părei și prin grópe din casă averile în aur și argint și alte metale cà toți popolii la appropierea inemicului. Si daqua Hebrei vor deveni possessori ai aquellŏr cetăți și case, metallele coclinduse de umiditate vor traspirà prin părei; și prin urmare de se và ḑicce Hebreilor quŏ aquelle macule verḑui etc. sunt leprà a păreților, și quŏ se cuvine a rade păreții a scóte petrele mucede și înfine a derîmà și casa, firesce quŏ vor aflà tesaurele sau comórele ascunse.

Textul ânsĕ nu pré dă cui-và a înțellege un assemenea scopu lui Moysè: se vede curat nisce regule de curățire sau de quarantină,

www.dacoromanica.ro

CAPU XV.

Dupŏ que s'a vorbit de malatiele sau necurăția pellei sau a părților vĕdute; vine apoi și la părțile secrete alle bărbatului și femei; din necurăția aquellor părți provin multe relle, și legiuitorul provede spre a le stirpi, împuind curăția, separând pe quei pătimitori spre a nu veni în contact cu quei sănĕtoși pînŏ nu se vor curăți.

Aqueste malații sau necurății sunt scurgerea și ori-que neputințe sau necurății în părțile genitali. Femeea sănĕtósă este reținută de a se attinge de bărbatul que sufferă de assemenea scurgeri, cum și bărbatul de femee. Unii pun în rêndul unor assemenea neputințe și hemoraidele.

Nu mai citĕm textul. Fiă-quare îl póte citi la locul sĕu; este fórte clar. Ne ammu servit în traducția nóstră în adins cu multe vorbe hellenice și latine, numai qua să respectĕm mai mult urechia citițorilor, și mai vîrtos a junilor innocenți. Sunt vorbe correspundetóre în limba nóstră, ânsĕ astădi nu mai pot figură nici în anatomie necum în articole sacre de lege.

VI.

A' HARÈ MOTH.

CAPU XVI.

Capitolul aquesta are multă relațiŏ cu quel precedent. Dupŏ que vorbì de multe necurății secrete, de o dată adduce înainte mórtea quellor doi filii ai lui Aaron, que s'au appropiat de altar necurați, beți, sau cu *focu strain*, cu excitațiŏ de beție sau de orgii, iar nu cu schinteiea sacră, a veneratiunii, a castității, a zelului pentru binele commun. Altarul în Israel nu erà cà la alți popoli un locu de ceremonii superstițióse sau pure religóse. Altarul, Sântul Sântelor erà Personificația Națiunii întrege, a Statului republican que se compunea materialemente din popol representat în vestmintele marelui sacerdote, iar moralemente și politicamente în legile sau constituția ei representă prin Arcă, și peste quare Domnu suprem erà Dumnedeu, representant prin Propițiatoriu que erà pe d'assupra Națiunii și legilor ei cà un accoperemênt protector.

Fonctionarul publicu darŏ destinat a se approprià și a fonctionà lûngŏ aquest Sanctuariu que representà Nația, legile ei și pe Domnul ei quare erà Dumnedeu numai și nu altul, nu se putea appropià cu *focu strain*, nu cu focul sau căldur'a interesului privat, nu cu focul vinului în corp și cu fumurile lui în capu; nu esit din vre o orgie sau necurăție. Vrei să te occupi de Patrie, de națiŏ, de interesele ei, de viitorul ei, vino cu focul intereselor Națiunii la Sanctuariul ei, que astădi la noi se representă prin Adunarea generale și prin ministerele publice; nu venì la altarul Patriei, nu intrà în Adunarea generale, nu te sui pe thron, nu te duce a fonctionà în ministere cu *focu strain*, împrumutat dela politica de din afarŏ; nu cu focu străin al patimelor și resbunărilor, și intereselor, și doctrinelor talle particulare; quŏ vei murì, miserabile declamator și hypocrit; focu nematerial te va arde; focul que pălesce și consumă onóre, reputațiŏ, que stinge nume; vei murì moralemente și politicamente. Astfel focul nematerial, stinse și uccise atâtea nume, atâția domni, atâtea ministere snccesive, pentru quŏ toți se appropiarŏ cu focu străin de Sântul Sântelor, de Altarul Patriei; Pentru quŏ apprinși de focul patimelor și orgielor se appropiarŏ de thronul lui Radu Negru. Perirŏți miserabili, unul dupŏ altul, si nici un doliu în urm'a vóstră cà și în urma filiilor lui Aaron.

Nu fărŏ cuvênt darŏ dupŏ capitolele de lege pentru necurățiri, și lepre physice și morali vine capitolul aquesta de interdictiŏ sau de anathema, neiertând, subt pedeapsă de mórte fonctionarilor Sanctuariului a se appropia necurați de dênsul, și adducênd a minte dela început, mórtea filiilor lui Aaron. Și tot Domnul, tot Rația supremă vorbesce la nisce assemenea precepte.

1. Vers. «Și vorbì Domnul către Moysè, dupŏ que murisserŏ quei doi filii ai lui Aaron, quând au fost offerit focu străiu în aintea Domnului și au murit.

«2. Și disse Domnul către Moysè (dicênd): Vorbesce lui Aaron fratelui tĕu qua să nu intre pe tótă ora în Sanctuariu mai în întru de catapetasmă în faça propițiatoriului quare este peste arca mărturiei; *qua să nu mórà*; quŏci în nor mĕ voiu arătà assupra propițiatoriului.»

N'avem a facce nici o explicație aquestor versete, quŏ nu le adducem de quât cà întărire la quâte disserĕm. Aquestea cum și altele, nu iartă fonctionarilor Templului a se appropià de Sanctuariu *pe tótă ora*, que airea se explică mai pe largu, adicŏ *necurați*, qua să nu mórà. N'avem a explicà de quât expressia: «quŏci în nor mĕ voiu arătà assupra propițiatoriului.» Despre aquest nor sau colónnă de nor s'au scris multe quare de quare mai superstițióse sau mai dupŏ modul păgânilor și innoranților, que nu vor să înțellégă de cuvênt que è mai pre sus de tóte, ci de minuni, que astădi le facu toți jonglorii. Aqui cnrat se vede cum și în versetul următor 13 quŏ este vorba de fumul thiemiamelor que cătà să ardă neîncetat și a se suì în sus cà o colónnă de nor. Hebreii ânsĕ venià din Egyptu cu datinele și credințele tóte de acolo. Divinitățile în Egyptu cum și la toți popolii aquellor timpi se credea quŏ locuescu în locuri nepătrunse, și prin urmare și în templuri locul destinat unei divinități cătà să fiă neappropiat de profani subt pedépsă de mórte, quŏci acolo se executà mysterele que astădi trecu de jonglerii, unde scamatorii nu te lassă să te appropii. Nu è mirare să védă quinevà quŏ popolul și descindenții lui să înțelleagă una, adicŏ queea que el erà învĕțat de mai 'nainte, si Moysè să înțelleagă cu totul alta.

3. Vers. «Așà intre Aaron în Sanctuariu ...» Οὕτως εἰσελεύσεται Ἀαρὼν εἰς τὸ ἅγιον. Vorba *așà* οὕτως în hebreica se arată prin זֹאת que însemneadă:

www.dacoromanica.ro

cu aqueasta, sau *cu aquest mod*. Aqueste patru litere hebraice adunate cà numere unul lîngò altul însumă numerul 410, şi atâţia anni a durat sau a ţinut primul templu. Prin urmare dicênd *aşa* sau *in modul aquesta*, và intrà în templu, şi aquel *aşà* coprinzênd în sine 410, scotu de aqul quò dè la începuţ s'a sciut quàţi anni và durà primul templu. Sciinţa cabalistică în aquest fel de amĕnunte se occupă: adicò de a explicà fiă-quare litteră din quare se compune o vorbă; şi prin urmare din tot textul biblicu facce o speţiă de algebră particulară. Ast fel este şi numerul 666 din Apocalypse prin quare este numită Prostituata. Vommu venì mai 'ârdiu la explicarea mai multor vorbe în modul aquesta; cà Iehovah Adam, Eva etc. etc.

In tot capitolul aquesta, dupò que impune puritatea fonctionarilor Sanctuariului, tracià despre ceremonia curăţiei generali que se făcceea la un an o datà, în ţioa a ţecea a lunei a şépte-lea, adicò în Septembriu. Aqueastă sĕrbătóre se numesce Sâmbăta Sâmbetelor adicò Repaosul Repaoselor, prin quare se regenerà sau se rennoià popolul întregu dela primul sacerdote pînò la quel din urmă omu privat, dela bĕtrân pînò la copil, bărbat şi femee în genere, mărturisindu'şi şi curăţindu-şi fiă-quare pĕcatele, depuindule prin mâna primului sacerdote pe capul unui ţapu, quare se ţicea *Tapu emissar*, şi quare se trimitea în desert spre a ducce accolo pĕcatele sau nelegiuirile societăţii întrege.

Oh quând am putea trimitte şi noi pe capul unei capre sau unui ţapu pĕcatele nóstre, afarò din societatea română, unde nu calcă picior de omu, unde nu se vorbesce limb'a părinţilor nostri, unde nu se află credinţele şi speranţele nóstre, accolo în aintea lui Azazel de s'ar ducce Ţapul cu pĕcatele nóstre!

Să citàm textul qua să vedem aqueastă mare solemnitate, que începe dela âdducerea a minte a morţii beţivilor de Nudab şi Abiud, şi vine la Ţapul lui Azazel la ţapul emissar.

3. Vers. «Aşa să intre Aaron în Sanctuariu: cu viţel dela vace pentru pĕcat, şi ariete spre holocautomă.

Aquestea pentru Archiereu.

«4. Şi tunică de in sanctificată và revesti, şi femoral (ismene) de in peste pellea lui, şi cidară înpregiurul gâtului lui, şi zonă de in và încinge (sanctificatiò este); şi'şi và spĕlà cu apă tot corpul, şi le và revestì aquestea.»

Tóte albe, tóte candide, şi tóte le và revestì, dupò que mai întêiu îşi và spĕlà tot corpul cu apă: Curăţia materiale symbolisà pe quca morale.

«5. Şi dela synagog'a filiilor lui Israel (dela assemblĕa generale que representà Natia întrégă) và luà doi ţapi dintre capre pentru pĕcat, şi un ariete pentru holocautomă.

Din partea Archiereuiui se vede pentru pĕcat un viţel, şi din partea Natiunii numai un ţapu cum se và vedé, quòci din aquesti doi numai unul este pentru pĕcat sau delict. — Archiereul è dator, cum am mai ţis, o mai mare amendă pentru nelegiuirea sa.

«6. Şi và offerì Aaron viţellul quel pentru pĕcat que (este) al lui, şi se và rugà pentru sine şi pentru casa sa (adicò pentru familia sa).

Qua să pótă Archiereul curăţi pe alţii, qua să pótă adicò servì de exemplu la alţi şi adducce folos preceptele salle, cătà mai întêiu a se curăţi pe sine. De aqueea dar mai întêiu şi ruga începe dela Archiereu. «Şi se và rugà pentru sine şi casa sa.» Ne ammu ţinut de traducţia vechie. Vorb'a *rugà* în hellenica se exprimà prin ἐξιλάσεται, şi în hebraică se *và rentregi*. Aqui nu è nici decum vorbă de ruge vane şi de vorbe ţise pe din afarò, ci de recunóscerea pĕcatului, de repentire, de spĕlare cu totul, de rentregire, şi rentregire và să ţicà a venì în stare şi putere de a nu mai cădé în delictele de mai 'nainte, a venì în stare de a servì de model la alţii. Devine ast fel Archiereul şi preotul curat? are putere apoi de a curăţi si pe alţii, quòci viaţa lui devine typu de imitare la quelalţi.

Vine aqoi Archiereul curăţit şi executà ceremonia pentru pĕcatele Assembleii, societăţi, synagogei întrege a filiilor lui Israel.

«7. Si và luà quei doi ţapi (ai Natiunii) şi'i và punne înaintea Domnului la uş'a tabernaculuì mărturiei (aqui se mărturià).

«8. Si và punne Aaron peste quci doi ţapi sorţi: o sórte Domnului, şi o altă sórte *quellui solitor* (ţapu).»

Aquì se ardicà multime de commentarie, şi versiunile differu. Vorb'a è de doi ţapi, din quare unul è pentru pĕcatele generali alle assembleii. Se aruncà la sorţi. Ţicu quò pe un bulletin se scriià vorb'a *Ioma* şi pe altul la *Azazel* quel peste quare cădea sórtea d'întêiu Domnului remânea al Domnului, quel peste quare cădea sórtea pĕcatului, sau lui Azazel nu erà acceput în sacrificiu. Domnului. Pĕcatele Assembleii representanţilor natiunii n'avea que cătà la altarul patriei, şi cătà să fiă trimise cu ţapu cu tot în deserturi. Ţapul pĕcatului în hebraica se ţice al lui *Azazel*, în hellenica quellor Şépte-ţeci se ţice τῷ ἀποπομπαίῳ. Vulgata îi ţice *hircus emissarius*, ţapul emissar. Vechii nostri traducĕtori se exprimà prin *ţapul quellui de slobozit*; Noi ne exprimarom quà să fim şi între textul hellenicu şi între traducţia vechie prin *quellui solitor* que se quam appropie şi de *emissar*. Nici o expressiò ânsĕ nu arătă ideea originalului *Azazel*, afarò numai daqua vorb'a ἀποπομπαίῳ se và înţelege, cum ţicu Românii, prin *quel departe de ast locu*, adicò Dracului.

Intre Hébrel erà âncò tari credinţele pàgâne alle Egyptului, Moysè le combate pretutindeni. Dogm'a a doĕ principe que dominà în Egypt, Osire şi Typhon, Moysè n'o recunósce. Pentru el Rĕul este nefiinţa sau desordinea, adicò mincîunea, errórea; toţi ţei pàgânilor que nu există. Dumneţeul lui este *Quel que este* adicò Iehovà. Cu tóte aquestea, credintele erronate, deşarte nu erà âncò stinse dintre Hebrei. Aşà ţapul peste quare sórtea a căduţ să nu fiă al lui Dumneţeu, aquella se ţisse al lui *Azazel*. Ansĕ que însemneadă Azazel? Să lăsàm terminaţia *el: azaz* sau *asas*, nu are tot aquelle cosóne cu *Isis*? — Vocalile nu însemneadă nimicu. — Và să ţicà dar quò ţapul pĕcatului este al idolului, al Isidii, al Pharaonilor trecutului, al quellui departe de ast locu, cum ţicem noi, al *apopompelui*, al quellui que să ducă cu norii; aşà cum făcu urări din suflet să vĕd ducênduse dintre midlocul nostru *ţapul pĕcatelor nóstre*, cum să nu'i mai audim nici de nume: Ţapul beţielor, Ţapul orgielor, Ţapul furilor şi ucciditorilor, Ţapul desunirii şi peirii natiunii. Ţapul pĕcatelor numerului 6 înmulţit cu 4. (Vedi Conservatorul, pag. —).

Aquestea s'au ţis âncò dela 1852 pe quând se scriià aqueste notiţe în insula Chio. Nici o schimbare n'am făcut acum la typărire de quât a timpilor verbitor. Attunci me adressam la fiitor, şi acum la present pentru fiitor. Schimbare n'am

www.dacoromanica.ro

făcut'o eu în redacțiŏ, ci evenimentele venirŏ spre a împlinì din disgrațiă temerile melle.

«9. Și và offerì înjunghiând țapul pe quare a căḑut sórtea Domnului, și'l và adducce pentru pĕcat.

«10. Iar țapul peste quare a căḑut sórtea quellui apopompeu (quellui de depărtat), îl và punne (Archiereul) viu în aintea Domnului, de a se rugà assupra lui spre a'l trimitte în solia (lui) în deșert.

. . . . . .

De aquì începe ceremonia sacrificiului viţellului și a țapului Domnului pentru pĕcatul popolului, și vine apoi iar la țapul lui Azazel sau al quellui de depărtat.

«21. Și và punne Aaron ambele salle mâini peste capŭl țapului quellui viu, și và mărturì peste dênsul tóte nelegiuirile filiilor lui Israel, și tóte iniquităţile lor, și tóte pĕcatele lor, și le và punne peste capul țapului quellui viu, și'l và emitte prin mână de omu preparat în desert.

«22. Și và luà țapul pe sine tóte iniquităţile lor (ducêndule) în pămênt necălcat, și và emitte țapul în desert.

. . . . . .

«26. Și quel que và emitte țapul quel presemnat pentru iertare își và spelà vestmintele, și și và scăldà corpul în apà, și dupŏ aqueasta và întrà în castre.»

Auḑi, popole îngreuiat de pĕcatele talle? quând aquestea tóte se vor descărcà peste capul țapului lui Azazel (quare se explică și prin agentul morţii) quând aquest țapu se va emitte în locurile necălcate alle desertului, omul însărcinat cu astă missiò, și corpul și vestmintele să și le spelle și apoi să reintre în cetate qua să nu mai adducă contagia rellelor que au fost căḑut peste tine.

«29. Vers. Și và fi voĕ aqueastă lege eternă în luna a șéptea, în a ḑecea a lunei umiliţi sufletele vóstre.,...

«31. Sâmbetele sâmbetelor (repaosul aquesta) và fi voĕ; și veţi umilì sufletele vóstre, lege eternă.

Aqueasta erà una din sărbătorile quelle mai considerabili, serbĕtóre de regeneraţiŏ, reîntregire, de amnistie generale. Marele sacerdote sau Archiereul dupŏ que se curăţià pe sine, *se rugà pentru toţi*; se rugà pentru toţi ḑicu, iar nu îi curăţià; quŏci fiă-quare cată a se curăţì sau reîntregì singur. Archiereul și preotul póte iertà sau deslegà pĕcatele omului către Damneḑeu; iar nu și quelle commise assupra appróapelui assupra altui omu. Pe aquestea nici Dumneḑeu nu le iartă, de nu và iertà quel que a sufferit. Quând và iertà împilatul pe împilător, victima pe tyran, vĕḑuva și orphanul pe judele și pe turtorul assupritor, calomniatul pe calomniator, attunci numai îi và iertà și Dumneḑeu.

CAPU XVII.

Vorbind despre tóte sacrificiele în parte, vine în aquest capitol a tractà despre sacrificic în genere. Legiuitorul este în desert. Popolul este încŏ cu datinele Egyptului. Scopul legiuitorului este de a'l desbărà de aquellea, de a'l punne pe o calle de îndreptare, de a'l mântuì de tot que 'i ar corrupe corpul și suffletul sau inima. Popolul avea în midlocul sĕu malatiele que îl urmasserŏ din Egyptu și quelle que se nascu firesce în orique campament, quând omul è lipsit de multe și mai vîrtos în aquei timpi. Occupaţia lui Moysè este sănĕtatea physică și morală a popolului; prin urmare legile lui au înainte curăţia și tot curăţia, stirpirea contagiunilor materiali și morali, și prin urmare preveghierea mâncărilor que contribuescu mult la sănĕtatea omului și la stirpirea coutagiunilor. De aqueea dar în capitolul aquesta se prescrie fiă-quăruià, fiă Hebreu, fiă proselyt que se află în campament, să nu'și sacrifice sau să'și înjunghie în ascuns vita, ci s'o adducă înaintea Tabernacululuì, spre a fi adicŏ inspectată de sacerdoţi despre sănĕtatea ei, spre a se înjunghià dupŏ regule, spre a se arde quelle nefavorabili sănĕtăţii, spre a facce a i se scurge sângele que erà atât de inemicu sănĕtăţii. Mâncarea cu un cuvênt cătà să fiă cu mare preveghiere inspectată, subt pedépsă de mórte a quellui que ar' călcà aqueastă lege de salubritate publică.

Eatŏ textul:

«3. Vers. Omu, omu din filii lui Israel (sau dintre proselyţii, sau dintre allăturaţii între voi) quare ar' junghià viţei sau ŏie sau capre în campament, sau și quare ar' înjunghià afarŏ din campament;

4. Și la uș'a tabernacululuì mărturiei nu (le) và adducce... se va împutà omului aquelluia (cà) sânge; (quŏci) sânge a vĕrsat, și disperde-se-va suffletul aquellă din popolul sĕu;

Aquì cu vorb'a *sânge* se înţellege *uccidere, ommor*; omul aquella se và considerà adicŏ cà ommorîtor, și cu mórte se và pedepsì.

Aquestea pentru inspecţia generale a sacrificielor, înjunghierilor, și prin urmare a mâncării. Se putea âmsĕ qua sau proselyţii sau Hebreii să facă sacrificie la ḑei imaginari, mincinoși, que mai mult se terminà prin orgii, și fornicaţiuni, cà tóte ospeţele desordonate. Aqueasta nu numai ar' fi perpetuat errorile, ci ar' fi făcut din desfrânări a se întinde pesta și tóte morburile contagióse. Moysè ţinù, qua să ḑicem așà, sequestrat în quarantină tot popolul. Quine nu cunósce pesta Egyptului, și tóte morburile lui întinse în părţile Asiei? quine nu cunósce rellele que au păţit tóte armatele în părţile loculuì a Assyrienilor, a lui Pompeiu și a Cruciaţilor mai târḑiu numai din neîngrijirea curăţiei, unde popolul hebreu trecù prin tóte fărŏ a păţì atâta, de quâte ori observarŏ legile de curăţie alle lui Moysè, și păţì mult cà și alţi popoli de quâte ori se abătù dela dênscle. Orgiele mai 'nainte de tóte erà proscrise și prin urmare ori-que sacrificiu sau ospeţu dupŏ modul idolatrilor.

«7. Vers. Și nu vor sacrificà (filii lui Israel și proselyţii) sacrificiurile lor quellor *vani* quăror ei se exfornică în dosul lor: lege eternă và fi între voi în generaţiunile vóstre.

Numele *vani* în hebreesce se arată prin *seirim* în hellenica s'a tradus prin *μάταια*, deșeărţi vani. Nu li se dă nici numele de *ḑei* cà și qnând ar' fi ḑis nefiinţelor unde ajung a se prostituà prin orgii, a'și facce amoruri nelegiuite.

Nu è popol al antichităţii quare să nu ne presente la sărbătorile și sacrificiele salle spectacolul hidos al sacrificielor umane, și al orgielor quellor mai obscene. Pretutindeni forţele lui Moysè se vĕḑu spre a desbărà cu totul pe Hebrei de aqueste datine sălbatice și barbare; pînŏ și sângele dela ori-que animal subt pedépsă de mórte este proscris de a se mâncà; și aqueastă legiuire se repetă fórte des, ânteiu pentru quŏ sângele erà suppĕrător la sănĕtate, și a doilea spre a reţinne pe Hebrei de a nu se punne la ospeţu la aqueeași masă cu păgânii, spre a nu contractà învĕţurile lor inumane.

«10. Vers. Și omu, omu din filii lui Israel

www.dacoromanica.ro

sau din proselyții allăturați între voi que ar' mâncà din vre un sânge, voiu punne faça mea peste suffletul mâncător de sânge și îl voiu perde din popolul sĕu.

«11. Quŏci suffletul ori-quărui corpu sângele lui este, și eu 'l-am dat voĕ peste altar spre a facce urări pentru suffletele vóstre, quŏci sângele aquesta în locul suffletelor vóstre và fi solitor. Un medicu din quei mai renumiți din ḑillele nóstre, que pe lângŏ speḑialitatea medicinei, ar' fi și un mare naturalist cà Cuvier, și un chimist din quei que au dus sciința în quel mai 'nalt grad possibil al epochei nóstre, n'ar puté avé âncŏ deplină aqueastă sciință a sângelui.

Este adevĕrat quŏ dupŏ gazurile que se exală mai mult în atmospheră, se compune și aerul quare resuffläm; și dupŏ materiele din quare se compune un terrêm devine mai mult sau mai puḑin fructifer. Sângele è recunoscut quŏ în tot animalul coprinde mai mult de quât tóte părțile lui principe de viață. Să comparăm: gunoiul în appropiere de omu 'i-ar' facce rĕu, și presĕrat peste câmp facce bine, îngrășând pământul; sângele iarŏ în aquelle clime călduróse, mâncat, ar' fi addus mare rĕu sănĕtății, și svaporat în ear adăogià gazuri *solitóre*, qua să ne exprimăm în termenii biblici, pentru suffletul sau viața omului (quŏci, în hebraica *sufflet* viață và să ḑică). Peste altar darŏ pe focu să se svapóre sângele pentru viața sau sănĕtatea ómenilor.

Sângele cu un cuvênt nu erà iertat nici de cum să se mănânce sau să se pérḑă invan; cuvêntul è de economie hygienică; aquì nu erà vorbă de credincios sau necredincios, ci de vera utilisare și economie a sângelui și de aqueea legea este și pentru Hebreu și pentru străin tot aqueea.

«12. Vers. Pentru aqueast'a ḑis-am către fiii lui Israel: nici un sufflet dintre voi să nu mănânce sânge, și proselytul quel allăturat între voi nu và mâncà sânge.

Și tot mai repetă.

«13. Si omu, omu din filii lui Israel și din proselyții allăturați între voi quare ar' vênà vênat féră sĕu passere quare se mănâncă, să verse sângele ei și să 'l accopere cu pământ.

Și aquì altă economie cu sângele; vênatul nu se adducea la altar; sângele lui remânea pe câmpu. In dată dar legea face pe de o parte a se îngrășà cu dênsul pământul și pe de alta să nu adaoge la stricarea aerului împuțindu-se.

Cura quea mai mare a lui Moysè este de a devenì aerul quât se póte mai curat; s'a vĕḑut în Exodu Cap.—v.—quŏ pe fiă-quare Israelit legea îl îndatoreadă de a purtà la cingĕtóre nedeslipit un țeruș, spre a'și accoperì în dată quelle que es dintr'ênsul în poiană.

Si despre sânge i se pare quŏ n'a ḑis de ajuns și mai adaoge:

«14. Quŏci suffletul ori-quărui corpu sângele lui este. Și am ḑis filiilor lui Israel: sângele nici unui corpu să nu mâncați, sângele ori-quărui corpu suffletul lui este. Tot quel quare îl mănâncă extermina-se-va.»

Ajunge pînŏ la pedépsă cu mórtea pentru quine và călcà aqueastă lege de utilitate și salubritate publică; quŏci quel que attacă sau împedică sănĕtatea publică în adevĕr este un ommorîtor, nu de un individ, ci de mai multe sufflete. Au dórŏ astădi legile de quarantină nu sunt tot așà de riguróse? și cu quât sunt mai riguróse și mai bine observate cu atâta înveḑerĕḑă și înțelepciunea legiuitorului și gradul de civilisațiŏ.

CAPU XVIII.

Dupŏ que se pusserŏ legi pentru curățirea materiale și morale dela quare purced nu numai sănĕtatea și fericirea publică ci și ênsuși frumusețea corpului și suffletului în viitor, ameliorația stirpei, Legiuitorul se teme quŏ popolul se và abatte din aqueste legi, quând mai reținênd din datinele Egyptului, quând imitând popoli vecini de quari erà să fiă încongiurați. Qua să întêmpine un assemenea rĕu de contagiŏ a moravurilor que uccid națiunile, legea pretutindeni or începe or termină prin marele jurământ: ***Eu Domnul Dumneḑeul vostru!***

«2. Vers. Vorbesce filiilor lui Israel și vei ḑicce către dênșii:

«3. Eu Domnul Dumneḑeul vostru! Dupŏ datinele țĕrrei Egyptului în quare ați locuit să nu faceți, și dupŏ datinele țĕrrei Chanaan în quare vĕ inducu pe voi, să nu faceți, și în legitimele lor să nu âmblați.

«4. Judecățile melle veți facce și preceptele melle veți custodì âmblând într'ênsele: ***eu Domnul Dumneḑeul vostru!***

«5. Și veți custodì tóte preceptele melle și tóte judecățele melle, și le veți facce (adicŏ nu numai să le cunósceți ci și să le practicați) quare, făcêndu-le omul, VIU VĂ FI INTR'ENSELE: ***eu Domnul Dumneḑeul vostru!***»

Nimicu mai simplu și mai de înțelles quând se exprimă rația supremă. Quând omul cà individ își appĕră sănĕtatea prin mâncări curate și nesuppĕrătóre, prin aer curat, prin ferirea de ori-que contagiŏ, prin exercițiul necessariu (que se prescrie aiurea) firesce quŏ è viu; sănĕtatea și viața este resultatul sau recompens'a ținerii unor assemenea precepte: quând iarŏ popolul cà un corp colectivu își appĕră sănĕtatea publică, a corpului și a suffletului, quând se feresce de contagiuni physice que adducu epidemiele și de contagiuni morali que corrumpu moravurile și degradă soḑietatea, popolul aquella iarăși fórte firesce quŏ è viu și viguros cà Națiŏ, è așà de viu în quât Dumneḑeu se jură pe sine ênsuși: ***eu sunt Domnul Dumneḑeul vostru!*** eu Libertatea, eu Sănĕtatea și Viața, eu Santitatea supremă, eu Fericirea absolută, eu Bunul și Frumosul perfect, nemărginit, absolut. Fiți geloși de libertățile vóstre, și nu veți avé alt domnu de quât pe mine Libertatea; fiți geloși de sănĕtatea vóstră privată și publică, și morburile nu se vor attinge de voi, quŏci eu Sănĕtatea și Viața sunt Domnul vostru. Luminați-vĕ mintea, aveți inimă curată, și veți fi sânți, curați adicŏ și neattinși de relle, quŏci eu quel Sânt Domnul vostru sunt.

Vine apoi legiuitorul și qua să ameliore sau să înfrumusețeḑe stirpea, legiuesce însoțirile sau căsătoriele ast fel cum să se încrucișeḑe quât se và puté mai mult. Nu mai iartă însoțirile între consângi cum se urmà între sĕlbatici, barbari, păgâni cu un cuvênt que erà atât de urîți, și cum s'a urmat adesea în timpii patriarchilor, luânduse frate cu suror, și ținnd un bărbat doĕ surori.

E de ajuns a citì quine-và textul dela vers. 6 pînŏ la 23 que se înțellege de sine. Legiuitorul adduce apoi de exemplu pe barbari și păgâni quari s'au stins și materialemente și moralemente și ênsuși politicamente cà Staturi, commitênd assemenea *abominatiuni* cum le ḑice textul.

«24, Nu vĕ întinați în nici una din aquestea; quŏci în aquestea tóte se întinarŏ națiunile que eu allungaiu dela faç'a vóstră.

«25. Și s'a întinat țĕrra, și am dat înapoi ini-

www.dacoromanica.ro

quitatea ei pentru aqueasta: înfioratu-s'a pământul întru quei que locuescu pe dènsul.

«26. Şi veţi ţinne legile melle şi preceptele melle, şi nu veţi facce din tóte abominaţiunile aquestea (nici) pământeanul nici străinul venit între voi.

«27. Quŏci tóte abominaţiunile aquestea le făcurŏ ómenii (ţerrei aquesteia) que furŏ înaintea vóstră, şi s'a întinat pământul.

«28. Şi qua să nu se înfióre (şi) de voi pământul qŭând îl veţi întină, şi să vĕ dea afară dupŏ cum a rempins gintele que furŏ mai 'nainte de voi.....

. . . . . .

Cum dă pământul afară pe pământeni şi vin străinii în locul lor? Omul è firesce lipit de locul nascerii salle şi îl amă; è o legătură între el şi pământul părinţilor sĕi. Qŭând un popol îşi amă pământul de nascere scie şi a'l appĕră; şi qua să'l appere se nevoiesce prin tóte de a'şi avé midlóce de appĕrare. Mai mult de qŭât braţele şi armele de appĕrare, sunt necessarie unui popol un sufflet curat şi mare şi liber. Sufletul sclav patimelor şi viţiurilor, împilat de morburi physice şi morali, nu mai are nimicu de sacru pentru quŏ nu cunósce nimicu de sacru. Un popol corrupt è şi tont şi è apprópe de a cădé sub jugul străinului sau de a fi allungat de dènsul; de nu vine străinul cu armele, vine cu bani qua să'i cumpere pământul. Omul corrupt contractă datorii şi datoria este o sclavie, şi îşi vinde averea şi *pământul părinţilor sĕi*, şi remâne săracu şi sărăcia este sclavie; şi din corrupţia sa cade în malaţii şi malatia este sclavie. Pământurile Românilor pe jumĕtate astăqi sunt alle străinilor, şi peste o jumĕtate de secul vor fi tóte alle străinilor, şi Românul và fi sau allungat afarŏ, sau cà proletar và remânea illotul străinilor. Pentru que s'au vêndut pământurile şi se vor mai vinde la străini? Pentru quŏ s'au corrupt inimele, s'au stins suffletele, s'au întunecat minţile, şi de bună voie au contractat ómenii datorii adicŏ servituţi, qua să'şi satisfacă viţiurile. Ast fel dă pământul afarŏ pe pământeni, şi vin străinii în locul lor.

«29. Quŏ toţi quâţi vor facce din abominaţiunile aquestea exterminase-vor

VII.

KEDOSCHIM.

CAPU XIX.

Şi de témă legiuitorul quŏ nu se vor ţinne aquĕste legi şi precepte salutarie, şi quŏ se và abatte popolul în datinele şi viţiurile que au stins pe popolii vecini, repetă quât se póte precepte şi le mai împlinesce variându-le. E o morală întrégă din quelle mai sublime şi mai perfectă întregul aquestui capitol. Ar' fi de ajuns să împlinească o întrégă legiuire spre a formà un popol primitiv, şi a regenerà un popol corrupt şi pervertit. Cititorul nu are de quât a citì şi recitì textul întregu quŏ è fórte clar, şi và ajunge pînŏ la lacreme, qŭând vede quŏ nu este uitat neavutul, vĕduva, orphanul, domesticul, străinul, nici animalele, nici ênsuşi plantele, şi tóte spre prosperitatea şi fericirea soçietăţii întrege. De aqueea partea aqueasta s'a şi numit *Kedoschim* adicŏ *Sânţii* sau quei *puri*. Puritatea, curăţia sau sanctitatea are un îndoit sens, puritatea corpului şi puritatea sufletului: *Fiţi sânţi* dupŏ cum explică tot capitolul và să qică: mâncaţi curat, purtaţi-ve curat, aveţi locuinţele şi cetăţile şi câmpurile vóstre curate, nu vĕ attingeţi de nimicu necurat nici în relaţiunile vóstre în soçietate, nici în labórea vóstră, nici în industria vóstră, nici întêmpinul conjugal cu femeile vóstre; *fiţi Sânţi*, và să qică iarŏ aveţi inima şi sufletul curat, observaţi preceptele melle spre binele commun unde intră binele fiă-quăruia; observaţi a se împlini adunările şi sĕrbătorile, unde sacrificiele materiali sunt emblema sacrificielor morali, şi intellectuali; fiţi cu un cuvênt puri şi cu corpul şi cu sufletul vostru.

Eatŏ quâte-và din aqueste precepte prin quare veţi fi puri sau Sânţi.

«2. Vers. Vorbesce synagogei întrege a filiilor lui Israel:

Tóte aqueste precepte sunt pentru tótă soçietatea pentru synagoga întrégă.

«Sânţi veţi fi, quŏ sânt eu Domnul Dumneqeul vostru sunt.

Recapitulă apoi respectul către părinţi; Sanctificarea Repaoselor sau a Sâmbetelor; depărtarea dela idoli, sacrificarea cu bună voinţă din tótă inim'a; şi apoi vine la relaţiunile omului cu soçietatea.

«9. Quând seceraţi voi seceratul pământului vostru, să nu terminaţi secerătur'a vóstră, secerând pînŏ în capĕt ţérrin'a vóstră, şi quelle que cadu dela secerea ta să nu le aduni.»

Aquestea erà partea neavuţilor şi scăpĕtaţilor que venià în urmă.

«10. Si via ta să nu te întorci a o mai culle-ge, nici bóbele viţei talle (que mai remân) să le (mai) aduni; neavutului şi proselytului (străin) să le laşi: *eu sunt Domnul Dumneqeul vostru!*

Amorul către apprópele, către străin şi neavut însufflat ast fel şi înrădĕcinat prin practică în timpul travalliului la cullesul fructeler, devine învĕţu şi apoi de aquì decullă tóte bunĕtăţile şi depărtarea de ori-que faccere de rĕu către alt omu: Pe quât è de simplu exprimat aquest amor prin aqueste doŏ versete, pe atâta è mai methodicu, mai practicu şi cà base a ori-quării morale. Aquest amor devenind o dată învĕţu, tóte quelle lalte bunĕtăţi vin de sine. De aqueea şi legiuitorul dupŏ Dumneqeu şi părinţi însuffla cu mare forţă aqueastă charitate către quel fărŏ putere; cu aqueastă forţă sau vîrtute póte legiuitorul ferì dela tóte rellele şi conduce spre tóte bunurile, cum:

«11. Să nu furaţi, să nu minţiţi, nici să calumniă quine-và pe apprópele sĕu.

«12. Să nu juraţi în numele meu pe nedrept;

www.dacoromanica.ro

să nu profanați numele Dumnedeului vostru: eu sunt Domnul Dumnedeul vostru.!

«13. Să nu nedreptățesci pe apprópele tĕu, să nu răpesci, și să nu dórmă salariul (servitorului) mercenarului pe lûngŏ tine pînŏ a doa dĭ.

«14. Să nu vorbesci de rĕu pe surd, și înaintea orbului să nu pui pedică....

Doĕ rênduri facu quât volume întrege de morală; apoi que styl quare pe quât è de simplu pe atâta è de sublim. Surdul nu aude, nu fii dar codard, nu vorbì rĕu de dênsul; ânsĕ și quel quare nu è de față nu aude, nu fii dar codard și nu vorbì rĕu de dênsul. Orbul nu vede; nu fii dar fărŏ rĕrunchi spre a'i punne pedică. Junele ânsĕ, popolul innorant, vede ellu cà quel experimentat și erudit, cà quel luminat cu mintea? scie el unde se duce? Nu fii dar scelerat spre a corrumpe și perverti junimea; nu derrîpà popolul, o demagogu ambițios, qua să te sui tu pe ruinele lui.

«15. Să nu faci nedreptate în judicată: să nu iei (ardici) fața quellui ncavut, nici să admiri fața quellui potent: în dreptate să judici pe apprópele tĕu.

Cu *dreptatea* se începe aquest verset și cu dreptatea se închie: preceptele din midlocu explică dreptatea, și dreptatea explică mai bine preceptele din midlocu. «Să nu ardici fața quellui neavut însemnédă: nici să'l înfrunți și să'l umilesci pentru quŏ este umil și neavut, nici iar să'l faci a'și ardică fața sau nasul în sus, sub cuvênt quŏ pentru quŏ este neavut è privilegiat de a committe ori-que rĕu. (Ast fel sunt expressiunile orientali fórte adesea) și qua să nu se explice numai într'un modu terminŏ cu: «în dreptate să judici pe apprópele tĕu.» Qri-quare vor fi doctrinele talle, fii drept; nu dà dreptate numai potentelui sau avutului pentru quŏ esci din aquea cotcrie; nici iarŏ nu dà dreptate numai neavutului pentru quŏ esci din altă coterie.

«16. Nu âmblà cu dol (viclenie) în nația ta și să nu te întăresci pe sângele apprópelui tĕu: *Eu sunt Domnul Dumnedeul vostru!*

Viclenia, rusa sau dolul nu erà iertată între popolii Orientelui cu quel de o natiŏ; cu străinii ânsĕ se considerà o virtute mai vîrtos la resbel. Popolii moderni critică aqueasta, în thcorie, ânsĕ cum urmédă în faptă în resbelle, în luptele lor diplomatice, și pînŏ și în luptele intestine și în rivalități de interese commerciali, politice, și soțiali? Moysè nu quŏ dórŏ legitimă dolul către străini, ci cà și quând ar' dicce: de ajuns vĕ và fi rusele de resbel și animositățile cu quei de altă natiŏ, nu âmblați cu dol și în nația vóstră, sau cà și quând ar' dicce: daqua dolul este condamnat și către străini, cu atâta mai vîrtos este către apprópele. Doctrina aqueasta s'a împlinit prin christianismu que ne dicce a amà și ênsuși pe inemicii nostri.

«Să nu te întăresci pe sângele apprópelui tĕu.» Dupŏ textul hebraicu se dice: nu te punne, sau să nu stai drept în picióre peste sângele apprópelui tĕu; dupŏ traducția quellor Sépte-dĕci se dice οὐκ ἐπιστήσῃ ἐφ' αἵμασι τοῦ πλησίον σου; adicŏ să nu stai peste sângele... Vechii nostri tradnetători au dis fórte bine inspirați, «să nu te întăresci peste sângele...» Differința traducțiunilor este quŏ textul è în sine concis și coprinde idei de volume întrege în quâte-và vorbe: Nici la judicată să nu accusi pe apprópele sau să esi mărturie mincinósă assupra lui cum să'și pérdă viața sau averea, sau onórea; nici să te încerci a te folosi din perderea altuia; nici să înaintedi în carriera ta politică sau militară prin destituția altuia luându'i locul, acolo ellu unde anni 'și a versat sudorile și sângele; și cu atâta mai vîrtos să fugi de a ajunge la fonctiunile înalte și pînŏ la thron pășind și înălțându-te peste ruinele patriei, peste sângele concetățenilor tĕi. — Que divine precepte! și quât a fost și este încŏ lumea surdă la dênsele!... Quâte nelegiuiri n'a mai vĕdut sórele, și quâte n'ammu mai vĕdut și noi ênșine dcla 1848 înquà. Peste sângele provocat și vĕrsat cu dol pe dealul Spyrii se întăriră unii, peste ruinele drepturilor Patriei se înălțară alții; peste cenusa holocautomelor unora, se vĕdură quei mai mulți cu drepturi de allegĕtori și allcși; pe înjunghierea onorii atâtor cetățeni și familii se înălțară Vițiurile și Crimele de lesă-Mărià; și ajunseră la putere. Peste durcrea și țipĕtul general al Natiunii, împĕrătesce Desfrêul și Corrupția împelitate.

«17. Vers. Să nu uresci pe fratele tĕu, în cugetul tĕu; cu mustrare vei mustrà pe apprópele tĕu, și nu vei luà pentru dênsul pĕcat.

Phrasile din urmă se traducu și se explică fórte variu; ânsĕ tot cu aquellași spirit de morală. Adicŏ dì în față quc ai să dici apprópelui tĕu, «și nu vei luà pentru dênsul pĕcat.» Quŏ dupŏ unii, 'ți-ai facut adicŏ datoria; dupŏ alții, *nu vei luà*, se înțellege să nu ții, să nu conservi pentru dênsul rancurră (quare este pĕcat); dupŏ alții: iarŏ consilie, fă observațiuni, apprópelui tĕu; mustră'l în față, îndreptédă'l; quŏci ast fel nu vei avé nu'i vei trage pĕcatul, nu vei fi solidar de nelegiuirea sau necuviința sau de reaoa lui purtare; Ideea ânsĕ quea mai dominantă este aqueea să nu ții rancurră, quŏci étŏ quŏ se explică în versetul următor:

«18. Si nu'și và resbunà mâna ta; și nu vei ținne mînie assupra filiilor popolului tĕu, și vei amà pe apprópele tĕu cà pe tine ênsu'ți: eu Domnul!

In textul hebraicu *apprópele tĕu* este în dativ, adicŏ: *vei amà apprópelui tĕu cà tie ênsu'ți*. Textul quellor Sépte-dĕci are mai multă energie puindu'l în accusativ. Erà un spirit în Israel que tindea din generațiŏ în alta către Christianismu, către aqueea que Hebreii numià Mesia sau împlinirea speranțelor lor, și altul tenace, cerbicos, stațional, quare mai mult tindea către datinele și gesturile și învĕțurile păgânilor, către despotismu către a punne în locul lui Dumnedeu que erà singurul Domnu al Statului, un idol viu, un monarchu omu. Aquestia furŏ pînŏ în urmă partisanii familiei sau dynastiei lui Iuda sau Judani, și quei d'întêiu furŏ verii Israeliți. In tóte versetele se vedŏ quŏ quei Sépte-dĕci au fost Israeliți verii continuători ai Mosaismului iar nu Iudei.

Mulți facu o paraphrase aquestui precept în quare s'a dis quŏ stă tótă legea și propheții: la *amà pe apprópele tĕu cà pe tine ênsuți* mai adaogu: amà pe apprópele tĕu, *que îți este semen dupŏ imaginea lui Dumnedeu*, cà pe tine ênsu'ți. Cu aqueasta vor să înțelégă quŏ numai pe quei buni să ame quine-và. Ansĕ cu *apprópe* se înțellege tot; și *semen* și de aqueeași natiŏ, și de aqueeași familie, și ênsuși de altă natiŏ. E de ajuns să fiă omu quŏ îți este mai apprópe de quâi ori-quare animal. Legea ar' fi neperfectă daqua ne-ar' prescrie a amà numai pe amici și nu și pe inemici, daqua nu ammu avé datorie a îndreptà și conducce și pe quei rĕi.

Hebreii toti susținea quŏ aquest precept este basea fundamentale a legiuirii întrege. St. Pavel que a fost un discepol al Pharisaismului este de aqueeași credință. In Evangelistii Matheiu și

www.dacoromanica.ro

Marcu, aquest precept este considerat cà al doilea principu; quŏci quel d'ântêiu este. de a amà pe Dumnedeu din tot cugetul tĕu și din tótă inima ta.

Ansĕ dupŏ legea lui Moysè que este a amà pe Dumnedeu și a servì lui? Dumnedeu erà Domnul, capul suprem al Statului: a amà pe Dumnedeu vrea să dică a amà patria, a servì lui Dumnedeu vrea să dică a servì patriei, Statului; și fiind quŏ Stat, Patrie sunt objete abstracte, în concret a amà patria và să dică a amà pe locuitorii ei, legile ei, limb'a ei, datinele ei que o distingu din altele; a servì Statului và să dică a servì concetățenilor tĕi în genere și în parte. Mântuitorul lumii învederat dicce quŏ nu amă quine-và pe Dumnedeu pe quare nu 'l-a vĕdut (cà și cum ar' dicce: quare este o idee abstractă) daqua nu amă în concret pe quare îl vede și îl scie. Noi nu credem quŏ este divergență de opiniuni între Pavel, Matheiu și Marcul, ci unul împlinesce ideea altuia, unul începe dela genere sau dela abstract qua să viă la individ sau la concret și altul dela individ qua să ajungă la genere.

«Amă pe Dumnedeu din tot cugetul tĕu și din tótă inima ta...

«Amă pe apprópele tĕu cà ênsu'ți pe tine.»

De aqueste doŏ precepte depinde tótă legea și propheții, adicŏ ori-que legiuire, ori-que morală, ori-que aspirațiŏ legitimă, ori-que progres adevĕrat.

Dupŏ que legiuitorul vorbì de ómeni și de Stat, dupŏ bunĕtatea lui naturale și tot spre binele societății, vine și la animale și nu iartă a se înjugà la un locu doŏ puteri sau nature inegali quŏci una perde pe queea laltă, callu cu bou sau cu asin, bou cu vacă a fi înjugați la aquellași jugu este și crudu pentru animale și în perderea possessorului.

«19. Legea mea veți ținne; vitele talle să nu le împerechieți cu de alt jugu...

Aquì è vorb'a nu numai la carrătură, ci și de maritagiul vitelor. Legea mosaică nu iartă nici de cum însoțirile monstruóse nici ênsușì la vite și pînŏ și la plante; pentru dênsa este o nelegiuire tot que este contra legilor naturei que sunt legile lui Dumnedeu.

«Si via ta să nu semeni variu.»

E mai mult o perdere de timpu a altoì nu numai vițele variu, ci și quelle lalte plante que nu sunt de aquelleași genere.

Legiuitorul ajunge pînŏ și la țessĕture să nu se urdéscă și țéssă variu, quŏci aqueasta nu numai vatĕmă la economie ci și è o emblemă de minciune. Tot que è curcit nu prosperă. A urdì și batte lână în lână, in în in, cânepă în cânepă, bumbacu în bumbacu, ține stofa pe quât póte ținne lâna, sau inul, sau bumbacul, sau cânepa dupŏ torsul și qualitatea sa. Quât ânsĕ urditura và fi mai tare sau mai mólle de quât bătĕtura. un fir róde și strică pe quel al altu prin contact; și étŏ daună de travalliu, de timpu. Pe lângŏ aquestea daqua nici o lege nu iartă a vinde lipsă sau falsificat, nici mâncări, nici bĕuture, pentru que să ierte a se întruducce frauda în stofe? Moysè è consequent în tóte.

«Si vestmênt din doŏ țessĕture mestecat nu vei punne pe tine.

Vorbind despre împerechieri sau însoțiri de specie diverse, se întórnă iar la ómeni, și qua să ésă din datinele păgânilor que numià unele însoțiri nelegiuite numai pentru quŏ bărbatul nu erà de aqueeași condițiŏ cu femeea, legiuitorul vine în ajutorul quellui mai fărŏ putere adicŏ al femeei, și împedică abusul que domnul unei case putea facce cu domesticele salle.

Se scie quŏ quei mai mulți domestici sau domestice que se dicea feciori și fete din casă, în părțile Orientelui și în antichitate și pînŏ astădi se cumpĕrà și se cumpĕrà spre a servì, nu ânsĕ pe mai mult timpu de quât șépte anni. De etichetă dupŏ stylul oriental aquestia se dicea și se dicu abusivamente și sclavi; fărŏ a se cunósce nici într'un modu sclavia dreptului păgân al Romanilor, quŏci în părțile Asiei quel que se dice sclavu, devine cà un copil de sufflet al domnului sĕu, și cu dênsul se póte allià în căsătorie. Domnul dar nu cumpĕrà corpul și cu atâta mai puțin sufletul domesticului, ci numai serviții lui pe șépte anni, așà cum face și lumea modernă a Europei, cumpĕrând numai serviții pe un an, doi, etc. cu differință quŏ domesticul european este considerat de o condițiŏ basă și innobile, unde la asiatici sunt considerați dișii sclavi cà membri ai famillici, și au drept la dotare și la moștenire (vedi Biblice pag. 26).

Aquì Moysè vorbesce iar despre fetele de condiția de domestice sau sclave pe șépte anni. In dată que domnul sĕu îi và offerì patul sĕu, legea o declară din momentul aquella liberă, și o considerà de consórte sau de concubină legitimă, daqua scrvitórea nu và fi promisă la altul sau măritată; și la aqueastă din urmă împregiurare considerându-se un adulteriu, legea, de și pedepsià cu mórtea adulteriul femeilor libere, la casul domesticelor legea indulgente vine în ajutorul lor, și le iartă pentru quŏ n'au fost libere rescumpĕrate, étŏ textul.

«20. Daqua quine-và se và culcà cu femee pat de..., și aqueasta và fi domestică (fată în casă) reservată sau promisă vre unui omu (altul) și nu s'a rescumpĕrat cu rescumpĕr, sau nu i s'a dat libertatea, cercetare (mustrare adicŏ) li se và face; (ânsĕ) nu vor murì, quŏci (ea) n'a fost liberată.

Vine apoi la culur'a arburilor, nepermitând de a li se mâncà fructele trei anni dela plantarea lor, cà unele que nefiind folositóre sănĕtății, se declarà de necurate; în annul de al patrulea fructele se offerià cà premiție la altar, și de aquì înainte quând arburele erà în vigóre, fructele lui erà în folosul ómenilor.

Dupŏ o întrégă morà și legiuire, qua să dicem așà într'un singur capitol que se dicce *al Sânților*, vine iar la datiuele păgânilor, sau la spurcăciunea morale a învĕțurilor; și prescrie popolului alles, popolului curat sau de Sânți de a nu cădé cà păgâni în superstițiuni și credințe vane în farmecătorii și altele, lăssându-se a se amăgì de impostori și ciarlatani.

«26. Să nu mâncați pe munți, să nu vĕ augurați, să nu vĕ cătați (la sórte) prin passeri.

«Să nu mâncați pe munți» alte versiuni din preună cu hebraica dicce: *sa nu mâncați peste sânge*. De unde vine aqueastă differință de expressiuni? Quei Sépte-deci putut'au óre confundà *muntii cu sângele?* Aquì este o synonymie de idei sau de fondu. Eatŏ cum se póte explicà aqueasta: Zohar citat de Spencer ne întruduce quât se póte mai bine spre a înțellege și una și alta.

«Quând Egyptenii se adună spre a facce în-«cântâminte, dicce Zohar, esu afarŏ la câmpu și «se suie pe munti înalți; acolo înjunghie victi-«me, facu o grópă în pământ, și o parte din sân-

www.dacoromanica.ro

«ge o vérsă împregiurul grópei, iar queealaltă «o aruncă în grópă și o accopere.' Ast fel facu «ei sacrificie la spiritele relle cu quari se addu- «nă și contractă o familliaritate assupra munților «(mâncând adică și bênd). Hebreii în timpul ser- «vituții lor în Egypt didesserŏ și ei mult în a- «queste rătăciri; de aquì dar vine prescrierea «din capitolul XVII v. 7 din Leviticu) a nu *sa- «crificà quellor vani*, quŏci quei vani sau spi- «ritele relle (dupŏ credințele de attunci și ênsuși «pînŏ astădi se dicea) quŏ apparu sub formă de «țapi, și intră în relațiŏ cu quei que le invocà.»

Prin urmare de aquì vedem quŏ quei Sépte-dеci, cunoscênd spiritul legii despre que voiesce să abată sau să feréscă pe Hebrei, credurŏ mai pe întelles de a se exprimà prin *să nu mâncați pe munți* de quât *peste sânge*. Si una și alta arată aquecași ceremonie de magie; pentru tiimpii lui Moysè póte quŏ se întellegea mai bine expressia *peste sânge*, quŏci s'a și fost practicat de Hebrei; pentru timpi mai depărtați ânsă quând s'au stins aquelle datine, expressia *pe munti* dă mai mult să întellégă cui-và quŏ erà o datină óre quare, mai vîrtos quŏ urmédă și defensele următóre: «și să nu vĕ augurați nici să vĕ cătați (la sórte) prin passeri» aquestea erà datine alle păgânilor în quare punnea multă credință.

Expressia *să nu vĕ augurați* hebraica o arată prin: nu consultați șĕrpii, pretindênd quŏ felul aquesta de ghiciture se făcea prin șerpi. Textul hellenicu al quellor Sépte-dеci se exprimă prin οὐκ οἰωνιεῖσθε, que însemnédă nu vĕ augurați. Devinarea sau ghicirea cu șerpii se dicea *opheomantia*. Spencer ânsă dice quŏ dupŏ Hegiston οἰωνὸς în antichitate vrea să dică nu numai *passere* ci și *șérpe*, cu o vorbă *cobe*, și attunci textul hellenicu se învoiesce cu quel hebraicu. —

A'și cătà iarŏ sórtea prin passeri erà a observà la svolul lor, la cântatul lor cà și pînŏ astădi quând țin unii mult la cântatul cotofenci, la al cucuvaiei, la cântatul găinei cocoșesce. Expressia hellenică este: οὐδὲ ὀρνιθοσκοπήσεττε.

«27. Să nu vĕ faceți *sisoe* din cóma capului vostru, nici să vĕ stricați faç'a barbei vóstre.

Versiunea hebraică, în locu de a dice: «să nu vĕ faceți *sisoe*» se exprimă prin *să nu vĕ radeți* extr'mitățile pĕrului. Credem quŏ este mai exactă expressia quellor Sépte-dеci. Moysè vol să dea un character distinctiv și național Hebreilor, spre a se cunósce dupŏ tóte dintre păgâni, să nu semene întru nimicu cu dênșii. Între Arabi și alți popoli idolatri ai Asiei erà precum este și astădi în datină de a'și rade pĕrul capului și a lăssà numai pe creștet o șuviță de pĕr sau moțu quare se dicea tunsură sacră și quare în hellenica se dice *sisoe*. — Unii dicu quŏ *sisoe* se dice și percele încîrlionțate, și de aqueca vechii nostri traducĕtori au tradus prin: *să nu vĕ încreteți pĕrul*. — Quât pentru: «să nu vĕ stricați faç'a barbei vóstre» vă să dică s'o lăssați a cresce naturale fără a o tunde sau rotundì, sau rade de tot sau rade pe de margini. Vă să dică într'un cuvênt qua fiă-quare Hebreu să remâie cu pĕrul și cu barba cum 'i-a lăsat Dumnedeu, cum sunt preoții nostri, și cum vedem atâtea figure clasice.

«28. Tăieture despre vre un sufflet să nu vĕ faceți pe corpul vostru, și littere impuse să vĕ faceți întru voi: *eu Domnul Dumnedeul vostru!*»

Erà în datină la păgâni cà și la Romani qua la mórtea vre unuia din consângi sau protectori, qua să arate doliu quei quari îl plângea, se sgîriia, își smulgea pĕrul, își tăià quâte o parte a corpului, Moysè darŏ proscrie aqueastă datină barbară dicênd: «Tăieture despre vre un sufflet (adicŏ omu mort) să nu vĕ faceți pe corpul vostru. Daqua aqueasta erà proscrisă de legea civilisătóre cu quât mai vîrtos datina barbară a Indienilor de a se arde muierile vii, din preună cu cadaverul bărbaților lor? — Erà âncŏ datină la păgâni, cum este și astădi la mulți popoli asiatici de a'și împunge pellea cu accul formând littere sau versete sau și figure și apoi dând peste plagă o tinctură négră cum dupŏ que se vindecà remânea corpul însemnat cu aquelle littere sau figure cà caii înferrați. Moysè dar proscrie și aquea datină, dicênd: «și littere impuse nu veți facce întru voi» și apoi: eu Domnul Dumnedeul vostru! qua și quând ar' dice dupŏ expressiunile orientali: *audit-ati voi?*

Neasseměnarea cu păgânii merge crescênd:

«29. Nu profană pe filia ta (dându-o) a se prostituà, și ast fel să se întindă corruptia în țérră, împlêndu-se de nelegiuire.»

Prostituția este proscrisă în genere și mai vîrtos quând părinții singuri dau brânci filiilor spre corruptiŏ; apoi la păgâni, și mai vîrtos la Babylonieni, Syrieni și Phenicieni, fiă-quare părinte erà dator a'și ducce filia la templul Venerii, que dupŏ datinele de astădi n'ar' fi de quât un bordel sau casă de prostituate, unde le abandonà prostituțiunii, dicênd quŏ facu sacrificiu Venerii! — Legea lui Moysè quare declară tot popolul de Sânți proscrie cu rigóre aqueste datine în al quărora capet nu au de resultat de quât degenerarea stirpei; împlêndu-se țérra de copii schidoli, de ómeni infirmi rachitici, scrofulosi, pitici etc., Curățiia și tot curățiia în tóte atât physică quât și morală, de unde deculă sănĕtatea, libertatea și fericirea.

«31. Nu vĕ duceți dupŏ ventrilochi, și pe lângŏ încântători nu vĕ allăturați spre a vĕ întinà întru ei: eu Domnul Dumnedeul vostru!

Hebraica se exprimă prin: *nu vĕ întorceți către oboth*, în locu de: «Nu vĕ duceți dupŏ ventrilochi.» Oboth iar vă să dică quei vani; unii dicu quŏ aquì însemnédă Python sau devinarea quellor magnetisați sau căduți într'o speție de catalipsie, de epilipsie, de inspirațiŏ în quât oracolele le dà cu spumele la gură. Mulți iarŏ credu quŏ aquì è vorb'a de necromanție adicŏ de devinarea cu ósele sau umbrele morților. Speția aqueasta de impostori erà toți ventrilochi, adicŏ vorbitori din pântece; quŏci aquestia quând cu amăgiții de dênșii se duccea spre a invocà sau a întrebà umbrele morților; qua să pótă speculà pe amăgiți în midlocul nopții, întrebà morții cu vocea lor naturale, și'și respundea iar singuri queea que voià sau se pricepea prin vocea schimbată, scotênd sunetul din rerunchi. Pentru aqueea dar quei Sépte-dеci se exprimă prin vorb'a ventrilochi.

De aquì iar începe o morală sublimă quare în adevĕr să forme sau să împlinéscă un popol de Sânți.

«32. Inaintea quellui cărunt să te scoli, și vei onorà faça quellui hĕtrân, și teme-te de Dumnedeu: *eu Domnul Dumnedeul vostru!*

Scopul legiuitorului a fost pretutindeni să facă o aristocratiă de experiență. Bĕtrânii compunea adunarea generale, ei se allegea de administratori și judicători. Numai commanda oștirii se da la bărbați juni și viguroși sub consiliurile quellor vechi. Vechilor pretutindeni li se dà onori.

«33. Iar de vă venì quine-vă proselyt (străin) întru voi în țérra vóstră, să nu'l amărîți;

www.dacoromanica.ro

« 34. Că un pământean între voi să fiă (adică nu mai mult de quât un pământean) și îl vei amà cà pe tine însu'ți (adică cà și pe apprópele de aqueeași națiŏ cu tine); quŏci străini ați fost în pământul Egyptului: *eu Domnul Dumnedeul vostru!*

La 1848 în proclamația constituțiunii furŏ chiemați toți străinii dintre noi învitându'i la drepturi egali: « Greci, Bulgari, Sêrbi, Armeni, Israeliți, Germani etc., o mésă ne întinde Patria la toți etc. etc. » Mulți ânsĕ au înțelles cu aqueasta qua ei să se puiă la mésă și pe filii Patriei să'i bage sub mésă cà pe câini. In tóte orașele burghiesia străină astădi la allegeri are majoritate; Puii de Fanarioți și quâte curciture tóte făcusserŏ monopol pe naționalitate: ei și ai lor erà partit național și nimeni altul.

« 35. Să nu faceți nedreptate în judicată, în mĕsure, în ponderi (trăsure sau greutăți) și în cumpene.

« 36. Cumpene drepte, și ponderi drepte, și mĕsure drepte, și petre drepte să fiă întru voi .... Par' quŏ ar' fi *un* făcut! quŏ *pe quine* învĕță quine-và să facă binele aquella committe rĕul mai mult. Nici un legiuitor al antichității n'a dat atâtea frumóse și divine precepte cà Moysè Hebreilor; și pare quŏ le-ar' fi dis: minți, amăgiți, spionați, accusați, trădați, prostituiți-vĕ, să nu quare cum-và să țineți republică, ci să vĕ faceți un idol viu, un rege; fiți îngălați, sordidi; degenerați-vĕ stirpea; tăiați împregiur moneta, tundeți que vĕ và întrà în mână pînŏ și aqueastă Biblie; cu cumpene strâmbe, cu ponderi strâmbe, cu mĕsure strâmbe sau lipsă vindeți! ... »

Pe de altă parte iarŏ nimeni nu è mai des cu Evangeliele în mână de quât călugĕrii de tóte riturile chrestine; Evangelicle adducu înainte de exemplu a imità pe Christu și pe Mântuitorul lumii și pe discepolii sĕi; Evangeliele combat pe Pharisei; și fórte rar călugĕrii își bat capul să imite pe Christu; toți din tóte părțile se întrecu întru a imità pe Pharisei.

Eugen Sue făcù un romanțu *pe Judanul errant* în adins qua să descopere infamele intrige alle Iesuiților și qua să'i combată; și quei d'âutĕiu Români que citirŏ pe attunci în Paris romanțul aquesta, nu luarŏ dintr'ênsul de quât a formà o schólă rodiniană și toți quâți citirŏ aquest romanțu, în locu de a se înfiorà de un personagiu cà Rodin, îl luarŏ de maestru în intrige și dievolii.

La 1856 scriam Românilor: « nu vĕ duceți la divanul de porunceală; *prin lina vóstră attitudine* și ședere à casă, prin tăcerea vóstră faceți o protestațiŏ gravă și imposantă în contra unui firman que vĕ convócă în adunare pe representanții națiunii; nu întêmpinați cu flori pe atâția carnefici que au venit a punne pe cruce România; și pare quŏ le-asu fi dis: « duceți-vĕ să întêmpinați cu acclamațiuni firmanul que dă ultim'a lovitură tractatelor vóstre și autonomiei vóstre; duceți-vĕ de serbătoriți cu chiote și cu musică Crucificarea Patriei; duceți-vĕ de cersiți prin antecamerele carneficilor, un stăpân străin; faceți cum în currênd să perdeți tot que mai remăssese din drepturile Națiunii... Que blestem pe generele uman!

CAPU XX.

Dupŏ que dă preceptele despre que se cuvine filii lui Israel a se ferì, și que se cuvine a facce qua să fiă sănĕtoși, liberi, ferici, curați sau *Sânți* cu o vorbă, legiuitorul temêndu-se quŏ nu se vor ține sau observà aquestea, începe a prescrie o pedépsă pentru călcarea fiă-quăriia legi și începe de la principul principelor, dela quel mai fundamental quare este libertatea publică și privată. Iehovah în Israel erà singurul Domnu și capu al Statului, ellu singur se numesce pe sine Domnul que mântue din servitute, Domnul libertăților: « Eu sunt Domnul Dumnedeul tĕu que te-am exdus din țérra Egyptului, din casa servituții.» Moysè pretutindeni se teme qua nu quare cum-và să mai viiă aquest popol la guvernul despoticu și monarchicu, substituind în locul unui Domnu nevĕdut, facil de a se satisfacce domnul al libertăților și părinte al tutulor cetățenilor, un domnu în carne și în óse, cu necessități multe, cu capriciuri și mai multe, și prin urmare pretutindeni proscrie datinele păgânilor de împilați și împilători, și mai vîrtos învĕțul de a servì copillul de micu la principi și d'a se deprinde cu adularea, tîrrîrea, și a contractà *tóte* vițiurile que astădi la noi se dicu *ciocoiesci*, sau alle sclavilor de curte și curtesanilor. Așà de aquì începe, cà dela un principu fondamental, de a nu lăssà junimea a servì la principi sub pedépsă de mórte

Să audim textul legii:

« 1. Si vorbì Domnul către Moysè dicênd:

« 2. Iar filiilor lui Israel vei dicce: De và fi quine-và dintre filii lui Israel sau dintre quei allăturați proselyți în Israel quarele *và dà din posteritatea sa la vre un principe, (aquella) cu mórte sa se ommóre;* nația que se află în țérră să'l uccidă cu petre

« 3. Si eu (adică Domnul Dumnedeu que mântue din casa servituții) punne-voiu faça mea peste omul aquella, și îl voiu perde din popolul sĕu, quŏci din semênța sa a dat la principe, qua să întine quelle sânte alle melle și să profane numele quellor sanctificate mie. »

Tot ânsĕ que este straniu cum mai disserŏm sus este quŏ Hebreii au urmat cà și quând ar' fi dis Domnul: « faceți-vĕ principi și regi, dați-vĕ copii spre a servì lor, a se corrumpe la curte; de unde sunteți o națiŏ, un corpu întregu de frați, un Israel, desbinați-ve; făceți-ve partisani ai dynastiei lui Juda adică Judani, regalisti, de unde erați Israeliți cu toții; de unde țérra promisъ Palestina erà tótă proprietate a filiilor lui Israel, faceți-o proprietate, appanagiul familliei lui Iuda și numiți-o Iudeea, și pe voi Iudei sau Judani.» Așà făcurŏ Hebreii dupŏ trei seculi sub Samuel și querurŏ un rege și avurŏ pe Saul, și apoi sub David, abdicarŏ și la dreptul de allegere, făcurŏ regalitatea hereditară, și toți din semența lui Iuda și Beniamin, cum și leviții devenirŏ nobili, principi privilegiați, și quelle lalte noĕ semenți devenirŏ prosti, plebei.

Apoi pentru quŏ se formarŏ regi, și principi și privilegiați hereditari, aquestia căță să aibă servitori, pe quari dupŏ textul legii nu 'i ar' fi putut avé, quŏci părintele que 'și ar' fi dat filiul a servì la principe erà condamnat a fi uccis cu petre.

Partea privilegiaților darŏ din preună cu mulți sacerdoti începurŏ din verset în verset a prefacce legea sau Pentateucul, și étŏ dorĕ versiuni una a Iudeilor sau Judanilor și alta a Israeliților, a liberalilor, a adevĕraților continuatori ai legii lui Moysè. Quei Sépte-deci se vede quŏ toți furŏ dintre Israeliții din partea liberale.

Cum ânsĕ privelegiații schimbarŏ aquì legea qua să'și legitime călcarea de lege. Vorb'a *principe* în hebreesce se dice *meleh* și fiind quŏ vocalile nu se scriu și remân numai consónele *mlh*, substituirŏ în locul lui *e* pe *o*, que adesea au relațiŏ în limbele antice, cà și în hellenica cà la νέμω νόμος, λέγω, λόγος. Dissers darŏ în locu de

www.dacoromanica.ro

meleh, *Moloh* que erà un idol asiaticu, cà cu aqueasta să arate quŏ la principe póte quine-và a'şi dà copillui a servì, iar la Moloh nu ! ! !

A cătat să fiă quine-và Judan şi phariseu, adicŏ cu alte buvinte ciocoiu phanariot qua să commită o assemenea preschimbare, şi ast fel au preschimbat mai tóte versetele Biblici, afurisind de heretică pe quea adevĕrată a Israeliţilor. Quând ḑicce quine-và astădi versiunea hebraică înţellege pe a Ciocoilor Iudcei; Aqueasta veni bine şi privilegiaţilor dupŏ dreptul Roman şi dupŏ dĕns'a mai paraphrasarŏ şi mai preschimbarŏ catholicii şi făcurŏ versiunea que se ḑicce Vulgata. Aristocraţii Engliterrei şi cu un cuvênt toţi nobilii feudali que devenirŏ protestanţi o retedarŏ şi mai bine, făcurŏ o traducţiŏ fedelĕ dupŏ versia hebraică adicŏ dupŏ a ciocoilor Iudcii. Numai Biserica Resăritului ne conservò versiunea quellor Sépte-ḑeci que cu toţii furŏ Israeliţi, iar nu Iudei sau partisani ai Iudei.

Eatŏ textul lor:

Ἐὰν τις ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἢ ἀπὸ τῶν προσῳκημένων προσηλύτων ἐν τῷ Ἰσραὴλ ὃς ἂν δῷ ἀπὸ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἄρχοντι, θανάτῳ θανατούσθω, τὸ ἔθνος ἐπὶ τῆς γῆς λιθοβολήσουσι αὐτὸν ἐν λίθοις.

Quei Sépte-ḑeci scià hebreesce şi legea lui Moysè, crĕdem, mult mai bine de quât degeneraţii que persecutarŏ pe prophcţi şi crucificarŏ pe Christ, qua să fiă adicŏ fedeli Cesarului sau Czarului de pe attunci. Daqua în textul lor ar' fi fost numele propriu *Moloh*, au n'ar' fi tradus ei în Μολὸχ hellenesce? şi daqua au tradus ἄρχοντι (la principe) firesce quŏ în text a fost *meleh*.

Garanţia libertăţii publice que se compune din libertăţile individuali, legiuitorul o încrede popolului: popolului dă dreptul de a uccide cu petre pe un părinte que îşi và dà filiu a se deprinde cu servilismul prin curţile principilor, libertatea ancŏ este şi mai tare garantită, quŏci le gea devine *Relege*; pentru quŏ Dumneḑeu ênsuşi dă aqueastă commandă.

Quând ânsĕ popolul devine indifferent, şi tolerĕ servilismul, quând tot popolul devine servil, quând cu alte vorbe se înmulţe seu ciocoii şi se împuţină dreptii, attunci dupŏ tóte legile naturali, naţia que nu mai è gelósă de libertăţile salle, naţia aqueea è pe apprópe de mórtea ei politică; singură se sinuccide, singură îşi caută despoţii; attunci consequinţele o pedepsescu şi aqueast'a este etern'a dreptate cà tótă fapt'a să'şi aibă fructele salle dupŏ natura sa; şi étŏ cum se exprimă legiuitorul diyin:

« 4. Iar de vor trecce cu vederea pămêntenii ţĕrrei, (întorcêndu'şi) ochii lor dela omul aquella, quând dă ellu din posteritatea sa la principe, şi nu'l và ucciḑe;

« 5. Punne-voiu attunci faç'a mea peste aquella şi peste famillia lui, şi voiu perḑe din popolul lor pe dênsul *şi pe toţi quei într'un cuget cu dênsul* de a se prostituà la principi. »

Nu mai è de aşteptat binele quând tótă ţĕrra se împle de ciocoi servili; stingerea ei este apprópe, în etern'a dreptate: quecа que sémênă aqueea cullege fiă-quare; Libertate, demnitate semĕnăm libertate şi demnitate cullegem însutit; semĕnăm servitute, servitute cullegem însutit. Quât esci de gelos mare Dumneḑeu al libertăţilor! Stingi în adevĕr popolii que singuri se degradă din gradul de omu liber.

De aquî în ainte legiuitorul prescrie pedéps'a cu mórte pentru ori-quine và călcà legile que tind spre săncătate publică physică şi morale şi spre ameliorarea şi fericirea naţiunii.

Articolele penali se pot citì în text în tot capitolul, unde se înţellegu de sine.

VIII.

EMOR.

CAPU XXI.

Capitolul aquesta que pórtă numerul 7 înmulţit cu 3 sau 21 este pentru leviţi pentru curăţia lor; şi începe iar dela ferirea de molevmă, ne iertându-le a se attinge de morţi de quât numai la cas de a'şi perḑe părinţi sau copii sau fraţii, quând firesce şi attunci se cuvenià a se curăţì sau a'şi facce quarantina. Si ast-fel lassă pe fiă-quare a'şi căta de morţii sĕi de apprópe şi apoi a se purificà.

Marele sacerdote şi la Romani nu erà icrtat de a se attinge de un cadaver sau de a intrà într'o casă unde erà omu mort.

Căsătoria sau însurătórea archiereului în Israel cătà să fiă din quelle mai caste. Femeea lui cătà să fiă vergine, şi nu străină de altă natiŏ.

Pedépsă mare erà pentru filiele sacerdoţilor de a se prostituà şi desonorà famillia: o assemenea criminalĕ erà condamnată la flacăre.

Nu putea împlinì fonctiunea de sacerdote omu maculat sau disformu sau slutit. Legea aqueasta erà şi în Athene. Sacerdotele se cuvenià să fiă omu întregu şi arătos pentru demnitatea fonctiunii salle.

Citéscă-se textul întregu al aquestui capitol.

CAPU XXII.

Aquest capitol iarŏ este consacrat pentru curăţia quellor sânte de a nu se appropià nici un necurat de dênsele; străinului şi mercenariului nu erà iertat a se appropià şi nici a mâncà din quelle sanctificate.

Aquî se vede curat datina vechie orientale quŏ quel cumpĕrat pe bani sau ḑisul sclavu erà mai onorat de quât servitorul salariat sau mercenariul; quel cumpĕrat pe arginţi erà considerat cà membru al famillici cà copil de sufflet.

« 10. Nici un allienigen (străin) nu và mâncà din quelle sânte; veneticul (óspe) al vre unui sacerdote sau mercenariul nu và mâncà din quelle sânte.

« 11. Iar daqua vre un sacerdote và possede vre un sufflet (individ) cumpĕrat cu argint, aqueasta và mâncà din pâinile lui (precum) şi quei nă-

www.dacoromanica.ro

scuți în casa lui, și aqueștia vor mâncà din pâinile lui.

Vorbesce apoi despre sacrificie quŏ victimele adduse la altar cată să fiă sănĕtóse și nemaculate, și cu tóte membrele întrege, vitele castrate sau scopite nu erà accepute:

« 24. Famen sau cu testiculele strivite sau tăiate sau smulse nu veți offerì Domnului ... »

Eatŏ dar pentru que în traducția nóstră preferim a ḑicce *ariete* și nu *berbece* quŏci berbecele castrat nu erà acceput spre sacrificiu. Arietele este berbecele de prăsilă necastrat.

Aquest capitol întregu se póte assemenea citì și pricepe în textu.

CAPU XXIII.

S'a vorbit de nația întrégă în genere quâte are a ținne spre a fi curată sau sântă; și apoi de sacerdoți în parte, apoi de objetele sacre, apoi de sacrificie: Acum vine la serbătorile publice. Aquest capitol întregu este pentru solemnități.

Vers 2. « .., Sĕrbătorile Domnului que le veți chiemà *vocate sânte*, aquestea sunt sĕrbătorile melle. »

Vechii nostri traducĕtori în locu de a ḑicce *vocate sânte* lăssarŏ vorb'a d'întêiu și ḑisserŏ numai *sânte*. Textul quellor Șépte-ḑeci se exprimă prin καλέσετε αὐτὰς κλητὰς ἁγίας *le veți chiemà vocate sânte*. Versiunile tóte differŭ în aqueastă expressiŏ: quea hebraică le ḑicce *ḑille fixe* sau *convocațiuni de santitate*; în sine ânsĕ rĕdăcin'a de unde se trage vorb'a *fixe* însemneadă a fixà o adunare quând să se facă. Adicŏ ḑillele în quare astăḑi se convócă adunările generali.

Am ḑis și altă datŏ quŏ în Israel sĕrbătorile nu erà de quât nisce repaosele dela occupațiunile private que avea fiă-quare pentru sine; spre a se occupà pentru quelle de commun. Așà o ḑi pe septĕmână a șéptea erà repaos despre quelle particulare și synagogă sau adunare în fiă-quare commună. Pentru adunările mai generali s'au fixat ḑillele mai rare pentru quŏ nu se putea fiă-quare se strămutà așà des nici la capitala ținutului, qua să ḑiccem așà, a fiă-quăria semenție, necum să se strămute pînŏ la capitala centrale sau la metropole. Repaosul nu erà sĕrbători cà la păgâni pentru desfătări, ci adunări pentru quelle de commun, pentru applicarea legii, explicarea ei, pentru perpetuarea republicei, și a libertăților publice prin adduceri a minte pietóse despre mântuirea din servitute, de aqueea dar nu se ḑicu sĕrbători, ci *convocațiuni sânte*. Noi am ținut textul quellor Șépte-ḑeci ḑicêndu-le *vocate sânte*.

Guvernelor monarchice nu pré le plăcurŏ adunările dese de popol spre a se întremà în drepturile lor; și încetul cu încetul stinserŏ din cartea legii din preună cu expressia și suvenirea quŏ aquelle ḑille erà convocațiuni de adunare, și nu din partea Domnilor și impĕraților, nu prin firmane și ukazuri, ci ênsuși dela Dumneḑeu quare erà Domnul libertăților, și singur capu al Statului.

Vulgata quare è Biblia despoților întórse din condeiu phrasea și nici una nici alta, nici tu adducere a minte de convocări de popol, de colo pînŏ dincolo inventŏ și întrudusse phrasea *quas vocaberis sanctas*; și de acolo, dupŏ catholici și vechii nostri traducĕtori tradusserŏ. *le veți chiemà sfinte*. Cată să le iertăm, quŏci la o parte bună, de quând cu Michaiu bravul, începusserŏ a le quere ínima la drepturi feodale, și a quam stirbì din libertățile popolului, pînŏ quând addusserŏ regimul phanariot, dupŏ eum și astăḑi vor să ne adducă principe străin, și nu se astĕmpĕră pînŏ nu vor adducce occupația. Extremitățile începurŏ a se recunósce quŏ serveseu tot la *un stăpân*, una cu nebuniele, și alta cu tendințele de a remâné staționari, profanând numele de conservatori, dupŏ cum queea laltă parte profană numele de progresisti. Și unii și alții nu se astĕmpĕră pînŏ nu vor facce țĕrra proprietate străinilor.

Să ne înturnăm la textu. Pentru que se ḑicu convocațiuni de sanctitate? — Pentru quŏ nația în genere, și representanții ei, nu erà convocați cà păgânii nici spre desfătări și orgii și cu atâta mai puțin spre a se consultà sau a lucrà pentru interese particulare și ânchŏ și mai puțin spre a dà țĕrra de mal prin imprudențe și prin trădări, devenind organe intereselor străine.

Si quare sau quâte erà aqueste convocări din partea lui Dumneḑeu que singur erà capul Statului sau al Republicei?

I. A șéptea ḑi pe fiă-quare sĕptemână pentru fiă-quare commună.

Vers. 3. « Sése ḑille veți facce opere, și în ḑioa a șéptea, sâmbete, repaos, *convocare* sântă a Domnului. Nici o operă nu vei facce; sâmbete sunt Domnului (vostru) în tótă locuința vóstră.

Erà cetățeanul în drept a se adunà, și avé o datorie de a se adunà, quŏci erà convocarea lui Dumneḑeu. Nu putea dar nimeni nici a închide sau desființà adunările legiuite, nici a se codì și a nu se ducce la dênsele.

« Nici o *operă* nu vei facce. » Vorb'a *operă* que ivechi ai nostri, iar dupŏ systema pharissiană, sau iesuitică, au tradus'o prin *lucru* pentru quŏ cu *lucru* au înțelles cà și astăḑi *objet* sau și travalliu. Spiritul legii nu este de a nu facce nimicu cà păgânii superstițiosi, ci de a nu producce faptă de industriă sau operă, que se attinge de interes privat de speculație privată. Una este *travalliu* și alta *operà*. Legea proscrie numai *opera* în ḑillele de convocare a Domnului, iar nu și *travalliul*; pentrn quŏ queea que se facce în adunare, și ênsuși à casă, eitind și explicând legea aqueea este travalliul travallinrilor. Mântuitorul lumii, ori-que erà spre binele apprópelui, spre liberarea lui or physică or morale, nu pregetà de a o facce în ḑillele de convocare sau sâmbăta, și ne-a dat exemplu qua assemenea să facem. Vorb'a *lucru* de se và luà drept *objet* è în contra legii, quŏci legea proscrie *opera*, iar nu nici *un lucru*; de se và luà iar drept *travalliu*, iar este rĕu tradus; quŏci legea nu proscrie travalliul în adunare, ci opera pentru interes prvat. Nu credem ânsĕ qua quei vechi să fi dat vorbei *lucru* adevĕrata ei însemnare adicŏ faptă de gâstig de speculațiŏ, de unde vine și *lucrativ*; quŏci atunci ar' fi fost în tot spiritul și adevĕrul legii.

II. Vin apoi convocările generali.

Vers. 5. « In prim'a lună în a patru-spre-ḑecea ḑi a lunei între sere, pascele Domnului este.»

Aqueasta erà convocarea de adunare generale a națiunii întrege, în quare se celebrà scuturarea jugului lui Pharaon, trecerea dela servitate la libertate, și aqueasta se ḑiccea *Pascele Domnului*, adicŏ trecerea, passagiul dela servitute la libertate și se sacrificà 'gnelul paseal. (Vedi Biblice pag. 91). Din tóte sacrificiele quel predilect Domnului este quând popolul dă semnu de viață quând scutură jugul servituții și sfărîmênd idolii pămêntesci, se determină de a nu mai adorà de quât Libertatea în Iehova.

www.dacoromanica.ro

Aqueastă convocare se făcea în prima lună quare după noi este a lui Martiu, quò de aquì începe annul astronomicu, şi cădea între ultimele ţille alle lui Martiu şi între primele lui Apriliu.

7 Vers. « Şi ţioa ântêica (adică aquestei convocări) convocaţia sântă và fi voĕ, nici o operă nu veţi facce;

Veţi travallià adică cu alte cuvinte, explicând legile, applecându-le spre binele publicu, reîncălţind inimele cu focul sacru al libertăţii, formând junimea spre a'şi appèrà patria şi instituţiunile ei, şi a le conservà intacte, şi în tot adevèrul lor.

Pentru quò un travalliu erà de a se citì, a se explicà la un popol întregu, bètrâni şi juni, bărbaţi şi femei, şi a formà copiìi cu nisce precepte cà quelle următóre:

« Già astădi Jehovah vĕ retrasse din casa ser-« vitutii, şi sfărîmând jugul que îngreuià cerbicele « vostru, spre a vĕ facce a âmblà drept, ţiind ca-« pul în sus. (Levit. XXVI, v. 13).

Erà un travalliu de a facce aquelle ceremonii în vederea unui popol întregu din generaţiò în generaţiò, quare tóte adducea à minte energia şi nevoile spre a scuturà jugul şi a devenì liber. — La aqueastă convocare sau solemnitate pe de o parte se mâncà ièrbă amară cu occet qua să adducă a minte amaritudinea sclaviei; şi tot attunci pe de altă parte se narrà quelle ţece plage alle Egyptului que representà bătăile sau pedeapsa tutulor despoţilor. Attunci iarò 'ngellul pascal cătà a se mâncà d'a 'n piciórele şi cu bastonul în mână preparat de drumu şi de luptă pentru conquista libertăţii. — Attunci se mâncà pâinea făcută pe picior, nefermênt tă, adică azymele spre adducerea a minte a eşirii din Sclavie quând omul mânâncă răpede cum póte. In fine qua să arate que însemnà aquestea, legiuitorul ţice:

« Şi quând fiìi vostri vĕ vor întrebà în viitor « que însemnédă tóte aqueste? Voi le veţi res-« punde: aquestea se facu spre adducerea à min-« te quò Domnul Dumneţeu ne-a liberat cu mâ-« nă tare şi braţu înălţat. »

Aquestea tóte erà un travalliu din quelle mai mari, erà o schólă prin quare se formà un popol întreg spre a'şi preţuì drepturile şi libertatea şi a le conservà şi appèrà cu mână armată, cu mână tare sau validă şi cu braţul în sus.

Despre azyme, étò ruga pascale que mai târţiu se făcù, cum se ţice, de Esras:

« Eatò pâinea de miserie cu quare părinţii no-« stri se nutrirò în Egypt. Veniţi şi mâncaţi din « preună cu noi, voi quari sunteţi în lipsă annul « aquesta în Babylon, şi în annul viitor pe pă-« mêntul lui Israel, est-timp cà nisce sclavi, şi « la annul cà liberi. »

Cu o assemenea convocare, prin nisce assemenea ceremonii şi precepte se mantinea în adevĕr libertatea unui popol que a scuturat jugul sclaviei; şi quând se aflà în servitute din nuou, erà speranţă de a reconquistà libertatea, daqua popolul avea facultate de a se adunà şi de a strigà cu convicţiò: « Est-timp să mâncăm pâinea « amărurilor cà nisce sclavi, şi la annul cà li-« beri! »

Pharisaismul ânsĕ, şi mai târţiu Catholicismul detterò altă direcţiò solemnităţilor publice.

Pascele sau passagiul dela servitute la libertate erà o serbătóre naţionale şi de aqueea strâinii nu putea luà parte la celebrarea ei, şi durà şépte ţille, din quare numai prim'a şi a şéptea erà consacrate la repaos.

In a doa ţì Archiereul luà un mânuchiu de spice de grâu nuou (quòci în părţile locului începe secer'a în aqueea lună) şi presentându'l sau oferindu'l la altar în aintea Domnului cà premiţă şi apoi în aintea popolului, cu el ardicat în sus şi întornându'l în vederea tutulor, dà semnalul quò din ţioa şi ora aqueea putea mâncà din grânele nuoĕ (veţi vers. 10, 11, 12, 13 şi 14).

III. Se numĕrà apoi din aquea ţi şépte sèptĕmâni, adică o sèptĕmână de sèptĕmâni sau 49 de ţille, quare făcea 50 de ţille cu a doa ţì a ultimei quellei d'a şéptea sèptĕmâne şi aqueastà se ţicea Convocarea sau sĕrbètórea *Sèptĕmânelor*.

Aqueastă convocare se făcea la capĕtul seceratului, după que ómenii îşi terminà alle câmpului; attunci se celebrà anniversara promulgării Legii pe muntelè Sinà şi a primului jurământ de alliantă a lui Dumneţeu cu Popolul întregu.

15 Vers. « Şi veţi numĕrà de a doa ţì a Sâmbetelor (Pascelŭi) din ţioa în quare adduceţi mănuchiul superpositiunii şépte sèptĕmâne întrege.

16. « Pinò în a doa ţì a ultimei quellei de a şéptea veţi numĕrà cinci-ţeci de ţille şi veţi ofèrì sacrificiu nuou Domnului.

. . . . . .

21. « Şi veţi chiemà ţioa aqueasta Convocarea sântă voĕ: nici o fapţă servile (adică de interes privat) nu veţi facce într'ènsa; lege eternă în generaţiunile vóstre în tótà locuinţa vóstră. »

In aqueastă ţì se celebrà anniversara primei convocări din partea lui Dumneţeu a naţiunii întrege spre a fi întrebată prin vot universal, dela bètràn pinò la copil, dela bărbat pinò la femee, daqua recunoscu legea sau nu; şi toţi cu o voce respunserò: « Tóte quâte ţice Domnul facce-vommu şi ne-vommu suppune... » (Exod Cap XIX, v. 7 şi 8).

Cu prima serbătóre se celebrà liberarea naţiunii, iar aqueasta se celebrà constituirea ei în Stat prin promulgarea Legii que assigură libertăţile tutulor. Prin una se celebrà Progresul, şi prin alta Conservaţiu, adducêndu-se a minte spre a conservà şi appèrà libertăţile o dată promulgate. Aqui putea luà parte şi strâinii.

« Şi vei facce sèrbătórea *Sèptĕmânelor* (ofèrind) Domnului Dumneţeului tĕu după quât póte mân'a ta . . . .

« Şi te vei bucurà înaintea Domnului Dumneţeului tĕu, tu şi fiìul tĕu şi fiìa ta şi feciorul tĕu şi fata ta (din casă) şi levitul din cetăţile talle, şi proselytul, şi orphanul, şi vĕduva dintre voi... » (Douteron. Cap XVI. v. 10 şi 11).

Sĕrbătórea sèptĕmânelor, sau a cinci ţecea ţì după Pasci este originea Pentecostei a Chrestinilor quării noi fi ţicem *Rusalie* sau *Rosalia*, conservând denumirea romană.

IV. In a şéptea lună adică în Septembriu quând erà terminat şi seceratul şi cullesul vielor trei convocări se făcea: una la ţì întêiu, alta la 10, şi alta la 15 a lunei.

Convocarea din prima ţì se făcea peste tot în Israel prin sunetul trombelor.

24 Vers. « . . . repaos memorial de trombe, convocaţiò sântă và fi voĕ. » Textul hebraicu ţice: « memorial sau suvenire de jubilaţiò (de bucurie). »

Pare quò cu aqueastă ţi se dă nuvella quea bună qua populul să se prepare a eşì cu mână validă sau armată şi cu braţu ardicat din Egypt din casa servitutii: pare quò prin sunetul trompetelor se dă semnalul de preparare către revoluţiò; quòci în lun'a aqueasta în a şéptea este şi sĕrbătórea tindelor, a tabernaculelor sau a campamentului. Iar o convocare sântă, şi de bucurie mare.

www.dacoromanica.ro

Fiind ânsĕ quŏ omul póte să se abată sau cà omu privat sau cà societate or omu collectiv, sau cà representant al Natiunii, să commită errori şi să se abată din lege, venià în fine convocarea sau adunarea de regenerare, de reîntregire quând fiă-quare cătà a'şi recunósce călcările de lege şi a'şi le mărturì în publicu. Şi aqueasta erà ḑioa quea mare a Expiaţiunilor despre quare am vorbit (veḑi Biblicele paginea 165) quând se sacrificà quelle pentru pĕcate, şi quând pĕcatele societăţii şi Adunării generali şi a fonctionarilor publici, începênd dela Archiereu, se trimitea pe capul Ţapului lui Azazel în deserturi în locuri neâmblate. Aqueastă convocare se făcea în ḑioa a ḑecea a lunei a şéptea.

Dela aqueastă adunare nu putea lipsì nimeni, quŏci cu pedépsă de mórte erà amenințat. Atât repentirea şi reîntregirea cătà să fiă generale!

27 Vers. «Şi în a ḑecea a lunei aquesteia a şéptea ḑi de propiţiatiŏ, convocare sântă và fi voĕ; şi veţi umilì suffletele vóstre şi veţi adducce holocautome Domnului.»

32 Vers. «Sâmbetele sâmbetelor vor fi voĕ şi veţi umilì suffletele vóstre . . .»

Convocarea din ḑioa a cinci-spre-ḑecea erà spre commemoraţia campamentului sau a cabanelor (que în batjocură fórte innobilă mulţi chrestinì o ḑicu a *cuşcelor*).

34 Vers. «. . . Şi în a cinci-spre-ḑecea a lunei aquesteia a-şéptea, sĕrbătórea tabernacolelor, şépte ḑille Domnului.

36. «Sépte ḑille veţi adducce holocautome Domnului, şi ḑioa a opta convocatiŏ sântă Domnului va fi voĕ . . . exodiu este . . .»

Prin aqueastă reunire se representă campamentul în desert, de unde prima ḑi a lui Septembriu începe cu nuvella quea bună, ḑioa a ḑecea è ḑi de propiţiatiŏ, de rugă, de umilirea sufflétului, şi de aqueea versetul începe cu particula *şi* sau *ânsĕ* spre a facce un contrast cu quea d'ântêiu. In aqueastă ḑi se adduce a minte timpul nevoilor, lipselor desertului. Şi la fiă-quare şépte anni quând începea o generaţiŏ nuoă se făcea în audul tutulor lectura legii întrege pentru copii de şépte anni spre a o audì pentru prima óră, iar pentru quei de 14 şi 21 de anni a o mai repetà, şi aşà quând omul devenià bărbat să pôtă cunósce bine legea. Tot libertatea şi conservarea libertăţilor prin cunóscerea şi conservarea legii.

Aquestea erà sĕrbătorile în ţérra ómenilor prin excellenţă sau cu drept divin numiţi liberi; aquestea erà convocările lor annuali în timpul quând fiă-quare dupŏ que îşi terminà alle câmpului putea mai facil veni în capitale. Afarŏ de convocările communali pe fiă-quare sĕptèmână.

37 Vers. «Aquestea sunt sărbătorile Domnului pe quare le veţi chiemà convocări sânte . . .,

38 «Afarŏ de sâmbetele Domnului . . .»

39 «Şi în a cinci-spre-ḑecea ḑi a lunei aquesteia a şéptea, quând veţi adunà fructele pământului vostru, serbaţi Domnului şépte ḑille: în prima ḑi repaos şi în a opta ḑi repaos.

40 «Şi veţi luà în prima ḑi fruct preţios de lemnu şi spadă de phenici şi ramure de lemne dese şi salcii, şi ramure de agnu dela torent, spre a vĕ bucurà înaintea Domnului Dumneḑeului vostru.»

Fructu preţios de lemnu în hebraica se ḑice: ***fructul lemnului hadar***. Textul hellenicu quellor şépte-ḑeci se exprimă prin καρπὸν ξύλου ὡραῖον, adicŏ ***fruct frumos de lemnu***. Josephu Flaviu îl numesce μῆλον τῆς περσέας mĕrul perseei. Póte quŏ cu aqueasta a vrut să înţelleagă persica que de origine este din Persia. In alt locu vorbesce de kitră que în limba persană se ḑice *trug*, şi versiunile chaldee, syriacă, arabă şi talmudică îl numescu *fructul de trug* adicŏ kitră. Trug iarŏ în limba chaldeă şi arabă însemneadă cà şi *hadar* în hebraesce frumos, desirabil, de unde quei şépte-ḑeci ḑisserŏ ὡραῖον. Quei şépte-ḑeci traducu mai bine vorba *hadar* în preţios, frumos ὡραῖον; quŏci kitra nu fu cunoscută Hebreilor de quât în captivitatea lor în Babylon. Nu se scie curat que arbure a fost. Noi credem quŏ vorba *hadar* sau ὡραῖον nu è nume specificu, ci genericu, adicŏ de fructul quel mai preţios que và fi al climei şi epochei. De aqueea Israeliţii prin tradiţiŏ nu furŏ scrupuloşi pentru aquest fruct, dupŏ locu luarŏ pe quel mai preţios, quând persica, quând portocala, quând kitra şi póte astădi şi ananasul pe alocurea.—*Ramure de lemne dese* ḑicu unii quŏ ar' fi myrtul.—Şi *ramure de agnu dela torrent*. Despre aquestea hebraica nu vorbesce nici de cum, cu tóte quŏ în timpul lui Esra se face menţiuni de cinci speçie de lemne.

42 Vers. «In Tabernacole veţi locuì în şépte ḑille . . .

43. «Qua să se scie în generaţiunile vóstre quŏ în tabernacole (corturi) am pus a locuì pe fiìi Israel quând 'i-am exdus din ţérra Egyptului; eu Domnul Dumneḑeul vostru!»

CAPU XXIV.

In aquest capitol se mai repetă multe din legile coprinse o dată în Exodu. Ammu ḑis quŏ promulgarea legilor se făcea în publicu în audul tutulor şi se citià mai des, şi quelle mai însemnate se repetà din preună cu altele nuoĕ. Scopul legiuitorului erà qua tot Israelitul, scie or nu scie carte, să cunóscă legea.

Se vorbesce aquì de luminarea tabernaculului sau a templului şi de oliul quel mai limpede. Olivul scotea trei qualităţi de oliu; quea dela stórcerea d'ântêiu quare este quea mai curată şi limpede singură erà acceptă pentru candelabru, quelle-l-alte din stórcerile mai din urmă se putea adducce drept offrandă.

Mai vorbesce iarŏ de quelle doĕ-spre-ḑeci pâini alle propositiunii sau propuse.

7 Vers. «Şi veţi punne peste punnere (a pâinilor) liban cŭrat şi *sare* . . . .

8. «. . . Se và punne în aintea Domnului pentru tot d'auna în ainte (din partea fiìilor lui Israel) allianţa eternă.»

Versiunea hebraică sau pharisiană se facce quŏ uită de a punne în versetul 7 şi vorba *sare*. In a quellor *şépte-ḑeci* nu se uită, quŏci se ḑice λίβανον καθαρὸν καὶ ἅλα. Nu se cuvine a uità quŏ Moysè pretutindeni và să arate quŏ Dumneḑeu a făcut o allianţă cu Omul dela egal cu egal şi prin *sare* quare erà şi este pînŏ astădi în părţile Orientelui symbolul allianţei între egali, vrea să adducă à minte neîncetat aqueastă demnitate la quare fu înălţat Omul prin Mosaismu. Dupŏ que în Israel se făcurŏ caste de priveligiaţi în semenţia lui Iuda şi a lui Beniamin, nisce assemenea expressiuni se forfecarŏ pretutindeni din cartea legii. Si dupŏ datina tutulor speculatorilor omenirii, Biblia forfecată se numì Biblia orthodoxilor judani. Iar Biblia adevĕrată o numirŏ a ereticilor. Pharisei în tot d'auna au fulgerat cu numele de eretici pe quei drept-credincioşi.

Ast-fel fraţii căusaşi, cum o detterŏ prin ciocoismul plapomei, numirŏ renegaţi pe quei credincioşi principelor dela 1848.

De unde se vorbesce de aqueste pâini, de o

www.dacoromanica.ro

dată se întrerumpu preceptele de lege şi se narră o întêmplare a unui blasphemator.

10 Vers. «Si *eşi* filiul unei mulieri Israelite (şi aquesta erà filiŭ de Egyptean între filii lui Israel) şi se certarŏ în campament quel (eşit) din Israelitide, şi omul Israelit.

11. «Si supranumind filiul mulierii Israelitide *numele* . . . blestemò; şi îl dusserŏ la Moysè. — Si numele mamei lui (adicŏ a blasphematorului), erà Salomith a lui Dabrì din semenţia lui Dan.

12. «Si îl depusserŏ sub custodie spre a'l judicà prin *commanda* Domnului.

13. «Si vorbì Domnul către Moysè dicênd:

14. «Dă pe quel que a blasphemat afarŏ din castre şi să'i puiă toti quâţi au audit mâinile pe capul lui şi să'l uccidă cu petre tótă Synagoga.

15. «Si filiilor lui Israel vorbesce: Om quare và blasphemà pe Dumnedeul sĕu pĕcatul sĕu và luà.

16. «Numind ânsĕ *numele* . . . Domnului, cu mórte să se ommóre, cu petre să'l uccidă tótă synagog'a (lui Israel) fiă proselyt, fiă pământean: quând và numì *numele*.... Domnului, să mórà.»

Aquì de o dată cu legea se vede şi execuţia ei; printr'un episod aşà de sérios fiă-quare se teme de a nu cădé în pĕcatul de blasphemator.

Pe unul cà aquesta îl pălesce şi cu originea de curcitură. Aquesta n'a putut fi un Israelit curat, ci filiul unui Egyptean. Unii dicu quŏ aquesta a fost filiu al aquellui Egyptean pe quare 'l-a fost uccis Moysè în Egypt pentru quŏ a fost violat o femec hebree, quare să fi fost aqueastă Salomith.

Blasphemarea que a făcut'o aquesta, mulţi o explică în multe moduri. Unii dicu quŏ fiind vorba de pâinile propunnerii, el ar' fi dis quŏ daqua Suveranii mănâncă pâine tot d'auna făcută din dioa aqueea, pentru que înaintea lui Dumnedeu să se puiă nisce pâini quari stau acolo şépte dille? şi quŏ aquestea spre mai mare respect cătà a se înnoì în tóte dillele. — Alţii dicu quŏ ar' fi fost un simplu rebel şi quŏ ar' fi vrut să'şi înfigă tinda (cortul) în semenţia lui Dan şi quŏ 'i-ar fi dis quŏ nu se póte, quŏci fiă-quare cătà să'şi aibă tinda acolo unde îi erà stindardul. Tras dar in judicată la Moysè pentru nedisciplină, fu condamnat la mórte.

Noi ânsĕ ţinêndu-ne de text, vedem curat quŏ este vorb'a quŏ a pronunţat numele neexprimabil al lui Jehova aquel *tetragrammu* sau nume de patru littere que nu erà iertat a'l pronunţà nimeni de quât numai archiereul o dată pe an. Legea se exprimă curat quŏ quel quare blasphemă pe Dumnedeul sĕu îşi are sau îşi pórtă singur pĕcatul, adicŏ aquella póte fi scutit de pedeapsa capitale; iar quel quare *numesce numele* Domnului, adicŏ quel inefabil, aquella să mórà.

Póte quŏ cérta se và fi început sau din pâini, sau din causa tindei; şi quŏ filiul Egypteanului în apprinderea sa să fi ajuns a dicce, precum facu mulţi, quŏ nu và să scie nici de Dumnedeu.

Addus dar pentru aqueasta în aintea lui Moysè, cartea legii ne spune quŏ Capul naţiunii nu se pronunţò îndată, ci dette pe prevenit a fi sub custodie. Vechii nostri traducĕtori facu şi aquì un anachronismu, dicênd quŏ 'l-au pus la *temniţa*.... Unde erà temniţe în desert?

Moysè pînŏ să pronunţe sentinţa, a cătat a se consultà sau cu Mintea sa sau cu senatul quellor vechi. Călcarea legii erà gravă la începutul mai vîrtos al unei soţietăţi. Pedépsa a cătat să se facă exemplară.

De aquì în ainte continue, cum am mai dis, repetând din legile trecute pentru delicte. Textul este fórte clar.

IX.

BEHAR.

CAPU XXV.

Capitolul aquesta este întregu consacrat pentru stabilirea proprietăţii, pentru assigurarea ei, făcênd din fiă-quare Israelit quel mai ardent al ei appĕrător. Quel quare cultivă pământul amă mai mult de quât ori-quine pământul şi prin urmare îl appĕră cu ardóre. Moysè împărţì tótă ţérra promisă în doĕ-spre-dece mari părti şi le dette în moştenire sau proprietate eternă la quelle doĕ-spre-dece semenţie. Fiă-quare parte iarŏ o suptîmpărţì dupŏ famillie, şi constitul ast-fel proprietar pe fiă-quare tată de famillie.

Qua să assigure dar proprietatea şi să o cultive bine, împărţì ţérra în mici moşii, pentru quŏ dominiurile mari de quând è lumea, historia ne arată quŏ au remas neculte şi prin urmare deserte.

Legiuirea despre aqueastă materie Moysè 'şi-o începe dela cultura pământului, dela quare deculă amorul către pământ; şi precum pentrù omu prescrisse un repaos în dioa a şéptea a sĕptĕmânei spre a se occupà de quelle de commun, assemenea prescrie şi pentru pământ un repaos que se numesce sâmbăta pământului. Sése anni se putea laborà ţérrina fiă-quăruia, iar în annul al şéptelea i se dă şi lui un repaos. Agricultorii sunt mai competenţi de a judicà folosul aquestei legi mai vîrtos într'o climă cà a Palestinei.

Eatŏ cum se exprimă legea:

2 Vers. «. . . De veţi intrà în ţérra que eu dau voĕ, se và repaosà pământul que eu dau voĕ sâmbetele Domnului.

3. «Sése anni vei semĕnà ţarrina ta, şi sése anni vei tăià viia ta şi vei cullege fructele ei;

4. «Iar în annul al şéptelea sâmbete, rĕpaos và fi pământului, sâmbete Domnului; ţarrina ta nu vei semĕnà, şi viia ta nu vei tăià.

5. «Si quelle que de sine crescu ţérrinei talle, să nu le seceri şi strugurele sanctificaţiunii talle: nu'l vei culege: annu de repaos và fi pământului.

6. «Si vor fi (în) sâmbetele pământului voĕ demâncare, ţie şi (domesticului) tĕu fecior şi fétă, şi mereenariului tĕu şi străinului allăturat pe lângŏ tine,

7. «Si vitelor talle şi férelor quellor din pământul tĕu và fi tot productul lui în demâncare.»

Adevĕratul proprietar al pământului è mai

www.dacoromanica.ro

ântêiu Dumneḑeu. Si Dumneḑeu cà un proprietar se vede aquì quŏ îl împarte şi îl dă ómenilor. Mai la valle Dumneḑeu se exprimă prin Moysè: «Voi nu sunteţi de quât nisce colonni aquì pe pământul que eu dau voĕ.»

Palestina împărţită la tóte semenţiele lui Israel în loturi dupŏ famillie, ţérra firesce quŏ căută a fi locuită peste tot, fiă-quare canton de semenţia sa, şi fiă-quare lot sau ţérrină de familliа proprietară. Vînaturile darŏ cătà din que în que să deviiă mai rare, cultivându-se pământul, şi aqueste sunt încŏ o avere într'o ţérră procurând ómenilor o mare parte din mâncare şi o mare parte din îmbrăcăminte şi alte necessarie cà pelli şi altele.

Prin repaosul pământului la fiă-quare şépte anni pe de o parte aquesta îşi reluà puterile şi se îngrăşà lăssându-se a'l pasce vitele domestice, iar pe de alta, bestiele sĕlbatice se rennoià din nŏou venind din hotarele învecinate daqua aflà repaos şi nutriment şi se îmmulţià spre nutrimentul ómenilor. — Viia iarĕşi netăiată în annul al şéptelea se mai întărià din puterile desecate; despre expressia: «şi nu vei cullege fructul *ei*» mulţi ḑicu, şi aşà cată să fiă, quŏ vorba *ei* se reducce la *ţérrină* iar nu la *viia*. Quŏci viia şi netăiată produce óre-quare fruct, şi a nu'l cullege nu putea adducce folos nimului. Atarŏ numai daqua vommu înţellege şi sâmbăta pământului cà sâmbetele tutulor sĕptĕmânilor que erà convocări de adunare pentru binele commun. In sensul aquesta se înţellege, quŏ; şése ḑille omul póte laborà, operà pentru sine şi familliа sa, în a şéptea se adună spre a travallià pentru quelle de folos commun al quărui capu este Domnul. Tot assemenea fiă-quare proprietar póte laborà pământul şi viia şése anni pentru folosul sĕu privat; al şéptelea annu cătà a'l lăsà în repaos pentru folos commun, quŏci se îngrăşà, îşi reluà puterile, se îmmulţià bestiele, şi fiind quŏ nimeni nu punea nici o labóre sau spese în annul aquella, ori-que ar' fi produs de sine, erà lăssat a'l cullege fiă-quare, adicŏ proprietar si vecin qu i să pótă appucà din preună cu proprietarul şi neavutul şi străinul, cum şi de a'l pasce şi îngrăşà vitele. Secerà adicĕ şi cules formal, cum să'şi adune quine-và în grânarele salle şi să'şi culégă în buţile salle nu se scrià în annul al şéptelea.

Precum numĕrând dela Pasci o sĕptĕmână de sĕptĕmâni adicŏ 49 de ḑille şi în ḑioa de cincidĕci se celebrà Pentecosta pentru promulgarea Legii, assemenea Moysè mai instituì o sĕrbătóre quare se cellebrà la şépte sĕptĕmâni de anni o dată adicŏ se numĕrà de şépte ori quâte şépte sau 49 de anni, şi în annul cinci-ḑeci erà în adevĕr o sĕrbătóre iar nu o convocare que se numì *Jubileu*.

Aqueasta se instituì spre a assigurà proprietatea fiă-quăriia familliе. Proprietatea de pământ în Israel a fost în adevĕr o *moşie*, quŏci se constituì în *moş-tenire*, adicŏ cà o ţinere dela moşi din tată în fiiu în perpetuitate. Aqueastă moşie, dată o dată dela Dumneḑeu fiă-quăriia familliе nu se mai putea înstrăinà. Quel neavut sau lipsit putea să'i vĕndă numai productul pe 50 de anni sau pe atâţia anni quâţi mai erà dela inchierea legĕturei sau contractului pînŏ în revĕrsatul ḑilorilor Jubileului. Attunci fiă-quare proprietar reintrà în possessia sa. Vorba *Jubileu* vine sau dela *iobel* que însemneadă cornu de berbece, din quare se făcea bucina, quŏ prin sunetul bucinei sau cornului se annunţà diḑi de dimineată intrarea în Jubileu; cà şi quând ar ḑice quine-và: a sunat cornul sau tromba[9] ḑiberi suntem, reintrăm în possessiunile nóstre: bucuriel sau dela *iabal*, cum o tragu unii, que însemneadă *addusse*, quŏ annul aquesta adducea libertatea şi bucuria.

Vommu explicà Jubileul mai pe largu păşind în parallel cu textul Legii.

8 Vers. «Si vei numĕrà ţie şépte repaose de anni de şépte ori şépte anni; şi vor fi ţie şépte sĕptĕmâne de anni, patru-ḑeci şi noĕ de anni;

9. «Si veţi annunţià prin vocea trombei în tótă ţérra vóstră (adicŏ în ori-que cetate şi fiă-quare commună), în luna a şéptea în a ḑecea a lunei (în 10 Septembriu que căḑea în convocarea pentru curăţirea pĕcatelor), în ḑioa propiţiaţiunii, veţi annunţià peste tot prin trombă în tótă ţérr'a vóstră.

10. «Si veţi sanctificà annul (aquesta) al cincidecilea annu, şi veţi acclamà libertate în ţérră tutulor que locuescu pe dĕnsa; annu de libertate, semnal và fi aqueasta voĕ, qua să vĕ returnaţi unul şi (fiă-quare) la possessia sa, şi fiă-quare la familliа sa să vĕ returnaţi.

11. «Quŏ semnal de liberare va fi aquesta, annul cinci-ḑecilea Jubileu và fi voĕ...»

Quâtă umanitate, şi que basi solide de sanctificarea proprietăţii, de libertate individuale şi publică şi de egalitate nu numai în aintea Legii, ci şi în aintea averii! De s'ar' fi perdut cu totul Pentateucul şi s'ar' conservà numai capitolul aquesta, ar' fi fost de ajuns a înveḑerà quŏ Moysè a fost quel mai mare din legiuitori, legiuitorul în adevĕr divin. Ori-quine 'şi-ar' fi vĕndut saŭ moşia sau persóna sa pentru lipsă şi neavere, cum sună trompetta, se dà semnalul quŏ omul è liber din servitutea în quare intrasse, şi quŏ proprietarul reintră în possessia sa: «Si veţi acclamà «libertate în ţérră *tutulor quellor que locuescu «pe dĕnsa*. — Semnal de liberare, *Jubileu* (bucina adicŏ adduce liberare) semnal quŏ să vĕ re«turnaţi fiă-quare la possessia sa (proprietarul) «şi fiă-quare la familliа sa (servul)»

Si qua să aibă quei liberaţi que mâncă, aquest annu fiind repaosul repaoselor, fiă-quare putea cullege prin ţérrine şi prin vii. «Să nu semĕnaţi «ḑice versetul 11, nici să secaraţi quâte de sine «crescu lui, şi să nu cullegeţi quelle sanctificate «lui: — 12... din câmpuri veţi mâncà producte lui.»

Nu è de ajuns atât; legiuitorul intră în amĕnunte, explică tóte bine qua nu cum-và mai târḑiu dupŏ cum făcŭ biserica Romei să dea quinevà alt înţelles aquestui Jubileu, să nu quare cumvà să trimită pe bieţii ómeni a'şi reconquistà în ceruri libertatea şi possessia. Legiuitorul este fórte explicit, vorbesce curat de moşie, de casă, de libertatea individuale.

13 Vers. «În annul liberării, la semnalul aquesta vĕ veţi returnà fiă-quare la possessia sa.

14. «Si de vei vinde vîndare apprópelui tĕu, sau de vei cumpĕrà dela apprópele tĕu, să nu amărască nimeni pe apprópele sĕu.

Cum?

15. «Dupŏ numĕrul annilor dela semnalul Jubileului vei cumpĕrà dela apprópele tĕu, (şi ellu) dupŏ numĕrul annilor productelor và vinde ţie.

Adicŏ nici să vinḑi nici să cumperi de quât venitul productelor dupŏ numĕrul annilor que mai sunt pînŏ la Jubileu pe un an adicŏ, pe doi, 3, 4... pînŏ la 50. Moşia nu se putea vinde, quŏci erà sacrà. Eată assigurarea proprietăţii, şi preîntĕmpinul de a se aglomerà părţile mici alle moşnenilor şi a se facce dominiuri mări, în dauna agriculturei adicŏ generale, şi în dauna particulare desmoştenindu-se familliele.

www.dacoromanica.ro

16. «Dupŏ mai multul annilor ĭmmulţi-se-va (preţul) cumpĕrătórei salle, şi dupŏ mai puţinul annilor vă ĭmpuţinà cumpĕrătórea; quŏci numai quantitatea productelor salle póte vinde quine-và.»

Si iar repetă:

17. «Să nu amărască omul pe apprópele sĕu, şi să se témă de (Domnul) Dumneḑeul sĕu; quŏ eu (sunt) Domnul Dumneḑeul vostru;

Adicŏ eu que v'am exdus din casa servitutii.

18. «Si veţi ĭmplinì tóte drepturile melle şi tóte judecăţile melle (eu Domnul Libertăţilor) drepturile şi judicăţile Libertăţii); şi făcênd şi ĭmplinind aquestea, veţi locuì pe pământ în bună pace.»

Quât adicŏ veţi călcà aqueastă lege, quât unul vă vinde şi altul vă cumpĕrà moşia iar nu venitul, proprietăţile se vor aglomerà la unii, alţii vor remâné proletari; unii se vor avuţì peste mĕsură, şi alţii nu vor avea pâinea din tóte ḑillele; lûngŏ un opulent vor fi mii şi myriade de indigenţi, şi pace nu va fi, quŏci famea nu scie de glumă, daqua nu dai omului a mâncà cà omu din al sĕu şi din labórea şi industria sa, ellu cată a mâncà quel puţin cà Lupul furând, daqua nu cà féră revoluţionară.

19. «De veţi facce dar cum vĕ command, ĭşi vă dà pământul productele salle, şi veţi mâncà sătur ându-vĕ (fiă-quare), şi veţi locuì cu încredere assupra lui.»

Eatŏ assigurarea proprietăţii şi ótŏ abondanţă, din repărţirea pământului în proprietăţi mici şi egali şi laborate tóte, iar nu din dominiuri mari lăsate fără cultură.

Si iar se pare quŏ nu è de ajuns cu quelle ḑisse a ĭnţellege tot cetăţeanul scopul legiuitorului, şi mai explică, ĭntră în mai multe amènunte.

23. «Si pământul nu se vă putea vinde în confirmaţiŏ (de tot); quŏci al meu este pământul, pentru quŏ proselyţi şi nisce colonni aşeḑaţi sunteţi voi în aintea mea.

24. «Si dupŏ tot pământul que veţi coprinde veţi dà rescumpĕrare pentru pământ.

Dumneḑeu erà Proprietarul adevĕrat: ómenii erà colonni asseḑaţi; şi Dumneḑeu erà Capul Statului, şi prin urmare rescumpĕrarea que se cuvenià a dà fiă-quare pentru coprinsul que possede, erà contribuţia şi decima que se cuvenià fiă-quare a dà Statului în tesaurul publicu pentru quelle de necessitate şi folos publicu.

Tot se mai explică legiuitorul să nu quare cum-vă să se ĭnstrăĭne moşia la străini; şi la întêmplare de vindere a productului, sau dare în arendă, cum ḑicem noi în ḑioa de astăḑi pe mai mulţi anni, se preferià şi la aqueasta tot d'auna un consânge; străinul nu putea devenì arendator de quât daqua consângii de apprópe sau depărtaţi abdicà la dreptul lor. Vommu avé occasiŏ, la locul lor a vorbì şi de aqueste formalităţi. Să continuăm cu textul.

25 Vers. «Iar de vă scăpĕtà fratele tĕu quel cu tine, şi vă vinde din coprinsele salle, póte venì moştenitorul (sau rescumpĕrătorul sĕu, quel cu dreptul de a cumpĕrà) quel mai de apprópe, şi vă rescumpĕrà vêndarea apprópelui sĕu.

26. «Iar daqua n'are quine-vă moştenitor, quărui să'i dea mân'a à cumpĕrà şi i se va aflà (apoi) lui de ajuns spre rescumpĕrarea sa,

27. «Vă puté computà annii vêndării salle, şi vă redà queca que se cuvine omului quărui i s'a fost vêndut objectul şi se vă returnà ast-fel la coprinsul sĕu.

Consângii se preferià în aintea străinilor a arendà sau a cumpĕrà pe mai mulţi anni moşia. Daqua aquestora nu le dà mân'a, şi arendator devenià vre-un pământean din altă famillià; attunci proprietarul que 'şi-a vêndut venitul moşiei pe mai mulţi annì, daqua dupŏ quât-vă timpu ajungea în stare a'şi rescumpĕrà venitul moşiei sau arenda, putea computând sau numĕrând anni que au mai rĕmas pînŏ la Jubileul, şi din queea que a fost luat dela cumpĕrător sau arendator deducea preţul pe annii trecuţi, şi respundea pe annii viitori que au mai remas, şi reintrà din nuou în possessia comprinsului sĕu.

Quât erà de ĭnţellĕptă şi provĕḑĕtóre legea aqueasta! In timpii moderni în tótă Europa proprietarii mari sau avuţii ĭşi dau moşiele în arendă la quei neavuţi, quŏci quea mai mare parte din fermieri sunt mici capitalisti. Que cultură póte facce quel cu miḑlócele ânguste sau strimte unei mosie, daqua n'are capital spre a se întinde în tóte ramurele industriei agricole? In Israel legea è fórte provĕḑĕtóre. Omul nu'şi vindea venitul sau arenda moşiei, de quât daqua ĭncepea a scăpĕtà spre a'şi ĭmplinì prin argint vre-o nevoie, şi quel que cumpĕrà se ĭnţellege quŏ erà quel que possedà avere. Aşà moşia trecênd dela quel scăpĕtat pe quâţi-vă anni la quel avut, agricultura în genere se folosìà, quŏci tóte câmpurile se cultivà mai bine. Proprietarul adevĕrat nu putea reintrà în possessia coprinsului sĕu mai nainte de Jubileu, de quât daqua îi dà mân'a să dea preţul arendei în apoi. Pînŏ attunci darŏ o ţinea şi o cultivà quel avut;

28. «Iar de nu'şi vă aflà mâna de ajuns spre a dà în apoi aquestuia, attunci objetul vêndut vă fi la quel que 'l-a cumpĕrat pînŏ în annul liberării (Jubileului); şi unul ese în annul liberării, şi (altul) intră în coprinsul sĕu.

Textul hellenicu are în parenthese aquì cà străin adicŏ de adevĕratul textu sau cà explicaţiŏ vorba determinativă ḑicênd: *pînŏ în (al şéselea) an al liberarii*. Pentru que să se adaoge vorba *al şéselea?* quând legea din quelle precedenţi şi quelle următóre este fórte explicită. Proprietarul îndată cu sunetul trompei cum se începea Jubileul reintrà în possessia sa, n'avea să mai aştepte al şéselea annu.

Pentru case în cetăţi întărite sau capitale Legea nu è aşà de rigurósă în assicurarea proprietăţii. Legiuitorul la moşie, la ţĕrrine è provĕḑĕtor; pământul nu voì a'l ĭnstrăĭnà, nici a'l aglomerà la unii făcênd a trecce dela alţii. Quât pentru case în cetăţi, din contra erà în folosul soţictăţii daqua dà facultate şi străinilor de altă naţiŏ a se stabilì în ţĕrră şi a'şi adducce luminele şi industria lor. Aquestia quari se ḑicu proselyţi tot d'auna se vĕḑu bine-veniţi şi protegiaţi de legea lui Moysè.

29 Vers. «De vă vinde quine-vă casă locuită în cetate congiurată cu muri, rescumpĕrarea ei póte fi pînŏ se vă ĭmplinì (terminul). Un an de ḑille este (terminul) rescumpĕrării salle.

30. «Iar de nu se vă rescumpĕrà pînŏ se vă ĭmplinì annul întregu, se vă confirmà cas'a que este în cetate ĭncongiurată cu muri în adevĕr quellui que a cumpĕrat'o, în generaţiunile lui, şi nu vă eşì în annul liberării.

Cetăţeanul din cetate daqua ajungea din nevoie a'şi vinde casa; or ellu sau consângenii lui avea dreptul a'şi-o rescumpĕrà în termin de un an. Daqua aqueasta nu se putea facce, cumpĕrătorul remânea proprietar, de moştenire din tată în fiiu.

Qua să nu se ĭnţellĕgă ânsĕ rĕu legea, al quărui scopu este de a nu se ĭnstrăĭnà pămên-

www.dacoromanica.ro

tul țĕrrei, qua să nu trécă dela casele din cetăți și la casele din comuune cu coprinsul și țĕrrinele lor, după cum, explicară mai de unăți în general'a adunare quŏ *akaret* va să țică și pămênt, legiuitorul, qua să assigure pămêntul țĕrrei numai la pămênteni adaoge:

31 Vers. «Iar casele de prin communele que n'au muri în pregiur cà și țĕrrina de pămênt să se compute, rescumpĕrabili în tot d'auna vor fi aquestea; și în Jubileu vor puté eșì.

32. «Și cetățile Leviților, casele cetăților coprinsului lor rescumpĕrabili pentru tot d'auna vor fi Leviților.»

Leviții erà predestinați de a explicà legea, de a conserya datinele, de a formà generațiunile; în cetățile lor dar nu se putea încuibà străini, și cu dênșii aluat de doctrine păgâne sau despotice. Casele lor, coprinsele lor sunt assigurate în eternitate de lege, și la ori-que vêndare se putea rescumpĕrà. Se scie quŏ lor nu li s'a dat pămênturi sau moșii; proprietatea lor tótă se mărginià numai în cetățile que li s'a desemnat; și legiuitorul è cu provedere de a nu li se înstrăină și aquestea.

33. «Și (pentru) quel quare ar' rescumpĕrà dela Leviți, în annul Jubileului và eșì vêndarea caselor cetății coprinsului lor; quŏci (quât pentru) casele cetăților Leviților, *atâta este coprinsul lor în midlocul fiiilor lui Israel.*

34. «Și țerrinele hotărîte pentru păsciunea cetăților lŏr nu se vor vinde; quŏci coprins eternu aquestea sunt lor.»

Dupŏ que se assigură în adevĕr proprietatea și mai vîrtos pămêntul țĕrrei de a nu se înstrăină la unii quei de altă natiŏ, nici de a se aglomerà la unii, și a lipsì dela alții, legiuitorul vine în ajutorul possibil al quellui scăpĕtat din împregiurări în quât să ajungă proletar, și nevoit sau a servì sau a se vinde cà servu. Ajutorul către quel scăpĕtat se împunne cà o datoriă fiă-quăruia; libertatea lui è religiosamente respectată. A repetà textul este tot que ar' puté quine-và țicce mai pe înțelles și mai divin și uman tot de o dată.

35 Vers. «Iar daqua a scăpĕtat fratele tĕu, și nu mai póte cu mânile lui pe lângŏ tine, susținne'l cà pe un proselyt și străin, și và trăì fratele tĕu cu tine.

36. «Și nu'ți luà dela dênsul usură nici mai mult de quât 'i-ai dat; teme-te de Dumneḑeu: eu Domnul! și và trăì fratele tĕu pe lângŏ tine.

37. «Argintul tĕu să nu i'l dai cu usură (dobândă, interes) și pe interes de adaos să nu'i dai bucatele talle.

Cititorii nostri sciu dejà quŏ vorba *frate* în mosaismu se înțellege omu de aqueeași natiŏ, precum în Christianismu se înțellege tot appróp̆ele, tot omul. Despre aqueasta nu ne mai întindem mai vîrtos după ideile și principele dejà respândite în al 19-lea secul. Tot que vrem să mai țicem și să nu încetăm de a tot mai observà este, quŏ unde legea se vede fórte înțellésă și clară, Judanii facu par'quŏ le-ar' fi țis în adins Moysè: «Luați dobândă sau usură, și luati atâta, atâta în quât să remâie în proverb: *în adevĕr usură sau dobândă judanească!* Hebreii ascultarŏ pe Moysè, cà și călugĕrii din tóte natiunile pe Christu; cà și ómenii que se țicu dela 1848, quâte s'au proclamat attunci.

Responsabilitatea ministrilor s'a proclamat; și ministrii uici o dată n'au fost mai arbitrari și mai neresponsabili cà dela Conventiŏ în quà, mai vîrtos quei din partitul țis național.

Egalitatea înaintea Legii s'a proclamat; și pare quŏ s'ar fi țis să ajungă toți Românii que nu sunt de cutare și cutare coterie a fi afarŏ din lege cà nisce paria. Țiganii quâte-va sute de mii s'au liberat, qua să cadă din preună cinci millióne de Români sub o servitute mai grea de quât a lui Pharaon. Nu scie quine-va que să mai țică despre cărți sau despre legi: quŏci fiind scrise spre a îmbunĕtăți pe ómeni, speculatorii lor, ciarlatanii declamatori, theocapilii, toți quâți vênd și cumpĕră corpurile și sufletele popolilor, nu învétă carte și nu studie legile, de quât spre a călcà legea în numele legii.

Să continuăm cu textul, să vedem și despre libertatea individuale.

39 Vers. «Iar de se và umilì fratele tĕu pe lângŏ tine, și se và vinde ție, să nu'ți sérvă servitute de domestieu.

40. «Ci cà mercenariu sau cà óspe străin pînŏ în annul liberării và argătì pe lângŏ tine.

41. «Și và eșì la liberare (în annul Jubileului) cum și filii lui din preună cu dênsul, se và ducce la famillia sa, la coprinsul părintescu se và întórce.

Tot que se póte explicà aquì spre sciința cititorului este quŏ în versetul 39 unde se țice: qua omul que se và vinde *să nu'ți sérve servitute de domesticu*, în alte versiuni și mai vîrtos în a fracțiunii judanilor se țicce: *să nu'ți sérve servitute de sclav.* Quei Sépte-țeci que erà dintre Israeliți sau dintre continuătorii verului Mosaismu, nu cunoscu vorba de δοῦλος nici la quei cumpĕrați, ci se exprimă prin οἰκέτης. S'a vĕḑut în Exodu și airea quŏ nimeni nu póte cumpĕrà omu de quât numai serviții lui pe sépte anni. Aquì legea è și mai favorabile quellui que 'și-a vêndut libertatea; quŏci daqua vêndarea și cumpĕrătórea s'a făcut în anni cu appropiere de Jubileu, cum se annunțià prin bucină țiorile aquestui annu, omul vêndut, mai 'nainte și de împlinirea de sépte anni se înturnà liber la famillia sa; și cu *famillie* se înțellege semența sau ținutul de unde îi è nascerea. La păgâni și mai vîrtos la Romani, moștenitorii Pharaonismului, și modelul Czarismului, ómenii se vindea cu sufflete cu tot adicŏ din tată în filiu în perpetuitate. Moysè, legiuitorul divin, nu uită aqueasta, ci qua să se scie la ori-que cas de rea credință adaoge: «și và eșì la liberare cum și filii lui și se và ducce la famillia sa, (adicŏ) la coprinsul părintescu al sĕu se va înturnà.»

Pentru que? — Cuvêntul è fórte mare. Ascultați que țice ênsuși Dumneḑeu după Moysè.

42 Vers. «Quŏci ómeni ai casei melle sunt aquestia pe quari 'i-am exdus din țĕrra Egyptului, și nu se pot vinde cu vêndare la ómeni ai casei vóstre.»

Dumneḑeu nu 'i-a scos o dată din servitutea lui Pharaon qua să devià sclavi ai unui Judan din semența lui Iuda sau luî Beniamin, și ai nici uneia alta. Quând se facu legi nuoĕ al quăror scop este liberarea servului și ușurarea împilatului, nu và să țică qua eșind dintr'un jug să dăm în altul schimbând domnii. Așà Dumneḑeu după limbagiul și doctrinele lui Moysè, ia pe tot liberatul sub protecția sa, îl face omu al casei salle adicŏ al libertății; și nu'l mai póte nimeni altul a și'l ênsuși, și a'l împilà sau asservì din nou.

Judanii ânsĕ, și toți avocatii și toți frații causași nu vor să scie de d'alde astea: ei țicu jos Pharaonii qua să ne suim noi! Causa lor este de a luà locul altor'a și de a devenì mai cumpliți împilători și tyranni.

Dumneḑeu prin Moysè țice:

43 Vers. «Nu vei întinde cu labórea (pe fra-

www.dacoromanica.ro

tele tĕu adicŏ) şi te vei teme de Domnul Dumneḑeul tĕu.»

Unde de d'al de astea, şi la Judani dupŏ que se vedurŏ şi ei privelegiaţi şi la noi la tóte reformele! Regulamentul fu propus în timpul lui Grigoriu Ghica spre îmbunĕtăţirea stării filiilor Patriei, şi de colo pînă dincolo addusserŏ a întinde cu labórea pe quei scăpĕtaţi mai mult de quât condica lui Caragea. — 1848 strigŏ în contra abusurilor regulamentare; şi scăpĕtatul astădi è şi mai întins cu labórea de oamenii que fărŏ ruşine se ḑicu ai annului 48.

Moysè face sau dă legea legilor, ânsĕ cà un început nu este şi finitul sau împlinirea. Christu venì s'o împlinească. Moysè assigură libertatea numai a Hebreului; pentru ómenii de alte naţiuni nu è asà gelos de libertatea lor; dintr'aquestia permitte Hebreilor de a'şi cumpĕrà sclavi, şi de a'i ţinne cà o proprietate din tată în filiu. Nu putem quere mai mult dela omul crescut la curtea lui Pharaon, de quât dela quel născut în Presepiu (iesle). Christ venì spre a dà libertatea tutulor ómenilor, rescumpĕrându'i prin sângele sĕu; Christu venì spre a annunţià şi bucinà un jubileu perpetuu sau eternu.

Eatŏ que scriam în 1856 şi quare îşi are locul şi aquì.

«... Adóre Judanii apostaţi que în contra consiliurilor lui Samuel, queru cà turbaţi un rege, adóre ei pe Sabaoth, nu al lui Moysè ci al lui Solomon que se bate cu demonii gelos de thronul sĕu;

«Quŏci popolii liberi sau quei que aspiră la libertate nu vor plecà genuchii de quât în aintea lui Christu.

«Departe de câmpul heroilor disciplinaţi generalul que n'a fost soldat; departe de ómenii liberi Dumneḑeul que n'a fost omu.

«Şi omu de clasea quea mai de jos, quare să nu şi'fi avut marturi sau ajutor la nascerea sa de quât Boul şi Asinul, symbolurile laborii; şi drept lĕgĕn Presepiul.

«Şi omu quare sà fi simţit şi famea, şi frigul quellŏr desmoşteniţi ai societăţii, şi flagellarea sclavului, şi mórtea quea mai neomenósă que se applicà tîlharului.

«Departe de noi Dumneḑeul que n'a condescindut pînŏ a devenì Paria, anathemă ênsuşì, spre a cunósce în carne şi în óse pînŏ unde a fost ajuns şi sufferit umanitatea.

«Christu este Dumneḑeul ómenilor liberi, ómenilor dupŏ asseménarea lui Dumneḑeu que nu cunósce mai presus de dênsul. Christu è mai mult de quât ḑeu, è perfecţia Divinităţii în tótă charitatea sa;

«E filiul lui Dumneḑeu, si cà filiu adevĕrat este Progresul, este moştenitorul Tatălui, şi cà ast-fel ne învită pe toţi spre a împărţì cu dênsul, cà nisce fraţi ai lui, moştenirea lui.

«Daqua Christu nu ar' fi fost omu, nu ar' fi putut fi Dumneḑeul quel adevĕrat qua să simţă tóte alle Omului; şi daqua nu erà Dumneḑeul quel adevĕrat şi charitabil, n'ar' fi condescindut pînŏ la a devenì omu proletar, cum să n'aibă unde să'şi plece capul assupra pămêntului.

«Păgânătatea avù şi ea adesseà nisce momente lucide de aquest mare adevĕr; ânsĕ divinităţile ei imaginate si imperfecte, daqua descindea pînŏ la starea de omu, nu o făcea din charitate, ci din capriciu, şi nu luà forme de quât de regi, de pontefici sau quel puçin de sacerdoţi.

«Jn capriciele lor se transfigurà şi în animale; nici o datà ânsĕ regii şi sacerdoţii n'au lăssat a se ḑicce quŏ au devenit proletare sau ómeni din popol, quŏci cu aqueasta ar' fi înnobilat, ar' fi sanctificat, qùa să nu ḑicem *divinisat* popolii.

«Christ a voit a condescinde pînŏ la a nu avé nici unde să'şi plece capul pe pămênt întru alle salle: Christu a proclamat pe Lazar que jăcea assupra gunoiului de fratele sĕu, de egalul sĕu. Din cultul către divinitate, Ellu făcù un cult către proletar. Ellu schimbò Theolatria în Anthropolatriă, în Ptocholatriă.

«Ellu ne dette o Sciinţă în locu de o Credintă. — Trecut'-a umbra Legii quând venì Graţia....» (Conservatorul pag. 27 şi 28).

Moysè proscriind sclavia Hebreului, toleră pe a quellui de altă naţiŏ.

Quât pentru libertatea connaţionalilor sĕi este fórte gelos; quŏci îşi terminà capitolul repetând versetele 41 şi 42.

54. «... Và eşì (Hebreul) în annul jubileului ellu şi copii lui cu dênsul;

55. «Quŏci ómeni ai casei melle sunt filii lui Israel; feciori ai mei sunt aquestia (ḑice Domnul) pe quari 'i-am exdus din ţérra Egyptutui: *eu Domnul Dumneḑeul vostru!*

CAPU XXVI.

Cu aquest capitol se închiee Leviticul. In primele lui doĕ versete mai adaoge cà o închiere de a nu cădé din nuou Hebreii în idolatrie, şi din aqueasta în servitute, şi de a sanctificà ḑioa a şeptea a repaoselor pentru synagogă sau adunare, pentru binele commun.

1 Vers. «Nu vĕ faceţi voĕ (ênşi-vĕ) fapte de mânà, nici colónne vè înălţati voĕ nici de pétră (drept) semnu să punneţi în pămêntul vostru spre a vĕ prosternà la dênsa: *eu Domnul Dumneḑeu-vostru!*

2. «Sâmbetele melle ţineţi, şi de sântele mell le temeţi-vĕ: *eu Domnul Dumneḑeul vostru!*

Mulţi vor să arate quŏ aquest capitol n'are nici o relaţiŏ sau legătură cu quel din ainte. Par' quŏ ar' fi fost vre-o necessitate d'a o avé. Aquest capitol este un ultimat şi are o naturale relaţiŏ nu cu quel din aintea lui ci cu tóte capitolele de lege în preună; quŏci aquesta este sanctificarea legilor, tótă garanţia lor. Cura legiuitorului este de a nu mai revenì popolul la idolatrie, şi apoi arată invederat quŏ de vor ţinne sau conservà Hebreii aqueste legi, vor fi liberi şi ferici; iar de nu, vor redevenì sclavi şi fórte, fórte neferici; étŏ cum se exprimă nu numai aquì ci şi la capul XXVIII al Legii a doà, Deuteronomiu.

X.

BE 'HUKOTAI.

Aqueastă parte que se numesce *be 'hukotai*, adicŏ *daqua veţi urmà*, coprinde prima qua să ḑicu aşà şi adevĕrata din propheţii que mulţi le explică prin *prediceri*, şi quare noi dupŏ tóte cuvintele que am dat deja şi mai dăm le numim *predice* sau *predicaţiuni* cuvêntări în aintea pu-

www.dacoromanica.ro

blicului. Aquì legiuitorul nu predice devinând sau ghicind cà impostorii pägânilor, ci demonströ adevërul. Totul la dënsul è condiţional şi începe şi urmeadă tot cu *daqua*. Ellu spunne curat cà şi Românul: *daqua* vei stà jos la locu sigur, şi vei tăià crac'a, aqueasta và cădé şi tu nu vei pătì nimicu; iar *daqua* te vei punne pe marginea crăcei şi o vei tăià mai jos de tine dela încheictura ei, quând và cădé crac'a, tu vei cădé mai naintea ei, şi după înălţime îţi vei rumpe piciórele, îţi vei sparge capul, vei şi plesnì póte.

Moysè în modul aquesta îşi sancţionă legile, şi cu quât vorbesce mai simplu şi mai adevërat, cu atâta este mai sublimu şi mai eternu, quöci tóte quâte dice au cătat să se împlinéscà.

Preceptele Domuului sau legile lui Moysè dictate de raţia divină que se manifestă prin raţia bărbaţilor cà Moysè, tind:

1° La economie, de unde deculă abondanţa şi independenţa individuale şi publică,

2° La curăţie, de unde deculă sănëtatea individuale şi publică şi amelioraţia or înfrumuseţerea stirpei umane,

3° După economiă şi curăţiă quare facce educaţia materiale a popolului, prin travalliu sau cultura măestrielor şi artelor, vine educaţia spirtuale, de unde decultă administraţia înţelleaptă, ordinea şi securitatea din întru, şi appërarea Patriei de inemicii din afarö, quând o dată filii Patriei sunt ómeni integri, liberi, ferici, şi prin urmare geloşi de libertăţile şi de fericirea lor. Prin urmare, legiuitorul, în numele Domnului dice:

Vers. 3. «DE veţi âmblà în preceptele melle, şi commandele melle, veţi ţinne şi le veţi facce;

«4. Da-voiu plóica voë la timpul sëu, şi pământul îşi và dà productele salle şi lemnele câmpurilor îşi vor dà fructul lor,

«5. Şi và ajunge treieratul vostru (pînö) la culesul viilor; şi culesul và ajunge pînö la semënătură; şi veţi mâncà pâinea vóstră săturându-vë şi veţi locuì cu securitate pe pământul vostru (şi resbellul nu và străbatte prin pământul vostru);

«6. Şi voiu dà pace în pământul vostru, şi veţi dormì, şi nu vă fi quine să vë spăimânte, şi voiu exterminà férele relle din pământul vostru.

«7. Şi resbellul nu và străbatte prin pământul vostru, şi veţi allungà pe inemicii vostri, şi vor cădé în aintea vóstră uccişi.

«8. Şi'şi vor allungà dintre voi cinci pe o sută, şi o sută dintre voi îşi vor allungà dece de mii, şi vor cădé inemicii în aintea vóstră de sabie.

(Nu se póte mai bine descrie o ţérră locuită de bărbaţi sănëtoşi, tari, deştepţi şi geloşi de independinţa lor).

«9. Şi voiu căutà assupră vóstră: cresce-voiu, şi vë voiu înmulţì; şi voiu stabilì allianţa mea cu voi.

«10. Şi veţi mâncà vechie şi vechiele vechiclor; şi quëlle vechie din aintea quellor nuoë veţi lepëdà.

(Nu se póte iar mai bine arătà resultatele economiei sau abondanţa).

«11. Şi voiu punne allianţa mea întru voi, şi nu vë và âbandonà sufletul meu.

«12. Şi voiu âmblà întru voi, şi voiu fi al vostru Dumnedeu, şi veţi fi popolul meu.

«13. Eu Domnul Dumnedeul vostru quel que v'am exdus din ţérr'a Egyptului quând eraţi servi: rupt-am legătura jugului vostru şi v'am addus cu frunte înaltă!

Legiuitorul începe cu DAQUA, şi arată, (*de* se vor ţinne şi execută preceptele sallutarie), tóte resultatele bune, adicö abondanţa, securitatea, sănëtatea, bărbăţia sau heroismul; şi terminä cà o închiere, quö Domnul lui Israel nu è de quât quel que a rupt jugul sclaviei, qua să arate quö ómenii lui c tă să fiă geloşi de libertăţile lor.

Să ascultăm pe legiuitor, şi la din contra, la întëmplare de a nu fi observate şi executate regulele de economie, de curăţie, de dreptate, şi de libertate:

«Vers. 14. Iar DE nu veţi ascultà de mine, nici veţi face preceptele melle,

«15. Ci veţi trecce peste dënsele, şi la judecăţile melle se và îngreuià sufletul vostru cum să nu faceţi *tóte* preceptele melle, şi (cum) să desfaceţi legătura mea (cu voi);

Raschi, vorbind despre călcarea legilor, sau despre rumperea allianţei între Dumnedeu şi omu, o clasifică în quelle următóre şépte nelegiuiri:

A nu ascultà de Lege;

A nu facce nimicu;

A dispreţà sau defăimà pe quel que facce;

A urrì pe înţellepţi şi pe ómeni integri;

A împedicà întreprinderile folositóre;

A nu recunósce sau a defăimà Legea;

Şi în fine a nu recunósce pe Dumnedeu şi a'l denegà.

Aşà étö cum urmeadă legiuitorul la întëmplare de a nu se observà regulele aţintătóre la fericirea nóstră.

«16. Facce-voiu şi eu assemenea voë, şi voiu adducce peste voi lips'a (din călcarea regulelor economiei) şi gălbeneala (din neobservarea curăţiei) consumând ochii vostri, şi sufletul (sau viaţa) vostru topit; şi veţi semănà în deşert seminţele vóstre, şi le vor mâncà adversarii vostri.

(Pentru quö peste ómeni debili, desnervaţi de passiuni şi malatii, trândavi şi corrupţi, fără ordine şi disciplină, innoranţi, vin inemicii din afarö şi pradă tot, nefiind în stare pământeni a raţionà şi a se appërà).

«17. Punne-voiu faţa mea assupra vóstră şi veţi cădé în aintea inemicilor vostri, şi vë vor allungà quei que vë urrëscu şi veţi fugì, neurmărindu-vë nimeni.

Pe quelle d'ântëiu patru bune resultate, adicö: abondanţa, sănëtatea, securitatea în contra férelor şi inemicilor din întru şi securitatea în contra inemicilor de din afarö, mulţi le numescu *binecuvëntari*; iar la cas de neascultare pe quelle patru resultate relle, adicö, fametea, malatiele, férele sălbatice, resbellul, le numescu *maledicţiuni* sau blesteme. Noi nu putem adoptà aqueste denumiri în sensul modernu, ci tot în sensul biblicu; pentru quö nici legiuitorul nici Dumnedeu nu blestemă; ci Raţia şi Dreptatea eternă ne dice curat fiă-quăruia quö queea que semënăm, aqueea şi cullegem: DAQUA avem principe bune şi urmăm după dënsele avem şi resultate bune; iar DAQUA adoptăm principe relle, şi urmăm după dënsele, avem şi resultate relle. Cum ne aşternem aşà şi dormim. Tot è condiţional în aqueastă cuvëntare sau propheţie, nimicu nu è nici de devinare, nici de predicere instinctivă şi neraţionată, nici de bine-cuvëntare, nici de blestem.

Legiuitorul presuppune sau scie bine quö omul committe adesea errori, se abatte adesea din callea drëptă, şi iar îşi vine în simţiri şi se corrige; la întëmplare âusë de a'şi recunósce erórea, sau abatterea şi a nu se corrige; attunci din natura lor rellele vin înmulţite şi compuse, pentru quö sunt resultate din resultate relle.

Eatö cum urmeadă predicaţia:

«18. Şi DAQUA pînö acolo nu veţi ascultà de

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro